Poezje łacińskie

Część 1
Transkrypcje i przekłady

https://rcin.org.pl

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH

Biblioteka Pisarzów Polskich
Seria B Nr 32

Redaktor naczelny
MIKOŁAJ SZYMAŃSKI

Komitet redakcyjny
ANDRZEJ DĄBRÓWKA, MACIEJ EDER, BOGDAN HOJDIS,
JACEK WÓJCICKI, ŁUKASZ CYBULSKI (sekretarz redakcji)

oraz
zespół opracowujący „Dzieła wszystkie"
Jana Kochanowskiego

ANDRZEJ DĄBRÓWKA (przewodniczący zespołu), BARTOSZ AWIANOWICZ,
JERZY AXER, MARIAN BORECKI, ELWIRA BUSZEWICZ,
FRANCESCO CABRAS, MARIA CHANTRY, EWA CYBULSKA-BOHUSZEWICZ,
EWA DEPTUCHOWA, JOANNA DUSKA, MACIEJ EDER, MARIUSZ FRODYMA,
JANUSZ S. GRUCHAŁA, RADOSŁAW GRZEŚKOWIAK, MAREK A. JANICKI,
KRYSTYNA KAJTOCH, MARIA KARPLUK, KONRAD KOKOSZKIEWICZ,
JOANNA KOZIOŁ, BOGUSŁAW KREJA, MARCIN KUŹMICKI,
AGNIESZKA LEW, AGATA ŁUKA, TOMASZ MANTYK, JERZY MAŃKOWSKI,
MARIA RENATA MAYENOWA, BARBARA MILEWSKA-WAŹBIŃSKA,
MAREK OSIEWICZ, MARIUSZ PLAGO, PATRYCJA POTONIEC, TADEUSZ RUBIK,
WOJCIECH RYCZEK, AGATA STAROWNIK, ROBERT A. SUCHARSKI,
DOROTA SUTKOWSKA, TERESA SZOSTEK, MIKOŁAJ SZYMAŃSKI,
WIKTOR WEINTRAUB, KRYSTYNA WILCZEWSKA, IZABELA WINIARSKA-GÓRSKA,
TADEUSZ WITCZAK, ADAM WŁODARCZYK, JAROSŁAW WŁODARCZYK,
JACEK WÓJCICKI, ZDZISŁAW ZAWADZKI, JERZY ZIOMEK

Chylimy czoło w hołdzie Twórcom pierwszych tomów, zwłaszcza tym, którzy nie doczekali zakończenia dzieła, zawdzięczającego także im swoje istnienie.

Jan Kochanowski

DZIEŁA WSZYSTKIE

Wydanie sejmowe

TOM X

Poezje łacińskie

https://rcin.org.pl

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH

Jan Kochanowski

Poezje łacińskie

Część 1
Transkrypcje i przekłady

Opracowali
KONRAD KOKOSZKIEWICZ, MIKOŁAJ SZYMAŃSKI

Przełożyły
ELWIRA BUSZEWICZ, DOROTA SUTKOWSKA

WARSZAWA
WYDAWNICTWO
INSTYTUTU BADAŃ LITERACKICH
MMXXV

https://rcin.org.pl

Edycja ukazuje się pod wysokim patronatem
Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

UCHWAŁA

powzięta na V sesji — 19 posiedzeniu Sejmu
dnia 26 października 1978 r.

„Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej
dla upamiętnienia 450. rocznicy urodzin i 400. rocznicy śmierci
znakomitego humanisty i wielkiego poety

Jana Kochanowskiego

twórcy polskiego języka literackiego
świadom wielkiej roli sztuki poetyckiej i myśli patriotycznej Poety
dla rozwoju kultury narodowej i ogólnoludzkiej

postanawia

zrealizować narodowe wydanie dzieł wszystkich Jana Kochanowskiego,
aby dostarczyć społeczeństwu autentycznych tekstów poety
we wzorowym opracowaniu naukowym i typograficznym
wraz z nowoczesnym tłumaczeniem utworów łacińskich na język polski.
Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zleca Radzie Ministrów
przeznaczenie na ten cel odpowiednich środków i przekazanie
tej uchwały do wykonania Polskiej Akademii Nauk i Ministrom:
Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki
oraz Kultury i Sztuki".

https://rcin.org.pl

Zasady transkrypcji

Zaprezentowane zasady dotyczą całego tomu, ale przykłady zaczerpnięto z *Elegiarum libri IV* (KochEl) i *Foriceniów* (KochFor).

Ogólnym założeniem transkrypcji, podobnie jak w wypadku tekstów polskich, jest dążenie do zachowania tych cech, które mogą świadczyć o wymowie, i uklasycznienie nieoddającej wymowy ortografii.

W utworach łacińskich rozwiązujemy skróty bez ich zaznaczenia, gdyż stosowane w pierwodruku skróty są jednoznaczne i nie pozostawiają wątpliwości.

Nie zachowujemy znaków diakrytycznych, które służą przeważnie do odróżnienia różnych form gramatycznych, i tak łatwych do zidentyfikowania, np. na s. 26/20 (El I, 13, 17) czytamy w starodrukach *Hîc*, gdzie akcent oznacza, że chodzi o przysłówek 'tutaj', a nie o zaimek 'ten', czy na s. 26/21 (El I, 13, 18), gdzie akcent w *latè* wskazuje na to, że jest to przysłówek 'szeroko', a nie wołacz od przymiotnika *latus* ('szeroki'). Inaczej postępujemy tylko tam, gdzie oba znaczenia pasowałyby do tekstu, jak na s. 66/13 (El III, 3, 67): „Hîc iuvenum flos est et regni gloria nostri".

Do norm przyjętych w dzisiejszych edycjach autorów rzymskich dostosowujemy łączną i rozdzielną pisownię wyrazów, np. *ad usque* na s. 1/18 (El I, 1, 10) zmieniamy na *adusque*.

W wyrazach złożonych z przedrostka *ex-* i ze słowa zaczynającego się na *s* wstawiamy unaoczniające etymologię *s* na początku drugiego członu, a zatem np. na s. 4/6 (El I, 2, 26) zmieniamy *exuperare* na *exsuperare*. Natomiast zgodnie z uzusem klasycznym, choć wbrew etymologii i wymowie, zapisujemy przez jedno *i* złożenia z *iacio*, a więc formę *proiice* na s. 12/25 (El I, 6, 41) transkrybujemy: *proice*.

Zakładamy, że w ówczesnej wymowie łaciny dyftongi *ae* i *oe* czytano jak *e*, więc uklasyczniamy pisownię takich form, jak *vaesano* na s. 18/8 (El I, 9, 5), *coelum* na s. 18/10 (El I, 9, 7) czy *poeniteat* na s. 26/28 (El I, 13, 21), choć akurat w ich wypadku wiemy, że ortografia pierwodruku opiera się na popularnych w tych czasach hipotezach etymologicznych, łączących pierwszy z tych

https://rcin.org.pl

wyrazów z okrzykiem *vae*, drugi z greckim przymiotnikiem *κοῖλος* ('wklęsły'), a trzeci z rzeczownikiem *poena*.

W starożytnej łacinie odpowiednikiem greckiego sufiksu przymiotnikowego *-ειος* jest *-eus* z *e* długim. W pierwodruku *Elegii* wszelkie takie formy mają zakończenie *-aeus*, np. *Phoebaeae* na s. 11/5 (El I, 5, 21), *Cytheraea* na s. 12/17 (El I, 5, 33) czy nawet *Medaeae* na s. 9/13 (El I, 4, 15). We wszystkich tych miejscach stosujemy w transkrypcji grafię klasyczną. To samo robimy z formą *Mimnermaeo* na s. 10/13 (El I, 5, 6) – mimo że żaden przymiotnik od imienia *Mimnermos* nie występuje w starożytnej grece ani łacinie, to zgodnie z regułami słowotwórstwa miałby on w grece sufiks *-ειος*, a w łacinie *-eus*. Zostawiamy jednak bez zmiany zapis *Starodubaeas* na s. 2/17 (El I, 1, 33), wychodząc z założenia, że tu nie muszą obowiązywać greckie reguły słowotwórcze.

W paru miejscach użycie dyftongów w pierwodruku jest na tyle osobliwe, że – zważywszy na podobieństwo ligatur *œ* i *æ* – za najprawdopodobniejszą uznaliśmy pomyłkę zecera w doborze czcionki. Chodzi o zapisy *soepe*, *paenam*, *aestro*, *loetus*, *Craesus* i *Moeonides*. Również błędem zecera, lecz tym razem zwykłym błędem ortograficznym, wydaje się użycie grafii *quaestibus* (ta forma powinna znaczyć 'zarobkami') zamiast *questibus* ('skargami'). Trudno uwierzyć, by taki błąd popełnił poeta, dla którego różnica w pisowni między formami czasowników *quaero* i *queror* musiała być oczywista w związku z różnicą iloczasu pierwszej sylaby. Zecerowi przypisujemy także pomieszanie zapisów *coepit* i *cepit*. Omówione w tym akapicie przykłady występują poniżej w „Wykazie błędów druku".

Zakładamy również, że w polskiej łacinie renesansowej identycznie wymawiano *i* i *y*. Dlatego nadajemy klasyczną postać formie *clypeo* na k. A1v 8 (*Ad Lectorem* 7), a stosowaną stale w pierwodruku grafię *lachryma* zmieniamy na *lachrima*, np. na s. 4/22 (El I, 2, 42). Robimy tak, choć wiemy, że użycie litery *y* nawiązuje do wczesnołacińskiej grafii *clupeus* i *lacruma*. Drukujemy też na s. 68/11 (El III, 4, 12) *hiems*, choć słowo to jest zapisane w pierwodruku jako *hyems*. Także pseudogrecką postać wyrazu *imber – hymber* (używaną np. w XVI-wiecznych wydaniach *Adag.* 1264 Erazma) zmieniamy na *himber*, np. na s. 62/7 (El III, 2, 22).

Szczególny wypadek stanowi renesansowa wersja imienia Odyseusza *Ulysses*, np. na s. 22/18 (El I, 11, 11). Klasyczna grafia to *Ulixes*, w formie renesansowej przyjmuje postać bardziej grecką przez zastąpienie liter *ix* zaczerpniętymi z greckiej formy *Ὀδυσσεύς* literami *yss*. Tę wersję zachowujemy w tekście.

Zakładamy, że zapisy *loquutus* i *sequutus* służą tylko do unaocznienia pochodzenia imiesłowów od *loquor* i *sequor*, i na s. 32/20 (El I, 15, 47) zmieniamy *loquuta* na *locuta*, a na s. 70/18 (El III, 4, 72) *sequuta* na *secuta*.

Pierwodruk stosuje powszechną w XVI wieku konwencję pełnego zapisu form, w której *ii* skraca się, zgodnie z wymogami metrum, do pojedynczego

https://rcin.org.pl

długiego *i*. Idąc za uzusem klasycznym, zmieniamy tego typu formy na skrócone: zamiast *iis* na s. 7/3 (El I, 3, 15) drukujemy *is*, a zamiast *diis* na s. 14/15 (El I, 7, 31) – *dis*. W pewnych wypadkach, aby uniknąć dwuznaczności, zaznaczyliśmy apeksem samogłoskę będącą wynikiem takiego ściągnięcia: np. na s. 40/3 (El II, 3, 24) formę *perfectum perit* powstałą z *periit* zapisujemy *perît*, tak aby czytelnik wiedział, że nie ma do czynienia z formą czasu teraźniejszego, która również brzmi *perit*. W starodruku zastosowany jest w tym miejscu mający to samo na celu zapis *perît*.

Nie zaznaczamy w pisowni ściągnięcia w formie *praeesse* na s. 121/18 (El IV, 3, 147), którą metrum każe wymawiać jako wyraz dwusylabowy.

Klasyczną postać nadajemy formom *ocia* na s. 23/22 (El I, 12, 5) i *viciis* na s. 23/24 (El I, 12, 7). Co prawda grafia pierwodruku niewątpliwie oddaje ówczesną wymowę, ale tak samo również dziś czytają zapisy *otia* i *vitiis* ci, którzy stosują tradycyjną polską wymowę łaciny (w odróżnieniu od tzw. restytuowanej).

Wydaje się prawdopodobne, że XVI-wieczni Polacy, mówiąc po łacinie, wymawiali głoskę *h*. Dlatego zachowujemy formy, które obecnością lub brakiem litery *h* różnią się od łaciny klasycznej, takie jak *hera* na s. 32/18 (El I, 15, 25), *humida* na s. 18/10 (El I, 9, 7), *humeris* na s. 2/8 (El I, 1, 24), *Aemoniis* na s. 2/2 (El I, 1, 18) lub *arenas* na s. 12/15 (El I, 6, 31).

Zakładamy też, że polscy humaniści wymawiali *ch* w wyrazach łacińskich na wzór polskiego *ch*. Dlatego zachowujemy w transkrypcji nieklasyczne *ch* w takich formach, jak *chara* na s. 15/18 (El I, 7, 60), *sepulchro* na s. 8/19 (El I, 3, 57), *simulachra* na s. 48/24 (El II, 8, 16) i *lachrymis* np. na s. 8/20 (El I, 3, 57), choć w tej ostatniej, jak wspomnieliśmy wcześniej, zmieniamy *y* na *i*.

Zakładamy natomiast, że łacińskie *th* wymawiano w ówczesnej Polsce jak *t*, a *rh* jak *r*. Dlatego na s. 69/10 (El III, 4, 37) pseudogrecki zapis *Methaurus* transkrybujemy: *Metaurus*, a na s. 152/2 (KochFor 65, 9) *perhenni* zmieniamy na *perenni*.

Greckie imię *Euadne* na s. 42/24 (El II, 4, 40) transkrybujemy *Evadne* (starodruk nie odróżnia samogłoskowego *u* od spółgłoskowego *v*). Taką wymowę sugeruje litera *w* w ówczesnych zapisach polskiego słowa *ewanjelija*.

Trzymamy się grafii starodruku tam, gdzie słowo ma inną postać fonetyczną niż w klasycznej łacinie, a więc nie zmieniamy np. *arcte* na s. 12/11 (El I, 6, 27) na *arte*, *autor* na s. 3/11 (El I, 2, 8) na *auctor*, *Erinnys* na s. 4/23 (El I, 1, 23) na *Erinys*, *Gnosia* na s. 2/8 (El I, 1, 24) na *Cnosia*, *Negligis* na s. 19/9 (El I, 9, 30) na *Neglegis*, *rubigine* na s. 18/24 (El I, 9, 21) na *robigine*, *solerti* na s. 26/7 (El I, 13, 4) na *sollerti*, *solicitumque* na s. 20/14 (El I, 10, 16) na *sollicitumque*, choć w tej samej elegii – na s. 21/20 (El I, 10, 48) – znajdujemy grafię *sollicitare*, *mista* na s. 68/11 (El III, 4, 12) na *mixta*, *permistus* na s. 41/15 (El II, 4, 7) na *permixtus*

https://rcin.org.pl

ani *succos* na s. 58/4 (El II, 11, 88) na *sucos*. Zachowujemy też narzuconą przez metrum formę *reppetere* na s. 41/4 (El II, 3, 51). Taką grafię, spotykaną wówczas również w prozie, można tłumaczyć wpływem z jednej strony Lukrecjańskiej formy *rēligio* (np. Lucr. I, 101), mającej w ówczesnych drukach często postać *relligio* (np. wydanie Giovanniego Battisty Pio z roku 1511; por. też KochDr 2/4 [32]: *relligionis*), a z drugiej strony klasycznej formy *perfectum*: *repperit*. Nie zmieniamy też *nequicquam*, np. na s. 43/20 i 21 (El II, 5, 7 i 8) na *nequiquam*, choć pierwsza grafia oparta jest na mylnym założeniu, że centralnym elementem tego wyrazu jest zaimek *quid*, a nie przysłówek *qui* ('jak').

Zakładamy, że częsty od XVI do XIX wieku zapis *queis* – w naszym starodruku np. na s. 47/11 (El II, 7, 32) *quêis* – zamiast *quis* w sensie *quibus*, różni się od *quis* jedynie grafią, a nie wymową: *ei* służy tu, jak czasem w archaicznej łacinie, do oddania pierwotnie długiego *i*. Dlatego tę formę transkrybujemy: *quis*. Podobnie *Ulyssei* na s. 68/4 (El III, 4, 5) transkrybujemy: *Ulyssi*.

W transkrypcji zastosowaliśmy interpunkcję odpowiadającą dzisiejszym normom. Warto zauważyć, że w oryginale zdarza się interpunkcja niezgodna z sensem, np. na s. 45/6–7 (El II, 6, 8–9): „cum palmam traderet ille tibi. Mille alias inter", gdzie zecer bezmyślnie wstawił kropkę na końcu dystychu. Z drugiej strony zecer okazuje czasem podziwu godną wnikliwość, jak na s. 54/3–4 (El II, 10, 67–68): „Adstant mille alii, fugientes taedia vitae Qui manibus debent ultima fata suis", gdzie zauważył, że zdanie względne nie zaczyna się od *Qui*, lecz od *fugientes*.

M.S.

https://rcin.org.pl

Elegiarum libri II

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Elwira Buszewicz

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Wstęp wydawcy

Sylwa Jana Osmólskiego, dzisiejszy rękopis BN IV 3043, wchodziła w skład Biblioteki Załuskich i wraz z całą kolekcją po upadku powstania kościuszkowskiego została wywieziona do Petersburga. Tam, w Cesarskiej Bibliotece Publicznej, trafiła w ręce Aleksandra Brücknera, który odkrył w niej *Elegiarum libri duo* (KochElOsm) – wcześniejszą wersję drukowanego wydania *Elegii* Jana Kochanowskiego w czterech księgach. Na mocy traktatu ryskiego znaczna część Biblioteki Załuskich – w tym ten rękopis – wróciła do Polski i została włączona do zbiorów Biblioteki Narodowej. Sylwa na szczęście nie podzieliła losu większości zbiorów Biblioteki Załuskich, spalonych po powstaniu warszawskim.

Zofia Głombiowska zakłada, że gdy w jednym z *Foriceniów* Kochanowski prosi Andrzeja Dudycza o przyjęcie wierszy, w których opisuje swoje niedawne przeżycia miłosne (KochFor 63, 27–30), chodzi właśnie o *Elegiarum libri duo*. Epigram pochodzi z lipca 1559 roku, gdy Dudycz, podróżując po różnych krajach Europy, odwiedził Polskę (KochFor 63, 1–8). Znaczyłoby to, że już wtedy ten zbiór elegii był gotowy[1].

Czas wpisania elegii do rękopisu Osmólskiego zdaniem Janusza Pelca – który bierze pod uwagę daty dokumentów zawartych w sylwie – mieści się w przedziale lat 1558–1561[2].

Jak zauważyła Głombiowska, tekst elegii jest zapisany jedną ręką, z wyjątkiem części elegii II, 5 (k. 44v/16–45/20 [II, 5, 18–47]).

Jak często w tym okresie, w dukcie trudno odróżnić litery *u* i *n*. Kropka od *i* często jest przesunięta w prawo i znajduje się nad następną literą. Na przykład *Miscoui* na k. 38/12 (I, 8, 30) wygląda jak *Misconi*, a *ingentem* na k. 41v/2 (II, 1, 48) jak *nigentem*.

---

[1] Z. Głombiowska, *Foricenium 63 Jana Kochanowskiego – próba interpretacji*, „Meander" 46 (1991), s. 329–335.

[2] J. Pelc, *Wiersze Jana Kochanowskiego w rękopisie Osmolskiego a wczesne wydania hymnu „Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary"*, [w:] *Miscellanea staropolskie* 4, red. R. Pollak, Wrocław 1972 (Archiwum Literackie 16), s. 48.

https://rcin.org.pl

Brückner omówił odkryte przez siebie *Elegiarum libri duo* w artykule *Nowe przyczynki do dzieł Kochanowskiego*[1]. Przełożył prozą elegie lub ich części niewłączone do zbioru drukowanego. Przekład pokazuje, że Brückner przyjrzał się tekstowi okiem edytora i poprawił wiele błędów kopisty, co odnotowujemy niżej, w „Wykazie błędów rękopisu".

Tekst łaciński zawartych w rękopisie elegii (z pominięciem tych, które znalazły się w *Elegiarum libri IV* – KochEl) po raz pierwszy ukazał się w wydaniu pomnikowym dzieł Kochanowskiego jako suplement do opracowanego przez Romana Plenkiewicza szkicu biograficznego *Jan Kochanowski, jego ród, żywot i dzieła*[2]. Mimo dość słabej znajomości łaciny i metryki[3] Plenkiewicz poprawił niektóre błędy rękopisu.

Wartościową edycję *Elegiarum libri duo* opublikował w roku 1906 Grigorij Zenger, były rektor Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego[4]. Zenger wydrukował teksty niezamieszczone w *Elegiarum libri IV* i części utworów odbiegające od późniejszych wersji. Również tam, gdzie nie zamieścił on tekstów elegii, w aparacie odnotował różnice między rękopisem a wersją drukowaną. Te różnice wiążą się jego zdaniem z błędami kopisty – Zenger osobno zaznaczył miejsca, w których w rękopisie być może widać wcześniejszy wariant będący dziełem poety. W wypadkach, gdy Zenger wskazuje w aparacie błąd rękopisu, odnotowujemy w „Wykazie błędów rękopisu", że błąd został poprawiony przez rosyjskiego uczonego, choć nie podał on poprawnej lekcji, odsyłając jedynie czytelnika do KochEl.

Pełnym wydaniem rękopiśmiennej wersji elegii jest znakomita edycja Zofii Głombiowskiej, zawierająca fototypię manuskryptu[5].

M.S.

---

[1] A. Brückner, *Nowe przyczynki do dzieł Kochanowskiego*, „Ateneum" 2 (1891), z. 1, s. 3–22.

[2] *Jana Kochanowskiego dzieła wszystkie*, t. IV, cz. 1, Warszawa 1884 (*recte*: 1897), s. 663–672.

[3] Zob. np. k. 36/6 (I, 5, 16), gdzie *Movit* Plenkiewicz odczytuje niezgodnie z metrum i sensem jako *Monuit*.

[4] Г.Э. Зенгеръ, *Двѣ петербурскія рукописи латинскихъ стихотвореній Яна Кохановскаго*, „Записки Императорской Академіи Наукъ по Историко-Филологическому Отдѣленію" 7 (1906), s. 8–42.

[5] J. Kochanowski, *Carmina Latina. Poezja łacińska*, ed. Z. Głombiowska, cz. 1, Gdańsk 2008, s. 77–149 (fototypia i transkrypcja) i 773–778 (aparat krytyczny i noty) oraz cz. 3, Gdańsk 2013, s. 33–80 (komentarz).

https://rcin.org.pl

WARIANTY OBECNE W RĘKOPISIE

k. 38/17 (I, 8, 35)	
w tekście	morantur
na marginesie drugą ręką	*aut* manebunt
k. 47v/7 (II, 9, tytuł)	
przed poprawką	viii
poprawka drugiej ręki	IX

https://rcin.org.pl

WYKAZ BŁĘDÓW RĘKOPISU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
32v/5 (I, 1, 1)	facere	fecere (poprawka Grigorija Zengera na podst. KochEl I, 1, 1)
32v/17 (I, 1, 13)	Læcædemone	Lacedæmone
	quáte	quá te
32v/18 (I, 1, 14)	caperet	raperet (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 14)
32v/21 (I, 1, 17)	celsa	celsae (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 17)
32v/21 (I, 1, 18)	Haemonú	Haemoniis (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 18)
33/5 (I, 1, 25)	Invictaq;	Invictoq; (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 25)
33/6 (I, 1, 26)	plorē	prolē (poprawka Romana Plenkiewicza)
33/10 (I, 1, 30)	tradit	tradidit (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 36)
33/11 (I, 1, 31)	vellit	velit (poprawka Zengera)
33/12 (I, 1, 32)	poriget	porriget
33/13 (I, 1, 33)	vellit	velit (poprawka Zengera)
33/15 (I, 1, 35)	Ad	At (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 1, 39)
33/18 (I, 1, 38)	Aemonum	Aemoniis (poprawka Zengera)
	Tessela	Tessala (poprawka Plenkiewicza)
33/20 (I, 1, 40)	hœrbæ	herbæ
33/24 (I, 2, 3)	Phœdræ	Phædræ
	nos	non (poprawka Plenkiewicza)
33v/1 (I, 2, 7)	fleri	flere (poprawka Zofii Głombiowskiej na podst. KochEl I, 2, 7)
33v/5 (I, 2, 11)	Qui	Quid (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 13)
33v/12 (I, 2, 18)	vellit	velit (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 18)
33v/14 (I, 2, 20)	excuperare	exuperare (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 26)
33v/15 (I, 2, 21)	pulcherima	pulcherrima
33v/18 (I, 2, 24)	Ad	At (poprawka Zengera)
33v/19 (I, 2, 25)	integram	integrum (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 33)
33v/21 (I, 2, 27)	oblita	oblitæ (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 35)
33v/27 (I, 2, 33)	nouerca	nouercæ (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 41)
33v/28 (I, 2, 34)	Salamque	Solamque (poprawka Plenkiewicza)
34/2 (I, 2, 36)	tendit	tendet (poprawka Głombiowskiej)
34/6 (I, 2, 40)	amori	amore (poprawka Głombiowskiej, por. poprawkę Zengera: Amore)
34/7 (I, 2, 41)	ſolitus	ſolitas (poprawka Plenkiewicza)
34/15 (I, 2, 49)	Ilensq;	Flensque (poprawka Zengera)

https://rcin.org.pl

34/19 (I, 2, 53)	illi	ille (poprawka Plenkiewicza)
34/22 (I, 2, 56)	ſi	ſe (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 2, 80)
34/23 (I, 2, 57)	nó	nó est (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 2, 81)
34/26 (I, 3, 1)	atpes	Alpes (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 4, 3)
34v/2 (I, 3, 4)	aſſuduis	aſſiduis
34v/3 (I, 3, 5)	Tunc	Tune (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 4, 5)
	illas	illos (poprawka Zengera)
34v/4 (I, 3, 6)	oculis	oculos (poprawka Zengera, por. KochEl I, 4, 6)
34v/7 (I, 3, 9)	nō (= non)	nox (poprawka Zengera)
34v/12 (I, 3, 14)	Ad	At (poprawka Zengera, por. przekład Aleksandra Brücknera: „ale”)
34v/13 (I, 3, 15)	perſius	Perſeus (poprawka Zengera; por. przekład Brücknera: „Perseuszem”)
34v/14 (I, 3, 16)	Dœdalus	Dædalus
34v/17 (I, 3, 19)	fata	fato (poprawka Zengera, na podst. KochEl I, 4, 19)
	melioræ	meliore
34v/18 (I, 3, 20)	Quorú	Quarú (poprawka Zengera)
34v/21 (I, 3, 23)	genuit	gemit (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wzdycha”)
34v/22 (I, 3, 24)	abſentes	abſentis (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „nieobecnego”)
	cóqueritur ne	cóqueritur ue (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „ani skarży się”)
34v/24 (I, 3, 26)	legittimo	legitimo
34v/27 (I, 3, 29)	An	An ne (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 4, 25)
35/1 (I, 3, 31)	onecaret	oneraret
35/5 (I, 3, 35)	tantom	(popr. z: tantum tandom)
35/6 (I, 3, 36)	glandi	glande (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „żołędzią”)
	negæm	negem
35/7 (I, 3, 37)	accubembere	accumbere (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „leżeć przy”)
35/20 (I, 4, 7)	veterisq;	veteresq;
35/27 (I, 4, 14)	Iuit	Fugit (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 5, 14)
35v/4 (I, 4, 18)	cæpi	cœpi
35v/5 (I, 4, 19)	turbarú	tubarú (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 5, 19)
35v/7 (I, 4, 21)	Aduos	At vos (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 5, 21)
	creſcito	creſcite (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 5, 21)
35v/9 (I, 4, 23)	Eratio	Erato (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „Erato”)
35v/11 (I, 4, 25)	Te	Tu (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „Ty”)
35v/13 (I, 4, 27)	ſtatuantq;	ſtatuant ſtatuantq; (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 7, 65)
	Collosos	Coloſsos
35v/18 (I, 5, 2)	dura	duro (poprawka Zengera)
35v/24 (I, 5, 7)	adorata	odorata (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 7, 13)
35v/27 (I, 5, 10)	mentis	mentes (tak w KochEl I, 7, 16)

https://rcin.org.pl

36/3 (I, 5, 13)	Gignantes	Gigantes (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 7, 16; por. poprawkę Zengera: Gigantas)
36/4 (I, 5, 14)	theli	cheli
36/5 (I, 5, 15)	Confecta	Confecto (poprawka Zengera)
36/8 (I, 5, 18)	plæna	plena
36/11 (I, 5, 21)	ferrarum	ferarum
36/12 (I, 5, 22)	remuit	renuit (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „odmówił")
36/14 (I, 5, 24)	cenæſsis	conceſsis (poprawka Plenkiewicza na podst. KochEl I, 7, 58)
36/19 (I, 5, 29)	victus	virtus (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „dzielność")
36/20 (I, 5, 30)	in columen	incolumem (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „całym")
36/24 (I, 5, 34)	amen	amem (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „miłować")
36/26 (I, 6, 1)	Neme	Ne me
36v/1 (I, 6, 3)	trabeſcant	tabeſcant (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 11, 3)
36v/2 (I, 6, 4)	triſticia	triſticiæ (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 11, 4)
36v/6 (I, 6, 8)	claræ	clara (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 11, 8)
	æquo	equo
36v/13 (I, 6, 15)	curiculum	curriculum
36v/20 (I, 6, 22)	moiores	maiores
36v/22 (I, 6, 24)	mortuos	mortuus (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 11, 22)
36v/26 (I, 6, 28)	anima	annua (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl I, 11, 30)
36v/28 (I, 6, 30)	tam	tum (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 11, 32)
37/3 (I, 7, 2)	nos	vos (poprawka Zengera)
37/4 (I, 7, 3)	genitus	gemitus (poprawka Zengera)
37/5 (I, 7, 4)	Deserte	Deferte (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 9, 4)
37/11 (I, 7, 10)	ſumptv	ſumpto
po 37/12 (I, 7, 11)	wypadł z tekstu co najmniej 1 wers – pentametr. W KochEl I, 9 jest w tym miejscu 10 wersów (w. 10–19).	
37/14 (I, 7, 13)	pœcus	pecus
37/15 (I, 7, 14)	in pune	impune
37/20 (I, 7, 19)	sumis	summis
37/22 (I, 7, 21)	Phillipi	Philli (poprawka Zengera)
37/23 (I, 7, 22)	ſuus	ſinis (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 9, 31)
37/24 (I, 7, 23)	voluit	velit (poprawka Głombiowskiej)
37v/1 (I, 7, 26)	æquidem	equidem
37v/4 (I, 7, 29)	Sæviciciæ	Sæviciæ
37v/5 (I, 7, 30)	Ad tua ſena	At tu sera (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 9, 41)
37v/7 (I, 7, 32)	ſumus	fumus (poprawka Zengera)
37v/10 (I, 8, 1)	labore	laboro (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 1)
37v/14 (I, 8, 5)	Scrutarij	Scrutari
37v/18 (I, 8, 9)	concœpi	concepi
37v/21 (I, 8, 12)	patiar regius	potiar regnis (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 12)
	Craſe	Crœſe

https://rcin.org.pl

37v/22 (I, 8, 13)	cunctatum	cunctantum (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 2, 13)
37v/25 (I, 8, 16)	manis	manu (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 2, 16)
37v/27 (I, 8, 18)	Fulce	Falce (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 18)
	æſtina	æstiua
	demet	demetat (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 18)
38/1 (I, 8, 19)	agreſtis	agreſtes (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 19)
38/3 (I, 8, 21)	inimitia	immitia (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 21)
38/4 (I, 8, 22)	pluuiales	pluuialis (poprawka Zengera)
38/5 (I, 8, 23)	credenter	credentur (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 23)
38/6 (I, 8, 24)	fanore	fænore
38/10 (I, 8, 28)	podos	potos (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 2, 28)
38/12 (I, 8, 30)	asseda	esseda
38/13 (I, 8, 31)	exugui	exigui
38/15 (I, 8, 33)	Auco	Auro (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 2, 33)
38/18 (I, 8, 36)	maligratus	malegratus (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 36)
38/21 (I, 8, 39)	ob	et (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 39)
38/22 (I, 8, 40)	ignarú	ignará (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 40)
38/25 (I, 8, 43)	mutus	nutus (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 43)
38v/5 (I, 8, 51)	ambugius	ambiguis
38v/6 (I, 8, 52)	œrat	erat
38v/11 (I, 8, 57)	obhoc	ob hoc
38v/13 (I, 8, 59)	Nonctiuagos	Noctiuagos
	inter	inter vadit (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 2, 59)
	latrines	latrones (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 59)
38v/15 (I, 8, 60)	tiniet	timet
38v/17 (I, 8, 62)	accumularet	accumularat (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 2, 62)
38v/20 (I, 9, 3)	esse	inesse (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „kryła”)
39/1 (I, 9, 9)	fateq́;	fatoq; (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „losowi”)
39/2 (I, 9, 10)	agere	ægre (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „niechętnie”)
	depoſiturum	depoſiturus (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „miałem … złożyć”)
39/3 (I, 9, 11)	Neq;	Namq; (poprawka Zengera)
	futuræ	futuri
39/8 (I, 9, 16)	aurum	aurem (poprawka Zengera)
39/10 (I, 9, 18)	Hestoreos	Nestoreos (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „Nestora”)
	æqui parere	æquiperare (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wyrównać”)
39/12 (I, 9, 20)	chorea	choreæ (poprawka Zengera)
39/14 (I, 9, 22)	ploena	plena

https://rcin.org.pl

39/16 (I, 9, 24)	vt	et (poprawka Jacques'a Langlade'a[1])
39/25 (I, 9, 33)	terreas	terras (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „ziemi")
39/28 (I, 9, 36)	ſoluent	ſoluant (poprawka Głombiowskiej)
39v/3 (I, 9, 39)	Quicquid	Nunquid (poprawka Zengera)
39v/8 (I, 9, 44)	cōmitabit (= commitabit)	comitabit
39v/11 (I, 10, 2)	infeſos	infeſtos (poprawka Plenkiewicza)
	deus	deos (poprawka Plenkiewicza)
39v/15 (I, 10, 6)	equo	equos (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „przed końmi")
39v/16 (I, 10, 7)	ponti	ponto (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „morzu")
39v/17 (I, 10, 8)	ſtÿgia	Stÿga (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „otchłań piekielną")
	vortibus	vorticibus (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „wirami")
39v/20 (I, 10, 11)	funderunt	fuderunt (poprawka Plenkiewicza)
39v/22 (I, 10, 13)	Alituáq;	Alituúq; (poprawka Zengera)
39v/23 (I, 10, 14)	prœcepiti	præcipiti
39v/25 (I, 10, 16)	ſtultæ	ſtulte (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „głupio")
	deum	deumq; (poprawka Plenkiewicza; por. przekład Brücknera: „i na Boga")
40/1 (I, 10, 20)	præces	preces
40/4 (I, 10, 23)	miſera	miſeræ (poprawka Plenkiewicza)
40/7 (I, 10, 26)	Obſcelera	Ob ſcelera
40/11 (I, 10, 30)	Purſatur	Pulſatur (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „kołacą")
40/18 (I, 10, 37)	comiſit	commiſit
40/21 (I, 10, 40)	Efferens	Efferus (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wściekły")
40/22 (I, 10, 41)	in acta	mactata (poprawka Zengera)
40/27 (I, 10, 46)	turbas	tubas (poprawka Zengera)
40v/2 (I, 10, 48)	Ni	Mi (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „Mnie")
40v/3 (I, 10, 49)	quis	qui vis (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „który … chcesz")
40v/7 (II, 1, 1)	Ticini	Tecini (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 1)
40v/9 (II, 1, 3)	at	ad (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 3)
	pemates	penates
40v/11 (II, 1, 5)	abeas	obeas (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 5)
40v/12 (II, 1, 6)	deo	duo (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 6)
40v/13 (II, 1, 7)	Poliaca	Peliaca (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 4, 7)
	trabi	trabe (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 7)

[1] J. Langlade, *Les élégies de Kochanowski considérées comme source biographique*, w: *Pamiętnik Zjazdu Naukowego im. Jana Kochanowskiego*, Kraków 1931, s. 272, przyp. 3.

https://rcin.org.pl

40v/15 (II, 1, 9)	Ausoni	Ausonio (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 9)
	nîl (= nihil)	nil (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 9)
40v/22 (II, 1, 16)	cores	Ceres (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 16)
40v/23 (II, 1, 17)	pallidiæ	Palladiæ (poprawka Zengera, por. KochEl III, 4, 18: Pallados)
41/1 (II, 1, 19)	ex anguis raptu	exanguis rapta (poprawka Zengera)
41/3 (II, 1, 21)	droco	draco
41/5 (II, 1, 23)	metunt	metuunt (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 23)
41/15 (II, 1, 33)	Marca	Macra (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 33)
41/18 (II, 1, 36)	Isarus	Isaurus (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 36)
41/20 (II, 1, 38)	iurat	iura (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 38)
41/21 (II, 1, 39)	Aduce Banacum	Adijce Benacum (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 39)
41/24 (II, 1, 42)	Quid ni	Quid ve (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 42)
41/26 (II, 1, 44)	muros	minas (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 44)
41/27 (II, 1, 45)	parcus	parens (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 45)
41v/2 (II, 1, 48)	contundit	contudit (poprawka Zengera na podst. KochEl III, 4, 48)
41v/5 (II, 1, 51)	vrbis	orbis (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 4, 53)
41v/6 (II, 1, 52)	semisepultha	semisepulta
41v/8 (II, 1, 54)	perterras	per terras
	cunctat	cuncta
41v/9 (II, 1, 55)	recurētes	recurrētes
	amios	annos (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl III, 4, 61)
41v/18 (II, 2, 3)	futuros	futurus (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 3)
41v/19 (II, 2, 4)	Si	Sit (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 4)
41v/21 (II, 2, 6)	huc	hunc (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 6)
41v/24 (II, 2, 9)	patrus	patriis (poprawka Zengera)
42/3 (II, 2, 13)	procurens	procurrens
42/4 (II, 2, 14)	Aena	Acria (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 16).
42/5 (II, 2, 15)	Indomites	Indomitus
42/11 (II, 2, 21)	tardat	tardāt (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „opóźnią”)
42/14 (II, 2, 24)	Decurit	Decurrit
42/18 (II, 2, 28)	et depopulatum	es depopulatus (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „spustoszyłeś”)
42/21 (II, 2, 31)	Suplicibus	Supplicibus
42/23 (II, 2, 33)	Duia	Diua (poprawka Zengera)
42/24 (II, 2, 34)	plancido	placido (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 34)
42/25 (II, 2, 35)	intullit	intulit
42/27 (II, 2, 37)	leuis	lenis (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 37)
42v/4 (II, 2, 42)	pręſtis	pręſtes (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 7, 42)
42v/11 (II, 3, 2)	præcipite	præcipiti (poprawka Zengera)
42v/15 (II, 3, 6)	globas	glebas (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 13, 6)
42v/19 (II, 3, 10)	bibit	bibat (por. niżej, II, 3, 11: quod tondeat)
42v/20 (II, 3, 11)	Imitamq;	Imittamq;

https://rcin.org.pl

42v/23 (II, 3, 14)	deſsecuiſse	desecuiſse
43/2 (II, 3, 19)	perdensas	per densas
43/4 (II, 3, 21)	palmabem	palumbem (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „gołębia”)
43/11 (II, 3, 28)	agreſtis	agreſtes (poprawka Zengera)
43/15 (II, 3, 32)	totus	totas (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „całe”)
43/16 (II, 3, 33)	genias	gemmas (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „perły”)
43/17 (II, 3, 34)	Sidonus	Sidoniis
	vellora	vellera
43/20 (II, 3, 37)	quis	(po dłuższym ecquis (poprawka Zengera) odstępie)
43/24 (II, 3, 41)	capere	cœpere (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „poczęły”)
43/25 (II, 3, 42)	campi	capi (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „złowić się”)
43v/2 (II, 3, 45)	Qua·	Qui (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „Kto”)
43v/3 (II, 3, 46)	vinces	vincet (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „zwycięży”)
43v/5 (II, 3, 48)	Atterret	Atteret (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „nadtrze”)
	in genium	ingenuum (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „szlachetnego”)
43/6 (II, 3, 49)	Arctumque	Arctoumque (poprawka Zengera)
43/18 (II, 4, 6)	genus	genas (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 10, 6)
43v/20 (II, 4, 8)	micat	micet (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 10, 8)
43v/24 (II, 4, 12)	ira	per ire (por. np. Verg. *Aen.* IV, 314–319: Per ego has lacrimas … te … Oro)
43v/25 (II, 4, 13)	aure	aurea (poprawka Zengera, por. KochEl II, 4, 1–2: aurea … Venus)
43v/26 (II, 4, 14)	iꝑi (= ipsi)	iꝑe (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 10, 12)
44/3 (II, 4, 17)	Quomodo	Quo (poprawka Zengera na podst. KochEl I, 10, 15)
44/5 (II, 4, 19)	ſibillat	ſibilat
44/6 (II, 4, 20)	tæntat	tentat
44/7 (II, 4, 21)	itla	illa
44/8 (II, 4, 22)	sit	est (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „ona pomna”)
44/11 (II, 4, 25)	ſuſsoros	ſuſurros (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „szelestów”)
44/15 (II, 4, 29)	cōfaſa	cōfuſa (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „w nieładzie”)
	raſuraque	caſuraque (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „nim … spadnie”).
44/18 (II, 4, 32)	tenta	lenta (poprawka Zengera, por. wyżej, w. 2: Lydia lenta)
44/19 (II, 4, 33)	feſtus	feſtas (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „strojne”)
44/21 (II, 4, 35)	nectare	nectere (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „stroić”)

https://rcin.org.pl

44/23 (II, 4, 37)	farilem	facilem
44/29 (II, 5, 2)	ut	vł (= vel, poprawka Zengera)
44v/2 (II, 5, 4)	difluere	diffluere
44v/5 (II, 5, 7)	At qui	Atqui (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „przecież”)
	iuuare	iurare (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „przysięgać”)
44v/7 (II, 5, 9)	moneret	maneret (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „ci żywota stanie”)
44v/10 (II, 5, 12)	neſci	neſcio (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „nie wiem”)
44v/11 (II, 5, 13)	immēſsas	immēſas
	exaggere	exaggeret (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wyżej nasypał”)
44v/13 (II, 5, 15)	diſsudet	deſudet (poprawka Zengera)
44v/16 (II, 5, 18)	túq; (= tumque)	cúq; (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „gdziekolwiek”)
44v/18 (II, 5, 20)	præcor	precor
44v/23 (II, 5, 25)	redigas	rigidas (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „twarde”)
44v/25 (II, 5, 27)	Toquate	Torquate
45/3 (II, 5, 30)	uitio	meis (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „mym”)
45/4 (II, 5, 31)	Duritumq;	Duritiemque (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „twardości”)
45/6 (II, 5, 33)	merente	merenti (poprawka Plenkiewicza)
45/12 (II, 5, 39)	sucurrit	succurrit
45/13 (II, 5, 40)	læuat	leuat
45/15 (II, 5, 42)	omni	omne (poprawka Zengera)
45/16 (II, 5, 43)	in oriq;	moriq;
45/17 (II, 5, 44)	me	ne (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „nie”)
45/18 (II, 5, 45)	ego	ago
45/19 (II, 5, 46)	nuptam	nupta (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „poślubiona”)
45v/5 (II, 6, 1)	ſuplicat	ſupplicat
45v/6 (II, 6, 2)	Imitis	Iḿitis
45v/7 (II, 6, 3)	aſidue	aſsidue
	creſcētes	creſcētem (poprawka Głombiowskiej)
45v/14 (II, 6, 10)	porige	porrige
45v/16 (II, 6, 12)	viuat	iuuat (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 2, 12)
45v/18 (II, 6, 14)	Tu	Tum (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl II, 2, 14)
45v/19 (II, 6, 15)	vino	vivo (poprawka Głombiowskiej; ten sam błąd w KochEl II, 2, 15)
45v/22 (II, 6, 18)	aſidueq;	aſsiduæq;
45v/23 (II, 6, 19)	ſuperbe	ſuperbæ
45v/24 (II, 6, 20)	fuit	fugit (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 2, 28)
45v/25 (II, 6, 21)	æſtimet	me æſtimet (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 2, 29)

https://rcin.org.pl

46/2 (II, 6, 24)	vellim	velim
46/8 (II, 6, 30)	caruiſſe	caluiſſe (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 2, 38)
46/11 (II, 6, 33)	prætendi	prætendit (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 2, 41)
46/20 (II, 7, 1)	Neuptunia	Neptunia
46/23 (II, 7, 4)	capitur	carpitur (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 5, 4)
46/26 (II, 7, 7)	acumbere	accumbere
46v/1 (II, 7, 8)	viuet	iuvet (poprawka Zengera)
46v/3 (II, 7, 10)	Poccula	Pocula
46v/11 (II, 7, 18)	petis	petit
46v/14 (II, 7, 21)	conicie	coniice
46v/16 (II, 7, 23)	quos ius	quos vis (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 5, 21)
46v/18 (II, 7, 25)	hiberius	hibernis
46v/20 (II, 7, 27)	noſtis	noctes (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 5, 25)
47/6 (II, 8, 3)	Tum	Tunc (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 6, 3)
47/14 (II, 8, 11)	cōſtantior	cōſtantia (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 6, 13)
47/16 (II, 8, 13)	hos	hoc (poprawka Głombiowskiej na podst. KochEl II, 6, 15)
47/21 (II, 8, 18)	invitus	inuitis (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 6, 20)
47/23 (II, 8, 20)	ſæuiant	ſæuiat (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 6, 22)
47/26 (II, 8, 23)	tuaq; (= tuaquam)	tuaq; (= tuaque)
47v/1 (II, 8, 25)	ſcopulus	ſcopulos (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 6, 27)
47v/4 (II, 8, 28)	attonuate	attenuate (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „nadcierajcie”)
47v/5 (II, 8, 29)	norim	nauim (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „okręt”)
47v/8 (II, 9, 1)	auiú	diuú (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 1)
47v/10 (II, 9, 3)	Phigrija (= Phigrya)	Phrygia (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 3)
47v/12 (II, 9, 5)	radienti	radianti
47v/16 (II, 9, 9)	monili a	monilia
47v/17 (II, 9, 10)	collore	colore
47v/19 (II, 9, 12)	ordino	ordine
47v/20 (II, 9, 13)	spacioſa	spacioſo
47v/23 (II, 9, 16)	amare	amore (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 14)
47v/24 (II, 9, 17)	aſiduis	aſsiduis
47v/25 (II, 9, 18)	auri	aure (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 16)
47v/26 (II, 9, 19)	ratæ	rate (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 17)
	proſcitalit	proſcidit
48/3 (II, 9, 23)	et	eſt (poprawka Zengera)
48/7 (II, 9, 27)	efugias	effugias
48/17 (II, 9, 37)	mitti	miti (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 37)
48/21 (II, 9, 41)	pumpa	pompa
48/24 (II, 9, 44)	sege	lege (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 44)
48/26 (II, 9, 46)	tecto	lecto (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 4, 46)
48v/4 (II, 9, 50)	Improbœ	Improbe
48v/10 (II, 10, 1)	Ligurinæ	Ligurine
48v/14 (II, 10, 5)	aniu	animi (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 5)
48v/15 (II, 10, 6)	ne ne	ne
48v/16 (II, 10, 7)	Diſſimulula	Diſſimula
	astuet	æstuet

https://rcin.org.pl

48v/18 (II, 10, 9)	tum	tamen (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 9)
	Ligurinœ	Ligurine
48v/19 (II, 10, 10)	iruant	iuuant (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 10)
	deles	doles (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 10)
48v/20 (II, 10, 11)	nos	nos non (poprawka Zengera, por. KochEl II, 9, 11: Nosque utinam … non censeremur)
	illos	illo (poprawka Zengera, por. KochEl II, 9, 11: isto)
48v/21 (II, 10, 12)	cuiq; (= cuique)	cuiq́; (= cuiquam)
	iuræ	iure
48v/23 (II, 10, 14)	vix	vix quisquam (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 14)
48v/24 (II, 10, 15)	mandam	mandaui (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 15)
	ſæmina	ſemina
48v/25 (II, 10, 16)	cluſit	eluſit (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 16)
48v/27 (II, 10, 18)	ripis	ripis me (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „mię" i KochEl II, 9, 18: spectas … me)
49/2 (II, 10, 20)	ſudeo	ſtudeo (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 20)
49/4 (II, 10, 22)	Epicurœ	Epicure
49/8 (II, 10, 26)	fuba	verba (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 26)
49/10 (II, 10, 28)	Erat	Errat (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 28)
	quilibet auræ	quælibet aura (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 28)
49/11 (II, 10, 29)	ventú … ſecundum	vento … ſecundo (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 9, 29)
49/14 (II, 11, 1)	vestes	vectes (poprawka Zengera)
49/16 (II, 11, 3)	fronde	fronte (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „czołem")
	serena	seuera (poprawka Zengera)
49/17 (II, 11, 4)	nollo	volo (poprawka Zengera)
	superaliis	superciliis (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „brwiami")
49/18 (II, 11, 5)	tecto	lecto (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „łożu")
49/19 (II, 11, 6)	domini	domi (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „w domu")
49/20 (II, 11, 7)	ſecurus	ſecuros (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „spokojne")
49/23 (II, 11, 10)	experire	experiere (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „doświadczysz")
49/24 (II, 11, 11)	sectis	sertis (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wieńcy")
49/27 (II, 11, 14)	meminiſse	meruiſse (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „żem zasłużył")
49v/1 (II, 11, 15)	domitis	domitus (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 11, 63)
49v/5 (II, 11, 19)	amis	annis (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „laty")
49v/6 (II, 11, 20)	ocultis	occultis

https://rcin.org.pl

49v/7 (II, 11, 21)	aḿittat (= ammittat)	(poprawka Zengera; ten sam błąd w KochEl II, 11, 69, poprawiony w wyd. 1612)
49v/10 (II, 11, 24)	debilita	debilitata (poprawka Zengera na podst. KochEl II, 11, 72)
49v/13 (II, 11, 27)	audierút	audiuerút (poprawka Zengera)
	moiores	maiores
49v/18 (II, 11, 32)	campi	capi (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „się chwytano”)
49v/21 (II, 11, 35)	afficit	affecit (poprawka Zengera)
	himnos	Hunnos (poprawka Zengera)
49v/22 (II, 11, 36)	egi Getes	Getes (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „Geta”)
49v/25 (II, 11, 39)	vocatur	vocatum (poprawka Zengera, por. przekład Brücknera: „wzywane”)
50/3 (II, 11, 45)	æquore	æquora (poprawka Plenkiewicza, por. przekład Brücknera: „morza”)
50/5 (II, 11, 47)	clemen	clemens
50/12 (II, 11, 54)	Et ernú	Aeternum
	Iouæ	Ioue

https://rcin.org.pl

WYKAZ ANOMALII METRYCZNYCH

k. 38/22 (I, 8, 40): Seu calamo ignaram figere malis avem.
Metrum wiersza wymaga, by forma *malis* miała *i* krótkie, podczas gdy w starożytnej poezji ma ona *i* długie, np. Ov. *Met.* IX, 26. Zwrócił na to uwagę Grigorij Zenger. Por. następną uwagę.

k. 44/10 (II, 4, 24): Quam facile credas, quae velis esse rata!
W formie *facile* końcowe *e* jest krótkie. Tu być może sylaba ulega wzdłużeniu za sprawą *cr-* na początku następnego wyrazu. Klasyczna poezja unika takich wzdłużeń, ale zdarzają się one np. u Katullusa, np. 4, 9: Propontida trucemve Ponticum sinum.

Samogłoska *i* w *velis* w starożytnej łacinie jest długa – tutaj krótka. Zwrócił na to uwagę Grigorij Zenger. Por. poprzednią uwagę. Tak samo traktuje Kochanowski ostatnią sylabę formy *velis* w KochFor 14, 2.

https://rcin.org.pl

IOANNIS COCHANOVII ELEGIARUM LIBRI DUO

<Elegiarum liber primus>

Elegia I

Non me, si modo sum, Musae *f*ecere poetam
Nec pota est unquam Castalis unda mihi.
Solus Amor docuit blandos me fingere versus
Et certare sacro carmine Callimacho.
Ille deus segnes animos et inertia corda,
Ingenium torpens excitat ille deus.
Quid, nisi cornigeras deses pavisse iuvencas
Dicitur Idaeis vallibus ante Paris?
Ut semel incaluit peregrino captus amore,
Deseruit silvas deseruitque boves
Et classem instruxit tumidique per aequora ponti
Navit ad Eurotae fluminis usque vada
Nec prius armifera solvit L*ace*d*a*emone, *quam te*
Deluso *r*aperet, Tyndari pulchra, viro.
Tum quoque, cum Phrygios vastaret Graecia campos,
Fortem illum iaculo sustulit Aeacidem,
Aeacidem, celsa*e* qui circum moenia Troiae
Traxerat Haemon*iis* Hectora nuper equis.
Non Iove nata quidem est, sed forma heroidas aequat,
Quae torpere meum non sinit ingenium.

[32v]

KSIĘGA I, ELEGIA I Nie Muzy uczyniły mnie poetą, o ile nim jestem, ani nie piłem nigdy kastalijskiej wody. Jedynie Amor nauczył mnie układać czarowne wiersze i współzawodniczyć z Kallimachem w świętej pieśni. Bóg ów ospałe umysły i gnuśne serca, otępiałe talenty ów bóg rozbudza. Cóż innego, jak mówią, robił przedtem Parys, poza tym że bezczynnie pasał rogate jałówki w dolinach Idy? Skoro tylko zapłonął uczuciem, opanowany miłością do cudzoziemki, porzucił lasy, porzucił też woły i zbudował statek, a przez połacie wzburzonego morza dopłynął aż do brodów rzeki Eurotas. I nie wcześniej oddalił się z wojowniczej Sparty, aż ciebie, piękna córo Tyndareusa, porwał oszukanemu mężowi. Także wtedy, gdy Grecja pustoszyła frygijskie pola, zgładził swą strzałą owego dzielnego Ajakidę. Ajakidę, który dopiero co wokół murów wysokiej Troi włóczył Hektora hemońskimi rumakami. Ta, która nie pozwala memu talentowi popaść w otępienie, nie zrodziła się wprawdzie z Jowisza, lecz pięknością dorównuje heroinom.

https://rcin.org.pl

IOANNIS COCHANOVII ELE
GIARVM LIBRI DVO

ELEGIA I.

Non me, si modo sum, musa facere poetam.
Nec pota est unquã Castalis unda mihi
Solus amor docuit blandos me fingere versus
Et certare sacro carmine Callimacho
Ille deus segnes animos, et mentia corda
Ingenium torpens excitat ille deus
Quid nisi cornigeras deces gauisse iuuencas
Victima Idæis nobilibus ante Paris?
Vt semel ni calnit peregrino captus amore
Deserit syluas, deserit et boues
Et classem instruxit, fluuidisq; per æquora pontã
Iussit ad Eurotæ fluminis usq; uadã
Nec prius armifera Solnit Lacedæmone, quãto
Helena careret, Tyndari pulchra uiro
Tum quoq; cum Phrygios uastaret Graecia campos
Fortem illum iacabo sustulit Aeacidem
Aeacidæ celsa, qui ciuili mania Troiæ
Trajerat Hæmoniã Hectora nuper equis
Nec ione nata quicquid est sed forma Heroidas æquat
Quæ torpere meũ nõ sinit ingeniũ?

https://rcin.org.pl

Illa mihi tantū cōsuetus præbeat amor
Alter ego Amphion et Linus alter ero
Tu Patriæ exemplo fines imitare paternos
Chiōfore. Arctoi gloria magna soli
Invicta animo, tristare, et fortibus ausis
Te genitor illius nō dubiam esse putat
Qui Stymphalidas cuertit fraudibus arces
Qui vicit Thaeos, peremitq; Scyllas
Me crudelis amor, servata compede vinxit
Et dominæ duro tradit imperio
Illa vellit, vigilem pomis spoliabo draconē
Fœcundumq; mihi porrigit Hidra caput
Illa vellit, Stygias descendam vivus ad undas
Et tria Tartarei colla ligabo canis
Ad nos. carminibus queunt perducere amorē
Et magicis solum posse resistitis
Hinc omnes herbas, hinc omnia ferta venena
Quæ legit Aeoniū Tessela saga iugis
Jam formosa mihi misi desinat illa videri
Nil herbis mihi me vrō venena iuvent

Elegia ii

Hæc responsa tibi clario dat Phœbus adantro
Non semper, Parses, expedit esse probum
Illicitos Phædræ quis nos audimit amores.
Quis casus miseri nō gemit Hippolyti.
Illam neglecto testatur fama pudore
Menti præcipui solitaque sui

https://rcin.org.pl

Illa mihi tantum consuetas praebeat aures,
Alter ego Amphion et Linus alter ero.
Tu patriae exemplo fines tutare paterno,
Christophore, Arctoi gloria magna soli,
Invicto*q*ue animo testare et fortibus ausis
Te p*rol*em illius non dubiam esse patris,
Qui Starodubeas evertit funditus arces,
Qui vicit Dacos perdomuitque Scythas.
Me crudelis Amor ferrata compede vinxit
Et dominae duro tradi*di*t imperio.
Illa ve*l*it, vigilem pomis spoliabo draconem
Fecundumque mihi por*r*iget Hydra caput.
Illa ve*l*it, Stygias descendam vivus ad undas
Et tria Tartarei colla ligabo canis.
A*t* vos, carminibus quicunque putastis amorem
Et magicis solvi posse veneficiis,
Huc omnes herbas, huc omnia ferte venena,
Quae legit Aemon*ïs* Thess*a*la saga iugis.
Tam formosa mihi nisi desinat illa videri,
Nil h*e*rbae, nil me vestra venena iuvent.

Elegia II

Haec responsa tibi Clario dat Phoebus ab antro:
Non semper, Barses, expedit esse probum.
Illicitos Ph*a*edrae quis no*n* audivit amores,
Quis casus miseri non gemit Hippolyti?
Illam neglecto testatur fama pudore
Mentem privigni solicitasse sui.

Niech mnie ona tylko stale słucha, a będę drugim Amfionem i drugim Linusem. Ty za przykładem ojca broń granic, Krzysztofie, wielka chwało ziemi północnej. Niepokonanym duchem i mężnymi przedsięwzięciami daj świadectwo, że jesteś niewątpliwym potomkiem tego ojca, który wniwecz obrócił starodubskie twierdze, który zwyciężył Daków i ujarzmił Scytów. Mnie okrutny Amor spętał żelaznymi kajdanami i poddał pod srogą władzę mej pani. Niech ona zechce, a wydrę czujnemu smokowi jabłka, Hydra zaś położy przede mną swą płodną głowę. Niech ona zechce, a zstąpię żywy do wód Styksu i spętam trzy karki tartaryjskiego psa. Wy zaś, którzy sądziliście, że miłość można uleczyć zaklęciami i czarodziejskimi eliksirami, znoście tu wszystkie zioła, wszystkie lekarstwa, jakiekolwiek tesalska czarownica zbiera na hemońskich górach.

Dopóki nie przestanie mi się ona wydawać tak piękną, nic nie pomogą mi zioła, na nic wasze lekarstwa.

ELEGIA II Tę odpowiedź daje ci Apollo z klaryjskiej groty: Nie zawsze, Barzy, opłaca się być cnotliwym. Któż nie słyszał o niegodziwej miłości Fedry, któż nie płacze nad śmiercią nieszczęsnego Hipolita? Wieść głosi, że nie bacząc na wstyd, starała się ona uwieść swego pasierba.

https://rcin.org.pl

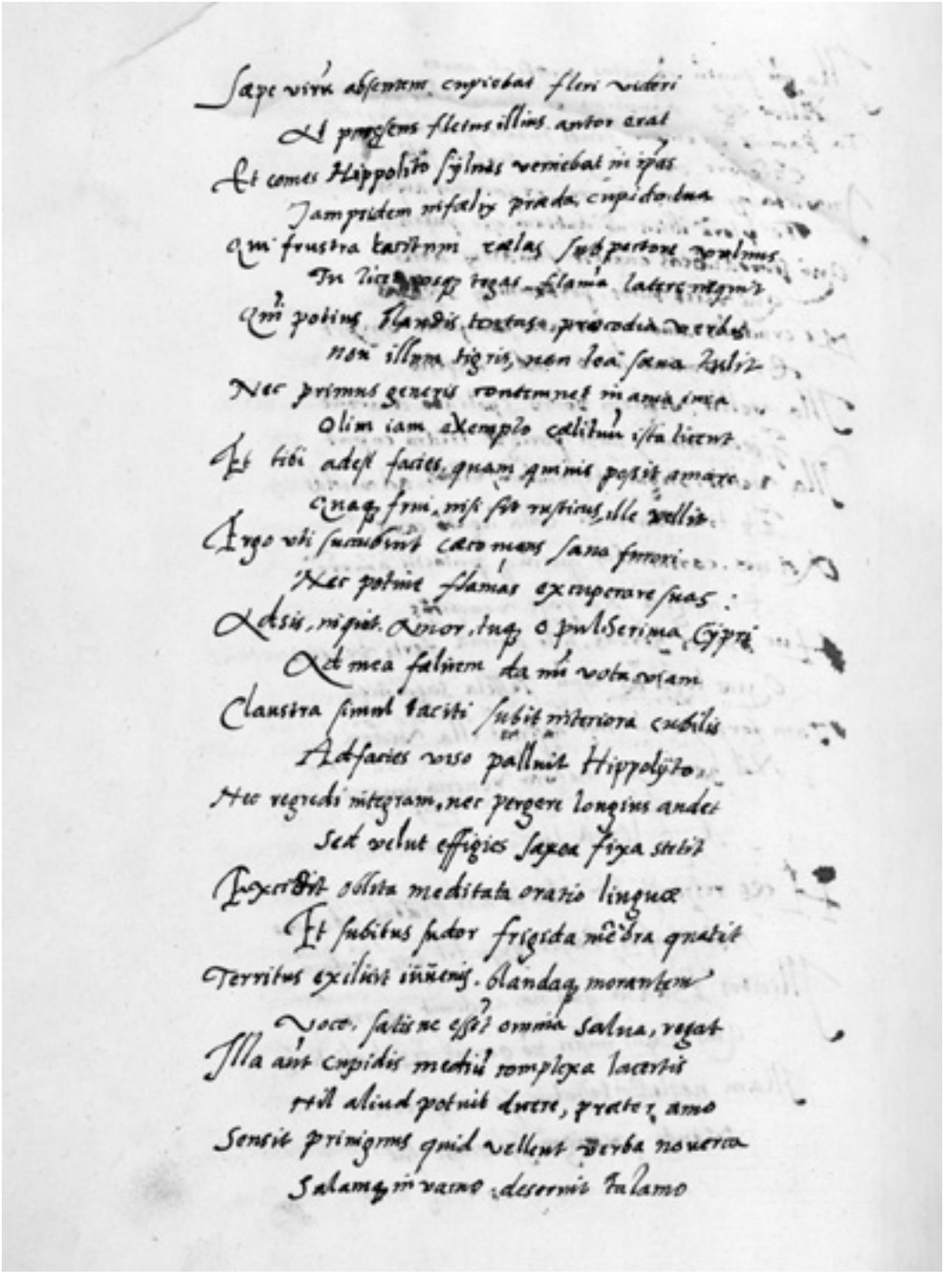
Saepe virum absentem cupiebat flere videri,
At praesens fletus illius autor erat;
Et comes Hippolyto silvas veniebat in ipsas
Iam pridem infelix praeda, Cupido, tua.
Quid frustra tacitum celas sub pectore vulnus?
Tu licet usque tegas, flamma latere nequit.
Quin potius blandis tentas praecordia verbis?
Non illum tigris, non lea saeva tulit.
Nec primus generis contemnet inania iura:
Olim iam exemplo caelituum ista licent.
Et tibi adest facies, quam quivis possit amare
Quaque frui, nisi sit rusticus, ille velit.
Ergo ubi succubuit caeco mens sana furori
Nec potuit flammas exsuperare suas,
„Adsis – inquit – Amor! Tuque, o pulcherrima Cypri,
Ad mea felicem da mihi vota viam!"
Claustra simul taciti subit interiora cubilis,
At facies viso palluit Hippolyto.
Nec regredi integrum, nec pergere longius audet,
Sed velut effigies saxea fixa stetit.
Excidit oblitae meditata oratio linguae
Et subitus sudor frigida membra quatit.
Territus exsiluit iuvenis blandaque morantem
Voce, satisne essent omnia salva, rogat.
Illa autem cupidis medium complexa lacertis
Nil aliud potuit dicere praeter „Amo".
Sensit privignus, quid vellent verba novercae,
Solamque in vacuo deseruit thalamo.

[33v]

Często pragnęła, by wydawało się, że płacze za nieobecnym mężem, a tymczasem sprawca tego płaczu był przy niej obecny. Szła nawet do lasu, by towarzyszyć Hipolitowi – już od dawna była twą nieszczęsną zdobyczą, Kupidynie. Po cóż na próżno kryjesz w sercu ranę? Choćbyś cały czas taiła płomień, on sam nie pozwoli się ukryć. Czemu raczej nie postarać się zdobyć uczucia przymilnymi słowami? Nie wydała go na świat tygrysica ani sroga lwica. I nie on pierwszy wzgardzi bezsensownymi prawami rodu: dawno już za przykładem niebian wolno takie rzeczy. A ty masz twarz, którą każdy mógłby pokochać i którą on chciałby się napawać, o ile nie jest prostakiem.

Tak więc gdy zdrowy rozsądek uległ ślepemu szałowi i nie zdołał zagasić swych płomieni, mówi ona: „Przybądź, Amorze! Także i ty, przepiękna Cyprydo, pozwól mi szczęśliwie spełnić me pragnienia!". Zarazem wchodzi do wnętrza cichej sypialni, ale twarz jej pobladła na widok Hipolita. Nie może się już wycofać ani nie śmie postąpić naprzód, lecz stanęła nieruchomo jak kamienny posąg. Obmyślona przemowa wymyka się językowi, który jej zapomniał, a zlodowaciałe ciało nagle oblewa się potem. Przyskoczył przerażony młodzieniec i miłym głosem pyta wahającą się, czy wszystko z nią dobrze. Ona zaś, wpół go objąwszy pożądliwymi ramionami, nie zdołała wyrzec nic innego prócz „Kocham". Pasierb zrozumiał, co mają znaczyć słowa macochy, i zostawił ją samą w pustej sypialni.

https://rcin.org.pl

Saepe virū absentem cupiebat fleri videri
Et progenies fleti illius autor erat
Et comes Hippolito sylvas venabat in ipsas
Jampridem nivalis preda cupidinis
Cui frustra castum calas sub persone gerulus
Tu licet ipse tegas flama latere negat
Cui potius flandis tortaq; precordia verbis
Non illum tigris non dea saeua subit
Nec primus generis rontemnet in arma sui
Olim iam exemplo celitum ista licent
Et tibi adest facies quam quimis possit amare
Cui nata fui, nisi sit rusticus ille velis
Ergo vbi sumsisti caro nurus sana furori
Nec potuit flamas exuperare suas:
Desit, inquit, amor, tuq; o pulcherima Cypri
Et mea fallacem da mihi vota viam
Clausit simul tacitis subit misteria cubilis
Ad facies verso pallnit Hippolyto
Nec regredi integram, nec pergere longius audet
Sed velut effigies saxea fixa stetit
Excidit ollita meditata oratio lingue
Et subitus sudor frigida membra quatit
Territus exilivit innumeris. blandaq; morantem
Voce, salusne esset omnia salua, rogat
Illa aut cupidis medium complexa lacertis
Nil aliud potuit dicere, preter, amo
Sensit primigenus quid vellent verba nouerca
Salamq; in vastos deserit thalamo

https://rcin.org.pl

Quo. fugis infelix. non tibi fida nouerca est
Hæc quoq; lapsa suum tendit ad incestum
Et tibi constabit magno seruasse pudorem
Flecte pedem, si quid sanius es Hippolyte
Surdior ille freto, ssilvas mœstosq; petebat
Hesperius nigrato quantus amori dolor
Nec vŏ vultra aluit solitus in pectore flammas
Phædra. sed indomitæ prorsit in rabiem
Vltroq; feroy neglectos ardet amores
Etiam primigeno vera nouerca suo est
Voltro illum accusat, quasi vim sibi ferre, patriq;
Tentasset. castum contemerare thorum
Credidit infelix Thesens, victusq; dolore.
Optauit nati fata videre sui
Illeusq; patrem dt obtestatus. vada salsa monetum
Hor nisi promitti ne sinat esse salus.
Audiit extremo Neptunus ab æquore flentis
Et nŏ cauta satis vota, rata esse iŭbet
Tum rŏ Hippolytŏ thoras propellit. at illi
Insons attonitis delacerauit equis
Atq; diu inuisæ pœnã luit ille nouercæ
Et si digna parŭ premia castus habet
Quanquã amŏ Barses tibi nŏ volla nouerca
Non abre tŭ hæc dicta fuisse puta

Elegia iii

Quo fugis Andrea. sŭmas amor improbus alpes
O ceami nostes exuperatq; fretus.

https://rcin.org.pl

Quo fugis, infelix? Uni tibi fida noverca est;
Haec quoque laesa suum tend*e*t ad ingenium
Et tibi constabit magno servasse pudorem.
Flecte pedem, si quid sanus es, Hippolyte!
Surdior ille freto silvas montesque petebat
Nescius, ingrato quantus amor*e* dolor.
Nec vero ultra aluit solit*a*s in pectore flammas
Phaedra, sed indomitam proruit in rabiem
Ulciscique ferox neglectos ardet amores
Et iam privigno vera noverca suo est:
Ultro illum accusat, quasi vim sibi ferre patrisque
Tentasset castum contemerare torum.
Credidit infelix Theseus victusque dolore
Optavit nati fata videre sui
*F*lensque patrem est obtestatus vada salsa moventem,
Hoc impunitum ne sinat esse scelus.
Audiit extremo Neptunus ab aequore flentem
Et non cauta satis vota rata esse iubet;
Tum contra Hippolytum phocas propellit, at ill*e*
Insons attonitis dilaceratur equis.
Atque hanc iratae poenam luit ille novercae
Et s*e* digna parum praemia castus habet.
Quanquam autem, Barses, tibi non *est* ulla noverca,
Non ab re tamen haec dicta fuisse puta.

Elegia III

Quo fugis, Andrea? Summas Amor improbus Al̓pes
Oceani vastos exsuperatque sinus.

Dokąd uciekasz, nieszczęsny? Jedynie tobie macocha jest wierna; także ona, znieważona, zechce postąpić zgodnie z naturą i drogo cię będzie kosztować, że zachowałeś wstyd. Zawróć, jeśli masz trochę rozumu, Hipolicie!

On, bardziej głuchy niż morze, podążał ku lasom i górom, nieświadom tego, jak wielki jest ból wskutek nieodwzajemnionej miłości. Ale i Fedra nie wznieca już w sercu zwykłych płomieni, lecz popada w niepohamowaną wściekłość; dziko płonie żądzą pomszczenia wzgardzonej miłości i jest już prawdziwą macochą dla swego pasierba: sama go oskarża, jakoby usiłował zadać jej gwałt i zbezcześcić czyste łoże ojca. Wierzy nieszczęsny Tezeusz; zwyciężony bólem, zapragnął ujrzeć śmierć swego syna i z płaczem wezwał ojca, władającego słonymi wodami, aby nie pozwolił tej zbrodni ujść bezkarnie.

Neptun usłyszał z dalekiego morza głos płaczącego i polecił, by spełniły się niezbyt rozważne życzenia. Wtedy popędził foki przeciwko Hipolitowi, a ten, bez winy, został rozszarpany przez przerażone konie. A poniósł tę karę za sprawą zagniewanej macochy i będąc czystym, otrzymał niegodną siebie zapłatę. A chociaż ty, Barzy, nie masz żadnej macochy, to jednak nie myśl, że zostało to powiedziane bez powodu.

ELEGIA III Dokąd uciekasz, Andrzeju? Zuchwały Amor pokonuje najwyższe Alpy i rozległe zatoki oceanu.

https://rcin.org.pl

Nec tu discedens quicquam tibi prodes, at illam,
Heu miseram, assiduis conficies lachrimis.
Tune oblivisci potes illos, improbe, vultus
Lucentisque oculos marmoreamque manum?
Et quoties nivea venit tibi candida planta,
Gaudia fragranti plena ferens gremio,
Quorum nox sola et labentia sidera testes
Illaque deliciis fida lucerna tuis!
Heu, quam saepe tibi somnos abrumpet inertes
Compellata suo nomine Doralice!
Quam saepe, infelix, te una dormire putabis,
At misera illa procul, tu quoque solus eris!
Tum tu Bellerophon, tum Perseus Triptolemusve,
Tum tu, sed frustra, Daedalus esse voles.
Et cum respicies emensas anxius Alpes,
„Chara, eheu – dices – quam procul, Italia, es!"
Concordes fato vivunt meliore columbae,
Quarum interturbat gaudia nulla dies,
Sed decerpentes nitentibus oscula rostris
Perpetuum facili tempus amore terunt.
Non gemit infelix deserto femina lecto
Coniugis absentis conqueriturve moras.
Idem utrisque torus, tecto stabulantur eodem
Et sine legitimo compare nulla via est.
Ah, lapis est, lucro quisquis mutavit amorem!
Me socium facti non habet ille sui.
Anne ego plorantem possim spectare puellam
Aut valeam lachrimas ipse tenere pias,

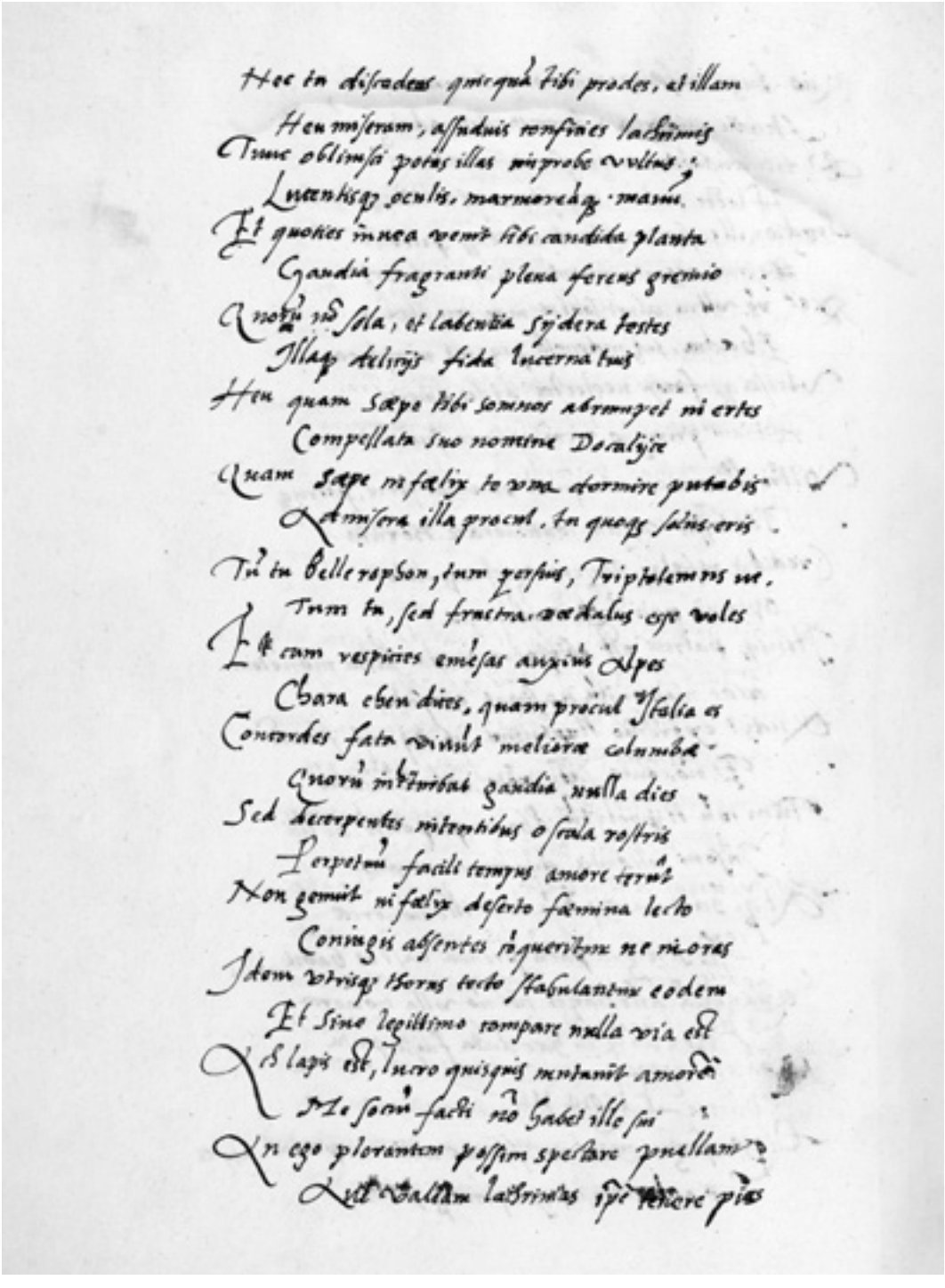
[34v]

Odjeżdżając, sobie w niczym nie pomożesz, a ją, ach, nieszczęsną, udręczysz nieustannymi łzami. Czy możesz, niegodziwcze, zapomnieć tę twarz, błyszczące oczy i rękę jak marmur? Ileż to razy ciemną nocą przybywała do ciebie, jaśniejąc śnieżnobiałymi stopami, niosąc w wonnych ramionach pełnię rozkoszy, których świadkami były tylko noc i przesuwające się po niebie gwiazdy, i owa lampa, powiernica twych pieszczot! Ach, jak często wyrwiesz się ze snu, wzywając po imieniu Doralice! Jak często, nieszczęsny, będziesz myślał, że śpi ona wraz z tobą, a tymczasem będzie daleko, nieszczęsna, a ty również będziesz sam! Wtedy zapragniesz być Bellerofontem, Perseuszem albo Tryptolemusem; wtedy zapragniesz być Dedalem, lecz na próżno. A kiedy spojrzysz z niepokojem za siebie na przebyte Alpy, powiesz: „Ach, biada! Jakże daleko jesteś, droga Italio!".

Lepszy jest los życia zgodnych gołębi, których radości żaden dzień nie mąci, lecz które wyciągając ku sobie dzióbki i kradnąc pocałunki, nieustannie spędzają czas na beztroskiej miłości. Pani nie płacze nieszczęśliwa w opuszczonym łożu i nie skarży się na opieszałość nieobecnego małżonka. Obojgu służy to samo łoże, mieszkają pod jednym dachem i żadnej podróży nie odbywa się bez prawowitego małżonka.

Ach, kamieniem jest ten, kto wymienił miłość na korzyść materialną. Nie znajdzie on we mnie towarzysza swego postępowania. Czyż mógłbym patrzeć na płaczącą dziewczynę albo sam zdołałbym powstrzymać łzy litości,

https://rcin.org.pl

Hec tu disradens quicquid tibi prodes, et illam
Heu miseram, assiduis tonsines lachrimis
Tunc oblimsi potus illas improbe vultus
Lucentisq; oculis, marmoreaq; manu
Et quoties inuea venit tibi candida planta
Gaudia fragranti plena ferens gremio
Quorum nō sola, et labentia sydera testes
Illaq; delitijs fida lucerna tuis
Heu quam sæpe tibi somnos abrumpet mi certes
Compellata suo nomine Doralyce
Quam sæpe infelix te toma dormire putabis
Ah misera illa procul, tu quoq; salus eris
Tu tu Belle repson, tum pertus, Triptolemus ue,
Tum tu, sed frustra, cardalus esse vales
Et cum vespiries emissas anxius Apes
Chara eben dices, quam procul Italia es
Concordes fata diuus meliora columbæ
Quorum interibat gaudia nulla dies
Sed decerpentes nitentibus ostula rostris
Perpetuum facili tempus amore terunt
Non gemuit infelix deserto fœmina lecto
Coniugis absentes inqueritur ne moras
Idem utrisq; thorus tecto stabulantur eodem
Et sine legitimo compare nulla via est
Si lapis est, Iuno quisquis mutauit amorem
Me socium facti no habet ille mei
Cur ego plorantem possim spectare puellam
Aut Gallum lachrimas ipe tenere pios

https://rcin.org.pl

Cum vesana meas oneraret questibus aures
Sanctaq; infesta tunderet ora manu
Et me crudelem vultuq; minaq; vocaret
Et celo nullos prorsus inesse deos
Ne sit iniqua venus tandem mi, non ego tauros
Pascere, nec vitam glandi fouere negem
Nam quid diuitibus prodest accumbere mensis
Et citharę blandos percipere aure sonos
Quidue coronatos circumspectare ministros
Dum nimea fundit vina falerna manu
Si calathos amor precordia mordeat et me
Peior Tantaleo cura premat lapide

Elegia iiii

Nolim te pudeat, meis si quando libellis
Tarnoni nomen legeris ipse tuum
Si me nec Thebe, nec Pergama celsa canentem
Hec perfossus aqua, nec freta pulsa rotis
Non me Castalio phebus tenet arcet adantro
Unde Medusei prosilit ymnor equi
Post veteresq; datum gallos mi postq; tibullos
Proximus in vidia dissimulante locus
Quod si forte legas placido mea carmina vultu
Et fauneas musis, ingenioq; meo
Non ego despere prisros heroas ni arma
Ducere, et ausonia bella sonare tuba
Teq; adeo qualem malefausti Dacus ni ormis
Iuit obtritum per malefida vada

https://rcin.org.pl

Cum vesana meas oner*a*ret questibus aures
Sauciaque infesta tunderet ora manu
Et me crudelem vultuque manuque vocaret,
Et caelo nullos prorsus inesse deos?
Ne sit iniqua Venus tant*u*m mihi, non ego tauros
Pascere nec vitam gland*e* fovere neg*e*m.
Nam quid divitibus prodest accu*m*bere mensis
Et citharae blandos percipere aure sonos
Quidve coronatos circumspectare ministros,
Dum nivea fundunt vina Falerna manu,
Si celatus amor praecordia mordeat et me
Peior Tantaleo cura premat lapide?

ELEGIA IV

Nolim te pudeat, nostris si quando libellis,
Tarnovi, nomen legeris ipse tuum.
Si mihi nec Thebae, nec Pergama celsa canuntur,
Nec perfossus Athos, nec freta pulsa rotis,
Non me Castalio Phoebus tamen arcet ab antro,
Unde Medusaei prosilit humor equi,
Post vetere*s*que datur Gallos mihi postque Tibullos
Proximus invidia dissimulante locus.
Quod si forte legas placido mea carmina vultu
Et faveas Musis ingenioque meo,
Non ego desperem priscos heroas in arma
Ducere et Aonia bella sonare tuba
Teque adeo, qualem male faustis Dacus in armis
*F*ug*i*t Obertini per male fida vada,

gdyby w szale dręczyła me uszy skargami i zawziętą ręką drapała swą twarz do krwi, mnie zaś i wyrazem twarzy, i gestami rąk nazywałaby okrutnym, wołając, że w niebie nie ma wcale żadnych bogów? Niech tylko Wenus nie będzie mi nieprzyjazna, nie odmówię wypasania wołów ani odżywiania się żołędziami. Po cóż bowiem miałbym zasiadać do bogatych stołów i łowić uchem wdzięczne dźwięki lutni? Po cóż miałbym przyglądać się uwieńczonym sługom, gdy rozlewają wino śnieżnobiałymi rękoma, jeśliby ukryta miłość miała gryźć me serce, a troska nękałaby mnie bardziej niż głaz Tantala?

ELEGIA IV Nie chcę, żebyś się wstydził, Tarnowski, jeżeli kiedyś w moich książkach przeczytasz twe imię. Nie opiewam wprawdzie ani Teb, ani wysokiego Pergamu, ani przekopania góry Atos, ani jazdy przez morze na kołach, jednak Febus nie trzyma mnie z dala od kastalijskiej groty, skąd tryska zdrój meduzyjskiego konia; zostało mi dane miejsce zaraz po dawnych Gallusach i po Tibullusach, a zawiść udała, że tego nie widzi. A jeśli, być może, przeczytasz moje pieśni z życzliwym obliczem i będziesz sprzyjać mym Muzom i memu talentowi, to nie porzucę myśli, by poprowadzić do boju dawnych herosów i aońską trąbą rozsławiać wojny oraz ciebie, przed którym Dak – w nieszczęsnej dlań potyczce – uciekał przez zdradliwe brody pod Obertynem,

https://rcin.org.pl

Fugit Riphaeo descendens vertice Moschus
Aversoque Scythes plus metuendus equo.
Nunc sine me, dum prima mihi deferbeat aetas,
Qua c*o*epi, cursus continuare meos
Et procul a castris, procul a clangore t*u*barum
Per loca Mimnermo trita tenere viam.
At vos interea Phoebeae crescit*e* lauri:
Nunc satis est myrto cingere posse comam.
Diva Era*t*o, nam te nomen negat esse severi
Pectoris, ingenio sis precor aequa meo.
T*u* mihi perpetuas in carmina suffice vires,
Carmina, quae Cypris quaeque Amor ipse probet.
Pyramidas alii *statuant* statuantque co*l*oss*o*s,
Incidant duris nomina marmoribus.
Saxa ruent annis, consumet marmora tempus;
Musarum nescit gloria sola mori.

Elegia V

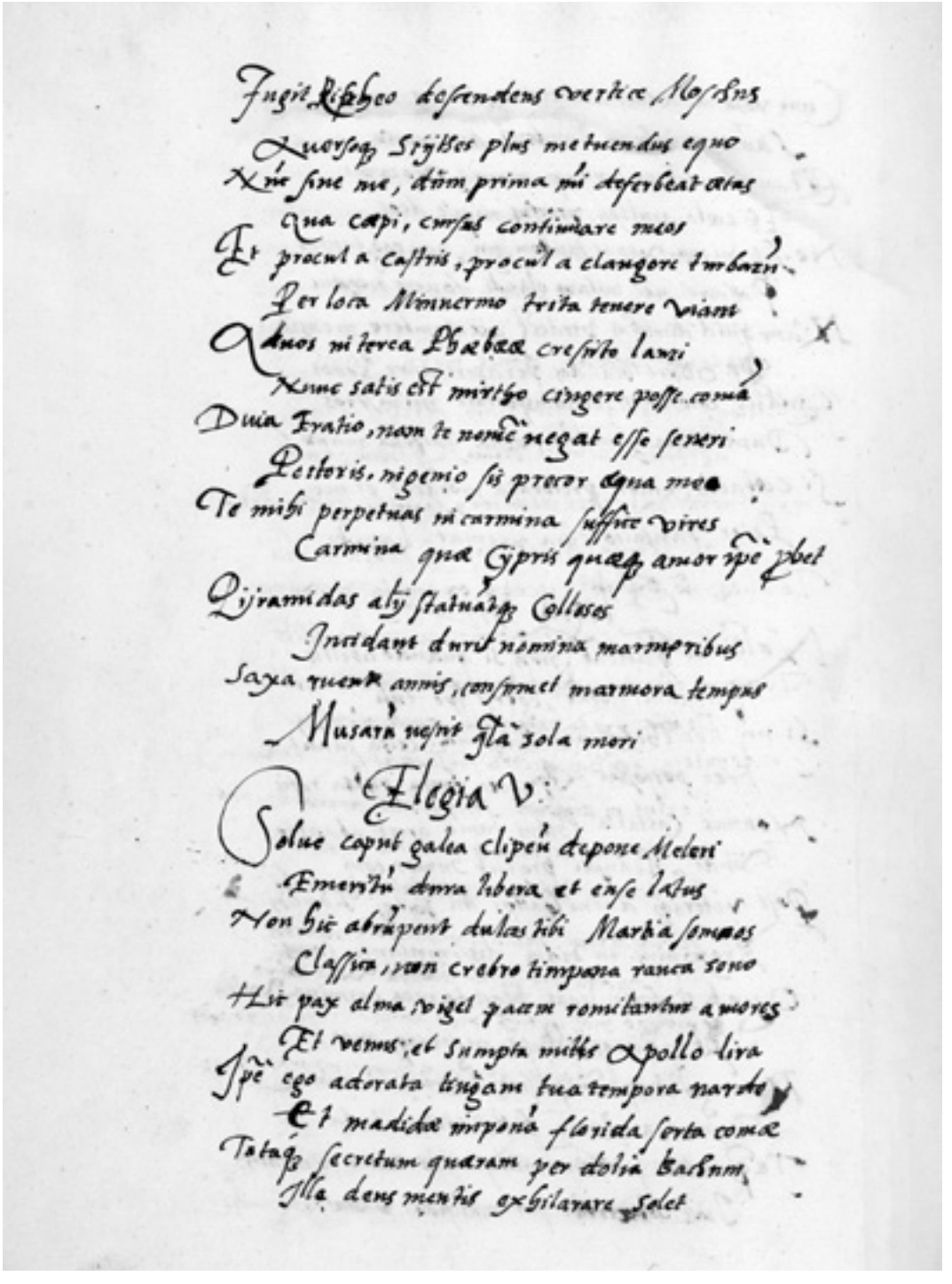
Solve caput galea, clipeum depone, Meleti,
Emeritum dur*o* libera et ense latus.
Non hic abrumpent dulces tibi Martia somnos
Classica, non crebro tympana rauca sono.
Hic Pax alma viget, Pacem comitantur Amores
Et Venus, et sumpta mitis Apollo lyra.
Ipse ego *o*dorata tingam tua tempora nardo
Et madidae imponam florida serta comae
Totaque secretum quaeram per dolia Bachum:
Ille deus ment*e*s exhilarare solet.

[35v]

uciekał Moskwicin, zstępujący z Gór Ryfejskich, i Scyta, jeszcze groźniejszy, gdy ucieka na koniu. Teraz, dopóki nie wyszumi się pierwsza młodość, pozwól mi nadal kroczyć tą drogą, którą zacząłem, i z dala od obozu, z dala od dźwięku trąb, trzymać się drogi przez miejsca wydeptane przez Mimnermosa. Wy zaś, Febowe laury, tymczasem rośnijcie; na razie wystarczy mi, że mogę uwieńczyć włosy mirtem. Boska Erato, bądź, proszę, łaskawa dla mojego talentu, bo imię nie pozwala ci mieć surowego serca. Udziel mi nieustannych sił ku tworzeniu pieśni – pieśni, które pochwaliliby Cypryda i sam Amor. Niech inni stawiają piramidy, niech stawiają kolosy, niech ryją imiona w twardym marmurze. Z biegiem lat runą kamienie, czas strawi marmury; tylko chwała dana przez Muzy nie zna śmierci.

ELEGIA V Uwolnij głowę od hełmu, odłóż na bok tarczę, Mielecki, i oswobodź wysłużony bok od twardego miecza. Tutaj nie przerwą ci słodkich snów Marsowe trąby ani częsty dźwięk warczących bębnów. Tu kwitnie życiodajny pokój. Pokojowi towarzyszą Amory i Wenus oraz łagodny Apollo, który ujął w dłoń lirę. Ja sam namaszczę twe skronie wonnym nardem i nałożę na wilgotne włosy wieniec z kwiatów; będę też szukać we wszelkich beczkach schowanego Bachusa: ten bóg ma zwyczaj rozweselać umysły.

https://rcin.org.pl

Fugit Riphæo desendens vertice Mossus
Quoscp Sigæos plus metuendus equo
Nec sine me, dum prima mi deserbeat ætas
Qua capi, cursus continuare meos
Et procul a castris, procul a clangore tubarum
Per loca Aoniæ trita tenere vias
Annos ni terea Phœbea crescite lauri
Nunc satis est mirtho cingere posse comã
Dulcia Fratio, non te nemo negat esse seueri
Peteris, ingenio sis precor ipse meo
Te mihi perpetuas ni carmina sustinet vires
Carmina qua Cypris quaq; amor ipse probet
Pyramidas alij statuaq; Colosses
Incidant durę nomina marmoribus
Saxa ruent annis, consumet marmora tempus
Musarũ nescit gla̅ sola mori

Elegia V.

Solue caput galea clipeũ depone Meleti
Emeritũ dextra libera et ense latus
Non hic abruperit dulces tibi Martia somnos
Classica, non crebro tympana ranca sono
Hic pax alma volet gaudia comitantur amores
Et venus, et sumpta mittis Apollo lira
Ipse ego adorata tuguam tua tempora myrto
Et madida imponã floribus serta coma
Tutaq; secretum quarum per colla Lucretia
Illa deus mentis exhilarare solet

https://rcin.org.pl

Cæsaris inde aquilas, et Cæsaris arma canemus
Fortia q̃ Etrusca magna capta sacra
Post debellatos et Jupiter ipse Gigantes
Sæpe iocis fortem: sæpe severa Deli
Confecta volucri Phœbus Pythone sagitta
Monuit ni annalis fila canora lyræ
Vt rapidum Bachus Gangemq̃ Indumq̃ subegit
Potauit plena dulce merú galea
Ipse quoq̃ abiecta trabea Mars ferreus armis
Ingremio iacuit. diua Cythera, tuo
Monstrorú Acides domitor, domitorq̃ ferarum
Non renuit lanæ carpere pensa manu
Te quoq; nõ pudeat sectari exempla deorum
Et dare cenasse tempora sæpe iocis
Tempus erit cum tu puerorum more tuorum
Debita pro charis bella geres patriæ
Indomitosq̃ Scythas axemq̃ finibus. et si
Mossicus in audaces intulerit arma manus
Tum tua te virtus, tua te fortuna, Valeri
Et Deus in columen præstet vbiq̃ mihi
Vt te victorem summa cum laude reuerti
Et videam magnis soluere vota deis
Segnis ego impugnas, nec fortibus vtilis armis
Ne mihi Solus agam. semper oportet amem

Elegia vi

Nemne, quæso, truci occidas. vita. querellis
Gallica non tanti est regna videre mihi

https://rcin.org.pl

Caesaris inde aquilas et Caesaris arma canemus
Fortiaque Hetruscae moenia capta Senae.
Post debellatos et Iupiter ipse Gig*a*ntes
Saepe iocis fertur, saepe vacasse *c*hely;
Confect*o* volucri Phoebus Pythone sagitta
Movit inauratae fila canora lyrae;
Ut rapidum Bachus Gangemque Indumque subegit,
Potavit pl*e*na dulce merum galea;
Ipse quoque abiectis toties Mars ferreus armis
In gremio iacuit, diva Cythera, tuo;
Monstrorum Alcides domitor domitorque fe*r*arum
Non re*n*uit dura carpere pensa manu.
Te quoque non pudeat sectari exempla deorum
Et dare c*onc*essis tempora pauca iocis.
Tempus erit, cum tu maiorum more tuorum
Debita pro chara bella geres patria
Indomitosque Scythas arcebis finibus et si
Moschus in audaces sumpserit arma manus.
Tum tua te vi*r*tus, tua te fortuna, Meleti,
Et Deus *incolumem* praestet ubique mihi,
Ut te victorem summa cum laude reverti
Et videam magnis solvere vota diis.
Segnis ego in pugnas nec fortibus utilis armis,
Ne nil solus agam, semper oportet ame*m*.

Elegia VI

Ne me, quaeso, tuis occidas, vita, querellis:
Gallica non tanti est regna videre mihi,

Potem opiewać będziemy orły cesarskie i cesarskie wojsko oraz zdobycie potężnych murów etruskiej Sieny. Nawet sam Jowisz po pokonaniu Gigantów często, jak mówią, zajmował się żartami i lutnią. Febus, lotną strzałą zgładziwszy Pytona, trącał dźwięczne struny złoconej liry; gdy Bachus ujarzmił porywisty Ganges i Indus, pił z pełnego hełmu czyste, słodkie wino; nawet okrutny Mars, wzgardziwszy orężem, tylekroć spoczywał na twym łonie, Cyterejko; Alcydes, pogromca potworów i pogromca dzikich bestii, nie odmówił skubania kądzieli twardą ręką. Również tobie niech nie będzie wstyd naśladować przykłady bogów i poświęcić nieco czasu na dozwolone żarty. Nadejdzie czas, gdy zwyczajem swych przodków toczyć będziesz, jak nakazuje powinność, wojny za drogą ojczyznę i odpędzisz od jej granic nieujarzmionych Scytów oraz Moskwicina, jeśli weźmie oręż w zuchwałe ręce. Wówczas twe męstwo, Mielecki, twe szczęście oraz Bóg zapewnią ku mej radości, że z każdej bitwy wyjdziesz cało, tak że będę mógł ujrzeć, że powracasz jako zwycięzca w największej sławie i wypełniasz śluby złożone wielkim bogom. Mnie, nieskoremu do walki i niezdatnemu do dzielnych bojów, przystoi zawsze kochać, bym również ja sam coś zdziałał.

ELEGIA VI Proszę cię, moje życie, nie zabijaj mnie twymi skargami: nie aż tak bardzo pragnę oglądać galijskie państwa,

https://rcin.org.pl

Ut tua ab assiduo *t*abescant lumina fletu
Simque ego tristiti*ae* causa aliquando tuae.
Multos durus Amor fatum comitatus ad ipsum est;
Huic numero accedat nostra quoque umbra comes.
Non ego in Eleis respergar pulvere campis
Praemia nec celeri clar*a* merebor *e*quo,
Nec Capitolinas deducar victor in arces:
Ignotum sic me fata perire volunt.
Penelopen adeo si non adamasset Ulisses,
Aequalem vitam dis habiturus erat,
Sed pluris fidum, quam vesci nectare, lectum
Fecit amor: tantum fax levis illa potest.
Ergo ubi cur*r*iculum fragilis confecero vitae,
Occupet in gremio me fera Parca tuo.
Te moriens fessis spectem, mea Lydia, ocellis,
Tu me supremo flebilis ore voces.
Nil moror, ut longa portes mea funera pompa
Attalicove loces frigida membra toro.
Sat scio, non poteris lachrimas retinere fideles
Nec mea m*a*iores mors cupit exsequias.
Sed me defunctum templo ne conde frequenti,
Nam quid ego vivos mortu*u*s inter agam?
Secreta melius iaceam tellure sepultus,
Humana audiri vox ubi nulla queat.
Huc tu olim exacti venies non immemor aevi
Et tumulo impones an*nu*a serta meo
Multaque cum gelido deserta querere sepulchro,
Sed misero nullus t*u*m mihi sensus erit.

[36v]

aby twe oczy rozpływały się od ciągłego płaczu i abym kiedykolwiek stał się przyczyną twego smutku. Wielu srogi Amor towarzyszył aż do samej śmierci; niech i mój cień dołączy do ich liczby. Nie oprószy mnie pył na elejskich polach i nie zasłużę na wspaniałe nagrody dzięki szybkiemu koniowi. Nie będę też wiedziony jako zwycięzca na kapitolińskie wzgórze – los chce, bym umarł nieznany. Gdyby Ulisses tak bardzo nie umiłował Penelopy, mógłby posiąść życie równe bogom, lecz miłość sprawiła, że bardziej cenił sobie wierność małżeńską niż możliwość napawania się nektarem: tak wiele potrafi ten lekki płomień. Przeto kiedykolwiek ukończę bieg kruchego życia, niech sroga Parka dopadnie mnie w twych ramionach. Umierając, niech na ciebie popatrzę, moja Lidio, zmęczonymi oczyma, a ty, zapłakana, zawołaj mnie po raz ostatni. Nie nalegam, byś urządziła mi pogrzeb z długą procesją albo złożyła oziębłe ciało na łożu godnym Attalosa. Dobrze wiem, że nie zdołasz powstrzymać wiernych łez, a moja śmierć nie wymaga wspanialszych obrzędów żałobnych. Lecz nie grzeb mnie, umarłego, w tłumnie uczęszczanej świątyni, bo cóż miałbym czynić, nieżywy, pomiędzy żywymi? Niech raczej spocznę w odosobnionym miejscu, gdzie nie da się usłyszeć żadnego ludzkiego głosu. Kiedyś tu przybędziesz, pamiętając o przeżytym życiu, i co rok będziesz składać wieńce na mej mogile; opuszczona, będziesz się bardzo skarżyć zimnemu grobowi, ale ja, nieszczęsny, nie będę już wówczas nic odczuwał.

https://rcin.org.pl

Vt tua ab assiduo trabescant lumina fletu
Simq; ego tristitiæ causa aliquando tuæ
Multos dum⁹ amor fati comitatus adest hm est
Huic numero accedat nra quoq; umbra comes
Non ego in Elaas respergar pulnere campis
Præmia nec celeri clarè merebor equo
Nec Capitolinas. deducar victor in arces
Ignotum sit me fata perire volunt.
Penelopen adeo si non adamasset Vlisses
Æqualem vitam dijs habitumq; erat
Sed plus fidum, quam vesci nectare, lectum
Fecit amor: tantū fax levis illa potest
Ergo vbi curriculū fragilis coposcere vitæ
Occupet nigremio me fera parca tuo
Te moriens fessis spectum mea lydia ocellis
Tu me supremo flebilis ore voces
Nil moror, vt longa pereat mea funera pompa
Attalicoue toreas frigida membra toro
Sat scio, non poteris lachrimas retinere fideles
Nec mea maiores mors cupit exequias
Sed me desuetam templa ne tonde frequenti
Nam quid ego viuos mortuos inter agam.
Secreta melius iacream tellure sepultus
Humana audivi vox vbi nulla queat
Huc tu olim exacti venies non immemor ævi
Et tumulo impones anima serta meo
Multaq; cum gelido deserta querere sepulchro
Sed misero nullus tam mi sensus erit

https://rcin.org.pl

Elegia VII

Lurae, quae caelo spiratis dulce sereno
Si nos aut pietas, aut monet vllus amor
Hos gemitus vertit. meaq; haec suspiria ferunt
Deserte ad duras Phyllidos auriculas
Phylli, mihi sine te vocasse dulce Lycotae est
Tu tenui illius gaudia cuncta rapis
Te sine, sine dies. sen nox regat humida caelum
Nec noctu cessat flere, nec ille die
Nec fessa modulam declinat lumina somnum
Nec refovit sumpto langnida membra cibo
Te solam assidue perculso pectore quaerit
Interea scabra teritur rubigine vomer
Marcescunt vites, negligiturq; pecus
Armenta nudo mihi rapiunt impune leones
Transiliunt auidi septa quoq; ipsa lupi
Infelix ima proiectus valle Lycotas
Nec pecori auxilium nec sibi ferre potest
Illum conigera primus lauriq; virentes
Illum flevit summis aspera saxa iugis
Tu sola et saxis, et robore durior omni
Nec lachrymis flecti, nec prece Phillipi potes
Consumiq; suos crudeli tabe Lycotam
Cui vobis dominam te voluere esse suam
Quis nisi Argutis resonet tua nomina cannis.
Quis te nisi humile carmine ad astra vehet

https://rcin.org.pl

Elegia VII

Aurae, quae caelo spiratis dulce sereno,
Si *v*os aut pietas, aut movet ullus amor,
Hos ge*m*itus vestris meaque haec suspiria pennis
De*f*erte ad duras Phyllidos auriculas:
Phylli, nihil sine te vesano dulce Lycotae est,
Tu tecum illius gaudia cuncta rapis.
Te sine, sive dies, seu nox regat humida caelum,
Nec noctu cessat flere, nec ille die,
Nec fessa in dulcem declinat lumina somnum,
Nec reficit sumpt*o* languida membra cibo.
Te solam assidue perculso pectore quaerit
<……>.
Interea scabra teritur rubigine vomer,
Marcescunt vites negligiturque p*e*cus,
Armenta indomiti rapiunt *impune* leones,
Transsiliunt avidi saepta quoque ipsa lupi.
Infelix ima proiectus valle Lycotas
Nec pecori auxilium, nec sibi ferre potest.
Illum conigerae pinus laurique virentes,
Illum flent sum*m*is aspera saxa iugis;
Tu sola et saxis, et robore durior omni
Nec lachrimis flecti, nec prece, Phyll*i*, potes
Consumique s*ini*s crudeli tabe Lycotam,
Qui vitae dominam te v*eli*t esse suae.
Quis nunc argutis referet tua nomina cannis?
Quis te non humili carmine ad astra vehet?

ELEGIA VII Wiatry, które przyjemnie wiejecie pod pogodnym niebem! Jeśli porusza was czy to litość, czy to jakaś miłość, donieście na swych skrzydłach do nieczułych uszu Filidy te łkania i te moje westchnienia: Filido, bez ciebie dla oszalałego Likotasa nic nie jest przyjemne. Wraz z sobą wydzierasz mu wszelkie radości. Bez ciebie, czy to dzień, czy wilgotna noc zapanuje na niebie, nie ustaje on w płaczu ani nocą, ani za dnia. Nie może zmrużyć zmęczonych oczu, by zapaść w słodki sen, nie pokrzepia słabego ciała, spożywając posiłek. Mając złamane serce, nieustannie szuka tylko ciebie <……>.

Tymczasem pług niszczy chropawa rdza, więdną winorośle, bydło jest zaniedbane. Nieujarzmione lwy bezkarnie porywają trzody, a łakome wilki nawet przeskakują przez ogrodzenia. Nieszczęsny Likotas, rzuciwszy się na ziemię na dnie wąwozu, nie może pomóc ani bydłu, ani sobie. Opłakują go pełne szyszek sosny i zielone laury, opłakują go szorstkie skały na szczytach gór. Ty jedna, twardsza od skał, twardsza od wszystkich drzew, nie dasz się nakłonić ani łzami, ani błaganiem, Filido. Pozwalasz, żeby okrutna zgryzota wyniszczała Likotasa, który chce, abyś była panią jego życia. Kto będzie teraz głosił twe imię zręczną piszczałką, kto wzniosłą pieśnią wyniesie cię do gwiazd?

https://rcin.org.pl

Illi *e*quidem iam alta suspensa est fistula fago,
Quae gemat adversis saepe agitata Notis,
Ut quicumque isto pascet sub monte iuvencos,
Saevi*t*iae admonitus sit, fera Phylli, tuae.
A*t* t*u* se*r*a voles tum demum flere, sed illum
Non poteris lachrimis iam revocare tuis,
Qui veluti *f*umus tenues dilapsus in auras
Nabit Lethaea non rediturus aqua.

Elegia VIII

Non ego caelestes animos fatique labor*o*
Conscia, Myscovi, sidera nosse mei.
Vel non consultis manifeste cernitur astris
Occasum fato quemque manere suum.
Scrutar*i* ulterius nec forsitan expedit et di
Nota homini nolunt consilia esse sua.
Quamlibet approperet vitae mihi ponere finem,
Spes non praevertet mors inopina meas:
Non ego magna avido conc*e*pi pectore regna
Sollicitant altos nec mea vota deos;
Paupertas mihi chara mea est, hac gaudeo, tanquam
Si p*o*tiar reg*ni*s, Cr*oe*se beate, tuis.
Qui volet, observet cuncta*n*tum limina regum,
Qui volet, indomitum per mare lucra petat.
Pauper ego modicam versabo vomere terram
Et iaciam fida semina parca man*u*.
Spe fruar interea, donec flaventia messor
F*a*lce sub aesti*v*um demet*at* arva Canem.

[37v]

On już nawet zawiesił na wysokim buku piszczałkę, aby jęczała, potrącana często przez przeciwne Notusy, aby każdy, kto będzie pasł wołki pod tą górą, został ostrzeżony, okrutna Filido, przed twą srogością. A ty dopiero wtedy, gdy będzie za późno, będziesz chciała płakać, lecz nie zdołasz już przywołać swymi łzami tego, który rozwiawszy się jak dym w wątłe mgły, popłynie przez letejską wodę i już nie powróci.

ELEGIA VIII Nie dbam o to, Myszkowski, by poznać duchy niebieskie i gwiazdy, świadome mojego losu. Nawet nie radząc się gwiazd, widzi się jasno, że każdego zgodnie z przeznaczeniem czeka śmierć. Zapewne nie ma sensu dociekać więcej i bogowie nie chcą, by człowiek znał ich postanowienia. Niespodziewana śmierć, chociażby się bardzo pospieszyła, by położyć kres mojemu życiu, nie stanie na przeszkodzie moim nadziejom: nie zapragnąłem w chciwości serca wielkich królestw i moje prośby nie próbują wzruszyć dostojnych bogów; miłe jest mi moje ubóstwo. Cieszę się nim tak, jakbym władał twym królestwem, szczęśliwy Krezusie. Kto zechce, niech pilnuje progów zwlekających królów, kto zechce, niech szuka zysku na nieposkromionym morzu. Ja, ubogi, będę orał pługiem mały spłachetek ziemi i niezawodną ręką będę rzucał nieliczne ziarna zapewniające plon. Będę się na razie cieszył nadzieją, dopóki podczas letniej kanikuły żniwiarz nie zetnie sierpem złocących się łanów.

https://rcin.org.pl

Illi aquidem iam alta suspensa est fistula fago
Qua gemat aduersis sepe agitata notis
Vt quicunque isto pastet sub monte iuuencas
Sarnidee admonitus sit, sera Phillidi nue
At tua sena voles tum demu flere. sed illum
Non poteris lachrimis iam renocare tuis
Cui voluit Summus, tenues dilapsus in auras
Habit Lethea nu rediturus aqua

Elegia viii

Non ego celestes animas, fatisq labore
Consria, Mystrum, Sydera nosse mei
Vel non consiliis manifeste cernitur astris,
Occasum fato quemq manere suu
Scrutary alterius nec forsitan expedit, et dy
Hoka Somini nolut consilia esse sua
Quamlibet approferet vitae mihi ponere finem
Spes non preuertet mors ui opima meas
Non ego magna amido concepi pectore regna
Sollicitat altos nec mea vota deos
Paupertas mi cara mea est: hac gaudeo, tanq
si patiar regim, Crase beate, tuis
Cui volet, Midonith per mare lucra petat
Cui volet observet cunctatu limina regu
Parger ego modicam versato vomere terra
Et iaciam fida semina para manu
Spe fruar interea, donec flauentia messor
Fulue sub estinum demet aruua canem

https://rcin.org.pl

Dij, quibus agrestis libamus dona colomi
Custodite mei ingera panca soli
Ne feneras fruges Trimitia frigora lædant
Neu rapidi soles, neu plumiales agua
Sed quæ mollitis credenter semina sulcis
Restituat magno fanore gratus ager
Ac mihi tum pleno confisus demig acerno
Securum Sedeat rusticus ante focum
Et compota agitet festa conuiuia luce,
Nec pudeat pocos non bene ferre pedes
Hinc si quando voles urbis vitare tumultus
Mitrem, rapidis æstoda flecte rotis
Limina quæ cingui diues ne despice tecti
Absig suo non est et casa parua Jare
Quo conspicuus alibi mirabere postes
Parrhasijg manu vinag signa scrupe
Hic te blanda quies, hic otia longa morantur aut manebut
Mundag panperies, nec maligratus ager
Hic dulces aulæ cantus undag salubres
Perspicuag lacus contrifernag nemus
Hic ob Pan facilis, seu ponere retia cernis
Seu calamo ignaru figere malis aucm
Lydia et mitotu quicquid congesserit annu
Affundet paruos, te subeunte lares
Canantisg tuos gernabit sedula mutus
Et tibi libato munia labit calice
Et panpertati veniam pudebunda rogabit
Appositura ipam, si forte, ambrosiam

[48]

https://rcin.org.pl

Di, quibus agreste*s* libamus dona coloni,
Custodite mei iugera pauca soli,
Ne teneras fruges i*m*mitia frigora laedant
Neu rapidi soles, neu pluvial*i*s aqua,
Sed quae mollitis credent*u*r semina sulcis,
Restituat magno fa*e*nore gratus ager.
Ac mihi tum pleno confisus denique acervo
Securum sedeat rusticus ante focum
Et consueta agitet festa convivia luce
Nec pudeat po*t*os non bene ferre pedes.
Huc, si quando voles urbis vitare tumultus,
Myscovi, rapidis *e*sseda flecte rotis
Liminaque ex*i*gui dives ne despice tecti:
Absque suo non est et casa parva Lare.
Au*r*o conspicuos alibi mirabere postes
Parrhasiique manum vivaque signa Scopae;
Hic te blanda quies, hic otia longa morantur
Mundaque pauperies nec mal*e* gratus ager,
Hic dulces avium cantus auraeque salubres
Perspicuique lacus umbriferumque nemus,
Hic *et* Pan facilis, seu ponere retia cervis,
Seu calamo ignar*a*m figere malis avem.
Lydia et in totum quicquid congesserit annum,
Affundet parvos te subeunte lares
Cenantisque tuos servabit sedula *n*utus
Et tibi libato vina dabit calice,
Et paupertati veniam pudibunda rogabit,
Appositura ipsam, si foret, ambrosiam.

O bogowie, którym my, wieśniacy, składamy dary, strzeżcie moich paru mórg ziemi, aby srogie chłody nie zaszkodziły młodym plonom – ani nagłe upały, ani strugi deszczu – lecz aby wdzięczne pole oddało z wielką nadwyżką ziarna, które powierzone zostaną spulchnionym bruzdom. Wtedy już, pokładając nadzieję w pełnym brogu, niech mi wieśniak beztrosko siądzie przy kominie, niech w świąteczny dzień zgodnie ze zwyczajem ucztuje i niech to nie będzie powodem do wstydu, że pijane nogi będą odmawiać posłuszeństwa. Tutaj, Myszkowski, skieruj swój wóz o szybkich kołach, jeśli zechcesz kiedyś uciec od zgiełku miasta, i jako bogacz nie gardź progami ubogiego domu: nawet skromne domostwo nie jest pozbawione swych Larów. Gdzie indziej będziesz podziwiał jaśniejące złotem drzwi czy dzieło pędzla Parrazjusza albo żywe posągi Skopasa. Tu oczekuje cię miły spokój, tu – długie wytchnienie oraz schludne ubóstwo i odwdzięczające się za troskę pola. Tu – słodkie śpiewy ptaków, zdrowe powietrze, przejrzyste stawy i cienisty gaj. Tu będzie ci sprzyjał Pan, czy będziesz wolał zastawić sieci na jelenie, czy przeszyć strzałą nieświadomego niczego ptaka. Gdy wejdziesz w skromne progi, Lidia podsunie ci wszystko, co zgromadziła na cały rok, a gdy będziesz ucztować, będzie gorliwie spełniać twe rozkazy i poda ci wino, ulawszy kilka kropel z kielicha. Wstydliwie będzie prosić o wybaczenie ubóstwa; podałaby przecież samą ambrozję, gdyby ją miała.

https://rcin.org.pl

Non male vixerunt et tum, quo tempore terris
Nullus adhuc auri divitis usus erat:
Nemo potens pauperve fuit, iustissima victum
Omnibus ex aequo sufficiebat humus;
Lis nulla amb*iguis* de finibus iraque nulla
Nec celeres hastae, nec ferus ensis *e*rat.
Sed postquam in lucem male fidum prodiit aurum
Prodiit et scelerum mater avaritia,
Hinc sublata fides, subierunt furta, rapinae,
Insidiae, fraudes, toxica, bella, neces.
At mihi paupertas vel *ob hoc* laudanda videtur,
Quod nec fur illi, nec ferus hostis obest.
No*c*tivagos inter *vadit* secura latr*o*nes,
Nullas insidias nullaque damna ti*m*et,
Denique nec mortem; nec enim, quae linquere durum est,
Regna sibi aut magnas accumular*a*t opes.

Elegia IX

Quod flevisse meos dicis te, Lydia, casus,
Ereptus subito cum tibi dictus eram,
Gratus amor pietasque tua est, licet omen *in*esse
Rumori credat vana superstitio.
Sed mihi, quid de me statuat Deus, haud ita curae est:
Hanc animam, cum vult, occupet ille dies.
Mens sincera, sibi nullius conscia culpae,
Omni securum me facit esse loco.

[38v]

Bardzo dobrze żyło się ludziom wtedy, gdy na ziemi nie było jeszcze wcale używane cenne złoto: nikt nie był możny ani ubogi, najsprawiedliwsza ziemia dostarczała wszystkim na równi pożywienia; nie było żadnego sporu o niepewne granice, żadnego gniewu, prędkich włóczni, srogiego miecza. Lecz gdy zdradliwe złoto pojawiło się na świecie, pojawiła się też chciwość – matka występków. Dlatego zniknęło zaufanie. Nastały kradzieże, grabieże, zasadzki, oszustwa, trucizny, wojny, zabójstwa.

Mnie zaś bieda wydaje się godna pochwały choćby dlatego, że nie zagraża jej ani złodziej, ani srogi nieprzyjaciel. Bezpieczna chodzi pośród włóczących się po nocy zbójców, nie lęka się ani zasadzek, ani żadnych szkód, ani nawet śmierci – nie nagromadziła sobie bowiem królestw czy wielkich bogactw, które przykro jest pozostawić.

ELEGIA IX Skoro mówisz, Lidio, że płakałaś nad moimi niedolami, gdy ci powiedziano, że nagle umarłem, to miła jest mi twoja miłość i dobroć, choćby próżny przesąd kazał wierzyć, że w pogłosce tkwi wróżba. Lecz nie troszczę się tak bardzo o to, co w mojej sprawie ustanowi Bóg: gdy zechce, niech ów dzień zabierze tę duszę. Szczery umysł, niepoczuwający się do żadnej winy, sprawia, że na każdym miejscu czuję się bezpieczny.

https://rcin.org.pl

Non male vixerunt et tum quo tempore ferris
Nullus adhuc auri dirutus vsus erat
Nemo potius pauperue fuit. ingestissima victum
omnibus ex aquo suffitiebat humus
Lis nulla ambugius de finibus. iraq; nulla
Nec celeres hastia, nec feruus ensis erat
Sed post. quá ni lucrum malesidum prodijt auru.
Prodijt et scelerum mater auaritia
Hinc sublata fides, subierunt furta, Rapinæ
Insidiæ, fraudes. toxica, bella, neces.
Quæ mihi pauertas vel obhoc laudanda videtur
Quod nec fur illi, nec ferus hostis obest
Nonchinagos inter secura latrones
Nullas insidias, nullag damna timet
Demigs nec morte, nec enim, qua lingnere dirú est
Regna sibi, aut magnas accumulauit opes

Elegia IX

Quod fleuisse meos dicis te. Cydia. casus
Ireptus subito cum tibi dictus eram
Gratus amor, pietasq tua est licet omen esse
Rumori credat vana superstitio
Sed mú, quid de me statuat deus, hand ita cura est
Hanc animá cum vult occupet ille diem
Meus fuit ira. sibi nullius conscia culpa
Omi secrú me fecit esse loco

https://rcin.org.pl

Tum quoq; si libitum Parcis, fatoq; fuisset
Non agere vitam depositumne cram
Neq; tua lachrimæ fuerãt, mea vita, futuræ
Sat magnæ mi funeris exequiæ
Dum datur ergo oculis iubar hoc cæleste tueri
(Intenta est operi nam fera parca suo)
Ne nobis elabi horas patiamur inertes
Hoc animum vellens ipsa iuventa monet
Vt iam tu speres Cumææ sæcula vatis
Aut ego Hesperias æqui parere dies
Ah lasciuus amor fessis male connenit annis
Nec chorea rugas, blanditiæq; decent
Nunc est intendum, nunc est, mea Lydia, amandũ
Gandia nunc plena sunt capienda manu
Nunc cithara, cantusq; decent, nunc urbe vagari
Fas, vt vix sera nocte redire domum
At cum tristis hyems flauos nunc spargere crines
Cæperit, et lenes findere ruga genas
Immutandus erit vitæ modus: aut ego claras
Edisram leges, iuraq; pontificum
Aut prima immissi scrutabor semina cæli
Naturæ occultas inspiciamq; vices
Aut antiquabo fidei mysteria nostræ
Atq; infinitis dogmata sparsa libris
Num sit per totas dispersa accida terreas
An potius certo stet manealq; loco
Ex operum meritis, et vita puriter acta
An nos dij soluent exhamitate sua

https://rcin.org.pl

Tum quoque, si libitum Parcis fat*o*que fuisset,
Non a*eg*re vitam depositur*s* eram,
N*am*que tuae lachrimae fuerant, mea vita, futurae
Sat magnae nostri funeris exsequiae.
Dum datur ergo oculis iubar hoc caeleste tueri,
(Intenta est operi nam fera Parca suo),
Ne nobis elabi horas patiamur inertes,
Hoc aur*e*m vellens ipsa Iuventa monet.
Ut iam tu speres Cumaeae saecula vatis
Aut ego *N*estoreos *aequiperare* dies,
At lascivus amor fessis male convenit annis
Nec chore*ae* rugas blanditiaeque decent.
Nunc est ludendum, nunc est, mea Lydia, amandum,
Gaudia nunc pl*e*na sunt capienda manu.
Nunc citharae cantusque decent, nunc urbe vagari
Fas *e*t vix sera nocte redire domum.
At cum tristis hiems flavos nive spargere crines
Coeperit et leves findere ruga genas,
Immutandus erit vitae modus: aut ego claras
Ediscam leges iuraque pontificum,
Aut prima immensi scrutabor semina caeli
Naturae occultas inspiciamque vices,
Aut indagabo fidei mysteria nostrae
Atque infinitis dogmata sparsa libris:
Num sit per totas dispersa ecclesia terr*a*s,
An potius certo stet maneatque loco;
Ex operum meritis et vita puriter acta,
An nos di solv*a*nt ex bonitate sua;

Również wówczas, jeśliby się tak spodobało Parkom i losowi, bez bólu oddałbym życie. Łzy twoje bowiem miały być, o ukochana, wystarczająco wzniosłymi egzekwiami mojego pogrzebu. Dopóki więc dane jest oczom oglądać to światło niebios (okrutna Parka bowiem pilnuje swego dzieła), nie pozwólmy, by bezczynnie upływały nasze godziny – tak napomina nas sama Młodość, ciągnąc nas za ucho. Choćbyś miała nadzieję dożyć wieku wieszczki kumejskiej, a ja – dni Nestora, to przecież lubieżna miłość źle się łączy ze znużoną starością, a tańce i zaloty nie przystoją zmarszczkom. Teraz należy się bawić, teraz, moja Lidio, należy kochać, teraz należy pełną garścią czerpać radości. Teraz stosowny jest śpiew i gra na cytrze, teraz wolno wałęsać się po mieście, aby ledwo późną nocą wrócić do domu. A gdy smutna zima zacznie oprószać śniegiem płowe włosy, a zmarszczki zaczną bruździć gładkie policzki, trzeba będzie zmienić sposób życia: albo będę poznawał sławne prawa i ustawy kapłanów, albo będę badać pierwsze zarodki bezmiernego nieba i rozważać tajemne przemiany natury, albo też będę dociekał tajemnic naszej wiary i dogmatów rozsianych po nieskończonych księgach: czy Kościół jest rozproszony po całej ziemi, czy raczej trwa i pozostaje w pewnym miejscu; czy bogowie będą nas rozgrzeszać dzięki zasługom naszych czynów i uczciwie przeżytemu życiu, czy dzięki swojej dobroci;

https://rcin.org.pl

Num levis aethereo purgetur spiritus igni
Et praeter geminas sitne alia ulla vias;
*Nun*quid ad aeternam faciant ieiunia vitam;
Sacrifico uxorem ducere sitne nefas;
Denique utrum saevus iam venerit Antichristus
Et quibus agnosci possit ab indiciis.
Haec mihi nunc mens est; atqui fortassis ad ipsos
Improbus usque rogos me co*m*itabit Amor.

Elegia X

Donec relligio neglectaque templa iacebunt,
Scito tibi infes*t*os esse, Polone, de*o*s
Conatusque tuos omnes sine fruge futuros,
Non exorato numine quicquid ages.
Gens Hebraea Rubrum sicco pede transiit aequor,
Instantis fugeret cum Pharaonis equo*s*,
Ausumque infido iuvenem se credere pont*o*
Vidit agi saevis sub Styg*a* vortic*i*bus.
Dux erat ipse Deus, qui praecedebat euntes
Et dabat ignotae signa sequenda viae.
Illis insolitae f*u*derunt flumina rupes
Et pluit aethereo plurima manna polo
Alitu*u*mque greges latos cecidere per agros
Aera praec*i*piti depopulante Noto.
Sed quoniam obtulerant peregrinis munera divis
Obliti stult*e* seque Deum*que* suum,
Ante exoptatas quam possent tangere sedes,
Omnes in longis consenuere viis.
Ne quid in ingratos gravius decernere velles,

[39v]

czy lekki duch oczyszcza się ogniem z nieba i czy nie ma żadnej innej drogi oprócz dwóch; czy posty wiodą ku życiu wiecznemu; czy nie godzi się kapłanowi pojąć żony; wreszcie – czy już przyszedł srogi Antychryst i po jakich można go rozpoznać znakach. Takie mam teraz plany. Ale być może do grobowej deski będzie mi towarzyszyć bezecny Amor.

ELEGIA X Wiedz, Polaku, że dopóki nie będzie czci Boga i świątynie będą zaniedbane, bogowie będą ci nieżyczliwi, a wszelkie twoje starania będą bezowocne, jeśli będziesz coś robił, nie pomodliwszy się do Boga. Naród hebrajski przeszedł suchą nogą przez Morze Czerwone, gdy uciekał przed końmi ścigającego faraona; ujrzał też, że srogie wiry wciągają w głąb Styksu młodzieńca, który miał śmiałość powierzyć się niegodnemu zaufania morzu. Wodzem był sam Bóg, który kroczył przed idącymi i dawał znaki, za którymi należało podążać na nieznanej drodze. Nieprzywykłe do tego skały wydały z siebie dla nich wodę, a z wysokiego nieba spadło mnóstwo manny. Stada ptaków spadły na szerokie pola, gdy gwałtowny Notus pruł powietrze. Ale ponieważ złożyli dary obcym bogom, zapominając bezrozumnie o sobie i swoim Bogu, to zanim mogli dotrzeć do upragnionych siedzib, wszyscy zestarzeli się podczas długiej wędrówki. Modlitwy Mojżesza potrafiły sprawić, abyś, Najwyższy Ojcze, nie wydał na niewdzięcznych jakiegoś sroższego wyroku.

https://rcin.org.pl

Num lenis æthereo ꝓnrgetur spiritus igni
Et ꝓcter geminas sit ne alia vella vias
Quicquid ad æternã faciant cœlestia vitam
Sacrificio vxorem ducere sit ne nefas
Demigꝫ vtrũ sanus iam venerit Antichristus
Et quibus agnosci possit abundius
Hæc mi nũc mens est, atqui fortasse ad ipsos
Improbus vsqꝫ roges me ẽmitabile amor

Elegia X

Donec religio, neglectaqꝫ templa iacebũt
Scito tibi nullos esse Polone deos
Conatusqꝫ tuos omnes sine fruge futuros,
Non exorato numine quicquid ages
Gens Hebrea rubrũ sicco pede transiit æquor
Instantis fugeret cum Pharaonis equo
Ipsum qꝫ insidio inuentũ se erectere ponti
Vidit agi semis sub stygia vortibus vnda
Dux erat ipse deus, qm præcedebat euntes
Et dabat ignoto signa secunda viæ
Illis insolitæ fundebãt flumina rupes
Et pluit æthereo plurima manna polo
Altitonãqꝫ greges latos cecidere per agros
Cœlica præcepit deyopulante Noto
Sed quoniã obliuerat peregrinis munera donis
Obliti stultæ seꝫ denꝫ suum
Ante exoptatas quam possent tangere sedes
Omnes in longis consenuere viis
Nequid in ingratos grauius deberetur Hebræos

https://rcin.org.pl

Sume pater, Mosis prænaluere preces
Ni mollire tui nisi poscit pectoris iras
Scriptus in æterno nolmit esse libro
Tuo igit miseræ parcebant numina plebi
Pastoris fidas vnius ob lacrimas
Nunc ji sunt mores, vt plebs rogatur eorũ
Obscelera iratos sustinuisse deos
& xpũ vendũt sacra vili altaribus ære
Hæc prodest æternos quæstu habere deos
Et diem, et nitegras ducũt per pocula noctes
Prosatæ frustra iamia pauperibus
Conuigia, et castos detestantur hymenæos
Incestu gaudẽt, illicitisq; thoris
Fas est iura deum, fas ipsos spernere diuos
Illorũ salui dum modo sint reditus
Quid vo ille pater, totius rector ouilis
Nonne vides miseras quam male pascut oues
Impia comisit magnos ni prælia reges
Fœderaq; ni vitis dissolmit superis
Ipe per obstantes turmas stimulante Megera
Efferens irato prælia misit equo
Quaq; modo æternis ni acta est victima diuis
Hen dolor, humano sanguine dextra calet
Sanguine dextra calet, mentem furiosa cupido
Exstimulat regni Parthenopæa, tui
Sancte pater, si quid diuũm longinquus ab aris
Exaudire turbas int, et arma potes

https://rcin.org.pl

Summe pater, Mosis praevaluere pr*e*ces,
Qui, mollire tui nisi posset pectoris iras,
Scriptus in aeterno noluit esse libro.
Tunc igitur misera*e* parcebant numina plebi
Pastoris fidas unius ob lachrimas;
Nunc i sunt mores, ut plebs cogatur eorum
Ob scelera iratos sustinuisse deos:
Ex ipsis vendunt sacra vili altaribus aere
Nec pudet aeternos quaestui habere deos;
Et diem, et integras ducunt per pocula noctes,
Pu*l*satur frustra ianua pauperibus;
Coniugia et castos detestantur hymenaeos,
Incestu gaudent illicitisque toris;
Fas est iura deum, fas ipsos spernere divos,
Illorum salvi dummodo sint reditus.
Quid vero ille pater, totius rector ovilis?
Nonne vides, miseras quam male pascat oves?
Impia com*m*isit magnos in proelia reges
Foederaque invitis dissoluit superis.
Ipse per obstantes turmas stimulante Megaera
Effer*u*s irato proelia miscet equo.
Quaque modo aeternis *mactata* est victima divis,
Heu dolor, humano sanguine dextra calet;
Sanguine dextra calet, mentem furiosa cupido
Exstimulat regni, Parthenopaea, tui.
Sancte pater, si quid divum longinquus ab aris
Exaudire tu*b*as inter et arma potes,

Nie chciał on być zapisany w wiecznej księdze, jeśliby nie zdołał złagodzić gniewu twego serca. Wtedy więc bóstwo darowało nieszczęsnemu ludowi ze względu na powodowane wiernością łzy jednego pasterza. Teraz obyczaje są takie, że z powodu występków pasterzy lud musi znosić gniew bóstw. Sprzedają świętości z samych ołtarzy za lichy pieniądz i nie wstyd im zarabiać na wiecznych bogach; i dzień, i całe noce spędzają przy kielichach, a do drzwi na próżno kołaczą ubodzy; brzydzą się ślubami i czystymi małżeństwami, radują się nierządem i zakazanymi łożami; wolno im gardzić prawami bogów, wolno – samymi bogami, byleby tylko ich dochody zostały ocalone. A cóż ów ojciec, rządca całej owczarni? Czyż nie widzisz, jak źle pasie nieszczęsne owce? Wplątał wielkich królów w bezbożne wojny i wbrew woli bogów rozerwał sojusze. Nawet sam, rozsierdzony, z poduszczenia Megery wdaje się w bitwy, przedzierając się na rozwścieczonym koniu przez zastępujące mu drogę oddziały. Prawica zaś, która niedawno składała ofiarę bogom, jest – o smutku! – ciepła od ludzkiej krwi; prawica jest ciepła od krwi, a umysł rozpala wściekłe pożądanie władzy nad twym królestwem, o Partenope. Ojcze święty, o ile, oddalony od bogów, pośród oręża i trąb, zdołasz cokolwiek usłyszeć,

https://rcin.org.pl

His te compellat verbis Petrus, optime pastor:
„*M*i neque pro Christo fas capere arma fuit,
Tu vero, *qui vis* Petri successor haberi,
Quomodo pro regnis impia bella geris?"

Elegiarum liber secundus

Elegia I

Quartus, ni fallor, T*e*cini, hic vertitur annus,
Externo ut longas ducis in orbe moras.
Ne tamen a*d* patrios remeaveris ante Pe*n*ates,
Quam fines magnae videris Hesperiae.
Tu licet omne *o*beas iter experientis Ulissi,
Erravit vasto qui d*u*o lustra mari,
Et qua P*e*liaca primus trab*e* navit Iason,
Dum petit auratae nobile vellus ovis,
Cultius Ausoni*o* n*i*l sol vagus aspicit orbe
Oceano surgens Oceanumque petens.
Haec neque frigoribus loca, nec laeduntur ab aestu:
Flamma gelu, flammas mista retundit hiems.
Respondent fecunda astris clementibus arva
Plurimaque agricolis munera sponte ferunt.
Haec est pampineo tellus aptissima Bacho,
Hic venit exiguo culta labore C*e*res.
Agris Pall*a*diae passim nascuntur olivae
Et vix ipsa suas sustinet arbor opes.

[40v]

niech cię tymi słowami napomni Piotr, najlepszy pasterzu: „Mnie nie było wolno porwać za broń nawet w obronie Chrystusa, jakże więc to możliwe, że ty, który chcesz być uważany za następcę Piotra, toczysz bezbożne wojny o panowanie nad królestwami?".

KSIĘGA II, ELEGIA I Czwarty oto rok mija, o ile się nie mylę, odkąd, Tęczyński, przedłużasz pobyt w cudzoziemskich stronach. Nie wracaj jednak do ojczystych Penatów, póki nie ujrzysz granic wielkiej Hesperii. Choćbyś przebył całą drogę doświadczonego Ulissesa, który przez dwa pięciolecia błąkał się po szerokim morzu, i tę, którą jako pierwszy przepłynął pelijską łodzią Jazon, gdy zdobywał szlachetne runo złotej owcy, to ruchliwe słońce, wschodzące znad Oceanu i schodzące ku Oceanowi, nie ogląda nic wytworniejszego niż ziemia auzońska. Tym krajom nie dokuczają ani chłody, ani skwar: ciepło poskramia mrozy, a domieszka zimna – upały. Łagodnemu niebu odpowiadają żyzne ziemie i same z siebie przynoszą rolnikom liczne dary. Ziemia ta jest najodpowiedniejsza dla Bachusa uwieńczonego liściem winorośli. Tu zjawia się Ceres, okupiona niewielkim trudem. Na polach wszędzie rodzą się oliwki Pallady, a samo drzewo ledwie może utrzymać swe bogactwa.

https://rcin.org.pl

His te compellat verbis Petrus, ophime pastor
Hi negz pro Chro fas capere arma fuit
Tu vō, quis Petri successor haberi
& nomodo pro regnis impia bella geris

Elegiarum liber Secúdus

Elegia i

Quartus. in fallor, Ticini. hic vertitur annus
Externo vt longas ducis in orbe moras
Ne tamen at patrios remeaueris ante penates
Quam fines magna videris Hesperia
Tu licet omne abeas iter experientis Vlissei
Errauit vasto qui deo lustra mari
Et qua Peliaca primus trabe nauit Jason
Dum petit auratæ nobile vellus ouis
Cultius & nostri tibi sol vagus aspicit orbis
Oceano surgens, oceanoq; petens
Hæc neq; frigoribus loca nec sedentem abortu
Flamma gelu, flamas mista rotundit hyems
Respondent fœcunda astris clementibus arua
Plurimaq; agrestes munera sponte ferut
Hæc est pampineo tellus aptissima Baccho
Hæc venit exiguo culta labore coles
Cui gratia dia passim nascuntur olivæ
Et viget ipsa suas sustinet arbor apes

https://rcin.org.pl

Q9 nõ alterius sic augmis rapin per annos
Pollluit insontẽ fabe Medusa sodum
Quare nec longam tractu stupet segnat arenã
Nec sitit undantem torrida pipsas aquam
Pinguia nõ metuunt vllos armenta leones
Carpunt securi pascua lata greges
Hunc aptum credit mutandis mentibus aequor
Quod latus Auson clausit utrumq; solũ
Accedas crebri portus vbi tutus ingnes
Audit nauta notos horrisonumq; mare
Sedusq; cerulei agros lambentia lymphis
Flumina fas fuerit praeterijsse mihi
Et Tyrrenum quidem vulturnus in aequora praeceps
Labitur, et Sarnus, perspicuusq; sinor
Tum Liris, tum marica rapax, tum rauiger Arnus
Et magni inundans Tybridis vnda potens
Parte alia Adriacus late subit aufidus vndas
Et senna rapidis inclusus Isaurus agnis
Et cũ Crustumio velox fugiente Metaurus
Et qui flammigenis inrat dat Eridanus
Aduce Banacum pistosumq; adijce Larimi
Intactq; Thyrrheno stagna Lucrina freto
Quid tibi nunc validis inclusas marmore vrbes
Quid tot egregios commemorẽ artifices
Quid tabulas, et signa? quid aurea templa deorũ
Tot ne operũ molos. Piramidũq; minas
Haec est illa parens prostrauit Marte quiritũ
Haec virtutũ altrix imperijq; domus

At non aethereas *exsanguis* rapt*a* per auras
Polluit innocuum tabe Medusa solum,
Quare nec longam tractu dr*a*co signat arenam,
Nec sitit undantem torrida dipsas aquam.
Pinguia non metu*u*nt ullos armenta leones,
Carpunt securi pascua laeta greges.
Huc aptum accedit mutandis mercibus aequor,
Quod latus Ausonii claudit utrumque soli,
Accedunt crebri portus, ubi tutus iniquos
Audit nauta Notos horrisonumque mare.
Sed neque caeruleis agros lambentia lymphis
Flumina fas fuerit praeteriisse mihi:
Et Tyrrhena quidem Vulturnus in aequora praeceps
Labitur, et Sarnus perspicuusque Siler,
Tum Liris, tum Ma*cr*a rapax, tum corniger Arnus
Et magni quondam Thybridis unda potens;
Parte alia Adriacas late subit Aufidus undas
Et Sennae rapidis iunctus Isa*u*rus aquis,
Et cum Crustumio velox fugiente Metaurus,
Et, qui fluminibus iur*a* dat, Eridanus.
Ad*i*ce B*e*nacum piscosumque adice Larim
Iunctaque Tyrrheno stagna Lucrina freto.
Quid tibi nunc validis inclusas moenibus urbes
Quid*ve* tot egregios commemorem artifices,
Quid tabulas et signa, quid aurea templa deorum
Totve operum moles pyramidumque m*ina*s?
Haec est illa par*en*s praestantum Marte Quiritum,
Haec virtutum altrix imperiique domus.

A tracąca krew Meduza, porwana w niebieskie przestwory, nie skaziła bezpiecznej ziemi swym jadem, dlatego ani wąż nie znaczy tu rozciągłym ciałem długiej połaci piasku, ani wysuszona dypsada nie pragnie wody. Dorodne stada nie boją się żadnych lwów, bezpieczne stada skubią bujne pastwiska. Dochodzi do tego jeszcze sprzyjające wymianie towarów morze, które zamyka obie strony auzońskiej ziemi, dochodzą liczne porty, gdzie żeglarz bezpiecznie słucha nieprzyjaznych Notusów i groźnie brzmiącego morza.

Lecz nie godziłoby mi się pominąć i rzek, obmywających pola modrymi strugami: do Morza Tyrreńskiego wpadają więc gwałtowny Wolturnus, Sarnus i przejrzysty Syler, następnie Liris, rwący Makra i rogaty Arnus oraz potężna fala wielkiego niegdyś Tybru; z innej strony szeroko wpadają do fal Adriatyku Aufidus oraz Izaurus złączony z wartkim nurtem Senny, i prędki Metaurus wraz z bystrym Krustumium, oraz Erydan, nadający prawa rzekom. Dodaj Benacus i bogate w ryby Jezioro Laryjskie oraz połączone z Morzem Tyrreńskim Jezioro Lukryńskie. Po cóż miałbym ci teraz wspominać o miastach otoczonych potężnymi murami, po cóż tylu znakomitych artystów, po cóż obrazy i posągi, złociste świątynie bogów, pochłaniające wiele trudów kolosy i blanki piramid? Oto jest owa godna pamięci rodzicielka niezwyciężonych w boju Kwirytów, oto żywicielka cnót i siedziba imperium.

https://rcin.org.pl

Haec fortem domuit Pyrrhum Poenumque ferocem
Fregit et ingentem cont*u*dit Antiochum.
Sed quid tempus edax longo non conficit aevo,
Quid non vel summum carpit avara dies?
Illa deum sedes, *o*rbis caput, aurea Roma
Vix retinet nomen semisepul*t*a suum.
Fama tamen viget et gestarum gloria rerum
Omnes per terras et freta cunct*a* volat
Dumque recurr*e*ntes volvet sol igneus a*nn*os,
Plenus Romani nominis orbis erit.
Haec tibi, Tecini, si quid generosa tueri
Mens avet eximium, sunt peragranda loca.
Quo cum pervenies, plura et maiora videbis,
Quam mea Musa rudis commemorare valet.

Elegia II

Da nunc serta, puer, da nunc unguenta capillis
Et remove lymphas, et mihi funde merum.
Non ego aquam, si sim malus usque poeta futur*u*s,
Si*t* licet Aonio fonte petita, bibam.
Prome chelym, laetis aptentur carmina nervis.
Certum est hu*n*c festos inter habere diem.
Rex hodie Augustus victricia signa reportans
Sarmatico rediit sospes ab Oceano,
Acer ubi patr*ii*s Livonem contudit armis
Spectavitque suos procidere ante pedes.

Ona pokonała dzielnego Pyrrusa, złamała srogiego Punijczyka i pognębiła potężnego Antiocha. Lecz czegóż w ciągu długiego wieku nie pochłonie żarłoczny czas, czego, choćby było największe, nie zniszczy chciwy dzień? Owa siedziba bogów, głowa świata – złoty Rzym – ledwo zachowała swe imię, na wpół pogrzebana. Żyje jednak sława i chwała dokonanych dzieł i niesie się po wszystkich lądach i morzach. Dopóki ogniste słońce zataczać będzie kręgi kolejnych lat, świat będzie pełen sławy Rzymu. Te miejsca powinieneś przewędrować, Tęczyński, jeśli szlachetny umysł pragnie zobaczyć coś nadzwyczajnego. A jeśli tam dotrzesz, zobaczysz większe rzeczy i więcej, niż moja niewprawna Muza potrafi wypowiedzieć.

ELEGIA II Włóż mi teraz wieńce na głowę, chłopcze, namaść mi teraz włosy, zabierz wodę i nalej mi czystego wina. Nie będę pił wody, nawet choćbym miał zostać złym poetą, nawet gdyby była zaczerpnięta z aonijskiego źródła. Wyjmij lutnię, niech pieśni dostroją się do wesołych strun. Dzień ten postanowiłem zaliczyć do radosnych świąt. Dziś król August, przynosząc z powrotem zwycięskie sztandary, powrócił zdrów i cały znad Morza Sarmackiego, gdzie dzięki swej dzielności pokonał Liwona na czele ojczystych wojsk i ujrzał, jak upadł on do jego stóp.

https://rcin.org.pl

Hæc forte dominũ Libyssam, Pœnúmq; ferocem
Fregit, et nigentem contudit Iudiosum
Sed quid tempus edax longo nõ rodit ævo
Quid non, vel summum carpit avara dies!
Illa deũ sedes, vrbis caput, aurea Roma
Vix retinet nomẽ semisepulta suũ
Fama tamẽ viget, et gestarũ gtã vetustã
Omnes per terras et freta cunctat volat
Dumq; remotos volvit sol igneus axibus
Plenus Romani nominis orbis erit
Hæc tibi verum. Si quid generosa timeri
Mens avet eximiũ sumes peragrata locos
Quo cum peruenies, plura, et maiora videbis
Quam mea musa queat tõ memorare valet

Elegia iv

Da mihi sorte puer, da mihi vngventa capillis
Et remoue limphas, et mi funde merũ
Non ego aquam, si sim malus vsq; poeta fatemur
Si lucet Aonio fonte pelita bibam
Frome chelim, latijs aptentur carmina nervis
Certũ est. hinc festos inde habere diem
Rex barbarie fugatus victricia signa reportans
Sarmatico redijt sospes ab oceano
Cæsar tibi patrus Lycorẽ condidit armis
Spectandisq; suos gaudere ante pedes

https://rcin.org.pl

Legatis con fas omne, humanaq; iura
Intulerat sanas perfidus ille manus
Et prior in medij procurrens agmina campi
Cena flaminio more bella ciebat equo
Indomitus veluti, pictura inter mirabilia, taurus,
Immeritam crebris caltibus urget humum
Absentiq; ferox in prælia provocat hostem,
Et nemus horribili concitat omne sono
Tum si forte suis paulum progressa latebris
Conspexit densam fulua leæna iubam
Fit fuga, non illum ripas equantia tardat
Flumina, non summis obvia saxa iugis
Hic animus Leonis erat, cum solus aperto
Dormit campo, cum procul hostis abest
Vt sonuere tubæ, primoq; apparuit agmen
Corripuit celerem protinus ille fugam
At tu fulmineo esse meteros quaq; obvia late
Hostilem Auguste, et depopulatum agrum
Sed quanta vires, tanta est clementia, sume
Rex tibi victrices sors cohibere manu
Supplicibus veniam, facilis, pacq; dedisti
Inferiæ gnatæ non habitura vias
Duia Jagellonum soboles, quos fortibus armis
Vicisti, placido vincere quos nigemo
Hac tuus arte pater cælo caput intulit alto
Non solum forti præstitit ille manu
Vt bello metuendus erat, sic pectore lenis
Hoc sit Dacus, et hoc Mosthus, et vbi scythes

https://rcin.org.pl

Legatis contra fas omne humanaque iura
Intulerat saevas perfidus ille manus
Et prior in medii procurrens aequora campi
Acria flammivomo bella ciebat equo.
Indomitus veluti pecora inter inertia taurus
Immeritam crebris calcibus urget humum
Absentemque ferox in proelia provocat hostem
Et nemus horribili concitat omne sono,
Tum si forte suis paulum progressa latebris
Concussit densam fulva leaena iubam,
Fit fuga, non illum ripas aequantia tardant
Flumina, non summis obvia saxa iugis –
Hic animus Livonis erat, cum solus aperto
Decurrit campo, cum procul hostis abest;
Ut sonuere tubae primumque apparuit agmen,
Corripuit celerem protinus ille fugam.
At tu fulmineo ense metens quaeque obvia, late
Hostilem, Auguste, es depopulatus agrum.
Sed quantae vires, tanta est clementia, summe
Rex, tibi: victricem scis cohibere manum;
Supplicibus veniam facilis pacemque dedisti,
Inferior qualem non habiturus eras.
Diva Iagellonum soboles, quos fortibus armis
Vicisti, placido vince quoque ingenio!
Hac tuus arte pater caelo caput intulit alto.
Non solum forti praestitit ille manu:
Ut bello metuendus erat, sic pectore lenis;
Hoc scit Dacus et hoc Moschus, et ipse Scythes.

Ten wiarołomca podniósł okrutne ręce na posłów wbrew przyzwoitości i wszelkim ludzkim prawom. Pierwszy wystąpił na środek placu boju i zaciekle walczył, siedząc na zionącym ogniem koniu. Jak nieujarzmiony byk pośród bezbronnych trzód często uderza w niewinną ziemię racicami, wzywając do walki nieobecnego wroga, i straszliwym rykiem przeraża cały gaj, gdy zaś przypadkiem płowa lwica, wychynąwszy nieco ze swej kryjówki, potrząśnie gęstą grzywą, wtedy zaraz ucieka: nie powstrzymują go rzeki sięgające powierzchnią brzegów ani stające na przeszkodzie skały z wysokimi szczytami – tak było z odwagą Liwona, gdyż sam wybiegł na otwarte pole, kiedy wróg był daleko; a gdy zabrzmiały trąby i pojawiło się czoło wojsk, to rzucił się prędko do ucieczki. Ty zaś, Auguście, ścinając błyskawicowym mieczem wszystko, co napotkałeś, szeroko spustoszyłeś nieprzyjacielską ziemię. Lecz jak wielką masz siłę, tak wielką i łaskawość, najwyższy królu: potrafisz powściągnąć zwycięską rękę; uniżonym dałeś łatwo łaskę i pokój, jakiego nie uzyskałbyś jako pokonany. Boski potomku Jagiellonów, zwyciężaj także łagodnością charakteru tych, których pokonałeś dzielnością wojenną! Dzięki tej sztuce twój ojciec sięgnął głową wysokiego nieba: nie tylko mężną ręką odnosił przewagi; jak na wojnie wzbudzał strach, tak sercem był łagodny – wie o tym Dak i Moskwicin, a nawet Scyta.

https://rcin.org.pl

Huius virtutes exemplaque nota secutus
    In caelum rectam tu tibi sterne viam
Quaeque tibi florens in summa tradita pace est,
    Sarmatiae praest*e*s otia longa tuae,
Ut te victuris celebret post funera chartis
    Et tibi honoratus sit locus inter avos,
Quin ut et Arctoae consuescat Musa pruinae:
    Ultima laus aevi non erit illa tui.

Elegia III

Urbs invisa, vale! Latos concessit in agros
    Aurea praecipit*i* Lydia rapta rota.
Tu tauros, Amor, agricolae conquire futuro,
    Tu mihi solerti fabrica aratra manu,
Tu iuga, tu rastros. Ego stivae innixus adunco
    Versabo gl*e*bas vomere pinguis humi
Fidaque mollitis mandabo semina sulcis,
    Triptolemi primum semina sparsa manu.
Idem vicino deducam a flumine rivum,
    Quem bib*a*t aestivo sole perustus ager,
Immitt*a*mque pecus, segetis quod tondeat herbam,
    Luxuria culmus ne cadat ipse sua.
Et iam tempus erit dentatam promere falcem
    Et terrae flavas de*s*ecuisse comas.
Nec mea succumbent insueto membra labori,
    Quamlibet Icarius torreat arva Canis,
Nam mihi sufficiet dominae praesentia vires:

[42v]

Naśladując jego cnoty i sławne przykłady, toruj sobie prostą drogę do nieba. Zapewnij twojej Sarmacji, która została ci przekazana w rozkwicie i pełnym pokoju, długotrwałe wytchnienie, aby sławiła cię po twym pogrzebie na kartach, które przetrwają, i abyś miał zaszczytne miejsce pomiędzy przodkami – a także po to, by Muza zaczęła się przyzwyczajać do północnych szronów; będzie ona niepoślednią chwałą twojej epoki.

ELEGIA III Żegnaj, niemiłe miasto! Złota Lidia, porwana prędkim powozem, udała się na szerokie pola. Ty, Amorze, szukaj już wołów dla przyszłego rolnika, sporządź mi zręczną ręką pługi, jarzma, motyki. Ja, napierając na rączkę pługa, będę przewracał zakrzywionym lemieszem skiby żyznej ziemi, a spulchnionym bruzdom powierzę godne zaufania ziarna; ziarna, które po raz pierwszy rozsypała dłoń Tryptolemusa. Poprowadzę też od pobliskiej rzeki rów, aby z niego piło pole, spalone letnim słońcem; wpuszczę też bydło, aby przystrzygało wschodzące zasiewy, aby kłos nie upadł wskutek swej bujności. I nadejdzie już czas, by wyciągnąć ząbkowany sierp i ściąć płową czuprynę ziemi. Moje ciało nie zmęczy się niezwyczajną pracą, choćby najmocniej je palił ikaryjski Pies. Obecność pani doda mi bowiem sił:

https://rcin.org.pl

Hujus virtutis exemplaq; nota sequimur.

Incedam rectam tu tibi sterne viam
Quaq; tibi floreus missuria tradita pars est
Sarmatiae pregris otia longa tuae
Vt te victima celebret post funera Sarbis
Et tibi honoratus sit locus inf. animos
Quin, vt et arctoae consuescat Musa pruinae
Vltima lans ani non erit illa tui

Elegia iiii

Vrbs inuisa vale, latos rogasti in agros
Aurea praecipiti Lydia rapta rota.
Tu tamos, Amor, agricolae rompere fumo
Tu mihi Solerti fabrica aratra manu
Tu inga, tu rastros: ego stiua immixus, adunco
Versabo glebas vomere pingue humi
Fidaq; molliris mandabo semina sulcis
Triptolemi primâ semina sparsa manu
Idem virino deducam a flumine riuis
Quem bibit aestino sole perusus ager
Imitamq; pecus. Segetis quod tondeat herbam
Luxuria culmus ne cadat ipse sua
Et iam tempus erit dentatam promere falcem
Et terrae flauas deposuisse comas
Hoc mea succubent misuetо membra labori
Quamlibet iratus torreat arua canis
Nam mi sufficiet dominae praesentia vires

https://rcin.org.pl

Et latus, et fessas eriget illa manus
Huic ego pendentes quaeram noua munera sylvas
Punicaq; rubos, nataq; fraga solo
Arboreq; Sarentem mihum, fidamq; palmabere
Hec dum sat firmis poplitibus leporem
Hinc erit, plenis quicquid pomaria ramis
Huius erit, quicquid vinea culta gerit
Fallimur: an quales ferri ætas nra puellas
Rustica nidebit Lydia dona mea?
Num nouus orbis erat veteres ita forsan amarunt
Munera q; agrestis magna suave rosa
Hic amor in pretio est. anra (mi crede) necesse est
Apportet secu, quisquis amare volet
Matrona in genti, vadit stipata caterua
Et populi totus occupat vna vias
Illa gerit gemas extremo oriente petitas
Tinctaq; Sidonijs vellera muricibus
Et quicquid molli pertut ex arbore seres
Quicquid odorati ferala matut arabos
Hanc quis sperat racemis accedere palmis:
Hec quam pertati quis locus esse potest!
Quam male de vobis meritus pater ille deorum!
Cum Danaen lusit tam pretiosus amas
Inde adeo capere lucra spectare puellæ
Et rara est, qua alia se sinat arte rapi
Non sic nobilitas, aut gla prisca parentu

Et latus, et fessas eriget illa manus.
Huic ego *per densas* quaeram nova munera silvas:
Puniceosque rubos nataque fraga solo
Arboreque haerentem nidum fidamque pal*um*bem,
Necdum sat firmis poplitibus leporem.
Huius erit, plenis quicquid pomaria ramis,
Huius erit, quicquid vinea culta gerit.
Fallimur? An, quales fert aetas nostra puellas,
Rustica ridebit Lydia dona mea?
Dum novus orbis erat, veteres ita forsan amarunt
Muneraque agreste*s* magna fuere rosae.
Nunc aurum in pretio est. Aurum, mihi crede, necesse est
Apportet secum, quisquis amare volet.
Matrona ingenti vadit stipata caterva
Et populi tot*a*s occupat una vias.
Illa gerit ge*mm*as extremo Oriente petitas
Tinctaque Sidon*ii*s vell*e*ra muricibus
Et quicquid molli pectunt ex arbore Seres,
Quicquid odorati falce metunt Arabes.
Hanc *ec*quis speret vacuis accedere palmis?
Hic paupertati quis locus esse potest?
Quam male de vobis meritus pater ille deorum,
Cum Danaen lusit tam pretiosus amans!
Inde adeo c*oe*pere lucrum spectare puellae
Et rara est, quae alia se sinat arte c*a*pi.
Non hic nobilitas aut gloria prisca parentum,

ona umocni moje lędźwie i znużone dłonie. Dla niej pośród gęstych lasów poszukam nowych darów: purpurowych jeżyn i wyrosłych na ziemi poziomek, osadzonego na drzewie gniazda i wiernego gołąbka, jak również zająca o niezbyt jeszcze mocnych nogach. Do niej będzie należeć wszystko, cokolwiek noszą na gałęziach sady, do niej będzie należeć wszystko, co zawiera bujna winnica.

Czy się mylę i czy Lidia wyśmieje moje wieśniacze podarunki, bo takie dziewczęta rodzi nasza epoka? Gdy świat był młody, być może dawni ludzie tak właśnie miłowali i dzikie róże uchodziły za wielkie dary. Teraz w cenie jest złoto. Złoto, wierz mi, musi koniecznie przynieść z sobą każdy, kto zechce kochać. Matrona kroczy otoczona ogromną świtą i sama zajmuje wszystkie drogi ludu. Nosi na sobie klejnoty zdobywane na najdalszym Wschodzie i wełnę farbowaną sydońskimi ślimakami oraz wszystko, co Serowie wyczeszą z miękkiego drzewa, i to, co zetną sierpem pachnący Arabowie. Czyż ktoś pomyśli, że zbliży się do niej z pustymi rękami? Czy może tu być jakieś miejsce dla ubóstwa? Jak źle przysłużył się wam ów ojciec bogów, gdy uwiódł Danae jako tak drogocenny kochanek! Odtąd dziewczęta zaczęły tak bardzo zważać na zysk i rzadko zdarza się taka, która pozwoliłaby się zdobyć inną sztuką. Nie ma tu znaczenia szlachectwo czy dawna chwała przodków

https://rcin.org.pl

Non hic aut virtus, aut valet ingenium:
Qu*i* dederit, magnum factis aequabit Achillem;
Qui dederit, versus vince*t*, Homere, tuos.
At qui pauper erit, ridebitur et super udo
Atte*r*et *ingenuum* limine saepe latus
Arct*o*umque gelu et nocturnos perferet himbres;
In dominae gremio qui cubet, alter erit.
Haec mihi perpetuo ne sint patienda, licebit
Hanc etiam ex humeris auferat illa togam,
Auferat atque adeo laribus non parcat avitis;
Et tunc ad rastros serio res redeat.

Elegia IV

Sidera in Oceanum properant, fugit ignea Phoebe,
At tu nondum etiam, Lydia lenta, venis.
Quae tibi causa morae? Quod te mihi numen iniquum
Invidet et votis sors inimica meis?
Non ego te comptos disponere, Lydia, crines
Aut iubeo leves excoluisse gen*a*s,
Non ego Sidonias vestes aurumve requiro
Quaeque mic*e*t digitis plurima gemma tuis:
Te cupio solam, passo licet horrida crine
Et venias nudo non bene culta pede.
Rumpe moras nec te placidae committere nocti
Nec dubita tutas sola *per* ir*e* vias:
Ipsa reget noctu faciles Venus aure*a* gressus,
Praeferet ardentes ips*e* Cupido faces.

[43v]

ani męstwo czy talent: kto da, dorówna swymi czynami wielkiemu Achillesowi; kto da, pokona twe wiersze, Homerze. Kto zaś będzie biedny, zostanie wyśmiany i często ocierał będzie swój delikatny bok o mokry próg; będzie znosił północny chłód i nocne ulewy, kto inny natomiast będzie spoczywał w objęciach pani. Abym nie musiał cierpieć tego wiecznie, niech jej będzie wolno nawet zedrzeć i ten płaszcz z ramion; niech go zedrze, a do tego niech dalej nie szczędzi mych rodowych Larów. A wówczas przyjdzie mi naprawdę zarabiać motyką na życie.

ELEGIA IV Gwiazdy śpieszą do Oceanu, ucieka ognista Febe, a ty, opieszała Lidio, jeszcze nie przychodzisz. Jaka przyczyna twej zwłoki? Jakiż niegodziwy bóg i los wrogi moim pragnieniom zazdrości mi ciebie? Nie każę ci, Lidio, układać pięknie włosów ani pielęgnować gładkich policzków. Nie wymagam sydońskich szat ani złota, ani tego, by na twych palcach błyszczało wiele rozmaitych klejnotów. Pragnę jedynie ciebie, choćbyś przyszła rozczochrana, z rozpuszczonymi włosami, niestarannie ubrana i boso. Przestań zwlekać i nie wahaj się powierzyć siebie pogodnej nocy, nie wątp, że choć samotna, pójdziesz bezpiecznymi drogami: nocą sama złocista Wenus będzie stosownie kierować twymi krokami, Kupido osobiście poniesie przed tobą płonące pochodnie.

https://rcin.org.pl

Non hic aut virtus, aut valet ingenium
Cui dederit, magnum facilis agnabit Apollo.
qui dederit versus, mirus Homerus tuos
Qui pauper erit, ridebitur, et super vota
Attonet ingenium limine sæpe latus,
Arctumq; gelu. et nocturnos perferet Hyemes.
In dominæ gremio qui cubet, alter erit
Hæc ni perpetua ne sit patienda, labet
Hanc etiam ex humeris auferat illa togam
Auferat, atq; adeo lacrimas non parcat amanti
Et tunc ad nostros serio res redeat

Elegia iiii

Cydera ni Oceanum properas, fugit ignea Phabe
At tu nõ dum etia Lydia lenta vemis
Qua tibi causa mora, quod te mihi numen inique
Invidet, et vobis sors inimica meis.
Non ego te tumidos disponere Lydia crines
Aut iubeo laneis excoluisse genis
Non ego Sidonias vestes, aurumve requiro,
Quæq; micat digitis plurima gemma tuis
Te cupio solam, passo lucet horrida crine
Et venias nudo, non bene culta, pede
Rumpe moras nec te placida comittere nocti
Nec dubita tutas sola per ire vias
Ipsa vaget nocte facula. venus aure gressus
Præferet ardentes ipse cupido faces

https://rcin.org.pl

Si semulare viru̓ montana Lydia, vestis
Quis foemineo tela tenere manu
Quomodo tibi nunc animus, quo mihi solertia cessit
Quid me suspensum, sollicitumq; tenes:
Sed quis hic est, qui mecum arguto sibilat ore:
Et timida tentat limina nostra manu:
Si qua fides, illa est promissaq; gaudia portat
Pollicita non est immemor illa sui
Me miseru̓, quam sunt hominu̓ praesagia falsa
Quam facile credas, quod velis esse rata
Paulu̓ comouit nostros anxa sussuros
Stultus ego illius credideram esse pedes
Improba te propi̓ totam sub̓ dormio noctem
Jam gallis plena pronocat ore dies
Strata toro rosa sparsa iacent, rasusq; lecto
Vix venient imos pallia nostra pedes
Tu vo̓ miteis, prelectis flore capillis
Inter plena meri pocula tenta sedes
Aut citharae festus, dulcis resonante choreas
Et tibi me pro me forsitan alter adest
Ah genus infidum, tantum modo nocture fraudes
Et miseros nostis ludificare viros
Infelix, fidem qui vobis credulus amens
Aut aliquod verbis pondus inesse putat
Ille potest hyemem sicrum flammasq; manentu̓
Credere, qui credet vos sine fraude loqui

Elegia V

Haec forquate tibi mittit mandata Lycoris
Cui tellus, ut qua te loca cunq; tenent

https://rcin.org.pl

Et simulare virum mutata, Lydia, veste,
Et scis feminea tela tenere manu.
Quo tibi nunc animus, quo nunc solertia cessit?
Quid me suspensum sollicitumque tenes?
Sed quis hic est, qui nunc arguto sibilat ore
Et timida tentat limina nostra manu?
Si qua fides, illa est promissaque gaudia portat:
Polliciti non est immemor illa sui.
Me miserum, quam sunt hominum praesagia falsa,
Quam facile credas, quae velis esse rata!
Paulum commovit nocturnos aura susurros,
Stultus ego illius credideram esse pedes.
Improba, te propter totam non dormio noctem
Iamque ales pleno provocat ore diem.
Strata toro confusa iacent casuraque lecto
Vix retinent imos pallia nostra pedes.
Tu vero interea praecinctis flore capillis
Inter plena meri pocula, lenta, sedes
Aut cithara festas ducis resonante choreas
Et tibi nunc pro me forsitan alter adest.
Ah genus infidum, tantummodo nectere fraudes
Et miseros nostis ludificare viros!
Infelix, facilem qui vobis praebuit aurem
Aut aliquod verbis pondus inesse putat:
Ille potest himbrem siccum flammamque madentem
Credere, qui credet vos sine fraude loqui.

Elegia V

Haec, Torquate, tibi mittit mandata Lycoris,
Quae tellus vel quae te loca cumque tenent:

Potrafisz nawet, Lidio, zmienić strój i udawać mężczyznę. Umiesz też dzierżyć broń w kobiecej dłoni. Gdzie się podziały twój zapał, twoja śmiałość? Dlaczego utrzymujesz mnie w niepewności i niepokoju?

Lecz któż to taki, kto teraz pogwizduje wprawnymi ustami i nieśmiało wyciąga rękę ku moim progom? O ile można ufać, to właśnie ona i przynosi obiecane radości: nie zapomniała o swojej obietnicy.

O ja, nieszczęsny, jak mylne są ludzkie przeczucia; jak łatwo w coś uwierzysz, jeśli chcesz, by było to prawdą! Wiatr odrobinę wzniecił nocne poszumy, a ja, głupi, sądziłem, że to jej kroki. Niegodziwa, przez ciebie nie śpię całą noc; już kogut pełnym głosem budzi dzień. Pościel w nieładzie leży na posłaniu, a kołdra, która zaraz spadnie z łóżka, ledwie okrywa podeszwy moich stóp. Ty zaś tymczasem, wplótłszy kwiaty we włosy, zasiadasz spokojnie pośród pucharów pełnych czystego wina albo przy dźwięku lutni wiedziesz radosne tańce, a zamiast mnie jest może teraz przy tobie kto inny.

O niewierny rodzaju! Umiecie tylko knuć podstępy i bawić się kosztem biednych mężczyzn! Nieszczęśliwy ten, kto chętnie daje wam wiarę i sądzi, że w waszych słowach tkwi jakaś powaga! Ten, kto uwierzy, że mówicie bez oszustwa, może równie dobrze uważać, że deszcz jest suchy, a płomień mokry.

ELEGIA V Tę wiadomość przesyła ci Likoris, Torkwacie, jakakolwiek ziemia lub jakakolwiek okolica cię zatrzymuje:

https://rcin.org.pl

„O durum pectus! Men tantum ferre dolorem,
Men pateris tantas dif*f*luere in lachrimas?
Nostraque tam vilis tibi visa est, improbe, vita,
Ut fugeres anima deficiente mea?
Atqui tempus erat, cum tu iu*r*are solebas
Me nihil in vita charius esse tibi
Nec deserturum, donec tibi vita m*a*neret
Aut tumulo inferres exigua ossa mea.
Quae promissa vagi rapuerunt irrita venti,
At te nesci*o* quae nunc regio orbis habet.
O, utinam immens*a*s exaggere*t* altius Alpes
Iupiter audaces impediatque vias!
Nonne audis, quanto d*e*sudet Gallia bello
Caesaris et magnas una refringat opes?
Omnes sunt praeclusi aditus, tenet omnia miles
Barbarus et praedam, qua pote *c*umque, rapit.
Nil novere pium, nil sanctum ferrea bella.
Bella, pr*e*cor, si quid sum tibi chara, fuge.
Nec te decipiat placidi clementia caeli:
Non idem in gelidis Alpibus orbis erit.
Illic nec Cererem cultis flavescere campis,
Nec vitem aspicies luxuriare novam,
Sed r*igid*as rupes immitiaque antra ferarum,
Sed nudas glacies perpetuumque gelu.
Siste gradum et flexis, To*r*quate, relabere habenis,

[44v]

„O zatwardziałe serce! Czy możesz znieść, że cierpię tak wielki ból, że rozpływam się we łzach? Niegodziwy, czy tak mało znaczy dla ciebie nasze życie, że uciekłeś, a moja dusza gaśnie? A przecież był taki czas, gdy miałeś zwyczaj przysięgać, że w życiu nie ma dla ciebie nic droższego niż ja i że mnie nie porzucisz, póki pozostaniesz przy życiu, chyba że wcześniej złożysz do grobu moje drobne kości. Prędkie wiatry porwały te daremne obietnice, a ja nie wiem, w jakiej stronie świata się teraz znajdujesz. Ach, oby Jowisz podniósł jeszcze wyżej ogromne Alpy i przeszkodził zuchwałym przeprawom! Czyż nie słyszysz, z jak wielką wojną zmaga się Galia i że sama może osłabić wielką potęgę cesarza? Wszystkie przejścia są zamknięte, wszystko zajmuje barbarzyński żołnierz i porywa łup, gdzie tylko zdoła. Okrutne wojny nie uznają żadnego miłosierdzia ani świętości. Błagam, jeśli choć trochę ci jestem droga, stroń od wojny. Niech cię nie zwiedzie łaskawość miłego nieba – wśród lodowatych Alp świat nie będzie już taki sam. Nie ujrzysz tam Cerery złocącej się na uprawnych polach ani bujnie rosnącej młodej winorośli, lecz twarde skały i ponure jaskinie zwierząt oraz nagi lód i wieczne śniegi. Zatrzymaj kroki, Torkwacie, i skręciwszy wodze, zawróć.

https://rcin.org.pl

O dirum perfide, meh tantum ferre dolorem
Mcu pateris tantas defluere nu lacrimas.'
Hostra, tam vilis tibi visa est improbe vita
Vt fugeres anima desidente mea.'
Et qui tempus erat, cum tu iuuare solebas
Me nihil ne vita charius esse tibi
Hec desertum, donec tibi vita moneret
Aut tumulo inferres exigua ossa meo
Cuia promissa vagi rapuerunt irrita venti
At te nesti qua me regio orbis habet
O vtinam immensas exaggere altius alpes
Jupiter, andates impedisatq; vias
Nonne audis, quanto dissudet Gallia bello
Cesaris et magnas vna refringat opes,
Omnes sunt praclusi aditus. tenet omnia miles
Barbarus Jperdam, qua potr tuq; rapit
Nil nouere pium, nil sanctum fraxra bella
Bella preeor, si quid sum tibi chara. fuge
Nec te deripiat placidi clementia cceli.
Non idem in gelidis alpibus orbis erit
Illic nec Cererem cultis flauescere campis
Nec vitem aspicies luxuriare nouam
Sed rediges rupes. inimitiaq; antra fretum
Sed nudas glaries, perpetuumq; gelu
Sistet gradum. et flexis. Togatc. relabere
Fabrois

https://rcin.org.pl

Dum lirit, nimio rarpis amore viam
Ipsa mox gremino andit Vrnus. ipsa querellas
Preripit. & lacrimis rodolet aqua mitio
Ducitumq; tuam, qua me mater, preside. prodis
Non amat. & quis tam ferrea rorda probet:
Sola ego non possum tibi surrepsere mentr
Sola ego te. quamuis non meteatis, amo
Vtq; tibi nostri primus ruta rxcidit omnis
Perpetuo misera sic mihi refrit amor
Refrit amor. lasso fugiunt & rorpore vires
Et si non adsit spes mihi. multa forem
Hec vt rumq; mro gemuerit sola doloti
Hec mulcet rucas et mea damna canat
Nec tu adeo semp. nec sis tam ferreus, ut me
Asperna primos tempus in omne tuos
Sed te vna, vitamq; meam mihi reddo, meoq;
Me desyderio me patiare tuo
Non id ego. Vt patriis amertam te media terris
Aut aliquando tuum mittam rubisse pectus
Sat mihi sit misera, si me gemuisse tuenti

https://rcin.org.pl

Dum licet! Invito carpis Amore viam.
Ipsa meos gemitus audit Venus, ipsa querellas
Percipit et lachrimis condolet aequa *meis*
Durit*ie*mque tuam, qua me male, perfide, prodis,
Non amat: et quis tam ferrea corda probet?
Sola ego non possum tibi succensere merent*i*,
Sola ego te, quamvis non merearis, amo
Utque tibi nostri penitus cura excidit omnis,
Perpetuo miserae sic mihi crescit amor;
Crescit amor, lasso fugiunt e corpore vires
Et si non adsit spes mihi, nulla forem.
Haec utcumque meo succurrit sola dolori,
Haec mulcet curas et mea damna l*e*vat.
Nec tu adeo saevus, nec sis tam ferreus, ut me
Aspectu prives tempus in omn*e* tuo,
Sed te una vitamque meam mihi redde *morique*
Me desiderio *n*e patiare tuo.
Non id *a*go, ut patriis avertam te invida terris
Aut aliquando tuum nupt*a* cubile premam.
Sat mihi sit miserae, si me semel ante revisas,

póki to możliwe! Podążasz drogą wbrew Amorowi. Sama Wenus słyszy moje łkania, wysłuchuje moich skarg i życzliwie współczuje moim łzom. Nie podoba jej się twoja nieczułość, za której sprawą mnie niegodziwie zdradzasz, niewierny; któż pochwaliłby tak żelazne serce? Jedynie ja nie potrafię gniewać się na ciebie, choć na to zasłużyłeś. Jedynie ja cię kocham, choćbyś nie zasługiwał. A jak ty całkiem przestałeś dbać o mnie, tak we mnie, nieszczęsnej, wciąż wzrasta miłość. Miłość wzrasta, z wyczerpanego ciała uchodzą siły i gdybym nie miała nadziei, już by mnie nie było. Ona jedna przychodzi jakoś z pomocą mojemu cierpieniu, ona łagodzi troski i umniejsza moje krzywdy. A ty nie bądź tak srogi ani tak okrutny, aby mnie na zawsze pozbawiać twego widoku, lecz przywróć mi siebie, a zarazem moje życie i nie pozwól, bym umarła z tęsknoty za tobą. Nie pragnę zazdrośnie odciągać cię od ojczystych ziem ani tego, by kiedyś jako małżonka leżeć na twym łożu. Mnie, nieszczęsnej, wystarczy, jeśli jeszcze raz mnie zobaczysz,

https://rcin.org.pl

Quam repetas patrii regna beata soli,
Et tum lanigerae rumpant mea fila sorores:
Nulla mihi in gremio mors sit acerba tuo".

Elegia VI

Bache, tuus vates tibi supplicat: aspice, quaeso,
Immitis quo me torreat igne Venus;
Aspice et assidue crescentem prolue flammam
Nec patere ima mihi corda perurat amor.
Tu curas abigis, tu vanos temnere fastus,
Tu calcare doces divitioris opes,
Tu timidis animum, tu ignavis arma ministras,
Tu regis incautos per loca iniqua pedes.
Huc calices crebros infer, puer, huc age lymphas,
Sed lymphas aliis porrige, vina mihi,
Vina mihi et nexas fragranti flore corollas.
Ah, pereat, si quem sobria vita iuvat!
Non ego, cum moriar, sertis volo cingier ullis,
Tum mihi nec flores, tum neque vina date.
Vina mihi et flores vivo date: cum semel Orcum
Attigero, pulvis munera vestra bibet.
Dura puella, vale! Nil te mea carmina, nil te
Munera moverunt assiduaeque preces.
Et mihi mens haec est: nec iam servire superbae,
Nec consectari, quae me inimica fugit.
Forsitan inveniam, quae pluris *me* aestimet, at tu
Sero, sed agnosces damna aliquando tua.

[45v]

zanim znów udasz się do szczęśliwego państwa na ojczystej ziemi. A wówczas przędące wełnę siostry niech przerwą moją nić: w twych ramionach żadna śmierć nie może być dla mnie przykra".

ELEGIA VI Bachusie, twój wieszcz pokornie cię błaga: spójrz, proszę, jakim ogniem pali mnie okrutna Wenus. Spójrz i zalej ustawicznie rosnący płomień; nie dopuść, by miłość spaliła mi wnętrze serca. Ty odpędzasz troski, ty uczysz lekceważyć próżną pychę, ty – gardzić majątkiem bogatszego. Ty dajesz lękliwym odwagę, a tchórzliwym oręż, ty prowadzisz nieostrożne nogi przez wyboiste miejsca.

Dalejże, chłopcze, znoś tu gęsto kielichy, przynoś tu wodę, lecz wodę podawaj innym, a mnie wino – mnie wino i uplecione z pachnących kwiatów wieńce. Ach, niech przepadnie ten, kogo cieszy życie w trzeźwości! Gdy umrę, nie chcę być koronowany żadnymi wieńcami – nie dawajcie mi wtedy ani kwiatów, ani wina. Dajcie mi wino i kwiaty, póki żyję: gdy już dotrę do Orku, proch wypije wasze dary.

Żegnaj, okrutna dziewczyno! Nic cię nie wzruszyły moje pieśni ani moje dary i ustawiczne błagania. Mam to postanowienie: ani nie służyć już wyniosłej, ani nie ścigać tej, która nieprzyjaźnie przede mną ucieka. Może znajdę taką, która wyżej mnie będzie cenić, a ty, chociaż późno, dowiesz się kiedyś, co straciłaś.

https://rcin.org.pl

Cui repetas patrij regna beata soli
Et tum lanigeros rumpat mea fila seueros
Nulla mi integremio mors sit acerba tuo

Elegia vi

Bade tuus vates tibi supplicat, aspice questo
Inuitis quo me foreat igne uenus
Aspice, et assidue crescentes proue flamas.
Haec patere, ima mei corda perurat amor.
Tu curas abigis, tu uanos temnere fastus
Tu calcare doces diuitiasq; opes.
Tu timidi animum, tu ignauis arma ministras,
Tu regis incautos per loca iuga pedes
Huc calices crebros nitor proue, huc age lympbas.
Sed lympbas alijs porrige, uina mihi
Uina mihi, et nexas fragranti flore corollas
Absit ut si quem sobria uita rapiat
Non ego cum moriar, siccis uolo cingier uillis
Tu mihi nec flores, tum neq; uina dato.
Uina mihi, et flores uino date, cum semel ornus
Attigero, gnatis munera uita bibet.
Dura puella vale, nil te mea carmina, nil te.
Munera mouerunt, assiduaq; preces.
Et mihi meus heros det nec iam seruire superbe
Nec desertari, quod mihi inuida fuit,
Forsitan inuenta, qua pluris aestimet. at tu
Sero sed agnostes damna aliquando tua.

https://rcin.org.pl

Heu mihi quid dixi, quae me malus impulit error!
Ten ego vel possim, vel carnifice vellim?
O dulces, somni dudum mea, vosque beata
Hospes cum gremio me fouet illa suo
Sed cur interea nemo mihi vina propinat?
Unde mihi Curios, fabriciosque nepos
Non ne audiuisti tetricae quoque saepe Catoni
Indulsisse iocis, et cariisse mero?
Iam venit Bacchus, Basi certamina quaeque
Fugerit ut ratus sentiet ille deus,
Non sinistra tenens praetendi cornua fronte
Cornua si sapiens ista canere vetat:
Proxapue, quem grauibus domi manet uxor, et intra
Limina desertis sola cubat thalami
Iamque olim ex nauis delphinas ferrat, et imo
Si bene no nauas, ex gemine hircus eris
Barbe pater te quaeso alios pete cornibus istis
Me potius toto pectora mera mero,

Elegia VII.

Non ita solicitae sulcant Neptunia nautae
Lequora cum caeca sydera nocte labent.
Nec fugiente die tanto maerore viator
Horrens in syluis captat Hesperida
Quantis nos solent tabescere pectora curis
Cum fugit ex oculis Lydia dura, meis
Tum neq; terminus regali' accumbere mensae

https://rcin.org.pl

Heu mihi, quid dixi? Quo me malus impulit error?
Ten ego vel possim, vel caruisse vel*i*m?
O dulces somni, dulcis mora vosque, beatae
Noctes, cum gremio me fovet illa suo!
Sed cur interea nemo mihi vina propinat?
Unde mihi Curios Fabriciosque novos?
Nonne audivisti tetricum quoque saepe Catonem
Indulsisse iocis et ca*l*uisse mero?
Iam veniet Bachus. Bachi certamina quisquis
Fugerit, iratum sentiet ille deum.
Non frustra tenera praetendi*t* cornua fronte;
Cornua, si sapitis, ista cavete, viri,
Praecipue, quem pulchra domi manet uxor et intra
Limina deserti sola cubat thalami:
Iamque olim ex nautis delphinas fecerat et nunc,
Si bene non caveas, ex homine hircus eris.
Bache pater, te quaeso, alios pete cornibus istis;
Me potius toto percute membra mero.

Elegia VII

Non ita soliciti sulcant N*e*ptunia nautae
Aequora, cum caeca sidera nocte latent,
Nec fugiente die tanto maerore viator
Errans in silva ca*r*pitur Hercynia,
Quantis nostra solent tabescere pectora curis,
Cum fugis ex oculis, Lydia dura, meis.
Tum neque convivam regali ac*c*umbere mensae,

Biada mi, co powiedziałem? Dokąd mnie zapędził zgubny błąd? Czyżbym mógł albo chciał być bez ciebie? O słodkie sny, słodkie chwile i wy, szczęśliwe noce, kiedy grzeje mnie ona na swym łonie! Lecz czemu nikt teraz nie podaje mi wina? Skąd mi się tu wzięli nowi Kuriusze i Fabrycjusze? Nie słyszałeś, że nawet surowy Katon często pozwalał sobie na żarty i rozgrzewał się czystym winem?

Zaraz przybędzie Bachus. Każdy, kto unika potyczek Bachusa, poczuje na sobie gniew boga. Nie na darmo nosi on rogi na młodzieńczym czole; mężowie, jeśli macie rozum, strzeżcie się tych rogów, szczególnie ten, na kogo czeka w domu piękna żona i śpi sama w opuszczonej sypialni: już kiedyś uczynił on z żeglarzy delfiny, a teraz, jeśli nie będziesz się miał na baczności, z człowieka staniesz się capem. Ojcze Bachusie, proszę cię, atakuj tymi rogami innych; moje ciało raczej obezwładnij wielką ilością wina.

ELEGIA VII Nie tak bardzo zatroskani żeglarze prują tonie Neptuna, gdy gwiazdy kryją się pośród ciemnej nocy, i nie takim zmartwieniem, gdy umyka dzień, przejęty jest wędrowiec, błądzący w Lesie Hercyńskim, jakimi troskami zwykło się wyniszczać moje serce, gdy znikasz mi z oczu, sroga Lidio. Wówczas nie ucieszyłoby mnie ani siedzenie przy królewskim stole podczas uczty,

https://rcin.org.pl

Nec *iu*vet Attalico me iacuisse toro;
Tum mihi nequicquam caelestia porrigat Hebe
Po*c*ula, nequicquam pulset Apollo lyram.
Omnia sunt ingrata tuo sine, Lydia, amore,
Omnia sunt luctus, omnia sunt lachrimae.
Perfidus ille, meo quicumque invidit amori,
Iratos habeat, quicquid aget, superos.
Non incerta loquor: saevo nunc ille dolore
Saucius Adriacis navigat aequoribus
Ingratique diu poenas perpessus amoris
Anticyram tandem per freta longa peti*t*.
O Neptune, tui si sunt rapida aequora iuris,
Cyaneis illam fige ratem scopulis;
Fige vel in medias sceleratam conic*e* Syrtes:
Alveus infidum continet ille caput.
Me Venus edocuit quos*vi*s sufferre dolores
Et mihi iam pridem nil in amore novum est:
Edidici hiber*ni*s pluviam fundentibus Austris
Dormire ingratas frigidus ante fores
Et mihi promissas potiori cedere no*ct*es,
Et lachrimas siccis dissimulare genis.
Lydia, te propter nihil est, quod ferre recusem,
Seu faveas, seu tu sis inimica mihi;
En agedum saevo mea pectora divide ferro,
Si merui et si te vulnera nostra iuvant.

[46v]

ani spoczywanie na łożu godnym Attalosa; wówczas na próżno Hebe podawałaby mi niebiańskie puchary, na próżno Apollo trącałby lirę. Wszystko jest niemiłe bez twojej miłości, Lidio. Wszystko jest żalem, wszystko jest łzami. Niech ów zdrajca, który pozazdrościł mojej miłości, w każdym swym działaniu napotyka niechęć rozgniewanych bogów. Wiem, co mówię: rozdarty srogim bólem, żegluje on teraz po adriatyckich falach; długo cierpiał kary za niewdzięczną miłość, a teraz w końcu zmierza długą drogą morską do Antycyry. O Neptunie, jeśli gwałtowne morze podlega twoim prawom, uwięź jego zbrodniczą łódź w Skałach Kyanejskich albo rzuć ją w sam środek Syrt: ten statek wiezie wiarołomną głowę.

Mnie Wenus nauczyła znosić wszelkie trudy i już od dawna nie ma dla mnie w miłości nic nowego. Nauczyłem się spać zmarznięty pod niewdzięcznymi drzwiami, gdy zimowe Austry leją obfity deszcz, i odstępować obiecane mi noce temu, kto był bardziej skuteczny, i ukrywać łzy, ukazując suche policzki. Nie ma nic takiego, Lidio, czego nie byłbym gotów znosić dla ciebie, czy mi sprzyjasz, czy jesteś mi nieprzyjazna. Dalej więc, przetnij me serce srogim mieczem, jeśli zasłużyłem i cieszą cię moje rany.

https://rcin.org.pl

Hæc vivit. Affatuo meiacuisse thoro
Tum mihi nequicquã cœlestia porrigat hæbe
Lœcula. nequicq; pubet Apollo liram.
Omnia sunt nigrata tuo. sine Lydia amare
Omnia sunt luctus, omnia sunt lachrimæ.
Perfidus ille, meo quicquã nil dixit amori.
Gratus habeat. quicquid aget. Superos
Non mentita loquor, teste mihi ille dolore
Sanctus Adriatis navigat æquoribus
Ingratæ quæ dii pœnas perpessus amoris
Omnigram tandem per freta longa petis.
Oneptune, tui si sint rapida agmina mihi
Cyaneis illam fige ratem stopulis
Hoc, vel mi medias fœderatam, remitte Syrtes.
Aluey nisidum continet ille nepti
Me verus cœrulei, quos ins sufferre dolores
Et mihi iampridem nil niamore nouũ est
Lydia Siberius, pluviam frudentibus Austris
Dormire negratus frigeding ante fores
Et mihi promissas potiori tedere nostis
Et lachrimas fictis dissimulare genis
Lydia te propter nihil est, quod ferre recusem
Seu faueas, seu tu sis inimica mihi
Tu age dum sæuo mea pectora dimicte ferro
Si mauis, et si te vulnera mea iuuant

https://rcin.org.pl

Si neq; ego mecum · nec tu quoq; sanguine gaudes
Quid me sollicitũ lenta perire sinis?

Elegia VIII.

Infaustus fuit ille dies, quo Lydia primũ
Spectarũt oculos lumina nostra tuos.
Tum adaperta uiã est nostro tam longa dolori
Tum capti infœlix corde cauere meo
Hei mihi, cur unã faciem cum forte notarem
Non mihi mores, negue mea, sunt mihi?
Cæcus Amor uetuit sed cæcus non fuit ille
Tempore, cum palmam traderet ille tibi
Tam constans esses, quam forma Lydia praestas
Hæc facies alio pectore digna fuit
Digna fuit facies, mihi quæ constantior esset
Digna certa fides, certus inesset amor.
Forsan et hos mores debebas improba nostri
Obsequij uelles si meminisse mei
Nec oblita quidem es, sed quæ tibi suggerat olim
Nec meaq; fidem, iam uenit ira dies
Iam uenit, ut gelidas solidum sit pectore ferrũ.
Coget te niuitus Lydia flere tuos
Nec ego per medias fugiam te, per fida Syrtes
Quamlibet iratæ sæuiant undæ maris
Inuanes modo non uideat mea lumina colles
Cum me cumq; libet uentus, et æstus agat
Nec fortunæ meam tuæq; impia facta
Fluctibus, et fundo conquerar usq; mari

https://rcin.org.pl

Si neque ego merui, nec tu quoque sanguine gaudes,
Quid me sollicitum lenta perire sinis?

Elegia VIII

Infaustus fuit ille dies, quo, Lydia, primum
Spectarunt oculos lumina nostra tuos:
Tu*nc* adaperta via est nostro tam longa dolori,
Tum coepi infelix corde carere meo.
Hei mihi, cur una, faciem cum forte notarem,
Non vidi mores ingeniumque tuum?
Caecus Amor vetuit; sed caecus non fuit illo
Tempore, cum palmam traderet ille tibi.
Tam constans esses, quam forma, Lydia, praestas!
Haec facies alio pectore digna fuit:
Digna fuit facies, in qua constanti*a* maior,
In qua certa fides, certus inesset amor.
Forsan et ho*c* meritis debebas, improba, nostris,
Obsequii velles si meminisse mei.
Nunc oblita quidem es, sed quae tibi suggerat olim
Meque meamque fidem, iam venit una dies;
Iam venit utque geras solidum sub pectore ferrum,
Coget te invit*i*s, Lydia, flere genis.
Ast ego per medias fugiam te, perfida, Syrtes,
Quamlibet irati saevi*a*t unda maris:
Euganeos modo non videant mea lumina colles,
Quo me cumque libet ventus et aestus agant.
Illic fortunamque meam tuaque impia facta
Fluctibus et surdo conquerar usque mari,

A jeśli nie zasłużyłem i nie raduje cię krew, dlaczego, opieszała, pozwalasz, bym ginął ze zmartwienia?

ELEGIA VIII Nieszczęsny był ów dzień, Lidio, w którym po raz pierwszy mój wzrok ujrzał twoje oczy. Wtedy otwarła się tak długa droga mego cierpienia, wówczas, nieszczęsny, zacząłem tracić serce. Biada mi – dlaczego, gdy dane mi było spostrzec twarz, nie zobaczyłem zarazem twych obyczajów i twego charakteru? Zabronił ślepy Amor; nie był jednak ślepy wówczas, gdy przekazał ci palmę pierwszeństwa. Obyś była tak stała, Lidio, jak celujesz urodą: ta twarz była godna innego serca; ta twarz godna była takiej kobiety, w jakiej mieszka większa stałość, pewna wiara, pewna miłość. Być może i to należałoby mi się od ciebie, niegodziwa, gdybyś raczyła pamiętać o mojej służbie. Teraz wprawdzie zapomniałaś, lecz nadchodzi już dzień, który przypomni ci o mnie i o mej wierności; już nadchodzi i zmusi cię, Lidio, choćbyś miała w piersi twarde żelazo, do płaczu, nawet gdyby broniło się przed nim oblicze.

Ja zaś będę uciekał przed tobą, wiarołomna, środkiem Syrt, choćby nie wiem jak rozszalała się fala zagniewanego morza. Byle tylko moje oczy nie oglądały euganejskich wzgórz; niech wiatr i prąd niosą mnie gdziekolwiek bądź. Tam będę się ciągle skarżył falom i głuchemu morzu na mój los i twoje niegodziwe czyny;

https://rcin.org.pl

Conquerar et scopulis: scopul*o*s fortasse movebo,
Qui cor non potui, dura, movere tuum.
At vos, o nautae, nullos deposcite ventos
Nec remis vestras att*e*nuate manus:
Nostra vel invitam pellent suspiria n*av*im
Ad maris extremum littus et antipodas.

Elegia IX

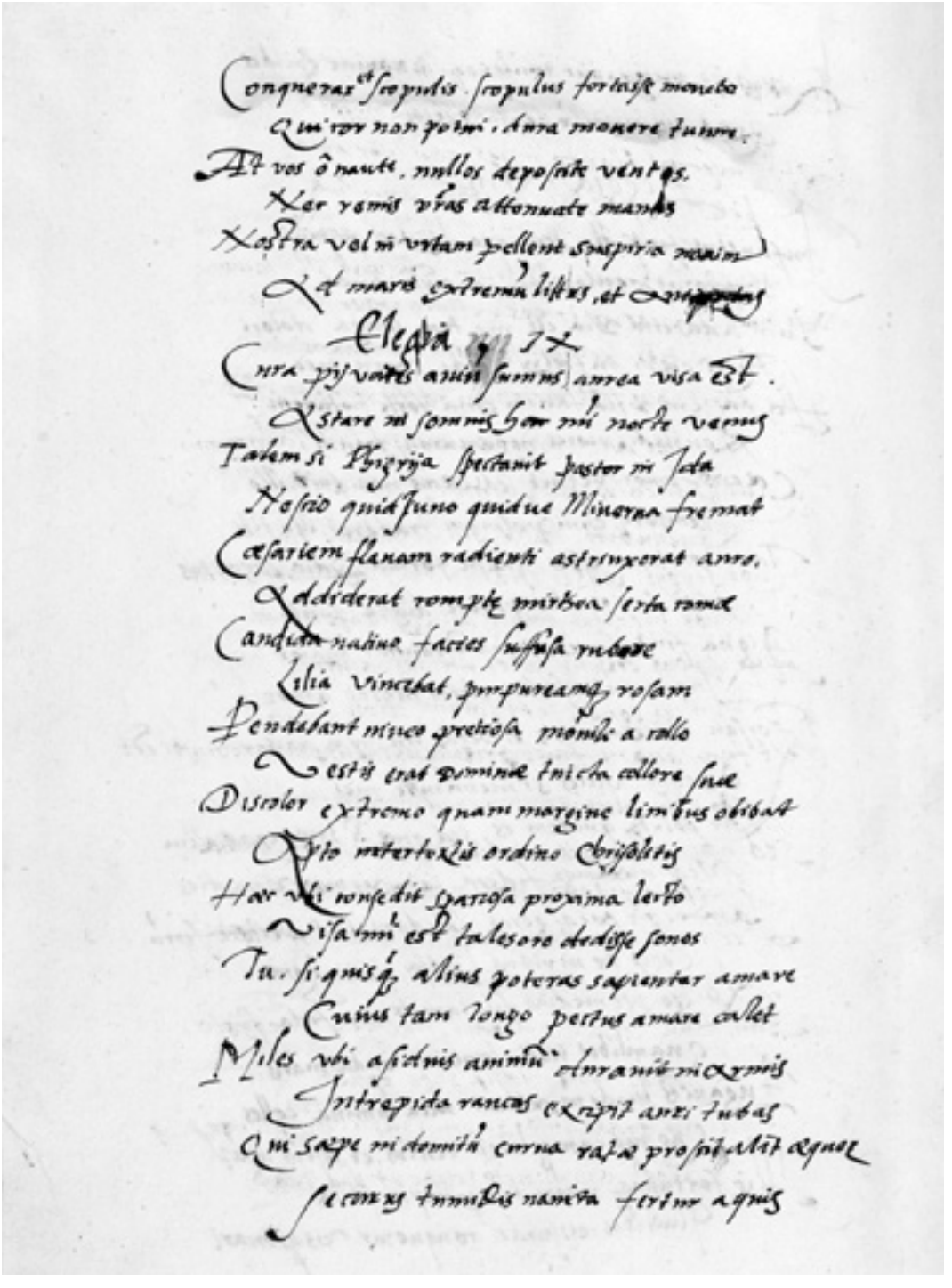
Cura pii vates *div*um sumus: aurea visa est
Astare in somnis hac mihi nocte Venus.
Talem si Ph*rygi*a spectavit pastor in Ida,
Nescio, quid Iuno quidve Minerva fremat:
Caesariem flavam radi*an*ti astrinxerat auro,
Addiderat comptae myrtea serta comae;
Candida nativo facies suffusa rubore
Lilia vincebat purpureamque rosam;
Pendebant niveo pretiosa *monilia* collo;
Vestis erat dominae tincta co*l*ore suae,
Discolor extremo quam margine limbus obibat
Apto intertextis ordin*e* chrysolithis.
Haec ubi consedit spatios*o* proxima lecto,
Visa mihi tales ore dedisse sonos:
„Tu, si quisquam alius, poteras sapienter amare,
Cuius tam longo pectus am*o*re calet.
Miles, ubi ass*i*duis animum duravit in armis,
Intrepida raucas excipit aur*e* tubas;
Qui saepe indomitum curva rat*e* prosci*d*it aequor,
Securus tumidis navita fertur aquis.

[47v]

będę się skarżył także skałom: może wzruszę skały, choć nie zdołałem poruszyć, okrutna, twojego serca. A wy, żeglarze, nie proście o żadne wiatry ani nie niszczcie swych rąk wiosłowaniem: moje westchnienia popędzą okręt, nawet jeśli nie będzie chciał, na najdalszy brzeg morza i na antypody.

ELEGIA IX My, pobożni poeci, jesteśmy przedmiotem troski bogów: tej nocy zobaczyłem we śnie złocistą Wenus. Jeśli taką zobaczył ją pasterz na Idzie, nie rozumiem, czemu złości się Junona czy Minerwa. Płowe włosy opasała świecącym złotem, na ułożoną fryzurę nałożyła mirtowe wieńce. Jaśniejąca bielą twarz, oblana naturalnym rumieńcem, była piękniejsza niż lilie i purpurowa róża. Na śnieżnobiałej szyi wisiały drogocenne naszyjniki, szata była zabarwiona kolorem jej pani; jej brzeg obramowywała innej barwy lamówka, w którą w harmonijnym porządku wprawiono chryzolity. Gdy usiadła tuż przy mnie na przestronnym łożu, wydało mi się, że z jej ust wyszły takie słowa: „Jeśli w ogóle ktoś, to ty mógłbyś kochać mądrze, skoro twe serce pała tak długotrwałą miłością. Gdy żołnierz zahartuje ducha w ustawicznych bojach, nieustraszonym uchem słucha ochrypłych trąb; żeglarz, który często pruje wydrążoną łódką nieujarzmione morze, spokojnie daje się nieść wezbranym falom.

https://rcin.org.pl

Congeneras et scopulis scopulus fortasse monebo
Quid vos non potui: Anna monere tuum.
At vos ô nautæ, nullos deponite ventos.
Nec remis vestras attonuate manus
Nostra vel in vestram pellent suspiria navim
Et mare extremis littus, et [illegible]

Elegia 17

Cura pij vatis animi summi amarea visa est.
Astare ni somnus hor mi morte verus
Talem si Phœbi spectasset pastor in Ida
Nosset quid Iuno quidve Minerva fremat
Cæsariem flauam radianti astrinxerat auro,
Et diderat rompte mitrhea serta comæ
Candida natiuo faciem suffusa rubore
Lilia vincebat, purpureamq; rosam
Pendebant misco pretiosa monilia collo
Vestis erat Dominæ tincta colore suæ
Discolor extremo quam margine limbus obibat
Tyrio intertextis ordine crisolitis
Hæc vbi consedit gratiosa proxima lecto
Visa mihi est talesve deasse sonos
Tu. si quis alius poteras sapientior amare
Cuius tam longo pectus amare velet
Miles vbi assiduis animum exercuit in armis
Intrepidas rancas excipit ante tubas
Qui sæpe in domitis cornua tulit hostibus altis
Secum suis tumulis nauita ferre suis

https://rcin.org.pl

Et tu ner gnauus miles neq; nauita solers
Ver fortasse vnq; doctus amator eris
Et miser et blanto quisq; non fisus amori
Letitia sponder tempora certa sue
Nulli tam faides fortuna aspirat amores
Vt lachrymis aliquem non sinat illa loqui
Vt mille effugias in remeda mille super sut
Que tibi secura solicitent animum
Ille sapit qui fert recte. quod ferre necesse est
Ver sua damna nemo accumulat lachrymis
Quanq; si casus aliqs moris amantum
Non dubito, felix quin videare tibi
Quot stygijs censes etiam num flere sub undis
Quos ingratus amor sustulit ante diem
Aut quibus eripuit sedes infidus auitas,
Visit et ignoti sub titulum domi
Et tua, quam facie prestans, tam pectore mitti est
Et te plus, etiam quam merearis amat,
Sed tibi nulla satis mulier fuit improbe. nulla
Ingenio fida est nulla pudica tuo
Ver tamen illa tibi solenni tradita pompa
In thalamo dormit nocte marita tuo
Sponte sua, et tacitis venit tibi sola tenebris
Quodq; facit, nulla sepe vocata facit
Hac tu grato amo. si quid sapis, accipe ner plus
Exige, quam tecto debeat illa tuo

https://rcin.org.pl

At tu nec gnavus miles, neque navita solers,
Nec fortasse unquam doctus amator eris.
Ah, miser est, blando quisquis confisus amori
Laetitiae spondet tempora certa suae:
Nulli tam faciles Fortuna aspirat amores,
Ut lachrimis aliquem non sinat illa locum.
Ut mille effugias incommoda, mille supersunt,
Quae tibi securum solicitent animum.
Ille sapit, qui fert recte, quod ferre necesse est,
Nec sua damna novis accumulat lachrimis.
Quanquam si casus aliorum noris amantum,
Non dubito, felix quin videare tibi:
Quot Stygiis censes etiamnum flere sub undis,
Quos ingratus amor sustulit ante diem
Aut quibus eripuit sedes infidus avitas
Misit et ignoti sub titulum domini?
At tua quam facie praestans, tam pectore miti est
Et te plus etiam, quam merearis, amat.
Sed tibi nulla satis mulier facit, improbe, nulla
Ingenio fida est, nulla pudica tuo.
Nec tamen illa tibi solenni tradita pompa
In thalamo dormit nocte marita tuo:
Sponte sua et tacitis venit tibi sola tenebris
Quodque facit, nulla lege coacta facit.
Haec tu grato animo, si quid sapis, accipe nec plus
Exige, quam lecto debeat illa tuo.

Lecz ty zapewne nie będziesz nigdy ani dzielnym żołnierzem, ani wprawnym żeglarzem, ani umiejętnym kochankiem. Ach, nieszczęsny, kto zaufawszy wdzięcznej miłości, obiecuje sobie, że na pewno doczeka się radosnych chwil: nikomu Fortuna nie przysporzy tak łatwych miłości, by nie zostawiła ona żadnego miejsca na łzy. Choćbyś uniknął tysiąca niedogodności, pozostaje jeszcze tysiąc, które będą ci kłopotać spokojny umysł. Ten jest mądry, kto tak jak należy znosi to, co trzeba znieść, i nie powiększa swej szkody nowymi łzami. A przecież, jeśli znasz przypadki innych kochanków, nie wątpię, że mógłbyś się uznać wręcz za szczęśliwego. Jak sądzisz, ilu aż dotąd płacze pod falami Styksu, których niewdzięczna miłość przedwcześnie zgładziła, albo ilu jest takich, którym nieuczciwie wyrwała odziedziczone po przodkach domy i przekazała w posiadanie nieznanemu panu? Twoja pani natomiast jak wyróżnia się twarzą, tak też łagodnym sercem, i kocha cię bardziej, niż na to zasługujesz. Lecz tobie, niegodziwcze, nie dogodzi żadna kobieta, żadna nie jest w twoim pojęciu wierna, żadna nie jest skromna. A przecież nie śpi ona nocą w twym łożu jako małżonka, oddana ci z uroczystym przepychem. Przyszła do ciebie sama, z własnej woli, pośród milczących ciemności – to, co czyni, czyni nieprzymuszona żadnym prawem. Jeśli masz choć trochę rozumu, przyjmij to wdzięcznym sercem i nie wymagaj więcej, niż jest ona winna twemu łożu.

https://rcin.org.pl

Nam persuaderi quamquam tibi non sinis, ut te
Ex animo, quod tam saepe fatetur, amet,
Non invita tamen, scio, dat tibi, quod det et illi,
Improb*e*, quem vita plus amet illa sua".
Haec cum dixisset, currum conscendit eburnum
Et dedit admissis candida lora cygnis.
Me quoque destituit somnus noxque illa dolorem
Non nihil et curas visa levasse meas.

Elegia X

Parce queri fastum durae, Ligurin*e*, Neaerae:
In melius nostras vertet Amor lachrimas.
Instabile ingenium tribuit natura puellis:
Saepe petita negant, saepe negata petunt.
Tu modo non cuivis ani*mi* concrede dolorem,
Improba *ne* lachrimis gaudeat illa tuis.
Dissim*ul*a vultu, quamvis cor a*e*stuet intus.
Hoc iuvat, hoc unum corda superba domat.
Nec t*am**en* ingrata solus, Ligurin*e*, puella,
Si te forte i*u*vant damna aliena, d*o*les.
Atque utinam numero nos *non* essemus in ill*o*!
Hoc mihi, si cuiqu*am*, iur*e*, Cythera, dares,
Uni sustinui qui tot servire per annos,
Quanta vix *quisquam* serviit ante, fide.
Sed sterili infelix manda*vi* s*e*mina terrae
Et longe *e*lusit spem seges illa meam.
Ergo deiecto quoties incedere vultu
Meduaci ripis *me*, Ligurine, vides,

[48v]

Chociaż bowiem nie pozwalasz sobie wytłumaczyć, że kocha cię z serca, co tak często wyznaje, to jednak wiem, niegodziwcze, że nie bez ochoty daje ci ona to, co może dać również temu, kogo by kochała nad życie".

Gdy to rzekła, wsiadła na rydwan z kości słoniowej i poluzowała złote lejce, popędzając zaprzężone łabędzie. Również sen mnie opuścił i wydało mi się, że noc ta przyniosła pewną ulgę mojej boleści i troskom.

ELEGIA X Przestań, Ligurynie, uskarżać się na wzgardę nieczułej Neery. Amor obróci na lepsze nasze łzy. Natura dała dziewczętom niestały charakter: często odmawiają tego, o co się je prosi, często proszą o to, czego im się odmawia. Tylko nie zwierzaj nikomu bólu swego serca, by ta niegodziwa nie cieszyła się twymi łzami. Nie ujawniaj na twarzy niczego, czym wewnątrz płonie twe serce. To pomaga, jedynie to ujarzmia pyszne serca. Lecz nie ty jeden, Ligurynie (jeśli cię mogą pocieszyć cudze krzywdy), cierpisz z powodu niewdzięcznej dziewczyny. Ach, gdybym i ja mógł nie być w tej liczbie! Mnie raczej niż kogo innego powinnaś tym obdarzyć, Cyterejko – mnie, który zdołałem służyć przez tyle lat jednej, z wiernością, z jaką ledwo kto służył przedtem. Ale, nieszczęsny, powierzyłem ziarno jałowej ziemi i zasiew ten bardzo sobie zadrwił z mojej nadziei. Dlatego ilekroć widzisz, Ligurynie, że przechadzam się ze spuszczoną głową na brzegach rzeki Brenty,

https://rcin.org.pl

Nam persuaderi quamquam tibi non sinis vlle
Animo quod tam sepe falleris amet
Non inuita tibi fio dum tibi, quod dei et illi
Improba quem vita plus amet illa sua
Hec dum dixisset currum conscendit eburnum
Et dedit admissis candida lora iugis
Ne quod destituit somnus, nox quod illa dolorem
Consule, et curas visa leuasse meas

Elegia X

Parce queri fatum dura Ligurina. Neque
Immeritis nras vertet amor lachrymas
Insolubile nigemm tribuit natura quellis
Sepe petita negant, sepe negata petimus
Tu modo ne cuius cures, concede dolorem.
Improba ne nre lachrymis gaudeat illa tuis
Dissimulata vultu, grauius cor astuet intus
Hoc iuuat, hoc omni rorida superba domat
Hec tum negata solus, Ligurina, puella
Si te forte iuuant damna aliena, deles
Vtq; vltima numero nos essemus in illis
Hoc mihi, si quis ira Cithera, dares
Ni sustinui quietos seruire per annos
Quanta viz seruit ante fide.
Sed sterbi misaliz mandam femina terra
Et longe clusit spem seges illa meam
Ergo dejecto quoties incidere vultu
Meduam rigo Ligurine vides

https://rcin.org.pl

Hec ego lum celi sublimes metior orbes
Hec sudeo rapidi, nosfrere solis iter
Hec vaga crescentis contemplor cornua lunæ
Hec mundum ex Athomi cordo Epicure tuis
Lydia me torquet, quæ victrix obstita suis
Videt nesrio quem, præposuisse mihi
Lydia me torquet, qua vtraminis dormit in aurem
Sollicitant inidas cum mea tuba fores
Sed puer hic gemis non frustra pingitur alis
Erat, et in stabilem gutture aura rapit
Tu qui me regnas, venti ne fide secundum
Cras mea forsan, erit quæ modo tota tua dt

Elegia xi

Vil mi sit tecum venus amplius en age vates
En age nocturnas adpe, dina, fores.
Nec et ego tetrico vultu, nec fronde serena
Et nollo contactis ire superalys
Consuesfrango meo, solus regnesfere tecto
Scilicet et tota nocte manere domi
Tuq adeo dormi securus, Lydia, somnos
Hec tibi spes vllas, nec tibi finge metus
Quantum ad me fractos non flebis luce mea, postes
Hec precibus nisus experiere minas
Hec tibi suspensis vernabut limina sertis
Hec gemet ante tuas tibi a ranca fores
Sat mi perspecta fraudes sat cognita vestra
Hegnicia dt videor iam meminisse tuam

Non ego tum caeli sublimes metior orbes
Nec studeo rapidi noscere solis iter,
Nec vaga crescentis contemplor cornua lunae,
Nec mundum ex atomis condo, Epicure, tuis:
Lydia me torquet, quae nostri oblita suique
Audet nescio quem praeposuisse mihi;
Lydia me torquet, quae utramvis dormit in aurem,
Sollicitant surdas cum mea verba fores.
Sed puer hic geminis non frustra pingitur alis:
Errat et instabilem quaelibet aura rapit.
Tu, qui nunc regnas, vento ne fide secundo:
Cras mea forsan erit, quae modo tota tua est.

Elegia XI

Nil mihi sit tecum, Venus, amplius. En age vectes,
En age nocturnas accipe, diva faces!
Nunc et ego tetrico vultu, nunc fronte severa
Et volo contractis ire superciliis
Consuescamque meo solus requiescere lecto
Scilicet et tota nocte manere domi.
Tuque adeo dormi securos, Lydia, somnos
Nec tibi spes ullas, nec tibi finge metus.
Quantum ad me, fractos non flebis, lux mea, postes
Nec precibus mistas experiere minas,
Nec tibi suspensis vernabunt limina sertis,
Nec gemet ante tuas tibia rauca fores.
Sat mihi perspectae fraudes, sat cognita vestra
Nequitia est. Videor iam meruisse rudem.

nie mierzę wówczas obracających się w górze sfer niebieskich ani nie staram się poznać drogi prędkiego słońca, ani nie rozważam zmiennych rogów rosnącego księżyca, ani nie buduję świata z twoich atomów, Epikurze. Dręczy mnie Lidia, która zapomniawszy o mnie i o sobie, ośmiela się przedłożyć nade mnie nie wiadomo kogo. Dręczy mnie Lidia, której uszy śpią, gdy moje słowa niepokoją głuche drzwi. Lecz ów chłopiec nie darmo malowany jest z parą skrzydeł – błąka się, chwiejny, i porywa go wszelki powiew. Ty, który dziś królujesz, nie ufaj pomyślnemu wiatrowi: być może ta, która teraz cała należy do ciebie, jutro będzie moja.

ELEGIA XI Nie chcę już więcej mieć nic z tobą wspólnego, Wenus! Dalej, bogini, zabierz sobie rygle, zabierz nocne pochodnie! Teraz i ja chcę chodzić z posępną twarzą, z surowym czołem i zmarszczonymi brwiami; przywyknę też do samotnego leżenia w mym łożu oraz – rzecz jasna – do pozostawania w domu przez całą noc. I ty, Lidio, śpij zatem spokojnym snem. Nie rób sobie żadnych nadziei ani nie wymyślaj lęków. Jeśli o mnie chodzi, moja miła, nie będziesz opłakiwać połamanych drzwi ani znosić gróźb pomieszanych z błaganiami. Drzwi nie będą się dla ciebie zielenić zawieszonymi na nich wieńcami ani przenikliwie brzmiąca fujarka nie będzie łkać u twych wrót. Wystarczająco przejrzałem wasze podstępy i poznałem waszą niegodziwość. Wydaje mi się, że już zasłużyłem na status weterana.

https://rcin.org.pl

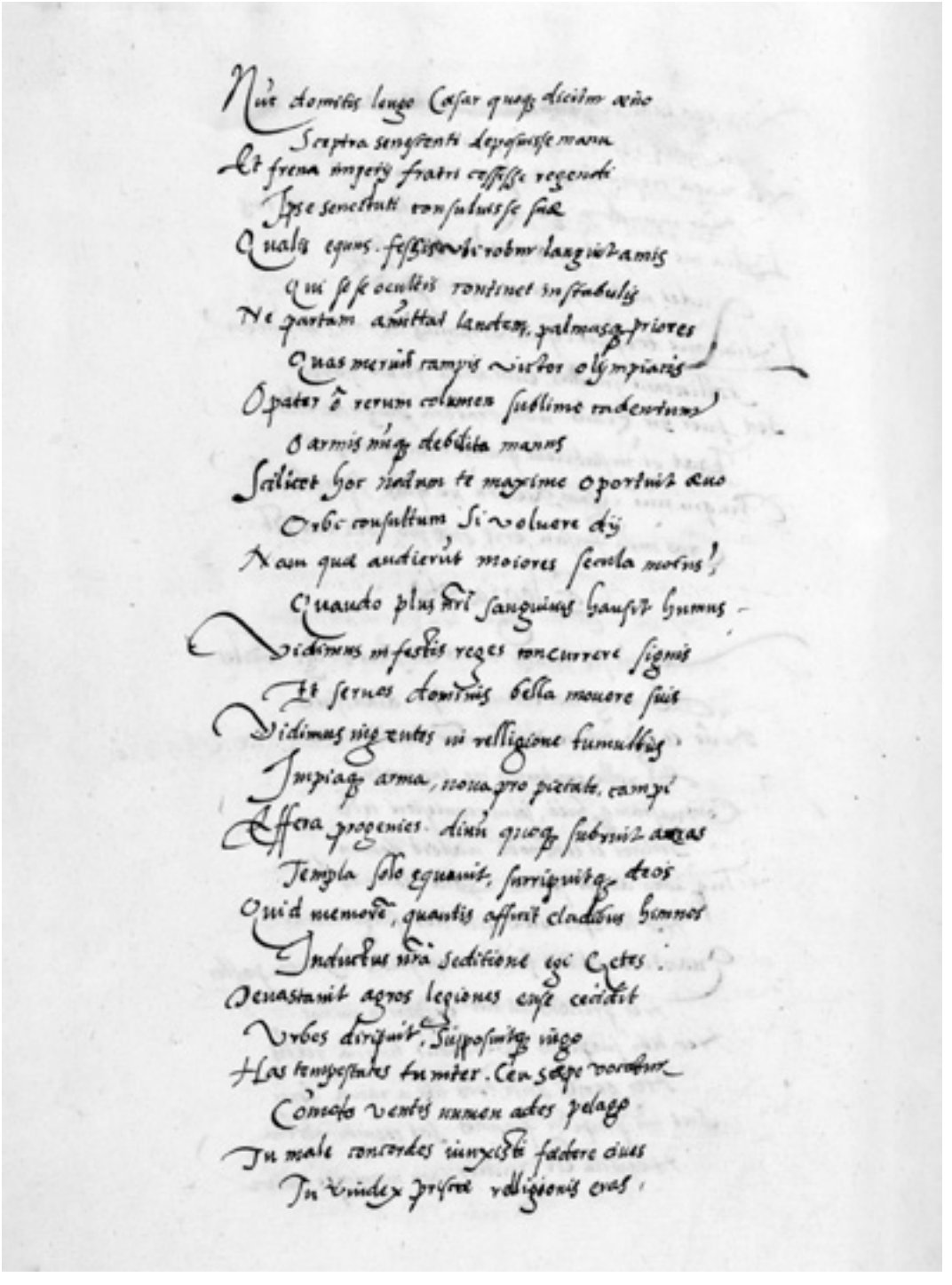
Nunc domit*u*s longo Caesar quoque dicitur aevo
Sceptra senescenti deposuisse manu
Et frena imperii fratri cessisse regendi,
Ipse senectuti consuluisse suae,
Qualis equus, fessis ubi robur languit a*nn*is,
Qui sese oc*c*ultis continet in stabulis,
Ne partam a*m*ittat laudem palmasque priores,
Quas meruit campis victor Olympiacis.
O pater, o rerum columen sublime cadentum,
O armis numquam debilita*ta* manus,
Scilicet hoc natum te maxime oportuit aevo,
Orbi consultum si voluere dii!
Nam quae audi*v*erunt m*a*iores saecula motus,
Quando plus nostri sanguinis hausit humus?
Vidimus infestis reges concurrere signis
Et servos dominis bella movere suis;
Vidimus ingentes in relligione tumultus
Impiaque arma nova pro pietate c*a*pi.
Effera progenies divum quoque subruit aras,
Templa solo aequavit surripuitque deos.
Quid memorem, quantis aff*e*cit cladibus H*un*nos
Inductus nostra seditione *Getes*?
Devastavit agros, legiones ense cecidit,
Urbes diripuit supposuitque iugo.
Has tempestates tu inter ceu saepe vocatu*m*
Commoto ventis numen ades pelago.
Tu male concordes iunxisti foedere cives,
Tu vindex priscae relligionis eras.

[49v]

Teraz, jak mówią, również cesarz, osłabiony podeszłym wiekiem, starzejącą się ręką złożył berło, przekazał bratu wodze oraz rząd cesarstwa i wziął pod uwagę swój sędziwy wiek – tak jak strudzony wiekiem koń, który gdy słabnie jego moc, mieszka w ukrytej stajni, by nie utracić zdobytej chwały i poprzednich nagród, na które zasłużył jako zwycięzca na polach olimpijskich.

O ojcze, o wzniosła podporo upadającego świata, o ręko nigdy nie osłabła w boju – zaiste było potrzebne, byś się narodził w tych właśnie czasach, skoro bogowie chcieli, byś sprawował pieczę nad światem! Jakież wieki słyszały bowiem o większych rozruchach, kiedyż ziemia wypiła więcej naszej krwi? Widzieliśmy królów walczących pod wrogimi sztandarami i sługi wszczynające wojny przeciw swym panom; widzieliśmy potężne tumulty religijne i bezbożne chwytanie za broń w imię nowej pobożności. Zdziczałe pokolenie zburzyło nawet ołtarze świętych, zrównało świątynie z ziemią i wykradło świętości. Po cóż mam wspominać, jakimi klęskami dotknął Hunów sprowokowany naszymi zamieszkami Geta? Spustoszył pola, wojsko wyciął mieczem, splądrował miasta i poddał je pod jarzmo. Ty wśród tych burz przychodzisz na pomoc jak bóstwo, często wzywane na targanym wiatrami morzu. Ty połączyłeś przymierzem zwaśnionych obywateli, ty byłeś obrońcą dawnej wiary.

https://rcin.org.pl

Nũc domitis longo Cæsar quæsq; dicitur ævo
Sceptra sengrenti deposuisse manu
Et frena imperij fratri cessisse regendi
Ipse senectuti consuluisse suæ
Qualis equus. fessis ubi robur languidus annis
Qui se se ocellis continet instabilis
Ne quartam amittat laudem, palmasq; priores
Quas meruit campis victor olympiacis
O pater ô rerum columen sublime tuendarum
O armis nũq; debilitata manus
Scilicet hoc nullum te maxime oportuit euo
Orbe consultum si voluere dij
Nam quid audierũt maiores secula nostris?
Quando plus uri sanguine hausit humus
Vidimus infestis reges concurrere signis
Et socios domitis bella mouere suis
Vidimus ingentes in religione tumultus
Impiaq; arma, nouo pro pietate, sacro
Effera progenies diuũ quæq; subruit aras
Templa solo æquauit, surripuitq; deos
Quid memorẽ, quantis effert clangoribus hostes
Inductus ira seditione loci Cetes
Deuastauit agros legiones cæsæ cecidit
Vrbes diripuit, suppositaq; iugo
Has tempestates tu miter. Ceu sæpe furentes
Concusso uentis numen ades pelago
Tu male concordes iunxisti fœdere ciues
Tu uindex profers religionis eras.

https://rcin.org.pl

Te pauide rapto fugerũt agmine Tmrcæ
Non secus, atq; omn̄ grex veniente lupo
Vt tu vltro validas dirũpis trans æquoræ classes
Et posuisti afro clara trophæa solo
Tu bello in virtus tu clemen hostibus vpis
Quod neq; sæpe fecys, nec pute. Calle negas
Hũc vitæ landisq; fatur. suprema quiete
Expectas animo fata, diemq; tuũ
Qui te haud inuitum mortali hoc carcere soluat
Et nitida sumi sistat in arce poli
Magnus vbi alcides vbi Liber, vbi ipe Quirinus
Et omn̄ immenso cum Ioue regno tenat
Hũc nos nec famis, tua nec deflebimus ossa
Nam meritis vivues tempus in omne tuis

https://rcin.org.pl

Te pavide rapto fugerunt agmine Turcae
Non secus atque ovium grex veniente lupo.
At tu ultro validas duxti trans aequor*a* classes
Et posuisti Afro clara trophaea solo.
Tu bello invictus, tu clemen*s* hostibus ipsis,
Quod neque Saxo ferox, nec, puto, Galle, negas.
Nunc vitae laudisque satur suprema quieto
Exspectas animo fata diemque tuum,
Qui te haud invitum mortali hoc carcere solvat
Et nitida summi sistat in arce poli,
Magnus ubi Alcides, ubi Liber, ubi ipse Quirinus
Aeternum immenso cum Iov*e* regna tenent.
At nos nec senium, tua nec deflebimus ossa,
Nam meritis vives tempus in omne tuis.

Przed tobą prędką gromadą uciekli strachliwie Turcy – zupełnie jak stado owiec, gdy przybywa wilk. A ty na dodatek poprowadziłeś przez morze potężną flotę i umieściłeś sławne znaki zwycięstwa na afrykańskiej ziemi; niezwyciężony w boju, łagodny nawet dla wrogów: nie zaprzeczysz temu, jak sądzę, srogi Saksończyku ani ty, Galu.

Teraz, syty życia i sławy, oczekujesz ze spokojnym umysłem śmierci i swego ostatniego dnia, który uwolni cię bez twego sprzeciwu z tego śmiertelnego więzienia i osadzi w jaśniejącym zamku najwyższego nieba, gdzie wielki Alcydes, gdzie Liber, gdzie sam Kwirynus królują na wieki z niezmierzonym Jowiszem. My zaś nie będziemy opłakiwać ani twego podeszłego wieku, ani twych kości, bo dzięki twym zasługom będziesz żył po wszystkie czasy.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Elegiarum libri IV i Foricenia

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Elwira Buszewicz

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

ZESTAWIENIE RÓŻNIC TEKSTOWYCH WARIANTÓW WYDANIA Z 1584 ROKU

(nie uwzględniono tu wydania z 1612 roku –
jego lekcje można znaleźć w wydaniu Zofii Głombiowskiej)

- Wariant A: Kraków, BJ Cim. 5945 (skan: Neolatina).
- Wariant B: Gdańsk, Bibl. Gd. PAN 2089/66 (reprodukowany w wydaniu Zofii Głombiowskiej, która nazywa go „wariantem A").
- Wariant C: Wrocław, Ossolineum XI.Qu.1699 (skan: Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, w opisie DBC nosi on nazwę „wariantu A", ale w poniższym zestawieniu widać, że jest późniejszy).
- Wariant D: Kórnik, Bibl. Kórn. PAN Cim. Qu. 2272 – na tym tekście opiera się niniejsza edycja i jego skany towarzyszą transkrypcji (Zofia Głombiowska nazywa go „wariantem B"). Do tego wyboru skłaniają nas miejsca, w których dopatrujemy się poprawki autora – zob. niżej, zestawienie wariantów na s. 28/14 i 142/15.

W przypadku KochFor 49 uwzględniliśmy książkę *Dissertatio Laurentii Siradiensis, philosophi, super disputatione periodica Gorscii et Herbesti in diatriba antisophistarum Cracoviensium*, Cracoviae 1563, w której epigram zamieszczono na k. B4v. Oznaczamy ją skrótem SiradDiss.

s. 2/26 (I, 1, 42)
A, B, D Othys przeprawione w egzemplarzach na Othrys
C Othys

s. 3/1 (I, 1, 43)
A Iam (por. kustosz na poprzedniej stronie: Iam, również w wariantach B, C i D)
B, C, D Tam

s. 5/14 (I, 2, 60)
A, C iudicii´q;
B indicii´q;, w egz. Bibl. Gd. u przeprawione na n
D iudicii´q;, w egz. Bibl. Kórn. u przeprawione na n

s. 8/11 (I, 3, 49)
A, D Priamides poprawione w egzemplarzach na Priamide
B, C Priamides

s. 12/25 (I, 6, 41)
A, D lætiferas poprawione w egzemplarzach na letiferas
B, C lætiferas

https://rcin.org.pl

s. 15/1 (I, 7, 43)
A–D remenſo poprawione w egzemplarzach na emenſo

s. 20/nagłówek, s. 21/nagłówek
A, B LIBER I. ELEGIARUM
C, D ELEGIARUM LIBER I.

s. 23/5 (I, 11, 21)
A me conde
B, C, D ne conde

s. 24/nagłówek
A, B, C 24 do góry nogami
D 24

s. 24/25 (I, 12, 32)
A, B, C Quas′q;
D Quasq;

s. 25/1 (I, 12, 34)
A, B, C fors′ue
D ſors′ve poprawione na fors′ve (zapewne w drukarni)

s. 25/7 (I, 12, 40)
A, B, C, cadit
D cadet, w egz. Bibl. Kórn. przekreślone i na marginesie poprawka iacet

s. 26/nagłówek
A, B, C 6 i odwrócone 2
D 26

s. 28/14 (I, 14, 2)
A, B, C dulcis amice
D mi Benedicte, w egz. Bibl. Kórn. podkreślone i na marginesie dopisane dulcis amice

s. 28/21 (I, 14, 9)
A, B, C limē
D limen

s. 29/21 (I, 14, 33)
A, B, C pudicitiam
D pudiciciam

s. 30/6 (I, 14, 43)
A, B, C volucrē
D volucrem

https://rcin.org.pl

s. 46/9 (II, 7, 6)
A, B, C dies
D dies, w egz. Bibl. Kórn. poprawione na diem (ta sama poprawka też w innych egzemplarzach różnych wariantów)

s. 49/25 (II, 8, 41)
A, B, D euecta, w egzemplarzach poprawione na enecta
C euecta

s. 69/12 (III, 4, 39)
A, B, D piſcuſum′q;, w egzemplarzach poprawione na piſcoſum′q;
C piſcuſum′q;

s. 70/7 (III, 4, 61)
A, B, D voluit, w egzemplarzach poprawione na voluet
C voluit

s. 76/4 (III, 6, 49)
A, B, D manum, w egzemplarzach poprawione na manu
C manum

s. 93/7 (III, 15, 45)
A, B, D ligna, w egzemplarzach poprawione na tigna
C ligna

s. 93/8 (III, 15, 46)
A, B, D ligna, w egzemplarzach poprawione na tigna
C ligna

s. 93/15 (III, 15, 53)
A–D ferro, w egzemplarzach poprawione na fęno

s. 96/8 (III, 16, 60)
A Immitésq;, w egz. BJ poprawione na Inuitósq;
B Immitésq;, w egz. Bibl. Gd. poprawione na Invitósq;
C Immites′q; w egz. Oss. poprawione na Inuitos′q;
D Immitésq;

s. 96/18 (III, 16, 70)
A, B, C ſcumbri, w egzemplarzach poprawione na ſcombri
D ſcumbri, w egz. Bibl. Kórn. podkreślone, na marginesie dopisek rhombi

s. 97/10 (III, 16, 88)
A, B, C Quærendum, w egzemplarzach poprawione na Quærendam
D Quærendum

https://rcin.org.pl

s. 103/1 (IV, 1, 17)
A, B, C patuêre
D patuere

s. 103/3 (IV, 1, 19)
A, B fruerêre
C fruerere, w egz. Oss. poprawione na fruerêre
D fruerere

s. 103/16 (IV, 1, 32)
A, B, C letho
D laeto

s. 103/17 (IV, 1, 33)
A, B, C qui′ve
D qui′ve

s. 103/18 (IV, 1, 34)
A, B, C ſaguine
D ſanguine

s. 103/20 (IV, 1, 36)
A, B, C Dardanidas
D Dardanidas, w egz. Bibl. Kórn. poprawione na Dardanias

s. 103/24 (IV, 1, 40)
A, B, C comminuêre
D comminuere

s. 104/21 (IV, 1, 63)
A, B, C Hoſpitio′q;
D Hoſpicio′q;

s. 105/1 (IV, 1, 69)
A, B, C Vliſſes
D Vlyſſes

s. 106/10 (IV, 1, 104)
A, B, C retro
D retrò

s. 106/12 (IV, 1, 106)
A, B, C præmeditatus
D præmedicatus

s. 106/15 (IV, 1, 109)
A, B, C cùm
D cum

https://rcin.org.pl

s. 107/7 (IV, 1, 127)
A, B, C potuêre
D potuere

s. 107/8 (IV, 1, 128)
A, B, C occubuêre
D occubuere

s. 107/9 (IV, 1, 129)
A, B, C Hîc
D Hic

s. 107/11 (IV, 1, 131)
A, B, C Hîc
D Hic

s. 107/18 (IV, 1, 138)
A, B, C reditur
D redditur

s. 108/nagłówek
A, B, C ELEGGIARVM
D ELEGIARVM

s. 108/2 (IV, 1, 148)
A, B, C Different′q;
D Differrent′q;

s. 108/20 (IV, 1, 166)
A, B, C periêre
D periere

s. 108/21 (IV, 1, 167)
A, B, C Solis
D ſolis

s. 109/4 (IV, 1, 176)
A, B, C tulêre
D tulere

s. 109/5 (IV, 1, 177)
A, B, C vſquam
D vſq;

s. 110/5 (IV, 1, 203)
A, B, C Omina
D Omnia

https://rcin.org.pl

s. 110/18 (IV, 2, 11)
A, B, C quocunq;
D quocumq;

s. 112/26 (IV, 2, 69)
A, B, C Concorrunt poprawione w egzemplarzach na Concurrunt
D Concorrunt

s. 113/8 (IV, 2, 77)
A, B, C hoſpite poprawione w egzemplarzach na ſoſpite
D hoſpite

s. 116/26 (IV, 3, 27)
A, D Tùm
B, C Tùm poprawione w egzemplarzach na Iam

s. 119/5 (IV, 3, 84)
A–D hæc poprawione w egzemplarzach na hoc

s. 120/13 (IV, 3, 118)
A, C, D flamiuomis
B flamiuomis poprawione w egz. Bibl. Gd. na flammiuomis

s. 121/26 (IV, 3, 157)
A, B, C resʹq; poprawione w egzemplarzach na res
D resʹq;

s. 123/11 (IV, 3, 194)
A, C, D petest
B petest poprawione na potest w egz. Bibl. Gd.

s. 127/3–4 (KochFor 3, 22–23)
A, B, C Abſimiles, quas
Æquore ſurgens
D Æquore ſurgens
Abſimiles, quas (w egz. Bibl. Kórn. właściwy porządek wskazany za pomocą cyfr obok wersów)

s. 128/19 (KochFor 8, 2)
A, B, C item
D itē

s. 129/4 (KochFor 9, 1)
A, B, C ſolatia
D ſolacia

https://rcin.org.pl

s. 130/nagłówek
A, B, C 130
D brak numeru strony

s. 137/18 (KochFor 34, tytuł)
A, B, C EPITAPHIVM
D EPITHAPHIVM

s. 138/11 (KochFor 36, 2)
A, C, D Hypperboreis
B Hypperboreis poprawione na Hyperboreis w egz. Bibl. Gd.

s. 138/18 (KochFor 37, 2)
A, B, C barbā hiſpidam
D barbam hiſpidā

s. 139/nagłówek
A, B, C LIBELLUS
D LIBELLUS

s. 142/15 (KochFor 46, tytuł)
A, B, C AD AVRELIVM
D AD CANDIDVLVM

s. 142/17 (KochFor 46, 2)
A, B, C Aureli
D Candidule (w egz. Bibl. Kórn. przekreślone, na marginesie poprawka Aureli)

s. 143/13 (KochFor 49, tytuł)
A, B, C, D AD IACOBVM GORSCIVM
SiradDiss IVDICIVM DE RESPONSIONE GORSCII CONTRA HERBESTVM IN CONTROVERSIA DE PERIODIS, PHILIPPO PADNIEVIO: Episcopo Cracouienſi decernente

s. 149/12 (KochFor 61, 5)
A, B, C iures poprawione w egzemplarzach na vir es
D iures poprawione w egz. Bibl. Kórn. na vires

s. 153/4 (KochFor 69, 1)
A–D ſolos poprawione w egzemplarzach na ſolus

s. 156/25 (KochFor 78, 24)
A Lepor poprawione w egz. BJ na Tepor
B, C Lepor poprawione w egzemplarzach na tepor
D Lepor

https://rcin.org.pl

s. 159/3 (KochFor 85, 4)
A ferare poprawione w egz. BJ na ferêre
B, C ferare poprawione w egzemplarzach na ferere
D ferare

https://rcin.org.pl

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
2/26 (I, 1, 42)	Othys	Othrys (poprawka naniesiona w egz. Bibl. Gd. PAN 2089/66)
2/kustosz	Iam	Tam
5/11 (I, 2, 57)	æstro	œstro
5/14 (I, 2, 60)	iudicii′q;	indicii′q; (taka poprawka w niektórych egzemplarzach)
6/7 (I, 2, 79)	pænam	pœnam
8/11 (I, 3, 49)	Priamides	Priamide (tak w wyd. 1612 i poprawki w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
8/25 (I, 4, 2)	Andræa	Andrea
9/13 (I, 4, 15)	Medææ	Medeæ
9/25 (I, 4, 27)	quæstibus	questibus
11/8 (I, 6, 1)	Cræſus	Crœſus
14/20 (I, 7, 36)	pertinuiſſe	pertimuiſſe (poprawka Józefa Przyborowskiego)
15/1 (I, 7, 43)	remenſo	emenſo (poprawka w dostępnych egzemplarzach)
19/nagłówek	elegiarvm	liber i.
20/nagłówek	liber i.	elegiarvm
20/14 (I, 10, 16)	Quidme	Quid me
22/nagłówek	liber i.	elegiarvm
22/9 (I, 11, 2)	estregna	est regna
23/nagłówek	elegiarvm	liber i.
25/1 (I, 12, 34)	ſors’ve	fors’ve (tak w wariantach A, B, C i poprawka w egz. Bibl. Kórn. wariantu D)
25/7 (I, 12, 40)	cadet	cadit (tak w wariantach A, B i C)
37/20 (II, 2, 15)	vino	viuo (poprawka Zofii Głombiowskiej)
41/4 (II, 3, 51)	concædite	concedite
41/10 (II, 4, 2)	inſomnis	in ſomnis (poprawka Przyborowskiego)
46/9 (II, 7, 6)	dies	diem (tak w wyd. 1612 i poprawki w różnych egzemplarzach wyd. 1584)
48/22 (II, 8, 14)	defeſſos	defoſſos (poprawka Głombiowskiej)
49/2 (II, 8, 18)	quos	quas (poprawka Głombiowskiej)

https://rcin.org.pl

49/25 (II, 8, 41)	euecta	enecta (tak w wyd. 1612 i poprawki w różnych egzemplarzach wyd. 1584)
54/17 (II, 11, 1)	Mœonides	Mæonides
57/10 (II, 11, 69)	ammittat	amittat (tak w wyd. 1612; ten sam błąd w KochElOsm II, 11, 21)
61/21 (III, 2, 12)	Cræſe	Crœſe
64/nagłówek	46	64
64/5 (III, 3, 7)	ceptis	cœptis
69/12 (III, 4, 39)	piſcuſumque	piſcoſumque (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona na tekst wielu egzemplarzy pierwodruku)
70/7 (III, 4, 61)	voluit	voluet (poprawka naniesiona na tekst wielu egzemplarzy; ta forma też w KochElOsm II, 1, 55)
72/5 (III, 5, 29)	efluxit	effluxit
73/14 (III, 5, 64)	lœtus	lætus
74/3 (III, 5, 70)	nuda	vnda (poprawka Przyborowskiego)
75/2 (III, 6, 21)	ſœpe	ſæpe
76/4 (III, 6, 50)	manum	manu (końcowe *m* wyskrobane w niektórych egzemplarzach)
77/23 (III, 7, 39)	Manætiades	Menœtiades
80/5 (III, 8, 29)	Herrico	Henrico (poprawka Przyborowskiego)
81/4 (III, 8, 54)	Cræſo	Crœſo
82/2 (III, 9, 21)	ocurres	occurres (tak w wyd. 1612)
82/15 (III, 9, 34)	abriguere	obriguere (poprawka Głombiowskiej)
85/1 (III, 11, 22)	Thalcia	Thaleia
86/kustosz	Luara	Lucra
87/6 (III, 12, 36)	cœpit	cepit
89/20 (III, 13, 50)	ſunt	ſint (poprawka Głombiowskiej)
93/7 i 8 (III, 15, 45 i 46)	ligna	tigna (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona na tekst niektórych egzemplarzy wyd. 1584)
93/15 (III, 15, 53)	ferro	fęno (poprawka naniesiona na tekst dostępnych egzemplarzy – może w drukarni; por. fœno w wyd. 1612)
95/5 (III, 16, 31)	norât	norāt (= norant; poprawka Głombiowskiej)
95/14 (III, 16, 40)	efrenis	effrenis (tak w wyd. 1612)
96/4 (III, 16, 56)	Qem	Quem (tak w wyd. 1612)
96/18 (III, 16, 70)	ſcumbri	ſcombri (poprawka naniesiona na tekst niektórych egzemplarzy; tak w wyd. 1612)
97/10 (III, 16, 88)	Quærendum	Quærendam (poprawka naniesiona na tekst niektórych egzemplarzy)
100/7 (III, 17, 68)	Nec quicquam	Nequicquam
100/17 (III, 17, 78)	ſiti	ſitu (poprawka Głombiowskiej)
102/nagłówek	192	102
102/19 (IV, 1, 13)	mumeroſa	numeroſa (tak w wyd. 1612)
103/20 (IV, 1, 36)	Dardanidas	Dardanias (poprawka naniesiona na egz. Bibl. Kórn. PAN Cim. Qu. 2272)
109/5 (IV, 1, 177)	vſq; (= usque)	vſquam (tak w wariantach A–C)

https://rcin.org.pl

110/5 (IV, 1, 203)	Omnia	Omina (tak w wariantach A–C)
112/26 (IV, 2, 69)	Concorrunt	Concurrunt (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
113/8 (IV, 2, 77)	hoſpite	ſoſpite (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
116/5 (IV, 3, 6)	Dædada	Dædala
116/26 (IV, 3, 27)	Tùm	Iam (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
119/5 (IV, 3, 84)	hæc	hoc (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona na tekst dostępnych egzemplarzy wyd. 1584)
120/13 (IV, 3, 118)	flamiuomis	flammiuomis (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona na tekst egz. Bibl. Gd. PAN 2089/66)
121/26 (IV, 3, 157)	res′q; (= resque)	res (tak w wyd. 1612; *q*; wyskrobane w wielu egzemplarzach wyd. 1584)
122/12 (IV, 3, 169)	Æeris	Æris
123/11 (IV, 3, 194)	petest	potest (tak w wyd. 1612 i poprawka naniesiona na tekst egz. Bibl. Gd. PAN 2089/66)
126/nagłówek	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
127/3–4 (For 3, 22–23)	Æquore ſurgens	Abſimiles, quas
	Abſimiles, quas	Æquore ſurgens (tak w wariantach A–C; ten porządek zaznaczono też w egz. Bibl. Kórn. za pomocą cyfr obok wersów)
128/nagłówek	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
130/nagłówek	brak numeru strony	130 (tak w wariantach A–C)
	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
136/3 (For 28, 1)	cùm	cum
138/11 (For 36, 2)	Hypperboreis	Hyperboreis (poprawka naniesiona w egz. Bibl. Gd. PAN 2089/66)
138/kustosz	Interi-	Interri-
139/23 (For 38, 20)	Gnoβio	Gnoſio
140/nagłówek	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
147/20 (For 57, 5)	nobis	vobis (poprawka Przyborowskiego)
148/nagłówek	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
149/9 (For 61, 2)	Indicio	Iudicio (poprawka Przyborowskiego)
149/12 (For 61, 5)	iures	vir es (tak w wyd. 1612; poprawka naniesiona też w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
150/nagłówek	EPIGRMMATVM	EPIGRAMMATVM
150/14 (For 63, 15)	Excœpere	Excepere
150/24 (For 63, 25)	pensè	pensem (poprawka Przyborowskiego)
151/11 (For 64, 11)	ſœpè	ſæpè
153/4 (For 69, 1)	ſolos	ſolus (poprawka naniesiona w zachowanych egzemplarzach)
156/25 (For 78, 24)	Lepor	tepor (tak w wyd. 1612; poprawka naniesiona też w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
159/3 (For 85, 4)	ferare	ferere (tak w wyd. 1612; poprawka naniesiona też w niektórych egzemplarzach wyd. 1584)
163/1 (For 102, tytuł)	COSTECAM	COSTCAM (tak w wyd. 1612)

https://rcin.org.pl

165/7 (For 109, 1)	Atra	Aſtra (poprawka Głombiowskiej na podstawie *Anth. Gr.* IX, 575, 1: ἄστρα)
166/nagłówek	199 LIBELLUS	166 EPIGRAMMATUM
166/15 (For 113, 7)	lacchi	Iacchi
167/18 (For 118, tytuł)	PYNTHAGORAE	PNYTAGORAE (poprawka Głombiowskiej)
167/19 (For 118, 1)	Pynthagora	Pnytagora (poprawka Głombiowskiej)

https://rcin.org.pl

WYKAZ ANOMALII METRYCZNYCH

s. 3/13 (I, 2, 10): Quam Veneris formosique adeo Hippolyti.

Pentametr pozbawiony dierezy. Zauważyła to Maria Bohonos[1]. Taki wers Kallimacha (fr. 384a Pfeiffer) cytuje Hephaestion, *Enchiridion de metris et poematis* 15:

ἱερά, νῦν δὲ Διοσκουρίδεω γενεή.

Podręcznik metryki Hefajstiona był znany humanistom: wydano go we Florencji w roku 1526 i w Paryżu w roku 1553. Kallimach bawi się tu metrum, umieszczając dierezę między częściami składowymi złożonego imienia. Bardzo dziękuję za wskazówkę profesorowi Janowi Kwapiszowi. Por. niżej uwagę do s. 102/14 (IV, 1, 3).

s. 7/10 (I, 3, 22): Quae magia in verbis dicitur esse viri.

W tym wersie wyraz *magia* ma krótkie *i*. Samogłoska powinna być długa – wyraz pochodzi od greckiego *μαγεία*. Zob. Prud. *Contra Symm.* I, 89:

Nec non Thessalicae doctissimus ille magiae.

s. 14/2 (I, 7, 18): Fortiaque Hetruscae moenia capta Senae.

Nazwa miasta *Sena* ma w starożytności długie *e*, zob. Sil. VIII, 453 (koniec heksametru):

Senonum de nomine Sena,

i XV, 552–553:

Poenus inundavit campos, qua Sena relictum
Gallorum a populis servat per saecula nomen,

natomiast u Kochanowskiego *e* jest krótkie.

s. 16/18 (I, 8, 18): … Saxa. Tibi saxis cor erit asperius?

Wyraz *cor* rozpoczyna w tym wersie daktyl, więc *o* powinno być długie, ale w poezji starożytnej samogłoska jest tu krótka, np. Ov. *Pont.* I, 3, 32:

Confiteor misero molle cor esse mihi.

Długie *o* znajdujemy też w dwóch innych miejscach tego zbioru elegii: 50/12 (II, 9, 7) i 55/9 (II, 11, 16), a także w KochZam 16. Raz w KochEl – 81/6 (III, 9, 1) – *o* w *cor* jest krótkie.

s. 21/2 (I, 10, 30): Nunc Boreo ardetis sidera clara polo.

Wers ten wymaga krótkiego *e* w słowie *Boreo*, podczas gdy łaciński przymiotnik *Boreus* (z greckiego *Βόρειος*) ma *e* długie, zob. np. Ov. *Trist.* IV, 8, 41:

---

[1] M. Bohonos, *Zarys metryki polsko-łacińskich poetów w. XV–XVIII*, [w:] *Metryka grecka i rzymska*, red. M. Dłuska i W. Strzelecki, Wrocław 1959, s. 206.

https://rcin.org.pl

Vita procul patria peragenda sub axe Boreo.

Być może Kochanowski wzorował się na pokrewnym przymiotniku *Hyperboreus*, w którym drugie *e* jest krótkie (sam go stosuje w KochFor 36, 2).

s. 21/15 (I, 10, 43): Purpureisque fragrans os impressisse labellis.

Forma *fragrans* w tym wersie zaczyna się od krótkiej sylaby, podczas gdy w poezji starożytnej wyraz *fragro* ma w pierwszej sylabie długą samogłoskę. Prawdopodobne połączenie *muta cum liquida* – „gr" – sprawiło, że Kochanowski uznał błędnie pierwszą sylabę za krótką. Por. niżej, uwaga do s. 133/9 (KochFor 20, 1).

s. 30/6 (I, 14, 43): Qui silvestrem hinulum dominae pictamve volucrem…

Forma *hinulum* zaczyna się w tym wersie od krótkiej sylaby, natomiast występujący w starożytnej poezji wyraz o tym samym znaczeniu, zapisywany *inuleus* lub *hinnuleus*, ma pierwszą sylabę długą, zob. np. Hor. *Carm.* I, 23, 1:

Vitas inuleo me similis, Chloe.

s. 31/14 (I, 15, 15): Hinc odium taedae, hinc mentio nulla hymenaei.

W wersie tym występuje hiatus między słowami *taedae* i *hinc*. Podobne wersy można znaleźć w *Eneidzie* Wergiliusza, I, 16:

Posthabita coluisse Samo, hic illius arma

i V, 735:

Concilia Elysiumque colo. Huc casta Sibylla.

W obu wypadkach – jak u Kochanowskiego – hiatus występuje tam, gdzie wypada cezura, przed wyrazem podobnym do *hinc*.

s. 38/17 (II, 2, 37): Nonne audivistis etiam ipsum aliquando Catonem…?

Ostatnia zgłoska 2. osoby liczby mnogiej indikatiwu *perfecti activi* jest krótka, zob. np. Ov. *Met.* XV, 759:

humano generi, superi, favistis abunde!

Tutaj jednak w słowie *audivistis* wzdłuża się ona przed cezurą po piątej półstopie. Por. też niżej, uwagi do s. 105/7 i 110/20.

s. 49/11 (II, 8, 27): Qua nudus, odio fucata habet omnia corque…

Druga sylaba słowa *nudus* wzdłuża się przed cezurą. Takie wzdłużenie jest spotykane w poezji średniowiecznej. Zob. np. podobny początek wersu: „Nil turpe cupiam" u Eugeniusza z Toledo (VII w.), *Oratio*, w. 15 (zob. D. Norberg, *An Introduction to the Study of Medieval Latin Versification*, Washington, DC 2004, s. 3–4). Zob. wykaz anomalii metrycznych w *Gallo crocitanti* (KochGal), uwaga do k. Kv/15 (108).

s. 50/12 (II, 9, 7): Dissimula vultu, quamvis cor aestuet intus.

Wyraz *cor* stanowi tu drugą sylabę spondeja, zatem *o* powinno być długie, podczas gdy w poezji starożytnej ta forma ma krótką samogłoskę. Zob. wyżej, uwaga do s. 16/18 (I, 8, 18).

s. 55/9 (II, 11, 16): Exsolvi nodo cor aliquando cupis.

Wyraz *cor* rozpoczyna w tym wersie daktyl, więc *o* powinno być długie, ale w poezji starożytnej samogłoska jest tu krótka. Zob. wyżej, uwaga do s. 16/18 (I, 8, 18).

https://rcin.org.pl

s. 62/25 (III, 2, 40): Seu calamo ignaram figere malis avem.

Metrum wiersza wymaga, by forma *malis* miała *i* krótkie, podczas gdy w starożytnej poezji ma ona *i* długie, np. Ov. *Met.* IX, 26. Zwrócił na to uwagę Grigorij Zenger, komentując ten sam wers w KochElOsm I, 8, 40. Tak samo Kochanowski traktuje ostatnią sylabę formy *velis* w KochElOsm II, 4, 24 i w KochFor 14, 2.

s. 78/23 (III, 7, 65): Pyramidas alii statuant statuantque colossos…

Pierwszy wyraz, *pyramidas*, to grecki *accusativus pluralis* trzeciej deklinacji, a zatem *a* w ostatniej sylabie powinno być krótkie. Analogiczne wzdłużenia znajdujemy też w innych miejscach KochEl (zob. niżej, uwaga do s. 110/20). Na krótkie *-as* kończy się natomiast *heroas* na s. 10/18 (I, 5, 11) i *Laestrygonas* na s. 105/11 (IV, 1, 79). Być może mamy tu do czynienia ze wzdłużeniem przed cezurą. Zob. wyżej, uwaga do s. 49/11.

s. 86/2 (III, 12, 6): Tanto crudelis acrius urit Amor.

W słowie *crudelis* ostatnia sylaba ulega wzdłużeniu przed dierezą w pentametrze. Zdarza się to również w poezji starożytnej, ale tam dotyczy głównie form *perfectum* na *-it*, np. Ov. *Pont.* I, 3, 74:

Thessalicamque adiit hospes Achillis humum

i Mart. IX, 101, 4:

Disce: Libyn domuit, aurea poma tulit.

s. 86/23 (III, 12, 27): Illa astu pactos eludebat hymenaeos.

Wzdłużona zostaje tu ostatnia sylaba wyrazu przed słowem *hymenaeos*. To samo zjawisko w zakończeniu heksametru spotykamy u poetów starożytnych:

Catull. 64, 20 – Tum Thetis humanos non despexit hymenaeos,

Verg. *Aen.* VII, 398 – Sustinet ac natae Turnique canit hymenaeos,

Val. Fl. VIII, 259 – Quis novus inceptos timor impediit hymenaeos?

s. 94/22 (III, 16, 22): Dives abunde, tuo si frui amore queat.

Przysłówek *abunde* kończy się w tym wersie na krótkie *e*, a tymczasem Charisius (*Ars grammatica* II, 13), odnotowuje, że końcowe *e* jest długie (wskazuje na to również istnienie przymiotnika *abundus*, Gell. I, 2, 2). Niemniej u poetów klasycznych – u Wergiliusza, Owidiusza, w tragediach Seneki – wyraz ten występuje w takim miejscu wersu, że iloczas *e* nie jest jasny.

s. 102/14 (IV, 1, 8): Mille feret caeli incommoda, mille viae.

Pentametr jest pozbawiony dierezy, chyba żeby uznać, że pada ona pomiędzy *in-* a *commoda* (zauważyła to Maria Bohonos, zob. wyżej, przypis 1). Podobną cezurę (ilustrującą nieporadność wiersza) spotykamy u Horacego, *Ars* 263:

Non quivis videt immoderata poemata iudex.

Por. wyżej, uwaga do s. 3/13 (KochEl I, 2, 10).

s. 105/7 (IV, 1, 75): Abripitur classis emensaque marmora tranat.

Wzdłużona jest tu druga sylaba słowa *classis* przed cezurą po piątej półstopie. Zob. wyżej, uwaga do s. 38/17.

https://rcin.org.pl

s. 110/20 (IV, 2, 13): Tu nunc heroas inter, quos prisca tulerunt…

Trzeci wyraz, *heroas*, to grecki *accusativus pluralis* trzeciej deklinacji, a zatem *a* w ostatniej sylabie powinno być krótkie (zob. wyżej, uwaga do s. 78/23). Sylabę tę wzdłuża Kochanowski również w KochGal, k. Kv/18 (111) i k. Kv/21 (114). Poprawny iloczas ostatniej sylaby ma forma *heroas* na s. 10/18 (I, 5, 11).

s. 130/18 (KochFor 14, 2): Seu velis Hebraeo more, perinde sonat.

Wyraz *velis* ma w starożytnej łacinie długie *i*, a tu wiersz wymaga *i* krótkiego. Zob. wyżej, uwaga do s. 62/25 (III, 2, 40).

s. 133/9 (KochFor 20, 1): Si cenitare vis poetas et crebro...

Utwór jest pisany trymetrem jambicznym i ostatnią stopą powinien być jamb. W przymiotniku *creber* pierwsze *e* jest jednak długie. Najwyraźniej połączenie *muta cum liquida* – *br* – sprawiło, że Kochanowski uznał błędnie pierwszą sylabę za krótką. Por. wyżej, uwaga do s. 21/15 (I, 10, 43).

s. 141/21 (KochFor 43, 6): Albim inter pigras atque Maeotis aquas.

Nazwa własna *Maeotis* ma w poezji łacińskiej pierwszą sylabę długą. Wyjątkiem jest wers Ov. *Trist.* III, 12, 2, dziś uważany za zepsuty:

Longior antiquis visa Maeotis hiems.

Skrócenie dyftongu przed samogłoską regularnie spotykamy w przypadku przedrostka *prae-*, np. w Ov. *Met.* VII, 131:

Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas…

Tak samo skraca pierwszą sylabę tej nazwy własnej Kochanowski w KochLyr I, 20 i KochSteph 853.

s. 153/15 (KochFor 69, 12): Est mel, cum incipimus, fel, ubi desinimus.

Forma *fel* ma w tym wersie długie *e*, podczas gdy w poezji starożytnej ma *e* krótkie. Zob. Serenus Sammonicus, *Liber medicinalis* IX, 118:

Sive fel ursinum tepefacta dilue lympha.

s. 161/19 (KochFor 97, 1): Egregia in patriam merita spectataque virtus…

W poezji okresu augustowskiego zbitka *s* ze spółgłoską zwartą na początku słowa nie wzdłuża ostatniej sylaby poprzedniego wyrazu. Podobne jak tutaj wzdłużenia stosuje m.in. Katullus, np. 67, 32:

Brixia Cycneae supposita speculae.

Osobliwość ta nie występuje w inskrypcji na nagrobku w katedrze wawelskiej (zob. Aneks do KochFor 97 i 98), w której ten wers brzmi:

Egregia in patriam merita atque heroica virtus…

s. 164/10 (KochFor 105, 9): Quam tua dulcia sunt, Crocali, rosea ista labella.

Imiona trzeciej deklinacji na *-is* kończą się w wokatiwie na krótkie *i*, zob. np. Verg. *Ecl.* 1, 36:

Mirabar, quid maesta deos, Amarylli, vocares.

Może chodzi tu o wzdłużenie przed cezurą po siódmej półstopie. Anapestyczna postać imienia może się wiązać z Crocale, bohaterką drugiej eklogi Kalpurniusza Sykulusa.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

IOANN<IS>

COCHANOVII

ELEGIARUM

libri IV.

EIUSDEM

FORICENIA,
sive
Epigrammatum
libellus

[*kartusz: obelisk z kluczem żurawi*]

Cracoviae,
in officina Lazari, Anno Domini
MDLXXXIV

[A]

https://rcin.org.pl

IOAN. N.

COCHANOVI

ELEGIARVM

Libri IIII.

EIVSDEM

FORICOENIA

Siue

Epigrammatum

libellus.

M. Ioannis Petrus Cochanovius Posnaniensis Fecit Fieri Anno Domini 1620

CRACOVIAE,
In Officina Lazari. Anno Domini :
M. D. LXXXIIII.

https://rcin.org.pl

Ad Lectorem.

SI quis eris lector nugarum fortè mearum,
Noſtra vel ignoto Muſa dicata tibi eſt.
Hoc ſatius duxi, quàm longo carmine amuſos
Affari, & ſurdis obſtrepere auriculis.
Quis contrà ſanhas igitur me muniet heros?
Scriptorem inſulſum, qualē ego me eſſe ſcio,
Non Aiax clypeo, non *texerit ægide Pallas*,
Quo minus è naſis pendeat indomitis.

Io. Co-

https://rcin.org.pl

Ad lectorem

Si quis eris lector nugarum forte mearum,
    Nostra vel ignoto Musa dicata tibi est.
Hoc satius duxi quam longo carmine amusos
    Affari et surdis obstrepere auriculis.
Quis contra sannas igitur me muniet heros?
    Scriptorem insulsum, qualem ego me esse scio,
Non Aiax clipeo, non texerit aegide Pallas,
    Quominus e nasis pendeat indomitis.

[Av] Io<annis> Co-

DO CZYTELNIKA Jeśli będziesz, być może, czytelnikiem moich literackich drobiazgów, tobie, choć nieznanemu, dedykowana jest ma Muza. Uznałem, że tak jest lepiej, niż zwracać się długą pieśnią do nieznających się na Muzach i brzęczeć do głuchych uszu. Jakiż bohater obroni mnie przed drwiącymi minami? Niewyrobionego poety, którym (wiem o tym) jestem, ani Ajas tarczą, ani Pallada egidą nie osłoni przed pogardliwym szyderstwem.

https://rcin.org.pl

Io<annis> Cochanovii

Elegiarum liber I

Elegia I

Non me, si modo sum, Musae fecere poetam
Nec memini Aoniae rupis adisse specus.
Solus Amor docuit blandos me fingere versus
Et canere antiquo consona Callimacho.
Ille deus segnes animos et inertia corda,
Ingenium torpens excitat ille deus.
Quid, nisi cornigeras deses pavisse iuvencas
Dicitur Idaeis vallibus ante Paris?
Ut semel incaluit peregrino captus amore,
Deseruit silvas deseruitque boves
Et classem instruxit vastique per aequora ponti
Longinqua Eurotae navit adusque vada
Nec prius armifera cessit Lacedaemone, quam te
Deluso raperet, Tyndari pulchra, viro.
Tum quoque, cum Phrygios vastaret Graecia campos,
Fortem illum e medio sustulit Aeacidem.

A2 Aeaci-

KSIĘGA I, ELEGIA I Nie Muzy uczyniły mnie poetą, o ile nim jestem. Nie pamiętam też, abym odwiedzał groty w aońskiej skale. Jedynie Amor nauczył mnie układać czarowne wiersze i śpiewać w harmonii ze starożytnym Kallimachem. Bóg ów ospałe umysły i gnuśne serca, otępiałe talenty ów bóg rozbudza. Cóż innego, jak mówią, robił przedtem Parys, poza tym że bezczynnie pasał rogate jałówki w dolinach Idy? Skoro tylko zapłonął uczuciem, opanowany miłością do cudzoziemki, porzucił lasy, porzucił też woły i zbudował statek, a przez połacie rozległego morza dopłynął aż do odległych brodów Eurotasu. I nie wcześniej oddalił się z wojowniczej Sparty, aż ciebie, piękna córo Tyndareusa, porwał oszukanemu mężowi. Także wtedy, gdy Grecja pustoszyła frygijskie pola, zgładził owego dzielnego Ajakidę.

https://rcin.org.pl

IO. COCHANOVII
Elegiarum liber I.

ELEGIA I.

NON me, ſi modò ſum, Muſæ fecêre poëtam,
Nec memini Aoniæ rupis adiſſe ſpecus.
Solus amor docuit blandos me fingere verſus;
Et canere antiquo conſona Callimacho.
Ille deus ſegnes animos, & inertia corda,
Ingenium torpens, excitat ille deus.
Quid niſi cornigeras deſes pauiſſe iuuencas
Dicitur Idæis vallibus ante Paris?
Vt ſemel incaluit peregrino captus amore,
Deſeruit ſyluas, deſeruitq; boues.
Et claſſem inſtruxit, vaſtiq; per æquora ponti
Longinqua Eurotæ nauit ad vſq; vada.
Nec prius armifero ceſſit Lacedæmone, quàm te
Deluſo nſperet, Tyndari pulchra, viro.
Tum quoq;, cùm Phrygios vaſtaret Græcia campos,
Fortem illum è medio ſuſtulit Æacidem.

https://rcin.org.pl

Æacidem, celſæ qui circùm mœnia Troiæ
Tnuxent Æmoniis Hectoris nuper equis.
Non Ioue nata quidem eſt, ſed forma Heroidas æquat,
Quæ torpere meum non ſinit ingenium.
Illa mihi tantùm conſuetas præbeat aures,
Alter ego Amphion, & Linus alter ero.
Nec verò promptum eſt mihi dicere, quàm bene claua,
Conueniántue humeris Gnoſia tela meis:
Illa tamen iubeat, ſeuas ego ſtrenuus hydras,
Ilicet audaces aggrediarq; feras.
Et mala Heſperio rapiam ſeruata draconi,
Et tria Tartarei colla domabo canis.
Tu patriæ exemplo fines tutare paterno,
Chriſtophore, Arctoi ſpesq;, decusq; ſoli.
Inuictoq; animo teſtare, & fortibus auſis,
Illius patris ſanguine te eſſe ſatum:
Qui Starodubæas euertit funditus arces,
Qui vicit Dacos, perdomuitq; Scythas.
Me crudelis amor inuicta compede vinxit,
Et dominæ duro tradidit imperio.
Illius præſcripto agitur mihi noxq;, dieſq;,
Hinc bona dependent, hinc mea cuncta mala.
At vos, carminibus quicumq; putaſtis amorem,
Et magicis ſolui poſſe veneficiis:
Huc omnes herbas, huc omnia ferte venena,
Quæ Pindus, quæ Othrys, quæq; habet altus Eryx.

Iam

https://rcin.org.pl

Aeacidem, celsae qui circum moenia Troiae
Traxerat Aemoniis Hectora nuper equis.
Non Iove nata quidem est, sed forma heroidas aequat,
Quae torpere meum non sinit ingenium.
Illa mihi tantum consuetas praebeat aures,
Alter ego Amphion et Linus alter ero.
Nec vero promptum est mihi dicere, quam bene clava
Conveniantve humeris Gnosia tela meis.
Illa tamen iubeat, saevas ego strenuus hydras
Ilicet audaces aggrediarque feras
Et mala Hesperio rapiam servata draconi,
Et tria Tartarei colla domabo canis.
Tu patriae exemplo fines tutare paterno,
Christophore, Arctoi spesque decusque soli,
Invictoque animo testare et fortibus ausis
Illius patris sanguine te esse satum,
Qui Starodubaeas evertit funditus arces,
Qui vicit Dacos perdomuitque Scythas.
Me crudelis Amor invicta compede vinxit
Et dominae duro tradidit imperio.
Illius praescripto agitur mihi noxque diesque.
Hinc bona dependent, hinc mea cuncta mala.
At vos, carminibus quicumque putastis amorem
Et magicis solvi posse veneficiis,
Huc omnes herbas, huc omnia ferte venena,
Quae Pindus, quae Othrys quaeque habet altus Eryx.

[A2v] *T*am

Ajakidę, który dopiero co wokół murów wysokiej Troi włóczył Hektora hemońskimi rumakami. Ta, która nie pozwala memu talentowi popaść w otępienie, nie zrodziła się wprawdzie z Jowisza, lecz pięknością dorównuje heroinom. Niech mnie ona tylko stale słucha, a będę drugim Amfionem i drugim Linusem. Nie umiem zaś powiedzieć, na ile maczuga i gnozyjskie strzały pasują do moich barków. Niech jednak ona rozkaże, a natychmiast dzielnie ruszę na srogie hydry i na zuchwałe bestie oraz wydrę jabłka strzeżone przez hesperyjskiego smoka i ujarzmię trzy karki tartaryjskiego psa. Ty za przykładem ojca broń granic, Krzysztofie, nadziejo i chlubo ziemi północnej. Niepokonanym duchem i mężnymi przedsięwzięciami daj świadectwo, że wywodzisz się z krwi tego ojca, który wniwecz obrócił starodubskie twierdze, który zwyciężył Daków i ujarzmił Scytów. Mnie okrutny Amor spętał nierozerwalnymi kajdanami i poddał pod srogą władzę mej pani. Według jej rozkazu upływa mi noc i dzień. Od niej zależy moje szczęście, od niej też nieszczęście. Wy zaś wszyscy, którzy sądziliście, że miłość można uleczyć zaklęciami i czarodziejskimi eliksirami, znoście tu wszystkie zioła, wszystkie lekarstwa, jakiekolwiek ma Pindus, Otrys i wysoki Eryks.

https://rcin.org.pl

Tam formosa mihi nisi desinat illa videri,
Nil herbae, nil me vestra venena iuvent.

Elegia II

Hoc Dodonaeas tibi dicere crede columbas:
Non semper, Barses, expedit esse probum.
Quisquamne illicitos Phaedrae tibi Gnosidos ignes
Aut miseri fatum rettulit Hippolyti?
Illam neglecto testatur fama pudore
Mentem privigni sollicitasse sui.
Saepe virum absentem cupiebat flere videri,
At praesens fletus illius autor erat;
Saepe nemus petiit, non tam studiosa Dianae
Quam Veneris formosique adeo Hippolyti.
Seu lux alma venit, luctus venit inter agenda,
Seu nox atra redit, pervigilanda redit.
Quid tacitos celas furibundi pectoris aestus?
Tu licet usque tegas, flamma latere nequit.
Quin potius blandis tentas praecordia verbis?
Non illum tigris, non lea saeva tulit.
Et tibi adest facies multorum obnoxia votis
Quaque frui, nisi sit rusticus, ille velit.
Nec primus generis contemnet inania iura:
Olim iam exemplo caelituum ista licent.

Dopóki nie przestanie mi się ona wydawać tak piękną, nic nie pomogą mi zioła, na nic wasze lekarstwa.

ELEGIA II Uznaj, że mówią ci to gołębice z Dodony: nie zawsze, Barzy, opłaca się być cnotliwym. Czy opowiadał ci ktoś o niegodziwych żarach miłosnych Fedry z Knossos albo o losie nieszczęsnego Hipolita? Wieść głosi, że nie bacząc na wstyd, starała się ona uwieść swego pasierba. Często pragnęła, by wydawało się, że płacze za nieobecnym mężem, a tymczasem sprawca tego płaczu był przy niej obecny. Często szła do lasu nie tyle z gorliwości dla Diany, co dla Wenery, a także pięknego Hipolita. Jeśli nastaje ożywczy dzień, nastaje po to, by był przeżyty wśród żalów. Jeśli powraca ciemna noc, powraca po to, by była przepędzona na czuwaniu. Po cóż trzymasz w ukryciu żar rozszalałego serca? Choćbyś cały czas taiła płomień, on sam nie pozwoli się ukryć. Czemu raczej nie postarać się zdobyć uczucia przymilnymi słowami? Nie wydała go na świat tygrysica ani lwica sroga. A ty masz twarz, jakiej wielu mogłoby pożądać i którą on chciałby się napawać, o ile nie jest prostakiem. I nie on pierwszy wzgardzi bezsensownymi prawami rodu: dawno już za przykładem niebian wolno takie rzeczy.

https://rcin.org.pl

Iam formoſa mihi niſi deſinat illa videri,
Nil herbæ, nil me veſtra venena iuuent.

ELEGIA II.

HOC Dodonæas tibi dicere crede columbas,
Non ſemper, Barſes, expedit eſſe probum.
Quinquámne illicitos Phædræ tibi Gnoſidos ignes,
Aut miſeri fatum rettulit Hippolyti?
Illam neglecto teſtatur fama pudore,
Mentem priuigni ſollicitaſſe ſui.
Sæpè virum abſentem cupiebat flere videri,
At præſens fletus illius autor erat.
Sæpè nemus petiit, non tam ſtudioſa Dianæ,
Quàm Veneris, formoſiq; adeò Hippolyti.
Seu lux alma venit, luctus venit inter agenda,
Seu nox atra redit, peruigilanda redit.
Quid tacitos celas furibundi pectoris æſtus?
Tu licet vſq; tegas, flamma latere nequit.
Quin potius blandis tentas præcordia verbis,
Non illum Tygris, non lea ſæua tulit.
Et tibi adeſt facies multorum obnoxia votis,
Quáq; frui, niſi ſit ruſticus, ille velit.
Nec primus generis contemnet inania iura:
Olim iam exemplo cœlituum iſta licent.

https://rcin.org.pl

Sed caue committas cuiquam tua vulnera ſeruo,
Credula: ages cauſam tutius ipſa tuam.
Exitus in dubio eſt: ſi quid tua vota vacillant,
Fama vtcunq; tibi ſalua manere poteſt.
Ergo vbi ſuccubuit cœco veſana furori,
Nec potuit flammas exuperare ſuas.
Adſis, inquit, Amor: tuq; ô pulcherrima Cypri,
Ad mea felicem da mihi vota viam.
Hæc effata, metumq; inter, ſpemq; anxia pendens,
Extremam laxat, corde tremente, ſorem.
Hîc quo cera modo, quóue auri lamina pallet,
Sic ea tum viſo palluit Hippolyto.
Nec regredi integrum, nec pergere protinus audet,
Sed velut effigies ſaxea fixa ſtetit.
Excidit oblitæ meditata oratio linguæ,
Languidaq; obrepens concutit oſſa tremor.
Territus exiluit iuuenis, blandaq; monentem
Voce, ſatiſne eſſent omnia ſalua, rogat.
Illa autem cupidis medium complexa lacertis,
Nil aliud potuit dicere, præter, amo.
Senſit priuignus, quæ vox foret illa nouercæ,
Sparſaq; per tacitas lacryma tum genas,
Et quæ te, ô ſcelerata, inquit, ſtimulauit Erynnis,
Concipere vt tantum ſis animo auſa nefas?
O caput execrandum, ô dirum fœmina nomen!
Men' ſimilem vestris moribus eſſe rata es?

Hæc

https://rcin.org.pl

Sed cave committas cuiquam tua vulnera servo
Credula: ages causam tutius ipsa tuam.
Exitus in dubio est. Si quid tua vota vacillant,
Fama utcumque tibi salva manere potest.
Ergo ubi succubuit caeco vesana furori
Nec potuit flammas exsuperare suas,
„Adsis – inquit – Amor! Tuque, o pulcherrima Cypri,
Ad mea felicem da mihi vota viam!"
Haec effata metumque inter spemque anxia pendens
Extremam laxat corde tremente forem.
Hic, quo cera modo quove auri lamina pallet,
Sic ea tum viso palluit Hippolyto.
Nec regredi integrum, nec pergere protinus audet,
Sed velut effigies saxea fixa stetit.
Excidit oblitae meditata oratio linguae
Languidaque obrepens concutit ossa tremor.
Territus exsiluit iuvenis blandaque morantem
Voce, satisne essent omnia salva, rogat.
Illa autem cupidis medium complexa lacertis
Nil aliud potuit dicere praeter „Amo".
Sensit privignus, quae vox foret illa novercae
Sparsaque per tacitas lachrima rara genas,
Et: „Quae te, o scelerata – inquit – stimulavit Erinnys,
Concipere ut tantum sis animo ausa nefas?
O caput exsecrandum, o dirum femina nomen!
Men similem vestris moribus esse rata es?"

[A3v] Haec

Lecz strzeż się łatwowiernego zwierzania swych ran jakiemuś słudze: sama bezpieczniej zadziałasz w swej sprawie. Skutek jest wątpliwy. Jeśli nie jesteś pewna powodzenia swoich pragnień, możesz wszak zachować dobrą opinię.

Tak więc, gdy w obłędzie poddała się ślepemu szałowi i nie zdołała zagasić swych płomieni, mówi: „Przybądź, Amorze! Także i ty, przepiękna Cyprydo, pozwól mi szczęśliwie spełnić me pragnienia!". To powiedziawszy, wahając się z niepokojem między nadzieją a trwogą, z drżeniem serca otwiera zewnętrzne drzwi domu. I oto, jak blady jest wosk albo złota blaszka, tak ona wówczas pobladła, ujrzawszy Hipolita. Nie może się już wycofać ani nie śmie postąpić naprzód, lecz stanęła nieruchomo jak kamienny posąg. Obmyślona przemowa wymyka się językowi, który jej zapomniał, dreszcz ogarnia struchlałe kości i wstrząsa nimi. Przyskoczył przerażony młodzieniec i miłym głosem pyta wahającą się, czy wszystko z nią dobrze. Ona zaś, wpół go objąwszy pożądliwymi ramionami, nie zdołała wyrzec nic innego prócz „Kocham". Pasierb zrozumiał, co oznaczają ta mowa macochy i łzy, z rzadka skrapiające milczącą twarz, i mówi: „O występna! Cóż to za Erynia podjudziła cię, że ośmieliłaś się powziąć w sercu taką niegodziwość? O przeklęta istoto! Cóż za złowieszcze miano: kobieta! Czy sądziłaś, że jestem podobny obyczajami do was?".

https://rcin.org.pl

Haec fatus miserae manibus se exsolvit amantis
Et neque fletu ullo, nec prece victus abit.
Quo fugis, infelix? Uni tibi fida noverca est;
Laesa reversura est haec quoque ad ingenium
Et tibi constabit magno servasse pudorem.
Flecte pedem, si quid sanus es, Hippolyte!
Ille fugae intentus stimulo terga urget equorum,
Nescius, ingratis quam sit acerba Venus.
Sed neque Phaedra fovet solitos corde amplius ignes:
In rabiem et caecum versa ab amore odium
Fertur ut occulto contactae Maenades *oe*stro,
Cum vocat in densum tibia rauca nemus.
Nec iam spretus amor tantum, sed territat aegram
Ira viri praeceps i*n*diciique metus.
Ipsa nocens igitur privignum perfida fingit
Insidias patrio composuisse toro.
Credidit infelix Theseus victusque dolore
Hippolytum patria cedere cogit humo.
Cedentem hostili prece devovet: „O maris – inquit –
Arbiter, agnoscis qui meus esse pater,
Si promissa valent quicquam tua, quae mihi terna
Debes delectu persoluenda meo,
Unum ex optatis esto hoc: face, quaeso, scelesto
Ultima sit nato lux hodierna meo".
Audiit extremo Neptunus ab aequore flentem
Et properata nimis vota rata esse iubet.

[A4] Utque

To powiedziawszy, wyplątał się z objęć nieszczęsnej zakochanej i odszedł, niezmiękczony żadnym płaczem ani prośbą.

Dokąd uciekasz, nieszczęsny? Jedynie tobie macocha jest wierna; znieważona, także ona postąpi zgodnie z naturą i drogo cię będzie kosztować, że zachowałeś wstyd. Zawróć, jeśli masz trochę rozumu, Hipolicie!

On, pochłonięty ucieczką, kłuje ościeniem grzbiety koni, nieświadom tego, jak okrutna może być Wenus dla niewdzięcznych. Lecz i Fedra nie żywi już w sercu zwykłych zapałów: odwróciwszy się od miłości ku wściekłości i ślepej nienawiści, pędzi jak Menady, dotknięte tajemnym szałem, gdy ostry dźwięk fujarki przywołuje je do ciemnego gaju. Już nie tylko wzgardzona miłość trwoży nieszczęsną, lecz gwałtowny gniew męża i lęk przed wyjściem na jaw występku. Choć więc sama jest winna, przewrotnie zmyśla, że pasierb zamierzał zakraść się do ojcowskiego łoża. Uwierzył nieszczęsny Tezeusz, zwyciężony bólem, każe Hipolitowi opuścić ojczystą ziemię. Przeklina uchodzącego pełną wrogości modlitwą: „O władco morza – mówi – który uznajesz się za mego ojca! Jeśli mają jakieś znaczenie twe obietnice, że winien jesteś spełnić trzy moje dowolne prośby, niech jedno z życzeń będzie takie: spraw, proszę, aby ten dzień był ostatnim dla mego zbrodniczego syna".

Neptun usłyszał z dalekiego morza głos płaczącego i polecił, by spełniły się nazbyt pochopne życzenia.

https://rcin.org.pl

Hæc fatus miſeræ manibus, ſe exoluit amantis,
Et neq; fletu vllo, nec prece victus abit.
Quò fugis infelix? vni tibi fida nouerca eſt:
Læſa reuerſum eſt hæc quoq; ad ingenium.
Et tibi conſtabit magno ſeruaſſe pudorem.
Flecte pedem, ſi quid ſanus es, Hippolyte.
Ille fugæ intentus ſtimulo terga vrget equorum,
Neſcius ingratis quàm ſit acerba Venus.
Sed neq; Phædræ, fouet ſolitos corde amplius ignes,
In rabiem, & cœcum verſa ab amore odium
Fertur, vt occulto contactæ Menades æſtro,
Cùm vocat in denſum tibia rauca nemus.
Nec iam ſpretus amor tantùm, ſed territat æquum
Ira viri præceps, indiciiq; metus.
Ipſa nocens igitur priuignum perfida fingit
Inſidias patrio compoſuiſſe toro.
Credidit infelix Theſeus, victusq; dolore
Hippolytum patria cedere cogit humo.
Cedentem hoſtili prece deuouet: ô maris, inquit,
Arbiter, agnoſcis qui meus eſſe pater:
Si promiſſa valent quicquam tua, quæ mihi terna
Debes delecta perſoluenda meo:
Vnum ex optatis eſto hoc, face, quæſo, ſceleſto
Vltima ſit nato lux hodierna meo.
Audiit extremo Neptunus ab æquore flentem,
Et propenſa nimis vota nata eſſe iubet.

Vtq;

https://rcin.org.pl

Vtq; leuem extremo ducebat littore currum
Immerito iuuenis triſtior exilio,
Emerſit pelago horrendo cum corpore taurus,
In ſalebnis trepidos qui pauor egit equos.
Axis vbi euerſus: iuueni, cùm hæſiſſet habenis,
Heu fuit in multis mors obeunda locis.
Atq; hanc intæ pœnam luit ille nouercæ,
Et ſe digna parùm præmia caſtus habet.
Quanquam autem, Barſes, tibi non eſt vlla nouerca,
Non fruſtra tamen hæc dicta fuiſſe puta.

ELEGIA III.

NOndum tanta meum ſubiit ſapientia pectus,
Vt mihi grande aliquod crimen amare putem.
In terris nemo eſt, qui non amet: ille quadrigis
Dici in Olympiaco pulucre victor amat.
Hunc faſces capiunt, formidataq; ſecures,
Mars aliis cordi eſt, terribilesq; tubæ.
Quæ mare ſulcandi infidum cauſa eſſet auaro,
Si deſyderio non inperetur opum?
Quid venatorem, niſi amor prædæq; canumq;
Aſpera præruptis per iuga montis agit?
Quin illi quoque virtutis qui ſe eſſe magiſtros,
Et virtutem vnam voce, manuq; crepant.

Hi,

https://rcin.org.pl

Utque levem extremo ducebat littore currum
Immerito iuvenis tristior exilio,
Emersit pelago horrendo cum corpore taurus,
In salebras trepidos qui pavor egit equos.
Axis ubi eversus, iuveni, cum haesisset habenis,
Heu, fuit in multis mors obeunda locis.
Atque hanc iratae poenam luit ille novercae
Et se digna parum praemia castus habet.
Quanquam autem, Barses, tibi non est ulla noverca,
Non frustra tamen haec dicta fuisse puta.

Elegia III

Nondum tanta meum subiit sapientia pectus,
Ut mihi grande aliquod crimen amare putem.
In terris nemo est, qui non amet: ille quadrigis
Dici in Olympiaco pulvere victor amat,
Hunc fasces capiunt formidataeque secures,
Mars aliis cordi est terribilesque tubae.
Quae mare sulcandi infidum causa esset avaro,
Si desiderio non raperetur opum?
Quid venatorem, nisi amor praedaeque canumque,
Aspera praerupti per iuga montis agit?
Quin illi quoque, virtutis qui se esse magistros
Et virtutem unam voce manuque crepant,

I gdy młodzieniec, zasmucony niezawinionym wygnaniem, prowadził lekki rydwan nad samym brzegiem morza, spośród fal wynurzył się byk o straszliwym cielsku, wskutek czego strach pognał przerażone konie na wertepy, gdzie wóz się przewrócił. O, biada! Młodzieńca, który zaplątał się w lejce, śmierć miała rozrzucić po wielu miejscach. A poniósł tę karę za sprawą zagniewanej macochy i będąc czystym, otrzymał niegodną siebie zapłatę. A chociaż ty, Barzy, nie masz żadnej macochy, to jednak nie myśl, że zostało to powiedziane na próżno.

ELEGIA III Moje serce nie napełniło się jeszcze tak wielką mądrością, bym poczytywał sobie miłość za wielką zbrodnię. Nie ma na świecie nikogo, kto by nie kochał: ów kocha być nazywanym zwycięzcą w wyścigu kwadryg w olimpijskim kurzu, tego kuszą rózgi i budzące lęk topory, inni miłują Marsa i straszliwe trąby. Jakiż powód miałby chciwiec, by pruć zdradliwe morze, gdyby nie był porwany żądzą bogactw? Cóż, jeśli nie umiłowanie psów i zdobyczy, pędzi myśliwego przez urwiste grzbiety stromych gór? A nawet ci, którzy głoszą słowem i czynem tylko cnotę i to, że są nauczycielami cnoty,

https://rcin.org.pl

Hi, inquam, censeri gaudent quoque nomine amantum,
Exemplo illorum ut non sit amare pudor.
Quod si ex is aliquis, baculo pendenteque pera
Ex humero et barba conspicuus tragica,
Pugnaces in me subito conversus elenchos
Expediat logica strenuus e pharetra
Et mihi nescio quos animorum ructet amores,
In quibus id, quod ames, tangere nulla via est,
Huic ego non valde obsistam, ne cornua fronti
(Quae magia in verbis dicitur esse viri)
Iratus nostrae affingat, praesertim Italorum
In coetu, quibus haec pessima prodigia,
Sed blanda oppugnabo virum prece torva tuentem,
Ne privare annum vere nitente velit,
Sed teneras segetes viridi patiatur in herba
Mollibus ad solem luxuriare comis,
Agricolae fruges spica turgente daturas,
Icarius cultos cum Canis uret agros.
Interea comitabor amans tua castra, Cupido,
Acres dum litui classica nulla fremunt
Hastaque et clipeo Mavors galeaque solutus
Cypridos in molli cessat et ipse sinu.
Sic maneat, quaeso, terrasque perambulet omnes
Aurigenam Plutum Pax gremio alma ferens.
Quod si tela deus paulum neglecta resumat
Et vocet indomitos rursus ad arma Scythas,

nawet oni, powiadam, cieszą się, gdy się ich określa mianem jej miłośników, niech więc za ich przykładem miłość nie będzie czymś, czego trzeba by się wstydzić. A nawet gdyby któryś z nich, rzucający się w oczy z powodu kija, torby zwisającej z ramienia i tragicznej brody, wydobył dzielnie ze swego logicznego kołczanu zaczepne argumenty przeciwko mnie i zarzucałby mnie pochwałami jakichś duchowych miłości, w których nie ma żadnej możliwości dotknięcia tego, co kochasz, to nie sprzeciwiałbym się mu zbyt mocno, aby w gniewie nie przyczepił mi do czoła rogów (bo mówi się, że jego słowa mają taką magiczną moc), zwłaszcza w gronie Włochów, dla których są one najgorszą wróżbą. Będę natomiast przekonywać srogo patrzącego męża łagodną prośbą, by nie chciał pozbawiać roku pięknej wiosny, lecz pozwolił, by w blasku słońca młode zasiewy bujały pośród trawy swymi delikatnymi grzywami, mając dać rolnikowi plon nabrzmiałych kłosów, gdy Pies Ikaryjski będzie palił dojrzałe pola. Tymczasem jako kochanek dołączę do twego obozu, Kupidynie, dopóki nie ryczą jeszcze żadne wojenne trąby, a nawet sam Mars, wolny od włóczni, tarczy i hełmu, spoczywa na miękkim łonie Cyprydy. I niech tam zostanie, proszę, a wszystkie ziemie niech przemierza życiodajna bogini pokoju, piastując na swym łonie złotorodnego Plutosa. A jeśli bóg weźmie znów w dłoń zaniechany na chwilę oręż i na nowo wezwie do broni dzikich Scytów,

https://rcin.org.pl

Hi, inquam, cenſeri gaudent quoq; nomine amantum,
Exemplo illorum vt non ſit amare pudor.
Quòd ſi ex iis aliquis, baculo, pendenteq; pera
Ex humero, & barba conſpicuus tragica,
Pugnaces in me ſubitò conuerſus elenchos
Expediat logica ſtrenuus è pharetra:
Et mihi neſcio quos animorum ructet amores,
In quibus, id quod ames, tangere nulla via eſt:
Huic ego non valde obſiſtam: ne cornua fronti
(Quæ magia in verbis dicitur eſſe viri)
Intus noſtræ affingat, præſertim Italorum
In cœtu, quibus hæc peſſima prodigia.
Sed blanda oppugnabo virum prece torua tuentem,
Ne priuare annum vere nitente velit.
Sed tenerus ſegetes viridi patiatur in herba,
Mollibus ad ſolem luxuriare comis.
Agricolæ fruges ſpica turgente datura,
Icarius cultos cùm canis vret agros.
Interea comitabor amans tua caſtra, Cupido,
Acres dum litui claſſica nulla fremunt.
Haſtáq;, & clypeo Mauors, galeáq; ſolutus,
Cypridos in molli ceſſat & ipſe ſinu.
Sic maneat quæſo, terrasq; perambulet omnes,
Aurigenam Plutum pax gremio alma ferens.
Quòd ſi tela deus paulùm neglecta reſumat,
Et vocet indomitos rurſus ad arma Scythas,

https://rcin.org.pl

Non malè ab amplexu dominæ vel Martis amator,
Ipſius exemplo prælia dura petet.
Atq; vtinam, quando inſtaret certaminis hora,
Spectatrix eſſet cuiq; puella ſua.
Nam fugere ex acie domina præſente quis auſit?
Horreſcátue mori, fors ſi ita dira ferat?
Hectora ego fortem, atq; animoſum credo fuiſſe,
Iliaca ſed cùm certus ab arce foret
Spectare Andromachan, tantò acrior ibat in hoſtem,
Laudari à domina poſſet vt ille ſua.
Felix Priamide, cui pulchram occumbere mortem,
Penè ante ipſius coniugis ora datum eſt.
Illa tuo mœſtos concerpſit funere crines,
Et ſecuit duro flebilis vngue genas.
Vulneráq; vberib. lachrymis crudelia lauit,
Oſculáq; exangui ſæpè itenta tulit.
Impoſuitq; rogo corpus, cineremq; ſupremum
Legit, & iniecto condidit oſſa ſolo.
Et ſeu ſol caderet, ſeu ſurgeret, illa ſepulchro,
Affixa aſſiduis perſtitit in lachrymis.
Viribus inferior patior facilè Hectore dici,
Si mors optanda eſt, ſic periiſſe iuuet.

ELEGIA IIII.

TV tamen, heu miſero frustrà obteſtante puella,
Andræa, longas pergis inire vias.

https://rcin.org.pl

Non male ab amplexu dominae vel Martis amator
Ipsius exemplo proelia dura petet.
Atque utinam, quando instaret certaminis hora,
Spectatrix esset cuique puella sua.
Nam fugere ex acie domina praesente quis ausit
Horrescatve mori, fors si ita dira ferat?
Hectora ego fortem atque animosum credo fuisse,
Iliaca sed cum certus ab arce foret
Spectare Andromacham, tanto acrior ibat in hostem,
Laudari a domina posset ut ille sua.
Felix Priamid*e*, cui pulchram occumbere mortem
Paene ante ipsius coniugis ora datum est!
Illa tuo maestos concerpsit funere crines
Et secuit duro flebilis ungue genas
Vulneraque uberibus lachrimis crudelia lavit
Osculaque exsangui saepe iterata tulit
Imposuitque rogo corpus cineremque supremum
Legit et iniecto condidit ossa solo,
Et seu sol caderet, seu surgeret, illa sepulchro
Affixa assiduis perstitit in lachrimis.
Viribus inferior patior facile Hectore dici;
Si mors optanda est, sic periisse iuvet.

Elegia IV

Tu tamen, heu misera frustra obtestante puella,
Andr*e*a, longas pergis inire vias.

[Bv]

to nawet miłośnik Marsa ruszy za jego przykładem z objęć swej pani, jak należy, na srogi bój. Gdybyż jeszcze, kiedy nadejdzie chwila starcia, na każdego mogła patrzeć jego dziewczyna! Któż bowiem w obecności swej pani śmiałby uciekać z pola walki albo bałby się umierać, gdyby zły los tak kazał? Wierzę, że Hektor był mężny i odważny, ale skoro był pewien, że z zamku trojańskiego patrzy nań Andromacha, to tym zajadlej atakował wroga, aby mogła go pochwalić jego pani. O szczęśliwy Priamido, któremu dane było ponieść tak piękną śmierć niemal na oczach samej małżonki! Zapłakana, podczas twego pogrzebu rwała sobie włosy z głowy i drapała policzki ostrym paznokciem; obmywała twe straszliwe rany obfitymi łzami i raz po raz całowała martwe ciało. Złożyła je na stosie, zebrała pozostały popiół i pochowała kości, przysypując je ziemią. Czy słońce zachodziło, czy wschodziło, trwała ona przy grobie, nieustannie płacząc. Łatwo zniosę, jeśli nazwą mnie mniej dzielnym od Hektora, lecz jeśli godzi się pragnąć śmierci, to byłoby mi miło tak zginąć.

ELEGIA IV Ty jednak, Andrzeju, chociaż nieszczęsna dziewczyna nadaremnie cię błaga, trwasz w zamiarze udania się w długą drogę.

https://rcin.org.pl

Nequicquam fugis: aerias Amor improbus Alpes
Oceani vastos exsuperatque sinus.
Tun oblivisci flavum potes, improbe, crinem
Lucentesque oculos marmoreamque manum?
Et quoties nivea venit tibi candida planta
Menophile obscura gaudia nocte ferens,
Quorum sola vago radiantia sidera caelo
Et specula testis Cynthia ab aeria!
Heu, quam saepe tibi somnos abrumpet inertes
Clausa sub occulto pectore cura vigil!
Quam saepe absentis delusus imagine formae
Erroris recoles gaudia vana tui!
Tum tu Medeae cupies conscendere currum,
Tum tu pennatum Bellerophontis equum.
Et cum respicies emensas anxius Alpes,
„Chara, eheu – dices – nunc ubi, Menophila, es?"
Concordes fato vivunt meliore columbae,
Quas placido abduxit nulla ab amore via,
Sed licet adverso carpentibus oscula rostro
Indulgere omni tempore coniugio.
Ah, lapis est, lucro quisquis mutavit amorem!
Me socium facti non habet ille sui.
Anne ego plorantem possim spectare puellam
Aut lachrimas siccis continuisse genis,
Cum vesana meas oneraret questibus aures
Sauciaque infesta tunderet ora manu?

B2 Sim

Na próżno uciekasz: zuchwały Amor pokonuje sięgające niebios Alpy i rozległe zatoki oceanu. Czy możesz, niegodziwcze, zapomnieć złoty włos, błyszczące oczy i rękę jak marmur? Ileż to razy ciemną nocą przybywała do ciebie jaśniejąca urodą Menofile o śnieżnobiałych stopach, niosąc rozkosze! Ich świadkami były tylko gwiazdy świecące na zmiennym niebie i Cyntia w swej niebieskiej strażnicy. Ach, jak często przerwie twe bezwładne sny czujna tęsknota, zamknięta w ukrytym sercu! Jak często, zwiedziony obrazem utraconej piękności, będziesz wciąż na nowo przeżywał zwodnicze radości płynące z twego złudzenia! Wtedy zapragniesz wsiąść na rydwan Medei, na uskrzydlonego rumaka Bellerofonta. A kiedy spojrzysz z niepokojem za siebie na przebyte Alpy, powiesz: „Ach, biada! Droga Menofile, gdzie teraz jesteś?".

Lepszy jest los życia zgodnych gołębi, których żadna podróż nie odciągnie od niezmąconej miłości, lecz mogą w każdym czasie, łącząc dzióbki i kradnąc sobie nawzajem pocałunki, oddawać się małżeńskiemu pożyciu.

Ach, kamieniem jest ten, kto wymienił miłość na korzyść materialną. Nie znajdzie on we mnie towarzysza swego postępowania. Czyż mógłbym patrzeć na płaczącą dziewczynę albo powstrzymać łzy, zachowując suche policzki, gdyby, rozwścieczona, dręczyła me uszy skargami i zawziętą ręką drapała swą twarz do krwi?

https://rcin.org.pl

Nequicquàm fugis: áérias Amor improbus Alpes,
Oceani vastos exupentáq; sinus.
Tun' obliuiſci flauum potes improbe crinem
Lucentesq; oculos, marmoreamq; manum?
Et quoties niuea venit tibi candida planta
Menophile, obſcuri gaudia nocte ferens.
Quorum ſola vago mdiantia ſydera cœlo,
Et ſpecula teſtis Cynthia ab áéria.
Heu quam ſæpè tibi ſomnos abrumpet inertes
Clauſa ſub occulto pectore cura vigil.
Quàm ſæpè abſentis deluſus imagine formæ,
Erroris recoles gaudia vana tui.
Tum tu Medææ cupies conſcendere currum,
Tum tu pennatum Bellerophontis equum.
Et cùm reſpicies emenſas anxius Alpes,
Cham, ebeu, dices, nunc vbi Menophila es?
Concordes fato viuunt meliore columbæ,
Quas placido abduxit nulla ab amore via:
Sed licet aduerſo carpentib. oſcula roſtro
Indulgere omni tempore coniugio.
Ah lapis eſt, lucro quisquis mutauit amorem:
Me ſocium facti non habet ille ſui.
Anné ego plorantem poſſim ſpectare puellam?
Aut lachrymas ſiccis continuiſſe genis,
Cùm væſana meas onerret quæſtibus aures,
Sauciáq; inſeſta tunderet ora manu?

https://rcin.org.pl

Sim potius pauper, dum ſim, mea Lydia, tecum,
Cùm te habeo, cedunt omnia regna mihi.
Nam quò gemmarum ſplendor, quò veſtis, & aurum?
Quò cytharæ cantus, ambroſiæq; dapes?
Si fugitiuus amor præcordia mordeat, & me
Peior Tantaleo cum premat lapide.

ELEGIA V.

NOlim te pudeat noſtris ſi quando libellis,
Tarnoui, nomen legeris ipſe tuum.
Si mihi nec Thebæ, nec Pergama celſa canuntur,
Nec perfoſſus Athos, nec freta pulſa rotis:
Non me Caſtalio Phœbus tamen arcet ab antro,
Quà Mimnermæo ſemita trita ſolo eſt.
Et mihi materna iam pridem è fronde coronam
Nectit depoſita nudus amor pharetra.
Quòd ſi fortè legas placido mea carmina vultu,
Et faueas Muſis, ingenioq; meo:
Non ego deſperem priſcos Heroas in arma
Ducere, & Aonia bella ſonare tuba.
Tecq; adeò, qualem malefauſtis Dacus in armis
Fugit Obertini per malefida vada.
Fugit Riphæo deſcendens vertice Moſchus,
Auerſoq; Scythes plus metuendus equo.

Nunc

https://rcin.org.pl

Sim potius pauper, dum sim, mea Lydia, tecum.
Cum te habeo, cedunt omnia regna mihi.
Nam quo gemmarum splendor, quo vestis et aurum,
Quo citharae cantus ambrosiaeque dapes,
Si fugitivus amor praecordia mordeat et me
Peior Tantaleo cura premat lapide?

Elegia V

Nolim te pudeat, nostris si quando libellis,
Tarnovi, nomen legeris ipse tuum.
Si mihi nec Thebae, nec Pergama celsa canuntur,
Nec perfossus Athos, nec freta pulsa rotis,
Non me Castalio Phoebus tamen arcet ab antro,
Qua Mimnermeo semita trita solo est,
Et mihi materna iam pridem e fronde coronam
Nectit deposita nudus Amor pharetra.
Quod si forte legas placido mea carmina vultu
Et faveas Musis ingenioque meo,
Non ego desperem priscos heroas in arma
Ducere et Aonia bella sonare tuba
Teque adeo, qualem male faustis Dacus in armis
Fugit Obertini per male fida vada,
Fugit Riphaeo descendens vertice Moschus
Aversoque Scythes plus metuendus equo.

Niech będę raczej biedny, bylebym był, moja Lidio, z tobą. Gdy mam ciebie, posiadam wszystkie królestwa. Po co bowiem blask klejnotów, po co szata i złoto, po co dźwięki lutni czy uczty pełne ambrozji, jeśliby utracona miłość miała gryźć me serce, a troska nękałaby mnie bardziej niż głaz Tantala?

ELEGIA V Nie chcę, żebyś się wstydził, Tarnowski, jeżeli kiedyś w moich książkach przeczytasz twe imię. Nie opiewam wprawdzie ani Teb, ani wysokiego Pergamu, ani przekopania góry Atos, ani jazdy przez morze na kołach, jednak Febus nie trzyma mnie z dala od kastalijskiej groty, a tą ścieżką chadzała stopa Mimnermosa. I już od dawna nagi Amor, odłożywszy kołczan, splata dla mnie wieniec z matczynych gałązek. A jeśli, być może, przeczytasz moje pieśni z życzliwym obliczem i będziesz sprzyjać mym Muzom i memu talentowi, to nie porzucę myśli, by poprowadzić do boju dawnych herosów i aońską trąbą rozsławiać wojny oraz Ciebie, przed którym Dak, w nieszczęsnej dlań potyczce, uciekał przez zdradliwe brody pod Obertynem, uciekał Moskwicin, zstępujący z Gór Ryfejskich, i Scyta, jeszcze groźniejszy, gdy ucieka na koniu.

https://rcin.org.pl

Nunc sine me, primus dum sidat in ossibus ignis,
Qua coepi, cursus continuare meos
Et procul a castris, procul a clangore tubarum
Ebria nocturnae signa referre fugae.
At vos interea Phoebeae crescite lauri:
Nunc satis est myrto cingere posse comam.

Elegia VI

Nemo meo certet, quantumvis Cr*o*esus, amori,
Quantumvis lato nobilis imperio.
Qualis enim, certamen equis ineuntibus ingens,
Sedit in externis Hippodameia rotis,
Qualis erat, pro qua cum semiferis Centauris
Impigras Lapithae conseruere manus
Aut quae mortali Phoebum pugnare marito
Eveni ripas impulit ad patrias,
Aut quarum causa nunc fulvum Iuppiter aurum,
Nunc speciem tauri, nunc imitatus avem est,
Omnibus is forma conferri Lydia digna est
Et potius vincat, quam superata cadat.
Ora nivem referunt, aurum coma, lumina stellas,
Ipsa ingens priscas aequat honore deas
Et sive incessit risitve locutave quicquam est,
Praecinctam balteo Cypridis esse putes.

Teraz, dopóki pierwszy ogień nie ostygnie w kościach, pozwól mi nadal kroczyć tą drogą, którą zacząłem, i z dala od obozu, z dala od dźwięku trąb, opiewać pijackie sztandary nocnej ucieczki. Wy zaś, Febowe laury, tymczasem rośnijcie; na razie wystarczy mi, że mogę uwieńczyć włosy mirtem.

ELEGIA VI Nikt nie może się ze mną równać, jeśli chodzi o ukochaną, choćby był nie wiem jakim Krezusem, choćby był rozsławiony nie wiem jak szeroką władzą. Jaka bowiem była ta Hippodameja, która siedziała w cudzoziemskim rydwanie, gdy konie rozpoczynały wielki wyścig, jaka była ta, w obronie której Lapici dziarsko stoczyli walkę wręcz przeciwko półdzikim Centaurom, albo ta, która skłoniła Feba do walki z jej śmiertelnym małżonkiem nad ojczystymi brzegami rzeki Ewenus, albo te, z powodu których Jowisz stawał się podobny już to do płowego złota, już to do byka, już to do ptaka – z nimi wszystkimi Lidia może konkurować pięknością i raczej zwyciężyłaby, niż została pokonana. Twarz przypomina śnieg, włosy – złoto, oczy – gwiazdy; ona sama, tak znakomita, dorównuje godnością dawnym boginiom, a czy stąpać będzie, czy się zaśmieje, czy coś powie – pomyślisz, że przepasana jest pasem Cyprydy.

https://rcin.org.pl

Nunc ſine me, primus dum ſidat in oſſib. ignis,
Quà cœpi, curſus continuare meos.
Et procul à caſtris, procul à clangore tubarum,
Ebria nocturnæ ſigna referre fugæ:
At vos intereà Phœbææ creſcite lauri,
Nunc ſatis eſt myrtho cingere poſſe comam.

ELEGIA VI.

NEmo meo certet, quantumùis Cræſus, amori,
Quantumùis lato nobilis imperio.
Qualis enim, certamen equis ineuntibus ingens,
Sedit in externis Hippodameia rotis:
Qualis erat, pro qua cum ſemiferis Centauris
Impigus Lapithæ conſeruêre manus:
Aut quæ mortali Phœbum pugnare marito
Eueni ripas impulit ad patrias,
Aut quarum cauſa nunc fuluum Iuppiter aurum,
Nunc ſpeciem tauri, nunc imitatus auem eſt:
Omnibus iis forma conferri Lydia digna eſt,
Et potius vincat, quàm ſuperata cadat.
Ore niuem referunt, aurum coma, lumina ſtellas,
Ipſa ingens priſcas æquat honore deas.
Et ſiue inceſſit, riſitúe, loquutaúe quicquam eſt,
Præcinctam balteo Cypridis eſſe putes.

https://rcin.org.pl

Fœmineas artes à Pallade docta videtur,
Et nihil eſt, quod non leui imitetur acu.
Pieridum cantu nulla eſt quæ gaudeat æquè,
Fœmina Parrhaſii nata ſub axe poli.
Syrenam credas cantare, vbi voce canora
Miſcuit Orphææ dulcia verba lyræ.
Omnes ex animo penitus iam deleo formas,
Diuerſis memini quas ſtupuiſſe locis.
Huic, ſi quid blandum ſpirant mea carmina, debent,
Huic Latia, atq; recens Slauica Muſa canit.
Hæc vbi me niueis arctè eſt complexa lacertis,
Et gremio ſedit non aliena meo:
Tum videor curru populorum victor eburno
Aurea Tarpeii ſcandere templa Iouis.
Tunc ego Pactoli rutilas lego diues arenas,
Tunc Anibum meſſes, aruaq; odora meto.
Hunc vtinam ſemper ſeruet Cytheræa tenorem,
Et regna in noſtrum cui dedit ipſa caput.
Hac ego placata vel maxima ſpernere poſſum
Imperia, & priſcus non cupio eſſe Midas.
At roſa ſuaue rubens ſpinis armatur acutis,
Mellaq; item pugnax dulcia ſeruat apis.
Nec maleſanus Amor curis vacat: ille beatus
Quem minimis vrges, ſæue Cupido, malis.
Proiice letiferos, puer inuidioſe, ſagittas,
Aſperaq; in populum ne gere corda tuum.

Sit

https://rcin.org.pl

Femineas artes a Pallade docta videtur
Et nihil est, quod non levi imitetur acu.
Pieridum cantu nulla est, quae gaudeat aeque
Femina Parrhasii nata sub axe poli.
Sirenam credas cantare, ubi voce canora
Miscuit Orpheae dulcia verba lyrae.
Omnes ex animo penitus iam deleo formas,
Diversis memini quas stupuisse locis.
Huic, si quid blandum spirant mea carmina, debent,
Huic Latia atque recens Slavica Musa canit.
Haec ubi me niveis arcte est complexa lacertis
Et gremio sedit non aliena meo,
Tum videor curru populorum victor eburno
Aurea Tarpei scandere templa Iovis,
Tunc ego Pactoli rutilas lego dives arenas,
Tunc Arabum messes arvaque odora meto.
Hunc utinam semper servet Cytherea tenorem
Et regna in nostrum cui dedit ipsa caput.
Hac ego placata vel maxima spernere possum
Imperia et priscus non cupio esse Midas.
At rosa suave rubens spinis armatur acutis
Mellaque item pugnax dulcia servat apis.
Nec male sanus amor curis vacat: ille beatus,
Quem minimis urges, saeve Cupido, malis.
Proice letiferas, puer invidiose, sagittas
Asperaque in populum ne gere corda tuum.

[B3v] Sit

Wydaje się, że sztuk niewieścich uczyła ją Pallada – nie ma nic, czego nie wyhaftowałaby lekką igłą. Nie ma żadnej kobiety zrodzonej pod niebem parrazyjskiego bieguna, która równie radowałaby się pieśnią Pieryd. Gdy dźwięcznym głosem złączy słodkie słowa z brzmieniem orfeuszowej liry, sądziłbyś, że to śpiewa Syrena. Całkiem wyrzucam już z myśli wszystkie piękności, które, jak pamiętam, wprawiały mnie w osłupienie w różnych miejscach. Jeśli me pieśni tchną jakimś czarem, jej to zawdzięczają. Łacińska i niedawna słowiańska Muza śpiewają właśnie dla niej. Gdy obejmie mnie ona mocno śnieżnobiałymi ramionami i okazując, że ode mnie nie stroni, usiądzie mi na kolanach, wówczas zdaje mi się, że jako zwycięzca ludów wjeżdżam na rydwanie z kości słoniowej ku złocistej świątyni Tarpejskiego Jowisza; wówczas jako bogacz zbieram złoty piasek Paktolu, wówczas koszę arabskie urodzaje i wonne pola. Niech na zawsze zachowa ten stan rzeczy Cyterejka oraz ta, której ona sama dała władzę nad moim życiem. Gdy ona jest mi przychylna, mogę wzgardzić nawet najwyższą władzą i nie pragnę być dawnym Midasem. Lecz miło rumieniąca się róża uzbrojona jest w ostre kolce, a słodkich miodów strzeże wojownicza pszczoła. Również szalona miłość nie jest wolna od trosk: szczęśliwy ten, którego, o srogi Kupido, nękasz najmniejszymi nieszczęściami. Porzuć, zawistny chłopcze, śmiercionośne strzały i nie miej srogiego serca wobec twego ludu!

https://rcin.org.pl

Sit satis irata modice illachrimare puella,
Sit satis ingenita de levitate queri.
Ingratas pulsare fores aditumque negari,
Illa mihi mortis suspicio instar erit.
Omnia perpetiar, modo spes, o Lydia, nobis
Omnis placandae ne sit adempta tui.

Elegia VII

Solve caput galea clipeumque hastamque, Meleti,
Depone et patiens ense recinge latus.
Nulla hic hostilis rabiosa licentia ferri,
Nulla repens cultis flamma minatur agris,
Nulla tuba auditur, quae dulces horrida somnos
Auferat incautis incutiatque metum.
Hic Pax alma viget reclusisque Otia portis,
Hic Amor et sumpta mitis Apollo lyra.
Scuta virum canis involvit aranea textis,
Enses rubigo saevaque tela domat,
At iuvenum plenis florent convivia vicis
Blandaque iucundis plausibus aura sonat.
Ipse ego odorata tingam tua tempora nardo
Et flavae imponam florida serta comae
Omniaque abstrusum quaeram per dolia Bacchum:
Ille deus mentes exhilarare solet.

Niech dosyć będzie, że trochę popłaczę z powodu gniewu dziewczyny; niech dosyć będzie, że się będę skarżył na jej wrodzoną niestałość. Kołatać w niewdzięczne drzwi i nie zostać wpuszczonym – takie podejrzenie będzie dla mnie podobne do śmierci. Wszystko zniosę, o Lidio, o ile nie zostanie mi odjęta wszelka nadzieja przejednania ciebie.

ELEGIA VII Uwolnij głowę od hełmu, odłóż na bok tarczę i włócznię, Mielecki, i odpasz miecz od zahartowanego boku. Tu nie panuje żadna zajadła samowola nieprzyjacielskiego oręża, żaden nagły ogień nie zagraża uprawnym polom. Nie słychać żadnej straszliwej trąby, która odebrałaby zaskoczonym słodki sen i sprowadziłaby na nich trwogę. Tu kwitnie życiodajny pokój i wytchnienie, gdy wszystkie bramy są otwarte. Tu jest Amor i łagodny Apollo, który ujął w dłoń lirę. Tarcze mężów oplótł pająk siwymi splotami, a miecze i srogie oszczepy niszczy rdza. Na pełnych ulicach kwitną biesiady młodzieńców, miły powiew niesie radosne klaskanie. Ja sam namaszczę twe skronie wonnym nardem i nałożę na złote włosy wieniec z kwiatów; będę też szukać we wszystkich beczkach ukrytego Bachusa: ten bóg ma zwyczaj rozweselać umysły.

https://rcin.org.pl

Sit ſatis inita modicè illacbrymare puella,
Sit ſatis ingenita de leuitate queri.
Ingratas pulſare fores, aditumq; negari,
Illa mihi mortis ſuſpicio inſtar erit.
Omnia perpetiar: modò ſpes, ô Lydia nobis
Omnis placandæ ne ſit adempta tui.

ELEGIA VII.

SOlue caput galea, clypeumq;, haſtamq; Meleti,
Depone, & patiens enſe recinge latus.
Nulla hîc hoſtilis inbioſa licentia ferri,
Nulla repens cultis flamma minatur agris.
Nulla tuba auditur, quæ dulces horrida ſomnos
Aufert, incautis incutiatq; metum.
Hîc pax alma viget: recluſisq; otia portis,
Hîc amor, & ſumpta mitis Apollo lyra.
Scuta virûm canis, inuoluit aranea textis,
Enſes rubigo, ſæuaq; tela domat.
At iuuenum plenis florent conuiuia vicis,
Blandaq; iucundis plauſibus aula ſonat.
Ipſe ego odorata tingam tua tempora nardo,
Et flauæ imponam florida ſerta comæ.
Omniaq; abſtruſum quærunt per dolia Bacchum:
Ille deus mentes exhilarare ſolet.

Cæſa-

https://rcin.org.pl

Cæſaris inde aquilas, & Cæſaris arma canemus,
Fortiáq; Hetruſcæ mœnia capta Senæ.
Poſt debellatos & Iuppiter ipſe Gigantes,
Miſiſſe ad Troiæ mœnia fertur auem,
Quæ formoſum alto paſtorem inferret Olympo,
Molliter impreſſis vnguibus implicitum.
Sæpè illum niuea miſcentem pocula dextra,
Aſpexit toruo lumine nupta Iouis.
Pallidáq; accumbens inter conuiuia diuûm,
Vix ſummo ambroſias contigit ore dapes.
Aſpiceres ſuperos nutus conferre viciſſim,
Illam autem ſæuas vix cohibere manus.
Sed neq; fatifero ſemper præcingitur enſe
Mars ferus, aut ſemper prælia torua gerit.
Nudus erat, cùm diis ſpectantibus vndiq; in ipſo
Prenſus adulterio, turpia vincla tulit.
Ars nimirum arti præſtat, curſúq; valentem
Aſſequitur pedibus tardior inualidis.
Tum ſanè ille ferox viſus palleſcere Mauors,
Nec vultus dubiis pertinuiſſe notis.
Non Otum immanem, non perniciоſum Ephialtem,
Vinculaúe obſcuro perpetienda ſpecu:
Sed raphanos captis ſolitos incurrere portis,
Figereq; in medio ſigna inimica foro.
Et qui deprenſis mugil fodit abdita mœchis:
Vt qui aliena fodit, diſcat & ipſe fodi.

Ille

https://rcin.org.pl

Caesaris inde aquilas et Caesaris arma canemus
Fortiaque Hetruscae moenia capta Senae.
Post debellatos et Iuppiter ipse Gigantes
Misisse ad Troiae moenia fertur avem,
Quae formosum alto pastorem inferret Olympo
Molliter impressis unguibus implicitum.
Saepe illum nivea miscentem pocula dextra
Aspexit torvo lumine nupta Iovis
Pallidaque accumbens inter convivia divum
Vix summo ambrosias contigit ore dapes.
Aspiceres superos nutus conferre vicissim,
Illam autem saevas vix cohibere manus.
Sed neque fatifero semper praecingitur ense
Mars ferus aut semper proelia torva gerit:
Nudus erat, cum dis spectantibus undique in ipso
Prensus adulterio turpia vincla tulit.
Ars nimirum arti praestat cursuque valentem
Assequitur pedibus tardior invalidis.
Tum sane ille ferox visus pallescere Mavors
Nec vultus dubiis perti*m*uisse notis
Non Otum immanem, non perniciosum Ephialtem
Vinculave obscuro perpetienda specu,
Sed raphanos captis solitos incurrere portis
Figereque in medio signa inimica foro
Et qui deprensis mugil fodit abdita moechis,
Ut qui aliena fodit, discat et ipse fodi.

[B4v] Ille

Potem opiewać będziemy orły cesarskie i cesarskie wojsko oraz zdobycie potężnych murów etruskiej Sieny. Nawet sam Jowisz po pokonaniu Gigantów posłał, jak mówią, ku murom Troi ptaka, który miał przynieść na wysoki Olimp pięknego pasterza, trzymanego w łagodnie zaciśniętych szponach. Często, gdy śnieżnobiałą prawicą mieszał wino w pucharach, małżonka Jowisza patrzyła na niego srogim wzrokiem i gdy zasiadała, pobladła, do boskich uczt, zaledwie dotykała brzegiem ust ambrozyjskich dań. Zobaczyłbyś, że bogowie dają sobie nawzajem znaki, a ona z trudem trzyma porywcze ręce przy sobie. Lecz również srogi Mars nie zawsze ma u pasa śmiercionośny miecz i nie zawsze toczy zaciekłe boje: był nagi, gdy na oczach patrzących zewsząd bogów znosił sromotne więzy, przyłapany na cudzołóstwie. Jedna umiejętność góruje wszak nad inną i tego, który był potężny w gonitwie, dopadł ten, który był wolniejszy i miał niesprawne stopy. I wówczas, zaiste, było widać, że ów srogi Mars blednie i że, jak wskazywały niewątpliwe znaki na obliczu, bardzo się lęka; nie potężnego Otusa, nie zgubnego Efialtesa, nie kajdan, które miałby znosić w ciemnym lochu, lecz rzodkwi, które mają zwyczaj wdzierać się tym, których schwytano, przez wrota i zatykać nieprzyjacielską chorągiew na środku rynku, oraz owego cefala, który penetruje ukryte miejsca przyłapanych gachów, aby ten, kto przewierca to, co cudze, sam poznał, co to być przewiercanym.

https://rcin.org.pl

Ille quoque, *e*menso qui fixit in orbe columnas
Caelumque amoto solus Atlante tulit,
Iam mactata Hydra Nemeaeo iamque leone
Et volucrum monstris Arcadiaque sue
Praebuit Eurytidi se non invitus amandum
Duxitque a victa fas sibi iura dari.
Deposuit tegmen villosi immane leonis
Virgineo cultu sustinuitque tegi
Clavaque abiecta lanam fusosque poposcit
Et torsit dura levia fila manu,
Et speculum tenuit, cum pellem induta leonis
Mentita est fortem torva virago virum.
Ergo quod heroas decuit superosque, Meleti,
Mortali genito ne tibi turpe puta.
Fas est post magnos animum recreare labores
Et dare concessis tempora pauca iocis.
Tempus erit, cum tu maiorum more tuorum
Debita pro chara bella geres patria
Indomitosque Scythas arcebis finibus et si
Moschus in audaces sumpserit arma manus.
Haec tibi Caesarea potior sit gloria palma,
Hic tu quam fortis tam pius esse velis.
At nunc, dum totis volitat pax aurea terris,
Carpamus molles pace favente dies.

Elegia VIII

C Quid

Również ten, który ustawił słupy na krańcu przebytego świata i sam, oddaliwszy Atlasa, dźwigał niebo, gdy już zabił hydrę i lwa nemejskiego, i ptasie potwory, i arkadyjskiego dzika, bardzo chętnie pozwolił się kochać córce Eurytosa i uznał za rzecz godziwą, że zwyciężona nadaje mu prawa. Zdjął ogromną skórę kudłatego lwa i pozwolił się odziać w strój kobiecy, a porzuciwszy maczugę, zażądał wełny oraz kądzieli i skręcał twardą ręką lekkie nici; trzymał też zwierciadło, podczas gdy kobieta o męskim charakterze, odziana w lwią skórę, udawała dzielnego męża. Tak więc, Mielecki, nie sądź, że to, co wypadało czynić herosom i bogom, jest haniebne dla ciebie, który urodziłeś się śmiertelnikiem. Godzi się po wielkich trudach odświeżyć umysł i poświęcić nieco czasu na dozwolone żarty. Nadejdzie czas, gdy zwyczajem swych przodków toczyć będziesz, jak nakazuje powinność, wojny za drogą ojczyznę i odpędzisz od jej granic nieujarzmionych Scytów oraz Moskwicina, gdy weźmie oręż w zuchwałe ręce. Ta chwała niech będzie dla ciebie ważniejsza niż nagroda od cesarza; w tej sprawie chciej być zarówno dzielny, jak i pobożny. Teraz zaś, gdy nad wszystkimi ziemiami unosi się złoty pokój, wykorzystujmy miłe dni, dopóki pokój sprzyja.

ELEGIA VIII

https://rcin.org.pl

Ille quoq; emenſo qui fixit in orbe columnas,
Cœlumq; amoto ſolus Atlante tulit.
Iam mactata Hydra, Nemeæo iamq; leone,
Et volucrum monſtris, Arcadiaq; ſue.
Præbuit Eurytidi ſe non inuitus amandum,
Duxitq; à victa fas ſibi ium dari.
Depoſuit tegmen villoſi immane leonis,
Virgineo cultu ſuſtinuitq; tegi.
Clauaq; abiecta, lanam, fuſoſq; poposcit,
Et torſit dum læua fila manu.
Et ſpeculum tenuit, cùm pellem induta leonis
Mentita eſt fortem torua virago virum.
Ergo quod Heroas decuit, ſuperosq;, Meleti,
Mortali genito ne tibi turpe puta.
Fas eſt poſt magnos animum recreare labores,
Et dare conceſſis tempora pauca iocis.
Tempus erit, cùm tu maiorum more tuorum,
Debita pro cham bella geres patria.
Indomitoſq; Scythas arcebis finibus, & ſi
Moſchus in audaces ſumpſerit arma manus.
Hæc tibi Cæſarea potior ſit gloria palma,
Hîc tu quàm fortis, tam pius eſſe velis.
At nunc, dum totis volitat pax aurea terris,
Carpamus molles, pace fauente, dies.

ELEGIA VIII.

https://rcin.org.pl

QVid cauſæ eſſe putem, nullum quòd lumina ſomnũ
Admittunt, nulla eſt quòd mihi grata quies?
Cur pigri ſoles, cur nox tam longa videtur,
Idemq; & corpus cordaq; languor habet?
Certè nulla meos febris depaſcitur artus,
Non mihi Sol feruens, non grauis Auſter obeſt.
Morbus amor meus eſt, & tu poſcentib. aſtris,
Tam formoſa meo nata puella malo.
Te loquor abſentem, te tota ſomnio nocte,
Tu mihi cura dies, tu mihi nocte dolor.
Parce tamen, per ego Veneris te dulcia furta,
Per puerig; arcus, ſæuaq; tela, precor,
Parce, neq; ingenium, te ferre ad ſydera natum,
Fruſtrà inter curas conſenuiſſe ſinas.
Te placata ipſi videor poſſe æmulus Orphei
Pangere montanis percipienda feris.
Carminib. victæ quercus, & frigida quondam
Saxa: tibi ſaxis cor erit aſperius:
Hei mihi, quòd Muſis hac tempeſtate canoris,
Quoquò te vertas, nullus habetur honos.
Contemptæq; iacent artes, ſoliq; coluntur,
Quêis omne ingenium eſt, & lepor in loculis.
Illis æruti poſtes, & ferrea cedunt
Limina, nec vigilum turba moleſta canum eſt.
At me cum Muſis, vocaliq; improba Phœbo
Stare iubet clauſas ante puella fores.

Me

https://rcin.org.pl

Quid causae esse putem, nullum quod lumina somnum
Admittunt, nulla est quod mihi grata quies?
Cur pigri soles, cur nox tam longa videtur
Idemque et corpus cordaque languor habet?
Certe nulla meos febris depascitur artus,
Non mihi sol fervens, non gravis Auster obest.
Morbus amor meus est et tu, poscentibus astris
Tam formosa meo nata puella malo.
Te loquor absentem, te tota somnio nocte,
Tu mihi cura die, tu mihi nocte dolor.
Parce tamen, per ego Veneris te dulcia furta
Per puerique arcus saevaque tela precor,
Parce neque ingenium te ferre ad sidera natum
Frustra inter curas consenuisse sinas.
Te placata ipsi videor posse aemulus Orphei
Pangere montanis percipienda feris.
Carminibus victae quercus et frigida quondam
Saxa. Tibi saxis cor erit asperius?
Hei mihi, quod Musis hac tempestate canoris,
Quoquo te vertas, nullus habetur honos
Contemptaeque iacent artes solique coluntur,
Quis omne ingenium est et lepor in loculis.
Illis aerati postes et ferrea cedunt
Limina nec vigilum turba molesta canum est.
At me cum Musis vocalique improba Phoebo
Stare iubet clausas ante puella fores.

Co mam uznać za przyczynę tego, że oczy nie dopuszczają żadnego snu, że nie mam wcale miłego spokoju? Dlaczego dni wydają się tak leniwe, noc tak długa, a ciało i serce opanowała ta sama słabość? Z pewnością żadna gorączka nie zżera mego ciała, nie szkodzi mi gorejące słońce ani uciążliwy Auster. Moją chorobą jest miłość oraz ty, dziewczyno, która z woli gwiazd na moje nieszczęście urodziłaś się tak piękną. Ciebie wołam, gdy jesteś nieobecna, o tobie śnię przez całą noc, tyś przedmiotem mej troski za dnia, tyś moim cierpieniem w nocy. Zlituj się jednak, zaklinam cię na słodkie podstępy Wenery, na łuk jej syna i jego srogie strzały – zlituj się i nie pozwól, żeby talent zrodzony, aby wynosić cię ku gwiazdom, starzał się bezużytecznie pośród trosk. Jeśli cię przebłagam, to zdaje mi się, że będę mógł jako rywal samego Orfeusza układać pieśni, których będą słuchać górskie zwierzęta. Pieśniami przekonane zostały niegdyś dęby i zimne skały. Czy ty będziesz mieć serce twardsze od skał? Biada mi, że śpiewne Muzy, gdziekolwiek się obrócisz, nie cieszą się obecnie żadnym szacunkiem; sztuki są w pogardzie, a szanuje się tylko tych, którzy wszelki talent i wdzięk mają w sakiewkach. Przed nimi ustępują spiżowe wrota i żelazne progi, nie dręczy ich też zgraja czujnych psów. Mnie zaś, wraz z moimi Muzami i rozśpiewanym Febem, niegodziwa dziewczyna każe stać przed zamkniętymi drzwiami.

https://rcin.org.pl

Me canis exagitat, me custos liminis arcet.
Si dedero, et custos, et canis ipse tacet.
Heu, dominum ingenua quam turpe est quaerere forma
Sponteque in alterius iura venire viri!
Fortunae vincti faciunt convicia servi,
Vos iuvat accepto munere iussa pati.
Quid, quod nulla empto debetur gratia lecto
Et mercede data liber amator abit,
Frustra implorandus, cum formam carpserit aetas
Invida et ingenuus fugerit ore color?
Tunc mens culpatur laeva et stulte acta iuventus,
Tunc ille erumpit tristis ab ore sonus:
„Quae mihi nunc mens est, cur non fuit ante puellae,
Huic animo aut cur non pristina forma redit?"
Admonitae exemplis aliorum estote, puellae,
Sero sapit, damnis qui sapit ipse suis.
Non semper florentve rosae florentve hyacinthi
Et formae exitium fata dedere suum.
Nunc, dum aetas patitur, constans quaerendus amicus,
Nunc, vel supremo qui legat ossa die.
Praecipua haec merces est infelicis amoris,
Extremum positi flemur ubi ante rogum
Osculaque accipimus frigente suprema labello
Nomineque a Stygiis usque vocamur aquis
Culparique deos fatumque audimus acerbum
Et populo maestas excutimus lachrimas.

Pies na mnie ujada, stróż bramy mnie przepędza. Gdybym zapłacił, umilknie i stróż, i nawet pies. Ach, jak brzydko jest nabywać sobie pana wrodzoną pięknością i z własnej woli poddać się pod prawa innego mężczyzny! Zakuci w kajdany niewolnicy złorzeczą Fortunie, a wam podoba się znosić rozkazy, skoro przyjęłyście dar. Co więcej, kupionemu łożu nie należą się żadne względy i dawszy zapłatę, kochanek odchodzi wolno; darmo go błagać, gdy zazdrosny czas zniszczy urodę, a naturalne kolory ustąpią z twarzy! Wówczas obarcza się winą płochy umysł i głupio przeżytą młodość, wówczas z ust dobywa się ów smutny głos: „Czemu nie miałam wcześniej jako dziewczyna tego rozumu, który mam teraz, albo czemu do tego umysłu nie powróci dawna piękna postać?". Uczcie się, dziewczęta, na cudzych przykładach; za późno mądrzeje ten, kto staje się mądry po szkodzie. Nie zawsze kwitną róże i hiacynty; los wyznaczył też koniec urody. Teraz, gdy wiek pozwala, teraz trzeba szukać stałego przyjaciela, który może w dniu śmierci pozbiera kości. Taka jest znakomita nagroda nieszczęsnej miłości, gdy opłakuje się nas, czekających na ostatni stos, gdy zimnymi wargami przyjmujemy ostatnie pocałunki i aż znad wód Styksu woła się nas po imieniu; słyszymy, jak obwinia się bogów i srogą śmierć, z naszego powodu lud roni gorzkie łzy.

https://rcin.org.pl

Me canis exagitat, me cuſtos liminis arcet:
Si dedero, & cuſtos, & canis ipſe tacet.
Heu dominũ ingenua quàm turpe eſt quærere forma,
Sponteq; in alterius iura venire viri.
Fortunæ victi faciunt conuicia ſerui,
Vos iuuat accepto munere iußa pati.
Quid? quòd nulla empto debetur gratia lecto,
Et mercede data liber amator abit.
Fruſtra implorandus, cùm formam carpſerit ætas
Inuida, & ingenuus fugerit ore color.
Tunc mens culpatur læua, & ſtultè acta iuuentus,
Tunc ille erumpit triſtis ab ore ſonus:
Quæ mihi nunc mens eſt, cur non fuit antè puellæ?
Huic animo aut cur non priſtina forma redit?
Admonitæ exemplis aliorum eſtote puellæ,
Serò ſapit, damnis qui ſapit ipſe ſuis.
Non ſemper floréntue roſæ, floréntue hyacinthi,
Et formæ exitium fata dedère ſuum.
Nunc, dum ætas patitur, conſtans quærendus amicus,
Nunc, vel ſupremo qui legat oßa die.
Præcipua hæc merces eſt infelicis amoris,
Extremum poſiti flemur vbi ante rogum.
Oſculaq; accipimus frigente ſuprema labello,
Nomineq; à Stygiis vſq; vocamur aquis.
Culpariq; deos, fatumq; audimus acerbum,
Et populo mœſtas excutimus lachrymas.

https://rcin.org.pl

Hoc exoptandum eſt perituro funus amanti:
Sic ego deſleri, te ſupeſtante, velim.

ELEGIA IX.

AVræ, quæ cœlo ſpiritis lene ſereno,
Si quando & ventos incaluiſſe Amor.
Hæc infelicis mandata extrema Lycotæ
Deferte ad duras Phillidis auriculas.
Phille, nihil ſine te væſano dulce Lycotæ eſt:
Diſſidio amiſit gaudia cuncta tuo.
Te ſine ſiue dies, ſeu nox regat humida cœlum,
Nec noctu ceſſat flere, neq; ille die.
Nec feſſa in dulcem declinat lumina ſomnum,
Non illum calami, non ſua Muſa iuuat.
Te ſolam aſſiduè perculſo pectore quærit,
Te ſaltus omnes poſcit, & omne nemus.
Phillida crudeles, inquit, mihi reddite ſyluæ,
Hac niueum aſſueuit illa mouere pedem.
Cùm ſectata boues mecum eſt, ritúue Dianæ
Suſtinuit ſæuis cominus ire feris.
Nunc illam quis ſaltus habet, quæue auia rupes?
An me conſultò dura puella fugit?
Hæc ille ad ſurdas fruſtrà iacit anxius auras,
Extremos itenunt æmula ſaxa ſonos.
Intercà ſcabra teritur rubigine vomer,

Vinea

https://rcin.org.pl

Hoc exoptandum est perituro funus amanti.
Sic ego defleri te superante velim.

Elegia IX

Aurae, quae caelo spiratis lene sereno,
Si quando et ventos incalefecit Amor,
Haec infelicis mandata extrema Lycotae
Deferte ad duras Phyllidis auriculas:
Phylli, nihil sine te vesano dulce Lycotae est,
Dissidio amisit gaudia cuncta tuo.
Te sine, sive dies, seu nox regat humida caelum,
Nec noctu cessat flere, neque ille die,
Nec fessa in dulcem declinat lumina somnum,
Non illum calami, non sua Musa iuvat.
Te solam assidue perculso pectore quaerit,
Te saltus omnes poscit et omne nemus:
„Phyllida crudeles – inquit – mihi reddite silvae!
Hac niveum assuevit illa movere pedem,
Cum sectata boves mecum est rituve Dianae
Sustinuit saevis cominus ire feris.
Nunc illam quis saltus habet quaeve avia rupes?
An me consulto dura puella fugit?"
Haec ille ad surdas frustra iacit anxius auras,
Extremos iterant aemula saxa sonos.
Interea scabra teritur rubigine vomer,

Takiego pogrzebu powinien sobie życzyć mający umrzeć kochanek. Tak chciałbym być opłakiwany, jeśli mnie przeżyjesz.

ELEGIA IX Wiatry, które łagodnie wiejecie pod pogodnym niebem! Jeśli czasem nawet wiatry rozpala miłość, donieście do nieczułych uszu Filidy to ostatnie przesłanie od nieszczęsnego Likotasa:

Filido, bez ciebie dla oszalałego Likotasa nic nie jest przyjemne; przez rozstanie z tobą utracił wszelkie radości. Bez ciebie, czy to dzień, czy wilgotna noc zapanuje na niebie, nie ustaje on w płaczu ani nocą, ani za dnia. Nie może zmrużyć zmęczonych oczu, by zapaść w słodki sen, nie cieszy go fujarka ani jego Muza. Mając złamane serce, nieustannie szuka tylko ciebie, ciebie domaga się od wszelkich gąszczy i gajów. „Oddajcie mi – mówi – Filidę, okrutne lasy! Tędy zwykle stąpała ona swą śnieżnobiałą stopą, gdy wraz ze mną chadzała za wołami albo obyczajem Diany ośmielała się podchodzić blisko do srogich bestii. A teraz w jakim lesie lub na jakiej samotnej skale się podziewa? A może nieczuła dziewczyna celowo przede mną ucieka?".

Na próżno, pełen niepokoju, rzuca te słowa na wiatr, który go nie słucha, a naśladujące go skały powtarzają ostatnie dźwięki. Tymczasem pług niszczy chropawa rdza,

https://rcin.org.pl

Vinea negligitur, sentibus horret ager,
Armenta indomiti rapiunt impune leones,
Irrumpunt avidi saepta quoque ipsa lupi.
Infelix ima proiectus valle Lycotas
Nec pecori auxilium, nec sibi ferre potest.
Illum conigerae pinus laurique virentes,
Illum flent summis aspera saxa iugis;
Tu sola et saxis, et robore durior omni
Negligis humanis illachrimare malis
Consumique sinis crudeli peste Lycotam
Nec referre tua, sit pereatve, putas.
Quem si perdideris, cuius mulcebere cantu
Inque plagas alti clara ferere poli?
Ille quidem calamos veteri iam fixit in orno
Et summo incidit cortice verba duo:
„Fistula, amata mihi es, dum me quoque Phyllis amaret.
Hac tristi neque tu, nec mihi vita placet".
Haec mansura ita sunt; misero fortasse Lycotae
Immites Parcae fila suprema legunt.
At tu sera voles tum denique flere, sed ille
Nabit Lethaea non rediturus aqua.

Elegia X

Sidera in Oceanum properant, fugit ignea Phoebe,
At tu nondum etiam, Lydia lenta, venis.

winnica jest zaniedbana, pole jeży się cierniami. Nieujarzmione lwy bezkarnie porywają trzody, a łakome wilki wdzierają się nawet do zagród. Nieszczęsny Likotas, rzuciwszy się na ziemię na dnie wąwozu, nie może pomóc ani bydłu, ani sobie. Opłakują go pełne szyszek sosny i zielone laury, opłakują go szorstkie skały na szczytach gór. Ty jedna, twardsza od skał, twardsza od wszystkich drzew, nie chcesz zapłakać nad ludzkimi niedolami. Pozwalasz, by Likotasa wyniszczała okrutna choroba, i myślisz, że to nie twoja sprawa, czy będzie żył, czy zginie. A jeśli go zgubisz, kto cię będzie pieścił swą pieśnią i rozsławiał, wynosząc ku przestworom wysokiego nieba? On już nawet zawiesił fujarkę na starym jesionie, a na korze wyrył dwa zdania: „Piszczałko, kochałem cię, gdy mnie też kochała Filida. Gdy ona jest ponura, nie cieszysz mnie ani ty, ani życie". One więc pozostaną, a nieszczęsnemu Likotasowi bezlitosne Parki przędą już może ostatek nici żywota. Wtedy, gdy będzie za późno, zechcesz wreszcie zapłakać, lecz on popłynie przez letejską wodę i już nie powróci.

ELEGIA X Gwiazdy śpieszą do Oceanu, ucieka ognista Febe, a ty, opieszała Lidio, jeszcze nie przychodzisz.

https://rcin.org.pl

Vinea negligitur, ſentibus horret ager.
Armenta in domiti rapiunt impune leones,
Irrumpunt auidi ſepta quoq; ipſa lupi.
Infelix ima proiectus valle Lycotas,
Nec pecori auxilium, nec ſibi ferre poteſt.
Illum conigeræ pinus, lauriq; virentes,
Illum flent ſummis aſpera ſaxa iugis.
Tu ſola & ſaxis, & robore durior omni,
Negligis humanis illachrymare malis.
Conſumiq; ſinis crudeli peſte Lycotam,
Nec referre tua, ſit, pereatue, putas.
Quem ſi perdideris: cuius mulcebere cantu?
Iniq; plagas alti clara ferêre poli?
Ille quidem calamos veteri iam fixit in orno,
Et ſummo incidit cortice verba duo.
Fiſtula amata mihi es, dum me quoq; Phillis amaret,
Hac triſti neq; tu, nec mihi vita placet.
Hæc manſura ita ſunt: miſero fortaſſe Lycotæ
Immites Parcæ fila ſuprema legunt.
At tu ſem volens tum deniq; flere, ſed ille
Nabit Lethæa non rediturus aqua.

ELEGIA X.

SYdera in Oceanum propenant, fugit ignea Phœbe,
At tu nondum etiam, Lydia lenta, venis.

https://rcin.org.pl

Quæ tibi cauſa moræ: quis te caſtutúe, dentúe
Detinet, inq; meos non ſinit ire ſinus?
Non ego te flauos ferro criſpare capillos,
Aut iubeo læues excoluiſſe genas.
Non ego Sidonias veſtes, aurúmue requiro,
Quæq; micet digitis plurima gemma tuis.
Te cupio ſolam, paſſo licet horrida crine,
Et venias nudo non bene culta pede.
Rumpe moras: Venus ipſa viam monſtrabit euntí,
Præferet ardentes ipſe Cupido faces.
Et ſimulare virum mutata, Lydia, veſte,
Et ſcis fœminea tela tenere manu.
Quò tuus ille animus tibi, quóue audacia ceſſit?
Quid me ſuſpenſum, ſolicitumq; tenes?
Ne mihi, ne tantùm ſeptem propenate triones,
Lentius ô gyro Mænali curre tuo.
Te morem geſſiſſe decet, fauiſſeq; amanti,
Pignus enim cœlum tu quoq; amoris habes.
Te quondam Arcadiis venantem in ſaltib. ardens,
Impulit in caſſes Iuppiter ipſe ſuas.
Nam cùm ſumpſiſſet formamq;, habitumq; Dianæ,
Vir patuit factis, impoſuitq; tibi.
Hinc Arcas genitus: nato dolet Arcade Iuno,
Hoſq;, inquit, vultus non habitura diu es.
Verba ſequuta fides: nigrum mutaris in vrſam,
Calliſto, & tendis bmchia furua Ioui.

Ille

https://rcin.org.pl

Quae tibi causa morae? Quis te casusve deusve
Detinet inque meos non sinit ire sinus?
Non ego te flavos ferro crispare capillos
Aut iubeo leves excoluisse genas,
Non ego Sidonias vestes aurumve requiro
Quaeque micet digitis plurima gemma tuis.
Te cupio solam, passo licet horrida crine
Et venias nudo non bene culta pede.
Rumpe moras. Venus ipsa viam monstrabit eunti,
Praeferet ardentes ipse Cupido faces.
Et simulare virum mutata, Lydia, veste,
Et scis feminea tela tenere manu.
Quo tuus ille animus, tibi quove audacia cessit?
Quid me suspensum solicitumque tenes?
Ne mihi, ne tantum Septem properate Triones,
Lentius, o, gyro, Maenali, curre tuo.
Te morem gessisse decet favisseque amanti,
Pignus enim caelum tu quoque amoris habes.
Te quondam Arcadiis venantem in saltibus ardens
Impulit in casses Iuppiter ipse suas,
Nam cum sumpsisset formamque habitumque Dianae,
Vir patuit factis imposuitque tibi.
Hinc Arcas genitus. Nato dolet Arcade Iuno
„Hos – que inquit – vultus non habitura diu es".
Verba secuta fides: nigram mutaris in ursam,
Callisto, et tendis brachia furva Iovi.

[C3v] Ille

Jaka przyczyna twej zwłoki? Cóż za przypadek albo bóg zatrzymuje cię i nie pozwala pójść w me objęcia? Nie każę ci kręcić złotych włosów żelazkiem ani pielęgnować gładkich policzków. Nie wymagam sydońskich szat ani złota, ani tego, by na twych palcach błyszczało wiele rozmaitych klejnotów. Pragnę jedynie ciebie, choćbyś przyszła rozczochrana, z rozpuszczonymi włosami, niestarannie ubrana i boso. Przestań zwlekać. Sama Wenus pokaże drogę idącej. Sam Kupido poniesie przed tobą płonące pochodnie. Potrafisz nawet, Lidio, zmienić strój i udawać mężczyznę. Umiesz też dzierżyć broń w kobiecej dłoni. Gdzie się podziały twój zapał, twoja śmiałość? Dlaczego utrzymujesz mnie w niepewności i niepokoju?

Nie pędźcie mi tak, o Siedem Trionów, wolniej, o Menalijko, podążaj po swej orbicie. Przystoi ci być posłuszną i sprzyjać kochankowi. Ty także dzierżysz niebo jako rękojmię miłości. Ciebie, polującą w arkadyjskich gęstwinach, zapędził niegdyś w swe sieci sam rozpalony miłością Jowisz. Przybrawszy bowiem postać i strój Diany, okazał się w istocie mężczyzną i zniewolił cię. Tak został spłodzony Arkas. Z powodu narodzin Arkasa cierpi Junona. „Tego oblicza – powiada – dłużej mieć nie będziesz". Słowa się spełniły: zmieniasz się w czarną niedźwiedzicę, Kallisto, i wyciągasz ku Jowiszowi czarne łapy.

https://rcin.org.pl

Ille memor caelo matrem natumque recepit;
Nunc Boreo ardetis sidera clara polo.
Ne mihi, ne tantum Septem properate Triones,
Lentius, o, gyro, Maenali, curre tuo.
Lydia, tu propera nec segnibus utere plantis.
Nox irreprensis labitur atra rotis.
Ipsa etiam Phoebe flumen prospectat Iberum
Iam liquidas Nerei iamque initura domos.
Hanc ego non mirer, si admissis concita bigis
Temperius cedat de statione sua:
Latmon causam habeat sopitoque oscula amori
Debita. Ter felix terque beate puer,
Quem dea pennato dignatur visere curru
Et caput ambrosio molle fovere sinu
Purpureisque fragrans os impressisse labellis
Et quae praeterea sola loca illa sciunt.
Endymiona petit Phoebe, tu, Lydia, cessas
Meque sinis viduo dura iacere toro
Sideraque et Septem frustra appellare Triones
Nec responsuros sollicitare deos.
An Triviae exemplo sopitum illudere suadet
Mens tibi? Dum venias, sic quoque lenta veni.
Sed mihi nescio quis pectus timor influit imum
Spesque cadit longa debilitata mora.
Et iam concussis cecinit vigil improbus alis
Et novus Eoa Lucifer exit aqua.

[C4] Lydia

Ten, pamiętając o was, przyjmuje matkę i syna do nieba; teraz płoniecie jako jasne gwiazdy na północnym niebie. Nie pędźcie mi tak, o Siedem Trionów, wolniej, o, Menalijko, podążaj po swej orbicie. Pośpiesz się, Lidio. Niech twe stopy nie będą leniwe. Ciemna noc toczy się ku końcowi niewstrzymanymi kołami. Nawet Febe spogląda już na iberyjską rzekę i zaraz wstąpi do przejrzystego domostwa Nereusa. Nie dziwiłbym się jej, gdyby popędzając swe zaprzęgi, zbyt wcześnie opuszczała swój posterunek. Miałaby powód: górę Latmos i pocałunki, należne uśpionemu kochankowi. O, trzykroć szczęsny, trzykroć szczęśliwy chłopcze, którego raczy nawiedzać bogini skrzydlatym rydwanem i piastować jego głowę na pachnącym ambrozją łonie, przyciskać swe wonne usta do purpurowych warg i czynić to, o czym wiedzą jedynie te miejsca. Febe zdąża do Endymiona, a ty, sroga Lidio, zwlekasz i pozwalasz mi spoczywać w opustoszałym łożu, na próżno wzywać gwiazdy i Siedem Trionów oraz niepokoić bóstwa, które nie odpowiedzą. Czy myśl twa radzi ci, by na wzór Triwii zabawiać się ze śpiącym? Przyjdź choćby spóźniona, bylebyś przyszła.

Lecz jakiś strach wdziera mi się do głębi serca, a nadzieja, osłabiona długim zwlekaniem, ginie. Oto już zapiał zuchwały strażnik, uderzywszy skrzydłami, i nowa gwiazda zaranna wynurza się z wody na wschodzie.

https://rcin.org.pl

Ille memor cœlo matrem, natumq; recepit,
Nunc Boreo ardetis ſydera clara polo.
Ne mihi, ne tantùm ſeptem propernate triones.
Lentius ô gyro, Menali, curre tuo.
Lydia tu propera, nec ſegnib. vtere plantis,
Nox irreprenſis labitur atra rotis.
Ipſa etiam Phœbe flumen proſpectat Iberum,
Iam liquidas Nerei, iamq; initura domos.
Hanc ego non mirer, ſi admiſſis concita bigis
Temperius cedat de ſtatione ſua.
Latmon cauſam habeat, ſopitoq; oſcula amori
Debita: ter felix, terq; beate puer.
Quem dea pennato dignatur viſere curru,
Et caput ambroſio molle fouere ſinu.
Purpureiq; fragrans os impreſſiſſe labellis,
Et quæ præterea ſola loca illa ſciunt.
Endymiona petit Phœbe, tu Lydia ceſſas,
Meq; ſinis viduo dura iacere toro.
Sydereq;, & ſeptem fruſtrà appellare triones,
Nec reſponſuros ſollicitare deos.
An Triuiæ exemplo ſopitum illudere ſuadet
Mens tibi? dum venias, ſic quoq; lenta veni.
Sed mihi neſcio quis pectus timor inſtuit imum,
Spesq; cadit longa debilitata mora.
Et iam concuſſis cecinit vigil improbus alis,
Et nouus Eoa Lucifer exit aqua.

Lydia

https://rcin.org.pl

Lydia tu nusquam es: mens autem perdita fingit
Et quæ vana queunt quæq; nulla esse queunt.
Infelix, facilem qui vobis præbuit aurem,
Verbaq; vestra aliquod pondus habere putat.
Scintillas in aquis, & rorem quærit in igne,
Fœmineo quisquis quærit in ore fidem.

ELEGIA XI.

NE me quæso, tuis occidas, vita, querelis,
Itala non tanti est regna videre mihi:
Vt tua ab assiduo tabescant lumina fletu,
Simq; ego tristitiæ causa aliquando tuæ.
Multos durus Amor fatum comitatus ad ipsum est,
Huic numero accedat nostra quoq; umbra comes.
Non ego in Elæis respergar puluere campis,
Præmia nec celeri clara merebor equo:
Nec Capitolinas deducar victor in arces,
Ignotum sic me fata perire volunt.
Immortalis erat, si sustinuisset Vlysses
Cunctum Penelopes deposuisse suæ.
Sed tanti neq; perpetua florere iuuenta,
Nec fuit amplexus emeruisse deæ.
Ergo vbi curriculum fragilis confecero vitæ,
Occupet in gremio me fera Parca tuo.

Nec

https://rcin.org.pl

Lydia, tu nusquam es; mens autem perdita fingit
Et quae vana queunt quaeque rata esse queunt.
Infelix, facilem qui vobis praebuit aurem
Verbaque vestra aliquod pondus habere putat.
Scintillas in aquis et rorem quaerit in igne,
Femineo quisquis quaerit in ore fidem.

Elegia XI

Ne me, quaeso, tuis occidas, vita, querelis:
Itala non tanti est regna videre mihi,
Ut tua ab assiduo tabescant lumina fletu
Simque ego tristitiae causa aliquando tuae.
Multos durus Amor fatum comitatus ad ipsum est;
Huic numero accedat nostra quoque umbra comes.
Non ego in Eleis respergar pulvere campis
Praemia nec celeri clara merebor equo,
Nec Capitolinas deducar victor in arces:
Ignotum sic me fata perire volunt.
Immortalis erat, si sustinuisset Ulysses
Curam Penelopes deposuisse suae,
Sed tanti neque perpetua florere iuventa,
Nec fuit amplexus emeruisse deae.
Ergo ubi curriculum fragilis confecero vitae,
Occupet in gremio me fera Parca tuo.

Ciebie, Lidio, nigdzie nie ma; nieszczęsny umysł roi zaś sobie zarówno to, co może być złudne, jak i to, co może być prawdziwe. Nieszczęśliwy ten, kto chętnie daje wam wiarę i sądzi, że wasze słowa mają jakąś wagę! Iskier szuka w wodzie, a kropel rosy w ogniu, ktokolwiek oczekuje rzetelności z ust kobiety.

ELEGIA XI Proszę cię, moje życie, nie zabijaj mnie twymi skargami: nie aż tak bardzo pragnę oglądać włoskie państwa, aby twe oczy rozpływały się od ciągłego płaczu i abym kiedykolwiek stał się przyczyną twego smutku. Wielu srogi Amor towarzyszył aż do samej śmierci; niech i mój cień dołączy do ich liczby. Nie oprószy mnie pył na elejskich polach i nie zasłużę na wspaniałą nagrodę dzięki szybkiemu koniowi. Nie będę też wiedziony jako zwycięzca na kapitolińskie wzgórze – los chce, bym umarł nieznany. Ulisses, gdyby zgodził się zaniechać tęsknoty do swej Penelopy, byłby nieśmiertelny, ale ani rozkwitanie wieczną młodością, ani to, że zasłużył na objęcia boginki, nie było aż tak silną ponętą. Przeto kiedykolwiek ukończę bieg kruchego życia, niech sroga Parka dopadnie mnie w twych ramionach.

https://rcin.org.pl

Nec iubeo, ut longa portes mea funera pompa
Attalicove loces frigida membra toro.
Sat scio, non poteris lachrimas retinere fideles
Nec mea maiores mors cupit exsequias.
Sed me tum exanimem terra ne conde frequenti,
Nam quid ego vivos mortuus inter agam?
Secreta melius iaceam tellure sepultus,
Qua vulgo et celeri sit via nulla rotae.
Exigua bustum tamen insignito columna
Et duo deductis scalpito verba notis:
„Hic situs est Mopsus, quem flamma ustura suprema
Accendit nigram Mors ab Amore facem".
Huc tu olim exacti venies non immemor aevi
Et tumulo impones annua serta meo
Multaque cum gelido deserta querere sepulchro,
Sed misero sensus tum mihi nullus erit.

Elegia XII

Nullo operae pretio lapsum revocatis, amici:
Sana parum prudens consilia odit Amor
Nec tantum blando est oculorum lumine captus,
Sed surdis etiam dicitur auriculis.
Surdis, si moneas recte; sin otia laudes,
Audiet et laetis annuet usque genis.
Ergo cum vitiis hominum genus omne laboret,

D Nobis

Nie nakazuję, byś urządziła mi pogrzeb z długą procesją albo złożyła oziębłe ciało na łożu godnym Attalosa. Dobrze wiem, że nie zdołasz powstrzymać wiernych łez, a moja śmierć nie wymaga wspanialszych obrzędów żałobnych. Lecz nie grzeb mnie wówczas, martwego, w często uczęszczanej ziemi, bo cóż miałbym czynić, nieżywy, pomiędzy żywymi? Niech raczej spocznę w odosobnionym miejscu, którędy nigdy nie chodzi tłum i nie jeżdżą prędkie wozy. Oznacz jednak grób skromną kolumną i wyryj starannym pismem dwa wersy: „Tu leży Mopsus. Chcąc go spalić ostatecznym płomieniem, Śmierć zapaliła swą czarną pochodnię od żaru Amora". Kiedyś tu przybędziesz, pamiętając o przeżytym życiu, i co rok będziesz składać wieńce na mej mogile; opuszczona, będziesz się bardzo skarżyć zimnemu grobowi, ale ja, nieszczęsny, nie będę już nic odczuwał.

ELEGIA XII Na próżno, przyjaciele, napominacie upadłego: niezbyt roztropny Amor nie lubi rozsądnych rad. Nie tylko odjęto jego oczom miły zmysł wzroku, lecz także, jak mówią, jego uszy są głuche. Głuche, gdybyś napominał należycie; gdybyś natomiast zachwalał rozrywki, usłyszy i z wesołym obliczem na wszystko przyzwoli. Tak więc, skoro cały rodzaj ludzki boryka się z wadami,

https://rcin.org.pl

Nec iubeo, vt longa portes mea funera pompa,
Attalicóue loces frigida membra toro:
Sat ſcio, non poteris lachrymas retinere fideles,
Nec mea maiores mors cupit exequias.
Sed me tum exanimem terra ne conde frequenti,
Nam quid ego viuos mortuus inter agam?
Secreta melius iaceam tellure ſepultus,
Quà vulgo, & celeri ſit via nulla rotæ.
Exigua buſtum tamen inſignito columna,
Et duo deductis ſcalpito verba notis.
Hic ſitus eſt Mopſus, quem flamma vſtura ſuprema
Accendit nigram mors ab amore facem.
Huc tu olim exacti venies non immemor æui,
Et tumulo impones annua ſerta meo.
Multáq; cum gelido deſerta querêre ſepulchro,
Sed miſero ſenſus tum mihi nullus erit.

ELEGIA XII.

NVllo operæpretio lapſum reuocatis, amici,
Sana parùm prudens conſilia odit Amor.
Nec tantùm blando eſt oculorum lumine captus,
Sed ſurdis etiam dicitur auriculis.
Surdis, ſi moneas rectè: ſin ocia laudes,
Audiet, & lætis annuet vſq; genis.
Ergo cùm vitiis hominum genus omne laboret,

https://rcin.org.pl

Nobis inſipiens obiicictur amor.
Hic me Sauromatam durum, gelidáq; ſub Arcto
Eductum ad ripas, Viſtula flaue, tuas,
A ſtudiis belli auertit, patriáq; tuenda,
Vnica quæ priſcos cum tenebat auos.
Pacificasq; artes, dulcemq; ante omnia Muſam
Perdocuit: quæ vis fertur ineſſe deo.
Frigida ne tantùm Thuce, ſed dicere vatem
Quondam etiam poſſet Sarmatis ora ſuum.
At mihi nec ſyluas deducere montib. altis,
Nec trabere inſuetas carmine cum fenis:
Cum mihi eſt cantu tenenm placare puellam,
Et duro affixas poſti aperire fores.
Hæc ſi Muſa poteſt peruincere noſtra, ſequaces
Ite aliò ſyluæ, vosq; aliò ite feræ.
Nec veſtros effræna monebor flumina curſus,
Illa mihi adſideat, vos via veſtra fenat.
Alter equis igitur candentibus, hoſte ſubacto,
Latè per populos conſpiciendus eat:
Captiuosq; trahat reges, ereptáq; Parthis
Ad patrios figat bellica ſigna deos.
Si non inuito ſpectas me, Lydia, vultu,
Nulla mihi eſt victis gloria tanta Scythis.
Nulla, nec antiqui regnum florens Halyattis,
Quasq; Aſiæ iactat frugifer orbis opes.
Et certè, humanas ſi quis res æſtimet æquus,

Quas

https://rcin.org.pl

Nobis insipiens obicietur amor?
Hic me, Sauromatam durum gelidaque sub Arcto
Eductum ad ripas, Vistula flave, tuas,
A studiis belli avertit patriaque tuenda,
Unica quae priscos cura tenebat avos,
Pacificasque artes dulcemque ante omnia Musam
Perdocuit, quae vis fertur inesse deo,
Frigida ne tantum Thrace, sed dicere vatem
Quondam etiam posset Sarmatis ora suum.
At mihi nec silvas deducere montibus altis,
Nec trahere insuetas carmine cura feras:
Cura mihi est cantu teneram placare puellam
Et duro affixas posti aperire fores.
Haec si Musa potest pervincere nostra, sequaces
Ite alio, silvae, vosque alio ite, ferae;
Nec vestros effrena morabor flumina cursus.
Illa mihi adsideat, vos via vestra ferat.
Alter equis igitur candentibus hoste subacto
Late per populos conspiciendus eat
Captivosque trahat reges ereptaque Parthis
Ad patrios figat bellica signa deos.
Si non invito spectas me, Lydia, vultu,
Nulla mihi est victis gloria tanta Scythis,
Nulla, nec antiqui regnum florens Halyattis
Quasque Asiae iactat frugifer orbis opes.
Et certe, humanas si quis res aestimet aequus,

mnie ktoś będzie zarzucał niemądrą miłość? Ona to mnie, twardego Sarmatę wychowanego pod mroźną Niedźwiedzicą, nad twoimi, płowa Wisło, brzegami, odciąga od zapałów wojennych i od powinności bronienia ojczyzny, co było jedyną troską zajmującą dawnych przodków; nauczyła mnie sztuk właściwych pokojowi, a przede wszystkim słodkiej Muzy (jak powiadają, Amor ma w sobie taką moc), aby nie tylko zimna Tracja, ale również sarmacka kraina mogła kiedyś głosić swojego poetę. Nie zależy mi jednak na tym, by sprowadzić lasy z wysokich gór albo pociągać pieśnią dzikie zwierzęta. Zależy mi na tym, aby zjednać sobie śpiewem piękną dziewczynę i otworzyć wrota przymocowane do twardych odrzwi. Jeśli moja Muza może to osiągnąć, idźcie gdzie indziej, lasy, i wy, dzikie zwierzęta, idźcie gdzie indziej; nie będę powstrzymywał również waszego biegu, nieokiełznane rzeki: jeśli ona będzie przy mnie, wy dajcie się nieść własnemu nurtowi. Niech inny, pokonawszy wroga, podąża pośród ludów, widoczny z dala dzięki białym koniom, niech wlecze za sobą pojmanych królów i wiesza wydarte Partom sztandary wojenne w przybytku ojczystych bogów. Jeżeli, Lidio, patrzysz na mnie z łaskawym obliczem, tak wielka chwała z powodu pokonania Scytów nic dla mnie nie znaczy, nic, ani też wspaniałe królestwo starożytnego Alyattesa i bogactwa, którymi chełpi się urodzajna kraina azjatycka. I z pewnością, jeśli ktoś bezstronny rozważy sprawy ludzkie

https://rcin.org.pl

Quas deus, incertum est, *f*orsve inopina regat,
Seria vix opera in quicquam insumenda videtur:
Tam nihil est constans tam solidumque nihil.
Ex patria ignotas iusti pelluntur in oras
Aut morti addicti dira venena bibunt;
Fulmine caelituum cultor cadit; hostibus ille
Victis infidae coniugis ense cad*i*t.
Croese, ubi opes tuae erant fortunaque pristina, cum tu
Succensa arderes captus ab hoste pyra?
Nunc demum, credo, agnoscis non posse beatum
Dici hominem nigram funeris ante diem.
Quot casus etenim impendent mortalibus aut quis
Cognita, quae vitet quaeve sequatur, habet?
Ut non immerito Sileni optaveris illud,
Vel nunquam nasci, vel periisse statim.
Quis scit enim, quae se maneat fortuna? Quis autem
Tam vivax, ut non vivere desierit?
Hoc lucri interea, quanto est annosior, aufert,
Ut tanto infelix plura mala ille ferat,
Quae tempestiva vitasset mortuus hora,
Mature Lachesis deficiente colu.
Longa dies Priamo invidit, ne ponere vitam
Fortuna posset prosperiore sua.
Huic fert acceptum, quod saeva incendia Troiae
Quodque trahi rapidis Hectora vidit equis,

(a nie ma pewności, czy kieruje nimi bóstwo, czy niedający się przewidzieć los), to wydaje się, że raczej nie warto przykładać się na poważnie do czegokolwiek: do tego stopnia nie ma nic stałego i trwałego. Sprawiedliwych wypędza się z ojczyzny w nieznane krainy lub, skazani na śmierć, piją srogie trucizny; czciciel niebian ginie od pioruna, ktoś inny, pokonawszy wrogów, ginie od miecza niewiernej żony. Gdzie były, Krezusie, twoje bogactwa i dawna fortuna, gdy pojmany przez wroga miałeś spłonąć na rozpalonym stosie? Dopiero teraz, jak sądzę, uświadomiłeś sobie, że nie można nazywać człowieka szczęśliwym przed czarnym dniem śmierci. Ileż bowiem wypadków czyha na śmiertelnych i kto wie, czego powinien unikać, a za czym podążać? Tak że nie bez słuszności mógłbyś życzyć sobie tego, co Sylen: albo nigdy się nie narodzić, albo natychmiast umrzeć. Bo kto wie, jaki go czeka los? A kto jest tak żywotny, by miał nie przestać żyć? Na razie tyle ma zysku, że im jest starszy, tym więcej, nieszczęsny, musi znosić niedoli, których uniknąłby, gdyby umarł wcześniej, gdyby nici Lachesis prędko zabrakło. Długie życie zawistnie nie pozwoliło Priamowi umrzeć wtedy, gdy los jego układał się pomyślniej. Zawdzięcza mu tyle, że oglądał straszny pożar Troi i Hektora włóczonego przez prędkie konie,

https://rcin.org.pl

Quas, deus, incertum eſt, forsúe inopina regat:
Seria vix opera in quicquam inſumenda videtur,
Tàm nihil eſt conſtans, tam ſolidúmq; nihil.
Ex patria ignotas iuſſi pelluntur in oras,
Aut morti addicti dira venena bibunt.
Fulmine cœlituum cultor cadit: hoſtib. ille
Victus infidæ coniugis enſe cadet. iacet
Cræſe, vbi opes tuæ erant fortunáq; priſtina, cùm tu
Succenſa arderes captus ab hoſte pyra?
Nunc demùm, credo, agnoſcis, non poſſe beatum
Dici hominem nigrum funeris ante diem.
Quot caſus etenim impendent mortalibus, aut quis
Cognita, quæ vitet, quæúe ſequatur, habet?
Vt non immeritò Sileni optaueris illud,
Vel nunquam naſci, vel periiſſe ſtatim.
Quis ſcit enim, quæ ſe maneat fortuna? quis autem
Tàm viuax, vt non viuere deſierit?
Hoc lucri interea quantò eſt annoſior aufert,
Vt tantò infelix plura mala ille ferat.
Quæ tempeſtiua vitaſſet mortuus hora,
Maturè Lachęſis deficiente colu.
Longa dies Priamo inuidit, ne ponere vitam
Fortuna poſſet proſperiore ſua.
Huic fert acceptum, quòd ſæua incendia Troiæ,
Quodq; tibi rapidis Hectora vidit equis.

https://rcin.org.pl

Vxorem abduci captiuam, ſanguine templa
Manare, atq; ipſum cæde rubere Iouem.

ELEGIA XIII.

VRbs inuiſa vale: latos conceſſit in agros
Lydia carpento vecta fugace mea.
Tu tauros, Amor, agricolæ iam paſce futuro,
Tu mihi ſolerti fabrica animo manu,
Sarculáq;, & muſtros: ego ſtiuæ innixus, adunco
Verſabo glebas vomere pinguis humi.
Spemq; anni venientis anuta ſemina terra
Spargam, ſed domina me comitante mea.
Hac præſente omnem poſſum perferre laborem,
Illa mihi vires auferet, illa dabit.
Atq; vtinam luxus vrbani oblita deinceps
Hîc agros inter mecum habitare velit.
Aureáq; ex animo deponat templa deorum,
Thermasq;, et Cilici ſparſa beatus croco.
Ac potius nudis oblectet lumina ſyluis,
Et quæ per ſyluas plurima cantat auis.
Hîc videas tacitis labentia flumina ripis,
Et latè effuſos per loca amœna greges.
Et depugnantes niuea pro coniuge tauros,
Paſtoremq; cauis conqueri arundinibus.
Nec te pœniteat damas agitare fugaces,

Hor-

https://rcin.org.pl

Uxorem abduci captivam, sanguine templa
Manare atque ipsum caede rubere Iovem.

Elegia XIII

Urbs invisa, vale! Latos concessit in agros
Lydia carpento vecta fugace mea.
Tu tauros, Amor, agricolae iam pasce futuro,
Tu mihi solerti fabrica aratra manu
Sarculaque et rastros. Ego stivae innixus adunco
Versabo glebas vomere pinguis humi
Spemque anni venientis arata semina terra
Spargam, sed domina me comitante mea.
Hac praesente omnem possum perferre laborem,
Illa mihi vires auferet, illa dabit.
Atque utinam luxus urbani oblita deinceps
Hic agros inter mecum habitare velit
Aureaque ex animo deponat templa deorum
Thermasque et Cilici sparsa theatra croco
Ac potius nudis oblectet lumina silvis
Et quae per silvas plurima cantat avis.
Hic videas tacitis labentia flumina ripis
Et late effusos per loca amoena greges,
Et depugnantes nivea pro coniuge tauros
Pastoremque cavis conqueri arundinibus.
Nec te paeniteat damas agitare fugaces

[D2v] Hor-

żonę zabieraną jako brankę, świątynie ociekające krwią, nawet samego Jowisza okrwawionego mordem i rzezią.

ELEGIA XIII Żegnaj, niemiłe miasto! Moja Lidia, wieziona prędkim powozem, udała się na szerokie pola. Ty, Amorze, paś już woły dla przyszłego rolnika, wykuwaj mi zręczną ręką pługi, motyki i kopaczki. Ja, napierając na rączkę pługa, będę przewracał zakrzywionym lemieszem skiby żyznej ziemi, a po zaoranym gruncie, jako nadzieję na nadchodzący rok, będę rozrzucał nasiona, lecz w towarzystwie mojej pani. W jej obecności mogę znieść wszelki trud: ona pozbawi mnie siły, ona jej udzieli. Niech, zapomniawszy o miejskich luksusach, zechce odtąd zamieszkać ze mną pośród pól, niech wyrzuci z serca złociste świątynie bogów, termy oraz teatry skropione cylicyjskim szafranem – niech raczej cieszy oczy dzikimi lasami i licznym ptactwem, które w lasach śpiewa. Tu możesz zobaczyć rzeki płynące wśród cichych brzegów i stada, które wysypały się obficie na miłe łąki, i byki, walczące o śnieżnobiałą towarzyszkę, a także pasterza, wygrywającego swe skargi na trzcinowej fujarce. Niech ci nie będzie przykre uganianie się za pierzchliwymi danielami,

https://rcin.org.pl

Hortarique vagos per iuga summa canes.
Non ita iucundus citharae canor influit aures,
Non ita Phoebeae tibia mista lyrae,
Ut cum certa ferae vestigia nacta canum vis
Latratu et valles, et nemora alta ciet,
Cerva volat pavefacta, canes non segnius instant,
Astra ferit clamor densaque silva tremit.
Hic mihi contingat properantem carpere vitam,
Hic ego, sed tecum, consenuisse velim.
Formosa Arcadiis Atalanta in montibus aevum
Egit et hirsutas est iaculata feras.
Illam per valles atque aspera saxa vagantem
Cum canibus patiens est comitatus amans.
Saepe, ubi sol rapidos duplicasset fervidus aestus,
Mollis utrique vicem praestitit herba tori
Aut ubi nox inopina morantibus incubuisset,
Pro thalamo eiectis antra fuere feris.
Ter, quater et quantum non est numerare, beati,
Quorum pectoribus mutuus ardet amor.
Hoc fortuna statu, quaecunque est, grata placensque est,
Sic ego Caucasea rupe habitare queam.
Tecum nec fremitum ponti, nec murmura caeli,
Nec timeam aetherea fulmen ab arce cadens
Aut si quid timeam, timeam tibi; dum modo tu sis
Incolumis, me aequor, me Iovis ira domet.
Illorumne putem vitam magis esse beatam,

szczucie psów wędrujących po wysokich górach. Nie tak miło sączy się w uszy dźwięk kitary, nie tak – piszczałka połączona z lirą Feba, jak szczekanie, którym sfora psów porusza doliny i gaje, znalazłszy niewątpliwy trop zwierzyny. Strwożona łania ucieka, psy nacierają żwawiej, krzyk uderza w gwiazdy, drży gęsty las. Niech mi będzie dane tu właśnie korzystać z uciekającego prędko życia; tu chciałbym się zestarzeć, lecz wespół z tobą. Urodziwa Atalanta pędziła żywot wśród arkadyjskich gór i strzelała do kosmatych zwierząt. Gdy błąkała się z psami po dolinach i skalistych wertepach, towarzyszył jej cierpliwy kochanek. Często, gdy palące słońce podwajało moc gwałtownych upałów, miękka trawa służyła obojgu za łoże, a gdy niespodziewanie dla zwlekających zapadała noc, komnatą była jaskinia, z której wypędzili zwierzęta. Trzykroć, czterykroć, nieskończenie szczęśliwi są ci, w sercach których płonie wzajemna miłość. W tej sytuacji los, jakikolwiek jest, jest miły i przyjemny – ja na tych warunkach mógłbym mieszkać nawet na kaukaskiej skale. Z tobą nie lękałbym się ani gniewu morza, ani pomruków nieba, ani pioruna spadającego z niebiańskiej warowni. Albo też, jeślibym się czegoś bał, bałbym się o ciebie; bylebyś bowiem ty nie doznała uszczerbku, niech mnie pokona morze czy gniew Jowisza.

Czyż miałbym sądzić, że szczęśliwsze jest życie tych,

https://rcin.org.pl

Hortariq; vagos per iuga ſumma canes.
Non ita iucundus cythareæ canor influit aures,
Non ita Phœbææ tibia miſta lyræ:
Vt, cùm certa feræ veſtigia nacta canum vis,
Latratu & valles, & nemora alta ciet.
Cerua volat pauefacta, canes non ſegnius inſtant,
Aſtra ferit clamor denſaq; ſylua tremit.
Hîc mihi contingat properantem carpere vitam,
Hîc ego ſed tecum conſenuiſſe velim.
Formoſa Arcadiis Atalanta in montib. æuum
Egit, & birſutas eſt iaculata feras.
Illam per valles, atq; aſpera ſaxa vagantem
Cum canib. patiens eſt comitatus amans.
Sæpè, vbi ſol rapidos duplicaßet feruidus æſtus,
Mollis vtriq; vicem præſtitit herba tori.
Aut, vbi nox inopina montib. incubuißet,
Pro thalamo electis antra fuere feris.
Ter, quater, & quantùm non eſt numerare, beati,
Quorum pectorib. mutuus ardet amor.
Hoc fortuna ſtatu, quæcunq; eſt grata, placensq; eſt,
Sic ego Caucaſea rupe habitare queam.
Tecum nec fremitum ponti nec murmura cœli,
Nec timeam ætherea fulmen ab arce cadens.
Aut ſi quid timeam, timeam tibi: dum modò tu ſis
Incolumis, me æquor, me Iouis ira domet.
Illorúmne putem vitam magis eſſe beatam,

https://rcin.org.pl

Murice quos Tyrio purpura tincta tegit?
Aut quorum Phrygiis assurgunt tecta columnis,
Et viret in lata consita sylua domo?
Fulgor hic externus tantùm est, mortalia stringens
Lumina, ne internus peruideatur homo.
Quò si acies possit descendere, forsan ibi illos
Æs alienum ingens, grandéq; fœnus edat.
Aut quæ diuitiis adnata est cum pauperis,
Lucmq; trahit secum prægnauis arca metum.
Spe tui amoris ego diues sum, Lydia, abundè,
Hac redigi in cineres mortuus opto face.

ELEGIA XIIII.

QVòd cælas, nulliq; tuum concredis amorem,
Consilium laudo, mi Benedicte, tuum.
dulcis amire
Tutus amas, citrà inuidiam, linguasq; malorum
Effugis, & famæ consulis ipse tuæ.
Me non tam leni fixit puer ille sagitta,
Vt plagam possim dissimulare meam.
Ipse licet taceam, mea me suspiria produnt,
Quiq; sedet mœsto pallidus ore color.
Quid? cùm ad præclusum nocturnus obambulo limen,
Aut iaceo dum semisopitus humo:
Atq; aliquis, pigri curru inclinante Bootæ,
Cum face præteriens, hic miser, inquit, amat.

Nec

https://rcin.org.pl

Murice quos Tyrio purpura tincta tegit
Aut quorum Phrygiis assurgunt tecta columnis
Et viret in lata consita silva domo?
Fulgor hic externus tantum est, mortalia stringens
Lumina, ne internus pervideatur homo.
Quo si acies possit descendere, forsan ibi illos
Aes alienum ingens grandeque faenus edat
Aut quae divitiis adnata est cura parandis
Quemque trahit secum praegravis arca metum.
Spe tui amoris ego dives sum, Lydia, abunde.
Hac redigi in cineres mortuus opto face.

Elegia XIV

Quod celas nullique tuum concredis amorem,
Consilium laudo, mi Benedicte, tuum:
Tutus amas, citra invidiam, linguasque malorum
Effugis et famae consulis ipse tuae.
Me non tam leni fixit puer ille sagitta,
Ut plagam possim dissimulare meam.
Ipse licet taceam, mea me suspiria produnt
Quique sedet maesto pallidus ore color.
Quid, cum ad praeclusum nocturnus obambulo limen
Aut iaceo dura semisopitus humo
Atque aliquis, pigri curru inclinante Bootae,
Cum face praeteriens „Hic miser – inquit – amat”?

[D3v] Nec

którzy odziewają się purpurą barwioną tyryjskim ślimakiem, których dachy wznoszą się w górę, wsparte na frygijskich kolumnach, a w przestronnej posiadłości zielenieje zasadzony tam las? Ten splendor jest jedynie zewnętrzny, zaślepia oczy śmiertelników, aby nie było widać ukrytego wewnątrz człowieka. Gdyby wzrok mógł się tam zapuścić, to być może okazałoby się, że tamtych wyniszcza ogromny dług pieniężny albo wielki procent, albo troska, która wynika z potrzeby gromadzenia bogactw i lęk, jaki ciągnie za sobą bardzo ciężka skrzynia. Dzięki nadziei na twą miłość, Lidio, jestem ogromnie bogaty. Pragnę, by ta pochodnia obróciła mnie, umarłego, w popiół.

ELEGIA XIV Mój Benedykcie, pochwalam twoje postanowienie, by ukrywać swą miłość i nikomu się z niej nie zwierzać – kochasz bezpiecznie, bez zawiści, umykasz językom niegodziwców i sam dbasz o swą sławę. Mnie ów chłopiec nie przeszył tak łagodną strzałą, bym zdołał ukryć swą ranę. Choćbym nawet sam milczał, zdradzają mnie me westchnienia i bladość, stale okrywająca smutne oblicze. A co dopiero, gdy nocą chodzę przed niedostępnym progiem lub leżę, na wpół śpiący, na twardej ziemi, a ktoś przechodzący obok z pochodnią, gdy już zniża się wóz leniwego Bootesa, mówi: „Ten nieszczęśnik kocha!”.

https://rcin.org.pl

Nec male coniectat. Vereor quoque, ne improbus inde
Prodierit, quo me fors vetat ire mea.
At tu fortunae nimium ne fide secundae,
Quisquis es: incerto vertitur orbe dea.
Nuper ego tota possedi nocte puellam,
Algebas clausas tu miser ante fores.
Algebas, hibernus aquas cum funderet Auster,
Me tenera in molli fovit amica sinu.
Quae Colchis, quae illam mutarunt carmina? An auro
Vis maior quam herbis carminibusque data est?
Aurum quisquis habes, nihil est, quod cetera poscas:
Auro nil fingi mente potest melius.
Hunc ego, qui nostro potitur nunc victor amore,
Gypsato memini turpiter ire pede,
Urbis et ad fossas opus exercere diurnum,
Immitis domini non sine verberibus.
Nunc ille aut caede, aut furto re perfidus aucta
Regna tenet nostris perfruiturque bonis.
Ah, pereat, quisquis mercari primus amorem
Institit et Veneri praemia constituit!
Ille pudicitiam subvertit perfidus, ille
Nequitiae stimulos subdidit atque faces.
Hinc artes fluxere malae didicitque puella
Quamvis austerum ludere vafra virum.
Felix prima aetas, cum luxus nescia pubes
Vitam inter silvas duxit et inter agros.

[D4] Tum

I bardzo dobrze się domyśla. Boję się też, by jakiś bezecnik nie wyszedł stamtąd, dokąd mój los mi wejść nie pozwala. Ty zaś, kimkolwiek jesteś, nie ufaj zbytnio pomyślnej fortunie: bogini toczy się niepewnym kołem. Dopiero co ja miałem dziewczynę przez całą noc, a ty, nieszczęsny, marzłeś przed zamkniętymi drzwiami. Marzłeś, gdy zimny Auster lał strugi wody, a mnie czuła przyjaciółka grzała na miękkim łonie. Jakaż Kolchijka, jakież zaklęcia ją odmieniły? A może złotu dana jest większa moc niż ziołom i zaklęciom? Gdy masz złoto, nie ma powodu, byś pragnął innych rzeczy. Umysł nie może wymyślić nic lepszego od złota. Przypominam sobie, że ten, który jako zwycięzca wziął teraz w posiadanie mą ukochaną, chodził ze szpetnie naznaczoną gipsem stopą i wykonywał codzienną pracę przy rowach miejskich, nie bez chłosty surowego pana. Teraz ten zdrajca, powiększywszy majątek dzięki zabójstwu albo kradzieży, dzierży władzę i napawa się moimi dobrami.

Ach, niech zginie ten, kto pierwszy wpadł na to, że będzie się handlować miłością, i wyznaczył cenę Wenerze! On to zdradziecko zniszczył wstydliwość, on pobudził niegodziwość ościeniami i żagwiami. Stąd wzięły się niegodziwe sztuki, a przebiegła dziewczyna nauczyła się zwodzić nawet gardzącego figlami mężczyznę. Jakże szczęśliwy był pierwszy wiek, kiedy nieznający zbytku młodzi ludzie pędzili życie wśród lasów i wśród pól!

https://rcin.org.pl

Nec male coniectat, vereor quoq́, ne improbus inde
Prodierit, quò me fors vetat ire mea.
At tu fortunæ nimium ne fide ſecundæ,
Quisquis es: incerto vertitur orbe dea.
Nuper ego totam poſſedi nocte puellam,
Algebas clauſas tu miſer ante fores.
Algebas, hybernus aquas cùm funderet Auſter,
Me tenera in molli fouit amica ſinu.
Quæ Colchis, quæ illam mutarunt carmina? an auro
Vis maior, quàm herbis, carminibuſq́; data eſt?
Aurum quisquis habes, nihil eſt quod cætera poſcas.
Auro nil fingi mente poteſt melius.
Hunc ego, qui noſtro potitur nunc victor amore,
Gipſato memini turpiter ire pede.
Vrbis & ad foſſas opus exercere diurnum,
Immitis domini non ſine verberibus.
Nunc ille aut cæde, aut furto re perfidus aucta
Regna tenet, noſtris perfruiturq́; bonis.
Ab pereat, quisquis mercari primus amorem
Inſtitit, & Veneri præmia conſtituit.
Ille pudicitiam ſubuertit perfidus, ille
Nequitiæ ſtimulos ſubdidit, atq; faces.
Hinc artes fluxere malæ, didicitq́; puella
Quamùis auſterum ludere vafra virum.
Felix prima ætas, cùm luxus neſcia pubes
Vitam inter ſyluas duxit, & inter agros.

Tum

https://rcin.org.pl

Tum neq; veſtiri molli bombyce puellis
Mos fuit, aut gemmas induere articulis.
Veſtis erat capreæ pellis detracta fugaci,
Aut ceruo æripedi, monticólæue lupo.
Qui ſylueſtrem hynulum dominæ, pictámue volucrem
Tum dederat, magni muneris inſtar erat.
Nec dedignata eſt uuas, aut cerea pruna
Accipere, & viles gnata puella nuces.
His delinitus nugis etiam igne ſupremo
Contingi certus non dubitauit Amor.
Nunc ille & gemmis, fuluoq; rependitur auro
Fruſtra: nam pretium, non dator ipſe placet.
At tu, cui meſſem fortuna obiecit opimam,
Iamdudum armatas in ſata mitte manus:
Cùm dederit veſtes cùm totum effuderit aurum,
Et loculos ponat imperioſa iube.
Ipſa autem iam nunc maturis proſpicere annis
Incipe, manſuras iungeq; amicitias.
Nec tu nobilibus, nec tu confide beatis,
Namq; in fortuna diſpare languet Amor.
Me neq; longa ætas, neq; ſors mutauerit vlla,
Et viuo, & cineri chara futura meo es.

ELEGIA XV.

NVnc age, quò pacto bellatrix Vanda Polonis

Præ-

https://rcin.org.pl

Tum neque vestiri molli bombyce puellis
Mos fuit aut gemmas induere articulis.
Vestis erat capreae pellis detracta fugaci
Aut cervo aeripedi monticolaeve lupo.
Qui silvestrem hinulum dominae pictamve volucrem
Tum dederat, magni muneris instar erat.
Nec dedignata est uvas aut cerea pruna
Accipere et viles grata puella nuces.
His delinitus nugis etiam igne supremo
Contingi certus non dubitavit Amor.
Nunc ille et gemmis fulvoque rependitur auro,
Frustra, nam pretium, non dator ipse placet.
At tu, cui messem Fortuna obiecit opimam,
Iamdudum armatas in sata mitte manus.
Cum dederit vestes, cum totum effuderit aurum,
Et loculos ponat imperiosa iube.
Ipsa autem iam nunc maturis prospicere annis
Incipe mansuras iungeque amicitias.
Nec tu nobilibus, nec tu confide beatis,
Namque in fortuna dispare languet amor.
Me neque longa aetas, neque sors mutaverit ulla.
Et vivo, et cineri chara futura meo es.

Elegia XV

Nunc age, quo pacto bellatrix Vanda Polonis

[D4v] Prae-

Wówczas dziewczęta nie miały zwyczaju odziewać się w miękki jedwab ani wkładać klejnotów na palce. Szatą była skóra zdarta z pierzchliwej sarny, jelenia o racicach twardych jak spiż lub górskiego wilka. Gdy ktoś ofiarował wówczas swej pani leśnego jelonka albo barwnego ptaka, było to poczytane za wielki dar. Wdzięczna dziewczyna nie wzdragała się przyjmować winnych gron albo żółtych jak wosk śliwek i pospolitych orzechów. Nie było wątpliwości, że Amor, zjednany tymi drobiazgami, rozpalał się nawet największym płomieniem. Teraz na próżno płaci się zań i klejnotami, i płowym złotem, bo podoba się zapłata, a nie sam dawca. Ty zaś, której Fortuna dała bogate plony, zawczasu przygotuj wprawne dłonie do żniwa. Skoro dał ci stroje, skoro roztrwonił wszelkie złoto, rozkaż władczo, aby dał i sakiewkę. Sama zaś już teraz zacznij myśleć o dojrzałych latach i zawieraj trwałe przyjaźnie. Nie ufaj szlachetnie urodzonym, nie ufaj bogatym, bo między kochankami nierównej kondycji miłość słabnie. Mnie nie odmieni ani starość, ani jakikolwiek los. Jesteś mi droga – zarówno żywemu, jak i mym przyszłym prochom.

ELEGIA XV Teraz oto, Muzo, wierszem, którego zwykle używasz,

https://rcin.org.pl

Praefuerit, solito carmine, Musa, refer.
Sublato e vivis Craco patre filius annis
Inferior caeso fratre per insidias
Invasit regnum. Porro is quoque, numinis iram
Et fratris Manes nocte dieque pavens,
Occubuit victus Furiis neque longius anno
Laetatus parto est per scelus imperio.
Unica restabat Craci de sanguine Vanda,
Vanda potens forma, Vanda potens animo.
Non illa aut lanae radiisve assueta Minervae,
Filo aut ducendis versicolore notis,
Sed iaculis armata citae comes ire Dianae
Sternereque adversas per nemora alta feras.
Hinc odium taedae, hinc mentio nulla hymenaei
Et constans placitae virginitatis amor.
Quod tacitum illa suo semper sub pectore pressit,
Cum diversa hominum spes foret interea,
Qui tibi, nympharum pulcherrima Sarmatidarum,
Optabant sponsum laude opibusque parem.
Huic ergo unanimi assensu populusque patresque
Mandant feminea sceptra tuenda manu.
Illa reluctari primum neque credere vires
Posse suas tanto sufficere imperio,
Instantis precibus vix tandem victa senatus
In solio sedit pulchra virago patris.
Atque ita commissum curavit sedula munus,

opowiedz o tym, jak wojownicza Wanda panowała Polakom. Gdy ojciec Krak odszedł spośród żywych, młodszy syn, zabiwszy brata, podstępnie objął królestwo. Jednak on także, lękając się dniem i nocą gniewu bóstwa i cieniów brata, umarł, pokonany przez Furie, i nie dłużej niż rok cieszył się władzą zdobytą dzięki zbrodni.

Z rodu Kraka pozostała jedynie Wanda; Wanda potężna urodą, Wanda potężna męstwem. Nie miała ona w zwyczaju zajmować się wełną czy czółenkiem Minerwy, albo haftowaniem wzorów różnokolorową nicią, lecz, uzbrojona w strzały, towarzyszyć Dianie i zabijać napotkaną zwierzynę w leśnych ostępach. Stąd niechęć do weselnej pochodni, stąd milczenie o ślubie i niezłomne ukochanie miłego dziewictwa. Wciąż tłumiła to ona w milczeniu w głębi serca, gdy tymczasem inne były nadzieje ludzi. Życzyli ci oni, o najpiękniejsza z nimf sarmackich, małżonka równego chwałą i bogactwami.

Jej to więc, za jednomyślną zgodą, senat i lud przekazują berło, by dzierżyła je niewieścią ręką. Początkowo wzbraniała się i nie wierzyła, że jej siły podołają tak wielkiej władzy. Wreszcie, z trudem przekonana usilnymi prośbami senatu, piękna dziewica o męskim charakterze zasiadła na tronie ojca. O powierzone obowiązki troszczyła się zaś tak gorliwie,

https://rcin.org.pl

Præfuerit, ſolito carmine, Muſa, refer.
Sublato è viuis Cnco patre, filius annis
Inferior, cæſo fratre per inſidias,
Inuaſit regnum: porrò is quoq; numinis iram,
Et fratris manes nocte dieq; pauens,
Occubuit victus furiis, neq; longius anno
Lætatus parto eſt per ſcelus imperio.
Vnica reſtabat Cnici de ſanguine Vanda,
Vanda potens forma, Vanda potens animo.
Non illa aut lanæ, radiſue aßueta Mineruæ,
Filo aut ducendis verſicolore notis:
Sed iaculis armata citæ comes ire Dianæ,
Sternereq; aduerſas per nemora alta feras.
Hinc odium tædæ, hinc mentio nulla hymenæi,
Et conſtans placitæ virginitatis amor.
Quod tacitum illa ſuo ſemper ſub pectore preſſit,
Cùm diuerſa hominum ſpes foret intereà.
Qui tibi Nymbarum pulcherrima Sarmatidarum,
Optabant ſponſum laude, opibuſq; parem.
Huic ergo vnanimi aſſenſu populuſq;, patresq;
Mandant fœmineæ ſceptra tuenda manu.
Illa reluctari primùm, neq; credere vires
Poße ſuas tanto ſufficere imperio.
Inſtantis precib. vix tandem victa ſenatus,
In ſolio ſedit pulchra virago patris.
Atq; ita commiſſum curauit ſedula munus,

https://rcin.org.pl

Conferri magnis poſſit vt illa viris.
Multi illam Arctoo iuuenes ex orbe petebant,
Quorum vota plagas nupta per áérias.
Ritogarus Teuto ante alios inſtantius ambit,
Verùm ſpem vanam Ritogarus quoq; alit.
Hic opibus florens, & duro Marte ſuperbus,
Iactabat Rhemi nobilis eſſe genus.
Sed nec opes vllas, nec fortia facta, genúsue
Vanda viri curat virginitatis amans.
Deſpectus fremit ille, & curis ducitur anceps.
Hinc iræ rabies, hinc ferus vrget amor.
Mutanda eſt natio, precibus nihil egimus, inquit.
Et ſimul arma amens exitioſa capit.
Non latuit Vandam, quid væcors Teuto pararet,
Quare nec rebus defuit ipſa ſuis.
Iamq; pares vtrinq; animos in bella ferebant,
Cùm Vandæ præco miſſus ab hoſte venit.
Ritogarum, ô bene ait, mox es viſum: virúmne,
Anné hoſtem mauis, optio ſalua tibi eſt.
Neutrum, Vanda inquit, cupio: tantumq; loquuta,
Præconem nulla iuſſit abire mora.
Hoc reſponſo hoſtis magis irritatus, amore
In furias verſo, propoſitum vrget iter.
Huic acie inſtructa pharetrata occurrit Amazon,
Votum ſublatis tale vouens manibus.
Quod pretio dignor ſummo, atq; ante omnia charum
Æſtimo, ſi vinco, Iuppiter, eſto tuum.

https://rcin.org.pl

Conferri magnis possit ut illa viris.
Multi illam Arctoo iuvenes ex orbe petebant,
Quorum vota plagas rapta per aerias.
Ritogarus Teuto ante alios instantius ambit,
Verum spem vanam Ritogarus quoque alit.
Hic opibus florens et duro Marte superbus
Iactabat Rheni nobilis esse genus.
Sed nec opes ullas, nec fortia facta genusve
Vanda viri curat virginitatis amans.
Despectus fremit ille et curis ducitur anceps:
Hinc irae rabies, hinc ferus urget amor.
„Mutanda est ratio. Precibus nihil egimus" – inquit
Et simul arma amens exitiosa capit.
Non latuit Vandam, quid vecors Teuto pararet,
Quare nec rebus defuit ipsa suis;
Iamque pares utrinque animos in bella ferebant,
Cum Vandae praeco missus ab hoste venit.
„Ritogarum, o hera – ait – mox es visura. Virumne
Anne hostem mavis, optio salva tibi est".
„Neutrum – Vanda inquit – cupio", tantumque locuta
Praeconem nulla iussit abire mora.
Hoc responso hostis magis irritatus, amore
In furias verso, propositum urget iter.
Huic acie instructa pharetrata occurrit Amazon,
Votum sublatis tale vovens manibus:
„Quod pretio dignor summo atque ante omnia charum
Aestimo, si vinco, Iuppiter, esto tuum".

[Ev]

że można by ją porównać ze znakomitymi mężami. Starało się o nią wielu młodzieńców z Północy, których prośby poszły na wiatr. Teuton Rytygier ubiega się o nią natarczywiej niż inni, lecz również Rytygier żywi próżną nadzieję. On to, opływający w dostatki, pyszniący się dziełami srogiego Marsa, chełpił się przynależnością do szlachetnego rodu wywodzącego się od bóstwa Renu. Lecz miłująca dziewictwo Wanda nie dba ani o żadne bogactwa, ani o dzielne czyny, ani o ród tego męża. On, wzgardzony, sroży się i waha między dwoma porywami: z jednej strony ponagla gniewny szał, z drugiej – nieokiełznana miłość. „Trzeba zmienić taktykę. Prośbami nic nie wskórałem" – powiada i już w obłędzie porywa za śmiercionośną broń. Nie było dla Wandy tajemnicą, co szykował szalony Teuton, dlatego dobrze zadbała o swe sprawy. Już obie strony gotowały się na równi do wojny, gdy przybył do Wandy poseł wysłany przez wroga. Powiada: „O pani, wkrótce ujrzysz Rytygiera. Masz wolny wybór, czy wolisz go jako męża, czy jako wroga". „Nie chcę go – rzecze Wanda – ani w jednej, ani w drugiej roli", a powiedziawszy to, kazała posłowi natychmiast odejść. Wróg, jeszcze bardziej rozsierdzony tą odpowiedzią, śpiesznie podąża drogą, w którą ruszył, gdyż miłość przeobraziła się w furię. Uszykowawszy wojsko, wychodzi mu naprzeciw Amazonka z przypasanym kołczanem, podnosząc ręce i składając taki ślub: „Jeśli zwyciężę, Jowiszu, niech to, co uważam za droższe nad wszystko i godne najwyższej ceny, będzie twoje".

https://rcin.org.pl

Audiit orantem placida Saturnius aure
Intonuitque alti dexter ab arce poli.
Omine laeta cani signa imperat ipsaque in hostem
Ante alios rapido concita fertur equo.
Reginam insequitur densis exercitus hastis.
Hos animo excipiunt Teutones intrepido.
Pugna atrox oritur, caeduntque caduntque vicissim,
Mars ferus hinc celeres spargit et inde neces.
Fusus ad extremum est miles Germanus et ipse
Dux aquilas ictus concidit ante suas.
Arma modo exanimi detracta, cadaver humatum,
Captis vita data est tutaque abire via.
At qua pugnatum est, victrix regina trophaeum
Vistuleas ponit nobile propter aquas.
Huc galeas atque arma virum tulit, inde sonantem
Conversa ad fluvium talibus orsa loqui est:
„Vistula dives aquae, fluviorum Vistula ocelle,
Quoscunque Arctoo despicit Ursa polo,
Quae tibi serta prius floresque offerre solebam,
Illa ego Vanda tuis cognita fluminibus,
Nunc pro pallenti viola croceoque hyacintho
Haec spolia in ripis figo cruenta tuis,
Devicti monimentum hostis, temeraria qui in me
Demens invitis moverat arma diis
Et quam non potuit prece flectere, cogere ferro
Tentavit frustra cum exitioque suo.

Syn Saturna łaskawym uchem wysłuchał zanoszącej modły i zagrzmiał z prawej strony z wyniosłej twierdzy niebios. Uradowana wróżbą, każe grać hasło do boju i sama na czele wszystkich rusza na wroga, niesiona przez prędkiego konia. Za królową postępuje wojsko, gęsto uzbrojone we włócznie; Teutoni przyjmują ich atak z nieulękłym sercem. Wybucha zaciekła bitwa, jedni drugich na przemian zabijają i padają, srogi Mars to tu, to tam pośpiesznie rozsiewa śmierć. Niemiecki żołnierz został w końcu pobity i sam wódz poległ przed swymi orłami. Zabitemu zdjęto tylko rynsztunek, pogrzebano zwłoki, jeńcom darowano życie i puszczono bezpiecznie wolno. Tam zaś, gdzie walczono, zwycięska królowa wznosi wspaniały pomnik zwycięstwa nad wodami Wisły. Tu przyniosła hełmy i zbroje mężów, a potem, zwracając się do szumiącej rzeki, zaczyna mówić: „Wisło w wodę bogata, Wisło, źrenico rzek, na które z północnego nieba patrzy Niedźwiedzica! Ja, znana twym wodom Wanda, która miałam zwyczaj ofiarowywać ci przedtem kwiaty i wieńce, teraz zamiast bladych fiołków i szafranowych hiacyntów wieszam na twym brzegu te krwawe łupy jako pamiątkę pokonanego wroga, który w swym szaleństwie podniósł na mnie zuchwały oręż wbrew woli bogów. Za cenę własnej śmierci usiłował na próżno zdobyć mieczem tę, której nie mógł nakłonić błaganiem.

https://rcin.org.pl

Audiit omantem placida Saturnius aure,
Intonuitq; alti dexter ab arce poli.
Omine læta cani ſigna impenat, ipſáq; in hoſtem
Ante alios rapido concita fertur equo.
Reginam inſequitur denſis exercitus haſtis,
Hos animo excipiunt Teutones intrepido.
Pugna atrox oritur, cædunt q; caduntq; viciſſim,
Mars ferus hinc celeres ſpargit, & inde neces.
Fuſus ad extremum eſt miles Germanus, & ipſe
Dux aquilas ictus concidit ante ſuas.
Arma modò exanimi detracta: cadauer humatum,
Captis vita data eſt, tutaq; abire via.
At quà pugnatum eſt, victrix regina trophæum
Viſtuleas ponit nobile propter aquas.
Huc galeas, atq; arma virûm tulit: inde ſonantem
Conuerſa ad fluuium talib. orſa loqui eſt.
Viſtula diues aquæ, fluuiorum Viſtula ocelle,
Quoscunq; Arctoo deſpicit Viſa polo.
Quæ tibi ſerta prius, floresq; offerre ſolebam,
Illa ego Vanda tuis cognita fluminibus.
Nunc pro pallenti viola, croceoq; hyacintho,
Hæc ſpolia in ripis figo cruenta tuis.
Deuicti monimentum hoſtis, temeraria qui in me
Demens inuitis mouerat arma diis.
Et quam non potuit prece flectere, cogere ferro
Tentauit fruſtrà, cum exitio q; ſuo.

https://rcin.org.pl

Et nunc ille ferox iacet acri vulnere victus,
At me fama alti tollit in astra poli.
Dii, quorum auspiciis occurri hostilib. armis,
Et verti in turpem signa inimica fugam,
Non ego vos vrgente metu coluisse, statimq;
Neglexisse malis exonerata fenur:
Sed quicquid demersa altis vouī anxia curis,
Fortunatam omnes persoluisse scient.
Estné anima quicquam pretiosius? hanc ego vobis
Vestro seruatam munere dono libens.
Hæc ait, extremæq; vt stabat margine ripæ,
Vltrò se in rapidas præcipitauit aquas.
Obstupuêre omnes factum, gemituq; dolorem
Testati, immeritas vngue scidere genas.
Illam cæruleis excepit Vistula tectis,
Et patrii iussit fluminis esse deam.
Plebs rata mortalem corpus quæsiuit in vndis,
Vt daret extremo membra cremanda rogo.
Spe frustrata dehinc tumulum congessit inanem,
Vmbramq; à Stygijs ter reuocauit aquis.
Auditus clamor fundo alti fluminis imo,
Errorq; ille nouæ Naidi gratus erat.
Et tum nemo quidem lachrymas non fudit amantis,
Luxeruntq; illum & posterna secla diem.
Extat adhuc læua monumentum hoc nobile ripa,
Quà Mogilam liquidis Vistula lambit aquis.

IO. CO-

https://rcin.org.pl

Et nunc ille ferox iacet acri vulnere victus,
At me fama alti tollit in astra poli.
Di, quorum auspiciis occurri hostilibus armis
Et verti in turpem signa inimica fugam,
Non ego vos urgente metu coluisse statimque
Neglexisse malis exonerata ferar,
Sed quicquid demersa altis vovi anxia curis,
Fortunatam omnes persoluisse scient.
Estne anima quicquam pretiosius? Hanc ego vobis
Vestro servatam munere dono libens".
Haec ait extremaeque ut stabat margine ripae,
Ultro se in rapidas praecipitavit aquas.
Obstupuere omnes factum gemituque dolorem
Testati immeritas ungue scidere genas.
Illam caeruleis excepit Vistula tectis
Et patrii iussit fluminis esse deam.
Plebs, rata mortalem, corpus quaesivit in undis,
Ut daret extremo membra cremanda rogo.
Spe frustrata dehinc tumulum congessit inanem
Umbramque a Stygiis ter revocavit aquis.
Auditus clamor fundo alti fluminis imo
Errorque ille novae Naidi gratus erat.
Et tum nemo quidem lachrimas non fudit amaras
Luxeruntque illum et postera saecla diem.
Exstat adhuc laeva monumentum hoc nobile ripa,
Qua Mogilam liquidis Vistula lambit aquis.

[E2v] Io<annis> Co-

A teraz ów okrutnik leży, powalony srogą raną, a mnie sława wynosi ku gwiazdom wysokiego nieba. Bogowie, pod których opieką wyszłam naprzeciw wojsku wroga i zmusiłam nieprzyjacielskie sztandary do haniebnej ucieczki! Nie będą o mnie mówić, że czciłam was tylko pod wpływem nagłego lęku, a uwolniona od nieszczęść zaraz porzuciłam, lecz wszyscy będą wiedzieć, że cokolwiek ślubowałam zatroskana, pogrążona w głębokich zmartwieniach, wypełniłam, gdy mi się poszczęściło. Czy jest coś droższego niż życie? To życie, ocalone dzięki waszej łasce, chętnie wam ofiaruję". Tak rzekła i tam, gdzie stała, na samej krawędzi brzegu, z własnej woli rzuciła się w bystre wody. Wszyscy osłupieli na widok tego czynu i poświadczając boleść łkaniem, kaleczyli paznokciami niewinne lica. Ją zaś bóg Wisły przyjął do swego błękitnego domu i polecił jej zostać boginką ojczystej rzeki. Lud, sądząc, że była śmiertelna, poszukiwał ciała wśród fal, aby dać spalić zwłoki na pogrzebowym stosie. Straciwszy już na to nadzieję, usypał pustą mogiłę, przywołując trzykrotnie cień ze stygijskich wód. Wołanie zostało usłyszane na samym dnie głębokiej rzeki i ta pomyłka była miła nowej Najadzie. Nie było wówczas nikogo, kto nie wylewałby gorzkich łez, i nawet przyszłe wieki miały opłakiwać ów dzień. Do dziś stoi ten wspaniały pomnik na lewym brzegu, tam, gdzie Wisła przejrzystymi wodami obmywa Mogiłę.

https://rcin.org.pl

Io<annis> Cochanovii

Elegiarum liber II

Elegia I

Nil tam enixe unquam divos sum, vi-
ta, precatus,
Costum adolens sanctis et pia
tura focis,
Atque hoc, ut tecum possem omnes exi-
gere annos
Et colere aeternae foedera amicitiae,
Dum me, post nunquam rediturum in luminis oras,
Sopisset Somni desidis atra soror.
Nec tu omnino meum aversari visa es amorem,
Quin dederas animi pignora multa tui,
Credere uti possem dis exaudita fuisse
Vota mea atque pias non periisse preces.
Huius te, ut video, saties iam cepit amoris
Et nova sunt animo taedia oborta tuo
Cuique locus princeps fuit antehac semper apud te,
Spretus in extremo nunc ego resto gradu,
O levitate tua multum dolitura puella;
Nam mihi ita infensos non reor esse deos,

KSIĘGA II, ELEGIA I O nic, moje życie, nie prosiłem nigdy bogów tak usilnie, paląc na świętych ołtarzach wonności i pobożne kadzidła, jak o to, bym mógł przepędzić z tobą wszystkie lata i podtrzymywać przymierze wieczystej przyjaźni, dopóki mnie (już nigdy niemającego powrócić w krainy światłości) nie uśpi czarna siostra leniwego Snu. I wcale się nie wydawało, że odrzucasz moją miłość, a nawet dawałaś mi wiele dowodów swego uczucia, tak że mogłem przypuszczać, że moje życzenia zostały wysłuchane przez bogów, a pobożne prośby nie przepadły. Jak widzę, miłość ta już ci się przejadła i niespodziewana niechęć zrodziła się w twym sercu, a ja, który przedtem zawsze byłem u ciebie na pierwszym miejscu, teraz, wzgardzony, pozostaję na miejscu ostatnim, dziewczyno, która będziesz bardzo żałować swej płochości; nie sądzę bowiem, by bogowie tak się na mnie zawzięli,

https://rcin.org.pl

IO. COCHANOVII
Elegiarum liber II.

ELEGIA I.

IL tam enixè vnquam diuos ſum, vita, precatus,
Coſtum adolens ſanctis, & pia tura focis:
Atq; hoc, vt tecum poſſem omnes exigere annos,
Et colere æternæ fœdera amicitiæ.
Dum me, poſt nunquam rediturum in luminis ora,
Sopiſſet ſomni deſidis atra ſoror.
Nec tu omninò meum auerſari viſa es amorem,
Quin dederas animi pignora multa tui,
Credere vti poſſem diis exaudita fuiſſe
Vota mea, atq; pias non periiſſe preces.
Huius te, vt video ſaties iam cepit amoris,
Et noua ſunt animo tædia orta tuo.
Cuiq; locus princeps fuit antehac ſemper apud te,
Spretus in extremo nunc ego reſto gradu.
O leuitate tua multùm dolitura, puella;
Nam mihi ita infenſos non reor eſſe deos.

https://rcin.org.pl

Vt caput iniuſto nequeam ſubducere regno;
Hoc ipſum quàmuis abſq; dolore meo
Confieri haud poſſit: Sed enim omnem iniuria amorẽ,
Et quàmuis veteres ſoluit amicitias.
Felle carere ferunt, imarum ſede, columbas,
Hoſtem læſa tamen pungit & illa ſuum.
Multa tua in me extant immitia, ſæuáq; facta,
Multa dolenda mihi, multa pudenda tibi.
Quæ tamen omnia amor concoxit, Lydia, noſter,
Corde nec eſt paſſus fixa manere meo.
Quin pœnas etiam, quæ te periuri manebant,
Optaui in noſtrum ſæpè redire caput.
Et quoties tonuit, voti mihi conſcius huius,
Vltrò arbitrabar me Iouis igne peti.
Decretumq; mihi fuit omninò, improba, pro te
Per Stygis horrendos velificare lacus.
Nec, ſi tu fuerus in nos ingrata futura,
Credebam oſuros & pia facta deos.
Auſa mori Alceſtis pro coniuge reddita vitæ eſt,
Et durum inuita morte rediuit iter.
At te nec pietas mea, nec conſtantia flexit,
In rectam vt velles verſa redire viam.
Proinde iuuenta tuas dum pinget florida malas,
Atq; hic in nitido manſerit ore color:
Copia amatorum nullo tibi tempore deêrit,
Et tua ſat mœchis eſt caelitum domus:

Qui

https://rcin.org.pl

Ut caput iniusto nequeam subducere regno,
Hoc ipsum quamvis absque dolore meo
Confieri haud possit; sed enim omnem iniuria amorem
Et quamvis veteres solvit amicitias.
Felle carere ferunt, irarum sede, columbas,
Hostem laesa tamen pungit et illa suum.
Multa tua in me exstant immitia saevaque facta,
Multa dolenda mihi, multa pudenda tibi,
Quae tamen omnia amor concoxit, Lydia, noster,
Corde nec est passus fixa manere meo.
Quin poenas etiam, quae te, periura, manebant,
Optavi in nostrum saepe redire caput
Et quoties tonuit, voti mihi conscius huius
Ultro arbitrabar me Iovis igne peti
Decretumque mihi fuit omnino, improba, pro te
Per Stygis horrendos velificare lacus.
Nec si tu fueras in nos ingrata futura,
Credebam osuros et pia facta deos:
Ausa mori Alcestis pro coniuge reddita vitae est
Et durum invita Morte redivit iter.
At te nec pietas mea, nec constantia flexit,
In rectam ut velles versa redire viam.
Proinde iuventa tuas dum pinget florida malas
Atque hic in nitido manserit ore color,
Copia amatorum nullo tibi tempore derit
Et tua sat moechis est calitura domus;

bym nie zdołał uwolnić swej osoby spod niesprawiedliwych rządów, chociaż nie mogłoby się to stać bez mojego cierpienia; jednakże krzywda niszczy wszelką miłość i przyjaźnie, choćby i stare.

Mówi się, że gołębice nie mają żółci, w której mieszka gniew, lecz nawet gołębica, zraniona, dziobie swego wroga. Jest wiele twych bezlitosnych i okrutnych uczynków wobec mnie: wiele rzeczy, z powodu których powinienem cierpieć, wiele, których powinnaś się wstydzić. Wszystko to jednak, Lidio, przetrawiła nasza miłość: nie mogła znieść, by pozostało to na stałe w mym sercu. Często nawet pragnąłem, by kary, które należały się tobie, wiarołomna, spadły na moją głowę. I pamiętając o tym życzeniu, ilekroć zagrzmiało, sądziłem, że na moją własną prośbę atakuje mnie ogień Jowisza i że zapadł na mnie wyrok, iż nieodwołalnie muszę już zamiast ciebie, niegodziwa, żeglować przez straszliwe stygijskie jeziora. Sądziłem, że nawet gdybyś ty miała się okazać dla mnie niewdzięczna, bogowie nie wzgardzą pobożnymi czynami: Alcestis, która miała odwagę umrzeć za małżonka, została przywrócona do życia i wbrew woli Śmierci przeszła z powrotem przykrą drogę. Lecz ciebie ani moje oddanie, ani stałość nie skłoniły do tego, byś zawróciła i znów weszła na właściwą ścieżkę. Tak więc, dopóki kwitnąca młodość będzie rumienić twe lica i krasa ta pozostanie na pięknej twarzy, nigdy nie zabraknie ci licznych miłośników, a twój dom będzie wystarczająco rozgrzany obecnością gachów.

https://rcin.org.pl

Qui te vero ita amet, te sit contentus ut una
Et tuus extremos perstet adusque rogos,
Haud facile invenias. Quae tu post verba, dolore
Docta tuo, dices vera fuisse nimis.

Elegia II

Bacche, tuus vates tibi supplicat: aspice, quaeso,
Immitis quo me torreat igne Venus;
Aspice, sed facilis cordisque incendia seda:
Saepe tua imbellis cornua fugit Amor.
Tu curas abigis, tu vanos temnere fastus
Et calcare doces divitioris opes,
Tu timidis animum, tu ignavis arma ministras,
Tu regis incautos per loca iniqua pedes.
Huc calices crebros infer, puer, huc age lymphas,
Sed lymphas aliis porrige, vina mihi,
Vina mihi et nexas fragranti flore corollas.
Ah, pereat, si quem sobria vita iuvat!
Non ego, cum moriar, sertis volo cingier ullis,
Tum mihi nec flores, tum neque vina date.
Vina mihi et flores vivo date: cum semel Orcum
Attigero, pulvis munera vestra bibet.
Vita brevis longam spem non amat. Abice curas,
Qui sapis: effusis labitur annus equis.
Quam cito prona vagum descendunt flumina in aequor,
Quam cito terra suas florida perdit opes,

[E4]

Takiego jednak, który będzie cię tak kochał, że zadowoli się jedynie tobą i pozostanie twoim aż po grób, niełatwo znajdziesz. Później, doświadczona własnym cierpieniem, powiesz, że te słowa były aż nadto prawdziwe.

ELEGIA II Bachusie, twój wieszcz pokornie cię błaga: spójrz, proszę, jakim ogniem pali mnie okrutna Wenus. Lecz spójrz łaskawym okiem i uśmierz pożar serca: często stroniący od walki Amor ucieka przed twymi rogami. Ty odpędzasz troski, ty uczysz lekceważyć próżną pychę i gardzić majątkiem bogatszego. Ty dajesz lękliwym odwagę, a tchórzliwym oręż, ty prowadzisz nieostrożne nogi przez wyboiste miejsca.

Dalejże, chłopcze, znoś tu gęsto kielichy, przynoś tu wodę, lecz wodę podaj innym, a mnie wino – mnie wino i uplecione z pachnących kwiatów wieńce. Ach, niech przepadnie ten, kogo cieszy życie w trzeźwości! Gdy umrę, nie chcę być koronowany żadnymi wieńcami; nie dawajcie mi wtedy ani kwiatów, ani wina. Dajcie mi wino i kwiaty, póki żyję: gdy już raz dotrę do Orku, proch wypije wasze dary. Krótkie życie nie lubi długiej nadziei. Niech porzuci troski, ktokolwiek ma rozum: rok ucieka na galopujących koniach. Jak szybko spadziste rzeki spływają do niestałego morza, jak szybko kwitnąca ziemia traci swe skarby,

https://rcin.org.pl

Qui te verò ita amet, te ſit contentus vt vna,
Et tuus extremos perſtet ad vſq; rogos,
Haud facile inuenias: quæ tu poſt verba, dolore
Docta tuo, dices vera fuiſſe nimis.

ELEGIA II.

BAcche, tuus vates tibi ſupplicat: aſpice quæſo,
Immitis quo me torreat igne Venus.
Aſpice ſed facilis, cordiſq; incendia ſeda:
Sæpè tua imbellis cornua fugit Amor.
Tu curas abigis, tu vanos temnere faſtus,
Et calcare doces diuitioris opes.
Tu timidis animum, tu ignauis arma miniſtras,
Tu regis incautos per loca iniqua pedes.
Huc calices crebros infer puer, huc age lymphas:
Sed lymphas aliis porrige, vina mihi.
Vina mihi, & nexas fragranti flore corollas,
Ah pereat, ſi quem ſobria vita iuuat.
Non ego, cùm moriar, ſertis volo cingier vllis,
Tum mihi nec flores, tum neq; vina date.
Vina mihi, & flores vino date: cùm ſemel Orcum
Attigero, puluis munera veſtra bibet.
Vita breuis longam ſpem non amat: abiice curas
Qui ſapis: effuſis labitur annus equis.
Quàm citò prona vagũ deſcendunt flumina in æquor,
Quàm citò terra ſuas florida perdit opes.

https://rcin.org.pl

Quàm citò Phœbæa nox lampade pulſa recedit,
Quàm citò non ſegnis ſurgit, abitq; dies:
Tam fugiunt anni, properatq; volatile tempus,
Nec cuiquam certum eſt, quid ſenat hora ſequens.
Dum puella vale: te nec mea flectere Muſa,
Nec potuit vel Amor, vel mea nuda fides.
Et mihi mens hæc eſt, nec iam ſeruire ſuperbæ,
Nec conſectari, quæ me inimica fugit.
Forſitan inueniam, quæ pluris me æſtimet: at tu
Serò, ſed agnoſces damna aliquando tua.
Hei mihi, quid dixi? quò me malus impulit error?
Ten' ego vel poſſim, vel caruiſſe velim?
O dulces ſomni, dulcis mora, vosq; beatæ
Noctes, cùm gremio me fouet illa ſuo.
Sed cur intereà calicem mihi nemo propinat:
Vnde iſtos Curios, Fabricioſq; nouos?
Nónne audiuiſtis etiam ipſum aliquando Catonem
Indulſiſſe iocis, & caluiſſe mero?
Iam veniet Bacchus: Bacchi certamina quisquis
Fugerit, inutum ſentiet ille deum.
Non fruſtrà tenera prætendit cornua fronte:
Cornua, ſi ſapitis, iſta cauete viri.
Præcipuè quem pulchra domi manet vxor, & intra
Limina deſerti ſola cubat thalami.
Iamq; olim & nautas mutant piſcibus, & nunc
Si tibi non caueas ex homine hircus eris.

Bacche

https://rcin.org.pl

Quam cito Phoebea nox lampade pulsa recedit,
Quam cito non segnis surgit abitque dies,
Tam fugiunt anni properatque volatile tempus
Nec cuiquam certum est, quid ferat hora sequens.
Dura puella, vale. Te nec mea flectere Musa,
Nec potuit vel amor, vel mea rara fides.
Et mihi mens haec est: nec iam servire superbae,
Nec consectari, quae me inimica fugit.
Forsitan inveniam, quae pluris me aestimet, at tu
Sero, sed agnosces damna aliquando tua.
Hei mihi, quid dixi? Quo me malus impulit error?
Ten ego vel possim, vel caruisse velim?
O dulces somni, dulcis mora vosque, beatae
Noctes, cum gremio me fovet illa suo!
Sed cur interea calicem mihi nemo propinat?
Unde istos Curios Fabriciosque novos?
Nonne audivistis etiam ipsum aliquando Catonem
Indulsisse iocis et caluisse mero?
Iam veniet Bacchus. Bacchi certamina quisquis
Fugerit, iratum sentiet ille deum.
Non frustra tenera praetendit cornua fronte;
Cornua, si sapitis, ista cavete, viri,
Praecipue, quem pulchra domi manet uxor et intra
Limina deserti sola cubat thalami:
Iamque olim et nautas mutarat piscibus, et nunc,
Si tibi non caveas, ex homine hircus eris.

[E4v] Bacche

jak szybko, przegnana lampą Feba, mija noc, jak szybko wstaje i odchodzi nieleniwy dzień, tak uciekają lata i pędzi lotny czas, a nikt nie ma pewności, co przyniesie następna godzina.

Żegnaj, okrutna dziewczyno! Nie zdołała cię ugiąć ani moja Muza, ani miłość, ani rzadko spotykana wierność. Mam to postanowienie: ani nie służyć już wyniosłej, ani nie ścigać tej, która nieprzyjaźnie przede mną ucieka. Może znajdę taką, która wyżej mnie będzie cenić, a ty, chociaż późno, dowiesz się kiedyś, co straciłaś.

Biada mi, co powiedziałem? Dokąd mnie zapędził zgubny błąd? Czyżbym mógł albo chciał być bez ciebie? O słodkie sny, słodkie chwile i wy, szczęśliwe noce, kiedy grzeje mnie ona na swym łonie! Lecz czemu nikt teraz nie podaje mi kielicha? Skąd ci nowi Kuriusze i Fabrycjusze? Nie słyszeliście, że kiedyś nawet sam Katon pozwalał sobie na żarty i rozgrzewał się czystym winem?

Zaraz przybędzie Bachus. Każdy, kto unika potyczek Bachusa, poczuje na sobie gniew boga. Nie na darmo nosi on rogi na młodzieńczym czole; mężowie, jeśli macie rozum, strzeżcie się tych rogów, szczególnie ten, na kogo czeka w domu piękna żona i śpi sama w opuszczonej sypialni: już kiedyś zmienił on żeglarzy w ryby, a i ty teraz, jeśli nie będziesz się miał na baczności, z człowieka staniesz się capem.

https://rcin.org.pl

Bacche pater, te quaeso, alios pete cornibus istis;
Me sat habe donis permaduisse tuis.

Elegia III

Quid me tam variis torques, Amor improbe, curis
Et rapidi huc illuc turbinis instar agis?
En qui succensus saeva modo bile tumebam
Et dominam iussi res sibi habere suas
Devovique caput diris, mea si levis unquam
Limen ad infidum planta reversa foret,
Nunc, eheu, pectus mordente iniuria eadem
Hostibus incipio lenior esse meis
Ingratisque ultro queror auribus et manifestum
Defendi fictis crimen amo lachrimis.
Meme, o quisquis ades, vinclis oneraque catena,
Meme extra limen ne sine ferre pedem,
Ne quando innocuos tentem pulsare Quirites
Vecors et saxis obvia quaeque petam;
Non quia non videam facinus me admittere dignum
Supplicio, civem si violare parem,
Sed quia nulla mei superant mihi frena regendi
Nec possum damnis abstinuisse meis.
Duc, o, praeclarum, puer imperiose, triumphum:
Mens bona ab arce sua praecipitata ruit.
Tu terras omnes, tu frenas aequora ponti,

Ojcze Bachusie, proszę cię, atakuj tymi rogami innych; uznaj, że wystarczy mi, jeśli nasiąknę twymi darami.

ELEGIA III Czemu, niegodziwy Amorze, dręczysz mnie tak różnymi troskami i miotasz mną to tu, to tam, jak gwałtowny wicher? Oto ja, który dopiero co, rozgniewany, wzbierałem żółcią i oświadczyłem swej pani, że się z nią rozstaję, rzucając przekleństwo na swą głowę, jeśli moja lekkomyślna stopa postanie znów na niewiernym progu, teraz, niestety, choć nadal ta sama krzywda gryzie me serce, zaczynam być łagodniejszy dla mych wrogów i sam sączę skargi do niewdzięcznych uszu, chcąc, by udawane łzy broniły jawnego występku. Ktokolwiek jest przy mnie, niech mnie spęta więzami i kajdanami, niech nie pozwoli mi wystawić nogi za próg, abym w szale nie próbował atakować niewinnych Kwirytów i obrzucać kamieniami wszystkiego, co napotkam na drodze; nie dlatego, żebym nie zdawał sobie sprawy z tego, że popełniam karygodny uczynek, gdybym przygotowywał napaść na obywatela, lecz dlatego, że nie mam już żadnych hamulców, jeśli chodzi o panowanie nad sobą, i nie mogę się powstrzymać od działania na własną szkodę. Odbywaj, władczy chłopcze, swój wspaniały triumf: zdrowy rozsądek, strącony ze swej twierdzy, leci w przepaść. Ty panujesz nad wszystkimi ziemiami, nad przestworami morza,

https://rcin.org.pl

Bacche pater, te quæſo, alios pete cornib. iſtis:
Me ſat habe donis permaduiſſe tuis.

ELEGIA III.

QVid me tam variis torques, Amor improbe, curis,
Et rapidi huc illuc turbinis inſtar agis?
En qui ſuccenſus ſæua modò bile tumebam,
Et dominam iußi res ſibi habere ſuas:
Deuouiq; caput diris, mea ſi leuis vnquam
Limen ad infidum planta reuerſa foret:
Nunc, ebeu, pectus mordente iniuria eadem,
Hoſtibus incipio lenior eſſe meis.
Ingratiſq; vltrò queror auribus, & manifeſtum
Defendi fictis crimen amo lacbrymis.
Me me, ô quisquis ades, vinclis, oneraq; catena,
Me me extrà limen ne ſine ferre pedem.
Ne quando innocuos tentem pulſare Quirites
Væcors, & ſaxis obuia quæq; petam.
Non quia non videam facinus me admittere dignum
Supplicio, ciuem ſi violare parem:
Sed quia nulla mei ſupenant mihi frena regendi,
Nec poſſum damnis abſtinuiſſe meis.
Duc, ô præclarum puer imperioſe triumphum,
Mens bona ab arce ſua præcipitata ruit.
Tu terras omnes, tu frenas æquor ponti,

https://rcin.org.pl

Te rigidi manes, & Iouis aula tremit.
Ergo amiſſa ſemel incautæ errore iuuentæ
Libertas nobis irreditum periit:
Vitaq; ſub domino exantlanda eſt omnis iniquo,
Nec dabitur fructo ſoluere colla iugo.
At ſaltem admiſſæ caperet me obliuio culpæ,
Ne ſimul odiſſe, & cogar amare ſimul.
Nunc me in diuerſas raptari ſentio partes,
Et furit in venis imq;, amorq; meis.
Hoc per tota nouem eſt porrectum iugera terræ,
Fœcundo geminam pectore paſcere auem.
Hoc ſaxo obniti eſt ſemper, ſemperq; relabi,
Hoc indefeſſa circumagi vſq; rota.
Iam ſi quando mero cunas expellere conor,
Qui vna arſi, gemina mox cineſio face.
Seu noua mutatis conſector gaudia flammis,
Nox æquam prorſus non habet illa Cyprim.
Ibo quò me cunq; pedes, & lumina ducent,
Fida ſodalicij turba valete mei.
Ibo: ſed facile eſt fugere vrbem & limina nota:
At quis tam pernix, ſe quoq; vt effugiat?
Et tamen ire libet, meq; altis condere ſyluis:
Subueniunt animis triſtib. illa loca.
Hic auium querulis reſonat concentibus áér,
Hic vario tellus flore adoperta viret.
Hic pauidum exagitat leporem indefeſſa canum vis,
Et ten-

https://rcin.org.pl

Te rigidi Manes et Iovis aula tremit.
Ergo amissa semel incautae errore iuventae
Libertas nobis irreditura perît
Vitaque sub domino exantlanda est omnis iniquo
Nec dabitur fracto solvere colla iugo.
At saltem admissae caperet me oblivio culpae,
Ne simul odisse et cogar amare simul.
Nunc me in diversas raptari sentio partes
Et furit in venis iraque amorque meis.
Hoc per tota novem est porrectum iugera terrae
Fecundo geminam pectore pascere avem,
Hoc saxo obniti est semper semperque relabi,
Hoc indefessa circumagi usque rota.
Iam si quando mero curas expellere conor,
Qui una arsi, gemina mox cinefio face;
Seu nova mutatis consector gaudia flammis,
Nox aequam prorsus non habet illa Cyprim.
Ibo, quo me cunque pedes et lumina ducent.
Fida sodalicii turba valete mei!
Ibo, sed facile est fugere urbem et limina nota,
At quis tam pernix, se quoque ut effugiat?
Et tamen ire libet meque altis condere silvis:
Subveniunt animis tristibus illa loca.
Hic avium querulis resonat concentibus aer,
Hic vario tellus flore adoperta viret,
Hic pavidum exagitat leporem indefessa canum vis

[Fv] Et ten-

przed tobą drżą niewzruszone bóstwa podziemi i pałac Jowisza. Tak więc, raz utracona przez błąd niebacznej młodości, bezpowrotnie ginie nasza wolność i trzeba przepędzić życie pod władzą niegodziwego pana, a nie uda się uwolnić karku, połamawszy jarzmo. Obym przynajmniej zdołał zapomnieć o popełnionej winie i nie był zmuszony równocześnie kochać i nienawidzić. Teraz czuję, że jestem rozrywany na różne strony, a w moich żyłach wrze i miłość, i gniew. To tak, jak leżeć rozciągniętym na całych dziewięciu morgach ziemi i karmić żyzną piersią dwa ptaki. To tak, jak toczyć głaz w górę i wciąż odeń odpadać, to jak być nieustannie obracanym w kole. Gdy usiłuję czasem odpędzić troski winem, to jeśli paliła mnie przedtem jedna pochodnia, niebawem dwie obracają mnie w popiół. A jeśli szukam nowych radości, odmieniwszy miłosne płomienie, noc taka wcale nie cieszy się łaską Cyprydy. Pójdę, gdzie mnie oczy i nogi poniosą. Żegnaj, wierne grono mych towarzyszy! Pójdę, lecz łatwo uciec od miasta i znanych progów, a kto jest tak prędki, by zdołał uciec również od siebie? A jednak mam ochotę iść i schować się w wysokich lasach: takie miejsca dobrze robią smutnym sercom. Tu powietrze rozbrzmiewa ptasimi skargami, tu zieleni się ziemia, okryta rozmaitym kwieciem, tu niezmordowana zgraja psów szczuje lękliwego zająca

https://rcin.org.pl

Et tenduntur apris retia silvicolis.
Eheu, nulla movent animum spectacula maestum,
Infelix tacitis ossibus haeret amor.
Urbem reppetere est animus. Conc*e*dite, silvae.
Non nemora aut fontes, non mihi rura placent,
Sed ne urbs ipsa quidem nec denique vita. Protervus
Consilia involvit sic puer ille mea.

Elegia IV

Cura pii vates divum sumus: aurea visa est
Adstare *in somnis* hac mihi nocte Venus.
Talem si Phrygia spectavit pastor in Ida,
Nescio, quid Iuno quidve Minerva fremant.
Ambrosium crinem radians astrinxerat aurum,
Certabant geminis lumina sideribus
Purpureusque color niveo permistus in ore
Aurorae facies exorientis erat
Aut cum flos roseus lacti puro innatat, aut cum
Sidonio sparsum murice fulget ebur.
Talis erat talemque mihi visa edere vocem est
Incumbens lecto nocte silente meo:
„Tu, si quisquam alius, poteras sapienter amare,
Cuius tam longo pectus amore calet.
Miles ubi assiduis animum duravit in armis,
Intrepida raucas excipit aure tubas;

i zastawia się sidła na leśne dziki. Ach, biada! Żadne widoki nie poruszają smutnego serca, nieszczęśliwa miłość przywarła do milczących kości. Chce się wrócić do miasta. Ustąpcie, lasy. Nie podobają mi się gaje ani źródła, ani wieś, ani nawet miasto, ani wreszcie życie. Tak bardzo ten swawolny chłopiec zapanował nad moimi zamiarami.

ELEGIA IV My, pobożni poeci, jesteśmy przedmiotem troski bogów: tej nocy zobaczyłem we śnie złocistą Wenus. Jeśli taką zobaczył ją pasterz na Idzie, nie rozumiem, czemu złoszczą się Junona czy Minerwa. Pachnące ambrozją włosy opasane były świecącym złotem, oczy mogły się równać z dwiema gwiazdami, a purpurowa barwa na twarzy, pomieszana ze śnieżnobiałą, wyglądała jak oblicze wschodzącej Aurory, albo jak kwiat różany, gdy pływa w czystym mleku, albo jak kość słoniowa, gdy jaśnieje skropiona sydońską purpurą. Taka była i takie słowa, jak mi się wydało, skierowała do mnie, spoczywając na mym łożu pośród cichej nocy: „Jeśli w ogóle ktoś, to ty mógłbyś kochać mądrze, skoro twe serce pała tak długotrwałą miłością. Gdy żołnierz zahartuje ducha w ustawicznych bojach, nieustraszonym uchem słucha ochrypłych trąb;

https://rcin.org.pl

Et tenduntur apris retia ſyluicolis.
Eheu nulla mouent animum ſpectacula mœſtum,
Infelix tacitis oſſib. hæret amor.
Vrbem reppetere eſt animus: concædite ſyluæ,
Non nemora, aut fontes, non mihi rura placent.
Sed ne vrbs ipſa quidem, nec deniq; vita: proterua
Conſilia inuoluit ſæpe puer ille mea.

ELEGIA IIII.

CVm pij vates diuûm ſumus: aurea viſa eſt
Adſtare inſomnis hac mihi nocte Venus.
Talem ſi Phrygia ſpectauit paſtor in Ida,
Neſcio quid Iuno, quidúe Minerua fremant.
Ambroſium crinem nidians aſtrinxerat aurum,
Certabant geminis lumina ſyderibus.
Purpureuſq; color niueo permiſtus in ore
Auroræ facies exorientis erat.
Aut cùm flos roſeus lacti puro innatat, aut cùm
Sidonio ſparſum murice fulget ebur.
Talis erat, talemq; mihi viſa edere vocem eſt,
Incumbens lecto nocte ſilente meo.
Tu, ſi quisquam alius, potens ſapienter amare,
Cuius tam longo pectus amore calet.
Miles vbi aſſiduis animum duruit in armis,
Intrepida raucas excipit aure tubas.

https://rcin.org.pl

Qui ſæpè indomitum curua nate proſcidit æquor,
Securus tumidis nauita fertur aquis.
At tu, captus vti nunc primùm de grege taurus,
Subtrahere adducto colla videre iugo.
Et leuiter diſtrictus, amaris aſtra laceßis
Queſtibus, & ſuperos improbus eſſe negas.
Demens, ah demens, qui vento flante ſecundo
Non videt alternas ponè venire vices.
Nulli tam faciles fortuna aſpirat amores,
Vt lachrymis aliquem non ſinat eſſe locum.
Vt mille effugias mala, reſtant altera mille,
Quæ tibi ſecurum ſollicitent animum.
Ille ſapit, qui fert rectè, quod ferre neceſſe eſt,
Nec ſua damna nouis accumulat lachrymis.
Quanquam ſi expendas aliorum incommoda amantũ,
Non dubito, felix quin videare tibi.
Quàm multos cenſes apud Orci limina flere,
Quos ingratus Amor ſuſtulit ante diem.
Aut quibus eripuit ſedes malefidus auitas,
Miſit & ignoti ſub titulum domini.
At tua quàm facie præſtans, tam pectore miti eſt,
Et te plus etiam, quàm merearis, amat.
Sed tibi nulla pudica ſatis, nulla, improbe, caſta eſt,
Sit licet Euadne, priſcaq; Penelope.
Atqui non facibus ſuccenſis, non, Hymenæo
Deducente, tuum contigit illa torum:

Sed

https://rcin.org.pl

Qui saepe indomitum curva rate proscidit aequor,
Securus tumidis navita fertur aquis.
At tu, captus uti nunc primum de grege taurus,
Subtrahere adducto colla videre iugo
Et leviter districtus amaris astra lacessis
Questibus et superos improbus esse negas.
Demens, ah demens, qui vento flante secundo
Non videt alternas pone venire vices!
Nulli tam faciles Fortuna aspirat amores,
Ut lachrimis aliquem non sinat esse locum.
Ut mille effugias mala, restant altera mille,
Quae tibi securum sollicitent animum.
Ille sapit, qui fert recte, quod ferre necesse est,
Nec sua damna novis accumulat lachrimis.
Quanquam si expendas aliorum incommoda amantum,
Non dubito, felix quin videare tibi.
Quam multos censes apud Orci limina flere,
Quos ingratus amor sustulit ante diem
Aut quibus eripuit sedes male fidus avitas
Misit et ignoti sub titulum domini?
At tua quam facie praestans, tam pectore miti est
Et te plus etiam, quam merearis, amat.
Sed tibi nulla pudica satis, nulla, improbe, casta est,
Sit licet Evadne priscaque Penelope.
Atqui non facibus succensis, non hymenaeo
Deducente tuum contigit illa torum,

[F2v] Sed

żeglarz, który często pruje wydrążoną łódką nieujarzmione morze, spokojnie daje się nieść wezbranym falom. A ty, jak się zdaje, uchylasz kark od nałożonego jarzma, jak byk dopiero co schwytany ze stada; ledwo draśnięty, nękasz gwiazdy gorzkimi skargami i zaprzeczasz, niegodziwy, że istnieją bogowie. Szalony, ach, szalony ten, kto gdy zawieje pomyślny wiatr, nie widzi, że za nim idzie odmienny los! Nikomu Fortuna nie przysporzy tak łatwych miłości, by nie zostawiła żadnego miejsca na łzy. Choćbyś uniknął tysiąca nieszczęść, zostaje tysiąc innych, które będą ci kłopotać spokojny umysł. Ten jest mądry, kto znosi jak należy to, co trzeba znieść, i nie powiększa swej szkody nowymi łzami. A przecież, jeśli rozważysz niedole innych kochanków, nie wątpię, że mógłbyś się uznać wręcz za szczęśliwego. Jak sądzisz, jak wielu płacze u progów Orku takich, których niewdzięczna miłość przedwcześnie zgładziła, albo ilu jest takich, którym zdradziecko wyrwała odziedziczone po przodkach domy i przekazała w posiadanie nieznanemu panu? Twoja pani natomiast jak wyróżnia się twarzą, tak też łagodnym sercem, i kocha cię bardziej, niż na to zasługujesz. Lecz dla ciebie, niegodziwcze, żadna nie jest dość skromna, żadna dość czysta, choćby była to Ewadne czy dawna Penelopa. A przecież weszła ona do twego łoża nie przy zapalonych pochodniach i nie przy wtórze pieśni weselnych,

https://rcin.org.pl

Sed furtim et tacitis obrepsit sola tenebris
Quodque facit, nulla lege coacta facit.
Haec tu grato animo, si quid sapis, accipe nec plus
Exige, quam lecto debeat illa tuo.
Nam persuaderi quanquam tibi non sinis illam
Carpi infelicem mutuo amore tui,
Hoc ab ea ferre es solitus tamen, improbe, quo plus
Nullus, quantumvis perditus, optet amans".
Haec cum dixisset, currum conscendit eburnum
Et dedit admissis aurea lora cygnis.
Me quoque destituit somnus noxque illa dolorem
Non nihil et curas visa levasse meas.

Elegia V

Non ita solliciti sulcant Neptunia nautae
Aequora, cum caeca sidera nocte latent,
Nec fugiente die tanto maerore viator
Errans in silva carpitur Hercynia,
Quantis nostra solent tabescere pectora curis,
Cum fugis ex oculis, Lydia dura, meis.
Tum mihi nequicquam caelestia porrigat Hebe
Pocula, nequicquam pulset Apollo lyram.
Omnia sunt ingrata tuo sine, Lydia, amore,
Omnia sunt luctus, omnia sunt lachrimae.
Perfidus ille, meo quicunque invidit amori,

lecz wśliznęła się tam sama, ukradkiem, pośród milczących ciemności – to, co czyni, czyni nieprzymuszona żadnym prawem. Jeśli masz choć trochę rozumu, przyjmij to wdzięcznym sercem, i nie wymagaj więcej, niż jest ona winna twemu łożu. Chociaż bowiem nie pozwalasz sobie wytłumaczyć, że ją tak samo, nieszczęsną, dręczy miłość do ciebie, to jednak, niegodziwcze, przyzwyczaiłeś się otrzymywać od niej tyle, że więcej nie mógłby sobie życzyć żaden, nawet najbardziej namiętny kochanek".

Gdy to rzekła, wsiadła na rydwan z kości słoniowej i poluzowała złote lejce, popędzając zaprzężone łabędzie. Również sen mnie opuścił i wydało mi się, że noc ta przyniosła pewną ulgę mojej boleści i troskom.

ELEGIA V Nie tak bardzo zatroskani żeglarze prują tonie Neptuna, gdy gwiazdy kryją się pośród ciemnej nocy, i nie takim zmartwieniem, gdy umyka dzień, przejęty jest wędrowiec, błądzący w Lesie Hercyńskim, jakimi troskami zwykło się wyniszczać moje serce, gdy znikasz mi z oczu, sroga Lidio. Wówczas na próżno Hebe podawałaby mi niebiańskie puchary, na próżno Apollo trącałby lirę. Wszystko jest niemiłe bez twojej miłości, Lidio. Wszystko jest żalem, wszystko jest łzami. Niech ów zdrajca, który pozazdrościł mojej miłości,

https://rcin.org.pl

Sed furtim, & tacitis obrepſit ſola tenebris,
Quodq; facit, nulla lege coacta facit.
Hæc tu gnato animo, ſi quid ſapis, accipe, nec plus
Exige, quàm lecto debeat illa tuo.
Nam perſuaderi quanquam tibi non ſinis, illam
Carpi infelicem mutuo amore tui:
Hoc ab ea ferre ex ſolitus tamen, improbe, quo plus
Nullus quantumuis perditus optet amans.
Hæc cùm dixiſſet currum conſcendit eburnum,
Et dedit admiſſis aurea lora cygnis.
Me quoq; deſtituit ſomnus, noxq; illa dolorem
Non nihil, & cuius viſa leuaſſe meas.

ELEGIA V.

NON ita ſolliciti ſulcant Neptunia nautæ
Æquora, cùm cæca ſydera nocte latent.
Nec fugiente die tanto mœrore viator
Errans in ſylua carpitur Hercynia:
Quantis noſtra ſolent tabeſcere pectora curis,
Cùm fugis ex oculis, Lydia dura, meis.
Tum mihi nequicquam cœleſtia porrigat Hebe
Pocula, nequicquam pulſet Apollo lyram.
Omnia ſunt ingrata tuo ſine, Lydia, amore,
Omnia ſunt luctus, omnia ſunt lachrymæ.
Perfidus ille, meo quicunq; inuidit amori,

https://rcin.org.pl

Inuitos habeat, quicquid aget, ſuperos.
Non incerta loquor: ſæuo nunc ille dolore
Saucius, indomitis nauigat æquoribus.
Ingnitiq; diu pœnas perpeſſus amoris,
Anticyram tandem per freta vaſta petit.
O Neptune, tui ſi ſunt rapida æquora iuris,
Cyaneis illam fige nutem ſcopulis.
Fige: vel in medias luctantem coniice Syrtes,
Aluetus infidum continet ille caput.
Me Venus edocuit quos uis ſufferre labores,
Et mihi iampridem nil in amore nouum eſt.
Edidici hybernis pluuiam fundentib. Auſtris,
Dormire ingnatas frigidus ante fores.
Et mihi promiſſas potiori cedere noctes,
Et lacbrymas ſiccis diſſimulare genis.
Lydia, te propter nibil eſt, quod ferre recuſem,
Seu faueas, ſeu tu ſis inimica mihi.
En agedum, ſæuo mea pectora diuide ferro,
Si merui, & ſi te vulnera noſtra iuuant.
Si neq; ego merui, nec tu quoq; ſanguine gaudes,
Quid me ſollicitum lenta perire ſinis?

ELEGIA VI.

INfauſtus fuit ille dies, cùm Lydia, primùm
Occurriſti oculis aſpicienda meis.

Tùne

https://rcin.org.pl

Iratos habeat, quicquid aget, superos.
Non incerta loquor: saevo nunc ille dolore
Saucius indomitis navigat aequoribus
Ingratique diu poenas perpessus amoris
Anticyram tandem per freta vasta petit.
O Neptune, tui si sunt rapida aequora iuris,
Cyaneis illam fige ratem scopulis,
Fige vel in medias luctantem conice Syrtes:
Alveus infidum continet ille caput.
Me Venus edocuit quosvis sufferre labores
Et mihi iam pridem nil in amore novum est.
Edidici hibernis pluviam fundentibus Austris
Dormire ingratas frigidus ante fores
Et mihi promissas potiori cedere noctes,
Et lachrimas siccis dissimulare genis.
Lydia, te propter nihil est, quod ferre recusem,
Seu faveas, seu tu sis inimica mihi;
En agedum saevo mea pectora divide ferro,
Si merui et si te vulnera nostra iuvant.
Si neque ego merui, nec tu quoque sanguine gaudes,
Quid me sollicitum lenta perire sinis?

Elegia VI

Infaustus fuit ille dies, cum, Lydia, primum
Occurristi oculis aspicienda meis.

[F3v] Tunc

w każdym swym działaniu napotyka niechęć rozgniewanych bogów. Wiem, co mówię: rozdarty srogim bólem, żegluje on teraz po nieposkromionych falach, a doznawszy przez długi czas kar za niewdzięczną miłość, zmierza w końcu przez szerokie morze do Antycyry. O Neptunie, jeśli gwałtowne morze podlega twoim prawom, uwięź jego łódź w Skałach Kyanejskich albo rzuć w sam środek Syrt, by walczyła z falami: ten statek wiezie wiarołomną głowę.

Mnie Wenus nauczyła znosić wszelkie trudy i już od dawna nie ma dla mnie w miłości nic nowego. Nauczyłem się spać zmarznięty pod niewdzięcznymi drzwiami, gdy zimowe Austry leją obfity deszcz, i odstępować obiecane mi noce temu, kto był bardziej skuteczny, i ukrywać łzy, ukazując suche policzki. Nie ma nic takiego, Lidio, czego nie byłbym gotów znosić dla ciebie, czy mi sprzyjasz, czy jesteś mi nieprzyjazna. Dalej więc, przetnij me serce srogim mieczem, jeśli zasłużyłem i cieszą cię moje rany. A jeśli nie zasłużyłem i nie raduje cię krew, dlaczego, opieszała, pozwalasz, bym ginął ze zmartwienia?

ELEGIA VI Nieszczęsny był ów dzień, Lidio, gdy po raz pierwszy ukazałaś się moim oczom.

https://rcin.org.pl

Tunc adaperta via est nostro tam longa dolori,
Tum coepi infelix corde carere meo.
Hei mihi, cur una, faciem cum forte tuerer,
Non vidi mores ingeniumque tuum?
Caecus Amor vetuit; sed caecus non fuit illo
Tempore, cum palmam traderet ille tibi
Mille alias inter, quarum celeberrima passim
Tum dimanabat forma per ora virum.
Tam constans esses, quam forma, Lydia, praestas!
Haec facies alio pectore digna fuit.
Digna fuit facies, in qua constantia maior,
In qua certa fides, certus inesset amor.
Forsan et hoc meritis debebas, improba, nostris,
Obsequii velles si meminisse mei.
Nunc oblita quidem es, sed quae tibi suggerat olim
Meque meamque fidem, venerit una dies,
Venerit utque geras solidum sub pectore ferrum,
Coget te invitis illachrimare genis.
Ast ego per medias fugiam te, perfida, Syrtes,
Quantumvis pelagi saeviat ira licet:
Invisos modo non videant mea lumina colles,
Quo me cunque libet ventus et aestus agant.
Illic fortunamque meam tuaque impia facta
Fluctibus et surdo conquerar usque mari,
Conquerar et scopulis: scopulos fortasse movebo,
Qui cor non potui, dura, movere tuum.

[F4] At

Wtedy otwarła się tak długa droga mego cierpienia, wówczas, nieszczęsny, zacząłem tracić serce. Biada mi – dlaczego, gdy dane mi było spojrzeć na twarz, nie zobaczyłem zarazem twych obyczajów i twego charakteru? Zabronił ślepy Amor; nie był jednak ślepy wówczas, gdy przekazał ci palmę pierwszeństwa pośród tysiąca innych, których przesławna piękność rozsławiana była wszędzie przez usta mężów. Obyś była tak stała, Lidio, jak celujesz urodą! Ta twarz była godna innego serca. Ta twarz godna była takiej kobiety, w jakiej mieszka większa stałość, pewna wiara, pewna miłość. Być może i to należałoby mi się od ciebie, niegodziwa, gdybyś raczyła pamiętać o mojej służbie. Teraz wprawdzie zapomniałaś, lecz nadejdzie kiedyś dzień, który przypomni ci o mnie i o mej wierności; nadejdzie i zmusi cię, choćbyś miała w piersi twarde żelazo, byś zalała łzami broniące się przed tym oblicze.

Ja zaś będę uciekał przed tobą, wiarołomna, środkiem Syrt, choćby nie wiem jak rozszalał się gniew morza: byle tylko moje oczy nie oglądały niemiłych mi wzgórz; niech wiatr i prąd niosą mnie gdziekolwiek bądź. Tam będę się ciągle skarżył falom i głuchemu morzu na mój los i twoje niegodziwe czyny; będę się skarżył także skałom: może wzruszę skały, choć nie zdołałem poruszyć, okrutna, twojego serca.

https://rcin.org.pl

Tùnc adaperta via eſt noſtro tam longa dolori,
Tum cœpi infelix corde carere meo.
Hei mihi, cur vnà, faciem cùm forte tuerer,
Non vidi mores, ingeniumq; tuum.
Cœcus Amor vetuit: ſed cœcus non fuit illo
Tempore, cùm palmam tuderet ille tibi.
Mille alias inter: quarum celeberrima paſſim
Tum dimanabat forma per ora virûm.
Tam conſtans eſſes, quàm forma, Lydia, præſtas:
Hæc facies alio pectore digna fuit.
Digna fuit facies, in qua conſtantia maior,
In qua certa fides, certus ineſſet amor.
Forſan & hoc meritis debebas, improba, noſtris,
Obſequii velles ſi meminiſſe mei.
Nunc oblita quidem es: ſed quæ tibi ſuggerat olim
Meq; meamq; fidem, venerit vna dies.
Venerit, vtq; genus ſolidum ſub pectore ferrum,
Coget te inuitis illachrymare genis.
Aſt ego per medias fugiam te, perfida, Syrtes,
Quantumuis pelagi ſæuiat ira licet.
Inuiſos modò non videant mea lumina colles,
Quò me cunque libet ventus, & æſtus agant.
Illic fortunamq; meam, tuaq; impia facta
Fluctibus, & ſurdo conquerar vſq; mari.
Conquerar & ſcopulis: ſcopulos fortaſſe mouebo,
Qui cor non potui, dura, mouere tuum.

At

https://rcin.org.pl

At vos Æolii verrentes æquora venti,
Mergite me pelago, cùm rediturus ero.

ELEGIA VII.

SParge, puer, violas, & ſtactæ profer odores,
Et remoue lymphas, & mihi funde merum.
Non ego aquam, ſi ſim malus vſq; póëta futurus,
Sit licet Aonio fonte petita, bibam.
Prome chelym, lætis aptentur carmina neruis,
Certum eſt hunc feſtos inter habere diem.
Rex hodie Auguſtus victricia ſigna reportans,
Arctois rediit ſoſpes ab æquoribus.
Acer vbi infeſtis Liuonem compulit armis,
Ante triumphales procubuiſſe pedes.
Legatis contrà fas omne, humanáq; iura
Intulerat ſæuas perfidus ille manus.
Quod facinus bello cùm rex ſtatuiſſet aperto
Vlciſci, validam cogit & ille manum.
Et prior in medii procurrens æquora campi,
Acria magnanimo bella ciebat equo.
Principiis diſpar fuit exitus: ille modo aſper
Terga ferè ante tubam non reuocanda dedit.
Ac velut, abſentem taurus cùm prouocat boſtem,
Horrendùm mugit, cornuáq; exacuit.
Tùm ſi montiuagum conſpexit forte leonem,

Olli-

https://rcin.org.pl

At vos, Aeolii verrentes aequora venti,
Mergite me pelago, cum rediturus ero.

Elegia VII

Sparge, puer, violas et stactae profer odores,
Et remove lymphas, et mihi funde merum.
Non ego aquam, si sim malus usque poeta futurus,
Sit licet Aonio fonte petita, bibam.
Prome chelym, laetis aptentur carmina nervis.
Certum est hunc festos inter habere die*m*.
Rex hodie Augustus victricia signa reportans
Arctois rediit sospes ab aequoribus,
Acer ubi infestis Livonem compulit armis
Ante triumphales procubuisse pedes.
Legatis contra fas omne humanaque iura
Intulerat saevas perfidus ille manus.
Quod facinus bello cum rex statuisset aperto
Ulcisci, validam cogit et ille manum
Et prior in medii procurrens aequora campi
Acria magnanimo bella ciebat equo.
Principiis dispar fuit exitus: ille modo asper
Terga fere ante tubam non revocanda dedit.
Ac velut absentem taurus cum provocat hostem,
Horrendum mugit cornuaque exacuit,
Tum, si montivagum conspexit forte leonem,

A wy, miotające falami wiatry Eola, pogrążcie mnie w morzu, gdybym zamierzał powrócić.

ELEGIA VII Rozsyp, chłopcze, fiołki i przynieś wonności mirry, zabierz wodę i nalej mi czystego wina. Choćbym miał zostać złym poetą, nie będę pił wody, nawet gdyby była zaczerpnięta z aonijskiego źródła. Wyjmij lutnię, niech pieśni dostroją się do wesołych strun. Dzień ten postanowiłem zaliczyć do radosnych świąt. Dziś król August, przynosząc z powrotem zwycięskie sztandary, wrócił zdrów i cały znad północnego morza, gdzie dzięki swej dzielności zmusił Liwona skierowanym przeciw niemu atakiem, by padł mu do zwycięskich stóp. Ten wiarołomca podniósł okrutne ręce na posłów wbrew przyzwoitości i wszelkim ludzkim prawom. Gdy król postanowił pomścić tę zbrodnię otwartą wojną, również on zebrał potężny oddział i występując pierwszy na środek placu boju, zagrzewał do srogiej walki, siedząc na wspaniałym koniu. Koniec okazał się całkiem inny niż początek: niedawno tak zadziorny, podał on tyły niemal jeszcze przed dźwiękiem trąby i nie dało się go przywołać z powrotem. Jak byk, który wzywając do walki nieobecnego wroga, straszliwie ryczy i ostrzy sobie rogi, a gdy zobaczy przypadkiem górskiego lwa,

https://rcin.org.pl

Oblitus pugnae corde tremente fugit,
Haec facies Livonis erat: stans aequore aperto
Spirabat saevas hoste morante minas;
Ut seges hastarum veniensque adparuit agmen,
Ne tentare quidem proelia prima tulit,
Sed veniam abiectis poscebat degener armis
Votaque non surdos illa habuere deos.
Nam tu supplicibus pacem, rex magne, dedisti,
Inferior qualem non habiturus eras,
Nec satis id duxti: socios ex hostibus ultro
Fecisti, pro quis bella cruenta geras.
Clara Iagellonum soboles, quos fortibus armis
Exsuperas, placido vince quoque ingenio.
Hac tuus arte pater caelo caput intulit alto:
Non solum forti praestitit ille manu:
Ut dextra metuendus erat, sic pectore lenis;
Hoc neque Teuto, neque hoc Prussia culta neget.
Huius virtutes exemplaque nota secutus
In caelum rectam tu tibi sterne viam
Quaeque tibi florens in summa tradita pace est,
Sarmatiae praestes otia longa tuae
Quodque facis, patriis procul arce a finibus hostem
Trans Tanaimque Scythas in sua regna fuga.
Pace iugum indomitus consuescit ferre iuvencus
Et valido pinguem vomere scindit humum;
Pace greges ovium per florida rura vagantur

zapomina o walce i ucieka z drżeniem serca, tak właśnie zachował się Liwon: stojąc w otwartym polu, dyszał srogimi groźbami, gdy wróg zwlekał, a gdy pojawił się las włóczni i nadciągający oddział, nie zdołał nawet przystąpić do pierwszego starcia, lecz porzuciwszy broń, wyrodny, błagał o łaskę, a bogowie nie byli głusi na te prośby. Ty bowiem, wielki królu, dałeś uniżonym taki pokój, jakiego nie uzyskałbyś jako pokonany. Uznałeś, że nie dość na tym: z wrogów uczyniłeś sobie ponadto sprzymierzeńców, podejmując się toczyć za nich krwawe boje. Sławny potomku Jagiellonów, zwyciężaj także łagodnością charakteru tych, których przewyższasz dzielnością wojenną. Dzięki tej sztuce twój ojciec sięgnął głową wysokiego nieba: nie tylko odnosił przewagi mężną ręką; jak swą prawicą wzbudzał strach, tak sercem był łagodny – nie zaprzeczą temu ani pełne ogłady Prusy, ani Teuton. Naśladując jego cnoty i sławne przykłady, toruj sobie prostą drogę do nieba. Zapewnij twojej Sarmacji, która została ci przekazana w rozkwicie i pełnym pokoju, długotrwałe wytchnienie. Odpędzaj wroga daleko od ojczystych granic, co zresztą robisz, i przegnaj Scytów za Don, do ich państwa. W czas pokoju nieujarzmiony byczek przyzwyczaja się nosić jarzmo i mocnym pługiem tnie żyzną ziemię; w czas pokoju stada owiec chodzą po ukwieconych łanach,

https://rcin.org.pl

Oblitus pugnæ, corde trementc, fugit.
Hæc facies Liuonis erat: ſtans æquore aperto,
Spirabat ſæuas, boſte morante, minas:
Vt ſeges haſtarum, veniensq; adparuit agmen,
Ne tentare quidem prælia prima tulit.
Sed veniam abiectis poſcebat degener armis,
Votaq; non ſurdos illa habuere deos.
Nam tu ſupplicib. pacem, Rex magne, dediſti,
Inferior qualem non habiturus eris.
Nec ſatis id duxti, ſocios ex hoſtibus vltrò
Feciſti, pro quèis bella cruenta geris.
Clara Iagellonum ſoboles, quos fortib. armis
Exupcras, placido vince quoq; ingenio.
Hac tuus arte pater cœlo caput intulit alto:
Non ſolùm forti præſtitit ille manu.
Vt dextra metuendus erat, ſic pectore lenis,
Hoc neq; Teuto, neq; hoc Pruſſia culta neget.
Huius virtutes, exemplaq; nota ſequutus,
In cœlum rectam tu tibi ſterne viam.
Quæq; tibi florens in ſumma tradita pace eſt,
Sarmatiæ præſtes otia longa tuæ.
Quodq; facis, patriis procul arce à finib. hoſtem,
Tuus Tanaimq; Scythas in ſua regna fuga.
Pace iugum indomitus conſueſcit ferre iuuencus,
Et valido pinguem vomere ſcindit humum.
Pace greges ouium per florida rura vagantur,

https://rcin.org.pl

Et rudè paſtoris carmen in ore ſonat.
Syluæ in agros cedunt, fruges pro glande leguntur,
Oppida conſurgunt, quà cubuere feræ.
Gymnaſia, & campi iuuenum certamine florent,
Priſcæ artes redeunt, artificumq; ſeges.
Pace nec Arctoas horreſcit Muſa pruinas:
Vltima laus æui non erit illa tui.

ELEGIA VIII.

Pirrhæ progenies, naturæ inimica, puellæ,
Quêis ſua forma odio eſt, & ſuus ore color.
Quid iuuat immeritos calamiſtris vrere crines,
Et variare noua lege ſubinde comam?
Auribus Eoos appendere quidúe lapillos,
Et niueas gemmis irrudiare manus?
Quid iuuat, inquam, oculos nigra medicare fauilla,
Aut Crocodilæo perlinere ora ſimo?
Quam natura vltrò produxit, ea optima forma eſt,
Dote ſua quæuis culta puella ſat eſt.
Tam formoſa manu ſata nunquam creuerit ornus,
Atq; ea, natiuo quæ viret orta ſolo.
Et ſilicum venis erumpit amænior vnda,
Quàm per defeſſos quæ venit acta tubos.
Dicite, cùm Venerem, aut Iunonem pingit Apelles,
Quæ ſimulachra animo tum gerit ille ſuo?

Vos-

https://rcin.org.pl

Et rude pastoris carmen in ore sonat;
Silvae in agros cedunt, fruges pro glande leguntur,
Oppida consurgunt, qua cubuere ferae,
Gymnasia et campi iuvenum certamine florent,
Priscae artes redeunt artificumque seges.
Pace nec Arctoas horrescit Musa pruinas;
Ultima laus aevi non erit illa tui.

ELEGIA VIII

Pyrrhae progenies naturae inimica, puellae,
Quis sua forma odio est et suus ore color,
Quid iuvat immeritos calamistris urere crines
Et variare nova lege subinde comam,
Auribus Eoos appendere quidve lapillos
Et niveas gemmis irradiare manus?
Quid iuvat, inquam, oculos nigra medicare favilla
Aut crocodileo perlinere ora fimo?
Quam natura ultro produxit, ea optima forma est;
Dote sua quaevis culta puella sat est.
Tam formosa manu sata nunquam creverit ornus,
Atque ea, nativo quae viret orta solo,
Et silicum venis erumpit amoenior unda,
Quam per defossos quae venit acta tubos.
Dicite, cum Venerem aut Iunonem pingit Apelles,
Quae simulachra animo tum gerit ille suo:

[Gv] Vos-

a prosta piosnka brzmi w ustach pasterza; lasy ustępują miejsca polom, zbiera się plony zamiast żołędzi, a tam, gdzie mieszkały dzikie zwierzęta, powstają miasta. Gimnazjony i błonia słyną zawodami młodzieńców, powracają dawne sztuki i rzesze uprawiających je mistrzów. W czas pokoju Muza nie lęka się północnych szronów i będzie niepoślednią sławą twojego wieku.

ELEGIA VIII Wrogie naturze potomstwo Pyrry, dziewczęta, które nienawidzicie własnej piękności i własnej barwy twarzy, na cóż zda się palić niewinne włosy żelaznym prętem i zmieniać fryzurę według coraz to nowej mody, albo po co zawieszać w uszach wschodnie kamienie i rozświetlać śnieżnobiałe dłonie klejnotami? Na cóż zda się, powiadam, poprawiać oczy czarnym popiołem albo pokrywać twarz odchodami krokodyla? Najlepsza jest taka piękność, którą tworzy sama natura; wystarczy, że każda dziewczyna będzie ozdobiona tym, co otrzymała od niej w posagu. Jesion posadzony ludzką ręką nigdy nie wyrośnie taki piękny jak ten, który zieleni się, wyrósłszy na rodzimym gruncie, a woda tryskająca ze skalnych źródeł jest przyjemniejsza niż ta, która płynie prowadzona przez zakopane w ziemi rury. Gdy Apelles maluje Wenerę albo Junonę, powiedzcie, jakie obrazy nosi wówczas w swym sercu:

https://rcin.org.pl

Vosne, quibus lento facies nitet illita fuco,
An qu*a*s commendat candor in ore suus?
Sed pulchri tam acer nunquam observator Apelles,
Nunquam Parrhasius Protogenesve fuit
Nec Paris ipse adeo, cui magnae in vallibus Idae
Tres se aiunt nudas exhibuisse deas,
Quam speculator Amor formarum est callidus, ut qui
Non nisi formosas, pulchrior ipse, colat.
Qua puer est igitur, florentes exigit annos
Nec sequitur spinas, cum periere rosae;
Qua nudus, odio fucata habet omnia corque
In primis, nam plus pectora ficta nocent.
Illius ad leges formam colitote, puellae,
Effigiemque gerat, qua pote, Amoris amans.
Olim, cum gravior vobis accesserit aetas
Coeperit et niveas findere ruga genas,
Olim ignoscat Amor vos (ni labor hic sit inanis)
Omni ope pro vestris dimicuisse bonis.
Nunc, facie illibata et flore aetatis in ipso,
Quis cerussatis vos probet ire genis?
Adde, quod ante diem facies medicata senescit
Et teneram vitiant acria philtra cutem
Quaeque expers fuci poterat formosa videri
Ad puras flavi verticis usque nives,
Nunc medicamentis meliorem e*n*ecta figuram
Viginti exactis messibus audit anus.

was, których twarz połyskuje, posmarowana lepkim różem, czy tych, których zaletą jest naturalny kolor twarzy? Lecz Apelles nigdy nie był tak bystrym znawcą piękności, nigdy nie był nim Parrazjos ani Protogenes, ani nawet sam Parys, któremu, jak mówią, ukazały się nago w dolinach wielkiej Idy trzy boginie, jak zmyślnym obserwatorem urody jest Amor – ten, który uznaje tylko urodziwe, sam jeszcze piękniejszy. Ponieważ więc jest chłopięciem, wymaga kwitnącej młodości i nie goni za cierniami, gdy przepadną róże; ponieważ jest nagi, brzydzi się wszystkim, co jest okryte fałszem, a sercem przede wszystkim, gdyż udawane uczucia bardziej szkodzą. Według jego zasad dbajcie o piękność, dziewczęta, i niech ta, która kocha, reprezentuje sobą, jak potrafi, obraz Amora. Kiedyś, gdy przypadnie wam w udziale stateczniejszy wiek, a śnieżnobiałe policzki zacznie ryć zmarszczka, kiedyś może Amor wam wybaczy, że walczyłyście wszelkimi środkami o swe dobro (o ile nie jest to daremny trud). Teraz, gdy jesteście w samym kwiecie wieku i macie twarz bez skazy, któż pochwali, że chodzicie z pobielonym licem? Dodajmy, że malowana twarz szybciej się starzeje, a mocne eliksiry niszczą delikatną skórę; ta, która bez pudru mogła się wydawać piękna jak czyste śniegi pod płowym wierzchołkiem, teraz, zniszczywszy lepszy wygląd kosmetykami, w wieku dwudziestu lat słyszy, że jest staruchą.

https://rcin.org.pl

Vósne, quibus lento facies nitet illita fuco,
An quos commendat candor in ore ſuus?
Sed pulchri tam acer nunquam obſeruator Apelles,
Nunquam Parrhaſius, Protogenesúe fuit:
Nec Paris ipſe adeò, cui magnæ in vallib. Idæ
Tres ſe aiunt nudas exhibuiſſe deas:
Quàm ſpeculator Amor formarum eſt callidus; vt quì
Non niſi formoſas pulchrior ipſe colat.
Quà puer eſt igitur, florentes exigit annos,
Nec ſequitur ſpinas, cùm periere roſæ.
Quà nudus, odio fucata habet omnia: coríq;
Inprimis: nam plus pectora ficta nocent.
Illius ad leges formam colitote, puellæ
Effigiemq; genit, quà pote, Amoris amans.
Olim, cùm grauior vobis acceſſerit ætas,
Cœperit & niueas findere ruga genas.
Olim ignoſcat Amor, vos (ni labor hic ſit inanis)
Omni ope pro veſtris dimicuiſſe bonis.
Nunc facie illibata, & flore ætatis in ipſo
Quis ceruſſatis vos probet ire genis?
Adde, quòd ante diem facies medicata ſeneſcit,
Et tenerum viciant acria philtra cutem.
Quæq; expers fuci potenat formoſa videri
Ad puros flaui verticis uſq; niues,
Nunc medicamentis meliorem enecta figurum
Viginti exactis meſsib. audit anus.

https://rcin.org.pl

Quæ cupit ergo diu, & verè formoſa vocari,
Ne formoſa vnquam plus ſatis eſſe velit.
Sed naturali perſtet contenta decore:
Neſcio quid præter formam in amore iuuat.

ELEGIA IX.

PArce queri faſtum duræ, Ligurine, Neæræ,
In melius noſtros vertet Amor lachrymas.
Inſtabile ingenium tribuit natura puellis,
Hic neq; amor certus, certa neq; ira manet.
Tu modò non cuiuis animi concrede dolorem,
Improba ne lachrymis gaudeat illa tuis.
Diſſimula vultu, quamùis cor æſtuet intus:
Hoc iuuat: hoc vnum corda ſuperba domat.
Nec tamen ingrata ſolus, Ligurine, puella,
Si te fortè iuuant damna aliena, dolet.
Nosq; vtinam numero non cenſeremur in iſto,
Hoc mihi, ſi cuiquam, iure Cythera daret.
Vni qui ætatem potui ſeruire puellæ,
Quanta vix quiſquam ſeruiit ante fide.
Sed ſterili infelix mandaui ſemina terræ,
Et longè eluſit ſpem ſeges illa meam.
Ergo dieſto quoties incedere vultu
Spectas in ſolis me, Ligurine, locis:
Non ego tum cœli ſublimes metior orbes,

Nec

https://rcin.org.pl

Quae cupit ergo diu et vere formosa vocari,
Ne formosa unquam plus satis esse velit,
Sed naturali perstet contenta decore:
Nescio quid praeter formam in amore iuvat.

ELEGIA IX

Parce queri fastum durae, Ligurine, Neaerae:
In melius nostras vertet Amor lachrimas.
Instabile ingenium tribuit natura puellis:
Hic neque amor certus, certa neque ira manet.
Tu modo non cuivis animi concrede dolorem,
Improba ne lachrimis gaudeat illa tuis.
Dissimula vultu, quamvis cor aestuet intus.
Hoc iuvat, hoc unum corda superba domat.
Nec tamen ingrata solus, Ligurine, puella,
Si te forte iuvant damna aliena, doles.
Nosque utinam numero non censeremur in isto!
Hoc mihi, si cuiquam, iure Cythera daret,
Uni qui aetatem potui servire puellae,
Quanta vix quisquam serviit ante, fide.
Sed sterili infelix mandavi semina terrae
Et longe elusit spem seges illa meam.
Ergo deiecto quoties incedere vultu
Spectas in solis me, Ligurine, locis,
Non ego tum caeli sublimes metior orbes

Ta więc, która chce długo i naprawdę być nazywana piękną, niech nigdy nie chce być piękna bardziej niż wystarczy, lecz niech trwale zadowala się naturalnym pięknem: w miłości oprócz urody podoba się jeszcze coś nieuchwytnego.

ELEGIA IX Przestań, Ligurynie, uskarżać się na wzgardę nieczułej Neery. Amor obróci na lepsze nasze łzy. Natura dała dziewczętom niestały charakter, żadna miłość nie jest tu pewna, żaden gniew nie trwa niezawodnie. Tylko nie zwierzaj nikomu bólu swego serca, by ta niegodziwa nie cieszyła się twymi łzami. Nie ujawniaj na twarzy niczego, czym wewnątrz płonie twe serce. To pomaga, to jedynie ujarzmia pyszne serca. Lecz nie ty jeden, Ligurynie (jeśli cię mogą pocieszyć cudze krzywdy), cierpisz z powodu niewdzięcznej dziewczyny. Obym ja nie zaliczał się do tego grona! Mnie raczej niż kogo innego powinna tym obdarzyć Cyterejka – mnie, który umiałem poświęcić życie jednej dziewczynie z wiernością, z jaką ledwo kto służył przedtem. Ale, nieszczęsny, powierzyłem ziarno jałowej ziemi i zasiew ten bardzo sobie zadrwił z mojej nadziei. Dlatego ilekroć widzisz, Ligurynie, że przechadzam się ze spuszczoną głową po pustkowiach, nie mierzę wówczas obracających się w górze sfer niebieskich,

https://rcin.org.pl

Nec studeo rapidi noscere solis iter,
Nec vaga crescentis contemplor cornua lunae
Aut mundum ex atomis condo, Epicure, tuis.
Lydia me torquet, quae nostri oblita suique
Audet nescio quem praeposuisse mihi;
Lydia me torquet, quae utramvis dormit in aurem,
Sollicitant surdas cum mea verba fores.
Sed puer hic geminis non frustra pingitur alis:
Errat et instabilem quaelibet aura rapit.
Tu, qui nunc regnas, vento ne fide secundo:
Cras mea forsan erit, quae modo tota tua est.

Elegia X

Quid deploratae produco tempora vitae
Et grave in occulto pectore vulnus alo?
Saxa magis pronum est et duras flectere cautes
Quam dominae mentem perdomuisse meae.
Donec spes aderat melius fore, pectore firmo,
Quicquid iussisset fors inimica, tuli.
Nunc confecta sua quasi spes quoque cassa senecta
Languet; ea exstincta vivere poena mihi est.
Cur moror aut rapidas praeceps dare corpus in undas,
Aut rigido infelix ense aperire latus?
Inveteratum aliter non est deponere amorem,
Una super tanti est haec medicina mali.

ani nie staram się poznać drogi prędkiego słońca, ani nie rozważam zmiennych rogów rosnącego księżyca, ani nie buduję świata z twoich atomów, Epikurze. Dręczy mnie Lidia, która, zapomniawszy o mnie i o sobie, śmiała nie wiadomo kogo przedłożyć nade mnie; dręczy mnie Lidia, której uszy śpią, gdy moje słowa niepokoją głuche drzwi. Lecz ów chłopiec nie darmo malowany jest z parą skrzydeł: błąka się, chwiejny, i porywa go wszelki powiew. Ty, który dziś królujesz, nie ufaj pomyślnemu wiatrowi: być może ta, która teraz cała należy do ciebie, jutro będzie moja.

ELEGIA X Po cóż wiodę nadal dni opłakanego życia i hoduję ciężką ranę w skrytości serca? Łatwiej ugiąć skały i twarde głazy niż obłaskawić umysł mej pani. Dopóki była nadzieja, że będzie lepiej, znosiłem stałym sercem wszystko, co zrządził nieprzyjazny los. Teraz także daremna nadzieja, jakby sterana starością, słabnie; gdy ona zgasła, życie jest dla mnie męką. Czemu ociągam się z tym, by rzucić swe ciało w rwące fale albo rozciąć nieszczęsną pierś twardym mieczem? Nie da się inaczej porzucić długotrwałej miłości – to jedno lekarstwo pozostaje na tak wielkie nieszczęście.

https://rcin.org.pl

Nec ſtudeo rapidi noſcere ſolis iter.
Nec vaga creſcentis contemplor cornua Lunæ,
Aut mundum ex atomis condo, Epicure, tuis:
Lydia me torquet, quæ noſtri oblita, ſuiq́;,
Audet neſcio quem præpoſuiſſe mihi.
Lydia me torquet, quæ vtnamùis dormit in aurem,
Sollicitant ſurdas cùm mea verba fores.
Sed puer hic geminis non fruſtrà pingitur alis,
Ernt, & inſtabilem quælibet aura rapit.
Tu, qui nunc regnas, vento ne fide ſecundo,
Cras mea forſan erit, quæ modò tota tua eſt.

ELEGIA X.

QVID deplorntæ produco tempora vitæ,
Et gnue in occulto pectore vulnus alo?
Saxa magis pronum eſt, & duras flectere cautes,
Quàm dominæ mentem perdomuiſſe meæ.
Donec ſpes adent melius fore, pectore firmo,
Quicquid iuſſiſſet fors inimica, tuli.
Nunc confecta ſua quaſi ſpes quoq, caſſa ſenecta
Languet: ea extincta viuere pœna mihi eſt.
Cur moror aut rapidas præceps dare corpus in vndas,
Aut rigido infelix enſe aperire latus?
Inueteratum aliter non eſt deponere amorem,
Vna ſuper tanti eſt hæc medicina mali.

https://rcin.org.pl

Sed neq; tu cineri inſultabis, perfida, noſtro,
Namq; tibi hæc eadem fata minatur Amor.
Quemq; tuo faſtu nigro demiſeris Orco,
Hunc miſenata ſuper mortua & ipſa cades.
Callirhóé immiti mactanda erat hoſtia Baccho,
Ni quem ſacra ſuo ſiſteret illa loco.
Hîc qui pro miſera letum perferre puella
Vellet, nec frater, nec ſoror vlla fuit.
Solus amans, quàmuis fruſtrà, & deſpectus amaſſet,
Penſauit iugulo fata aliena ſuo.
Quod factum illa tuens, ſerò infelicis amantis
Obſequia agnoſcens, egregiamq; fidem:
Pectore tranſfixo ſuper exanimem reuoluta eſt,
Altemq; ante amas victima triſtè ruit.
Ergo ego præcoci moriar, ſæuiſſima, fato,
Inuidiamq; necis tu ſubitum meæ es.
Sanè equidem moriar: ſed nec tibi longior ætas
Netur: mecum vnà mors obeunda tibi eſt.
Quòd ſi cunctere, & lucis tenearis amore,
Tum faxo gnuior ſit nece vita tua.
Nam ſiue optata iaceas deuicta quiete,
Excutiam ſomnos tactilis vmbra tuos.
Seu vigiles, ante ora tibi obuerſabor apertus,
Et quòcunq; ieris oſſeus ibo comes.
Interdum occultus clam te voce ciebo,
Interdum & plagas experiere meas.

Tum

https://rcin.org.pl

Sed neque tu cineri insultabis, perfida, nostro,
Namque tibi haec eadem fata minatur Amor
Quemque tuo fastu nigro demiseris Orco,
Hunc miserata super mortua et ipsa cades.
Callirhoe immiti mactanda erat hostia Baccho,
Ni quem sacra suo sisteret illa loco.
Hic, qui pro misera letum perferre puella
Vellet, nec frater, nec soror ulla fuit:
Solus amans, quamvis frustra et despectus amasset,
Pensavit iugulo fata aliena suo.
Quod factum illa tuens, sero infelicis amantis
Obsequia agnoscens egregiamque fidem
Pectore transfixo super exanimem revoluta est
Alteraque ante aras victima triste ruit.
Ergo ego praecoci moriar, saevissima, fato
Invidiamque necis tu subitura meae es.
Sane equidem moriar; sed nec tibi longior aetas
Netur: mecum una mors obeunda tibi est.
Quod si cunctere et lucis tenearis amore,
Tum faxo gravior sit nece vita tua.
Nam sive optata iaceas devicta quiete,
Excutiam somnos tactilis umbra tuos,
Seu vigiles, ante ora tibi obversabor apertus
Et quocunque ieris, osseus ibo comes;
Interdum occultus clara te voce ciebo,
Interdum et plagas experiere meas.

Ale ty, niewierna, nie będziesz urągać moim prochom, gdyż Amor grozi ci takim samym losem, i żałując tego, którego z powodu twej wyniosłej wzgardy posłałaś do czarnego Orku, sama również padniesz martwa. Kalliroe miała być złożona w ofierze surowemu Bachusowi, chyba że ona, wyznaczona do obrzędu, postawiłaby kogoś na swoim miejscu. Ten, kto zechciał ponieść śmierć za nieszczęsną, nie był żadnym z jej braci ani sióstr: jedynie kochanek, chociaż miłował daremnie, wzgardzony, zapłacił za cudze życie własnym gardłem. Widząc ten czyn, poznała ona zbyt późno oddanie i niezwykłą wierność nieszczęsnego kochanka i przebiwszy swą pierś, runęła na martwego i jako druga ofiara upadła smutno przed ołtarzem. Ja więc, o najokrutniejsza, umrę przedwczesną śmiercią, a zarzuty z powodu mej śmierci spadną na ciebie. Ja wprawdzie umrę, lecz i tobie Parki nie przędą dłuższego życia: umrzesz wraz ze mną. A jeśli będziesz zwlekać i powstrzyma cię umiłowanie życia, wówczas sprawię, że twoje życie będzie gorsze od śmierci. Bo jeśli będziesz spoczywać, owładnięta pożądanym snem, jako dotykalny cień zakłócę twe sny, a jeśli będziesz czuwać, zjawię się, widzialny, przed twym obliczem i gdziekolwiek się udasz, tam pójdę jako towarzyszący ci szkielet; czasem, ukryty, zawołam cię donośnym głosem, czasem nawet doświadczysz moich uderzeń.

https://rcin.org.pl

Tum tu praeteritos damnabis conscia fastus
Plorabisque meae causa fuisse necis;
Tum Manes placare meos lustrareque puro
Sulphure devotos aggrediere Lares,
Nequicquam, magni siquidem rea criminis Orco
Sontem animam debes sacrilegumque caput.
Illic neglecto poenas dabis, improba, Amori,
Illic fert meriti praemia quisque sui:
Illic sopitos ausae iugulare maritos
Belides aeternis colla premuntur aquis;
Illic Ixion Iovis insidiatus amori
Districtus rapidae vertitur orbe rotae;
Sisyphus ingenti saxo obluctatur, at illud
A summo montis vertice ad ima redit;
Corpore tota novem complexus iugera avaram
Fecundo Tityus pectore pascit avem.
Illic te sistas et tu, periura, necesse est
Auctura infames umbra nocens numeros.
At me, qui ad Stygias descendo innoxius undas,
Consecrata piis Manibus arva manent,
Nullus ubi auditur luctus nullique labores,
Sed choreae et cantus, et ioca amoena vigent.
Hic denso in populo superata Leucade Sappho
Mellifluo dulces fundit ab ore sonos;
Assidet huic viridi praecinctus tempora lauro
Orpheus et citharae fila canora movet;

[G4] Assi-

Wtedy, czując wyrzuty sumienia, przeklniesz swą dawną pychę, i zapłaczesz nad tym, że byłaś przyczyną mej śmierci; wtedy będziesz się starać przebłagać mą duszę i okadzać nieszczęsne domostwo czystą siarką, lecz na próżno, bo jako winna wielkiej zbrodni dłużna jesteś Orkowi pełną winy duszę i zbrodniczą głowę. Tam, niegodziwa, zostaniesz ukarana przez wzgardzonego Amora, tam każdy otrzymuje zapłatę, na jaką zasłużył: tam owe Belidy, które śmiały zamordować śpiących mężów, gną karki pod wiecznym ciężarem wody; tam, rozciągnięty na prędkim kole, obraca się Iksjon, który czyhał na ukochaną Jowisza; Syzyf boryka się z ogromnym kamieniem, a ten z samego szczytu góry spada z powrotem na dół; rozciągnięty całym ciałem na dziewięciu morgach, Titios obfitą piersią karmi żarłocznego ptaka. Również ty, wiarołomna, musisz tam zostać i jako pełen winy cień powiększyć zastępy niesławnych. Mnie zaś, który jako niewinny zstępuję ku wodom stygijskim, czekają łąki poświęcone błogosławionym duchom, gdzie nie słychać żadnego płaczu i nikt nie zna trudów, lecz tańce i śpiewy, i miłe żarty. Tu Safona, która przetrwała skok ze skały leukadzkiej, pośród gęstego tłumu roztacza z miodopłynnych ust słodkie dźwięki; przy niej siedzi Orfeusz, uwieńczywszy skronie zielonym laurem, i trąca dźwięczne struny kitary;

https://rcin.org.pl

Tum tu præteritos damnabis conſcia faſtus,
Plombiſq; meæ cauſa fuiſſe necis.
Tum manes placare meos, luſtrareq; puro
Sulphure deuotos aggrediere lares,
Nequicquàm: magni ſiquidem rea criminis, Orco
Sontem animam debes, ſacrilegumq; caput.
Illic neglecto pœnas dabis, improba, amori,
Illic fert meriti præmia quiſq; ſui.
Illic ſopitos auſæ iugulare maritos,
Belides æternis colla premuntur aquis.
Illic Ixion Iouis inſidiatus amori,
Diſtrictus rapidæ vertitur orbe rotæ.
Siſyphus ingenti ſaxo obluctatur, at illud
A ſummo montis vertice ad ima redit.
Corpore tota nouem complexus iugera, auarum
Fœcundo Tytius pectore paſcit auem.
Illic te ſiſtas & tu perium neceſſe eſt,
Auctum infames vmbra nocens numeros.
At me, qui ad Stygias deſcendo innoxius vndas,
Conſecuta pius manib. arua manent.
Nullus vbi auditur luctus, nulliq; labores,
Sed choreæ, & cantus, & ioca amœna vigent.
Hic denſo in populo, ſupenata Leucade Sappho,
Melliſluo dulces fundit ab ore ſonos.
Aſsidet huic viridi præcinctus tempora lauro,
Orpheus, & cytharæ fila canora mouet.

Aſsi-

https://rcin.org.pl

Aſsidet & Latij lumen Lucretius orbis,
Contrà, quàm chartis prodidit ipſe ſuis.
Adſtant mille alij, fugientes tædia vitæ
Qui manib. debent vltima fata ſuis.
Hæc loca me acceptum, diem cùm clauſero ſummum,
Spem mihi dat pietas, integritaſq; mea.
Ne mihi, ne placeat ſapientia, funere eodem
Impia quæ corpus ſtingui, animumq; putat.
Immunesq; deos habitare ſuprà ætheris onus,
Resq; hominum caſu, non ratione regi.
Vmbra ſuo quoties ſedit manifeſta ſepulchro,
Verbaq; non dubio fudit aperta ſono.
Per purum quoties deus æthera præpete curru
Intonuitq; vehens, admonuitq; ſui.
Ille domat magnis conſiſum viribus, ille
Adflictum terræ lucida ad aſtra vehit.

ELEGIA XI.

AB Ioue Mœonides mitti quoq; ſomnia dixit:
Ab Ioue credo mihi ſomnia miſſa mea.
Nox erat, & paſsim per tenus fuſa iacebant
Corpora, feſſa pigro corda fouente deo.
At mea peruigiles mordebant pectora curæ,
Somno ſollicitum defugiente torum.
Tandem, ſurgentis cùm fulſit lucida Phœbi

Lam-

https://rcin.org.pl

Assidet et Latii lumen Lucretius orbis,
Contra quam chartis prodidit ipse suis;
Adstant mille alii, fugientes taedia vitae
Qui manibus debent ultima fata suis.
Haec loca me acceptura, diem cum clausero summum,
Spem mihi dat pietas integritasque mea.
Ne mihi, ne placeat sapientia, funere eodem
Impia quae corpus stingui animumque putat
Immunesque deos habitare supra aetheris oras
Resque hominum casu, non ratione regi.
Umbra suo quoties sedit manifesta sepulchro
Verbaque non dubio fudit aperta sono;
Per purum quoties Deus aethera praepete curru
Intonuitque vehens admonuitque sui!
Ille domat magnis confisum viribus, ille
Adflictum terrae lucida ad astra vehit.

Elegia XI

Ab Iove M*a*eonides mitti quoque somnia dixit,
Ab Iove credo mihi somnia missa mea.
Nox erat et passim per terras fusa iacebant
Corpora fessa, pigro corda fovente deo.
At mea pervigiles mordebant pectora curae
Somno sollicitum defugiente torum.
Tandem surgentis cum fulsit lucida Phoebi

siedzi też z nimi, wbrew temu, co sam głosił na swych kartach, Lukrecjusz, chluba łacińskiego świata; jest tu tysiąc innych, uciekających przed przykrościami życia, którzy zawdzięczają swój ostateczny los własnym rękom. Te miejsca mają mnie przyjąć, gdy zakończy się mój ostatni dzień – taką nadzieję daje mi moje oddanie i moja nieskazitelność. O nie, oby mi się nie spodobała ta bezbożna filozofia, która sądzi, że ciało i duch gasną tą samą śmiercią, w krainach położonych ponad niebem mieszkają bezczynni bogowie, a ludzkimi sprawami rządzi przypadek, nie zaś rozumna zasada. Ileż to razy wyraźnie widoczny cień usiadł na swym grobie i wypowiedział niebudzącym wątpliwości głosem jasne słowa; ileż razy Bóg, jadąc prędkim rydwanem po bezchmurnym niebie, zagrzmiał i przypomniał o sobie! On poskramia tego, który dufa w swe wielkie siły, on wynosi tego, który został powalony na ziemię, do jasnych gwiazd.

ELEGIA XI Meonida powiedział, że również Jowisz zsyła sny – sądzę, że to Jowisz zesłał mi mój sen. Była noc i we wszystkich krajach spoczywały zmęczone ciała, podczas gdy serca krzepił ospały bóg. Moje zaś serce gryzły bezsenne troski, a sen uciekał z niespokojnego łoża. Gdy wreszcie zaświeciła jasna lampa wschodzącego Feba,

https://rcin.org.pl

Lampas, complexa est me quoque sera quies.
Hic mihi se in somnis humana maior imago
Exhibuit specie. Credo fuisse deum.
Hic me ita compellat: „Vin tu – inquit – compede fracta
Et tandem excusso liber abire iugo,
An carpi mavis aeternis pectora curis
Et miser in duro vivere servitio?
Si bene pertaesum est dominae crudelis et arcto
Exsolvi nodo cor aliquando cupis,
Me sequere, assertor veni tuus". Annuo dictis
Et praecedentem corde volente sequor.
Ire mihi interdum pedibus, quandoque videbar
Nare supra terram more volantis avis.
Ergo nihil cunctati in montem evasimus altum;
Porrectus rapidis imminet ille fretis.
Hic me dux rursum meus ille affatur: „Habesne
Dicere, fixa quibus stet tua planta locis?
Leucates mons hic antiquo nomine fertur
Hosque vocat fluctus navita Leucadios.
Legem disce loci: longi quem taedet amoris,
Hinc salit et victo sospes amore redit.
Deucalion testis, qui Pyrrhae incensus amore
Hinc se iecit et is est relevatus aquis.
Fecit idem Cephalus; Cephalo quoque saltus hic idem
Profuit et mersus pectore fugit amor.
Tu quoque ne dubita placidis te credere ventis:

mnie także ogarnął spóźniony sen. We śnie ukazała mi się postać większa od ludzkiej. Sądzę, że był to bóg. Przemówił do mnie w ten sposób: „Czy chcesz – powiada – skruszywszy kajdany i zrzuciwszy wreszcie jarzmo, odejść wolno, czy wolisz, by wieczne troski żżerały ci serce i byś żył, nieszczęsny, w srogiej niewoli? Jeśli obrzydła ci już okrutna pani i chcesz wreszcie uwolnić serce z ciasnych więzów, pójdź za mną, przybyłem jako twój wyzwoliciel". Chwalę te słowa i chętnym sercem podążam za przewodnikiem. Wydaje mi się, że czasem idę pieszo, a czasem płynę nad ziemią jak lecący ptak. Tak więc nie zwlekając, uciekliśmy na wysoką górę; rozciąga się ona, sterczące ponad wzburzonymi morskimi wodami. Tu mój przewodnik znów do mnie mówi: „Czy możesz powiedzieć, w jakim miejscu stanęła twa stopa? Góra ta określana jest starożytną nazwą Leukate, a wody te żeglarz nazywa leukadyjskimi. Dowiedz się, jakie jest prawo związane z tym miejscem: komu zbrzydła długa miłość, ten skacze stąd i przezwyciężywszy ją, powraca zdrów i cały. Świadkiem Deukalion, który płonąc miłością do Pyrry, rzucił się stąd i dzięki tym wodom doznał ulgi. To samo uczynił Kefalos; również Kefalosowi pomógł ten skok i zanurzona miłość uciekła z serca. Także ty nie wahaj się zawierzyć łagodnym wiatrom:

https://rcin.org.pl

Lampas, complexa eſt me quoq; ſem quies.
Hîc mihi ſe in ſomnis humana maior imago
Exhibuit ſpecie: credo fuiſſe deum.
Hic me ita compellat: ‹vin' tu, inquit, compede fracta,
Et tandem excuſſo liber abire iugo:
An carpi mauis æternis pectora curis,
Et miſer in duro viuere ſeruitio?
Si bene pertæſum eſt dominæ crudelis, & arcto
Exolui nodo cor aliquando cupis,
Me ſequere, aſſertor veni tuus: Annuo dictis,
Et præcedentem corde volente ſequor.
Ire mihi interdum pedibus, quandoq; videbar
Nare ſupra ternum more volantis auis.
Ergo nihil cunctati in montem euaſimus altum,
Porrectus rapidis imminet ille fretis.
Hîc me dux rurſum meus ille affatur: habésne
Dicere, fixa quibus ſtet tua planta locis?
Leucates mons hic antiquo nomine fertur,
Hoſq; vocat fluctus nauita Leucadios.
Legem diſce loci: longi quem tædet amoris,
Hinc ſalit, & victo ſoſpes amore redit.
Deucalion teſtis, qui Pirrhæ incenſus amore
Hinc ſe iecit, & iis eſt releuatus aquis.
Fecit idem Cephalus: Cephalo quoq; ſaltus hic idem
Profuit, & merſus pectore fugit amor.
Tu quoq; ne dubita placidis te credere ventis,

https://rcin.org.pl

Hoc ſaltu nulli fas periiſſe viro eſt.
Ceſſas? at quò ſis audentior, hîc quoq; dici
Dux tuus haud renuo, tu comitare ducem.
Hæc fatus ſaltum ipſe dedit, meq; impulit vnà:
Dum cado, viſa mihi diſſpulit illa metus.
Hîc mihi cor trepidare illo ex terrore videres,
Et ſudare artus, & riguiſſe comam.
Vt me collegi, ſenſumq;, animumq; recepi,
Somniaq; expendi terq;, quaterq; mea:
O gemitus miſente meos, quicunq; deorum es,
Sis, inquam, felix, & nta viſa face.
Diis haud auerſis etiam per ſomnia fas eſt
Defungi fati ſorte premente gnuis.
Cùm mactanda eſſet caſtæ Iphianaſſa Dianæ,
Virgo volente dea cæde redempta feræ eſt.
Virgo redempta fera eſt: me ſaltu ſomnia ſoluant,
Victus & Actæa ſit meus ignis aqua.
Tu quoq; cæruleis dea prognata æquoris vndis,
Incipe iam lachrymis æquior eſſe meis.
Incipe præſidium lenti deducere amoris
Corde meo, atq; aliò tuiice ſigna tua.
Pars quota, diua, tuis liber deceſſero regnis,
Sic gutta Ionio deperit vna mari.
Namq; tibi noua plebs ſemper, ſemperq; iuuentus
Succreſcit, quæ vltrò ſub tua iura venit.
Hinc tu ſupplementa pete, bos fulgentib. armis

Cinge,

https://rcin.org.pl

Hoc saltu nulli fas periisse viro est.
Cessas? At quo sis audentior, hic quoque dici
Dux tuus haud renuo; tu comitare ducem".
Haec fatus saltum ipse dedit meque impulit una.
Dum cado, visa mihi dispulit illa metus.
Hic mihi cor trepidare illo ex terrore videres
Et sudare artus, et riguisse comam.
Ut me collegi sensumque animumque recepi
Somniaque expendi terque quaterque mea,
„O gemitus miserate meos, quicunque deorum es,
Sis – inquam – felix et rata visa face!
Dis haud aversis etiam per somnia fas est
Defungi fati sorte premente gravis.
Cum mactanda esset castae Iphianassa Dianae,
Virgo volente dea caede redempta ferae est.
Virgo redempta fera est; me saltu somnia solvant
Victus et Actaea sit meus ignis aqua.
Tu quoque, caeruleis dea prognata aequoris undis,
Incipe iam lachrimis aequior esse meis,
Incipe praesidium lenti deducere Amoris
Corde meo atque alio traice signa tua.
Pars quota, diva, tuis liber decessero regnis?
Sic gutta Ionio deperit una mari.
Namque tibi nova plebs semper semperque iuventus
Succrescit, quae ultro sub tua iura venit.
Hinc tu supplementa pete, hos fulgentibus armis

[Hv] Cinge

nie ma mowy, by jakikolwiek mężczyzna zginął po tym skoku. Ociągasz się? Abyś nabrał śmiałości, w tym także nie wzdragam się być zwany twym przewodnikiem; postępuj za mną". To rzekłszy, sam skoczył, a zarazem mnie popchnął. Gdy spadałem, lęk przerwał to widzenie. Wówczas mógłbyś zobaczyć, że z tego strachu drży mi serce, ciało spływa potem i włosy stają dęba. Gdy przyszedłem do siebie i odzyskałem zmysły oraz rozum, rozważałem wiele razy swój sen. „Ty, który zlitowałeś się nad mymi łkaniami – mówię – którymkolwiek z bogów jesteś, bądź błogosławiony i spraw, by widzenie się spełniło. Sprzyjający bogowie mogą uwolnić nawet za sprawą widzenia sennego od dręczącego wyroku srogiego losu. Gdy Ifianassa miała być ofiarowana czystej Dianie, z woli bogini dziewica została ocalona przez śmierć zwierzęcia. Dziewica ocalona została dzięki zwierzęciu; mnie niech sen uwolni za pomocą skoku i niech aktejska woda zwycięży mój ogień. Również ty, bogini zrodzona z ciemnoniebieskich fal morza, zacznij już być przychylniejsza dla mych łez, zacznij usuwać obóz Amora z mojego serca i przenieś swe sztandary gdzie indziej. Cóż stracisz, jeśli wolny opuszczę twe królestwo, bogini? Tak ubywa jednej kropli w Morzu Jońskim. Tobie bowiem wciąż przybywa nowego ludu, wciąż nowej młodzieży, która z własnej woli poddaje się twym prawom. Stąd szukaj nowych zastępów, uzbrajaj je w lśniący oręż

https://rcin.org.pl

Cinge doceque artes imperiosa tuas.
Me veteranum hostisque etiamnum cuspide fixum
Fas sit ad antiquos arma referre lares".
Nunc domitus longo Caesar quoque dicitur aevo
Sceptra senescenti deposuisse manu
Et frena imperii fratri cessisse regendi,
Ipse senectuti consuluisse suae,
Qualis, ubi extremam videt adventare senectam,
Abstinet Eleo pulvere fortis equus,
Ne partam a*m*ittat laudem palmasque priores,
Quas meruit campis victor Olympiacis.
O pater, o rerum columen sublime cadentum,
O armis nunquam debilitata manus,
Tu priscam imperii maiestatemque decusque
Consiliis poteras restituisse tuis.
Tu Rhenum et fractis domuisti cornibus Albim,
Cum supra ripas iret uterque suas,
Idem veliferas duxti trans aequora classes
Et posuisti Afro clara trophaea solo
Ultraque Herculeas findens vada salsa columnas
Iunxisti imperio regna remota tuo.
Tu bello invictus, tu clemens hostibus ipsis:
Non Gallus, non hoc Saxo negare potest.
Nunc vitae laudisque satur suprema quieto
Exspectas animo fata diemque tuum,

i ucz je władczo swych sztuczek. Mnie, weteranowi, wciąż jeszcze przeszytemu nieprzyjacielskim grotem, niech będzie wolno wycofać się do dawnego domostwa".

Teraz, jak mówią, również cesarz, osłabiony podeszłym wiekiem, starzejącą się ręką złożył berło, przekazał bratu wodze oraz rząd cesarstwa i wziął pod uwagę swój sędziwy wiek – tak jak dzielny koń, który widząc, że zbliża się już późna starość, trzyma się z dala od elejskiego prochu, by nie utracić zdobytej chwały i poprzednich nagród, na które zasłużył jako zwycięzca na polach olimpijskich.

O ojcze, o wzniosła podporo upadającego świata, o ręko, nigdy nie osłabła w boju, zdołałeś dzięki swemu rozsądkowi przywrócić dawny majestat i honor cesarstwa. Ty ujarzmiłeś Ren i Łabę, gdy występowały ze swych brzegów, i połamałeś im rogi; ty również poprowadziłeś przez morze flotę żaglowców i umieściłeś sławne znaki zwycięstwa na afrykańskiej ziemi, a prując słone wody poza słupami Herkulesa, złączyłeś dalekie państwa ze swym imperium. Niezwyciężony w boju, łagodny nawet dla wrogów: nie może temu zaprzeczyć Gal ani Saksończyk. Teraz, syty życia i sławy, oczekujesz ze spokojnym umysłem śmierci i swego ostatniego dnia,

https://rcin.org.pl

Cinge, doceq; artes imperiosa tuas.
Me veteranum, hostisq; etiamnum cuspide fixum
Fas sit ad antiquos arma referre lares.
Nunc domitus longo Cæsar quoq; dicitur æuo
Sceptra senescenti deposuisse manu.
Et frena imperii natri cessisse regendi,
Ipse senectuti consuluisse suæ.
Qualis vbi extremam videt aduentare senectam,
Abstinet Elæo puluere fortis equus:
Ne partam amittat laudem, palmasq; priores,
Quas meruit campis victor Olympiacis.
O pater, ô rerum columen sublime cadentûm,
O armis nunquam debilitata manus.
Tu priscam imperij maiestatemq;, decusq;
Consiliis potens restituisse tuis.
Tu Rhenum, & fructis domuisti cornib. Albim,
Cùm suprà ripas iret vterq; suas.
Idem velifenus duxti tuus æquoris classes,
Et posuisti Afro clara trophæa solo.
Vltmq; Herculeas findens vada salsa columnas,
Iunxisti imperio regna remota tuo.
Tu bello inuictus: tu clemens hostib. ipsis,
Non Gallus, non hoc Saxo negare potest.
Nunc vitæ, laudisq; satur suprema quieto,
Expectas animo fata, diemq; tuum,

https://rcin.org.pl

Qui te haud inuitum mortali hoc carcere ſoluat,
Et nitida ſummi ſiſtat in arce poli.
Magnus vbi Alcides, vbi Liber, vbi ipſe Quirinus
Purpureo ſuccos nectaris ore bibunt.
At nos nec ſenium, tua nec deflebimus oſſa,
Nam meritis viues omnia ſecla tuis.

IO. CO-

https://rcin.org.pl

Qui te haud invitum mortali hoc carcere solvat
Et nitida summi sistat in arce poli,
Magnus ubi Alcides, ubi Liber, ubi ipse Quirinus
Purpureo succos nectaris ore bibunt.
At nos nec senium, tua nec deflebimus ossa,
Nam meritis vives omnia saecla tuis.

[H2v] Io<ANNIS> Co-

który uwolni cię bez twego sprzeciwu z tego śmiertelnego więzienia i osadzi w jaśniejącym zamku najwyższego nieba, gdzie wielki Alcydes, gdzie Liber, gdzie sam Kwirynus spija szkarłatnymi ustami nektarowe soki. My zaś nie będziemy opłakiwać ani twego podeszłego wieku, ani twych kości, bo dzięki twym zasługom będziesz żył przez wszystkie wieki.

https://rcin.org.pl

Io<annis> Cochanovii

Elegiarum liber III

Elegia I

Rursus ad arma redis, pharetrati mater Amoris,
Nulla tibi mecum pax diuturna placet.
Vix bene convaluit primo de vulnere pectus,
En iterum saevus cor mihi fixit Amor.
Parce, precor, primae ludum revocare iuventae;
Insanisse semel sit, Cytherea, satis.
Non ego, dum lucem cristatus provocet ales,
Aptus ad occlusas iam vigilare fores
Calcibus aut crebris inimicos tundere postes
Et nunc blanditias, nunc adhibere minas.
Haec fieri potuere olim, maturior aetas
His alios mores postulat et studia.
Ecce parat bellum Riphaeis flebile Moschis
Et pia pro sociis rex meus arma movet.
Flos illum Arctoae pubis comitatur euntem
Sub pedibusque virum conscia mugit humus.

KSIĘGA III, ELEGIA I Znowu ruszasz do boju, matko noszącego kołczan Amora – nie zgadzasz się na żaden dłuższy rozejm ze mną. Pierś jeszcze nie całkiem ozdrowiała z pierwszej rany i oto znów srogi Amor przeszył mi serce. Przestań, proszę, odnawiać zabawy pierwszej młodości; niech wystarczy, Cyterejko, że raz oszalałem. Ja już nie nadaję się do tego, żeby czuwać pod zamkniętymi drzwiami, aż grzebieniasty ptak obudzi dzień, albo żeby po wielekroć łomotać nogą w nienawistne drzwi, wypowiadając bądź przymilne prośby, bądź groźby. Tak mogło być kiedyś, dojrzalszy wiek domaga się innych obyczajów i starań niż te.

Oto mój król gotuje ryfejskiej Moskwie smutną dla niej wojnę i rusza do sprawiedliwego boju za sprzymierzeńców. Towarzyszy mu w marszu kwiat północnej młodzieży, a ziemia, wiedząc, co się dzieje, jęczy pod stopami mężów.

https://rcin.org.pl

IO. COCHANOVII

Elegiarum liber III.

ELEGIA I.

Vrſus ad arma redis pharetrati mater Amoris,
Nulla tibi mecum pax diuturna placet.
Vix bene conualuit primo de vulnere pectus,
En iterum ſæuus cor mihi fixit Amor.
Parce, precor, primæ ludum reuocare iuuentæ,
Inſaniſſe ſemel ſit, Cytherea, ſatis.
Non ego dum lucem criſtatus prouocet ales,
Aptus ad occluſas iam vigilare fores.
Calcibus aut crebris inimicos tundere poſtes,
Et nunc blandicias, nunc adhibere minas.
Hæc fieri potuere olim, maturior ætas
His alios mores poſtulat, & ſtudia.
Ecce parat bellum Riphæis flebile Moſchis,
Et pia pro ſocijs Rex meus arma mouet.
Flos illum Arctoæ pubis comitatur euntem,
Sub pedibuſq; virûm conſcia mugit humus.

https://rcin.org.pl

Iámne tibi ad liquidas commiſſa Boryſthenis vndas
Excidenunt animo prælia, Moſche ferox?
Nec Starodubæas meminiſti, perdite, clades:
Atqui putris adhuc oſſibus albet humus.
Flecte pedem retrò, ſi quid ſapis: ille tibi idem,
A quo iam toties victus es, hoſtis adeſt.
Nec numero confide, aut turbæ ductor inerti:
Fortis quærenda eſt, non numeroſa manus.
At mihi nil opus eſt externum quærere bellum,
Intus adeſt hoſtis, qui mea corda ferit.
Hic male defendit clypeus, male tela, male enſes,
Nec proſunt vires, nec ratio vlla fugæ eſt.
Tu tamen, ô pro qua bellum gerit ipſa Dione,
Paſiphile, paci non inimica veni.
Non ego ſum ex illis, qui dum potiantur amore,
Fallendos adhibent in ſua vota deos.
Fnuis mihi nulla placet: falsò periuria amantum,
Iactatur ſurda negligere aure deum.
Tù mihi, ſi tantùm non dedignaris amari,
Vſq; ad ſupremos cum futura rogos.
Tù domui præſis, tibi res mea ſeruiat vni:
Quantulacunq; quidem eſt, ſeruiat illa tibi.
Nauiget alter Athon, pedibus mare calcet equorum,
Ebibat & fluuios, ſi libet, & maria.
Dum modò tu faueas, dum ſit tibi mutua noſtri
Cura, nihil regum ſplendida ſceptra moror.

Tecum

https://rcin.org.pl

Iamne tibi ad liquidas commissa Borysthenis undas
Exciderant animo proelia, Mosche ferox,
Nec Starodubaeas meministi, perdite, clades?
Atqui putris adhuc ossibus albet humus.
Flecte pedem retro, si quid sapis: ille tibi idem,
A quo iam toties victus es, hostis adest.
Nec numero confide aut turbae ductor inerti:
Fortis quaerenda est, non numerosa manus.
At mihi nil opus est externum quaerere bellum,
Intus adest hostis, qui mea corda ferit.
Hic male defendit clipeus, male tela, male enses
Nec prosunt vires, nec ratio ulla fugae est.
Tu tamen, o, pro qua bellum gerit ipsa Dione,
Pasiphile, paci non inimica veni.
Non ego sum ex illis, qui, dum potiantur amore,
Fallendos adhibent in sua vota deos.
Fraus mihi nulla placet: falso periuria amantum
Iactatur surda negligere aure deus.
Tu mihi, si tantum non dedignaris amari,
Usque ad supremos cura futura rogos,
Tu domui praesis, tibi res mea serviat uni;
Quantulacunque quidem est, serviat illa tibi.
Naviget alter Athon, pedibus mare calcet equorum,
Ebibat et fluvios, si libet, et maria;
Dummodo tu faveas, dum sit tibi mutua nostri
Cura, nihil regum splendida sceptra moror.

[H3v] Tecum

Okrutny Moskwicinie, czy już uleciały ci z pamięci bitwy stoczone nad przejrzystymi wodami Dniepru i nie pamiętasz, nieszczęsny, o klęsce pod Starodubem? Przecież pulchna ziemia wciąż jeszcze bieli się od kości. Jeśli masz choć trochę rozumu, zawróć: masz przed sobą tego samego wroga, przez którego już tyle razy zostałeś pokonany. Dowodząc, nie polegaj na liczbie ani nieudolnej rzeszy: należy postarać się o dzielny, a nie liczny zastęp. Ja zaś nie potrzebuję szukać wojny na zewnątrz – mam w swym wnętrzu wroga, który rani moje serce. Tutaj nieskutecznie bronią tarcza, strzały, miecze, na nic nie przyda się tężyzna ani też nie ma sensu uciekać. Ty jednak, o Pazyfile, za którą toczy wojnę sama Dione, przybądź jako przyjaciółka pokoju. Nie jestem z takich, którzy byle tylko zdobyć miłość, przywołują w swych przyrzeczeniach bogów, których zamierzają oszukać. Mnie nie podoba się żadne oszustwo; fałszywie mówią, że bóstwo puszcza mimo uszu krzywoprzysięstwa kochanków. Ty, jeśli tylko nie wzgardzisz mą miłością, będziesz przedmiotem mych uczuć aż po grób. Ty zarządzaj domem, tobie niech służy cały mój majątek; choć jest bardzo niewielki, niechaj służy tobie. Kto inny niech żegluje przez górę Atos, niech tratuje morze końskimi kopytami, niech wypije, jeśli ma ochotę, i rzeki, i morza: bylebyś ty mi sprzyjała, bylebyś odwzajemniała moje starania, nie dbam wcale o świetne królewskie berła.

https://rcin.org.pl

Tecum nec duro glebas invertere aratro,
Nec grave pascentes sit comitare greges.
Quid me perpetuis iuvat empta pecunia curis
Aut quid Erythraeo concha reperta salo?
Sollicitis animis auri vis nulla medetur
Omniaque incerto fors levis orbe rotat.
Tecum, Pasiphile, liceat mihi vivere et olim
In gremio vitam deposuisse tuo.

Elegia II

Non ego caelestes animos fatique laboro
Conscia, Myscovi, sidera nosse mei.
Vel non consultis manifeste cernitur astris
Occasum fato quenque manere suum;
Scrutari ulterius neque fortasse expedit et di
Nota homini nolunt consilia esse sua.
Utcumque approperet vitae mihi ponere finem,
Spes non praevertet mors inopina meas:
Non ego magna avido concepi pectore regna
Sollicitant altos nec mea vota deos;
Paupertas mihi chara mea est, hac gaudeo, tanquam
Si potiar regnis, Cr*o*ese beate, tuis.
Qui volet, observet cunctantum limina regum,
Qui volet, indomitum per mare lucra petat.
Pauper ego modicam versabo vomere terram

[H4] Et ia-

Z tobą nie byłoby trudno odwracać skiby ziemi twardym pługiem ani doglądać pasących się trzód. Na cóż zda mi się pieniądz nabyty za cenę wiecznych trosk albo perła znaleziona w Morzu Erytrejskim? Żadna ilość złota nie leczy zatroskanych serc, a niestały los obraca wszystko na niepewnym kole. Z tobą, Pazyfilo, niech będzie mi dane żyć, i kiedyś zakończyć życie na twym łonie.

ELEGIA II Nie dbam o to, Myszkowski, by poznać duchy niebieskie i gwiazdy, świadome mojego losu. Nawet nie radząc się gwiazd, widzi się jasno, że każdego zgodnie z przeznaczeniem czeka śmierć. Zapewne nie ma sensu dociekać więcej i bogowie nie chcą, by człowiek znał ich postanowienia. Niespodziewana śmierć, jakkolwiek by się pośpieszyła, by położyć kres mojemu życiu, nie udaremni moich nadziei: nie zapragnąłem w chciwości serca wielkich królestw i moje prośby nie próbują wzruszyć dostojnych bogów; miłe jest mi moje ubóstwo. Cieszę się nim, tak jakbym władał twym królestwem, szczęśliwy Krezusie. Kto zechce, niech pilnuje progów zwlekających królów, kto zechce, niech szuka zysku na nieposkromionym morzu. Ja, ubogi, będę orał pługiem mały spłachetek ziemi

https://rcin.org.pl

Tecum nec duro glebas inuertere antro,
Nec gnaue pascentes sit comitare greges.
Quid me perpetuis iuuat empta pecunia curis?
Aut quid Erythræo concha reperta salo?
Sollicitis animis auri vis nulla medetur,
Omniáq; incerto fors leuis orbe rotat.
Tecum, Pasiphile, liceat mihi viuere, & olim
In gremio vitam deposuisse tuo.

ELEGIA II.

NON ego cœlestes animos, fatíq; laboro
Conscia, Myscoui, sydera nosse mei.
Vel non consultis manifestè cernitur astris
Occasum fato quenq; manere suum.
Scrutari vlterius neque fortasse expedit, & dii
Nota homini nolunt consilia esse sua.
Vtcumq; approperet vitæ mihi ponere finem,
Spes non præuertet mors inopina meas.
Non ego magna auido concepi pectore regna,
Sollicitant altos nec mea vota deos.
Paupertas mihi cham mea est: hac gaudeo tanquam
Si potiar regnis, Cræse beate, tuis.
Qui volet obseruet cunctantûm limina regum,
Qui volet indomitum per mare lucru petat.
Pauper ego modicam versabo vomere ternum,

Et ia-

https://rcin.org.pl

Et iaciam fida ſemina certa manu.
Spe fruar interea, donec flauentia meſſor
Falce ſub æſtiuum demetat arua canem.
Dii, quibus agreſtes libamus dona coloni,
Cuſtodite mei iugera pauca ſoli.
Ne tenerus fruges immitia frigora lædant,
Neu nimiis Soles, neu nimia bymber aqua.
Sed quæ mollitis credentur ſemina ſulcis,
Reſtituat magno fœnore gnatus ager.
Ac mihi tum, pleno confiſus deniq; acerno,
Securum ſedeat ruſticus ante focum.
Et conſueta agitet feſta conuiuia luce,
Nec pudeat potos non bene ferre pedes.
Huc, ſi quando voles vrbis vitare tumultus,
Myscoui, rapidis eſſeda flecte rotis.
Liminaq; exigui diues ne deſpice tecti:
Abſq; ſuo non eſt & caſa parua Lare.
Auro conſpicuos alibi mirabere poſtes,
Parrhaſiiq; manum, viuaq; ſigna Scopæ.
Hîc te blanda quies, hîc otia longa manebunt,
Et faciles menſæ, nec male gnatus ager.
Hîc dulces auium cantus, auraeq; ſalubres,
Perſpicuiq; lacus, vmbriferumq; nemus.
Hîc & Pan facilis: ſeu ponere retia ceruis,
Seu calamo ignauum figere malis auem.
Paſſibile in totum quicquid congeſſerit annum,

Effun-

https://rcin.org.pl

Et iaciam fida semina certa manu.
Spe fruar interea, donec flaventia messor
Falce sub aestivum demetat arva Canem.
Di, quibus agrestes libamus dona coloni,
Custodite mei iugera pauca soli,
Ne teneras fruges immitia frigora laedant
Neu rapidi soles, neu nimia himber aqua,
Sed quae mollitis credentur semina sulcis,
Restituat magno faenore gratus ager.
Ac mihi tum pleno confisus denique acervo
Securum sedeat rusticus ante focum
Et consueta agitet festa convivia luce
Nec pudeat potos non bene ferre pedes.
Huc, si quando voles urbis vitare tumultus,
Myscovi, rapidis esseda flecte rotis
Liminaque exigui dives ne despice tecti:
Absque suo non est et casa parva Lare.
Auro conspicuos alibi mirabere postes
Parrhasiique manum vivaque signa Scopae;
Hic te blanda quies, hic otia longa manebunt
Et faciles mensae nec male gratus ager,
Hic dulces avium cantus auraeque salubres
Perspicuique lacus umbriferumque nemus,
Hic et Pan facilis, seu ponere retia cervis,
Seu calamo ignaram figere malis avem.
Pasiphile, in totum quicquid congesserit annum,

i niezawodną ręką będę rzucał ziarna zapewniające plon. Będę się na razie cieszył nadzieją, dopóki podczas letniej kanikuły żniwiarz nie zetnie sierpem złocących się łanów. O bogowie, którym my, wieśniacy, składamy dary, strzeżcie moich paru mórg ziemi, aby srogie chłody nie zaszkodziły młodym plonom, ani gwałtowne upały, ani deszcz i zbyt wielka ulewa, lecz aby wdzięczne pole oddało z wielką nadwyżką ziarna, które powierzone zostaną spulchnionym bruzdom. Wtedy już, pokładając nadzieję w pełnym brogu, niech mi wieśniak beztrosko siądzie przy kominie, niech w świąteczny dzień zgodnie ze zwyczajem ucztuje i niech to nie będzie powodem do wstydu, że pijane nogi będą odmawiać posłuszeństwa. Tutaj, Myszkowski, skieruj swój wóz o szybkich kołach, jeśli zechcesz kiedyś uciec od zgiełku miasta, i jako bogacz nie gardź progami ubogiego domu: nawet skromne domostwo nie jest pozbawione swych Larów. Gdzie indziej będziesz podziwiał jaśniejące złotem drzwi czy dzieło pędzla Parrazjusza albo żywe posągi Skopasa. Tu czeka cię miły spokój, tu długie wytchnienie oraz gościnne stoły i odwdzięczające się za troskę pola. Tu słodkie śpiewy ptaków, zdrowe powietrze, przejrzyste stawy i cienisty gaj. Tu będzie ci sprzyjał Pan, czy będziesz wolał zastawić sieci na jelenie, czy przeszyć strzałą nieświadomego niczego ptaka. Gdy wejdziesz w skromne progi, Pazyfile roztoczy przed tobą wszystko, co zgromadziła na cały rok,

https://rcin.org.pl

Effundet parvos te subeunte lares
Cenantisque tuos servabit sedula nutus
Et tibi libato vina dabit calice,
Et paupertati veniam petet ore pudenti,
Adpositura ipsam, si foret, ambrosiam.
Non male vixerunt et tum, quo tempore terris
Nullus adhuc auri divitis usus erat:
Nemo potens pauperve fuit, iustissima victum
Omnibus ex aequo sufficiebat humus;
Lis nulla ambiguis de finibus iraque nulla
Nec celeres hastae, nec ferus ensis erat.
Sed postquam in lucem male fidum prodiit aurum
Prodiit et scelerum mater avaritia,
Hinc sublata fides, subierunt furta, rapinae,
Insidiae, fraudes, toxica, bella, neces.
At mihi paupertas vel ob hoc laudanda videtur,
Quod nec fur illi, nec ferus hostis obest.
Noctivagos inter vadit secura latrones,
Nullas insidias nullaque damna timet,
Denique nec mortem; nec enim, quae linquere durum est,
Regna sibi aut magnas accumularat opes.

Elegia III

Ullane mi est oritura dies tam candida, cum tu
In gremium venias, pulchra puella, meum?

I An

a gdy będziesz ucztować, będzie gorliwie spełniać twe rozkazy i poda ci wino, ulawszy kilka kropel z kielicha. Z zawstydzonym obliczem będzie prosić o wybaczenie ubóstwa; podałaby przecież samą ambrozję, gdyby ją miała.

Bardzo dobrze żyło się ludziom i wtedy, gdy na ziemi nie było jeszcze wcale używane cenne złoto: nikt nie był możny ani ubogi, najsprawiedliwsza ziemia dostarczała wszystkim na równi pożywienia; nie było żadnego sporu o niepewne granice, żadnego gniewu, prędkich włóczni, srogiego miecza. Lecz gdy zdradliwe złoto pojawiło się na świecie, pojawiła się też chciwość – matka występków. Dlatego zniknęło zaufanie. Nastały kradzieże, grabieże, zasadzki, oszustwa, trucizny, wojny, zabójstwa.

Mnie zaś bieda wydaje się godna pochwały choćby dlatego, że nie zagraża jej ani złodziej, ani srogi nieprzyjaciel. Bezpieczna chodzi pośród włóczących się po nocy zbójców, nie lęka się ani zasadzek, ani żadnych szkód, ani nawet śmierci; nie nagromadziła sobie bowiem królestw czy wielkich bogactw, które przykro jest pozostawić.

ELEGIA III Czy wzejdzie dla mnie jakiś tak szczęśliwy dzień, w którym ty, piękna dziewczyno, padniesz mi w ramiona?

https://rcin.org.pl

Effundet paruos te ſubeunte Lares.
Cœnantiſq; tuos ſeruabit ſedula nutus,
Et tibi libato vina dabit calice.
Et paupertati veniam petet ore pudenti,
Adpoſitum ipſam, ſi foret, ambroſiam.
Non male vixerunt & tum, quo tempore terris
Nullus adhuc auri diuitis vſus erat,
Nemo potens, pauperúe fuit: iuſtiſſima victum
Omnib. ex æquo ſufficiebat humus.
Lis nulla ambiguis de finib. imq; nulla
Nec celeres haſtæ, nec ferus enſis erat.
Sed poſtquàm in lucem malefidum prodiit aurum,
Prodiit & ſcelerum mater auaricia.
Hinc ſublata fides: ſubierunt furta, rapinæ,
Inſidiæ, fraudes, toxica, bella, neces.
At mihi paupertas vel ob hoc laudanda videtur,
Quòd nec fur illi, nec ferus hoſtis obeſt.
Noctiuagos inter vadit ſecura latrones,
Nullas inſidias, nullaq; damna timet.
Deniq, nec mortem: nec enim, quæ linquere durũ eſt,
Regna ſibi, aut magnas accumulant opes.

ELEGIA III.

Vllane mi eſt oritura dies tam candida, cùm tu
In gremium venias, pulcbra puella, meum?

https://rcin.org.pl

An fruſtrà ſpero, & ſuperis vota irrita iacto?
Tu verò alterius cum futum viri es.
Ante lapis fiam precor, & vento obuia cautes,
Aures quàm rumor vulneret ille meas.
Vt volet obſiſtat fors noſtris inuida ceptis,
Ne tantùm aſſenſu me premat illa tuo.
Hac ego ſpe curas, & vitam tempero amanti,
Quæ mihi ſi eripitur, vita quoque eripitur.
Alter opes cumulat, congeſtoq; incubat auro,
Alter ab emerito magnus honore venit.
Ille refert clarum deuicto ex hoſte triumphum,
Eloquij fretus virib. ille ſui eſt.
Cuncta ego poſtpoſui ſpernto, lux mea, amori,
Tu mihi opes, tu laus, tu mihi ſola decus.
Multa quidem miſero timeas in amore neceſſe eſt,
Sed nihil vt timeas, ipſa moleſta moni eſt.
Annum non curſu metimur Solis amantes,
Aut picti obliquo tramite ſigniferi:
Hom anni inſtar habet: vt mirum non ſit amantes
Pallere, atq; albis ante diem ire comis.
At tu, quæ noſtrum potes vna leuare laborem,
Ne me tam longa perde, puella, mora.
Inuideant licet, atq; adeò rumpantur iniqui,
Si modò tu vna faues, res mea tuta ſat eſt.
Vna faue tantùm: fruſtrà pugnatur Amori,
Non erit infectum, quod fieri ille volet.

For-

https://rcin.org.pl

An frustra spero et superis vota irrita iacto,
Tu vero alterius cura futura viri es?
Ante lapis fiam precor et vento obvia cautes,
Aures quam rumor vulneret ille meas.
Ut volet, obsistat fors nostris invida coeptis,
Ne tantum assensu me premat illa tuo.
Hac ego spe curas et vitam tempero amaram;
Quae mihi si eripitur, vita quoque eripitur.
Alter opes cumulat congestoque incubat auro,
Alter ab emerito magnus honore venit,
Ille refert clarum devicto ex hoste triumphum,
Eloquii fretus viribus ille sui est.
Cuncta ego postposui sperato, lux mea, amori.
Tu mihi opes, tu laus, tu mihi sola decus.
Multa quidem misero timeas in amore necesse est,
Sed nihil ut timeas, ipsa molesta mora est.
Annum non cursu metimur solis amantes
Aut picti obliquo tramite Signiferi:
Hora anni instar habet, ut mirum non sit amantes
Pallere atque albis ante diem ire comis.
At tu, quae nostrum potes una levare laborem,
Ne me tam longa perde, puella, mora.
Invideant licet atque adeo rumpantur iniqui;
Si modo tu una faves, res mea tuta sat est.
Una fave tantum. Frustra pugnatur Amori:
Non erit infectum, quod fieri ille volet.

[Iv] For-

Czy na próżno mam nadzieję i zarzucam bogów daremnymi prośbami, a ty masz stać się w przyszłości przedmiotem troski kogoś innego? Proszę, niech się stanę kamieniem i skałą wystawioną na wiatr, zanim ta pogłoska zrani me uszy. Niech zazdrosny los sprzeciwia się naszym zamiarom, jak zechce, byleby tylko mnie nie dręczył za twoją zgodą. Tą nadzieją koję swe troski i pełne goryczy życie; jeśli będzie mi ona odebrana, również życie zostanie mi odebrane. Ktoś gromadzi bogactwa i sypia na stosach złota, ktoś staje się wielki z powodu urzędu, do którego doszedł. Jeden odnosi triumf nad pokonanym wrogiem, drugi polega na siłach swej wymowy. Wszystko, moje kochanie, uznałem za mniej ważne od miłości, która – mam nadzieję – będzie moim udziałem. Ty jedynie jesteś mi bogactwem, ty chwałą, ty zaszczytem. Wielu rzeczy trzeba się wprawdzie lękać w nieszczęsnej miłości, lecz nawet gdyby nie trzeba się było niczego lękać, sama zwłoka jest uciążliwa. My, którzy kochamy, nie mierzymy roku biegiem słońca ani Zodiaku malowanego na ukośnej drodze: godzina jest jak rok, zatem nie powinno dziwić, że kochający bledną czy przedwcześnie siwieją. Ty zaś, dziewczyno, która jako jedyna możesz ulżyć memu cierpieniu, nie gub mnie tak długim zwlekaniem. Niech niegodziwi pękają z zazdrości; jeśli bodaj ty jedna jesteś przychylna, wszystkie moje sprawy są wystarczająco bezpieczne. Ty jedna tylko sprzyjaj. Próżno walczyć z Amorem. Jeśli on chce, żeby się coś stało, to zostanie to na pewno dokonane.

https://rcin.org.pl

Formosam pulcher Zariadres arsit Odatim,
Quam tantum in somnis viderat ante puer.
Arsit Odatis item forma insignem Zariadrem,
Quem tantum in somnis viderat ipsa quoque.
Ardebant paribus flammis, spatiisque locorum
Disiunctos animis consociarat Amor.
Regium utrique genus; rex ortam regibus ambit.
Unica sollicito nata erat illa patri.
Hoc nocuit. Pater externos sprevit hymenaeos,
A nata impatiens dissitus esse sua.
Ergo sibi generum propiorem adsciscere quaerit,
Ad soceri semper qui queat esse latus.
Sperat idem natae cordi fore, nescius illam
Despecti iuvenis clam lachrimare vicem.
Nec mora, adornari mediis convivia tectis
Promique aulaea et gemmea vasa iubet
Principibusque viris et regni flore vocato
„Hac nuptura – inquit – filia nostra die est.
Quare hilares laetique toris discumbite pictis".
De genero verbum non facit ille suo.
Virgo quoque ignorat sponsum. Flens perdita crinem
Comit flens pictos induiturque sinus.
Interea dapibus mensae cyathisque struuntur
Argutumque canit carmen eburna chelys.
Postquam prima fames et amor dape victus edendi,
Sponsa accersitur femineusque chorus.

Piękny Zariadres zapłonął ku ślicznej Odatis, którą ten chłopiec przedtem widział tylko we snach. Także Odatis zapłonęła ku odznaczającemu się urodą Zariadresowi, którego również widziała tylko we snach. Płonęli takim samym ogniem, Amor zjednoczył sercem tych, którzy byli oddaleni miejscem. Oboje z królewskiego rodu: król ubiega się o zrodzoną z królów. Była ona jedyną córką troskliwego ojca. To zaszkodziło. Ojciec wzgardził małżeństwem z cudzoziemcem, nie mogąc ścierpieć rozłąki z córką. Stara się więc znaleźć bliższego sobie zięcia, który mógłby zawsze być u boku teścia. Ma nadzieję, że córce też będzie na tym zależało, nieświadom, że potajemnie opłakuje ona los wzgardzonego młodzieńca. Niebawem nakazuje wyprawić pod swym dachem ucztę i wydobyć kobierce oraz zdobione klejnotami naczynia, a zwoławszy książąt i sam kwiat królestwa, powiada: „Nasza córka dzisiaj wyjdzie za mąż. Dlatego spocznijcie radośni i weseli na wzorzystych posłaniach". Nie mówi ani słowa o swym zięciu. Również panna nie zna narzeczonego. Nieszczęsna, z płaczem czesze włosy, z płaczem przywdziewa strojne szaty. Tymczasem stoły zastawiane są potrawami i kielichami, a lutnia z kości słoniowej śpiewa melodyjną pieśń. Gdy już potrawy zaspokoiły pierwszy głód i chęć jedzenia, wezwana została oblubienica oraz grono niewiast.

https://rcin.org.pl

Formoſam pulcher Zariadres arſit Odatim,
Quam tantùm in ſomnis videnat ante puer.
Arſit Odatis item forma inſignem Zariadrem,
Quem tantùm in ſomnis videnat ipſa quoque.
Ardebant paribus flammis, ſpaciiſq; locorum
Diſiunctos animis conſociant Amor.
Regium vtriq; genus: rex ortam regib. ambit,
Vnica ſollicito nata erat illa patri.
Hoc nocuit: pater externos ſpreuit Hymenæos,
A nata impatiens diſſitus eſſe ſua.
Ergo ſibi generum propiorem adſciſcere quærit,
Ad ſoceri ſemper qui queat eſſe latus.
Spenat idem natæ cordi fore: neſcius illam
Deſpecti iuuenis clam lachrymare vicem.
Nec mora, adornari mediis conuiuia tectis
Promiſq; aulæa, & gemmea vaſa iubet.
Principibusq; viris, & regni flore vocato,
Hac nuptum, inquit, filia noſtra die eſt.
Quare hilares, lætiſq; toris diſcumbite pictis:
De genero verbum non facit ille ſuo.
Virgo quoq; ignorat ſponſum: flens perdita crinem
Comit: flens pictos induiturq; ſinus.
Interea dapibus menſæ, cyathisq; ſtruuntur,
Argutumq; canit carmen eburna chelys.
Poſtquam prima fames, & amor dape victus edendi,
Sponſa accerſitur, fœmineumq; chorus.

https://rcin.org.pl

Contremuit virgo, & magis ipſo expalluit auro,
Aurib. vt timidis iuſſa paterna bibit.
Surge, patriq; volens morem gere: non feret ille
Ferreus inuiſo te ſociare viro.
Surgit, cunctantiq; mouet veſtigia paſſu,
Ignotosq; pudens ſiſtitur ante viros.
Qualis matutina vagi prænunctia Solis
Eoo ſurgens cardine ſtella nitet.
Aſſurgunt proceres, formæ & minuntur honorem:
Tum Rex complexus natam ea verba dedit.
Nata, tuis hæc ſunt conſuiuia vota Hymenæis:
Quare, quæ dico, pectore conde tuo.
Hîc iuuenum flos eſt, & regni gloria noſtri,
Hos animo, atque oculis perlege, nata, tuis.
Poſt phialam capito, & ſpumantem munere Bacchi
Elige, cui tradas, vir ſit vt ille tuus.
Hæc pater: illa oculos circumfert æqua dolentes,
Toto animo pendens è Zariadre ſuo.
Ad quem clam puerum præmiſerat anxia fidum
Extremi vt ne eſſet neſcius ille mali.
Ad Tanaim iuuenis tum caſtra ignarus habebat,
Cùm tetrici didicit triſtia cœpta ſenis.
Nec mora, currus equis committitur: arduus ipſe
Hortatu celeres, & ſtimulo vrget equos.
Quadrupedes rapido propellunt violentius amni,
Pulueris inſequitur cana procella rotas.

Iam

https://rcin.org.pl

Contremuit virgo et magis ipso expalluit auro,
Auribus ut timidis iussa paterna bibit:
„Surge patrique volens morem gere. Non feret ille
Ferreus inviso te sociare viro”.
Surgit cunctantique movet vestigia passu
Ignotosque pudens sistitur ante viros,
Qualis matutina vagi praenunctia solis
Eoo surgens cardine stella nitet.
Assurgunt proceres, formae et mirantur honorem.
Tum rex complexus natam ea verba dedit:
„Nata, tuis haec sunt convivia vota hymenaeis,
Quare, quae dico, pectore conde tuo.
Hîc iuvenum flos est et regni gloria nostri.
Hos animo atque oculis perlege, nata, tuis.
Post phialam capito et spumantem munere Bacchi
Elige, cui tradas, vir sit ut ille tuus”.
Haec pater. Illa oculos circumfert aegra dolentes,
Toto animo pendens e Zariadre suo,
Ad quem clam puerum praemiserat anxia fidum,
Extremi ut ne esset nescius ille mali.
Ad Tanaim iuvenis tum castra ignarus habebat,
Cum tetrici didicit tristia coepta senis.
Nec mora, currus equis committitur. Arduus ipse
Hortatu celeres et stimulo urget equos.
Quadrupedes rapido properant violentius amni,
Pulveris insequitur cana procella rotas.

[I2v] Iam

Zatrwożyła się panna i pobladła bardziej niż złoto, zalęknionymi uszyma łowi ojcowskie polecenia: „Powstań i z chęcią spełnij wolę ojca. Nie nakaże ci on bezwzględnie połączyć się z mężem, którego nie chcesz”. Powstaje i opieszale stawia kroki, po czym zatrzymuje się, zawstydzona, przed nieznanymi mężami. Jaśnieje jak zwiastująca wędrujące słońce gwiazda zaranna, wstająca po wschodniej stronie. Dostojnicy powstają, podziwiając dostojną piękność. Wówczas król, uściskawszy córkę, ozwał się w te słowa: „Córko, ta uczta jest przeznaczona na twe gody. Dlatego weź sobie do serca to, co mówię. Jest tu kwiat młodzieńców i chluba naszego królestwa. Obejrzyj ich, córko, i oczyma, i umysłem. Potem weź puchar, pieniący się darem Bachusa; niech ten, któremu go podasz, zostanie twym mężem”. Tak rzekł ojciec. Ona, strapiona, toczy wokół smutnymi oczyma, całym sercem oddana swemu Zariadresowi, do którego, zatroskana, wysłała już wcześniej potajemnie zaufanego sługę, aby zdał sobie sprawę z najgorszego nieszczęścia. Nieświadom niczego młodzieniec obozował właśnie nad Donem, gdy dowiedział się o zamiarach surowego starca. Bez wahania zaprzęga rydwan w konie. Wyprostowany, popędza prędkie rumaki okrzykami i ościeniem. Konie pędzą gwałtowniej niż bystra rzeka, białe tumany kurzu niosą się za kołami.

https://rcin.org.pl

Iam sol occiderat caelique extrema rubebant
Et prima obscuros nox agitabat equos.
Ipse quoque ad portas optatae exponitur aulae
Et subit ignoto regia tecta pede.
Atria collucent flammis, nox pellitur igni
Colloquiisque virum personat ampla domus
Ulla neque interea est cyathis mora: plurimus auro,
Plurimus argento nat radiante deus.
Spes iuvenum arrectae: votis Cytherea vocatur
Quaeque praeest castis regia Iuno toris.
Ad pluteum lachrimis stillantibus anxia stabat
Virgo pigra miscens tristia vina manu.
Postquam agnovit amans vultus per somnia visos,
Proximus adversum virginis ora stetit.
„Pone metum. Tuus – inquit – Odati, adsum Zariadres".
Ad vocem vultus sustulit illa suos
Formosumque tuens iuvenem atque habitu oris eodem,
Noctu illa adparens qualis imago fuit,
Gavisa ex animo est calicemque illi obtulit aureum
Seque haud invitam praebuit ipsa rapi.
Dum pater exspectat, dum servi dicere mussant,
Raptorem celeres abstuleratis equi.

Elegia IV

Quartus, ni fallor, Tecini, hic vertitur annus,

I3 Exter-

Słońce już zaszło, zarumienił się kraniec niebios i noc zaczęła już poganiać swe ciemne konie. On staje u bram upragnionego pałacu i wchodzi nierozpoznany pod królewski dach. Komnaty jaśnieją od płomieni, ogień odpędza noc, dostojny dom rozbrzmiewa rozmowami mężów. Tymczasem bez przerwy podaje się kielichy: Bachus obficie pływa w błyszczącym złocie i srebrze. Rosną nadzieje młodzieńców: w modlitwach przyzywa się Cyterejkę i królewską Junonę, która opiekuje się cnotliwym pożyciem małżeńskim. Przy sofie, lejąc łzy, stała zatroskana panna, mieszając opieszałą ręką smutne wina. Gdy kochanek rozpoznał twarz oglądaną we snach, zaraz stanął przed obliczem dziewicy. „Porzuć strach, Odatis – powiada. – To ja, twój Zariadres". Ona podniosła swą twarz ku temu głosowi i widząc pięknego młodzieńca o takim samym wyglądzie twarzy, jaki był ów obraz pojawiający się nocą, rozradowała się z całego serca, podała mu złoty kielich i nie bez chęci pozwoliła się porwać. Podczas gdy ojciec czekał, gdy słudzy wahali się powiedzieć, wy, prędkie konie, uniosłyście porywacza.

ELEGIA IV Czwarty oto rok mija, o ile się nie mylę, odkąd, Tęczyński,

https://rcin.org.pl

Iam Sol occiderat, cœlíq; extrema rubebant,
Et prima obſcuros nox agitabat equos.
Ipſe quoq; ad portas optatæ exponitur aulæ,
Et ſubit ignoto regia tecta pede.
Atria collucent flammis, nox pellitur igni,
Colloquiiſq; virûm perſonat ampla domus.
Vlla neq; interea eſt cyathis mora: plurimus auro,
Plurimus argento nat nudiante deus.
Spes iuuenum arrectæ: votis cytherea vocatur,
Quæq; præeſt caſtis regia Iuno toris.
Ad pluteum lachrymis ſtillantib. anxia ſtabat
Virgo, pigna miſcens triſtia vina manu.
Poſtquam agnouit amans vultus per ſomnia viſos,
Proximus aduerſum virginis ora ſtetit.
Pone metum: tuus, inquit Odati, adſum Zariadres,
Ad vocem vultus ſuſtulit illa ſuos.
Formoſumq; tuens iuuenem, atq; habitu oris eodem,
Noctu illa adparens qualis imago fuit:
Gauiſa ex animo eſt, calicemq; illi obtulit aureum,
Séq; haud inuitam præbuit ipſa mpi.
Dum pater expectat, dum ſerui dicere muſſant,
Raptorem celeres abſtulerutis equi.

ELEGIA IIII.

QVartus, ni fallor, Tecini, hic vertitur annus,

https://rcin.org.pl

Externo vt longas ducis in orbe moras.
Ne tamen ad patrios remeaueris antè penates,
Quàm fines magnæ videris Heſperiæ.
Tu licet omne obeas iter experientis Vlyſſei,
Errauit vaſto qui duo luſtra mari:
Et quà Peliaca primus trabe nauit Iaſon,
Dum petit aurutæ nobile vellus ouis:
Cultius Auſonio nil Sol vagus aſpicit orbe,
Oceano ſurgens, Oceanumq; petens.
Hæc neq; frigorib. loca, nec læduntur ab æſtu,
Flamma gelu, flammas miſta retundit hyems.
Reſpondent fœcunda aſtris clementib. arua,
Plurimáq; agricolis munera ſponte ferunt.
Hæc eſt pampineo tellus aptiſſima Bacchо,
Hic venit exiguo culta labore Ceres.
Pomiferæ ſurgunt ſyluæ, paſſimq; per agros,
Oſtentat denſas Pallados arbor opes.
At cùm Gorgoneum ferret caput æthere Perſeus,
Dirus in Auſoniam non pluit hymber humum.
Quare hîc nec longam tractu draco ſignat arenam,
Nec ſitit vndantem torrida Dipſas aquam.
Pinguia non metuunt vllos armenta leones,
Carpunt ſecuri paſcua læta greges.
Huc aptum accedit mutandis mercib. æquor,
Quod latus Auſonij claudit vtrumq; ſoli.
Accedunt crebri portus: vbi tutus iniquos

Audit

https://rcin.org.pl

Externo ut longas ducis in orbe moras.
Ne tamen ad patrios remeaveris ante Penates,
Quam fines magnae videris Hesperiae.
Tu licet omne obeas iter experientis Ulyssi,
Erravit vasto qui duo lustra mari,
Et qua Peliaca primus trabe navit Iason,
Dum petit auratae nobile vellus ovis,
Cultius Ausonio nil sol vagus aspicit orbe
Oceano surgens Oceanumque petens.
Haec neque frigoribus loca, nec laeduntur ab aestu:
Flamma gelu, flammas mista retundit hiems.
Respondent fecunda astris clementibus arva
Plurimaque agricolis munera sponte ferunt.
Haec est pampineo tellus aptissima Baccho,
Hic venit exiguo culta labore Ceres,
Pomiferae surgunt silvae passimque per agros
Ostentat densas Pallados arbor opes.
At cum Gorgoneum ferret caput aethere Perseus,
Dirus in Ausoniam non pluit himber humum,
Quare hic nec longam tractu draco signat arenam,
Nec sitit undantem torrida dipsas aquam.
Pinguia non metuunt ullos armenta leones,
Carpunt securi pascua laeta greges.
Huc aptum accedit mutandis mercibus aequor,
Quod latus Ausonii claudit utrumque soli,
Accedunt crebri portus, ubi tutus iniquos

[I3v] Audit

przedłużasz pobyt w cudzoziemskich stronach. Nie wracaj jednak do ojczystych Penatów, póki nie ujrzysz granic wielkiej Hesperii. Choćbyś przebył całą drogę doświadczonego Ulissesa, który przez dwa pięciolecia błąkał się po szerokim morzu, i tę, którą jako pierwszy przepłynął pelijską łodzią Jazon, gdy zdobywał szlachetne runo złotej owcy, to ruchliwe słońce, wschodzące znad Oceanu i schodzące ku Oceanowi, nie ogląda nic wytworniejszego niż ziemia auzońska. Tym krajom nie dokuczają ani chłody, ani skwar: upał poskramia lody, a łagodna zima upały. Łagodnemu niebu odpowiadają żyzne ziemie i same z siebie przynoszą rolnikom liczne dary. Ziemia ta jest najodpowiedniejsza dla Bachusa uwieńczonego liściem winorośli. Tu zjawia się Ceres, okupiona niewielkim trudem. Rośnie tu mnóstwo drzew owocowych, a drzewo Pallady pokazuje wszędzie pośród pól swe bogactwa. A gdy Perseusz niósł po niebie głowę Gorgony, srogi deszcz nie padał na auzońską ziemię, dlatego ani wąż nie znaczy tu piasku długim śladem, ani wysuszona dypsada nie pragnie wody. Dorodne stada nie boją się żadnych lwów, bezpieczne stada skubią bujne pastwiska. Dochodzi do tego jeszcze sprzyjające wymianie towarów morze, które zamyka obie strony auzońskiej ziemi, dochodzą liczne porty, gdzie żeglarz bezpiecznie słucha nieprzyjaznych

https://rcin.org.pl

Audit nauta Notos horrisonumque mare.
Sed neque caeruleis agros lambentia lymphis
Flumina fas fuerit praeteriisse mihi:
Et Tyrrhena quidem Vulturnus in aequora praeceps
Labitur, et Sarnus perspicuusque Siler,
Tum Liris, tum Macra rapax, tum corniger Arnus
Et maestas volvens nunc Tiberinus aquas;
Parte alia Adriacas late subit Aufidus undas
Et Senna, et sociis auctus Isaurus aquis,
Et cum Crustumio velox fugiente Metaurus,
Et, qui fluminibus iura dat, Eridanus.
Adice Benacum pisc*o*sumque adice Larim
Iunctaque Tyrrheno stagna Lucrina freto.
Quid tibi nunc validis inclusas moenibus urbes
Quidve tot egregios commemorem artifices,
Quid tabulas et signa, quid aurea templa deorum
Totve operum moles pyramidumque minas?
Haec est illa parens veterum memoranda Quiritum,
Haec virtutum altrix imperiique domus.
Haec fortem domuit Pyrrhum Poenumque ferocem
Fregit et ingentem contudit Antiochum
Quaque dies surgit quaque altis mergitur undis,
Subiecit virgis omnia regna suis.
Sed quid tempus edax longo non conficit aevo,
Quid non vel summum carpit avara dies?
Illa deum sedes, orbis caput, aurea Roma
Vix retinet nomen semisepulta suum.

[I4]

Notusów i groźnie brzmiącego morza.

Lecz nie godziłoby mi się pominąć i rzek, obmywających pola modrymi strugami: do Morza Tyrreńskiego wpada więc gwałtowny Wolturnus, Sarnus i przejrzysty Syler, następnie Liris, rwący Makra i rogaty Arnus, oraz Tybr, teraz smutne toczący wody; z innej strony szeroko wpada do fal Adriatyku Aufidus oraz Senna, i Izaurus powiększony dzięki sprzymierzonym wodom, i prędki Metaurus wraz z bystrym Krustumium, oraz Erydan, nadający prawa rzekom. Dodaj Benacus i bogate w ryby Jezioro Laryjskie oraz połączone z Morzem Tyrreńskim Jezioro Lukryńskie. Po cóż miałbym ci teraz wspominać o miastach otoczonych potężnymi murami, po cóż tylu znakomitych artystów, po cóż obrazy i posągi, złociste świątynie bogów, pochłaniające wiele trudów kolosy i blanki piramid? Oto jest owa godna pamięci rodzicielka starożytnych Kwirytów, oto żywicielka cnót i siedziba imperium. Ona pokonała dzielnego Pyrrusa, złamała srogiego Punijczyka i pognębiła potężnego Antiocha – gdzie wschodzi słońce i gdzie zanurza się w głębokich falach, poddała pod swą władzę wszystkie królestwa. Lecz czegóż w ciągu długiego wieku nie pochłonie żarłoczny czas, czego, choćby było największe, nie zniszczy chciwy dzień? Owa siedziba bogów, głowa świata, złoty Rzym, ledwo zachowała swe imię, na wpół pogrzebana.

https://rcin.org.pl

Audit nauta Notos, horriſonumq; mare.
Sed neq; cæruleis agros lambentia lymphis
Flumina fas fuerit præteriiſſe mihi.
Et Tyrrhæna quidem Vulturnus in æquora præceps
Labitur, & Sarnus, perſpicuusq; Siler.
Tum Liris, tum Macra nipax, tum corniger Arnus
Et mæſtas voluens nunc Tyberinus aquas.
Parte alia Adriacas latè ſubit Aufidus vndas,
Et Senna, & ſocijs auctus Iſaurus aquis.
Et cum Cruſtumio velox fugiente Methaurus,
Et qui fluminib. iuua dat Erydanus.
Adiice Benacum, piſcoſumq; adiice Larim,
Iunctaq; Tyrrhæno ſtagna Lucrina freto.
Quid tibi nunc validis incluſas mœnibus vrbes,
Quidue tot egregios commemorem artifices:
Quid tabulas, & ſigna? quid aurea templa deorum,
Totúe operum moles, Pyramidumq; minas?
Hæc eſt illa parens veterum memoranda Quiritum,
Hæc virtutum altrix, imperijq; domus.
Hæc fortem domuit Pirrhum, Pœnumq; ferocem
Fregit, & ingentem contudit Antiochum.
Quaq; dies ſurgit, quaq; altis mergitur vndis,
Subiecit virgis omnia regna ſuis.
Sed quid tempus edax longo non conficit æuo?
Quid non vel ſummum carpit auara dies?
Illa deûm ſedes, orbis caput, aurea Roma,
Vix retinet nomen ſemiſepulta ſuum.

https://rcin.org.pl

Nempe hæc humanis dicta est lex aspera rebus,
Vt cùm summa tenent, rursus ad ima ruant.
Quod fatum Romam quoq; contigit: vt neq; regna,
Vrbesq; extrema morte vacare scias.
Fama tamen viget, & gestarum gloria rerum,
Omnes per terras, & freta cuncta volat.
Dumq; recurrentes voluet Sol igneus annos,
Plenus Romani nominis orbis erit.
Hæc tibi, Tecini, si quid generosa tueri
Mens auet eximium, sunt peragnanda loca.
Quò cùm peruenies, plura, & maiora videbis,
Quàm mea Musa rudis commemorare valet.
Heu miserande puer, non tu amplius Itala regna,
Aut patriæ aspicies arua beata tuæ.
Nam cùm promissam regum de sanguine sponsam
Per maria alta petis, captus ab hoste fero es.
Hinc dolor, hinc furiæ accensæ infelicis amoris,
Hinc mors præcipiti dira sequuta pede est.
Non talem infelix mater te, nate, manebat,
Vrgens in reditum munera cœpta tuum.
Sed curru inuectum sublimi, vnaq; puellam,
Insignem, qualis trans mare digna peti.
Nunc illa exangues artus fouet, ossaq; nuda,
Et tibi pro thalamo tristia busta parat.
Heu quò spes nostræ reciderunt: quò pia vota!
Tot bona tam paruo clausa iacent tumulo.

ELE-

https://rcin.org.pl

Nempe haec humanis dicta est lex aspera rebus,
Ut cum summa tenent, rursus ad ima ruant.
Quod fatum Romam quoque contigit, ut neque regna
Urbesque extrema morte vacare scias.
Fama tamen viget et gestarum gloria rerum
Omnes per terras et freta cuncta volat
Dumque recurrentes volvet sol igneus annos,
Plenus Romani nominis orbis erit.
Haec tibi, Tecini, si quid generosa tueri
Mens avet eximium, sunt peragranda loca.
Quo cum pervenies, plura et maiora videbis,
Quam mea Musa rudis commemorare valet.
Heu miserande puer, non tu amplius Itala regna
Aut patriae aspicies arva beata tuae,
Nam cum promissam regum de sanguine sponsam
Per maria alta petis, captus ab hoste fero es.
Hinc dolor, hinc furiae accensae infelicis amoris,
Hinc mors praecipiti dira secuta pede est.
Non talem infelix mater te, nate, manebat,
Urgens in reditum munera coepta tuum,
Sed curru invectum sublimi unaque puellam
Insignem, qualis trans mare digna peti.
Nunc illa exsangues artus fovet ossaque nuda
Et tibi pro thalamo tristia busta parat.
Heu, quo spes nostrae reciderunt, quo pia vota!
Tot bona tam parvo clausa iacent tumulo.

[I4v] Ele-

Bo ludzkim sprawom wyznaczone zostało to surowe prawo, że jeśli wznoszą się na szczyt, muszą znów nisko upaść. Los ten dotknął także Rzymu, abyś wiedział, że ani królestwa, ani miasta nie są wolne od ostatecznej śmierci. Żyje jednak sława i chwała dokonanych dzieł i niesie się po wszystkich lądach i morzach, a dopóki ogniste słońce zataczać będzie kręgi kolejnych lat, świat będzie pełen sławy Rzymu. Te miejsca powinieneś przewędrować, Tęczyński, jeśli szlachetny umysł pragnie zobaczyć coś nadzwyczajnego. A jeśli tam dotrzesz, zobaczysz większe rzeczy i więcej, niż moja niewprawna Muza potrafi wypowiedzieć.

Biada, nieszczęsny młodzieńcze, nie zobaczysz już włoskich krajów ani szczęśliwych ziem twej ojczyzny, bo gdy udałeś się przez głębokie morze po obiecaną narzeczoną z królewskiego rodu, zostałeś pojmany przez okrutnego wroga. Wskutek tego przyszły cierpienia, napady szału wzniecone nieszczęśliwą miłością, a potem bardzo szybko straszna śmierć. Nie takiego oczekiwała cię, synu, nieszczęsna matka, śpiesznie doglądająca przygotowań do twego powrotu, lecz jadącego wspaniałym powozem wraz z dostojną panną, godną tego, by wyprawiać się po nią za morze. Teraz ta matka piastuje bezkrwiste ciało i nagie kości, a zamiast weselnej łożnicy gotuje ci smutny grób. Ach, biada, gdzie przepadły nasze nadzieje, nasze dobre życzenia! Tyle zalet spoczywa zamkniętych w tak małym grobie.

https://rcin.org.pl

Elegia V

Ex Helicone tibi florentem apporto coronam,
Padnevi, Aonidum cura meumque decus.
Fas mihi sit sacram pura contingere dextra
Caesariem et merita cingere fronde caput.
Ecquis in hoc hominum plausu et clamore secundo
Expers laetitiae pectus habere potest?
Quis te, Padnevi, cui sit tua cognita virtus,
Non titulis auctum gaudeat esse novis?
Ipse tuos equidem Titan visurus honores
Emicuit rapido purior Oceano.
Nulla diem obfuscat nubes, fera murmura cessant
Ventorum et rauci concidit unda maris.
Rura vacant, posito requiescit taurus aratro,
Lux agitur cunctis nomine festa tuo.
Me quoque nescio quis stimulat calor intus obortus
Lucem Pieriis hanc celebrare modis;
Neve loci ignarus delatus in avia turber,
Per planum virtus me tua ducit iter
Nocturnum veluti lumen, quod navita servans
Attigit incolumi littora tuta rate.
Nam tu non is eras, qui longo stemmate velles
Aut sola niti nobilitate patrum,
Sed quam conspicuus maiorum laude tuorum es,
Tam clarus meritis diceris ipse tuis.

ELEGIA V Przynoszę ci kwitnący wieniec z Helikonu, Padniewski, przedmiocie troski Aonid i moja chlubo. Niech mi będzie wolno dotknąć czystą prawicą świątobliwej skroni i opasać głowę zasłużonym liściem. Czyż ktoś pośród tej radosnej ludzkiej wrzawy i aplauzu mógłby mieć serce pozbawione radości? Któż, komu znana jest twoja cnota, Padniewski, mógłby się nie cieszyć, że zostałeś wywyższony nowymi godnościami? Nawet Tytan, mając oglądać twoje zaszczyty, jaśniejszy wyłonił się z wartkiego Oceanu. Żadna chmura nie przesłania nieba, ustają srogie szumy wiatrów i kładzie się fala burzliwego morza. Wsie nie pracują, wół odpoczywa, zaniechawszy pługa, wszyscy ze względu na ciebie mają dzień świąteczny. Również mnie pobudza jakiś nieokreślony, rozniecony w sercu, zapał, by rozsławiać ten dzień pieryjskimi pieśniami; abym, nie znając okolicy, nie błądził, znalazłszy się na bezdrożach, twa cnota prowadzi mnie prostą drogą jak światło nocne, za którym podążając, żeglarz dociera nienaruszoną łodzią do bezpiecznych brzegów. Nie jesteś bowiem kimś, kto chciałby polegać jedynie na długości rodowodu albo na szlachectwie ojców, lecz jak jesteś znakomity dzięki sławie twych przodków, tak samo słyniesz dzięki własnym zasługom.

https://rcin.org.pl

ELEGIA V.

EX Helicone tibi florentem apporto coronam,
Padneui, Aonidum cura, meumq; decus.
Fas mihi sit sacrum puro contingere dextra
Cæsariem, & merita cingere fronde caput.
Ecquis in hoc hominum plausu, & clamore secundo
Expers lætitiæ pectus habere potest?
Quis te, Padneui, cui sit tua cognita virtus,
Non titulis auctum gaudeat esse nouis?
Ipse tuos equidem Titan visurus honores
Emicuit rapido purior Oceano.
Nulla diem obfuscat nubes, fera murmura cessant
Ventorum, & nauci concidit vnda maris.
Rura vacant, posito requiescit taurus aratro,
Lux agitur cunctis nomine festa tuo.
Me quoq; nescio quis stimulat calor intus obortus
Lucem Pierijs hanc celebrare modis.
Néue loci ignarus delatus in auia turber,
Per planum virtus me tua ducit iter:
Nocturnum veluti lumen, quod nauita seruans
Attigit incolumi littora tuta rate.
Nam tu non is eras, qui longo stemmate velles,
Aut sola niti nobilitate patrum:
Sed quàm conspicuus maiorum laude tuorum es,
Tam clarus meritis diceris ipse tuis.

https://rcin.org.pl

Nec tu aliud verſas animo noctesq;, diesq;,
Quàm decus, & patriæ commoda pulchra tuæ.
Diſcendi cupidus peragraſti plurima regna,
Nec te difficiles detinuere viæ.
Quæq; aliis luxu, ſomnoq; efluxit inerti,
Artib. ingenuis culta iuuenta tibi eſt.
Quòd ſi antehac fuit ignotum quantum addita poſſet
Ars etiam in ſummis efficere ingeniis:
In te perſpicuum eſt: quem mentis acumine forſan
Æquiparare aliquis, vincere nemo queat.
Eloquio præſtas Itbacum: neq; gratia maior
Neſtoris antiqui fluxit ab ore ſacro.
Ac veluti Tygres, & flumina Thracius Orpheus
Aonia fertur detinuiſſe lyra:
Sic tua melliſluis manans facundia verbis
Quàmlibet inuitos in ſua vota rapit.
Hac fretus veniſti Italas orator ad vrbes,
Et quà magnanimi Cæſaris aula patet.
Atq; hæc Suada tuo regnauit ſemper in ore,
Vt fueris voti compos vbiq; tui.
Sed neq; te belli prorſus fortuna manere
Expertem paſſa eſt, militiæq; rudem.
Nam cùm ſuccenſus iuſta rex maximus ira,
Liuonum hoſtiles aggrederetur agros:
Tu quoq; candentes aquilas, & ſigna ſequutus
Aſſiduè fido iunctus eras lateri.

Ergo

https://rcin.org.pl

Nec tu aliud versas animo noctesque diesque
Quam decus et patriae commoda pulchra tuae.
Discendi cupidus peragrasti plurima regna
Nec te difficiles detinuere viae;
Quaeque aliis luxu somnoque ef*f*luxit inerti,
Artibus ingenuis culta iuventa tibi est.
Quod si antehac fuit ignotum, quantum addita posset
Ars etiam in summis efficere ingeniis,
In te perspicuum est, quem mentis acumine forsan
Aequiparare aliquis, vincere nemo queat:
Eloquio praestas Ithacum neque gratia maior
Nestoris antiqui fluxit ab ore sacro;
Ac veluti tigres et flumina Thracius Orpheus
Aonia fertur detinuisse lyra,
Sic tua mellifluis manans facundia verbis
Quamlibet invitos in sua vota rapit.
Hac fretus venisti Italas orator ad urbes
Et qua magnanimi Caesaris aula patet,
Atque haec suada tuo regnavit semper in ore,
Ut fueris voti compos ubique tui.
Sed neque te belli prorsus Fortuna manere
Expertem passa est militiaeque rudem.
Nam cum succensus iusta rex maximus ira
Livonum hostiles aggrederetur agros,
Tu quoque candentes aquilas et signa secutus
Assidue fido iunctus eras lateri.

[Kv] Ergo

O niczym innym też nie myślisz dniami i nocami, jak tylko o tym, jak przynieść chlubę ojczyźnie i pięknie jej się przysłużyć. Pragnąc się uczyć, przemierzyłeś liczne państwa i nie zatrzymały cię niedogodne drogi; młodość, która innym upłynęła w zbytku i bezczynnej ospałości, ty wykształciłeś szlachetnymi sztukami. I choćby dotąd nie było wiadomo, ile może osiągnąć wykształcenie dodane do nawet najznakomitszych talentów, jest to oczywiste w twoim przypadku, gdyż być może ktoś zdoła ci dorównać bystrością umysłu, ale nikt nie może cię przewyższyć: elokwencją przewyższasz króla Itaki, a wdzięczniejsze słowa nie płynęły z dostojnych ust sędziwego Nestora; jak zaś tracki Orfeusz – jak mówią – powstrzymywał aońską lirą tygrysy i rzeki, tak twa wymowa, rozlewająca się miodopłynnymi słowami, porywa na swą stronę nawet niechętnych. Na niej polegając, przybyłeś jako poseł do miast włoskich i tam, gdzie znajduje się pałac wspaniałego cesarza, a na twych ustach królowała zawsze taka siła przekonywania, że wszędzie osiągałeś to, czego pragnąłeś. Lecz Fortuna nie chciała również, abyś pozostał zupełnie nieświadom wojny i niewprawny w żołnierskiej służbie. Gdy bowiem najwyższy król, zapłonąwszy słusznym gniewem, wkroczył na wrogie ziemie Liwonów, ty również, podążywszy za sztandarami i białymi orłami, trwałeś ustawicznie przy jego pewnym boku.

https://rcin.org.pl

Ergo te meritis Augustus honoribus ornat
Et nunc consiliis utitur ille tuis.
Quam vero humanum, quam te mitem atque benignum
Fortunae summa celsus in arce geras,
Expertos audire iuvat; ut cetera tantum
Admirari homines, hoc et amare scias.
Sed me deficiet latus et vox ipsa, priusquam
Rite queam laudes enumerare tuas,
Nec mea Musa potest tantum se attollere in auras,
Ut virtute tua non eat inferior.
Quare illud restat, delatos ut tibi honores,
Padnevi, faustis accipias avibus.
Te salice evinctus flavos pater Istula crines
Iam pridem vitreo l*a*etus ab amne vocat:
„Amplius, o Padnevi, hominum ne vota morare.
Praemia pro meritis digna habiturus ades.
Te Craci media urbe manet pulcherrima sedes
Et vinctura tuas stemmata sacra comas.
Te cupiunt spectare boni. Tibi debita plenis
Naiades Istuleae dona ferunt calathis.
Omnia virtuti debes, nil contulit in te,
Amissis colitur quae dea luminibus.
Quaque arte est tibi partus honos, retinendus eadem est
Nec tibi, Padnevi, degeneri esse licet.
Invigila immitesque lupos ab ovilibus arce,
Insita quos rabies exstimulatque fames.

K2 Pacem

August zdobi cię więc zasłużonymi zaszczytami i teraz korzysta z twych rad. Miło zaś słyszeć od tych, którzy tego doświadczyli, jak życzliwie, jak łagodnie i łaskawie postępujesz jako dostojnik u szczytu powodzenia; wiedz bowiem, że inne rzeczy ludzie tylko podziwiają, a to kochają. Lecz prędzej osłabną mi płuca, a nawet głos, niż zdołam należycie wyliczyć twe zasługi – moja Muza nie potrafi tak bardzo wznieść się w powietrze, by nie okazała się niższa od twej cnoty. Dlatego pozostaje tylko, abyś, Padniewski, przyjął nadaną ci godność pod szczęśliwą wróżbą.

Już od dawna wzywa cię z przejrzystego nurtu, uwieńczywszy wierzbiną płowe włosy, radosny bóg Wisły: „Nie odwlekaj już dłużej, Padniewski, spełnienia ludzkich pragnień. Przybądź, by osiągnąć godną nagrodę za swe zasługi. Czeka na ciebie przepiękna stolica w mieście Kraka i święta korona, która uwieńczy twe włosy. Dobrzy ludzie chcą cię oglądać. Wiślane Najady niosą ci w pełnych koszach należne dary. Wszystko zawdzięczasz cnocie, niczego nie przyniosła ci pozbawiona oczu bogini, którą się czci. Jaką sztuką zdobyłeś zaszczyt, taką też powinieneś go zachować i nie wolno ci, Padniewski, stać się niegodnym. Czuwaj i odpędzaj od owczarń zajadłe wilki, które podjudza głód i wrodzona wściekłość.

https://rcin.org.pl

Ergo te meritis Auguſtus honorib. ornat,
Et nunc conſiliis vtitur ille tuis.
Quàm verò humanum, quàm te mitem, atq; benignum
Fortunæ ſumma celſus in arce genus:
Expertos audire iuuat: vt cæteu tantùm
Adminari homines, hoc & amare ſcias.
Sed me deficiet latus, & vox ipſa priuſquàm
Ritè queam laudes enumenare tuas.
Nec mea Muſa poteſt tantùm ſe attollere in auras,
Vt virtute tua non eat inferior.
Quare illud reſtat, delatos vt tibi honores,
Padneui, fauſtis accipias auibus.
Te ſalice cuinctus flauos pater Iſtula crines,
Iam pridem vitreo lætus, ab amne vocat.
Amplius, ô Padneui, hominum ne vota mouare,
Præmia pro meritis digna habiturus, ades.
Te Cnuci media vrbe manet pulcherrima ſedes,
Et vinctum tuas ſtemmata ſacra comas.
Te cupiunt ſpectare boni: tibi debita plenis
Naiades Iſtuleæ dona ferunt calathis.
Omnia virtuti debes: nil contulit in te,
Amiſſis colitur quæ dea luminibus.
Quáq; arte eſt tibi partus honos, retinendus eadem eſt;
Nec tibi, Padneui, degeneri eſſe licet.
Inuigila, immiteſq; lupos ab ouilibus arce,
Inſita quos rabies exſtimulatq; fames.

https://rcin.org.pl

Pacem redde bonis: pacis Deus autor, at omne,
Diſcidium populis ex Acheronte venit.
Dixerat: nuda ſtatim dextra læuaq; receſſit,
Et viſa accepto eſt intumuiſſe deo.

ELEGIA VI.

QVàm, mea vita, diu queſtus itenubis amaros?
Albentes lachrymis inficiesq; genas?
Sanguis hic eſt noſter, tua quem lachrymoſa remittunt
Lumina: quò manant purpurea ora tua.
Nox, atq; aſtrorum picto ſeges aurea cœlo
Teſtis, amore mihi nil prius eſſe tuo.
Nec ſi Heroinas adducant ſecula priſcas,
Te præter cordi chara ſit vlla meo.
Sed quicumq; ille eſt, qui, ficto crimine, apud te
Auſus, vita, meam eſt inſimulare fidem:
Te læſam haud doluit, ſed noſtrum inuidit amorem,
Deuotus fidis hoſtis amicitiis.
Dignus, qui veros nunquam experiatur amicos,
Cuiq; Amor, & cui ſit ſemper acerba Venus.
Quemq; die, ac noctu cuncti execrentur amantes,
Et cui non vlla detur in vrbe locus.
Ten' ego neglecta, alterius me dedere amori,
Et poſſim ignoto tradere colla iugo?
Nec tua me manſuetudo, moresq; modeſti,

Aut

https://rcin.org.pl

Pacem redde bonis: pacis Deus autor, at omne
Discidium populis ex Acheronte venit".
Dixerat. *Un*da statim dextra laevaque recessit
Et visa accepto est intumuisse deo.

Elegia VI

Quam, mea vita, diu questus iterabis amaros
Albentes lachrimis inficiesque genas?
Sanguis hic est noster, tua quem lachrimosa remittunt
Lumina, quo manant purpurea ora tua.
Nox atque astrorum picto seges aurea caelo
Testis amore mihi nil prius esse tuo:
Nec si heroinas adducant saecula priscas,
Te praeter cordi chara sit ulla meo.
Sed quicumque ille est, qui ficto crimine apud te
Ausus, vita, meam est insimulare fidem,
Te laesam haud doluit, sed nostrum invidit amorem
Devotus fidis hostis amicitiis,
Dignus, qui veros nunquam experiatur amicos
Cuique Amor et cui sit semper acerba Venus
Quemque die ac noctu cuncti exsecrentur amantes
Et cui non ulla detur in urbe locus.
Ten ego neglecta alterius me dedere amori
Et possim ignoto tradere colla iugo
Nec tua me mansuetudo moresque modesti

[K2v] Aut

Przywróć pokój dobrym ludziom: sprawcą pokoju jest Bóg, a wszelki rozłam przychodzi do ludów znad Acherontu". Tak rzekł i natychmiast fala rozstąpiła się na prawo i lewo, i ujrzano, że wezbrała, przyjąwszy w siebie bóstwo.

ELEGIA VI Jak długo, moja ukochana, powtarzać będziesz gorzkie skargi i skrapiać pobladłe policzki łzami? To moja krew, którą wylewają twe pełne łez oczy, która spływa na twe purpurowe usta. Niech noc i złoty zasiew gwiazd na wzorzystym niebie będą świadkiem, że nic nie ma u mnie pierwszeństwa przed twą miłością: nawet gdyby wieki przyprowadziły dawne bohaterki, żadna oprócz ciebie nie będzie droga memu sercu. Lecz kimkolwiek jest ten, kto ośmielił się wobec ciebie, kochanie, obciążyć zmyślonym występkiem moją wierność, nie bolał on nad twoją krzywdą, lecz pozazdrościł naszej miłości jako zagorzały wróg wiernych przyjaźni. Godzien jest, by nigdy nie poznać prawdziwych przyjaciół i aby Amor oraz Wenus zawsze były dlań przykre, aby dniem i nocą przeklinali go wszyscy kochankowie i aby nie było dla niego miejsca w mieście. Czyż mógłbym, wzgardziwszy tobą, poświęcić się miłowaniu innej i poddać kark pod nieznane jarzmo? Nie zatrzymałyby mnie twoja łagodność i skromne obyczaje

https://rcin.org.pl

Aut teneat candor pectoris ille tui,
Nec quod muneribus s*a*epe oppugnata potentum
Aspernata meam non es amicitiam
Maluerisque casa mecum requiescere in arcta
Ostrino alterius quam recubare toro?
Tunc ego sim dignus Furiae servire Megaerae
Pectereque implicitas angue frequente comas,
Tunc sim Circaeo stabulari dignus in antro
Atque in saetosas degenerare feras.
At tu mendaces ne admiseris aure susurros,
Sed sine eos ventis trans maria alta rapi
Deque fide nostra nihil addubitaveris unquam:
Quae fuit, haec eadem est atque ea semper erit.
Procridi credulitas nocuit sua; ne temere aurem
Des cuiquam, Procris suspiciosa monet.
Nec tu nos aliorum ex moribus aestima amantum,
Quorum culpa ales fingitur ille puer
Quique velut pelagi fluctus variantibus auris
Nunc hoc, nunc illud plangere littus amant.
Dividuum pectus natura mihi abnuit. Una
Hac arsura face est vitaque morsque mea.
Quin ubi supremis moriens concessero fatis,
Caeca tui oblitus non ego regna petam.
Phylacidae potuit vitam, non quivit amorem
Eripere hostili mors inimica manu.
Nam Stygias valles nigrasque emensa paludes

albo owa uczciwość twego serca, ani to, że często nakłaniana darami możnych nie odrzuciłaś mojej przyjaźni i wolałaś spoczywać ze mną w ciasnej chacie niż leżeć na purpurowym łożu innego? Byłbym wtedy godzien służyć Furii Megierze i czesać jej włosy, w które wplątały się liczne węże, byłbym godzien mieszkać w chlewie w grocie Circe i zostać odmieniony w szczeciniaste zwierzęta. Ty zaś nie przypuszczaj do ucha kłamliwych podszeptów, lecz pozwól wiatrom, by porwały je za głębokie morza, a nigdy nie wątp ani trochę o mojej wierności: jaka była, taka sama jest i zawsze będzie. Prokris zaszkodziła jej łatwowierność; podejrzliwa Prokris upomina cię, byś ku nikomu nie skłaniała nierozważnie ucha. Nie oceniaj mnie też według obyczajów innych kochanków, z winy których ów chłopiec wyobrażony jest jako skrzydlaty – ci, jak morska fala, gdy zmieniają się wiatry, lubią uderzać to o ten, to o tamten brzeg. Natura odmówiła mi podzielonego serca. Tą jedną pochodnią będzie płonąć moje życie i śmierć. Nawet gdy umierając, przyjmę ostateczny los, nie podążę do ciemnych krain, zapomniawszy o tobie. Nieprzyjazna śmierć mogła wrażą ręką wydrzeć Filacydesowi życie, nie mogła – miłości. Jako nocny cień bowiem, przemierzywszy stygijskie doliny i czarne bagna,

https://rcin.org.pl

Aut teneat candor pectoris ille tui.
Nec, quòd muneribus ſæpe oppugnata potentûm,
Aſpernata meam non es amicitiam.
Maluerisq; caſa mecum requieſcere in arcta,
Oſtrino alterius quàm recubare toro.
Tunc ego ſim dignus furiæ ſeruire Megæræ,
Pectereq; implicitas angue frequente comas.
Tunc ſim Cyrcæo ſtabulari dignus in antro,
Atq; in ſetoſas degenerare fems.
At tu mendaces ne admiſeris aure ſuſurros,
Sed ſine eos ventis tuus maria alta rapi.
Deq; fide noſtra nihil addubitaueris vnquam,
Quæ fuit, hæc eadem eſt, atq; ea ſemper erit.
Procridi credulitas nocuit ſua: ne temere aurem
Des cuiquam, Procris ſuſpicioſa monet.
Nec tu nos aliorum ex moribus æſtima amantum,
Quorum culpa ales fingitur ille puer.
Quiq; velut pelagi fluctus, variantibus auris,
Nunc hoc, nunc illud plangere littus amant:
Diuiduum pectus natura mihi abnuit: vna
Hac arſura face eſt vitaq;, morsq; mea.
Quin vbi ſupremis moriens conceſſero fatis,
Cœca tui oblitus non ego regna petam.
Philacidæ potuit vitam, non quiuit amorem
Eripere, hoſtili mors inimica manu.
Nam Stygias valles, nigraſq; emenſa paludes,

https://rcin.org.pl

Nocturna Æmoniam venerint vmbra domum.
Uberibusq; fluens lachrymis tibi, Laodameia
Infelix, fata eſt queſtus acerba ſua.
Prenſatusq; manu ſemper, nebulæ inſtar inanis,
Eluſit tactus ſtridula imago tuos.
Sic neq; morte ipſa cunas finimus amoris,
Et vetus obſcuris manibus ignis ineſt.

ELEGIA VII.

QVantum, Oſſolini, tibi debeo, ſi cupiam vel
Maximè, opis non eſt perſoluiſſe meæ.
Idq; fatebuntur noſtræ ſine fine Camænæ,
Intima dum ſanguis nutriet oſſa mea.
Tu quoq;, ſi fas eſt, cum me mea fata vocabunt,
Hæc ſupereſſe mihi carmina, Muſa, velis.
Ne veniens ætas ſtudium illius, & benefacta
Ignoret, ſed cum fama loquatur anus.
Nam cùm me duplex peſtis ſubitò inuaſiſſet,
Duraq; paupertas, nec tolerandus Amor.
Ille laboranti ſuccurrit primus amico,
Nec me eſt in duris paſſus egere locis.
Tentauitq; vias omnes, ſi fortè mederi
Errori poſſet, ſtultitiæq; meæ:
Sed tum tanta meas torrebat flamma medullas,
Quanta aut Ætna ardens, aut Aponi vnda calet.

Ac ve-

https://rcin.org.pl

Nocturna Aemoniam venerat umbra domum
Uberibusque fluens lachrimis tibi, Laodameia,
Infelix fata est questus acerba sua
Prensatusque manu semper, nebulae instar inanis
Elusit tactus stridula imago tuos.
Sic neque morte ipsa curas finimus amoris
Et vetus obscuris Manibus ignis inest.

Elegia VII

Quantum, Ossolini, tibi debeo, si cupiam vel
Maxime, opis non est persoluisse meae
Idque fatebuntur nostrae sine fine Camenae,
Intima dum sanguis nutriet ossa mea.
Tu quoque, si fas est, cum me mea fata vocabunt,
Haec superesse mihi carmina, Musa, velis,
Ne veniens aetas studium illius et benefacta
Ignoret, sed eum fama loquatur anus.
Nam cum me duplex pestis subito invasisset:
Duraque paupertas nec tolerandus amor,
Ille laboranti succurrit primus amico
Nec me est in duris passus egere locis
Tentavitque vias omnes, si forte mederi
Errori posset stultitiaeque meae.
Sed tum tanta meas torrebat flamma medullas,
Quanta aut Aetna ardens, aut Aponi unda calet,

[K3v] Ac ve-

udał się do domu w Hemonii. Wylewając obfite łzy, skarżył się tobie, Laodamio, na swą srogą śmierć, a gdy próbowałaś go chwytać ręką, wciąż na podobieństwo marnego obłoku wymykał się twemu dotykowi jako jęczące widmo. Tak to miłosnych trosk nie kończymy nawet śmiercią i nawet w ciemnych Manach płonie dawny ogień.

ELEGIA VII Choćbym nawet najbardziej chciał, Ossoliński, odpłacić ci wszystko, co ci zawdzięczam, nie jest to w mojej mocy, a moje Kameny będą wyznawać to bez końca, dopóki krew odżywiać będzie wnętrze mych kości. Ty także, Muzo, zechciej, jeśli się godzi, by te pieśni przetrwały, gdy przyjdzie po mnie śmierć, aby nadchodzący wiek nie był nieświadom jego gorliwości i dobrodziejstw, lecz aby głosiła go dawna sława. Gdy bowiem nagle natarło na mnie podwójne nieszczęście: przykre ubóstwo i nieznośna miłość, on jako pierwszy przyszedł z pomocą cierpiącemu przyjacielowi i nie dopuścił, bym cierpiał biedę w niemiłych miejscach, oraz próbował wszelkich sposobów, aby zaradzić, gdyby tylko mógł, memu błędowi i głupocie. Lecz wówczas moje serce palił tak wielki płomień, jakim goreje zionąca ogniem Etna albo woda Aponu.

https://rcin.org.pl

Ac veluti loton gustassem herbasque tenaces,
Nulla mihi in patriam cura redire fuit.
Te quoque captum aiunt formae mortalis amore
Pavisse indomitas, pulcher Apollo, boves;
At certe herbarum vires artemque tenebas,
Quae curat morbos corporaque aegra levat.
Scilicet invenias cunctis medicamina morbis,
Solus amor medica non relevatur ope.
Atque aliquis Delphos scitatum oracula venit,
At tu habitas vilem, rustice Phoebe, casam.
Quo minus Aemonius fuerit culpandus Achilles,
Quem hic idem erepta coniuge torsit amor.
„An quia, perfide – ait – rerum tibi credita summa est,
Formosas ideo solus, Atrida, feres
Et repetet raptas communi Graecia bello,
Te duce erit licitum nemini habere suam?
Ecce ferox Hector toto dat funera campo
Spemque rates reditus igne cremare parat.
Quin prohibes flammas et saevum comprimis hostem?
An tantum in socios, improbe, fortis eris?”
Talibus Aeacides ira stimulante fremebat.
Dardanidis vires Iuppiter ipse dabat.
Iamque M*en*o*e*tiades fortem mentitus Achillem
Constiterat campo terrueratque Phryges,
Sed male successere doli. Nam ceu cadit ingens
Turris, ita Hectorea corruit ille manu.

[K4] Hosti-

Jakbym skosztował lotosu i zatrzymujących w miejscu ziół, nie dbałem wcale o to, by wrócić do ojczyzny. Również o tobie, piękny Apollo, mówią, że ogarnięty miłością śmiertelnej piękności pasłeś nieujarzmione woły; a przecież znałeś moc ziół i sztukę, która leczy choroby i przynosi ulgę chorym ciałom. Możesz wynaleźć lekarstwa na wszystkie dolegliwości, tylko miłości nie da się ukoić przy pomocy medycyny. Ktoś udaje się do Delf, by zasięgnąć rady wyroczni, a tymczasem ty, wieśniaczy Febie, mieszkasz w lichej chacie. Tym mniej winno się obwiniać hemońskiego Achillesa, którego taka sama miłość dręczyła, gdy mu zabrano żonę. „O przewrotny Atrydo – powiada – czyż dlatego, że powierzono ci najwyższą władzę, sam weźmiesz wszystkie piękne kobiety? A jeśli Grecja znów we wspólnym boju odzyska te, które porwano, pod twym dowództwem nikomu nie będzie wolno mieć swojej? Oto zaciekły Hektor sieje śmierć na całym polu i zamierza strawić ogniem okręty, nadzieję powrotu. Czemu raczej nie odpędzisz płomieni, nie powstrzymasz srogiego wroga? Czyż jesteś dzielny, niegodziwcze, tylko przeciwko sprzymierzeńcom?”. Tak krzyczał Eacyda, podżegany gniewem, a sam Jowisz dodawał sił Dardanidom. Już Menecjada, udając mężnego Achillesa, stanął na polu bitwy i zatrwożył Frygów. Lecz podstęp nie wyszedł na dobre, bo jak upada ogromna wieża, tak on runął z ręki Hektora.

https://rcin.org.pl

Ac veluti loton guſtaſſem, herbaſq; tenaces,
Nulla mihi in patriam cunctis redire fuit.
Te quoq; captum aiunt formæ mortalis amore
Pauiſſe indomitas, pulcher Apollo, boues.
At certe herbarum vires, artemq; tenebas,
Quæ cunctis morbos, corpuſq; ægrum leuat.
Scilicet inuenias cunctis medicamina morbis,
Solus Amor medica non releuatur ope.
Atq; aliquis Delphos ſcitatum oracula venit,
At tu habitas vilem, ruſtice Phœbe, caſam.
Quo minus Æmonius fuerit culpandus Achilles,
Quem hic idem erepta coniuge torſit Amor.
An quia, perfide, ait, rerum tibi credita ſumma eſt,
Formoſas ideò ſolus, Atrida, feres?
Et repetet nuptas communi Græcia bello,
Te duce erit licitum nemini habere ſuam.
Ecce ferox Hector toto dat funera campo,
Spemq; nates, reditus igne cremare parat.
Quin probibes, flammas, & ſæuum comprimis boſtem,
An tantùm in ſocios, improbe, fortis eris?
Talibus Æacides ira ſtimulante fremebat:
Dardanidis vires Iuppiter ipſe dabat.
Iamq; Manætiades, ſortem mentitus Achillem,
Conſtiterat campo, terruerantq; Phryges.
Sed malè ſucceſſere doli: nam, ceu cadit ingens
Turris, ita Hectorea corruit ille manu.

Hoſti-

https://rcin.org.pl

Hoſtibus ex mediis vix corpus triſte relatum eſt,
Arma tulit victor, munera nulla deum.
Fleuit Pelides amiſſo triſtis amico,
Sed cæſum vlciſci non ſinit ira vetus.
Nec prius Hector humum morituro dente momordit,
Barbam quàm domino ſerua remiſſa ſuo eſt
Ergo ſi reges, magniq; Heróés amarunt,
Qualis amantis erit culpa putanda mea?
Cuius non galea teritur coma flaua coruſca,
Sed molles hederæ circumiere caput.
Nam cui non potuit deus, huic quo obſiſtere pacto
Mortali genitus ſemine poſſit homo?
Nunc ad te redeo, cui me hoc detexere munus,
Gnati animi inditium, Pieris alma iubet.
Dignus eris gemmis extremo Oriente petitis,
Cuiq; aurum pleno mitteret amne Tagus.
Dignus Parrhaſii tabulis, & Mentoris ære,
Quas priſca obſtupuit Græcia delicias.
Sed benè conſuluit rebus fortuna puſillis,
Vt quæ ego non habeam, tu iis quoq; non egeas.
Ergo quibus gaudes, quæ me quoq; mittere fas eſt,
Carmina pro magnis accipe muneribus.
Pyramidas alii ſtatuant, ſtatuantq; Coloſſos,
Incidant duris nomina marmoribus.
Saxa ruent annis, conſumet marmora tempus,
Muſarum neſcit gloria ſola mori.

ELE-

https://rcin.org.pl

Hostibus ex mediis vix corpus triste relatum est;
Arma tulit victor, munera rara deum.
Flevit Pelides amisso tristis amico,
Sed caesum ulcisci non sinit ira vetus.
Nec prius Hector humum morituro dente momordit,
Barbara quam domino serva remissa suo est.
Ergo si reges magnique heroes amarunt,
Qualis amantis erit culpa putanda mea,
Cuius non galea teritur coma flava corusca,
Sed molles hederae circumiere caput?
Nam cui non potuit deus, huic quo obsistere pacto
Mortali genitus semine possit homo?
Nunc ad te redeo, cui me hoc detexere munus,
Grati animi indicium, Pieris alma iubet.
Dignus eras gemmis extremo Oriente petitis
Cuique aurum pleno mitteret amne Tagus,
Dignus Parrhasii tabulis et Mentoris aere,
Quas prisca obstupuit Graecia delicias,
Sed bene consuluit rebus Fortuna pusillis,
Ut quae ego non habeam, tu is quoque non egeas.
Ergo, quibus gaudes, quae me quoque mittere fas est,
Carmina pro magnis accipe muneribus.
Pyramidas alii statuant statuantque colossos,
Incidant duris nomina marmoribus.
Saxa ruent annis, consumet marmora tempus;
Musarum nescit gloria sola mori.

[K4v] Ele-

Ledwo wyniesiono nieszczęsne ciało spomiędzy wrogów. Zwycięzca wziął zbroję, drogocenny dar bogów. Zapłakał smutny Pelida, utraciwszy przyjaciela, lecz zadawniony gniew nie pozwala pomścić zabitego. A nie wcześniej Hektor, umierając, gryzł ziemię, niż barbarzyńska niewolnica została oddana swemu panu. Jeśli więc kochali królowie i wielcy bohaterowie, to jak można obwiniać za to, że kochałem, mnie, któremu nie gniecie płowych włosów błyszczący hełm, lecz wieńczy głowę delikatny bluszcz? Jakim sposobem człowiek, zrodzony ze śmiertelnego nasienia, może oprzeć się temu, czemu nie zdołał bóg?

Teraz powracam do ciebie, któremu utkać ten dar, dowód wdzięcznego serca, każe mi łaskawa Pieryda. Godzien jesteś klejnotów poszukiwanych na najdalszym Wschodzie i zasługujesz, by Tag wysyłał ci całe złoto, które ma w swych nurtach. Godzien jesteś obrazów Parrazjosa i spiżu Mentora, bogactw, wobec których zamierała z podziwu dawna Grecja. Lecz dobrze Fortuna zaradziła mej biedzie: czego ja nie mam, tego również tobie nie potrzeba. Zatem zamiast wielkich darów przyjmij to, czym się radujesz i co również ja mogę posłać: pieśni. Niech inni stawiają piramidy, niech stawiają kolosy, niech ryją imiona w twardym marmurze. Z biegiem lat runą kamienie, czas strawi marmury; tylko chwała dana przez Muzy nie zna śmierci.

https://rcin.org.pl

Elegia VIII

Tam longe distas a nostris, Carole, terris,
Ut te haec lecturum vix aliquando putem.
Si quisquam tamen Arctois progressus ab oris
Continget fausto littora vestra pede,
Ille, ut nulla meae reddat tibi carmina Musae,
Saltem in te nostri testis amoris erit.
Et Liger, et Rhodanus nostrum sensere dolorem,
Cum linquenda mihi Gallica regna forent.
Sed domus infelix utroque orbata parente
Clara me in patriam voce vocabat humum,
Ne, si cessassem paulum, velut alter Ulysses
Cum vetulo quererer post mea damna cane.
Sed si Riphaeos ultra quoque, Carole, montes
Submovear, tecum pectore semper ero.
Nam mihi magnus amor tuaque est perspecta voluntas,
Hospes in externis dum vagus erro locis.
Te duce Aquitanos et Belgica vidimus arva
Extremoque sitam littore Massiliam
Celtarumque domos et qua magnae influit urbi
Caeruleus rapidis Sequana vorticibus.
Hic illum patrio modulantem carmina plectro
Ronsardum vidi nec minus obstupui,
Quam si Thebanos ponentem Amphiona muros
Orpheave audissem Phoebigenamve Linum.

ELEGIA VIII Tak bardzo daleko jesteś, Karolu, od naszych ziem, że trudno mi przypuszczać, że to kiedyś przeczytasz. Jeżeli jednak ktoś, kto wyruszy z północnych stron, postawi szczęśliwie stopę na waszym brzegu, to nawet gdy nie odda ci żadnych pieśni mej Muzy, będzie przynajmniej świadkiem mej miłości ku tobie. I Loara, i Rodan poczuły mój ból, gdy miałem opuścić galijskie kraje. Ale nieszczęsne domostwo, osierocone po obojgu rodzicach, wzywało mnie donośnym głosem ku ojczystej ziemi, abym, gdybym choć trochę zwlekał, nie skarżył się staremu psu, jak drugi Ulisses, na swe szkody. Lecz nawet gdybym oddalił się za Góry Ryfejskie, sercem, Karolu, będę zawsze przy tobie. Poznałem bowiem twą wielką miłość oraz życzliwość, gdy błąkałem się jako obcy tułacz po cudzoziemskich krajach. Z tobą jako przewodnikiem zwiedziłem Akwitanię i belgijskie ziemie oraz położoną na najdalszym brzegu Marsylię, domy Celtów i miejsce, w którym błękitna Sekwana wpływa zachłannymi wirami do wielkiego miasta. Tam ujrzałem owego Ronsarda, odmierzającego takt pieśni ojczystym plektronem, i nie mniej się zdumiałem, niż gdybym słyszał Amfiona, budującego mury tebańskie, albo Orfeusza, albo Linusa, syna Feba.

https://rcin.org.pl

ELEGIA VIII.

TAM longè diſtas à noſtris, Carole, terris,
Vt te hæc lecturum vix aliquando putem.
Si quisquam tamen Arctois progreſſus ab oris,
Continget fauſto littora veſtra pede:
Ille vt nulla meæ reddat tibi carmina Muſæ,
Saltem in te noſtri teſtis amoris erit.
Et Liger, & Rhodanus noſtrum ſenſere dolorem,
Cùm linquenda mihi Gallica regna forent.
Sed domus infelix vtroq; orbata parente,
Clara me in patriam voce vocabat humum.
Ne ſi ceſſaſſem paulùm, velut alter Vlyſſes,
Cum vetulo quererer poſt mea damna cane.
Sed ſi Riphæos vltra quoq;, Carole, montes
Submouear, tecum pectore ſemper ero.
Nam mihi magnus amor, tuaq; eſt perſpecta voluntas,
Hoſpes in externis dum vagus erro locis.
Te duce Aquitanos, & Belgica vidimus arua,
Extremoq; ſitam littore Maſſiliam.
Celtarumq; domos: & quà magnæ influit vrbi
Cærulcus rapidis Sequana vorticibus.
Hîc illum patrio modulantem carmina plectro
Ronſardum vidi, nec minus obſtupui,
Quàm ſi Thebanos ponentem Amphiona muros,
Orpheáue audiſſem, Phœbigenamúe Linum.

https://rcin.org.pl

Delinita ſuos inhibebant flumina curſus,
Saxa q; ad inſolitos exiluere ſonos.
Ille deûm laudes, & pulchræ commoda pacis
Sublato æthereis Marte canebat equis.
At nunc Herrico crudeli morte perempto,
Quas illum credam diffluere in lachrymas?
Non ita Cecropiis Ithylum mœſtiſſima ſyluis
Attica plorat auis, nec moribundus olor.
Ergò cùm toties fortunam expertus vtrumq;,
Geſſeris audaci, maxima bella manu.
Cùm te in confertos toties immiſeris hoſtes,
Tela pepercerunt, Rex animose, tibi.
Nunc pace in media, cùm ludicra bella cieres,
Raptus es ad Stygias ſanguinolentus aquas.
Nam caua quà ſpacio lumen galea accipit arcto,
Dira tibi aduerſum perculit haſta caput.
Quid ſtenure minus potens, quàm ſine cruentis
Impoſito bellis, ſæua per arma mori?
Hoſtis nullus erat: ſed nec prece victa, neq; auro
Nobiſcum Clotho ferrea fœdus init.
Cùm primùm celeri deſunt ſua vellera fuſo,
Vnum impetrari non ſinit illa diem.
Quare ſi me humilem voluit fors inuida naſci,
Ditior ad Stygium non cupio ire forum.
Nec ſuperi inuideant, ſi cum liber ab omni,
Et poſitis viuam ſollicitudinibus.

Non

https://rcin.org.pl

Delinita suos inhibebant flumina cursus
Saxaque ad insolitos exsiluere sonos.
Ille deum laudes et pulchrae commoda pacis
Sublato aethereis Marte canebat equis.
At nunc He*n*rico crudeli morte perempto
Quas illum credam diffluere in lachrimas?
Non ita Cecropiis Itylum maestissima silvis
Attica plorat avis nec moribundus olor.
Ergo cum toties fortunam expertus utramque
Gesseris audaci maxima bella manu,
Cum te in confertos toties immiseris hostes,
Tela pepercerunt, rex animose, tibi;
Nunc pace in media, cum ludicra bella cieres,
Raptus es ad Stygias sanguinolentus aquas,
Nam, cava qua spatio lumen galea accipit arcto,
Dira tibi adversum perculit hasta caput.
Quid sperare minus poteras quam fine cruentis
Imposito bellis saeva per arma mori?
Hostis nullus erat; sed nec prece victa, neque auro
Nobiscum Clotho ferrea foedus init:
Cum primum celeri desunt sua vellera fuso,
Unum impetrari non sinit illa diem.
Quare, si me humilem voluit fors invida nasci,
Ditior ad Stygium non cupio ire forum
Nec superi invideant, si cura liber ab omni
Et positis vivam sollicitudinibus.

[Lv] Non

Oczarowane rzeki zwolniły swój bieg, a skały podskoczyły na te niezwykłe dźwięki. Wyśpiewywał on pochwały bogów i pożytki pięknego pokoju, gdy Marsa uniosły niebiańskie konie. A w jakichże łzach – jak sądzę – rozpływa się on teraz, kiedy Henryk zginął okrutną śmiercią? Nawet bardzo smutny attycki ptak nie płacze tak nad Itylosem w cekropijskich lasach ani łabędź, gdy umiera. Tak więc, gdy tylekroć, doświadczając dwojakiego szczęścia, toczyłeś śmiałą ręką największe wojny, gdy tylekroć wdzierałeś się w ciżbę nieprzyjaciół, odważny królu, groty cię oszczędzały; teraz, pośród pokoju, gdy brałeś udział w turniejowym starciu, zostałeś porwany, brocząc krwią, ku wodom Styksowym, ponieważ zabójcza włócznia przeszyła ci głowę, wchodząc przez wąski otwór, którym światło dociera do wnętrza hełmu. Czegóż mniej mogłeś się spodziewać, niż tego, że położywszy kres okrutnym wojnom, umrzesz od srogiego oręża? Nie było żadnego wroga, lecz twarda jak żelazo Kloto, niezwyciężona ani prośbą, ani złotem, nie wchodzi z nami w układy: gdy już szybkiemu wrzecionu zabraknie przędzy, nie pozwala ona wybłagać ani jednego dnia. Dlatego jeśli zawistny los zechciał, bym się urodził w niskim stanie, nie chcę udać się na sąd nad Styksem jako bogatszy, i niech mi niebianie zazdrośnie nie odmawiają tego, bym żył wolny od wszelkiej troski, poniechawszy zmartwień.

https://rcin.org.pl

Non curru neque equis caecum veniemus ad Orcum;
Hic aurum, hic vestes, hic remanebit ebur.
Nos nudi atque inopes fatali nave feremur,
Irus ubi Cr*o*eso cum locuplete sedet.

Elegia IX

An tu me cor habere putas, qui bella paranti
Imbelles versus dem, Radivile, tibi?
Aptior ensis erat fortasse hoc tempore et arma,
Qualia Pelidae Mulciber ante dedit.
At si quid Martem potis est ultra arma decere,
Musa vel in primis hoc statuenda loco est.
Nam si nulla ferat praestans praeconia virtus,
Mercedem certe non tulit illa suam.
Quid de tot spoliis magno nunc restat Atridae,
Eversa victor quae tulitur Phrygum?
Omnia victa situ et longa periere senecta,
Sola immortali carmine fama viget.
Quis Priamum aut Priami natos, quis Nestora canum,
Aiacesve duos nosset et Antilochum,
Inclita si docti siluisset Musa poetae?
Fortes dis miscet Musa vetatque mori.
Te quoque nequaquam tacitum, Radivile, relinquet,
Quisquis erit nostrae conditor historiae.
Nam, dicenda ubi erunt magni connubia regis

Nie przybędziemy do mrocznego Orku powozem ani konno. Tutaj pozostaną złoto, szaty, kość słoniowa. My, nadzy i ubodzy, popłyniemy przypisanym nam przez los okrętem tam, gdzie przebywa Iros wraz z bogatym Krezusem.

ELEGIA IX Czy uważasz, że mam rozum, Radziwille, skoro ci daję, przygotowującemu się do wojny, nieprzydatne w boju wiersze? Może stosowniejsze byłyby w tym czasie miecz i zbroja, jaką niegdyś dał Mulcyber Pelidzie. Lecz jeśli coś oprócz zbroi może być godne Marsa, to Muzę nawet w pierwszym rzędzie należy tu wymienić. Bo jeśli wybitne męstwo nie otrzyma żadnej pochwały, to z pewnością nie odbierze ono swej nagrody. Cóż zostało teraz wielkiemu Atrydzie z tylu łupów, które wziął jako zwycięzca, zburzywszy miasto Frygów? Wszystkie przepadły, zniszczone rdzą i długotrwałą starością; żyje jedynie sława dzięki nieśmiertelnej pieśni. Któż znałby Priama albo synów Priama, któż siwego Nestora, dwóch Ajasów i Antylocha, gdyby milczała znakomita Muza uczonego poety? Dzielnych mężów Muza stawia na równi z bogami i nie pozwala im umrzeć. Ciebie także, Radziwille, żadną miarą nie przemilczy, ktokolwiek to będzie, piewca naszych dziejów. Bo gdy trzeba będzie opowiedzieć o małżeństwach wielkiego króla,

https://rcin.org.pl

Non curru, neq; equis cœcum veniemus ad Orcum,
Hîc aurum, hîc veſtes, hîc remanebit ebur.
Nos nudi, atq; inopes fatali naue feremur,
Irus vbi Cræſo cum locuplete ſedet.

ELEGIA IX.

AN tu me cor habere putas, qui bella parantì
Imbelles verſus dem, Radiuile tibi?
Aptior enſis emt fortaſſe hoc tempore, & arma
Qualia Pelidæ Mulciber antè dedit.
At ſi quid Martem potis eſt vltra arma decere,
Muſa vel in primis hoc ſtatuenda loco eſt.
Nam ſi nulla ferunt præſtans præconia virtus,
Mercedem certè non tulit illa ſuam.
Quid de tot ſpolijs magno nunc reſtat Atridæ,
Euerſa victor quæ tulit vrbe Phrygum?
Omnia victa ſitu & longa periere ſenecta,
Sola immortali carmine fama viget.
Quis Priamum, aut Priami natos, quis Neſtora canũ,
Aiacesúe duos noſſet, & Antilochum?
Inclita ſi docti ſiluiſſet Muſa póetæ?
Fortes diis miſcet Muſa, vetatq; mori.
Te quoq; nequaquam tacitum, Radiuile, relinquet,
Quisquis erit noſtræ conditor hiſtoriæ.
Nam dicenda vbi erunt magni connubia regis,

https://rcin.org.pl

Et nunc Auguſto Cæſar, & ante ſocer.
Primus tu ocurres, quo conciliante Polonis
Auſtria tam firmo fœdere iuncta fuit.
Ille idem referens Liuonum boſtilia tela,
Non poterit nomen præteriiſſe tuum.
Quantus & in Moſchos ieris, cùm barbarus boſtis,
Deiectus magna ſpe, haud aliter fureret,
Quam Telamoniades olim, cùm fortia magni
Prærepta Æacidæ cerneret arma ſibi.
Quòd ſi præſagus vatem non fallit Apollo,
Expectanda diu non erit illa dies.
Cùm, veluti ceruus clari latratibus actus,
Abiecto fugiet Moſchus iners clypeo.
Non illum Tanais, Riphæáq; ſaxa tenebunt,
Non freta perpetuo quæ abriguere gelu.
Ac tum, quà populos expers maris aſpicit Arctos,
Omnia regis erunt ſub ditione mei.
Te Radiuile manet victori debita lauru,
Quam molli intexent Pierides hedera.

ELEGIA X.

INter tot, Myſcoui, equitum peditumq; cateruas,
Obuia pontifici quæ tibi turba ſuo
Proceßit, cupiens optatos cernere vultus,
Et dulci affatu participare tuo:

Idem

https://rcin.org.pl

Et nunc Augusto Caesar, et ante socer,
Primus tu occurres, quo conciliante Polonis
Austria tam firmo foedere iuncta fuit.
Ille idem referens Livonum hostilia tela
Non poterit nomen praeteriisse tuum
Quantus et in Moschos ieris, cum barbarus hostis
Deiectus magna spe haud aliter fureret
Quam Telamoniades olim, cum fortia magni
Praerepta Aeacidae cerneret arma sibi.
Quod si praesagus vatem non fallit Apollo,
Exspectanda diu non erit illa dies,
Cum veluti cervus claris latratibus actus
Abiecto fugiet Moschus iners clipeo.
Non illum Tanais Riphaeaque saxa tenebunt,
Non freta, perpetuo quae obriguere gelu.
Ac tum, qua populos expers maris aspicit Arctos,
Omnia regis erunt sub dicione mei.
Te, Radivile, manet victori debita laurus,
Quam molli intexent Pierides hedera.

Elegia X

Inter tot, Myscovi, equitum peditumque catervas,
Obvia pontifici quae tibi turba suo
Processit cupiens optatos cernere vultus
Et dulci affatu participare tuo,

[L2v] Idem

dzięki którym cesarz jest teraz teściem Augusta i był nim już wcześniej, ty przyjdziesz na myśl pierwszy, gdyż dzięki twemu staraniu Austria została złączona tak trwałym przymierzem z Polakami. Również mówiąc o wrogim orężu Liwonów, nie będzie on mógł pominąć twego imienia ani tego, z jaką siłą ruszyłeś na Moskwicinów, gdy barbarzyński wróg, zawiedziony w wielkich nadziejach, nie mniej szalał z wściekłości niż niegdyś syn Telamona, gdy ujrzał, że wydarto mu potężną zbroję wielkiego Eacydy. Bo – o ile wieszczy Apollo nie wprowadza w błąd poety – nie będzie trzeba długo czekać na ten dzień, gdy bezsilny Moskwicin, porzuciwszy tarczę, ucieknie niczym jeleń zaszczuty głośnymi poszczekiwaniami. Nie zatrzymają go ani Don i ryfejskie skały, ani morza, które zakrzepły od wiecznego lodu. Wtedy zaś tam, gdzie nieznająca morza Niedźwiedzica spogląda na ludy, wszystko będzie pod władzą mego króla. Na ciebie, Radziwille, czekają należne zwycięzcy laury, pomiędzy które Pierydy wplotą delikatny bluszcz.

ELEGIA X Pośród tylu rzesz piechurów i jeźdźców, które tłumnie wychodzą ci naprzeciw, jako swemu biskupowi, by ujrzeć upragnione oblicze i doświadczyć słodyczy twej wymowy,

https://rcin.org.pl

Idem me quoque amor trans flumen Bugis amoenum
Transque tuum rorem, Vistula magne, tulit
Non grege servorum neque pictis conspicuum armis,
Sed cithara Phoebi Pieridumque choro,
Quis ego me iacto et quis tantum glorior unus,
Quantum auro aut priscis alter imaginibus.
Nam cum essem natus fortuna non ita in ampla
Nec dictatorum dicerer esse genus,
Ingenio tamen et Musarum munere clarum
Arctoo peperi nomen in orbe mihi.
Audiat hoc Livor: Musarum ego munere clarum
Arctoo peperi nomen in orbe mihi.
Has ego, Myscovi, pro curribus atque caballis
Conspectum adduco sedulus ante tuum
Nec dubito, placido quin illas lumine spectes,
Ut quas tu semper visus amasse mihi es
Sic equidem, ut neque bella inter variosque labores
Illarum exciderit pectore cura tibi.
Quas autem charas habuisti tempore duro,
Aequum est, ut laetis nunc quoque rebus ames,
Ne videare hominum mores imitatus eorum,
Qui, fortunae altum cum tenuere gradum,
Amplius haud veteris meminisse videntur amici,
Sed quaerunt, quis sit ducat et unde genus.
Haec alios tangunt. De te nil tale veretur
Musa hedera molles cincta virente comas,

również mnie ta sama miłość przeniosła przez miły nurt Bugu i przez twe wody, wielka Wisło, wyróżniającego się nie gromadą sług ani malowaną tarczą, lecz lutnią Feba i chórem Pieryd, którymi ja sam tak bardzo się chlubię i szczycę, jak kto inny złotem i portretami przodków. Bo skoro urodziłem się w niezbyt dostojnym stanie i nie da się powiedzieć, że jestem z rodu władców, to jednak dzięki talentowi i darowi Muz zdobyłem sobie sławne imię w północnych krajach. Niech to usłyszy Zawiść: dzięki darowi Muz zdobyłem sobie sławne imię w północnych krajach. Zamiast koni i wozów, Myszkowski, wiodę więc pilnie Muzy przed twe oblicze i nie wątpię, że wejrzysz na nie łaskawym okiem, gdyż je, jak zauważyłem, zawsze tak bardzo kochałeś, że ani wśród wojen, ani wśród rozmaitych trudów troska o nie w twoim sercu nie ustała. Skoro więc w trudnym czasie były ci one drogie, to słuszną jest rzeczą, byś je miłował również teraz, wśród pomyślności, aby się nie wydawało, że naśladujesz obyczaje tych, którzy gdy obejmą wysokie stanowisko, nie pamiętają już najwyraźniej dawnego przyjaciela, lecz pytają, co to za jeden i skąd rodem. Dotyczy to innych. Jeśli chodzi o ciebie, niczego takiego nie lęka się Muza, która opasała zielonym bluszczem miękkie włosy.

https://rcin.org.pl

Idem me quoq; amor trans flumen Bugis amœnum,
Transq; tuum rorem, Viſtula magne tulit:
Non grege ſeruorum, neq; pictis conſpicuum armis,
Sed cythara Phœbi, Pieridumq; choro.
Quĕis ego me iacto, & quêis tantùm glorior vnus?
Quantum auro, aut priſcis alter imaginibus.
Nam cùm eſſem natus fortuna non ita in ampla,
Nec dictatorum dicerer eſſe genus:
Ingenio tamen, & Muſarum munere clarum
Arctoo peperi nomen in orbe mihi.
Audiat hoc liuor: Muſarum ego munere clarum
Arctoo peperi nomen in orbe mihi.
Has ego Myscoui, pro currib. atq; caballis
Conſpectum adduco ſedulus ante tuum.
Nec dubito, placido quin illas lumine ſpectes,
Vt quas tu ſemper viſus amaſſe mihi es.
Sic equidem, vt neq; bella inter, variosq; labores,
Illarum exciderit pectore cura tibi.
Quas autem charas habuiſti tempore duro,
Æquum eſt vt lætis nunc quoq; rebus ames.
Ne videare hominum mores imitatus eorum,
Qui fortunæ altum cùm tenuere gradum,
Amplius haud veteris meminiſſe videntur amici:
Sed quærunt, quis ſit, ducat & vnde genus.
Hæc alios tangunt: de te nil tale veretur
Muſa bedem molles cincta virente comas.

https://rcin.org.pl

Quin tibi fortunam hanc ſtabilem, firmamq; precatur,
Vtq; ſit ætati prodiga Parca tuæ.

ELEGIA XI.

VRbis amatori ſi noſtra Thalcia videtur,
Stanceſilae, tibi ruſtica, rure venit.
Atq; ea penè pedem porta reflexit ab ipſa,
Obſtupefaciem rerum dum ſtupet inſolitam.
Trudebat vulgus, trudebaturq; viciſſim,
Hac pedites ibant hac phalantus eques.
Stridebant ſerræ fabrûm, incudesq; fremebant:
Vt cum tela Ioui Sicelis Ætna coquit.
Hæc mea Muſa tuens, vt quæ nil tale per agros
Viderit, ad portas obſtupefacta ſtetit.
Turba dilabente facis ſub tempora primæ,
Vix tandem ſe vrbi credere ſuſtinuit.
Hac itaq; Omatrice vetus ſaluere ſodalis
Te iubeo, ſiquidem Stanceſilæ vacas.
Quod ſi per cunis operoſæ non licet aulæ,
Si ſaluere nequis, nempe valere potes.
Intempeſtiuè forſan iocor, & tibi Moſes,
Quiſpiam ad occluſas excubat vſq; fores,
Neſcio quid ſecretum inſtillaturus in aurem:
Quin tu te auritas dicis habere manus?
Quantum ad me, lectis ſex verſibus, omnia, quorum

Cau-

https://rcin.org.pl

Quin tibi fortunam hanc stabilem firmamque precatur
Utque sit aetati prodiga Parca tuae.

Elegia XI

Urbis amatori si nostra Thaleia videtur,
Stancesilae, tibi rustica, rure venit
Atque ea paene pedem porta reflexit ab ipsa,
Ob faciem rerum, dum stupet insolitam:
Trudebat vulgus trudebaturque vicissim,
Hac pedites ibant, hac phaleratus eques;
Stridebant serrae fabrum incudesque fremebant,
Ut cum tela Iovi Sicelis Aetna coquit.
Haec mea Musa tuens, ut quae nil tale per agros
Viderit, ad portas obstupefacta stetit.
Turba dilabente facis sub tempora primae
Vix tandem se urbi credere sustinuit.
Hac itaque oratrice vetus salvere sodalis
Te iubeo, siquidem, Stancesilae, vacas;
Quod si per curas operosae non licet aulae,
Si salvere nequis, nempe valere potes.
Intempestive forsan iocor et tibi Moses
Quispiam ad occlusas excubat usque fores
Nescio quid secretam instillaturus in aurem:
Quin tu te auritas dicis habere manus.
Quantum ad me, lectis sex versibus omnia, quorum

[L3v] Cau-

Raczej życzy ci, by ten twój pomyślny los okazał się stały i pewny i żeby Parka udzieliła ci hojnie życia.

ELEGIA XI Jeśli jako miłośnikowi miasta moja Talia wydaje ci się, Stanisławie, wieśniacza, to rzeczywiście przybyła do ciebie jako wieśniaczka ze wsi; o mało co nie zawróciła u samej bramy, gdy osłupiała na niezwykły widok. Tłum napierał i z drugiej strony nań napierano, tu szli piesi, tam jechał jeździec na koniu z rzędem. Zgrzytały piły, huczały kowalskie kowadła jak wówczas, gdy sycylijska Etna wytapia groty dla Jowisza. Widząc to, moja Muza, jako ta, która pośród pól nic takiego nie widziała, stanęła osłupiała przy bramach. Dopiero w porze, gdy zapalają się pierwsze pochodnie, gdy tłum zaczął się przerzedzać, nie bez oporu udała się do miasta. Pragnę więc pozdrowić cię za pośrednictwem tej posłanki jako dawny towarzysz, Stanisławie, jeśli masz wolny czas. A jeśli to niemożliwe z powodu obowiązków uciążliwego dworu, jeśli nie możesz mnie powitać, to bądź zdrów. Może nie w porę z tobą żartuję i może jakiś Mojżesz wciąż czuwa u twych zamkniętych drzwi, chcąc wyszeptać ci nie wiadomo co poufnie do ucha: przecież mawiasz, że twe ręce mają uszy. Co do mnie, gdy przeczytasz sześć wersów, dowiesz się wszystkich rzeczy, z powodu których

https://rcin.org.pl

Causa ad te missa est nostra Thaleia, scies.
Qualis amore ardens iuvenis, quem vespere primo
Adventum iussit virgo manere suum,
Optat quam primum rutilum decedere solem
Unumque hunc votis credit obesse suis;
Interea media fingit sibi somnia luce
Spesque potest animo vix capere ipse suas;
Iamque cadit Phoebus, iamque Hesperus ardet et atri
Surgunt occiduo cardine Noctis equi,
At virgo nusquam est; modico si ianua vento
Concrepuit, dominam hic credit adesse suam;
Et iam silvae omnes, et iam aequora saeva quiescunt
Mortalesque oculos iam sopor altus habet,
Hic vigilat solus, spes arcet credula somnos,
Quae tamen occulto languet et ipsa metu –
Hic ego sum, ne te longum morer, atque ita carpor
Pendens promissis, Stancesilae, tuis.
Tu mentem indaga regis sensusque latentes.
Non mihi nil dederit, si citus abnuerit.

Elegia XII

Ecquid, ut ignotas abii diversus in oras,
Ulla tibi nostri cura relicta manet,
An velut ex oculis, sic et de pectore cessi
Nec libet absentis iam meminisse viri?

moja Talia została do ciebie posłana. Jak płonący miłością młodzieniec, któremu dziewczyna kazała czekać o zmierzchu na swe przybycie, życzy sobie, by jak najprędzej zaszło rumiane słońce, i uważa, że tylko to jedno stoi na przeszkodzie jego pragnieniom; tymczasem w samo południe roi sobie mrzonki i ledwie może pomieścić w sercu swe nadzieje; i już zachodzi Febus, już płonie Hesperus, a czarne konie Nocy wznoszą się na zachodnim niebie, a dziewczyny nigdzie nie ma; gdy na lada powiew drzwi zaskrzypią, sądzi, że już nadchodzi jego pani; odpoczywają już wszystkie lasy i srogie morza, głęboki sen opanował już oczy śmiertelników, on jeden tylko czuwa: łatwowierna nadzieja odpycha sny, choć sama słabnie pod wpływem ukrytego lęku – taki i ja jestem, Stanisławie (aby nie trzymać cię długo w napięciu), i tak się niepokoję, zależąc od twych obietnic. Ty wybadaj myśli i ukryte zamiary króla. Będzie to już jakąś łaską z jego strony, jeśli prędko odmówi.

ELEGIA XII Czy odkąd wyjechałem, udając się w nieznane strony, pozostała w tobie jakaś troska o mnie, czy też jak z oczu, tak i z serca zniknąłem i nie masz już ochoty wspominać nieobecnego mężczyzny?

https://rcin.org.pl

Cauſa ad te miſſa eſt noſtra Thalcia, ſcies.
Qualis amore ardens iuuenis, quem veſpere primo
Aduentum iuſſit virgo manere ſuum.
Optat quàm primùm rutilum decedere ſolem,
Vnumq; hunc votis credit obeſſe ſuis.
Interea media fingit ſibi ſomnia luce,
Speſq; poteſt animo vix capere ipſe ſuas.
Iamq; cadit Phœbus, iamq; Heſperus ardet, & atri
Surgunt occiduo cardine noctis equi.
At virgo nuſquam eſt: modico ſi ianua vento
Concrepuit, dominam hîc credit adeſſe ſuam.
Et iam ſyluæ omnes, & iam æquora ſæua quieſcunt,
Mortalesq; oculos iam ſopor altus habet.
Hic vigilat ſolus, ſpes arcet credula ſomnos,
Quæ tamen occulto languet & ipſa metu.
Hîc ego ſum, ne te longùm morer, atq; ita carpor,
Pendens promiſſis Stanceſilae tuis.
Tu mentem indaga regis, ſenſuſq; latentes:
Non mihi nil dederit, ſi citus abnuerit.

ELEGIA XII.

EQuid vt ignotas abii diuerſus in onus,
Vlla tibi noſtri cura relicta manet?
An velut ex oculis, ſic & de pectore ceſſi?
Nec libet abſentis iam meminiſſe viri?

Me

https://rcin.org.pl

Me certè, ô mea lux, quantò via longiùs aufert,
Tantò crudelis acriùs vrit Amor.
Vrit, ſiue nouo proſpexit Phœbus ab ortu,
Seu rapidum pronus vergit in Oceanum.
Et cùm me placidis ſomnus complectitur alis,
Aſtare ante oculos mœſta videre meos:
Quàm vereor, meus ne tantùm mihi ſomnia de te
Sint reliqua, aſt alter gaudia veri ſent.
Nam quid agant iſti, qui omnes venantur amores,
Et famam inde ſui nominis ire volunt?
Ne quicquàm Danaen ſeruabat abenea turris,
Æratæq; fores, excubiæq; canum.
Inuenit ſolers aditum per munera adulter,
Conuerti in precium cùm tulit ipſe deus.
At tu nec gemmas, neq; tanti feceris aurum,
Vt ſubeas turpis crimina perfidiæ.
Non bene ſub terris etiamnum Tyndaris audit,
Externa profugum claſſe ſequuta virum.
At pia Penelope toto laudabitur æuo,
Nequicquam aſſiduis ſollicitata procis.
Strenuus ad Troiam bello incumbebat Vlyſſes,
Aut maris incertas puppe ſecabat aquas:
Illa aſtu pactos eludebat Hymenæos,
Inceptum reuocans callida ſemper opus.
Hanc tu imitata, fidem ſanctè cole, nec tibi lucri,
Paſiphile, fama ſint potiora tua.

Luam u,

https://rcin.org.pl

Me certe, o mea lux, quanto via longius aufert,
Tanto crudelis acrius urit Amor,
Urit, sive novo prospexit Phoebus ab ortu,
Seu rapidum pronus vergit in Oceanum.
Et cum me placidis somnus complectitur alis,
Astare ante oculos maesta videre meos.
Quam vereor, mera ne tantum mihi somnia de te
Sint reliqua, ast alter gaudia vera ferat!
Nam quid agant isti, qui omnes venantur amores
Et famam inde sui nominis ire volunt?
Nequicquam Danaen servabat ahenea turris
Aerataeque fores excubiaeque canum:
Invenit solers aditum per munera adulter,
Converti in pretium cum tulit ipse deus.
At tu nec gemmas, neque tanti feceris aurum,
Ut subeas turpis crimina perfidiae.
Non bene sub terris etiamnum Tyndaris audit
Externa profugum classe secuta virum,
At pia Penelope toto laudabitur aevo
Nequicquam assiduis sollicitata procis.
Strenuus ad Troiam bello incumbebat Ulysses
Aut maris incertas puppe secabat aquas;
Illa astu pactos eludebat hymenaeos
Inceptum revocans callida semper opus.
Hanc tu imitata, fidem sancte cole nec tibi lucra,
Pasiphile, fama sint potiora tua.

[L4v] Lucra

Mnie w każdym razie, ukochana, im dalej unosi droga, tym srożej pali okrutny Amor; pali, czy to Febus na nowo spogląda od wschodu, czy chyli się ku rwącemu Oceanowi. A gdy sen obejmuje mnie swymi łaskawymi skrzydłami, wydaje mi się, że stoisz smutna przed mymi oczyma. Jakże się lękam, by nie zostały mi po tobie same sny, podczas gdy inny otrzyma prawdziwe radości! Czegóż bowiem można się spodziewać po tych, którzy polują na wszelkie miłostki i chcą, by dzięki temu zasłynęło ich imię? Wcale nie ustrzegły Danae spiżowa wieża ani kryte spiżem drzwi, ani czuwanie psów: przemyślny cudzołożnik znalazł dostęp dzięki darom, gdy sam bóg zniżył się do tego, by się przemienić w złoto. Lecz ty nie dbaj tak bardzo o złoto ani o klejnoty, byś miała się dopuścić występku ohydnej niewierności. Córka Tyndareosa jeszcze dotąd jest ganiona pod ziemią, że towarzysząc zbiegowi, uciekła cudzoziemską łodzią, a tymczasem wierna Penelopa wychwalana będzie przez wszystkie wieki, że żadną miarą nie dała się namówić natarczywym zalotnikom. Ulisses gorliwie poświęcał się wojnie pod Troją albo pruł okrętem niepewne morskie wody, a ona fortelem odwlekała przyrzeczony ślub, sprytnie zaczynając wciąż od nowa podjęte dzieło. Ją naśladując, święcie czcij wierność, Pazyfilo, i niech zysk nie będzie dla ciebie ważniejszy od twej sławy.

https://rcin.org.pl

Lucra petens urgente Noto mercator adactus
Ad scopulum surdo vota facit pelago.
Lucra petens lusor sortem quoque perdidit ipsam
Et rediit nudus nocte silente domum.
Non me Sidoniis intextum vestibus aurum
Aut pelago c*e*pit gemma reperta Rubro,
Sed facies nullo externo quaesita colore
Moresque ingenui purpureusque pudor.
Haec tenerum alliciunt captumque tuentur amorem;
Haec si absunt, sordet purpura, sordet onyx.
Nec si quam adspersit vitae fama improba labem,
Tollere gemma nitens pictave palla potest.
Quod si te hac in parte aliquid mea pagina laedit,
Da veniam. Defit nunquam in amore timor,
Quem quidem ego facile esse mihi persuadeo vanum
Nec, quid dicam, habeo, cur metuam, nisi „Amo".
Nunc tu, dum Litavas percurro frigidus oras,
Fac curam absentis nos imitata geras
Et propone omnes venturum me tibi in horas,
Etsi pars tecum magna relicta mei est.

Elegia XIII

Musa, relinquamus ripas Anienis amoenas:
In sua me pridem Carpatus antra vocat
Sarmatiamque iubet patriis ornare Camenis,

M Si qua

Goniący za zyskiem żeglarz, rzucony gwałtownym podmuchem Notusa ku skale, składa śluby głuchemu morzu. Goniący za zyskiem gracz stracił całe swoje pieniądze i ogołocony powraca do domu wśród cichej nocy. Nie zwabiły mnie złoto, którym haftowano sydońskie szaty, ani perła znaleziona w Morzu Czerwonym, lecz twarz, nieupiększona żadną sztuczną barwą, uczciwe obyczaje i purpurowy rumieniec wstydu. One przyciągają świeżą miłość i zachowują posiadaną; jeśli ich nie ma, brzydnie purpura, brzydnie onyks. A jeśli zła sława skaziła życie jakąś plamą, nie zdoła jej zgładzić błyszczący klejnot ani wzorzysty płaszcz. A jeśli ma karta w jakiś sposób cię w tym względzie uraziła, wybacz. W miłości nigdy nie brakuje lęku. Prawdę mówiąc, łatwo mogę sobie wytłumaczyć, że jest on próżny, i nie umiem podać żadnej jego przyczyny, poza tym, że kocham. A teraz, gdy zziębnięty przemierzam litewskie krainy, naśladuj mnie i bądź myślą przy nieobecnym, a o każdej godzinie wyobrażaj sobie, że do ciebie przybędę, choć i tak znaczna część mnie pozostała przy tobie.

ELEGIA XIII Muzo, opuśćmy miłe brzegi Anienu: już od dawna przyzywają mnie Karpaty do swej groty i nakazują rozsławić Sarmację dzięki ojczystym Kamenom,

https://rcin.org.pl

Lucra petens, urgente Noto mercator adactus
Ad ſcopulum, ſurdo vota facit pelago.
Lucra petens luſor ſortem quoq; perdidit ipſam,
Et rediit nudus nocte ſilente domum.
Non me Sidoniis intextum veſtibus aurum,
Aut pelago cœpit gemma reperta rubro:
Sed facies nullo externo quæſita colore,
Moréſq; ingenui, purpureuſq; pudor.
Hæc tenerum alliciunt, captumq; tuentur amorem:
Hæc ſi abſunt, ſordet purpura, ſordet onyx.
Nec, ſi quam adſperſit vitæ fama improba labem,
Tollere gemma nitens, pictaue palla poteſt.
Quòd ſi te hac in parte aliquid mea pagina lædit,
Da veniam: deſit nunquam in amore timor.
Quem quidem ego facile eſſe mihi perſuadeo vanum,
Nec quid dicam habeo, cur metuam, niſi amo.
Nunc tu, dum Latiuas percurro frigidus oras,
Fac curam abſentis, nos imitata, geras.
Et propone omnes venturum me tibi in horas:
Etſi pars tecum magna relicta mei eſt.

ELEGIA XIII.

MVSA, relinquamus ripas Anienis amœnas,
In ſua me pridem Carpatus antra vocat.
Sarmatiamq; iubet patrijs ornare Camœnis,

https://rcin.org.pl

Si qua modo à noſtro carmine fama venit.
Illam Laſciades ſpoliis meus ornet opimis,
Cumq; Scythis nullo fœdere bella gerat.
Spes noſtra in calamo eſt Heliconiadumq; fauore,
Hæc ſpolia, hic meus eſt currus, & arma mea.
Nec primus rupes illas peto. Reius eandem
Inſtitit ante viam, nec renuente Deo.
Et meruit laudem, ſeu paruum fleret Iozeph
Letho fraterna penè datum inuidia.
Siue Palingenii exemplum, Muſamq; ſequutus,
Quid deceat, caneret, dedeceatq; viros.
Concinit acceptos ſuperis Triceſius hymnos,
Linguarum præſtans cognitione trium.
Et, quæ de mundi perſcripſit origine Moſes,
Ignota eſſe ſuæ non patitur patriæ.
Laude ſua neq; Gornicium fruudauero: namq; hic
Orphæa fingit carmina digna lyra.
Germanosq; canit magno certamine victos,
Committens lyricis Martia bella modis.
Me quoq; paulatim veſtigia veſtra ſequutum,
Vatibus annumeret Sarmatis ora ſuis.
Si mea nec liuor, leuis aut fiducia pennæ,
Sed patriæ dulcis pectora verſat amor.
Tum tu aſpirantem non ſegnis ad otia vitæ
Myscoui, monitis parce tenere tuis.
Sed ſine, quod reliquum eſt mihi temporis, exigere inter
Socraticas Lauros, Pierideſq; meas.

https://rcin.org.pl

Si qua modo a nostro carmine fama venit.
Illam Lasciades spoliis meus ornet opimis
Cumque Scythis nullo foedere bella gerat.
Spes nostra in calamo est Heliconiadumque favore;
Haec spolia, hic meus est currus et arma mea.
Nec primus rupes illas peto. Reius eandem
Institit ante viam nec renuente Deo
Et meruit laudem, seu parvum fleret Ioseph
Leto fraterna paene datum invidia,
Sive Palingenii exemplum Musamque secutus,
Quid deceat, caneret, dedeceatque viros.
Concinit acceptos superis Tricesius hymnos
Linguarum praestans cognitione trium
Et quae de mundi perscripsit origine Moses,
Ignota esse suae non patitur patriae.
Laude sua neque Gornicium fraudavero, namque hic
Orphea fingit carmina digna lyra
Germanosque canit magno certamine victos
Committens lyricis Martia bella modis.
Me quoque paulatim vestigia vestra secutum
Vatibus annumeret Sarmatis ora suis,
Si mea nec livor levis aut fiducia pennae,
Sed patriae dulcis pectora versat amor.
Tum tu aspirantem non segnis ad otia vitae,
Myscovi, monitis parce tenere tuis,
Sed sine, quod reliquum est mihi temporis, exigere inter
Socraticas lauros Pieridesque meas.

[Mv]

o ile tylko za moją pieśnią idzie jakaś sława. Niechaj mój Łaski przyozdabia ją licznymi zdobyczami, tocząc boje ze Scytami bez żadnego rozejmu. Moja nadzieja jest w piórze i w łaskawości mieszkanek Helikonu; to są moje zdobycze, mój rydwan i oręż. Nie pierwszy zdobywam te skały. Rej wcześniej, nie bez łaski Bożej, wszedł na tę samą drogę. I zasłużył na chwałę, czy to gdy opłakiwał młodego Józefa, niemal wydanego na śmierć przez zawiść braci, czy to gdy naśladując przykład i Muzę Palingeniusza, śpiewał, co przystoi, a co nie przystoi mężom. Trzecieski, wyróżniający się znajomością trzech języków, śpiewa harmonijne hymny, miłe niebianom, i nie pozwala, by jego ojczyźnie nie były znane rzeczy, które napisał Mojżesz o początku świata. Nie pozbawię też Górnickiego jego sławy, układa on bowiem pieśni godne liry Orfeusza i opiewa zwycięstwo nad Niemcami w wielkiej bitwie, powierzając marsowe boje miarom lirycznym. Mnie także, powoli idącego w wasze ślady, sarmacka kraina policzy może pomiędzy swych poetów, skoro mym sercem nie władają zawiść ani nadzieje pokładane w lekkim piórze, lecz słodkie umiłowanie ojczyzny. Zatem, Myszkowski, nie powstrzymuj mnie swymi upomnieniami, gdy dążę do wytchnienia w pracowitym życiu, lecz pozwól, bym czas, który mi pozostał, spędził wśród laurów Sokratesa oraz moich Pieryd.

https://rcin.org.pl

Nil magnum affecto nec spe mihi blandior ulla:
Parva seges satis est fonsque perhennis aquae.
Qui sectantur opes, penetrent in viscera terrae
Aut ratibus curvis Indica regna petant;
Me iuvat immensi rationem inquirere mundi
Cursusque astrorum perdidicisse vagos,
Cur sol praecipitet gelidae sub tempora brumae,
Nox contra lentis pigra feratur equis,
Cur nunc exilis, nunc pleno appareat orbe
Cynthia, quid stinguat lumina magna poli,
Quid generet nubes liquidosque in nubibus imbres
Quodque coruscanti fulmen ab axe venit,
Unde coloratus, caelum qui dividit, arcus,
Unde Aquilo aut Eurus, qui maria alta domant,
Quae vis commoveat terras aut aequoris aestus,
Fontibus et fluviis unde perhennis aqua,
Quo post fata animae migrent, sit Tantalus usquam,
Arida quem medio torreat amne sitis,
Denique sitne aeterna corusci haec machina caeli,
An cuncta ad primum sint reditura chaos.
Haec me vita manet, nisi quis deus obstet. Avaros
Aurea non aegre flumina habere sinam.

Elegia XIV

Bella instant, Patrici. Num nos quoque bella sequemur

M2 Et da-

Nie ubiegam się o nic wielkiego ani nie łudzę się żadną nadzieją: wystarczy mi skrawek pola i zdrój nieustannie płynącej wody. Niech ci, którzy pragną bogactw, zapuszczają się do wnętrza ziemi lub żeglują zakrzywionymi statkami do indyjskich królestw; mnie cieszy dociekanie prawideł niezmierzonego świata i poznawanie błędnych ścieżek gwiazd. Dlaczego słońce szybko zachodzi podczas mroźnego przesilenia zimowego, a leniwą noc – przeciwnie – wiozą konie powoli, dlaczego Cyntia pojawia się raz wątła, a raz w pełnym kręgu, co gasi wielkie lampy niebios, co tworzy chmury, a w chmurach płynne deszcze, dlaczego z połyskującego od błyskawic nieba spada grom, skąd bierze się kolorowy łuk, który dzieli niebo, a skąd Eurus i Akwilon, panujący nad głębokimi morzami, jaka siła porusza ziemie i morskie fale, skąd źródła i rzeki mają niewyczerpaną wodę, dokąd dusze idą po śmierci, czy gdzieś jest Tantal, którego pośród strumienia dręczy palące pragnienie, wreszcie czy ta machina gwiaździstego nieba jest wieczna, czy wszystko ma powrócić do pierwotnego chaosu? Takie pozostało mi życie, o ile jakiś bóg się nie sprzeciwi, chciwcom zaś bez żalu pozwalam mieć złotodajne potoki.

ELEGIA XIV Wojna nadchodzi, Patrycy. Czy my też pójdziemy na wojnę

https://rcin.org.pl

Nil magnum affecto, nec ſpe mibi blandior vlla,
Parua ſeges ſatis eſt, fonſq; perbennis aquæ.
Qui ſectantur opes, penetrent in viſcera terræ,
Aut mtib. curuis Indica regna petant.
Me iuuat immenſi nationem inquirere mundi,
Curſuſq; aſtrorum perdidiciſſe vagos.
Cur Sol præcipitet gelidæ ſub tempora brumæ,
Nox contrà lentis pigra ſenatur equis.
Cur nunc exilis, nunc pleno appareat orbe
Cynthia: quid ſtinguat lumina magna poli.
Quid generet nubes, liquidoſq; in nubibus hymbres,
Quodq; coruſcanti fulmen ab axe venit.
Vnde coloratus, cœlum qui diuidit, arcus,
Vnde aquilo, aut Eurus, qui maria alta domant.
Quæ vis commoueat ternas, aut æquoris æſtus,
Fontibus, & fluuiis vnde perbennis aqua,
Quò poſt fata animæ migrent. Sit Tantalus vſquam,
Arida quem medio torreat amne ſitis.
Deniq; ſit ne æterna coruſci hæc machina cœli,
An cuncta ad primum ſunt reditura chaos.
Hæc me vita manet, niſi quis deus obſtet: auaros
Aurea non ægrè flumina habere ſinam.

ELEGIA XIIII.

BElla inſtant, Patrici: nũ nos quoq; bella ſequemur?

https://rcin.org.pl

Et dabimus duræ nomina militiæ?
Illos bella iuuent, quos auri cuncta domantis,
Gemmarumq; fames imperiosa tenet.
Me paruo assuetum, lituis procul, & procul armis,
Ad patrios fas sit consenuisse lares.
Igne vbi inextincto lucet focus, agricolamq;
Vbere solatur messe benigna Ceres.
Hîc me vel vites, vel mollia poma serentem
Inueniat miles perdomito hoste ferox.
Qui mihi sanguineas, plena inter pocula pugnas
Narret, & effusa castra relicta fuga.
Oppidaq;, & summis deiectas montib. arces,
Et tot cæsa, & tot millia capta virûm.
Ipse tenens veteri spumantia cymbia Baccho
Excipiam tacitus fortia facta viri.
Attoniti stabunt vernæ, surdasq; ministro
Percutient aures verba vocantis heri.
Heu stultas hominum mentes: mortémne per arma
Quærimus? atqui vltrò, dum loquimurq;, venit.
Ære licet rigeas totus, solidoq; adamante,
Illa per æs infert, perq; adamanta caput.
Ferreus ille fuit, qui humano sanguine primus
Sustinuit dirus commaculare manus.
Non hæc aut vrsis inter se, aut Tygribus ira,
Inq; suum nunquam sæuit hyena genus.
Soli odia exercent mortales mutua, soli

Armant

https://rcin.org.pl

Et dabimus durae nomina militiae?
Illos bella iuvent, quos auri cuncta domantis
Gemmarumque fames imperiosa tenet.
Me parvo assuetum lituis procul et procul armis
Ad patrios fas sit consenuisse Lares,
Igne ubi inexstincto lucet focus agricolamque
Ubere solatur messe benigna Ceres.
Hic me vel vites, vel mollia poma serentem
Inveniat miles perdomito hoste ferox,
Qui mihi sanguineas plena inter pocula pugnas
Narret et effusa castra relicta fuga
Oppidaque, et summis deiectas montibus arces,
Et tot caesa et tot millia capta virum.
Ipse tenens veteri spumantia cymbia Baccho
Excipiam tacitus fortia facta viri.
Attoniti stabunt vernae surdasque ministro
Percutient aures verba vocantis heri.
Heu stultas hominum mentes! Mortemne per arma
Quaerimus? Atqui ultro dum loquimurque, venit.
Aere licet rigeas totus solidoque adamante,
Illa per aes infert perque adamanta caput.
Ferreus ille fuit, qui humano sanguine primus
Sustinuit diras commaculare manus.
Non haec aut ursis inter se, aut tigribus ira
Inque suum nunquam saevit hyaena genus.
Soli odia exercent mortales mutua, soli

[M2v] Armant

i zaciągniemy się do ciężkiej służby żołnierskiej? Wojny niech cieszą tych, których usidliła władcza żądza zwyciężającego wszystko złota oraz klejnotów. Mnie, który zwykłem poprzestawać na małym, niech będzie wolno zestarzeć się z dala od trąb bojowych i z dala od oręża, w ojcowskim domu, gdzie ognisko płonie niegasnącym blaskiem, a łaskawa Cerera cieszy rolnika obfitym żniwem. Tutaj, gdy będę sadził albo winorośl, albo miękkie jabłka, niech mnie znajdzie, pokonawszy wroga, srogi żołnierz, który pośród pełnych kielichów opowie mi o krwawych walkach i o obozach porzuconych podczas bezładnej ucieczki, o grodach i zamkach strąconych ze szczytów gór oraz o tylu tysiącach zabitych i pojmanych mężów. Ja, trzymając czarę pieniącą się starym Bachusem, w milczeniu będą słuchał o dzielnych czynach męża. Słudzy stać będą zadziwieni, słowa wzywającego pana będą się odbijać od głuchych uszu służby. Ach, głupie umysły ludzkie! Czyż szukamy śmierci orężem? Przecież sama przybywa, gdy my tu sobie siedzimy. Choćbyś cały był sztywny od spiżu i twardej stali, ona wsuwa głowę przez spiż i przez stal. Z żelaza był ten, kto pierwszy odważył się splamić okrutne ręce ludzką krwią. Nie ma takiego gniewu pośród niedźwiedzi ani tygrysów; nawet hiena nie sroży się na swój gatunek. Jedynie ludzie dają upust wzajemnej nienawiści, jedynie oni

https://rcin.org.pl

Armant crudeles in sua fata manus.
Quin ita vecordes trux dementavit Enyo,
Per diras caedes iri ut in astra putent,
Sic Bacchum, sic Alcidem fortemque Quirinum
Magnorum titulos emeruisse deum.
Dignior at quanto dapibus Iovis ille fuisset
Atque Hebes picto participare toro,
Qui bella exstinxet per terras omnia quique
Pacem inter gentes inviolabilibus
Sanxisset pactis; huic aurea templa decebat,
Huic pingues tauros turaque odora dari.

Elegia XV

Patria rura colo. Nunc, fallax aula, valebis.
Nil promissa equidem magna tua illa moror.
Libertas gemmarum instar mihi et instar arenae est,
Lydius aurifera quam vehit amnis aqua.
Hic ego nec nutum alterius, nec limina servo
Infringens duris molle latus foribus,
Nec votis exopto famem incenatus herilem,
Nec cuiquam in turba pugno aperire viam.
Nullius ad leges vitam compono licetque
Tempora mi arbitrio ponere cuncta meo.
Ergo aut Socraticis aures accommodo chartis,
Unde animus vitiis discat abesse suis,

M3 Aut

zbroją swe okrutne ręce na swą zgubę. Oto rozjuszona Enyo tak zaślepiła głupców, że myślą, iż dzięki okrutnej rzezi mogą pójść do nieba, gdyż w ten sposób Bachus, Alcydes i dzielny Kwirynus wysłużyli sobie godność wielkich bogów. O ileż godniejszy uczt Jowisza i towarzyszenia Hebe na ozdobnym łożu byłby ten, kto zakończyłby wszystkie wojny na ziemi i ustaliłby na mocy nienaruszalnych umów pokój między narodami. Jemu godziłoby się ofiarowywać złociste świątynie, tłuste woły i wonne kadzidła.

ELEGIA XV Uprawiam swą ojcowiznę. Teraz, fałszywy dworze, bądź zdrów. Nic nie zważam na twoje wielkie obietnice. Wolność jest dla mnie jak klejnoty i jak piasek, który niesie lidyjska rzeka w złotodajnej wodzie. Tu ani nie zważam na niczyj rozkaz, ani nie wystaję na progu, kalecząc delikatny bok o twarde drzwi, ani, nie zjadłszy kolacji, nie modlę się o to, by pan zgłodniał, ani nie rozpycham się, by utorować komuś drogę w tłumie. Nie układam życia pod niczyje prawa i mogę dysponować całym swoim czasem według mej woli. Zatem albo nastawiam ucha ku Sokratesowym księgom, z których duch może się nauczyć odstępowania od swych wad,

https://rcin.org.pl

Armant crudeles in ſua fata manus.
Quin ita vecordes trux dementauit Enyo,
Per dirus cædes iri vt in aſtra putent.
Sic Bacchum, ſic Alcidem, fortemq; Quirinum,
Magnorum titulos emeruiſſe deûm.
Dignior at quantò dapibus Iouis ille fuiſſet,
Atq; Hebes picto participare toro.
Qui bella extinxet per terras omnia, quiq;
Pacem inter gentes inuiolabilibus
Sanxiſſet pactis: huic aurea templa decebat,
Huic pingues tauros, tunq; odora dari.

ELEGIA XV.

PAtria rura colo: nunc fallax aula valebis,
Nil promiſſa equidem magna tua illa moror.
Libertas gemmarum inſtar mihi, & inſtar arenæ eſt,
Lydius aurifera quam vehit amnis aqua.
Hîc ego nec nutum alterius, nec limina ſeruo,
Infringens duris molle latus foribus.
Nec votis exopto famem incœnatus herilem,
Nec cuiquam in turba pugno aperire viam.
Nullius ad leges vitam compono, liceq;
Tempora mi arbitrio ponere cuncta meo.
Ergo aut Socraticis aures accommodo chartis,
Vnde animus vitiis diſcat abeſſe ſuis.

https://rcin.org.pl

Aut meditor Latiis non abſona carmina Muſis,
Quæq; meus molli Sarmata voce canat.
Nec me dedeceat fœcundi cultus agelli,
Seruum cenſeri turpius eſſe reor.
Rura inopes victus, & priſcæ munera glandis,
Diuite mutarunt meſſe nitentis agri.
Rura fuere prius, quàm clauſæ mœnib. vrbes:
Ni ſint rura, vrbes turrigeræ eſuriant.
Hinc miles patiens æſtus, & frigoris æquè,
Hinc rigidus conſul venit ad imperium.
Quod ſi oblectatur Tarpeia Iuppiter arce,
Cecropiamq; vrbem bellica Pallas amat.
Flaua Ceres noſtros quoq; non faſtidit honores,
Spicea cui meßis tempore ſerta damus.
Nec minus, æſtiuis poſtquam maturuit horis,
Gnata repertori ponitur vua ſuo.
Lacte Pales gaudet, debentur poma Priapo,
Hortorum hic cuſtos, curæ habet illa pecus.
Quid memorem Nymphas, montes, et ſtagna colentes?
Quid celerem Faunum, Panáue capripedem?
Qui ſancti nobis, ſeu ſit dea, ſeu deus, omnes,
Et gaudent noſtro, vt reor, honore coli.
Ac pecorum fœtu, & frugum vbertate vicißim
Vota explent memores pauperis agricolæ.
Villice, tu ſolitum iam nunc ordire laborem,
Gnaq; perpetuis decute verberibus.

Dum-

https://rcin.org.pl

Aut meditor Latiis non absona carmina Musis
Quaeque meus molli Sarmata voce canat.
Nec me dedeceat fecundi cultus agelli:
Servum censeri turpius esse reor.
Rura inopes victus et priscae munera glandis
Divite mutarunt messe nitentis agri.
Rura fuere prius quam clausae moenibus urbes.
Ni sint rura, urbes turrigerae esuriant.
Hinc miles patiens aestus et frigoris aeque,
Hinc rigidus consul venit ad imperium.
Quod si oblectatur Tarpeia Iuppiter arce
Cecropiamque urbem bellica Pallas amat,
Flava Ceres nostros quoque non fastidit honores,
Spicea cui messis tempore serta damus.
Nec minus, aestivis postquam maturuit horis,
Grata repertori ponitur uva suo.
Lacte Pales gaudet, debentur poma Priapo;
Hortorum hic custos, curae habet illa pecus.
Quid memorem Nymphas montes et stagna colentes,
Quid celerem Faunum Panave capripedem?
Qui sancti nobis, seu sit dea, seu deus, omnes
Et gaudent nostro, ut remur, honore coli
Ac pecorum fetu et frugum ubertate vicissim
Vota explent memores pauperis agricolae.
Villice, tu solitum iam nunc ordire laborem
Granaque perpetuis decute verberibus

[M3v] Dum-

albo układam pieśni, harmonijnie dostrojone do Muz łacińskich, które będzie mógł śpiewać mój Sarmata łagodnym głosem. Nie uwłacza mi uprawianie żyznego poletka: uważam, że haniebniej jest być uznanym za niewolnika. Wsie odmieniły ubogie pożywienie i dar dawnych żołędzi na bogate żniwo żyznego pola. Wsie istniały wcześniej niż zamknięte w murach miasta. Gdyby nie było wsi, zwieńczone wieżami miasta wymarłyby z głodu. Stąd pochodzi żołnierz wytrzymały zarówno na upał, jak i na mróz, stąd dochodzi do władzy surowy konsul. Nawet jeśli Jowisz rozkoszuje się skałą tarpejską, a wojownicza Pallas miłuje miasto Cekropsa, to moją czcią nie gardzi płowa Cerera, której podczas żniwa daję kłosiany wieniec. Nie mniejszą łaską swego wynalazcy cieszą się winogrona ofiarowane mu, gdy już dojrzeją podczas letniej pory. Pales raduje się mlekiem, jabłka należą się Priapowi; on jest stróżem ogrodów, ona opiekuje się bydłem. Po cóż wspominać mam nimfy zamieszkujące góry i stawy, po cóż prędkiego Fauna i koźlonogiego Pana? Czy to bóg, czy bogini, wszyscy są dla mnie święci i cieszą się, jak sądzę, że obdarzam ich swą czcią. Pamiętając o ubogim rolniku, spełniają modlitwy i darzą płodnością bydła oraz obfitością plonów. Wieśniaku, teraz już zabierz się do zwykłej pracy i wytrząsaj ziarna ustawicznymi uderzeniami,

https://rcin.org.pl

Dumque favet Boreas, dum frigore flumina torpent
Et faciles praebet nixque geluque vias,
Materiam silvis fabricandae convehe navi,
Irato Satyrus frendeat ore licet.
Ac primum duplices disiunctim pone carinas,
Nam trabibus totum texere oportet opus,
Quas transversa cavis coniungant *t*igna carinis,
Affixa ad lentas *t*igna quoque ipsa trabes,
Pars quarum anterior modice inflectatur, ut amnis
Exsuperet fluctus commodiusque natet.
Huic latera aequentur gemina fundata carina
Puppisque ingenti concava nixa trabe.
Tum rimas, ne qua furtivus perfluat humor
Et Cereri admissa damna det intus aqua,
Conveniet musco tortoque, o villice, f*aen*o
Sarciri. Hac tibi sit cura cave ulla prior.
Atque ubi iam pontem glaciali marmore iunctum
Vistula collectis fregerit auctus aquis,
Informis liquidas descendat navis in undas
Et petat Arctoi littus onusta maris
Nec reditum speret. Satis est, si frugibus aere
Pensatis redeat nauta domum ipse pedes.
Adsis, Cylleni, neque enim facundia tantum,
Verum res quoque eget nostra favore tuo.

Elegia XVI

[M4] Nun-

a póki sprzyja Boreasz, póki rzeki krzepną od mrozu, a śnieg z lodem umożliwiają łatwą drogę, zwóź z lasów budulec statku, który masz zbudować, choćby na to gderał rozgniewanymi ustami Satyr. Najpierw więc połóż osobno dwie kłody, bo całą konstrukcję należy spoić wręgami, które połączą poprzeczne belki z wydrążonymi kłodami, a wręgi będą przymocowane do mocnych belek. Przednią część należy lekko wygiąć, aby statek wystawał ponad fale rzeki i łatwiej pływał. Należy dopasować do niego burty, osadzone na owych dwóch kłodach, i wygiętą rufę opartą na ogromnej belce. Wówczas, wieśniaku, aby gdzieś nie wpłynęła zdradziecka wilgoć, a woda, dostawszy się do wnętrza, nie uczyniła szkody Cererze, należy zatkać szpary mchem i poskręcanym sianem. Bacz, aby ta troska była dla ciebie ważniejsza niż jakakolwiek inna. A gdy już Wisła, zebrawszy fale, wzbierze i przełamie most spojony lodowym marmurem, niech niekształtny statek zstępuje na przejrzyste wody i zdąża, załadowany, na brzeg północnego morza, i niech nie liczy na powrót. Wystarczy, jeśli żeglarz sprzeda plony za pieniądze, a sam powróci do domu pieszo. Przybądź z pomocą, Cyllenejczyku, bo nie tylko moja wymowa, ale również mój majątek potrzebuje twego wsparcia.

https://rcin.org.pl

Dumq; fauet Boreas, dum frigore flumina torpent,
Et faciles præbet nixq; geluq; vias.
Materiam ſyluis fabricandæ conuehe naui,
Inuto Satyrus frendeat ore licet:
Ac primùm duplices diſiunctim pone carinas:
Nam tubibus totum texere oportet opus.
Quas tranſuerſa cauis coniungant tigna carinis,
Affixa ad lentas tigna quoq; ipſa tubes.
Pars quarum anterior modicè inflectatur, vt amnis
Exuperet fluctus, commodiusq; natet.
Huic latera æquentur gemina fundata carina,
Puppiq; ingenti concaua nixa tube.
Tum rimas, ne quà furtiuus perfluat humor,
Et Cereri admiſſa damna det intus aqua.
Conueniet muſco, tortoq; ó villice ferro
Sarciri: hac tibi ſit cura, caue, vlla prior.
Atq; vbi iam pontem glaciali marmore iunctum
Viſtula collectis fregerit auctus aquis,
Informis liquidas deſcendat nauis in vndas,
Et petat Arctoi littus onuſta maris.
Nec reditum ſperet: ſatis eſt, ſi, frugibus ære
Penſatis, redeat nauta domum ipſe pedes.
Adſis, Cylleni: neq; enim facundia tantùm,
Verùm res quoq; eget noſtra fauore tuo.

ELEGIA XVI.

Nun-

https://rcin.org.pl

NVntius aduenio vobis, audite puellæ,
Gnata, minuúe fenum, neſcio: vem tamen.
Tam vem, & comperta fero, quàm viuere certò
Me ſcio: quàm nox eſt atra, nitenſq; dies.
Ille decus iuuenum, multiſcius, experienſq;,
Ille valens calamo, nec minus ore potens,
Duditius, regum ornator, ſpes cunq; veſtra,
Dulcia coniugij ſub iuga colla dedit.
Quodq; exoptaſtis multæ, ſubitò abſtulit vna:
Veſtra procelloſos vota ſequuta Notos.
Hæcné fides? vbi dij? ſuperos meminiſſe putatis,
Si quid iuuauit mentis amator inops?
Proiicite ex animo curam, nam præſtat, inanem:
Huic alimenta faci ſufficit ipſa Venus.
At te laus victum manet, generoſa virago,
Vnica Duditio digna reperta tuo.
Non illum Italides potuunt retinere puellæ,
Non Rheni ſanguis, nec Rhodani vlla genu.
Tu potens: geminis pulcherrima nata ſub Arctis,
Nec probitate minus, quàm niueo ore nitens.
Ille & opes tibi poſt poſuit, celebremq; galerum,
Diues abundè, tuo ſi frui amore queat.
Hæc illa eſt lotos, quæ deguſtata, parentum,
Et dulcem ex animo cunctum abolet patriæ.
Mentibus vnde hominum eſt hic inſitus ardor? an illud
Verum eſt, quod quædam fabula priſca docet?

Nempe

https://rcin.org.pl

Nuntius advenio vobis, audite, puellae!
Grata minusve feram, nescio, vera tamen.
Tam vera et comperta fero, quam vivere certo
Me scio, quam nox est atra nitensque dies.
Ille decus iuvenum, multiscius experiensque,
Ille valens calamo nec minus ore potens
Duditius, regum orator, spes curaque vestra,
Dulcia coniugii sub iuga colla dedit
Quodque exoptastis multae, subito abstulit una;
Vestra procellosos vota secuta Notos.
„Haecne fides? Ubi di?" Superos meminisse putatis,
Si quid iuravit mentis amator inops?
Proicite ex animo curam, nam praestat, inanem:
Huic alimenta faci sufficit ipsa Venus.
At te laus victura manet, generosa virago,
Unica Duditio digna reperta tuo.
Non illum Italides poterant retinere puellae,
Non Rheni sanguis nec Rhodani ulla genus;
Tu poteras, geminis pulcherrima nata sub Arctis
Nec probitate minus quam niveo ore nitens.
Ille et opes tibi postposuit celebremque galerum,
Dives abunde, tuo si frui amore queat.
Haec illa est lotos, quae degustata parentum
Et dulcem ex animo curam abolet patriae.
Mentibus unde hominum est hic insitus ardor? An illud
Verum est, quod quaedam fabula prisca docet?

[M4v] Nempe

ELEGIA XVI Słuchajcie, dziewczęta! Przybywam do was jako niosący wieści – nie wiem, miłe czy niemiłe, ale jednak prawdziwe. Głoszę rzeczy tak prawdziwe i niewątpliwe, jak wiadomo mi na pewno, że żyję, jak to, że noc jest czarna, a dzień jasny. Owa chluba młodzieńców, ów wiele wiedzący, doświadczony, potężny piórem oraz wymową Dudycz, poseł królewski, wasza nadzieja i troska, poddał kark pod słodkie jarzmo małżeństwa. To, czego wiele z was pragnęło, nagle zabrała jedna; wasze pragnienia poszły w ślad za porywistymi Notusami. „Taka to wierność? Gdzież bogowie?" Myślicie, że bogowie pamiętają, że pozbawiony rozumu kochanek coś przysiągł? Wyrzućcie z serca daremne troski, bo tak jest lepiej: sama Wenus dostarcza podpałki tej pochodni. Ciebie zaś, szlachetna panno, która okazałaś się jedyną godną twego Dudycza, czeka wiecznie żywa sława. Nie mogły go zatrzymać dziewczęta włoskie ani zrodzone nad Renem, ani żadne wywodzące się znad Rodanu; ty, najpiękniejsza, urodzona pod dwiema Niedźwiedzicami, potrafiłaś, jaśniejąc zarówno cnotą, jak i śnieżnobiałą twarzą. Dla ciebie wzgardził bogactwem i znakomitym kapeluszem, wystarczająco bogaty, gdy może cieszyć się twą miłością. To jest ów lotos, który gdy się go skosztuje, wyrzuca z serca myśl o rodzicach i o słodkiej ojczyźnie. Skąd wziął się ten żar w ludzkich umysłach? Czy to prawda, co opowiada pewien stary mit?

https://rcin.org.pl

Nempe insulse hominem nostrum unumqueque vocari,
Namque, ut nunc vulgo nominitatur, homo
Dimidium est hominis tantum, si saecula prisca
Spectemus, princeps quando coortus homo est.
Nondum, quid sit amor, Veneris nec munera nora*n*t,
Sed, qui mos plantis arboribusque manet,
Citra congressum nocturnaque gaudia citra
Edebant generis pignora certa sui.
His facies duplex cervice haerebat in una
Tam bene, quae a tergo, quam bene, quae ante, tuens
Quadruplicesque manus aderant totidemque potentes
Cervorum cursus aequiparare pedes.
Vasta virum moles, vires in corpore summae,
Natura ef*f*renis despiciensque deos.
Hi fastu inflati priscorum more Gigantum
Bello caelicolas appetiere deos.
Consultant superi, neque enim mortale probabant
Omne repentina clade perire genus
Et quo compescenda foret gens effera pacto,
Non sese poterant explicuisse satis.
His ita distentis hominum pater atque deorum
Iuppiter hos sacro fudit ab ore sonos:
„Securo vos esse animo volo, namque ego spero,
Haec ut recte habeant, me reperisse modum.
Faxoque, ut superent homines, neque bella deinceps
Ulla tamen moveant perniciosa diis.

Otóż niesłusznie zwie się każdego z nas człowiekiem, gdyż człowiek, którego się tak teraz powszechnie nazywa, jest tylko połówką człowieka, jeśli zwrócimy oczy ku dawnym wiekom, w których powstali pierwsi ludzie. Nie wiedzieli oni jeszcze, co to miłość, ani nie znali darów Wenery, lecz wydawali na świat potomstwo, gwarantujące przetrwanie ich rodu, bez obcowania i bez nocnych radości – tak jak to jest w zwyczaju u roślin i drzew. Mieli oni na jednym karku dwie twarze, widzące tak samo dobrze z przodu, jak i z tyłu. Mieli cztery ręce i tyleż nóg, zdolnych dorównać jeleniom w biegu. Ciała tych mężów były spore, tężyzna bardzo wielka, natura rozpasana, niezważająca na bogów. Nadęci pychą, wszczęli obyczajem dawnych Gigantów wojnę z mieszkającymi w niebie bogami. Naradzają się niebianie, nie uważali bowiem za słuszne, żeby cały ród śmiertelnych wyginął wskutek nagłej klęski. Nie umieli jednak stanowczo zdecydować, jak poskromić dziki lud. Gdy tak sobie tym zaprzątali głowę, Jowisz, ojciec ludzi i bogów, wyrzekł świętymi ustami takie słowa: „Chcę, byście zachowali spokój ducha, mam bowiem nadzieję, że znalazłem sposób, aby naprawić tę sytuację. Sprawię, by ludzie przeżyli, lecz nie wszczynali już odtąd żadnych wojen zgubnych dla bogów.

https://rcin.org.pl

Nempe inſulis è hominẽ noſtrûm vnumquemq; vocari:
Namq;, vt nunc vulgò nominitatur, homo.
Dimidium eſt hominis tantùm, ſi ſecula priſca
Spectemus, princeps quando coortus homo eſt.
Nondum quid ſit amor, Veneris nec munera norât,
Sed qui mos plantis, arboribuſq; manet.
Citrà congreſſum, nocturnaq; gaudia citrà,
Edebant generis pignora certa ſui.
His facies duplex ceruice hærebat in vna,
Tam bene, quæ à tergo, quàm bene, quæ antè tuẽs.
Quadruplicesq; manus aderant, totidemq; potentes,
Ceruorum curſus æquiparare pedes:
Vaſta virûm moles, vires in corpore ſummæ,
Natura efrenis, deſpiciẽnsq; Deos.
Hi faſtu inflati, priſcorum more Gigantum,
Bello cœlicolas appetiere deos.
Conſultant ſuperi: neq; enim mortale probabant
Omne repentina clade perire genus:
Et quo compeſcenda foret gens effera pacto,
Non ſeſe potuunt explicuiſſe ſatis.
His ita diſtentis hominum pater, atq; deorum
Iuppiter, hos ſacro fudit ab ore ſonos.
Securo vos eſſe animo volo: namq; ego ſpero,
Hæc vt rectè habeant, me reperiſſe modum.
Faxóq; vt ſuperent homines, neq; bella deinceps
Vlla tamen moueant pernicioſa diis.

https://rcin.org.pl

Nam vires, quicis freti audent contendere nobis,
Dempsero, & in partes quenq; secabo duas.
Hæc ait, & somnum magno demittit Olympo,
Qem sopire hominum corpora cuncta iubet.
Ille capit virgam Lethæo rore madentem,
Somniferumq; hymbrem spargit in omne caput.
Extemplo torpor mortales occupat artus,
Immitesq; domat somnus iners oculos.
Hîc quales curua desecti falce manipli,
Sole sub æstiuo tonsa per arua iacent:
Tales Lethæo deuicti lumina somno
Per campos fusi tum iacuere viri.
Iuppiter interea, comitatus Apolline solo,
Internas spatiis deuolat aëriis.
Somnoq; oppressos, vt sors quenq; obtulit, ense,
Per mediumq; latus, per mediumq; caput,
Admisso, in geminas partes secat: oua secari
rhombi *Quo pacto, aut scumbri lubrica terga solent.*
Vulnera dein solers cunire iubetur Apollo,
Ille haud inuitus iussa paterna facit.
Extenditq; cutem, atq; extremas complicat oras,
Et capita efformat, scabraq; terga dolat.
His ita patratis cœlestia templa reuisunt,
Assurgit reduci concilium omne Ioui.
Vt verò & somnus mortalia corpora soluit,
Visus dimidio est & sibi quisq; minor:

Con-

https://rcin.org.pl

Nam vires, quis freti audent contendere nobis,
Dempsero et in partes quenque secabo duas".
Haec ait et Somnum magno demittit Olympo,
Q*u*em sopire hominum corpora cuncta iubet.
Ille capit virgam Lethaeo rore madentem
Somniferumque himbrem spargit in omne caput.
Extemplo torpor mortales occupat artus
Invitosque domat somnus iners oculos.
Hic, quales curva desecti falce manipli
Sole sub aestivo tonsa per arva iacent,
Tales Lethaeo devicti lumina somno
Per campos fusi tum iacuere viri.
Iuppiter interea comitatus Apolline solo
In terras spatiis devolat aeriis
Somnoque oppressos, ut sors quenque obtulit, ense
Per mediumque latus per mediumque caput
Admisso in geminas partes secat, ova secari
Quo pacto aut sc*o*mbri lubrica terga solent.
Vulnera dein solers curare iubetur Apollo;
Ille haud invitus iussa paterna facit
Extenditque cutem atque extremas complicat oras
Et capita efformat scabraque terga dolat.
His ita patratis caelestia templa revisunt.
Assurgit reduci concilium omne Iovi.
Ut vero et Somnus mortalia corpora solvit,
Visus dimidio est et sibi quisque minor,

[Nv] Con-

Ujmę im bowiem siły, w którą ufając, ośmielają się z nami walczyć, i rozetnę każdego na dwie części". Tak rzekł i posłał z wysokiego Olimpu Sen, któremu nakazał uśpić ciała wszystkich ludzi. Sen bierze różdżkę, ociekającą kroplami letejskiej wody, i strząsa na każdą głowę deszcz, sprowadzający sen. Natychmiast odrętwienie ogarnia ludzkie członki i leniwy sen ujarzmia walczące z nim oczy. Oto jak snopki ścięte zakrzywionym sierpem leżą w letnim słońcu na skoszonych zagonach, tak wówczas leżeli rozciągnięci na polach mężowie, gdy letejski sen zwyciężył ich oczy. Tymczasem Jowisz, tylko w towarzystwie Apollina, zlatuje powietrznymi drogami na ziemię i dobywszy miecza, przecina zmożonych snem, w przypadkowej kolejności, na dwie części, przez środek głowy i przez środek piersi, jak zwykle przecina się jajka albo śliski grzbiet makreli. Potem Apollinowi poleca się zaleczyć rany; ten chętnie wykonuje rozkazy ojca, naciąga skórę i łączy skrajne brzegi, kształtuje głowy i wygładza chropawe plecy. Dokonawszy tego wszystkiego, udają się znów do niebiańskiego przybytku. Całe zgromadzenie powstaje przed powracającym Jowiszem. Gdy zaś Sen opuścił ciała śmiertelników, każdy spostrzegł, że jest o połowę mniejszy.

https://rcin.org.pl

Concurrunt bini et cupidi coalescere rursus,
Mutua coniectis colla plicant manibus
Expertesque ita languebant somnique cibique,
Donec opem fessis attulit alma Venus
Nescio quid curis admiscens dulce molestis
Atque novo pensans damna priora bono.
Atque hinc ortus amor, plagae medicator acerbae
Quique unum ex geminis efficere usque studet.
Quippe, prout dictum est, homini pars altera defit,
Quaerendam omnino quam sibi quisque putat.
Huius, Duditi, quia compos factus et ipse es
Nec iam dimidium, sed mage totus homo es,
Fortunam hanc faveo tibi, tum succedere recte
Pro nostra cupio semper amicitia.

Elegia XVII

Haec mihi barbatum memini dictare magistrum,
Magnus ubi Antenor post sua fata cubat,
Divitias non esse aurum neque si quis inemptis
Infinita agri iugera bobus aret.
Illum, contentus qui esset parvoque suoque
Amplius a superis qui peteretque nihil,
Dignum esse ante omnes, qui dives nominitetur,
Hunc sat habere etenim, quod proprium esset, opum.
His ego persuasus concesso regibus auro

Łączą się w pary i chcąc się znowu zrosnąć, obejmują się wzajemnie rękoma za szyję. I tak tracili siły, bez snu i bez jedzenia, dopóki życiodajna Wenus nie przyszła z pomocą wyczerpanym, dodając do uciążliwych starań coś przyjemnego i rekompensując poprzednie szkody nową korzyścią. I stąd wzięła się miłość, uzdrowicielka przykrej rany, która wciąż stara się z dwojga uczynić jedno. Otóż więc, jak powiedziano, człowiekowi brakuje drugiej połowy i każdy uważa, że koniecznie musi jej poszukać. A skoro tobie, Dudyczu, już się to spełniło i nie jesteś już połową, lecz raczej całym człowiekiem, gratuluję ci z racji tego szczęścia i ze względu na naszą przyjaźń pragnę, aby ci się zawsze dobrze powodziło.

ELEGIA XVII Pamiętam, że tam, gdzie spoczywa po swej śmierci Antenor, brodaty mistrz pouczał mnie, że bogactwa to nie złoto ani to, że ktoś orze niezliczone morgi ziemi niekupionymi wołami, i że ten, kto zadowoli się swym niewielkim majątkiem i nie będzie prosił bogów o nic więcej, jest przed wszystkimi godzien, by nazywać go bogatym. Wystarcza mu bowiem z posiadłości to, co jest jego własne. Przekonany tymi słowami, oddawszy złoto królom,

https://rcin.org.pl

Concurrunt bini, & cupidi coaleſcere rurſus,
Mutua coniectis colla plicant manibus.
Experteſq; ita languebant ſomniq;, cibiq;,
Donec opem feſtis attulit alma Venus.
Neſcio quid curis admiſcens dulce moleſtis,
Atq; nouo penſans damna priora bono.
Atq; hinc ortus amor, plagæ medicator acerbæ,
Quiq; vnum ex geminis efficere vſq; ſtudet.
Quippe, prout dictum eſt, homini pars altera deſit,
Quærendum omninò quam ſibi quisq; putat.
Huius, Duditi, quia compos factus & ipſe es,
Nec iam dimidium, ſed mage totus homo es:
Fortunam hanc fauco tibi, tum ſuccedere rectè,
Pro noſtra cupio ſemper amicitia.

ELEGIA XVII.

HÆC mihi barbatum memini dictare magiſtrum,
Magnus vbi Antenor poſt ſua fata cubat.
Diuitias non eſſe aurum, neq; ſi quis inemptis
Infinita agri iugera bobus aret.
Illum, contentus qui eſſet paruoq; ſuoq;,
Amplius à ſuperis qui peteretq; nihil:
Dignum eſſe ante omnes, qui diues nominitetur:
Hunc ſat habere etenim, quod proprium eſſet opũ.
His ego perſuaſus, conceſſo regibus auro,

https://rcin.org.pl

Ipſe animo diues nil cupiente fui.
Nunc argumentis dominæ conuictus auaræ,
Errorem agnoſco, pauperiemq́; meam.
Dandum eſt, ſi cupias, inquit, mea vita, potiri.
Si nihil eſt quod des, limine cede meo.
Hei mihi, quòd facilè eſt ſapiendo euadere ditem,
Sed quas diuitias nulla puella colat.
Non armenta ego, nec latos, locupletibus agros
Inuideo, aut validis horrea clauſa ſeris:
Illi poſſideant Oſtrum, virides q́; lapillos,
Quicquid & auriferi gignit arena Tagi.
Pelle ego, & birſutis arcebo frigora villis,
Et fluuioq́; libens prætereunte bibam.
Stramineaq́; habitabo caſa: modò fas ſit amare:
Hac in parte graue eſt cedere diuitibus.
Sed quamuis durum quamuis graue, cedere oportet,
Cedunt infidis omnia muneribus.
Ferrea turris erat, Danaèe qua clauſa latebat,
Hanc tamen auriſluæ ros patefecit aquæ:
Auro victa virum ſcelerata Eriphila latentem
Prodidit, & certum miſit in exitium.
Quàm bene, quòd natum parens abſtruſerat imis
Viſcerib. ſolidi, cuncta metalla ſoli.
Donec opes cœlaret humus, non bella fuerunt,
Ad Styga tam multæ nec patuere viæ.
Nos male ſolertes infauſtum effodimus aurum,

Omni-

https://rcin.org.pl

Ipse animo dives nil cupiente fui.
Nunc argumentis dominae convictus avarae
Errorem agnosco pauperiemque meam.
„Dandum est, si cupias – inquit – mea vita, potiri.
Si nihil est, quod des, limine cede meo".
Hei mihi, quod facile est sapiendo evadere ditem,
Sed quas divitias nulla puella colat.
Non armenta ego nec latos locupletibus agros
Invideo aut validis horrea clausa seris.
Illi possideant ostrum viridesque lapillos
Quicquid et auriferi gignit arena Tagi.
Pelle ego et hirsutis arcebo frigora villis
E fluvioque libens praetereunte bibam
Stramineaque habitabo casa, modo fas sit amare;
Hac in parte grave est cedere divitibus.
Sed quamvis durum, quamvis grave, cedere oportet:
Cedunt infidis omnia muneribus.
Ferrea turris erat, Danae qua clausa latebat,
Hanc tamen aurifluae ros patefecit aquae.
Auro victa virum scelerata Eriphila latentem
Prodidit et certum misit in exitium.
Quam bene, quod natura parens abstruserat imis
Visceribus solidi cuncta metalla soli!
Donec opes celaret humus, non bella fuerunt
Ad Styga tam multae nec patuere viae.
Nos male solertes infaustum effodimus aurum,

sam byłem bogaty, gdyż moje serce nie pragnęło niczego. Teraz, zwyciężony argumentami chciwej pani, poznaję mój błąd i moją biedę. „Jeśli chcesz zdobyć – powiada – trzeba dać, mój miły. Jeśli nie masz nic, co mógłbyś dać, ustąp z moich progów". Biada mi, bo łatwo stać się bogatym dzięki mądrości, lecz takich bogactw nie uzna żadna dziewczyna. Nie zazdroszczę bogaczom stad ani rozległych pól, ani spichlerzy zamkniętych na mocne rygle. Niech sobie mają purpurę i zielone klejnoty, i wszystko, cokolwiek przynosi piasek złotonośnego Tagu. Ja odpędzę chłód futrem najeżonym sierścią i chętnie będę pił z płynącej w pobliżu rzeki; będę mieszkał w chacie krytej strzechą, byleby tylko można było kochać; tę rzecz ciężko jest ustąpić bogaczom. Ale chociaż to trudne, chociaż to ciężkie, ustąpić trzeba. Wszystko ustępuje wobec zdradliwych darów. Żelazna była wieża, w której zamknięto w ukryciu Danae. Otwarł ją jednak deszcz płynącej złotem wody. Zbrodnicza Eryfila, przekupiona złotem, wydała ukrywającego się męża i posłała go na pewną śmierć. Jak to dobrze, że matka natura schowała wszelkie metale w najgłębszym wnętrzu twardej ziemi! Dopóki ziemia ukrywała bogactwa, nie było wojen i nie stało otworem tak wiele dróg nad Styks. My, źle używając swej pomysłowości, wykopaliśmy nieszczęsne złoto,

https://rcin.org.pl

Omnigeni causam principiumque mali.
Hoc fratres ad bella vocat, hoc sustulit urbes
Et magna evertit funditus imperia.
Heu, canimus surdis neque prodest dicere verum!
Illa suum nobis occinit usque melos:
„Dandum est, si cupias – inquit – mea vita, potiri.
Si nihil est, quod des, limine cede meo".
Ergo, nisi effossum foret altis montibus aurum,
Visurus neque Amor lumina solis erat.
At si vera canunt priscorum carmina vatum,
Aligero nullum est numen Amore prius.
Hic deus aeternam soluit caligine noctem
Ex veteri formas elicuitque chao;
Hic in amicitiam pugnantia semina rerum
Deducens mundi nobile finxit opus
Naturaeque unus partes infusus in omnes
Aeterna serie cuncta creata fovet.
Sancte puer, cui se tellus fretaque omnia debent
Et quicquid caeli clauditur orbe vago,
Si nullo inductus pretio neque praemia spectans
Ulla, sed orbis amas commoda sponte tua,
Re nulla si nudus eges, impune neque auro
Prostitui numen siveris ipse tuum,
Sed quaecumque olim damnis ditescet amantum,
Illas igne rapi vindice ploret opes.
Tum neque curet aqua sedare incendia quisquam,

początek i przyczynę wszelkiego zła. Ono podżega braci do wojny, ono burzy miasta i doszczętnie niszczy wielkie imperia. Niestety, śpiewam dla głuchych, a mówienie prawdy nic nie pomaga! Ona wciąż mi powtarza swoją śpiewkę: „Jeśli chcesz zdobyć – powiada – trzeba dać, mój miły. Jeśli nie masz nic, co mógłbyś dać, opuść moje progi". Zatem gdyby z wysokich gór nie odkopano złota, to i Amor nie ujrzałby światła słonecznego. A jeśli prawdę głoszą pieśni dawnych wieszczów, żadne bóstwo nie jest starsze niż skrzydlaty Amor. Ten bóg uwolnił wieczną noc od ciemności i wydobył kształty z dawnego chaosu; on, przywodząc do przyjaźni zwaśnione elementy, stworzył znakomite dzieło świata i on jeden, przeniknąwszy do wszystkich części natury, nieustannie podtrzymuje wszystkie stworzone rzeczy. Święty chłopcze, któremu zawdzięczają swe istnienie ziemia i wszystkie morza oraz wszystko, co zamyka się w ruchomym kręgu nieba, jeśli miłujesz dobro świata nie nakłoniony jakąś zapłatą ani mając na względzie jakieś nagrody, lecz z własnej woli, jeśli będąc nagim, niczego nie potrzebujesz, nie powinieneś pozwalać, by bezkarnie sprzedawano twą moc za złoto, lecz każda, która kiedykolwiek wzbogaci się na krzywdach miłośników, powinna płakać nad tym, że te bogactwa zabrał karzący ogień. Niech wówczas nikt nie stara się ugasić pożaru wodą,

https://rcin.org.pl

Omnigeni cauſam, principiumq; mali.
Hoc fratres ad bella vocat, hoc ſuſtulit vrbes,
Et magna euertit funditus imperia.
Heu canimus ſurdis, neq; prodeſt dicere verum,
Illa ſuum nobis occinit vſq; melos.
Dandum eſt, ſi cupias, inquit, mea vita, potiri:
Si nihil eſt, quod des, limine cede meo.
Ergo, niſi effoſſum foret altis montibus aurum,
Viſurus neq; Amor lumina ſolis erat.
At ſi vera canunt priſcorum carmina vatum,
Aligero nullum eſt numen Amore prius.
Hic deus æternam ſoluit caligine noctem,
Ex veteri formas elicuitq; chao.
Hic, in amicitiam pugnantia ſemina rerum
Deducens, mundi nobile finxit opus.
Naturæq; vnus partes infuſus in omnes
Æterna ſerie cuncta creata fouet.
Sancte puer, cui ſe tellus, fretaq; omnia debent,
Et quicquid cœli clauditur orbe vago:
Si nullo indultu precio, neq; præmia ſpectans
Vlla, ſed orbis amas commoda ſponte tua.
Re nulla ſi nudus eges: impune neq; auro
Proſtitui numen ſtueris ipſe tuum.
Sed quæcumq; olim damnis diteſcet amantum,
Illas igne nipi vindice ploret opes.
Tum neq; curet aqua ſedare incendia quisquam,

https://rcin.org.pl

Sed prædam medio raptor ab igne petat.
Atq; aliquis flammam ſpectans, furumq; rapinas,
Artibus hæc iuret parta fuiſſe malis.
Hæc mala mox aliis cumulent fata aſpera damnis,
Angat eam longa fmicta iuuenta die.
Angant & rugæ, candensq; ætate capillus,
Nec quicquam viridi quem nuce tinguat anus.
Blanditias, primæq; imitetur verba iuuentæ,
Sed quæ ſint canæ non ſatis apta comæ.
Illa puellarum choreis ſeſe ingenat vltrò,
Illa putet cantus poſſe placere ſuos.
Illam collatis iuuenes clam nutibus, illam
Et virgo, & ſimplex rideat uſq; puer.
Clàm nunc, deinde palàm; donec dediſcat amari,
In cineremq; abeat fax vetus illa ſuum.
Iam tum non timeat petulantes ianua mœchos,
Ianua florum expers, & peritura ſiti.
Illaq; iam dominæ feriat vox nrior aurem,
Dormire, heu ſaxum, me pereunte, potes.
Tum verò cunas cognatas vertat ad artes,
Et facibus caſtis inſidietur anus.
Gaudiaq; ignotos ad mutua cogat amantes,
Et præſtet turpem culpæ alienæ opem.
Atq, vbi iam vires, ætas abſumpſerit omnes,
Emendicati muneri panis edat.
Iamq; adeò & morbi, veneris monumenta nefandæ,

Et ce-

https://rcin.org.pl

Sed praedam medio raptor ab igne petat.
Atque aliquis flammam spectans furumque rapinas
Artibus haec iuret parta fuisse malis.
Haec mala mox aliis cumulent fata aspera damnis:
Angat eam longa fracta iuventa die,
Angant et rugae candensque aetate capillus,
N*eq*uicquam viridi quem nuce tinguat anus.
Blanditias primaeque imitetur verba iuventae,
Sed quae sint canae non satis apta comae.
Illa puellarum choreis sese ingerat ultro,
Illa putet cantus posse placere suos.
Illam collatis iuvenes clam nutibus, illam
Et virgo, et simplex rideat usque puer,
Clam nunc, deinde palam, donec dediscat amari
In cineremque abeat fax vetus illa suum.
Iam tum non timeat petulantes ianua moechos,
Ianua florum expers et peritura sit*u*,
Illaque iam dominae feriat vox rarior aurem:
„Dormire, heu saxum, me pereunte potes?”
Tum vero curam cognatas vertat ad artes
Et facibus castis insidietur anus
Gaudiaque ignotos ad mutua cogat amantes
Et praestet turpem culpae alienae operam.
Atque ubi iam vires aetas absumpserit omnes,
Emendicati munera panis edat.
Iamque adeo et morbi, veneris monumenta nefandae,

[N3v] Et ce-

lecz niech grabieżca wydziera łup ogniowi. Niech ktoś, patrząc na płomień i na łupy złodziei, uzna, że zostało to zdobyte niegodziwą drogą. Niech przykry los wkrótce doda do tych nieszczęść inne szkody: niech ją dręczy to, że jej młodość zniszczył długi szereg dni, niech ją dręczą zmarszczki i posiwiałe z powodu wieku włosy, których starucha nijak nie zdoła zafarbować zielonym orzechem. Niech naśladuje zaloty i słowa pierwszej młodości, które jednak niezbyt pasują do siwej głowy. Niech się sama włącza w tańce dziewcząt, niech myśli, że jej śpiew może się podobać. Niech ją wyszydzają młodzieńcy, dając sobie potajemnie znaki, niech ją wyśmiewa panna, a nawet prosty sługa. Teraz potajemnie, potem jawnie, dopóki nie oduczy się tego, że ma być kochana, i ta stara pochodnia rozsypie się w proch. Niech się już wtedy brama nie boi zuchwałych gachów – brama pozbawiona kwiatów, która zostanie strawiona przez pleśń; niech coraz rzadziej rani uszy pani ów głos: „Czyż możesz spać, twarda skało, podczas gdy ja ginę?”. A wówczas niech starucha zwróci się ku pokrewnym sztukom i zastawia pułapki na czystą miłość. Niech zmusza nieznanych kochanków do obopólnej rozkoszy i przykłada się haniebnie do cudzej winy. A gdy już wiek odejmie jej wszystkie siły, niech się odżywia wyżebranym, danym z łaski chlebem. Wreszcie niech przyjdą choroby, pamiątki niegodziwych miłostek,

https://rcin.org.pl

Et celata diu Parthenopaea lues
Ossibus emergat perque omnes saeviat artus
Impune et medicae rideat artis opem
Nec nisi post longos mors cunctabunda dolores
His miserum solvat corpus anile malis,
Sed tantum corpus. Nam sontem Cerberus umbram
Ultor aget caecas trans Acherontis aquas,
In pertusum ubi vas lympham ferat, ut pote cuius
In vita nunquam est exsatiata fames.
His ex aequo omnes diris oneramus avaras,
Ast a te, o mea lux, sint ea fata procul.
Sint procul, idque adeo, si in me nil tu quoque peccas,
Sive etiam peccas, sit tibi mitis Amor.

[N4] Io<annis> Co-

a długo ukrywana neapolitańska przypadłość niech wyjdzie z kości i szerzy się bezkarnie w całym ciele, drwiąc z pomocy sztuki lekarskiej. A śmierć niech się ociąga i niech dopiero po długich cierpieniach uwolni to nieszczęsne, stare ciało od niedoli, ale tylko ciało. Wymierzający karę Cerber niech pogoni jej obarczony zbrodnią cień przez mroczne wody Acherontu, gdzie będzie nosić wodę do dziurawej beczki, jako ta, której głód za życia nigdy nie został zaspokojony. Takie przekleństwa rzucam na wszystkie chciwe kobiety bez różnicy, lecz ciebie, moja ukochana, niech ten los z daleka ominie. Niech cię ominie, a oprócz tego niech Amor – czy niczym wobec mnie nie grzeszysz, czy nawet grzeszysz – będzie dla ciebie łaskawy.

https://rcin.org.pl

Et celata diu Partbenopæa lues,
Oſſibus emergat, perq; omnes ſæuiat artus
Impune, & medicæ rideat artis opem.
Nec, niſi poſt longos mors cunctabunda dolores,
His miſerum ſoluat corpus anile malis.
Sed tantùm corpus: nam ſontem Cerberus umbram
Vltor aget cæcas trans Acherontis aquas.
In pertuſum vbi vas lympham fert: vt pote cuius
In vita nunquam eſt exſatiata fames.
His ex æquo omnes diris onerauimus auaras:
Aſt à te, ô mea lux, ſint ea fata procul.
Sint procul; idq; adeò, ſi in me nil tu quoq; peccas,
Siue etiam peccas, ſit tibi mitis Amor.

IO. CO-

https://rcin.org.pl

IO. COCHANOVII

Elegiarum liber IV.

ELEGIA I.

PAVLVS nubifenis tranſmittere cogitat Alpes,
Et procul antiquam viſere Parthenopen.
Quid faciet viduata nouo Teleſilla marito,
Et deſolata ſola relicta domo?
Flebit, vt amiſſo viduus flet compare turtur,
Orbaue pignorib. flet Philomela ſuis.
Ille voluntarius peregrinis exul in oris,
Mille feret cœli incommoda, mille vie.
Vtq; nihil ceſſet, properet quoq;, ſol prius annum
Conficiet, longas quàm redit ille vias.
Non ita, qui vulgò ſapiens celebratur Vlyſſes,
Olim in linquenda promptus erat patria.
Sed, cùm vltum Parim numeroſa Græcia claſſe
Iret vaſtatum Laomedontis opes:
Ille manere domi cupidus, furere aſſimulauit,
Ne ſocia inuitus poſſet in arma tubi.

Vt re-

https://rcin.org.pl

Io<annis> Cochanovii

Elegiarum liber IV

Elegia I

Paulus nubiferas transmittere co-
gitat Alpes
Et procul antiquam visere Par-
thenopen.
Quid faciet viduata novo Telesilla
marito
Et desolata sola relicta domo?
Flevit, ut amisso viduus flet compare turtur
Orbave pignoribus flet philomela suis.
Ille voluntarius peregrinis exul in oris
Mille feret caeli incommoda, mille viae.
Utque nihil cesset, properet quoque, sol prius annum
Conficiet, longas quam redit ille vias.
Non ita, qui vulgo sapiens celebratur Ulysses,
Olim in linquenda promptus erat patria,
Sed cum ultura Parim *n*umerosa Graecia classe
Iret vastatum Laomedontis opes,
Ille manere domi cupidus furere assimulavit,
Ne socia invitus posset in arma trahi.

[N4v] Ut ve-

KSIĘGA IV, ELEGIA I Paweł zamierza przekroczyć uwieńczone chmurami Alpy i zobaczyć z bliska starożytną Partenope. Cóż pocznie Telezylla, opuszczona przez świeżo poślubionego męża i pozostawiona samotnie w opuszczonym domu? Zapłakała, jak płacze turkawka, utraciwszy towarzysza, i jak płacze słowik po stracie swych piskląt. On zaś, dobrowolny wygnaniec, będzie znosił w obcych stronach liczne niepogody i niewygody drogi. Choćby nigdzie się nie ociągał, a nawet gdyby się śpieszył, to prędzej słońce dopełni całego roku, niż on powróci z długiej podróży. Ulisses, powszechnie sławiony jako mądry, nie był tak skłonny do opuszczenia ojczyzny, lecz gdy mająca pomścić czyn Parysa Grecja ruszyła z liczną flotą, aby splądrować bogactwa Laomedonta, on, pragnąc zostać w domu, udawał, że jest szalony, aby nie być wbrew woli zaciągniętym do wspólnej walki.

https://rcin.org.pl

Ut vero patuere doli fraudesque retectae,
Uxorem affatus fertur ita ille suam:
„Praesenti ut semper, coniux, fruerere marito,
Nil non tentavi, sed renuente deo.
Linquenda est Ithace natusque uxorque Laresque,
Per vastumque fugax moecha sequenda mare.
Unus ne profuga fraudetur coniuge Atrides,
Graecia coniugibus tota erit orba suis.
Abstrahor invitus. Vale, coniux optima, meque
Primo, si faveant numina, vere mane".
Haec ait et flenti postquam dedit oscula nuptae,
Commisit rapido vela ferenda Noto.
Aulide prima mora est armis obiecta Pelasgis,
Dum sua veliferas deficit aura rates,
Nec prius Argivi ventos habuere secundos,
Quam leto infelix Iphianassa data est.
Ut ventum ad Troiam est, quae proelia quive labores
Exhausti! Quanto sanguine fluxit humus!
Hectore sublato decimo vix Doricus anno
Ignis Dardan*ia*s est populatus opes.
Iamque ferebatur victrix vasto aequore classis
Et praeda ad patrios ibat onusta deos.
Infremuit caelum tempestatesque coortae
Saxis illisas comminuere rates.
Victores domuit pontus: pars mersa profundo est,
Partem turbo rapax per maria alta tulit.

O Ad Ci-

Gdy zaś wyszły na jaw oszukańcze podstępy, tak rzekł – jak mówią – do swej małżonki: „Starałem się bardzo, żono, abyś mogła się zawsze cieszyć obecnością męża, lecz bóg był temu przeciwny. Trzeba mi więc opuścić Itakę, syna, żonę i Lary, aby przez szerokie morze ścigać zbiegłą miłośnicę. Aby jeden Atryda nie został pozbawiony żony, która odeń uciekła, cała Grecja będzie pozbawiona swych mężów. Wbrew mojej woli rozłączam się z tobą. Bądź zdrowa, najlepsza żono, i czekaj mnie z pierwszą wiosną, jeśli bogowie pozwolą". Tak rzekł i ucałowawszy płaczącą małżonkę, powierzył żagle prędkiemu Notusowi. W Aulidzie wojsko Pelazgów napotkało pierwszą przeszkodę, ponieważ ich okrętom zabrakło potrzebnego im wiatru, i Argiwom nie wcześniej dany został pomyślny wiatr, niż nieszczęsna Ifianassa została wydana na śmierć. Gdy przybyto pod Troję, ileż walk, ileż trudów wycierpiano? Ileż krwi rozlało się na ziemię? Dopiero w dziesiątym roku, gdy zabito Hektora, dorycki ogień spustoszył dobra Dardanów. Już zwycięska flota płynęła po szerokim morzu i ciężkie łupy zmierzały ku bogom ojczystym. Niebo zamruczało i wzniecone burze zniszczyły okręty, rozbijając je o skały. Morze pokonało zwycięzców: część pogrążyła się w toni, część poniósł porywisty wicher przez morskie głębiny.

https://rcin.org.pl

Vt verò patuere dolifraudesq; retectæ,
Vxorem affatus fertur ita ille ſuam.
Præſenti vt ſemper coniux fruerere marito,
Nil non tentaui, ſed renuente deo,
Linquenda eſt Ithace, natusq;, vxorq; Lareſq;,
Per vaſtumq; fugax mœcha ſequenda mare.
Vnus ne profuga fraudetur coniuge Atrides,
Græcia coniugib. tota erit orba ſuis.
Abſtinebor inuitus: vale, coniux optima, meq;
Primo, ſi faueant numina, vere mane.
Hæc ait, & flenti poſtquàm dedit oſcula nuptæ,
Commiſit rapido vela ferenda Noto.
Aulide prima mora eſt armis obiecta Pelaſgis,
Dum ſua velifera deficit aura rates.
Nec prius Argiui ventos habuere ſecundos,
Quàm læto infelix Iphianaſſa data eſt.
Vt ventum ad Troiam eſt, quæ prælia, quibus labores
Exhauſti? quanto ſanguine fluxit humus?
Hectore ſublato decimo vix Doricus anno
Ignis Dardanidas eſt populatus opes.
Iamq; ferebatur victrix vaſto æquore claſſis,
Et præda ad patrios ibat onuſta deos.
Infremuit cœlum, tempeſtatesq; coortæ
Saxis illiſas comminuere rates.
Victores domuit pontus: pars merſa profundo eſt,
Partem turbo rapax per maria alta tulit.

[327]

https://rcin.org.pl

Ad Ciconum littus ventis defertur Vlyſſes,
Vrbemq; iniecto diripit igne ferox.
Armantur Cicones: concurritur æquore aperto,
Thrax vincit, Ithacus non ſine clade fugit.
Orta tempeſtate iterum, Boreaq; furente,
Ægrè Lotophagon littora curua tenent.
Hîc, viridis loti dulcedine capta iuuentus,
Immemor, ad patrios diſtulit ire lares.
Ni flentes ferro, viq; abſtraxiſſet Vlyſſes,
Maturumq; citus præcipitaſſet iter.
Hinc digreſſus ad immites claſſem adpulit oras,
Quæ loca Cyclopes, gens truculenta colit.
Accipit hoſpitio nautas Polyphemus amaro,
Et ſena exillis corpora viua vorat.
Vter opem reliquis tulit: vter ſeruat Vlyſſem,
Victus es oblato, trux Polypheme, mero.
Elapſi ad naues properant, vaſtumq; per æquor
Nantes Æoliis applicuere vadis.
Hic Laërtiaden humanior excipit hoſpes,
Qui trucib. ventis impenit Hyppotades.
Hoſpicioq; ermbundum recreauit amico,
Nec re fortem vlla paſſus egere virum eſt.
Addidit & munus, concluſas vtre procellas,
Cedentem Zephyri flamina iuſſa ſequi.
Lintea tenduntur, noctesq; dieſq; feruntur,
Dux retinet clauum, dux regit ipſe ratem.

Iam-

https://rcin.org.pl

Ad Ciconum littus ventis defertur Ulysses
Urbemque iniecto diripit igne ferox.
Armantur Cicones. Concurritur aequore aperto,
Thrax vincit, Ithacus non sine clade fugit.
Orta tempestate iterum Boreaque furente
Aegre Lotophagon littora curva tenent.
Hic viridis loti dulcedine capta iuventus
Immemor ad patrios distulit ire Lares,
Ni flentes ferro vique abstraxisset Ulysses
Maturumque citus praecipitasset iter.
Hinc digressus ad immites classem adpulit oras,
Quae loca Cyclopes, gens truculenta, colit.
Accipit hospitio nautas Polyphemus amaro
Et sena ex illis corpora viva vorat.
Uter opem reliquis tulit, uter servat Ulyssem:
Victus es oblato, trux Polypheme, mero.
Elapsi ad naves properant vastumque per aequor
Nantes Aeoliis applicuere vadis.
Hic Laertiaden humanior excipit hospes,
Qui trucibus ventis imperat, Hippotades
Hospitioque errabundum recreavit amico
Nec re fortem ulla passus egere virum est.
Addidit et munus, conclusas utre procellas,
Cedentem Zephyri flamina iussa sequi.
Lintea tenduntur, noctesque diesque feruntur,
Dux retinet clavum, dux regit ipse ratem.

[Ov] Iam-

Ulisses, wyrzucony przez wiatry na brzeg Cykonów, podłożywszy ogień, okrutnie plądruje miasto. Cykonowie się zbroją. Bitwa toczy się na otwartym morzu, Trak zwycięża, król Itaki, poniósłszy klęskę, ucieka. Ponieważ znów nastała burza i rozszalał się Boreasz, z trudem dotarli na kręte brzegi Lotofagów. Tam młodzi ludzie, zwabieni słodyczą zielonego lotosu, zaniechaliby, niepomni, drogi ku ojczystym Larom, gdyby Ulisses nie odciągnął płaczących przemocą i groźbą miecza i nie przyśpieszył gwałtownie podróży. Odpłynąwszy stamtąd, wylądował ze swą flotą w strasznej krainie; okolice te zamieszkuje okrutne plemię Cyklopów. Polifem udziela żeglarzom przykrej gościny: sześciu z nich pożera żywcem. Pozostałym przynosi ratunek bukłak – bukłak ocala Ulissesa: pokonało cię, okrutny Polifemie, ofiarowane ci mocne wino. Gdy się wymknęli, śpieszą do statków i płynąc przez szerokie morze, dotarli do wód Eolii. Tam przyjął Laertiadę uprzejmiejszy gospodarz, Hippotades, który włada srogimi wiatrami; pokrzepił tułacza przyjazną gościną i nie dopuścił, by dzielnemu mężowi czegokolwiek brakowało. Dodał także dar: sztormy zamknięte w worku, a powiewom Zefira nakazał podążać za odpływającym. Żagle zostają rozpięte, oni płyną dniami i nocami, sam wódz trzyma ster i kieruje statkiem.

https://rcin.org.pl

Iamque erat in conspectu Ithace, cum fessus Ulysses
Somno infelici lumina victa dedit.
At socii (aurea enim fallebant vincla) rati utrem
Auro distentum per freta longa vehi
Terga bovis laxant. Venti ilicet impete magno,
Qua data porta, ruunt Aeoliamque petunt.
Abripitur classis emensaque marmora tranat,
Pectora planguntur, luctus ubique sonat.
Itur ad Hippotadem rursus. Stupet ille reversos
Et, tanquam exosos dis, procul esse iubet.
Aeolia eiecti Laestrygonas haud meliore
Accedunt fato moeniaque alta Lami.
Nam speculatorem concerpsit dentibus unum
Antiphates, reliquis auxiliata fuga est.
Intonat ille ferum, decurrunt urbe gigantes
Demerguntque rates cum ratibusque viros.
Unica servata est navis, qua vectus Ulysses
Matura evasit certa pericla fuga.
Hinc ad Phoebigenae pervenit littora Circes
Delectosque iubet limina adire deae
Viginti iuvenes. Venientes obvia diva
Accipit hirsutis undique saepta feris.
Nec mora, misceri ducentem oblivia potum
Apponique novis imperat hospitibus.
Accipiunt illi securis pocula dextris
Et nulla fraudis suspicione bibunt.

Itaka była już w zasięgu wzroku, gdy zmęczony Ulisses pozwolił utrudzonym oczom zapaść w nieszczęsny sen. Towarzysze zaś, którzy sądzili, że wiozą tak długo przez morze wór napęczniały od złota (zwiodło ich bowiem złote zamknięcie), rozsuwają skóry wołowe. Wiatry zaraz z wielką siłą napierają tam, gdzie dano im drogę, i zdążają do Eolii. Flota zostaje porwana, przemierza fale, po których już płynęła. Wszędzie słychać płacz, ludzie biją się w piersi. Płyną znów do Hippotadesa. On jest zdumiony ich powrotem i nakazuje im iść precz jako znienawidzonym przez bogów. Wygnani z Eolii, z nie większym szczęściem docierają do Lestrygonów i do wysokich murów Lamusa. Jednego zwiadowcę rozszarpał bowiem zębami Antyfates, pozostali znaleźli ratunek w ucieczce. Tamten ryczy dziko, z miasta wybiegają olbrzymi i topią okręty, a wraz z okrętami ludzi. Ocalał tylko jeden okręt, na którym Ulisses, prędko uciekając, uszedł niechybnych niebezpieczeństw. Stamtąd dotarł do wybrzeży Circe, córki Feba, i każe wybranym dwudziestu młodzieńcom iść do domu bogini. Przybywających przyjmuje wychodząca im naprzeciw bogini, otoczona szczeciniastymi zwierzętami. Zaraz też każe zmieszać napój przynoszący zapomnienie i podać go nowym gościom. Ci pewną ręką biorą kielichy i piją, nie podejrzewając żadnego podstępu.

https://rcin.org.pl

Iamq; erat in conſpectu Ithace, cùm feſſus Vlyſſes
Somno infelici lumina victa dedit.
At ſocij (aurea enim fallebant vincla) nati vtrem
Auro diſtentum per freta longa vehi:
Terga bouis laxant: venti ilicet impete magno,
Quà data porta ruunt, Æoliamq; petunt.
Abripitur claſſis, emenſaq; marmora tunat,
Pectora planguntur, luctus vbiq; ſonat.
Itur ad Hyppotadem rurſus, ſtupet ille reuerſos,
Et, tanquam exoſos diis, procul eſſe iubet.
Æolia eiecti Læſtrigonas haud meliore
Accedunt fato, mœniaq; alta Lami.
Nam ſpeculatorem concerpſit dentib. vnum
Antiphates, reliquis auxiliata fuga eſt.
Intonat ille ferùm, decurrunt vrbe Gigantes,
Demerguntq; rates, cum nutibusq; viros.
Vnica ſeruata eſt nauis, qua vectus Vlyſſes
Matum euaſit certa pericla fuga.
Hinc ad Phœbigenæ peruenit littora Circes,
Delectosq; iubet limina adire deæ
Viginti iuuenes: venientes obuia diua
Accipit, hirſutis vndiq; ſepta feris.
Nec mora, miſceri ducentem obliuia potum,
Apponiq; nouis impent hoſpitibus.
Accipiunt illi ſecuris pocula dextris,
Et nulla fraudis ſuſpicione bibunt.

https://rcin.org.pl

At dea contactos medicatæ verbere virgæ,
Sordida ſpurcarum vertit in ora ſuum.
Coniectoſq; in harum ſylueſtri glande ſaginat,
Æquum erat informes viuere glande ſues.
Eurylochus fraudis metuens in limine primo
Subſtitерat, nocuum nec bibit ore merum.
Cumq; nec ipſe ſequi comites auderet, & borum
Interea efferret limine nemo pedem:
Nuntius interiiſſe omnes accurrit Vlyſſi,
Atriaq; ingreſſos non remeaſſe retrò.
Arma rapit Laërtiades, vindexq; ſuorum
Tecta horrenda deæ præmedicatus adit.
Oblatoſq; meri latices interritus hauſit,
Frondeq; demulctus terruit enſe deam.
Cunctaq; cum illæſus ſuperaſſet pharmaca, porcis
Exutos comites donum ab amante tulit.
Reſtat iter durum: patriam aſpecturus Vlyſſes
Non prius eſt, adeat quàm Phlegetontis aquas.
Tyreſiam conſulturus, patria arua petenti
Quæ fugienda foret, quæue ſequenda via.
Ergo Cymmerias deſcendit mœſtus ad oras,
Terminus immenſi quà patet Oceani.
Hæc loca perpetuis veſtit nox denſa tenebris,
Nec populos vnquam recreat alma dies.
Non cùm ſydereum ſolis rota ſcandit Olympum,
Non cùm ſub terras axe volante redit.

Huc

https://rcin.org.pl

At dea contactos medicatae verbere virgae
Sordida spurcarum vertit in ora suum
Coniectosque in haram silvestri glande saginat:
Aequum erat informes vivere glande sues.
Eurylochus fraudis metuens in limine primo
Substiterat nocuum nec bibit ore merum
Cumque nec ipse sequi comites auderet et horum
Interea efferret limine nemo pedem,
Nuntius interiisse omnes accurrit Ulyssi
Atriaque ingressos non remeasse retro.
Arma rapit Laertiades vindexque suorum
Tecta horrenda deae praemedicatus adit
Oblatosque meri latices interritus hausit
Frondeque demulctus terruit ense deam.
Cunctaque cum illaesus superasset pharmaca, porcis
Exutos comites donum ab amante tulit.
Restat iter durum: patriam aspecturus Ulysses
Non prius est, adeat quam Phlegethontis aquas
Tiresiam consulturus, patria arva petenti
Quae fugienda foret quaeve sequenda via.
Ergo Cimmerias descendit maestus ad oras,
Terminus immensi qua patet Oceani.
Haec loca perpetuis vestit nox densa tenebris
Nec populos unquam recreat alma dies,
Non cum sidereum Solis rota scandit Olympum,
Non cum sub terras axe volante redit.

[O2v] Huc

Bogini zaś przemienia tych, których dotknie uderzenie zaczarowanej różdżki, w plugawą postać brudnych świń; karmi zapędzonych do chlewa leśnymi żołędziami: odżywianie się żołędziami było odpowiednie dla szpetnych świń. Euryloch, obawiając się podstępu, został na progu bramy i nie wziął do ust zgubnego wina, a ponieważ nie miał śmiałości podążyć za towarzyszami, a żaden z nich nie wyniósł dotąd stopy poza próg, pobiegł do Ulissesa z wieścią, że wszyscy zginęli i że wszedłszy do komnat, nie powrócili. Laertiada porywa za broń i chcąc pomścić swoich, idzie do straszliwego domu bogini zabezpieczony czarami; nieustraszenie wypił podane mu wino, a muśnięty gałązką zagroził bogini mieczem. Gdy bez szwanku pokonał wszystkie czary, wziął w darze od kochanki towarzyszy wyzutych ze świńskiej postaci. Pozostaje mu jeszcze przykra droga: Ulisses nie wcześniej będzie mógł ujrzeć ojczyznę, niż dostanie się nad wody Flegetonu, by poradzić się Tyrezjasza, jaką drogą ma podążać, zmierzając na ziemie ojczyste, a jakiej unikać. Przeto smutny zmierza w cymeryjskie krainy, gdzie widać kres bezmiernego Oceanu. Gęsta noc okrywa te miejsca wiecznymi ciemnościami, a ludów nigdy nie krzepi życiodajne światło dnia, ani gdy krąg słoneczny wstępuje na gwiaździsty Olimp, ani gdy powraca pod ziemię na lotnym rydwanie.

https://rcin.org.pl

Huc navi adpulsa nigras ferit ense bidentes
Et Stygio regi debita sacra facit.
Ecce autem umbrosis animas consurgere lucis
Illectas pecudum caede calente videt.
Quanta locustarum purum quondam aera nubes
Subtexens late frugum inimica venit,
Hic illi heroes prisci potuere videri
Quique modo in campis occubuere Phrygum.
Hic Anticlia infelix, quam Ditis ad umbras
Absentis nati per Styga misit amor,
Hic et Tiresias, solus regionibus illis
Qui sapit; umbrae alii vanaque spectra volant.
Is Laertiadae venientia fata recludit
Et per quas Ithace sit repetenda vias.
Quis ille instructus satis expletusque videndo
Ad socios Stygio flexit ab amne pedem
Cimmeriasque domos et regna inamoena relinquens
Aeaeis rursum redditur aequoribus.
Hinc ubi solvisset, maria ulteriora petenti
Stringere Sirenum prata necesse fuit,
Qua si quis navem imprudens religasset arena,
Pellaci e mediis voce retractus aquis
Non ille uxorem, non, dulcia pignora, natos
Post longum rediens exhilarabat iter,
Sed scopulis haerens, Musae dulcedine victus,
Aevum apud impuras turpe terebat heras,

Przybiwszy tu, zabija mieczem czarne owce i składa należne ofiary stygijskiemu królowi. I oto widzi, jak w cienistych gajach podnoszą się dusze, znęcone ciepłą krwią zwierząt. Jak licznie przylatuje czasem nieprzyjazna zbożom chmara szarańczy, przesłaniając czyste powietrze, tacy mogli się wydawać wówczas owi dawni bohaterowie i ci, którzy niedawno polegli na polach frygijskich. Jest tu nieszczęsna Antikleja, którą miłość do nieobecnego syna posłała przez Styks ku cieniom Disa, jest i Tyrezjasz, jedyny, który w tej krainie posiada rozsądek; inni latają jak cienie i znikome widma. Ten odkrywa przed Laertiadą nadchodzące losy i to, jakimi drogami należy wracać do Itaki. Wystarczająco pouczony tymi słowami i nasyciwszy się oglądaniem podziemi, kieruje swe kroki znad stygijskich wód ku towarzyszom, opuszcza cymeryjskie domy i przykre kraje, i znów przybywa ku wodom Eei. Gdy stamtąd odpłynął, udając się na odleglejsze morze, musiał znaleźć się przy łąkach Syren, gdzie jeśli ktoś nierozważnie zacumował okręt na mieliźnie, przywołany zdradzieckim głosem spośród wód, nie ucieszył już swym widokiem żony i miłych dzieci po powrocie z długiej podróży, lecz utkwiwszy na skałach, obezwładniony słodyczą Muzy, marnował haniebnie życie pośród niegodnych władczyń,

https://rcin.org.pl

Huc naui adpulſa nigrus ferit enſe bidentes,
Et Stygio regi debita ſacra facit.
Ecce autem vmbroſis animas conſurgere lucis,
Illectas pecudum cæde calente, videt.
Quanta locuſtarum purum quondam ére nubes,
Subtexens latè frugum inimica venit.
Hîc illi Heroês priſci potuere videri,
Quiq; modò in campis occubuere Phrygum.
Hic Anticlia infelix, quam Ditis ad vmbras
Abſentis nati per Styga miſit Amor.
Hic & Tyreſias: ſolus regionibus illis
Qui ſapit: vmbræ alii, vanaq; ſpectra volant.
Is Láertiadæ venientia fata recludit,
Et per quas Ithace ſit repetenda vias.
Quêis ille inſtructus ſatis, expletuſq; videndo,
Ad ſocios Stygio flexit ab amne pedem.
Cymmeriasq; domos, & regna inamœna relinquens,
Ææis rurſum redditur æquoribus.
Hinc vbi ſoluiſſet maria vlteriora petenti,
Stringere Syrenum prata neceſſe fuit.
Qua ſi quis nauem imprudens religaſſet arena,
Pellaci è mediis voce retractus aquis.
Non ille vxorem, non dulcia pignora natos,
Poſt longum rediens exhilarabat iter.
Sed ſcopulis hærens, Muſæ dulcedine victus,
Æuum apud impunis turpe terebat heras.

https://rcin.org.pl

Dum mors effætos anima ſecluderet artus,
Differrentq; truces oſſa inhumata feræ.
Hæc cùm Dulichius non ignoraret Vlyſſes,
Conſilia æquoreæ fida ſequutus heræ.
Auriculas comitum cera obſtruit: ipſe liganda,
Brachiaq; ad malum, cruraq; lenta dedit.
Atq; ita ſuſpectas fugiens præteruolat oras,
Nequicquam ſuaui vela mouente ſono.
Syrenas præterueƈti, fraudesq; canoras,
Aſpiciunt ſcopulos, corde tremente, duos.
Fumus erat circum, feruebant littora latè,
Saxa mari ingentem pulſa dabant ſonitum.
Dextrum Scylla latus canibus ſuccincta tenebat,
Exertans alto guttura ſena ſpecu.
Læuum, quæ fundo nunc æquora ſorbet ab imo,
Nunc vomit e potas dira Charybdis aquas.
Has inter rupes, niſi mauis dicere mortes,
Per tumidas agili puppe feruntur aquas.
Dumq; implacatam cupiunt vitare Charybdim,
A Scylla abrepti ſæpe periere viri.
Trinacriam reliqui adpellunt, vbi filia ſolis
Paſcebat patrios lata per arua greges:
Hos violare nefas erat, & probibebat Vlyſſes,
Conſilij Circes, Tyreſiæq; memor.
Sed monuit fruſtrà: venter caret aurib. aiunt,
Hoc autore boum grex ſacer ille cadit.

De-

https://rcin.org.pl

Dum mors effetos anima secluderet artus
Differrentque truces ossa inhumata ferae.
Haec cum Dulichius non ignoraret Ulysses,
Consilia aequoreae fida secutus herae
Auriculas comitum cera obstruit, ipse liganda
Brachiaque ad malum cruraque lenta dedit
Atque ita suspectas fugiens praetervolat oras
Nequicquam suavi vela morante sono.
Sirenas praetervecti fraudesque canoras
Aspiciunt scopulos corde tremente duos.
Fumus erat circum, fervebant littora late,
Saxa mari ingentem pulsa dabant sonitum.
Dextrum Scylla latus canibus succincta tenebat
Exsertans alto guttura sena specu,
Laevum, quae fundo nunc aequora sorbet ab imo,
Nunc vomit epotas dira Charybdis aquas.
Has inter rupes, nisi mavis dicere „mortes”,
Per tumidas agili puppe feruntur aquas
Dumque implacatam cupiunt vitare Charybdim,
A Scylla abrepti sex periere viri.
Trinacriam reliqui adpellunt, ubi filia Solis
Pascebat patrios lata per arva greges.
Hos violare nefas erat et prohibebat Ulysses
Consilii Circes Tiresiaeque memor.
Sed monuit frustra. Venter caret auribus, aiunt.
Hoc autore boum grex sacer ille cadit.

dopóki śmierć nie rozłączyła wycieńczonego ciała z duszą, a niepogrzebanych kości nie rozniosły dzikie zwierzęta. Ponieważ nie było to tajemnicą dla dulichijskiego Ulissesa, postępując za wiarygodną radą morskiej pani, zatkał uszy towarzyszy woskiem, a sam pozwolił przywiązać swe ręce i nogi do masztu. W ten sposób uszedł i ominął budzące obawy brzegi, a słodki głos na próżno starał się powstrzymać żeglugę. Ominąwszy Syreny i ich śpiewne podstępy, ujrzeli z drżącym sercem dwie skały. Dymiło się dookoła, brzegi burzyły się szeroko, skały potężnie huczały, gdy uderzało o nie morze. Prawą stronę dzierżyła Scylla, otoczona sześcioma psami, wystawiająca sześć paszcz z głębokiej jaskini; lewą – sroga Charybda, która już to pochłania morze aż do dna, już to wyrzyguje wypite wody. Pomiędzy tymi skałami, jeśli nie należałoby raczej powiedzieć „zgonami”, płyną prędkim statkiem przez wzdęte wody, a skoro chcieli uniknąć nieprzejednanej Charybdy, sześciu mężów zginęło porwanych przez Scyllę. Pozostali przybijają do Trynakrii, gdzie córka Słońca wypasała na szerokich łąkach stada ojca. Skrzywdzić je było rzeczą niegodziwą i zabraniał tego Ulisses, pamiętając o radzie Circe i Tyrezjasza. Lecz na próżno upominał. „Brzuch nie ma uszu” – mówią. Właśnie za jego sprawą padło to święte stado wołów.

https://rcin.org.pl

Detractae serpunt pelles, caro mugit acuto
Fixa veru, instantis nunctia signa mali.
Ut saturi ergo vagam pelago immisere carinam
Candidaque optati vela tulere Noti,
Nulla adpareret cum iam terra amplius usqu*am*,
Sed caelum et solae conspicerentur aquae,
Atra repente diem nubes involvit et ingens
Tempestas latis ingruit aequoribus.
Lintea scissa volant. Eversi pondere mali
In rapidas rector decidit ictus aquas.
Navem exarmatam missum ferit ab Iove fulmen.
Solvitur illa, viros obruit unda maris.
Solus comprensa trabe mortem effugit Ulysses
Continuosque novem sic natat ille dies.
Vix decimo infertur terrae; quem pulchra Calypso
Eiectum pelago culta sub antra vocat.
Hospita neve parum comis foret, omnibus illum
Demerita officiis lecto etiam recipit.
Et si dura viri potuissent pectora flecti,
Praemia mansuro magna parabat Amor.
Difficilem dea post septem vix denique messes,
Idque deum monitis, tendere vela sinit.
Ille mare ingreditur. Quid multis? Brachia rursus
Eversa in mediis nave fatigat aquis.
Leucothoe fessum placida aspicit; huius ope aequor
Vicit et optatam corpore pressit humum.

[O4] Hinc

Pełzają zdarte skóry, ryczy mięso, wbite na ostry rożen: to znaki zapowiadające nadchodzące nieszczęście. A gdy nasyciwszy się, zepchnęli na morze łódź, by się po nim błąkała, a upragniony Notus popchnął białe żagle, i gdy już nie pojawiała się przed nimi żadna ziemia, lecz było widać tylko niebo i wodę, nagle czarna chmura zakryła niebo i potężna burza zaczęła się szerzyć na morzu. Fruwają podarte żagle, sternik, uderzony ciężarem obalonego masztu, wpada w porywiste wody. Piorun zesłany przez Jowisza godzi w ogołocony z takielunku statek i rozbija go, ludzi zatapia morska fala. Jedynie Ulisses uchodzi śmierci, chwyciwszy się belki, i tak płynie bez przerwy przez dziewięć dni. W dziesiątym z największym trudem znalazł się na lądzie; piękna Kalipso zaprasza wyrzuconego przez morze do pięknej groty. Aby nie okazać się niemiłą gospodynią, przysłużywszy mu się na wszelkie sposoby, zaprasza go nawet do łoża. I gdyby dało się zmiękczyć twarde serce męża, gdyby chciał on pozostać, Amor przygotowywał mu wielką nagrodę. Dopiero po siedmiu żniwach bogini pozwala opornemu, i to na polecenie bogów, rozpiąć żagle. On wyrusza na morze. Czy trzeba więcej? Gdy okręt został zniszczony, znów pracuje ramionami pośród fal. Leukotoe łaskawie spogląda na utrudzonego; z jej pomocą pokonuje on morze i pada zemdlony na upragnionej ziemi.

https://rcin.org.pl

Detractæ ſerpunt pelles, caro mugit acuto,
Fixa ueru: inſtantis nuncia ſigna mali.
Vt ſaturi ergo uagam pelago immiſere carinam,
Candidáq; optati uela tulere Noti:
Nulla adpareret cùm iam terra amplius uſq;,
Sed cœlum, & ſolæ conſpicerentur aquæ:
Atra repente diem nubes inuoluit, & ingens
Tempeſtas latis ingruit æquoribus.
Lintea ſciſſa uolant: euerſi pondere mali
Impulſas rector decidit ictus aquas.
Nauem exarmatam miſſum ferit ab Ioue fulmen,
Soluitur illa, uiros obruit unda maris.
Solus comprenſa trabe mortem effugit Vlyſſes,
Continuoſq; nouem ſic natat ille dies.
Vix decimo infertur terræ, quem pulchra Calypſo
Eiectum pelago culta ſub antra uocat.
Hoſpita neue parum comis foret, omnib. illum
Demerita officiis, lecto etiam recipit.
Et ſi dum uiri potuiſſent pectora flecti,
Præmia manſuro magna parabat Amor.
Difficilem dea poſt ſeptem uix deniq; meſſes,
Idq; deûm monitis, tendere uela ſinit.
Ille mare ingreditur: quid multis? bracchia rurſus
Euerſa in mediis naue fatigat aquis.
Leucothoé ſeſſum placida aſpicit: huius ope æquor
Vicit, & optatam corpore preſſit humum.

Hinc

https://rcin.org.pl

Hinc tectum Alcinoi ſubit: à quo adiutus amicè,
Vix tandem patrio redditur ille Lari.
Cùm totos viginti egiſſet duriter annos,
Iactatus terris, indomitoq; mari.
Omnia ſint fruſtrà: tu Paulum, Lar, aue fauſta
Dimitte, & longa nolis abeſſe mora.

ELEGIA II.

NOn ego te lachrymis, Tarnoui, proſequar vllis,
Aut tua lugubri carmine fata gemam.
Viuis enim verè, mortali carcere liber,
Sublimemq; habitas ætheris arce domum:
Quæ nulli eſt hyemi, nulliq; obnoxia nymbis,
Sed lucem æternam, neſcia noctis habet.
Hîc labor, & curæ inſomnes, hîc ægra ſenectus,
Hîc morbiq; vigent, ſollicituſq; timor.
Felix, qui ſcopulos euaſeris æquoris huius,
Incolumi portum contigeriſq; nate.
Nos pelago incerti ferimur, quocumq; carinam
Impulit aduerſi ſæua procella Noti.
Tu nunc Heroas inter, quos priſca tulerunt
Secula, cœleſti veſceris ambroſia.
Sub pedibuſq; vides ternus, pontumq; ſonantem,
Aureáq; æthereo ſydera ſparſa polo.
Gloria, quæ virtute tibi eſt quæſita perennis,

Con-

https://rcin.org.pl

Hinc tectum Alcinoi subit, a quo adiutus amice
Vix tandem patrio redditur ille Lari,
Cum totos viginti egisset duriter annos
Iactatus terris indomitoque mari.
Om*in*a sint frustra. Tu Paulum, Lar, ave fausta
Dimitte et longa nolis abesse mora.

ELEGIA II

Non ego te lachrimis, Tarnovi, prosequar ullis
Aut tua lugubri carmine fata gemam.
Vivis enim vere, mortali carcere liber,
Sublimemque habitas aetheris arce domum,
Quae nulli est hiemi nullisque obnoxia nimbis,
Sed lucem aeternam nescia noctis habet.
Hic labor et curae insomnes, hic aegra senectus,
Hic morbique vigent sollicitusque timor.
Felix, qui scopulos evaseris aequoris huius
Incolumi portum contigerisque rate.
Nos pelago incerti ferimur, quocunque carinam
Impulit adversi saeva procella Noti.
Tu nunc heroas inter, quos prisca tulerunt
Saecula, caelesti vesceris ambrosia
Sub pedibusque vides terras pontumque sonantem
Aureaque aethereo sidera sparsa polo.
Gloria, quae virtute tibi est quaesita, perennis

[O4v] Con-

Stamtąd udał się do domu Alkinoosa; przyjaźnie przez niego wspomożony, wreszcie powraca do ojczystych Larów po tym, jak przez całe dwadzieścia lat ponosił ciężkie trudy, tułając się po lądach i nieujarzmionym morzu. Niech wróżby będą próżne! Ty, Larze, wypuść Pawła pod szczęśliwą wróżbą i nie chciej, by długo był nieobecny.

ELEGIA II Nie będę cię żegnał, Tarnowski, żadnymi łzami ani opłakiwał twej śmierci pieśnią żałobną. Żyjesz bowiem prawdziwie, wolny od podległego śmierci więzienia, i zamieszkujesz wspaniałe mieszkanie w niebieskim pałacu, który nigdy nie doznaje żadnej zimy ani deszczu, lecz cieszy się wieczną światłością, nie znając nocy. To tutaj plenią się trudy, bezsenne troski, słabowita starość, choroby, pełen troski lęk. Szczęśliwy jesteś, że uniknąłeś skał tego morza i dotarłeś do portu w nienaruszonym okręcie. My dryfujemy po niepewnym morzu, gdziekolwiek nieprzyjazny i burzliwy Notus popchnie łódź. Ty teraz pośród herosów, których wydały dawne wieki, karmisz się niebiańską ambrozją; pod stopami widzisz lądy i huczące morze oraz gwiazdy rozsiane po wysokim niebie. Wieczna chwała, którą zdobyłeś cnotą,

https://rcin.org.pl

Contempta volitat morte per ora virum.
Cum posses etenim factis te ornare parentum,
Duxisti satius laude vigere tua
Non ignarus ei, qui nil per se ipse patrasset
Egregium, laudes opprobrio esse patrum.
Te memorant invicti Alcidae exempla secutum
Terrae atque infesti plurimum obisse maris
Totque adiisse pericla, tot exantlasse labores
Ausum per mediam vadere barbariem.
Nec vero Eurystheus quisquam aut gravis ira novercae,
Sed solus laudis te stimulavit amor.
Artibus instructus pacis bellique fuisti,
Aeque armis promptus consilioque valens.
Nec fuit usus, ut alterutrum, quo clarior esses,
Vel pacem optares, vel tibi bella dari,
Sed veluti miles longa assuetudine doctus
Dextra aeque ac laeva fulminea arma rotat,
Sic tu cognita habens, quae tempus utrumque decerent,
Hoc aeque atque illo tempore clarus eras.
Tu fidus legum interpres atque arbiter aequus,
Tu circumventis anchora sacra reis.
De summis regni rebus consultus ubi ora
Solvisses et vox auribus hausta tua est,
Incertum, prudentior an facundior esses,
Linquebas: surgit par tibi utrinque decus.
Idem tu ille toga praestans, cum bella vocarent,

P Miles-

przelatuje z ust do ust mężów, wzgardziwszy śmiercią. Choć bowiem mógłbyś się ozdobić czynami przodków, uznałeś, że lepiej jest słynąć własną sławą. Wiedziałeś bowiem, że dla tego, który sam niczego wybitnego nie dokonał, sława ojców przynosi hańbę. Mówią o tobie, że idąc za przykładem niezwyciężonego Alcydesa, przewędrowałeś większą część ziemi i nieprzyjaznego morza; naraziłeś się na tyle niebezpieczeństw, poniosłeś tyle trudów, odważywszy się przemierzać barbarzyńskie krainy. Ale nie skłonił cię do tego żaden Eurysteusz ani srogi gniew macochy, lecz jedynie umiłowanie sławy. Dobrze poznałeś sztuki właściwe wojnie i pokojowi, równie ochoczy byłeś do boju, jak biegły w rozważaniu spraw. Nie było potrzeby, byś pragnął, aby zostały ci dane albo pokój, albo wojna, aby dzięki temu zdobyć większą sławę, lecz tak jak żołnierz, wyszkolony długą praktyką, równie dobrze prawą i lewą ręką wywija szybkim jak błyskawica mieczem, podobnie i ty, znając się na tym, co przystoi w jednym i drugim czasie, zasłynąłeś zarówno w jednym, jak i w drugim. Byłeś wiarygodnym interpretatorem praw, sprawiedliwym sędzią, świętą kotwicą dla osaczonych podsądnych. Gdy otwierałeś usta, radząc o najwyższych sprawach królestwa, a głos twój docierał do ludzkich uszu, pozostawiałeś wątpliwość, czy jesteś bardziej roztropny, czy bardziej wymowny – twa chluba jest równie wielka z jednej i z drugiej strony. Jak wyróżniałeś się w todze, tak samo, gdy wzywały wojny,

https://rcin.org.pl

Contempta volitat morte per ora virûm.
Cùm posses etenim factis te ornare parentum,
Duxisti satius laude vigere tua.
Non ignarus ei, qui nil per se ipse patrasset
Egregium, laudes opprobrio esse patrum.
Te memorant inuicti Alcidæ exempla sequutum,
Terræ, atq; infesti plurimùm obisse maris.
Totq; adiisse pericla, tot exantlasse labores,
Ausum per mediam vadere barbariem.
Nec verò Eurystheus quisquam, aut gnauis inertiæ
Sed solus laudis te stimulauit amor.
Artib. instructus pacis, belliq; fuisti,
Æquè armis promptus, consilioq; valens.
Nec fuit vsus, vt alterutrum, quo clarior esses,
Vel pacem optares, vel tibi bella dari:
Sed veluti miles, longa assuetudine doctus,
Dextra æquè, ac læua fulminea arma rotat:
Sic tu, cognita habens, quæ tempus vtrumq; deceret,
Hoc æquè, atq; illo tempore clarus eras.
Tu fidus legum interpres, atq; arbiter æquus,
Tu circumuentis anchora sacra reis.
De summis regni rebus consultus, vbi ora
Soluisses, & vox auribus hausta tua est:
Incertum, prudentior, an facundior esses
Linquebas: surgit par tibi vtrinq; decus.
Idem tu ille toga præstans, cùm bella vocarent,

https://rcin.org.pl

Milesq; intrepidus, duxq; peritus eris.
Non incerta cano: Libyæ mihi littora teſtes,
Maurorumq; potens te duce fuſa manus.
Teſtes Riphæis deiectæ collibus arces,
Quà tot Moſchorum millia cæſa iacent.
Nam quis Obertini manantes ſanguine campos,
Præcipitem Daci prætereatq; fugam?
Ille dies docuit numerum non vincere bello,
Sed vim pugnantum, conſiliumq; ducis.
Millia bis duodena ferox armauerat hoſtis,
Cuius pars numeri vix tibi ſexta fuit.
Ergo intrà vallum tacitis aciem inſtruis armis,
Spemq; bonam dubiis inſinuas animis.
Tormentis inſtare, pilisq; ardentibus hoſtis,
Quale Iouis magna fulmen ab arce venit.
Tu pugnandi auidum belli certamine torques.
Dilato, & longas iniicis vſq; moras.
Impatiens ille, & numeroſo milite fretus,
Intercludendi ſpem tua caſtra capit,
Diducitq; alas: at tu, dextro obice rupto,
Ordine ab extremo ſigna repente iubes
Inferri ſparſis: ruit improuiſa iuuentus,
Martiaq; horribiles æra dedere ſonos.
Dacus vbi erupiſſe inopinum comperit hoſtem,
Impiger huc vires cogit & ipſe ſuas.
Concurrunt alacres, funeſtaq; prælia miſcent,

Hinc

https://rcin.org.pl

Milesque intrepidus duxque peritus eras.
Non incerta cano: Libyae mihi littora testes
Maurorumque potens te duce fusa manus;
Testes Riphaeis deiectae collibus arces,
Qua tot Moschorum milia caesa iacent.
Nam quis Obertini manantes sanguine campos
Praecipitem Daci praetereatque fugam?
Ille dies docuit numerum non vincere bello,
Sed vim pugnantum consiliumque ducis.
Millia bis duodena ferox armaverat hostis,
Cuius pars numeri vix tibi sexta fuit.
Ergo intra vallum tacitis aciem instruis armis
Spemque bonam dubiis insinuas animis.
Tormentis instare pilisque ardentibus hostis,
Quale Iovis magna fulmen ab arce venit.
Tu pugnandi avidum belli certamine torques
Dilato et longas inicis usque moras.
Impatiens ille et numeroso milite fretus
Intercludendi spem tua castra capit
Diducitque alas. At tu, dextro obice rupto,
Ordine ab extremo signa repente iubes
Inferri sparsis. Ruit improvisa iuventus
Martiaque horribiles aera dedere sonos.
Dacus, ubi erupisse inopinum comperit hostem,
Impiger huc vires cogit et ipse suas.
Conc*u*rrunt alacres funestaque proelia miscent

byłeś nieustraszonym żołnierzem i doświadczonym wodzem. Nie opiewam tu rzeczy wątpliwych: świadkami są mi wybrzeża Libii i rozgromiony pod twym dowództwem wielki zastęp Maurów; świadkami są zburzone twierdze w Górach Ryfejskich, gdzie leży tyle tysięcy zabitych Moskwicinów. A któż mógłby pominąć ociekające krwią pola Obertynu i gwałtowną ucieczkę Daków? Ten dzień pouczył, że nie liczba zwycięża w boju, lecz potęga walczących i roztropność wodza. Dziki wróg uzbroił dwadzieścia cztery tysiące; ty miałeś do dyspozycji zaledwie szóstą część tej liczby. Zatem uzbrajasz po cichu oddział, nie przekraczając umocnień, i dodajesz otuchy wątpiącym sercom. Gdy wróg atakował, wypuszczając z dział rozżarzone kule, podobne do pioruna, jaki spada z wielkiego pałacu Jowisza, ty nękasz żądnych walki, odwlekając wojenne starcie, i narzucasz wciąż długie oczekiwanie. Wróg, zniecierpliwiony, polegający na liczebności żołnierza, powziął nadzieję, że odetnie cię od obozu, i rozciąga swój szyk na boki. Ty zaś, rozbiwszy prawe skrzydło, nakazujesz nagle ruszyć na rozproszonych chorągwiom z ostatnich szeregów. Młodzi atakują znienacka, spiżowe trąby bojowe wydały przeraźliwy dźwięk. Dak, gdy zorientował się, że wróg nieoczekiwanie zaatakował, zbiera śpiesznie swe siły. Ruszają żwawo na siebie, tocząc śmiercionośne boje:

https://rcin.org.pl

Hinc animosa cohors, hinc numerosa manus.
Dum revocat sparsos hostis densatque maniplos
In faciem pugnam dum redigitque novam,
Parte alia vallum tu disicis. Evolat agmen
Distentumque hostem fortiter aggreditur.
Nec mora, rupta adversa acies virtute tuorum est.
Fit fuga, fit caedes. Tu ampla trophaea refers.
Denique nullum hostem, nullas te sospite vires
Parrhasio timuit subdita terra polo
Atque ut durus Atlas stellatum sustinet axem,
Res humeris ita erat nixa Polona tuis.
Nec vero superos lingua, sed mente colebas
Perstans in prisca religione patrum.
Per te cana Fides caeloque Astraea relicto
Coeperat invisam visere rursus humum.
Rebus in adversis idem laetisque fuisti,
Pectoris unus erat sorte in utraque tenor.
Divitias metiri auro falsum esse putasti,
Sed tibi opes magnae fidus amicus erat.
Consilio oppressos iuvisti sedulus ac re,
Verus magnarum qui fuit usus opum.
Tu scelerum fraudisque osor, tu portus et aura
Clemens virtuti perfugiumque bonis.
Haec te immortalem, Tarnovi maxime, reddunt,
Haec te astris miscent concilioque deum.
Ultra num tu aliquid curas haecve agmina spectas,

P2 Quae

z jednej strony waleczny zastęp, z drugiej liczny oddział. Gdy wróg zwołuje rozproszonych i zagęszcza oddziały, nadając bitwie nową postać, ty przełamujesz szańce z innej strony – wypada oddział i dzielnie rusza na zajętego czym innym wroga. Wkrótce dzięki męstwu twych żołnierzy szyki przeciwnika zostają rozbite. Następuje ucieczka i rzeź. Ty odnosisz wielkie zwycięstwo. Zresztą, dopóki żyłeś, ziemia leżąca pod parrazyjskim niebem nie lękała się żadnego wroga, żadnej przemocy i tak jak wytrwały Atlas podtrzymuje gwiaździste sklepienie, tak państwo polskie opierało się na twych barkach. Niebian czciłeś zaś nie językiem, lecz duchem, trwając w dawnej wierze ojców. Dzięki tobie sędziwa Wiara i Astrea, opuściwszy niebo, zaczęły znów nawiedzać znienawidzoną ziemię. Byłeś taki sam pośród przeciwności jak pośród pomyślności, w obu odmianach losu zachowałeś takie samo serce. Uważałeś, że fałszem jest mierzenie bogactwa złotem, lecz wielkim bogactwem był dla ciebie wierny przyjaciel. Uciśnionych wspierałeś ustawicznie radą i darami materialnymi; to był właściwy sposób używania wielkiego majątku. Nienawidziłeś zbrodni i podstępu, byłeś przystanią i pomyślnym wiatrem dla cnoty, ucieczką dobrych. Te rzeczy czynią cię nieśmiertelnym, wielki Tarnowski, one dołączają cię do gwiazd, do zgromadzenia niebian. Czyż jeszcze o coś się kłopoczesz, czy spoglądasz na te rzesze,

https://rcin.org.pl

Hinc animoſa cohors, hinc numeroſa manus.
Dum reuocat ſparſos hoſtis, denſatq; maniplos,
In faciem pugnam dum redigitq; nouam.
Parte alia vallum tu diſicis: euolat agmen,
Diſtentumq; hoſtem fortiter aggreditur.
Nec mora, rupta aduerſa acies virtute tuorum eſt,
Fit fuga, fit cedes: tu ampla trophæa refers.
Deniq; nullum hoſtem, nullas te hoſpite vires
Parrhaſio timuit ſubdita terra polo.
Atq; vt durus Atlas ſtellatum ſuſtinet axem,
Res humeris ita erat nixa Polona tuis.
Nec verò ſuperos lingua, ſed mente colebas,
Perſtans in priſca religione patrum.
Per te cana fides, cœloq; Aſtræa relicto,
Cœperat inuiſam viſere rurſus humum,
Rebus in aduerſis idem, lætisq; fuiſti,
Pectoris vnus erat ſorte in vtraq; tenor.
Diuitias metiri auro falſum eſſe putaſti,
Sed tibi opes magnæ fidus amicus erat.
Conſilio oppreſſos iuuiſti ſedulus, ac re,
Verus magnarum qui fuit vſus opum.
Tu ſcelerum, fraudiſq; oſor, tu portus, & aura
Clemens virtuti, perfugiumq; bonis.
Hæc te immortalem, Tarnoui maxime reddunt,
Hæc te aſtris miſcent, concilioq; deûm.
Vltrà num tu aliquid curas? hæcne agmina ſpectas?

https://rcin.org.pl

Quæ celebrant funus pulueruleuta tuum.
Sarmatia omnis adeſt, atq; vnà Teuthona pubes,
Quiq; bibunt alti flumina Danubij:
Omnes vnus habet ſquallor, ferit æthera planctus,
Te deflent iuuenes, te pueri, atq; ſenes,
Filius ante omnes, qui non ſolùm ore parentem,
Sed vita morumq; integritate refert.
Pone modum lachrymis, fas non eſt flere beatos,
O iuuenis, magnæ ſpes columenq; domus.
Illos flere decet, qui exacto turpiter æuo
Spem nullam vitæ proſperioris habent.
Sed periere velut natione carentia bruta,
Demerſi tenebris, noctéq; perpetua.
At qui ita vixerunt, vt nil virtute putarent
A ſuperis homini pulchrius eſſe datum,
Nec ſunt deſidiam turpem, luxumq; ſequuti,
Sed ſtudiis animum percoluere bonis:
Illis porta patet cœli, ſedesq; beatæ,
Cùm terrena animus mole ſolutus abiit.
Quòd ſi quis meritò magni tenet atria cœli,
Nemo parente tuo iuſtius illa tenet.
Quæ virtus etenim eſt, quam non exercuit ille?
Quis fuit aut armis, aut pietate prior?
Non ille antiquas laudes iactauit auorum,
Laus propria hæc demũ eſt, quam ſibi quisq; parit.
Pro patria innumeris obiecit ſe hoſtibus vltrò
Vulneraq; excepit, non timuitq; mori.

https://rcin.org.pl

Quae celebrant funus pulverulenta tuum?
Sarmatia omnis adest atque una Teutona pubes
Quique bibunt alti flumina Danubii.
Omnes unus habet squallor, ferit aethera planctus:
Te deflent iuvenes, te pueri atque senes,
Filius ante omnes, qui non solum ore parentem,
Sed vita morumque integritate refert.
Pone modum lachrimis, fas non est flere beatos,
O iuvenis, magnae spes columenque domus.
Illos flere decet, qui exacto turpiter aevo
Spem nullam vitae prosperioris habent,
Sed periere velut ratione carentia bruta,
Demersi tenebris nocteque perpetua.
At qui ita vixerunt, ut nil virtute putarent
A superis homini pulchrius esse datum
Nec sunt desidiam turpem luxumque secuti,
Sed studiis animum percoluere bonis,
Illis porta patet caeli sedesque beatae,
Cum terrena animus mole solutus abît.
Quod si quis merito magni tenet atria caeli,
Nemo parente tuo iustius illa tenet.
Quae virtus etenim est, quam non exercuit ille?
Quis fuit aut armis, aut pietate prior?
Non ille antiquas laudes iactavit avorum:
Laus propria haec demum est, quam sibi quisque parit.
Pro patria innumeris obiecit se hostibus ultro
Vulneraque excepit non timuitque mori.

[P2v]

które, pokryte kurzem, sprawują twój pogrzeb? Uczestniczy w nim cała Sarmacja, a wraz z nią młodzież teutońska oraz ci, którzy piją wodę z głębokiego Dunaju. Wszyscy okryci są jednaką żałobą, lament bije w niebo: opłakują cię młodzieńcy, chłopcy oraz starcy. Przed wszystkimi zaś syn, który przypomina ojca nie tylko twarzą, lecz także życiem i nieskazitelnością obyczajów.

Połóż kres łzom, nie godzi się opłakiwać szczęśliwych, młodzieńcze, wielka nadziejo i podporo rodu. Należy opłakiwać tych, którzy po przeżytym haniebnie ziemskim życiu nie mają żadnej nadziei na pomyślniejsze, lecz zginęli jak pozbawione rozumu zwierzęta, pogrążeni w ciemnościach wiecznej nocy. Dla tych natomiast, którzy żyli w przekonaniu, że bogowie nie dali człowiekowi nic piękniejszego nad cnotę, nie skłaniali się ku szpetnemu lenistwu ani rozwiązłości, lecz kształcili umysł pożytecznymi naukami, stoi otworem brama niebios i błogosławione siedziby, gdy duch uwolni się od ziemskiego ciężaru i wyjdzie. A jeśli ktokolwiek zasłużenie przebywa w pałacu wspaniałego nieba, to nikt nie mieszka tam słuszniej niż twój ojciec. Bo czy jest jakaś cnota, której nie praktykował? Czy ktoś przewyższał go sztuką wojenną lub pobożnością? Nie chlubił się on dawną sławą przodków, bo właściwa sława to ta, którą sam sobie każdy zdobywa. Dla ojczyzny sam z własnej woli rzucał się pomiędzy wrogów, znosił rany, nie lękał się śmierci.

https://rcin.org.pl

Fortunae levia et subitis obnoxia damnis,
Sola animi duxit perpetua esse bona.
Hac Pollux et, quem dives colit India, Liber,
Hac vagus Alcides venit in astra via.
Quos inter novus ille deum conviva recumbens
Tarnovius tota gaudia mente capit,
Curarum oblitus, ceu cum maria omnia circum
Emensus portum denique nauta tenet.
Hunc tu flere cave atque animo omnem absterge dolorem;
Hoc tibi, si fas sit, dicat et ipse pater.
Quin tu illi Pario de marmore Mausoleum
Vistuleas ponis nobile propter aquas,
Quo pia posteritas aevo labente quotannis
Confluat et cineri debita dona ferat?
Proelia quosque olim devicit strenuus hostes,
Fac spiret paries Phidiaca arte nitens.
Carmen ego adiciam: „Lapis hic premit invidus ossa
Tarnovii, ipse mori nescius astra colit".
Hoc satis est tumulo, nam cetera fama superstes
Narrabit saeclis innumerabilibus.
Aeternum, o venerande cinis, salveque valeque
Et nullo incumbat pondere terra tibi.

Elegia III

Quae vaga curricula, o Firleu, quaeve ampla theatra

Uważał, że dobra Fortuny są płoche i narażone na nagłe szkody, a tylko dobra ducha są wieczne. Tą drogą dostał się do gwiazd Polluks, Bachus, którego czci bogata India, oraz wędrowny Alcydes. Pomiędzy nimi zasiada teraz nowy współbiesiadnik bogów, Tarnowski, i całą duszą chłonie szczęście, zapomniawszy trosk, jak żeglarz, który przemierzywszy wkoło wszystkie morza, dotrze wreszcie do portu. Powstrzymaj się od opłakiwania go, wyrzuć z serca wszelki ból; gdyby to było możliwe, sam ojciec to samo by ci powiedział. Postaw mu raczej nad wodami Wisły wspaniały grobowiec z paryjskiego marmuru, przy którym co roku wdzięczna potomność będzie się mogła w przyszłości gromadzić i składać prochom należne ofiary. Każ, by marmur, jaśniejący fidiaszową sztuką, przedstawiał wiernie bitwy i wszystkich wrogów, których kiedyś dzielnie pokonał. Ja dodam wiersz: „Ten kamień gniecie kości Tarnowskiego, budząc naszą niechęć, lecz on sam, nie znając śmierci, mieszka wśród gwiazd". Tyle na grób wystarczy; resztę opowie niezliczonym wiekom wieść, która przetrwa. Bądź pozdrowiony i żegnaj na zawsze, czcigodny prochu, i niech ci ziemia ani trochę nie ciąży.

ELEGIA III Jakież ruchliwe wyścigi, Firleju, albo jakież wspaniałe teatry

https://rcin.org.pl

Fortunæ lęuia, & ſubitis obnoxia damnis,
Sola animi duxit perpetua eſſe bona.
Hac Pollux, & quem diues colit India, Liber,
Hac vagus Alcides venit in aſtra via.
Quos inter nouus ille deûm conuiua recumbens,
Tarnouius tota gaudia mente capit.
Cunctrum oblitus: ceu cum maria omnia circum
Emenſus portum deniq; nauta tenet.
Hunc tu flere caue, atq; animo omnẽ abſterge dolorẽ,
Hoc tibi, ſi fas ſit, dicat & ipſe pater.
Quin tu illi Pario de marmore Mauſolæum,
Viſtuleas ponis nobile propter aquas.
Quò pia poſteritas æuo labente quotannis
Confluat, & cineri debita dona ferat.
Prælia, quóſq; olim deuicit ſtrenuus hoſtes,
Fac ſpiret paries Phidiaca arte nitens.
Carmen ego adiiciam: lapis hic premit inuidus oſſa
Tarnouii, ipſe mori neſcius aſtra colit:
Hoc ſatis eſt tumulo: nam cætera fama ſuperſtes,
Narrabit ſeclis innumerabilibus.
Æternum, ô venerande cinis, ſalueq; valeq;,
Et nullo incumbat pondere terra tibi.

ELEGIA III.

QVæ vaga curricula, ô Virleu, quæue ampla theatra

https://rcin.org.pl

Oblectare æquè lumina noſtra valent?
Atq; hæc naturæ artificis ſpectacula dia,
Conuexiq; orbis non imitabile opus.
Quæ potuit florum pictum æquare colores,
Quales vere nouo Dædala gignit humus?
Aut quis beryllus tam gratum ſplendet, vt herbas
Amplexus ſummas ros oriente die?
Nam nemora, & colles ſyluis frondentibus aucti,
Fluminaq; ingenuas ſuppeditantia aquas:
Non ſpecie tantum, commendanturue lepore,
Sed fruge, atq; vſu ſunt quoq; blanda ſuo.
Hinc etenim priſcis mortalibus extitit olim
Victus, cùm nondum fortia antra forent.
Hinc genus omne alitur pecudũ, et genus omne ferarũ
Ex quibus mortales commoda mille ferunt.
Ipſa autem quamuis neglecta, incultaq; tellus,
Natura tamen eſt vndiq; compta ſua.
Quæ ſi hominum cura bobus verſata colatur,
Præmia cultorem qualia, quotq; manent?
Nec verò aut gemmas Eoo in littore lectas,
Aut conchas rubro progenitas pelago,
Admirere magis, refluentes quàm ipſius æſtus,
Æquoris, & certis ſimilis Oceanum
Nunquam exundantem, licet omnia flumina in illum
Vndiq; inexhauſtis prona feruntur aquis.
Tùm ſi templa vagi ſuſpexeris aurea cœli,

Eſtnẽ

https://rcin.org.pl

Oblectare aeque lumina nostra valent
Atque haec naturae artificis spectacula dia
Convexique orbis non imitabile opus?
Quae potuit florum pictura aequare colores,
Quales vere novo daeda*l*a gignit humus,
Aut quis beryllus tam gratum splendet, ut herbas
Amplexus summas ros oriente die?
Nam nemora et colles silvis frondentibus aucti
Fluminaque ingenuas suppeditantia aquas
Non specie tantum commendanturve lepore,
Sed fruge atque usu sunt quoque blanda suo.
Hinc etenim priscis mortalibus exstitit olim
Victus, cum nondum fortia aratra forent.
Hinc genus omne alitur pecudum et genus omne ferarum,
Ex quis mortales commoda mille ferunt.
Ipsa autem, quamvis neglecta incultaque, tellus
Natura tamen est undique compta sua.
Quae si hominum cura bobus versata colatur,
Praemia cultorem qualia quotque manent!
Nec vero aut gemmas Eoo in littore lectas
Aut conchas Rubro progenitas pelago
Admirere magis, refluentes quam ipsius aestus
Aequoris et certis finibus Oceanum
Nunquam exundantem, licet omnia flumina in illum
Undique inexhaustis prona ferantur aquis.
*Ia*m si templa vagi suspexeris aurea caeli,

[P3v] Estne

mogą równie zachwycić nasze oczy, co te niebiańskie widowiska mistrzyni-natury i niezrównane dzieło sklepionego nieba? Jakiż obraz może dorównać kolorom kwiatów, które z nastaniem wiosny rodzi twórcza ziemia, albo jakiż beryl błyszczy tak wdzięcznie jak rosa, otulająca o wschodzie słońca koniuszki traw? Bowiem gaje i wzgórza, okryte odzianymi liściem lasami, i rzeki, dostarczające źródlanych wód, podobają się nie tylko ze względu na piękność i urok, lecz są przyjemne także z powodu swej użyteczności i plonu. Stąd przecież niegdyś dawni ludzie mieli pożywienie, gdy nie było jeszcze mocnych pługów. Stąd czerpie pokarm wszelki rodzaj bydląt i zwierząt leśnych, z których ludzie odnoszą tysiączne korzyści. A sama ziemia, nawet zaniedbana i nieuprawiana, jest jednak wszędzie wypielęgnowana już ze swej natury. A jeśli orze się ją wołami i uprawia dzięki ludzkiej trosce, to jak wielka i znakomita nagroda czeka rolnika! Ani zaś klejnotów, zbieranych na wschodnim wybrzeżu, ani pereł, rodzących się w Morzu Czerwonym, nie da się podziwiać bardziej niż odpływów samego morza i nigdy nie przekraczającego określonych granic Oceanu, chociaż wszystkie rzeki płyną doń zewsząd w dół z niewyczerpanym mnóstwem wód. Jeśli wreszcie wejrzysz na złociste obszary ruchomego nieba,

https://rcin.org.pl

Estne usquam, humanos quod iuvet aeque oculos?
Hic illas totis radiantes noctibus Ursas,
Hic tenues Hyadum Pleiadumque faces,
Hic observatum trepidis Oriona nautis
Et videas formis mille alia innumeris,
Omnia quae magni rapida vertigine caeli
Occiduas versus fixa feruntur aquas.
Quinque tibi adverso luctantur tramite contra
Et vaga per magnum sidera inane meant;
Quorum annus pigro perhibetur cardine verti
Et constat saeclis innumerabilibus.
Haec inter medius sol ardet et axe corusco
Per liquidum iunctis aethera fertur equis,
Tempestatum annique parens, nunc versus ad Austri
Partes, nunc Boreae frigida flabra petens.
Luna autem semper nascens semperque senescens
Et modo tota latens, et modo plena nitens
Ex industria in hunc a dis coniecta videtur
Terrae vicinum prodigiosa locum,
Ut variabilibus formis alioque subinde
Apparens vultu scire alioqui avidum
Ad se hominem alliceret terraeque ex faece levatum
Verteret ad caeli pura tuenda loca.
Quod nisi quid paries absurdum Delphicus ille
Dicit, qui se ipsum noscere quenque iubet,
Ipsius naturam hominis quoque dispice, Firleu:

[P4] For-

czyż gdziekolwiek jest coś, co równie cieszy ludzkie oczy? Tu możesz ujrzeć owe świecące przez całe noce Niedźwiedzice, delikatne światła Hyad i Plejad, Oriona, którego uważnie śledzą strwożeni żeglarze, i tysiąc innych o niezliczonych kształtach; wszystkie, które utwierdzone na wielkim, prędko wirującym niebie, zmierzają ku zachodnim wodom. Pięć błądzących gwiazd ruchomych natomiast ciągnie w przeciwną stronę i biegnie przez wielką pustkę; ich rok podobno obraca się na leniwej osi i składa się z niezliczonych wieków. Pośrodku nich świeci słońce, niesione po przejrzystym eterze w błyszczącym wozie przez zaprzężone doń konie; to ono wywołuje pory roku, bądź to zwracając się ku krainom Austra, bądź zmierzając ku chłodnym podmuchom Boreasza. Księżyc zaś, wciąż na nowo się rodzący i starzejący, już to całkowicie się ukrywający, już to w pełni jaśniejący, został, jak się wydaje, umyślnie i jako znak dla ludzi umieszczony przez bogów w tym sąsiadującym z ziemią miejscu, aby ukazując się w różnych kształtach, z wciąż innym obliczem, pociągał ku sobie i tak już żądnego wiedzy człowieka, i podnosząc go z błota ziemi, kazał mu spoglądać ku czystym niebieskim krainom. A jeśli coś nie od rzeczy głosi owa delficka ściana, która poleca każdemu poznać samego siebie, to badaj również, Firleju, naturę samego człowieka:

https://rcin.org.pl

Eſtne vſquam, humanos quod iuuet æquè ocu-
Hîc illas totis radiantes noctibus vrſas, (los?
Hîc tenues Hyadum, Pleiadumq; faces.
Hic obſeruatum trepidis Oriona nautis,
Et videas formis mille alia innumeris,
Omnia quæ magni rapida vertigine cœli,
Occiduas verſus fixa feruntur aquas.
Quinq; tibi aduerſo luctantur tramite contrà,
Et vaga per magnum ſydera inane meant.
Quorum annus pigro perbibetur cardine verti,
Et conſtat ſeclis innumerabilibus.
Hæc inter medius Sol ardet, & axe coruſco
Per liquidum iunctis æthera fertur equis.
Tempeſtatum, annique parens, nunc verſus ad Auſtri
Partes, nunc Boreæ frigida flabra petens.
Luna autem ſemper naſcens, ſemperq; ſeneſcens,
Et modò tota latens, & modò plena nitens,
Ex induſtria in hunc à diis conjecta videtur
Terræ vicinum prodigioſa locum:
Vt variabilibus formis, alioq; ſubinde
Apparens vultu, ſcire alioqui auidum
Ad ſe hominem alliceret, terræq; ex fœce leuatum
Verteret ad cœli pura tuenda loca.
Quod niſi quid paries abſurdum Delphicus ille
Dicit, qui ſe ipſum noſcere quenq; iubet:
Ipſius naturam hominis quoq; diſpice, Firleu,

For-

https://rcin.org.pl

Forſan & hîc animus, quo capiatur, erit.
Ac tot diſſimiles primùm perpende figuras,
Naturæ promptas de locuplete penu.
Quotq; vides formas, ſpecies tot concipe morum:
Vt non ſit mirum, ſecla per innumera
Vix tria amicorum toto paria orbe reperta:
Culpa hæc diſparibus, manat ab ingeniis.
Quæ niſi conſpirent, vt idem nolintq; velintq;,
Fidus amicitiæ non coaleſcit amor.
Nec verò, ô Firleu, Sphyngem, Scyllamúe biformẽ,
Aut Centaurorum monſtra ſtupenda legens.
Hoc genus arbitrere vnquam portenta fuiſſe:
Namq; hæc à vera ſunt natione procul.
Sed tibi adumbrari potius per talia rere,
Naturæ duplicis participantem hominem.
Nonné vides, vbi quis furit acri percitus ira,
Aut deſiderijs pungitur immodicis:
Quàm procul à vera fertur natione, viaq;,
Nec iam animo conſtat, nec memor ipſe ſui eſt?
Sed rapitur præceps: abruptis qualis habenis
Æqua, & iniqua fugax per loca fertur equus.
Atq; hæc illa fera eſt iungi cum corpore ſueta
Humano: quàm ſi poſtpoſito ipſo homine
Solam quis curet, tradens ſe affectibus vltrò,
Indulgensq; ſuis vſq; cupidinibus:
Non hominis, Firleu, quæ a brutis diſtet oportet,

Sed

https://rcin.org.pl

Forsan et hic, animus quo capiatur, erit.
Ac tot dissimiles primum perpende figuras
Naturae promptas de locuplete penu
Quotque vides formas, species tot concipe morum,
Ut non sit mirum saecla per innumera
Vix tria amicorum toto paria orbe reperta.
Culpa haec disparibus manat ab ingeniis,
Quae nisi conspirent, ut idem nolintque velintque,
Fidus amicitiae non coalescit amor.
Nec vero, o Firleu, Sphingem Scyllamve biformem
Aut Centaurorum monstra stupenda legens
Hoc genus arbitrere unquam portenta fuisse,
Namque haec a vera sunt ratione procul;
Sed tibi adumbrari potius per talia rere
Naturae duplicis participantem hominem.
Nonne vides, ubi quis furit acri percitus ira
Aut desideriis pungitur immodicis,
Quam procul a vera fertur ratione viaque
Nec iam animo constat, nec memor ipse sui est?
Sed rapitur praeceps, abruptis qualis habenis
Aequa et iniqua fugax per loca fertur equus,
Atque haec illa fera est iungi cum corpore sueta
Humano. Quam si postposito ipso homine
Solam quis curet tradens se affectibus ultro
Indulgensque suis usque cupidinibus,
Non hominis, Firleu, quae a brutis distet oportet,

[P4v] Sed

może i tu znajdzie się coś, czym umysł mógłby się zająć. Najpierw zaś rozważ tyle niepodobnych do siebie kształtów, wziętych z bogatego spichlerza natury: ile widzisz kształtów, tyle wyobraź sobie ludzkich natur, tak więc nic dziwnego, że przez niezliczone wieki znalazły się na całym świecie ledwie trzy godne pary przyjaciół. Problem ten bierze się z niezgodności charakterów: jeśli nie są one zgodne, tak że tego samego chcą i tego samego nie chcą, nie umacnia się wierna miłość właściwa przyjaźni. Czytając zaś, Firleju, o Sfinksie czy o dwukształtnej Scylli albo o zadziwiających potworach – Centaurach, nie myśl, że kiedykolwiek istniały tego rodzaju dziwadła, bo to jest niezgodne ze zdrowym rozsądkiem; sądź raczej, że przez takie stwory przedstawiają ci człowieka, któremu przypadła w udziale podwójna natura. Gdy ktoś wpada w szał, wzburzony srogim gniewem, albo dręczony jest nieumiarkowanymi żądzami, czyż nie widzisz, jak bardzo oddala się od zdrowego rozsądku, nie zachowuje równowagi ducha i sam nie ma względu na siebie? Lecz pędzi na oślep, jak zbiegły koń, który zerwawszy uprząż, galopuje po równej drodze i po wybojach. Właśnie takie zwierzę ma zwyczaj łączyć się z ludzkim ciałem. Jeśli ktoś troszczy się jedynie o nie, zapomniawszy o samym człowieku, oddając się z własnej woli afektom i pobłażając swym żądzom, należy sądzić, Firleju, że nie wiedzie on życia właściwego człowiekowi, które powinno odbiegać od zwierzęcego,

https://rcin.org.pl

Sed pecudis vitam creditur ille sequi.
Forma autem illa hominis naturae iuncta ferinae
Humanae dici mentis imago potest,
Quam partem haud inscite hominem quoque dixeris ipsum
Visumque est magnis h*oc* ita habere viris.
Non, ut opinor, enim hinc hominem appellare solemus,
Quod caput atque humeros brachia quodve gerit
Ceteraque eiusdem generis, quae non magis ipsi
Quam brutis etiam confiteare data,
Sed quod praeditus est ratione illaque magistra
Et veri, et falsi propria signa tenet,
Virtutem a vitio, a turpi discernit honestum
Rerumque eventus per prius acta videt.
Haec propria esse hominis, Firleu, fateare necesse est.
Et quisquis sese is dediderit studiis
Brutam illam pecudem rationis lege coercens
Et pietatem una iustitiamque colens,
Vere illum humanam dicendum est vivere vitam,
Ut qui naturae sit memor ipse suae.
Et qua terra quidem patet inclusa aequore salso,
Mortis ubi dirae ferrea iura vigent,
Non animal reperiri homine praestantius ullum,
Amentes etiam credo videre feras.
Orbem autem nostra fabrefactum dicere causa,
Hoc vero evinci vix ratione potest.
Nam si spectandus terrae est atque aeris usus,

lecz właściwe bydlęciu. Ta postać człowieka natomiast, połączona ze zwierzęcą naturą, może być nazwana obrazem ludzkiego umysłu: tę zaś część bardzo trafnie mógłbyś nazwać właściwym człowiekiem, i tak właśnie uważali wielcy ludzie. Nie dlatego bowiem, jak sądzę, mamy zwyczaj nazywać człowieka człowiekiem, że ma głowę, barki, ramiona i pozostałe członki (które, przyznaj, dane mu zostały nie w większym stopniu niż zwierzętom), ale dlatego, że został obdarzony rozumem i dzięki temu mistrzowi rozumie właściwe znaki prawdy i fałszu, rozróżnia cnotę od występku, to, co uczciwe, od tego, co haniebne, i przewiduje skutek rzeczy na podstawie tego, co zdarzyło się wcześniej. To są cechy właściwe człowiekowi, musisz przyznać, Firleju. O kimś, kto poświęci się tym dążeniom, powściągając to nierozumne zwierzę prawem rozumu oraz kierując się i bogobojnością, i sprawiedliwością, należy mówić, że wiedzie życie naprawdę ludzkie, jako ten, kto pamięta o swej naturze. Gdziekolwiek zaś rozciąga się ziemia, otoczona słonym morzem, i gdzie panują żelazne prawa srogiej śmierci, nie znajdzie się żadna istota wspanialsza niż człowiek; sądzę, że nawet bezrozumne zwierzęta to widzą. Lecz trudno jest dowieść rozumem twierdzenia, że świat został zbudowany z naszego powodu. Bo jeśli wziąć pod uwagę użytkowanie ziemi i powietrza,

https://rcin.org.pl

Sed pecudis vitam creditur ille ſequi.
Forma autem illa hominis naturæ iuncta ferinæ,
Humanæ dici mentis imago poteſt.
Quam partem haud inſcitè hominē quoq; dixeris ipſum;
Viſumq; eſt magnis hæc ita habere viris.
Non, vt opinor, enim hinc hominem appellare ſolemus,
Quòd caput, atq; humeros, brachia quódue gerit:
Cætem q; eiuſdem generis, quæ non magis ipſi,
Quam brutis etiam confiteare data:
Sed quòd præditus eſt ratione: illaq; magiſtra
Et veri, & falſi, propria ſigna tenet.
Virtutem à vitio, à turpi diſcernit honeſtum,
Rerumq; euentus per prius acta videt.
Hæc propria eſſe hominis, Firleu, fateare neceſſe eſt,
Et quisquis ſeſe iis dediderit ſtudiis.
Brutam illam pecudem rationis lege cóércens,
Et pietatem vnà, iuſtitiamq; colens,
Verè illum humanam dicendum eſt viuere vitam,
Vt qui naturæ ſit memor ipſe ſuæ.
Et quà terra quidem patet incluſa æquore ſalſo,
Mortis vbi diræ ferrea iura vigent.
Non animal reperiri homine præſtantius vllum,
Amentes etiam credo videre ſenis:
Orbem autem noſtra fabrefactum dicere cauſa,
Hoc verò euinci vix ratione poteſt.
Nam ſi ſpectandus terræ eſt, atq; aéris vſus,

https://rcin.org.pl

Tam brutis, quàm homini vita ab vtroq; venit.
Sin præstans natum sibi hunc vsurpat honorem,
Ne sic nostra quidem res meliore loco est.
Nam quantùm brutis homo desipientibus anteit,
Æthereis tantùm cedit & ipse animis.
Præterea, si in condendo deus orbe volebat
Gratificari homini, qua ratione feras
Humano generi infestas, Tigrésq;, Leonésq;,
Et Crocodilorum corpora vasta tulit:
Cur inuisa fames, cur sæuit pestifer aër:
Cur teneros partus mors necat ante diem.
Mitto perpetuis loca latè infessa pruinis,
Regnáq; flamiuomis subdita solis equis.
Mitto mare ignotum, rupes, vastasq; paludes,
Quò neq; mortali fas adijsse pede est.
Quod superest arui, natum obducere pugnat
Sentibus, & densis conserat omne rubis.
Ni labor assiduus, ni vis humana resistat,
Vertere fœcundum sueta bidente solum
Arcendæ causa famis: & tamen irritus ille
Non rarò effluxit, disperiitq; labor.
Cum sata vel nimijs solis coxere calores,
Hymbrésue, aut venti, visue inimica geli.
Valde itaq;, & nimium valde, placet is sibi, Firleu,
Causa orbem factum qui putat esse sua.
Hoc propius verò est, mundi artificemq; patremq;,

Qui

https://rcin.org.pl

Tam brutis quam homini vita ab utroque venit.
Sin praestans natura sibi hunc usurpat honorem,
Ne sic nostra quidem res meliore loco est,
Nam quantum brutis homo desipientibus anteit,
Aethereis tantum cedit et ipse animis.
Praeterea, si in condendo Deus orbe volebat
Gratificari homini, qua ratione feras
Humano generi infestas, tigresque leonesque
Et crocodilorum corpora vasta tulit?
Cur invisa fames, cur saevit pestifer aer,
Cur teneros partus mors necat ante diem?
Mitto perpetuis loca late insessa pruinis
Regnaque flam*m*ivomis subdita Solis equis;
Mitto mare ignotum, rupes vastasque paludes,
Quo neque mortali fas adiisse pede est.
Quod superest arvi, natura obducere pugnat
Sentibus et densis conserat omne rubis,
Ni labor assiduus, ni vis humana resistat
Vertere fecundum sueta bidente solum
Arcendae causa famis; et tamen irritus ille
Non raro effluxit disperiitque labor,
Cum sata vel nimii solis coxere calores
Himbresve aut venti visve inimica geli.
Valde itaque et nimium valde placet is sibi, Firleu,
Causa orbem factum qui putat esse sua.
Hoc propius vero est, mundi artificemque patremque,

[Qv] Qui

to i zwierzęta, i człowiek potrzebują ich obu do życia. A jeśli nawet stojąca wyżej natura uzurpuje sobie ten zaszczyt, to jednak nasza sprawa nie przedstawia się najlepiej, bo w jakim stopniu człowiek przewyższa nierozumne zwierzęta, w takim ustępuje on też duchom niebieskim. Poza tym, jeśli stwarzając świat, Bóg chciał sprawić przyjemność człowiekowi, z jakiej przyczyny uczynił groźne dla rodzaju ludzkiego bestie, lwy i tygrysy oraz wielkie cielska krokodyli? Czemu sroży się znienawidzony głód, morowe powietrze, czemu śmierć zabija przed czasem maleńkie dzieci? Pomijam krainy szeroko skute wiecznym mrozem i państwa podległe zionącym ogniem koniom Słońca; pomijam nieznane morze, skały i rozległe bagna, gdzie nie może nawet stanąć ludzka stopa. A resztę pól, która pozostała, natura stara się usilnie pokryć cierniami i obsadza wszystko gęsto kolczastymi zaroślami, chyba że przeciwstawi się temu praca i moc ludzka, nawykła do przewracania urodzajnej ziemi motyką dla odpędzenia głodu. A jednak nierzadko i ten trud idzie na marne i przepada, gdy zasiewy zwarzą zbytni żar słońca albo deszcze i wiatry, albo zły i potężny mróz.

Zaprawdę zbytnio więc sobie pochlebia, Firleju, ten, kto sądzi, że świat stworzony został z jego powodu. Bardziej prawdopodobne jest, że twórca i ojciec świata,

https://rcin.org.pl

Qui sibi sufficiens non eget alterius,
Se spectasse unum et sua commoda tantum agitasse,
Orbem cum magna fingeret ille manu,
Scilicet artifice ut tanto, sapientia cuius
Viresque immensae par bonitasque viget,
Dignum opus exstaret, quo nil perfectius usquam
Cum foret aut specie pulchrius, aut melius,
Summa quoque autoris mulceret corda voluptas
Contemplantis opus tempus in omne suum.
Res nostrae autem ita habent, fortuna ut si quis in ampla
Magnificam insistat aedificare domum,
Liber ubi oblectare animum possitque profusae
Ostentare pares munificentiae opes,
Atque huc comportet veterem simul undique gazam,
Aurum, marmor, equos, mancipia, arma, viros
Ceteraque ex genero hoc, quae vel videantur ad usum,
Vel cultum illius cedere posse domus,
Hic aliquis, sive hunc Lybicis rex praeesse elephantis,
Ad primas voluit seu vigilare fores,
Hos fastus si assumat, ut illas futilis aedes
Causa fundatas asserat esse sua,
Quanto cum risu, stultis quae debita merces,
Ipsius, censes, excipiatur heri?
Hoc homini fortasse usu venit, ebrius orbem
Cum causa factum somniat esse sua.
Quem ratio satis atque adeo res ipsa refellit

który wystarczając sam sobie, nie potrzebuje nikogo innego, miał wzgląd jedynie na siebie i działał dla własnego dobra, gdy swą potężną ręką stwarzał świat – po to, rzecz jasna, aby powstało dzieło godne tak wielkiego mistrza, którego mądrość i siły są niezmierne, i takaż dobroć; a ponieważ nic nigdy nie będzie od niego doskonalsze, piękniejsze ani lepsze, aby też największa rozkosz cieszyła serce stwórcy, delektującego się po wszystkie czasy swym dziełem. Nasza sytuacja natomiast tak się przedstawia, jak gdyby ktoś wysoko postawiony postanowił zbudować wspaniały dom, w którym mógłby swobodnie się bawić i rozrzutnie okazywać swą hojność, i zgromadziłby tam zewsząd stare skarby: złoto, marmur, konie, niewolników, broń i mężów oraz inne rzeczy tego rodzaju, które wydawałyby się użyteczne albo mogłyby służyć ozdobie tego domu; gdyby tymczasem ktoś, komu król kazał czy to doglądać libijskich słoni, czy trzymać straż przy bramie, popadł w taką pychę, że twierdziłby bezpodstawnie, że ten gmach został zbudowany z jego powodu, to jak sądzisz, z jakim śmiechem zostałoby to przyjęte przez pana (co jest zapłatą godną głupców)? To samo zapewne dotyczy człowieka, który roi sobie w upojeniu, że świat stworzony został z jego powodu. Wystarczająco przeczy mu (gdy tak nadyma się pychą i nadmierną miłością własną) rozum i sam porządek rzeczy.

https://rcin.org.pl

Qui ſibi ſufficiens, non eget alterius,
Se ſpectaſſe vnum, & ſua commoda tantum agitaſſe.
Orbem cùm magna fingeret ille manu.
Scilicet artifice vt tanto, ſapientia cuius,
Viréſq; immenſæ, par bonitasq; viget,
Dignum opus extaret: quo nil perfectius vſquam
Cùm foret, aut ſpecie pulchrius, aut melius,
Summa quoq; autoris mulceret corda voluptas,
Contemplantis opus tempus in omne ſuum.
Res noſtræ autẽ ita habẽt, fortuna vt ſi quis in ampla
Magnificam inſiſtat ædificare domum,
Liber vbi oblectare animum, poſitq; profuſæ
Oſtentare pares munificentiæ opes.
Atq; huc comportet veterem ſimul vndiq; gazam,
Aurum, marmor, equos, mancipia arma, viros,
Cæteraq; ex genere hoc, quæ vel videantur ad vſum,
Vel cultum illius cedere poſſe domus.
Hic aliquis, ſiue hunc Libycus rex præeſſe elephantis,
Ad primas voluit ſeu vigilare fores.
Hos faſtus ſi aſſumat, vt illas futilis ædes
Cauſa fundatas aſſerat eſſe ſua:
Quanto cum riſu (ſtultis quæ debita merces)
Ipſius cenſes excipiatur heri?
Hoc homini fortaſſe vſu venit: ebrius orbem
Cùm cauſa factum ſomniat eſſe ſua.
Quem ratio ſatis, atq; adeo resq; ipſa refellit,

https://rcin.org.pl

Faſtu atq; immodico turgidum amore ſui.
Vt dictum eſt igitur, propter ſe hæc ampla videtur
Mundi templa potens ædificaſſe deus.
Æthereæ mentes autem, mortaleq; ſeclum,
Mancipia huius beri nobiliora ſumus.
Vtq; dei iuſſis, animi loca ſumma gubernant,
Sic hominum generi terni tuenda data eſt.
Muneribus diſpertitis: nitione metalli,
Quod quisq; admixtum, cùm generentur, habet,
Ferri etenim colere eſt agros, victumq; parare ijs,
Qui ſe cunq; aliis dediderint ſtudijs.
Æeris res varias diuerſos fundere in vſus,
Ornatumq; dijs exhibuiſſe ſolum.
Argenti nibioſa procul depellere monſtra,
Et ſi qua humano corpore clauſa fera eſt.
Auri exercere imperium, dictaréque leges
Vrbibus, & curæ publica habere bona.
Quisquis auaritia ergo procul, turpiq; remoto
Quæſtu, fungetur munere rite ſuo,
Communem exornans patriam pro parte virili,
Et præbens ſeſe morigerum ſuperis:
Spes illum eſt euectum iri ad maiora, vbi vita
Functus mortales liquerit exuuias.
At qui dona ſinet diuum rubigine carpi,
Et patriam nullis iuuerit officijs:
Sed quaſi fucus, apum populabitur horrea tantùm,
Vitamq;

https://rcin.org.pl

Fastu atque immodico turgidum amore sui.
Ut dictum est igitur, propter se haec ampla videtur
Mundi templa potens aedificasse Deus.
Aethereae mentes autem mortaleque saeclum
Mancipia huius heri nobiliora sumus
Utque Dei iussis animi loca summa gubernant,
Sic hominum generi terra tuenda data est,
Muneribus dispertitis ratione metalli,
Quod quisque admixtum, cum generatur, habet:
Ferri etenim colere est agros victumque parare is,
Qui se cunque aliis dediderint studiis,
*Ae*ris res varias diversos fundere in usus
Ornatumque diis exhibuisse solum,
Argenti rabiosa procul depellere monstra
Et si qua humano corpore clausa fera est,
Auri exercere imperium dictareque leges
Urbibus et curae publica habere bona.
Quisquis avaritia ergo procul turpique remoto
Quaestu fungetur munere rite suo
Communem exornans patriam pro parte virili
Et praebens sese morigerum superis,
Spes illum est evectum iri ad maiora, ubi vita
Functus mortales liquerit exuvias.
At qui dona sinet divum rubigine carpi
Et patriam nullis iuverit officiis,
Sed quasi fucus apum populabitur horrea tantum

[Q2v] Vitamque

Jak więc powiedziano, wydaje się, że potężny Bóg ze względu na siebie zbudował tę wspaniałą świątynię świata. My zaś, istoty śmiertelne, wraz z niebieskimi duchami jesteśmy szlachetniejszymi niewolnikami tego pana, i jak duchy na polecenie Boga władają w niebie, tak rodzajowi ludzkiemu oddano w opiekę ziemię, i przydzielono obowiązki według metalu, którego domieszkę ma każdy, gdy się rodzi. Do żelaza należy uprawa pól i dostarczanie pożywienia tym wszystkim, którzy poświęcili się innym zajęciom; do spiżu odlewanie różnych przedmiotów do rozmaitego użytku i ozdabianie ziemi dla bogów; do srebra odpędzanie precz wściekłych potworów i zamkniętych w ludzkim ciele bestii; do złota sprawowanie władzy i nadawanie praw miastom oraz troska o dobro publiczne. Jest więc nadzieja, że każdy, kto odegnawszy żądzę podłego zysku, daleki od chciwości, właściwie wypełni swe zadanie, ze wszelkich sił służąc ozdobie wspólnej ojczyzny i okazując posłuszeństwo niebu, zostanie podniesiony do znakomitszego stanu, gdy dokona żywota i zrzuci śmiertelną powłokę. Ten zaś, kto pozwoli, by dary boże zżerała rdza, i nie wspomoże ojczyzny żadnymi posługami, lecz jak truteń będzie tylko pustoszył zapasy pszczół

https://rcin.org.pl

Vitamque in lustris desidiosus aget,
Ille sues ranasve subibit Pythagoreas
Mortuus aut Furiis terga secanda dabit.
Nam licet exstiterit sapientum factio quaedam,
Quae mulctare sacras morte sit ausa animas,
Pars potior tamen addictas leto asseruere
Convincuntque aevo vivere perpetuo.
Nam quoniam Deus est, iustum fateare necesse est;
Hac autem in vita saepe videre licet
Paupertate premi innocuos, florere nocentes,
Quod quam sit iustum, quisque putare potest.
Quare aut iniustus Deus est, quod dicere falsum est,
Aut potiore sui parte perhennis homo est,
Qui, si nulla tulit meritorum praemia, donec
Corpore mortali viveret implicitus,
Servatus credi venturum debet in aevum,
Clara ubi iustitia est cuique futura Dei.

FINIS

[Q3]

i pędził życie gnuśnie i rozpustnie, ten po śmierci pójdzie między świnie albo żaby Pitagorasa, albo podda plecy Furiom, by je chłostały. Chociaż bowiem istnieje pewna szkoła mędrców, która ośmiela się karać śmiercią święte dusze, to jednak znaczniejsza część uwalnia je od śmierci i przekonują oni, że żyją po wieczny czas. Bo skoro Bóg istnieje, należy uznać, że jest sprawiedliwy; w tym życiu zaś często można zauważyć, że niewinnych uciska bieda, winni mają się wspaniale, a każdy może osądzić, jaka to jest sprawiedliwość. Zatem albo Bóg jest niesprawiedliwy, a tak mówić to fałsz, albo człowiek w swej ważniejszej części jest wieczny. Jeśli nie otrzymał żadnej nagrody za zasługi, dopóki żył uwikłany w śmiertelne ciało, powinno się sądzić, że został zachowany dla przyszłego życia, gdzie każdemu Bóg wymierzy uczciwie sprawiedliwość.

KONIEC

https://rcin.org.pl

Vitamq; in luſtris deſidioſus aget:
Ille ſues, mnasúe ſubibit Pythagoræas
Mortuus, aut furiis terga ſecanda dabit.
Nam licet extiterit ſapientum factio quædam,
Quæ mulctare ſacras morte ſit auſa animas.
Pars potior tamen addictas leto aſſeruere,
Conuincuntq; æuo viuere perpetuo.
Nam quoniam deus eſt, iuſtum fateare neceſſe eſt:
Hac autem in vita ſæpè videre licet,
Paupertate premi innocuos, florere nocentes:
Quod, quàm ſit iuſtum, quisq; putare poteſt.
Quare, aut iniuſtus deus eſt, quod dicere falſum eſt,
Aut potiore ſui parte perbennis homo eſt.
Qui, ſi nulla tulit meritorum præmia, donec
Corpore mortali viueret implicitus.
Seruatus credi venturum debet in æuum,
Clara vbi iuſtitia eſt cuiq; futura dei.

FINIS.

https://rcin.org.pl

FORICOENIA

SIVE

EPIGRAMMATVM Libellus.

Ad Petrvm Myscovivm.

Vi cœnare domi Muſas, adeoq; póétă
Ipſum, Myſcouinŏ reticende vetas:
Accipe iure tuis foricœnia debita mĕ-
ſis,
Non Aganippæo fonte ſed hauſta
cado.
Hæc mihi, dum violæ regnant, dum pocula ſpumant,
Corniger occulta dictat in aure deus.
Queſs bonam neq; tu meliorem impende legendis,
Inter vina volunt ebria ſcripta legi.

Votvm.

NOn aurum optaui, neq; clauſas mœnibus vrbes,
Nec quas Thebarum dixit Homerus opes.
Sed magis vt dulci ſpument mihi pocula Baccho,
Nectar inexhauſto ſufficiente cado.

Potan-

https://rcin.org.pl

FORICENIA

SIVE

EPIGRAMMATUM

libellus

<1> Ad Petrum Myscovium

Qui cenare domi Musas adeoque poetam
Ipsum, Myscovi non reticende, vetas,
Accipe iure tuis foricenia debita mensis,
Non Aganippaeo fonte, sed hausta cado.
Haec mihi, dum violae regnant, dum pocula spumant,
Corniger occulta dictat in aure deus.
Quis horam neque tu meliorem impende legendis:
Inter vina volunt ebria scripta legi.

<2> Votum

Non aurum optavi neque clausas moenibus urbes,
Nec quas Thebarum dixit Homerus opes,
Sed magis, ut dulci spument mihi pocula Baccho
Nectar inexhausto sufficiente cado

[Q4] Potan-

FORICENIA CZYLI KSIĄŻECZKA EPIGRAMATÓW

DO PIOTRA MYSZKOWSKIEGO Niegodzien przemilczenia Myszkowski, który nie pozwalasz Muzom, a także samemu poecie, ucztować w domu! Przyjmij foricenia, słusznie należne twoim stołom, zaczerpnięte nie z aganipejskiego zdroju, lecz z dzbana. Szepcze mi je potajemnie do ucha rogaty bożek, gdy królują fiołki, pienią się kielichy. Również ty nie poświęcaj lepszej chwili na ich lekturę: pijane karty lubią być czytane przy winie.

ŻYCZENIE Nie pragnę złota ani miast opasanych murami, ani tebańskich bogactw, które opiewał Homer, ale raczej tego, by mi się kielichy pieniły słodkim Bachusem, podczas gdy niewyczerpalna beczka będzie wciąż dostarczać nektaru;

https://rcin.org.pl

Potantique hilaris, Bromii non osor, amicus
Assideat, vitem rustica turba colat.
Has ego divitias et amavi, et semper amabo
ec sceptra invideo, cum phialam teneo.

<3> AD SODALES

Hic, o amici,
Dum patiuntur
Fata, bibendum est.
Nulla apud Orcum
Vinea floret,
Nulla Lyaeo
Dolia fervent;
Flumina tristi
Sulphure manant,
Pallida ripas
Taxus inumbrat.
Hic, o amici,
Hic et amandum est.
Nam simul atque
Ruperit atrox
Stamina Clotho,
Te, Crocali, et te,
Phylli, relicta
Per Styga nigro

by zasiadł ze mną, gdy pić będę, wesoły towarzysz, nieczujący niechęci do Bromiosa, i aby wiejski lud uprawiał winnice. Takie bogactwa ukochałem i zawsze będę kochał; gdy trzymam w ręku puchar, nie zazdroszczę berła.

DO TOWARZYSZY Tutaj pić trzeba, przyjaciele, dopóki los pozwala. U Orkusa nie zieleni się żadna winnica, żadne kadzie nie pienią się Bachusem. W rzekach płynie ponura siarka, pobladły cis rzuca cień na brzegi. Tutaj, o przyjaciele, tutaj trzeba też kochać. Gdy tylko bowiem sroga Kloto przerwie nić, opuścimy ciebie, Krokalido, oraz ciebie, Filido, i popłyniemy czarnym czółnem przez Styks,

https://rcin.org.pl

Potantiq; hilaris, Bromij non oſor, amicum
Aſsideat: vitem ruſtica turba colat.
Has ego diuitias & amaui, & ſemper amabo,
Nec ſceptra inuideo, cùm phialam teneo,

AD SODALES.

HIC, ô amici
Dum patiuntur
Fata, bibendum eſt.
Nulla apud Orcum
Vinea floret:
Nulla Lyæo
Dolia feruent.
Flumina triſti
Sulfure manant.
Pallida ripas
Taxus inumbrat.
Hîc, ô amici,
Hîc & amandum eſt:
Nam ſimul atq;
Ruperit atrox
Stamina Clotho,
Te Crocali, & te
Phylli relicta,
Per Styga, nigro

Lyntre

https://rcin.org.pl

Lyntre feremur:
Haud nebularum
Æquore ſurgens
Abſimiles, quas
Diſſipat Eurus.

De Neaera.

THebana bella tu quidem
Cantas, & ille Troica:
Ego mea infortunia.
Me non eques, me non pedes,
Aut claſsis vlla perdidit,
Sed ſyderibus certantia
Dulcis Neæræ lumina.

In Pvellas Venetas.

QVotquot in Adriacis fuerant Nereides vndis,
Vel potius toto quotquot in Oceano:
Omnes deduxit Venetam Neptunus in vrbem,
Conſpicitur vaſto nulla puella mari.
Hîc ſaga eſt Circe miſerorum peſtis amantum,
Hîc Syren nautis inſidioſa canit.
Vt loto abſtineas, vt noxia pharmaca vites,
Cemq; auriculas cautus vt vſq; linas.

R Immo

https://rcin.org.pl

Lintre feremur,
Haud nebularum
Absimiles, quas
Aequore surgens
Dissipat Eurus.

<4> De Neaera

Thebana bella tu quidem
Cantas et ille Troica,
Ego mea infortunia.
Me non eques, me non pedes
Aut classis ulla perdidit,
Sed sideribus certantia
Dulcis Neaerae lumina.

<5> In puellas Venetas

Quotquot in Adriacis fuerant Nereides undis
Vel potius toto quotquot in Oceano,
Omnes deduxit Venetam Neptunus in urbem;
Conspicitur vasto nulla puella mari.
Hic saga est Circe, miserorum pestis amantum,
Hic Siren nautis insidiosa canit.
Ut loto abstineas, ut noxia pharmaca vites
Ceraque auriculas cautus ut usque linas,

niewiele różniąc się od mgieł, jakie rozprasza powstający znad morza Eurus.

O NEERZE Ty opiewasz wojnę tebańską, a kto inny – trojańską. Ja zaś – moje niedole. Nie zgubiły mnie konnica ani wojska piesze, ani żadna flota, lecz oczy słodkiej Neery, z gwiazdami idące w zawody.

NA WENECKIE DZIEWCZĘTA Ile było Nereid w wodach Adriatyku, czy raczej ile ich było w całym Oceanie, wszystkie sprowadził Neptun do weneckiego miasta: na szerokim morzu nie widać żadnej dziewczyny. Tu jest czarodziejka Circe, zguba nieszczęsnych kochanków, tu śpiewa niebezpieczna dla żeglarzy Syrena. Choćbyś stronił od lotosu i od szkodliwych ziół albo przezornie zalepił sobie uszy woskiem,

https://rcin.org.pl

Immo obsurdescas, oculis nisi captus, Ulysse, es,
Captus es et forma moly tuum illud hebet.

<6> In tumulum Franc<isci> Petrarchae

Si memor ipse sui est animus post funera, culte
Petrarcha, et cineri vivit inustus amor,
Certe non tantum cepisti morte dolorem,
Quam gaudes Laurae nunc comes ire tuae,
Quae fati invidia primis oppressa sub annis
Te summo in luctu liquerat et lachrimis.
Nunc vos Lethaeae spatiantes margine ripae
Elysii spectat plebs numerosa fori.
Felices animae, quarum dissolvere foedus
Mors quoque et extremi non potuere rogi!

<7> De scriptis eiusdem

Immatura tuae dum defles funera Laurae,
Illam immortalem teque, Petrarcha, facis.

<8> Ad Callistratum

Dives amasti olim, sed inops, Callistrate, factus
Non item amas: habet haec pharmaca pauperies.
Quae te blanda suum nuper vocitabat Adonim,
Menophile nomen nunc rogat illa tuum:

[Rv] „Tu quis

a nawet choćbyś ogłuchł, Ulissesie, ale nie stracił wzroku, jesteś stracony i to twoje *moly* przestaje działać pod wpływem piękności.

NA GRÓB FRANCISZKA PETRARKI Jeśli duch zachowuje po śmierci pamięć o sobie i żyje miłość, wypalona na prochu jak piętno, to z pewnością, pełen ogłady Petrarko, nie tyle doznałeś bólu z powodu śmierci, co radujesz się, że dołączyłeś teraz do swej Laury. Ona to, zabrana w młodym wieku przez zawistny los, pozostawiła cię w największym smutku i łzach. Teraz liczna rzesza na Polach Elizejskich ogląda was, spacerujących na brzegu rzeki Lete. Szczęśliwe dusze, których więzi nie zdołała rozwiązać nawet śmierć ani grób!

O JEGO PISMACH Opłakując przedwczesną śmierć twej Laury, czynisz, Petrarko, nieśmiertelnymi i ją, i siebie.

DO KALLISTRATA Kochałeś kiedyś jako bogacz, Kallistracie, lecz gdy popadłeś w biedę, już tak nie kochasz: ubóstwo ma takie lecznicze działanie. Powabna Menofile, która niedawno nazywała cię swym Adonisem, dziś pyta o twe imię:

https://rcin.org.pl

Immo obſurdeſcas: oculis niſi captus, Vlyſſe, es,
Captus es, & forma moly tuum illud hebet.

In tvmvlvm Franc. Petrarchae.

SI memor ipſe ſui eſt animus poſt funera, culte
Petrarcha, & cineri viuit inuſtus Amor:
Certè non tantùm cepiſti morte dolorem,
Quàm gaudes Lauræ nunc comes ire tuæ.
Quæ fati inuidia primis oppreſſa ſub annis,
Te ſummo in luctu liquerat, & lachrymis.
Nunc vos Lethæ ſpaciantes margine ripæ,
Elyſii ſpectat plebs numeroſa fori.
Felices animæ, quarum diſſoluere fœdus
Mors quoq;, & extremi non potuere rogi.

De scriptis eivsdem.

IMmatura tuæ dum deſles funera Lauræ,
Illam immortalem, teq;, Petrarcha, facis.

Ad Callistratvm.

DIues amaſti olim, ſed inops, Calliſtrate, factus
Non itĕ amas: habet hæc pharmaca pauperies.
Quæ te blanda ſuum nuper vocitabat Adonim
Menophile, nomen nunc rogat illa tuum.

Tu quis

https://rcin.org.pl

Tu quis es? vnde venis? quid vis tibi? num ſatis illud
Noſti tritum, inopi nullus amicus erit?

In Imaginem Mariani.

EXigua hæc, Mariane, tuis ſolacia amicis
Linquis, Apellæa redditus in tabula.
Ipſe per Ionias Aſiam petis impiger vndas:
Et loca, vbi humano parta ſalus generi eſt.
Di tibi dent faciles ventos, quibus vſus, amicis
Et patriæ incolumis reſtituare tuæ.

Ad Andream Patricium.

NEmo eſt, quem cupiam magis videre,
Quàm te, mi Patrici, dolore in iſto:
Qui me nunc coquit acriore flamma,
Quàm quæ Trinacria æſtuat ſub Ætna.
Quare, ſi quid amas meam ſalutem,
Ne me ſpe reditus tui vſque, & vſque
Defraudes, precor, aut tu enim mederi,
Aut nemo poterit meo dolori:
Qui me nunc coquit acriore flamma,
Quàm quæ Trinacria æſtuat ſub Ætna.

Ad Venerem.

VIr tuus Anchiſes, quem propter ſæpè ſolebas

https://rcin.org.pl

„Tu quis es? Unde venis? Quid vis tibi?" Non satis illud
Nosti tritum: „Inopi nullus amicus erit"?

<9> In imaginem Mariani

Exigua haec, Mariane, tuis solacia amicis
Linquis, Apellea redditus in tabula.
Ipse per Ionias Asiam petis impiger undas
Et loca, ubi humano parta salus generi est.
Di tibi dent faciles ventos, quibus usus, amicis
Et patriae incolumis restituare tuae.

<10> Ad Andream Patricium

Nemo est, quem cupiam magis videre,
Quam te, mi Patrici, dolore in isto,
Qui me nunc coquit acriore flamma,
Quam quae Trinacria aestuat sub Aetna.
Quare, si quid amas meam salutem,
Ne me spe reditus tui usque et usque
Defraudes, precor; aut tu enim mederi,
Aut nemo poterit meo dolori,
Qui me nunc coquit acriore flamma,
Quam quae Trinacria aestuat sub Aetna.

<11> Ad Venerem

Vir tuus Anchises, quem propter saepe solebas

„Kim ty jesteś? Skąd przybywasz? Czego sobie życzysz?". Czyż nie znasz dobrze tego utartego zwrotu: „Biedak nie będzie miał żadnego przyjaciela"?

NA WIZERUNEK MARIANA Niewielką w tym pociechę zostawiasz swym przyjaciołom, Marianie, że odmalowano cię na obrazie godnym Apellesa. Sam dążysz śpiesznie przez Morze Jońskie do Azji i do miejsca, w którym narodziło się zbawienie rodzaju ludzkiego. Niech ci bogowie ześlą pomyślne wiatry, z których korzystając, powróć zdrów i cały do twej ojczyzny i przyjaciół.

DO ANDRZEJA PATRYCEGO Nie ma nikogo, kogo chciałbym widzieć bardziej niż ciebie, mój Patrycy, w tym cierpieniu, które mnie teraz trawi sroższym płomieniem niż ten, który goreje pod trynakryjską Etną. Dlatego jeśli miłe ci choć trochę moje dobro, nie zwódź mnie bez przerwy nadzieją twego powrotu, bo albo ty, albo nikt nie zdoła zaradzić memu cierpieniu, które mnie teraz trawi sroższym płomieniem niż ten, który goreje pod trynakryjską Etną.

DO WENUS Twój mąż Anchizes, dla którego, Wenero, miałaś kiedyś zwyczaj często

https://rcin.org.pl

Antehac Idaeum littus adire, Venus,
Hunc tibi iam tremulo nigrum de vertice crinem
Aetatis posuit praeteritae reliquum.
O dea, namque potes, primam aut mihi redde iuventam,
Aut veluti iuvenem, sic tueare senem.

<12> In convivium

Quae nunc dicuntur convivia, conbibia olim
Dicta puto, hoc siquidem symposium est proprie.
Affinis genuinum invertit littera sensum,
Ni quis id esse putet vivere, quod bibere.

<13> In Bacvarum citharoedum

Orpheus in silvis, in aquis moduletur Arion;
Mulceat hic pisces, mulceat ille feras.
Tu urbibus in mediis cane, Bacvare: nemo etenim te
Dignior humanis auribus esse potest.

<14> De Anna

Illud nomen amo, quod seu legisse Latino,
Seu velis Hebraeo more, perinde sonat.

<15> In Bacchum

[R2v] Laeti

przybywać na wybrzeże u podnóża Idy, ofiarował ci ten czarny włos z trzęsącej się już głowy jako coś, co pozostało z minionego okresu życia. O bogini, przecież to potrafisz: albo przywróć mi dawną młodość, albo troszcz się tak samo o starca, jak o młodzieńca.

NA UCZTĘ Ucztę, którą teraz nazywa się *convivium* [„współ-życiem"], nazywano dawniej, jak sądzę, *conbibium* [„współ-piciem"], bo to właściwie oznacza wyraz *sympozjum*. Podobna litera zmieniła właściwy sens, chyba że ktoś myśli, że „żyć" to to samo co „pić".

NA LUTNISTĘ BEKWARKA Orfeusz niech gra w lasach, Arion pośród wód. Ten niech poskramia ryby, tamten leśne zwierzęta. Ty, Bekwarku, graj w miastach, gdyż nikt nie jest bardziej od ciebie godzien, by słuchały go ludzkie uszy.

O ANNIE Kocham to imię – czy chcesz je przeczytać obyczajem łacińskim, czy hebrajskim, brzmi zupełnie tak samo.

NA BACHUSA

https://rcin.org.pl

Antehac Idæum littus adire, Venus:
Hunc tibi iam tremulo nigrum de vertice crinem,
Ætatis posuit præteritæ reliquum.
O dea, namq; potes, primam aut mihi redde iuuentam,
Aut veluti iuuenem, sic tueare senem.

In Convivivm.

Quæ nunc dicuntur conuiuia, conbibia olim
Dicta puto: hoc siquidem symposium est propriè.
Affinis genuinum inuertit litteræ sensum:
Ni quis id esse putet viuere, quod bibere.

In Bacvarvm Cytharaedvm.

O Rpheus in syluis, in aquis modulatur Arion,
Mulceat hic pisces, mulceat ille feras.
Tu vrbibus in mediis cane, Bacuare: nemo etenim te
Dignior humanis auribus esse potest.

De Anna.

I Llud nomen amo, quod seu legisse Latino,
Seu velis Hebræo more, perinde sonat.

In Bacchvm.

Læti

https://rcin.org.pl

LÆti merum bibamus,
Bacchumq; concinamus:
Bacchum, patrem choreæ,
Et cantilenæ amicum.
Bacchum, ſodalem Amoris,
Chariſſimum Cytheræ.
Per quem ioci ac lepores
Et temulentia orta eſt.
Per quem moleſtiæ omnes,
Et cum dormit acris.
Pulchrê ergo temperatos
Præbent ſcyphos miniſtri:
At miſtus irretentis
Angor fugit procellis.
Vino ergo recreemur,
Curasq; ne moremur:
Quid quæſo enim in dolore
In lachrymisue fructi eſt,
Cui fas futura ſcire eſt?
Incerta vita noſtra eſt.
Potus volo choreas
Ductare, odoribusq;
Largè fluens iocoſis
Saltare cum puellis.
Per me licet volenti
Mærere ſemper: At nos

https://rcin.org.pl

Laeti merum bibamus
Bacchumque concinamus,
Bacchum patrem choreae
Et cantilenae amicum,
Bacchum sodalem Amoris,
Charissimum Cytherae,
Per quem ioci ac lepores
Et temulentia orta est,
Per quem molestiae omnes
Et cura dormit acris.
Pulchre ergo temperatos
Praebent scyphos ministri,
At mistus irretentis
Angor fugit procellis.
Vino ergo recreemur
Curasque ne moremur.
Quid, quaeso, enim in dolore
In lachrimisve fructi est?
Cui fas futura scire est?
Incerta vita nostra est.
Potus volo choreas
Ductare odoribusque
Large fluens, iocosis
Saltare cum puellis.
Per me licet volenti
Maerere semper, at nos

R3 Laeti

Radośnie pijmy wino i wspólnie opiewajmy Bachusa – Bachusa, ojca tańca i przyjaciela piosenki; Bachusa, towarzysza Amora, najdroższego Cyterejce; za jego sprawą rodzą się żarty, dowcipy i upojenie; za jego sprawą zasypiają wszystkie udręki i przykra troska. Gdy słudzy podają należycie wymieszane napoje, ucieka udręka unoszona przez niepowstrzymane wichry. Pokrzepmy się więc winem, a trosk nie zatrzymujmy. Jakiż bowiem, pytam, pożytek z bólu i łez? Komu dane jest poznać przyszłość? Nasze życie jest niepewne. Upojony, chcę prowadzić taneczne korowody, ociekając obficie wonnościami, tańczyć ze skorymi do żartu dziewczętami. Pozwalam smucić się ciągle temu, kto tego pragnie; my zaś

https://rcin.org.pl

Laeti merum bibamus
Bacchumque concinamus.

<16> In Milanionem

Milanion ego sum, teneram quem ferre puellam
Et medios inter cernitis ire canes.
Venor apros, ago cornipedes in retia cervos,
At me Amor ipse suis implicuit laqueis.

<17> De spectaculis divi Marci

Exhibiturus erat divus spectacula Marcus
Et iam pompa suam coeperat ire viam,
Cum subito nimbus tempestasque atra coorta est,
Quae vela et pictos proluit himbre deos.
Pace tua, custos Venetorum maxime, dicam:
Parva tui in caelo est, si ratio ulla tui est.

<18> Epitaphium Nicolai Firlei

Haec te urna exanimem servat, fortissime Firleu,
Ipsius Martis cuspide perdomitum.
At tua laus vivet nullis obnoxia fatis,
Donec erunt hastae, spicula, signa, tubae.

[R3v] In

radośnie pijmy wino i wspólnie opiewajmy Bachusa.

NA MILANIONA Jestem Milanion. Widzicie mnie, jak pośród sfory psów niosę młodą dziewczynę. Poluję na dziki, zapędzam w sieci obdarzone kopytami jelenie. Tymczasem Amor wplątał mnie w swe sidła.

O WIDOWISKACH ŚWIĘTEGO MARKA Oto miał święty Marek przedstawiać swe widowiska i rozpoczęły się już paradne uroczystości, gdy nagle się zachmurzyło i przyszła mroczna burza, która spłukała deszczem zasłony i malowanych bogów. Z całym szacunkiem, znakomity strażniku Wenecjan, powiem: mało się z tobą liczą w niebie, o ile w ogóle się z tobą liczą.

EPITAFIUM MIKOŁAJA FIRLEJA Ta oto urna przechowuje cię martwego, najdzielniejszy Firleju, poskromiony włócznią samego Marsa. Twoja chwała natomiast będzie żyła, nie podlegając żadnym wyrokom losu, dopóki będą istnieć włócznie, groty, chorągwie, trąby.

https://rcin.org.pl

Læti merum bibamus,
Bacchumq; concinamus.

IN MILANIONEM.

MIlanion ego ſum, teneram quem ferre puellam,
Et medios inter cernitis ire canes.
Venor apros, ago cornipedes in retia cervos,
At me Amor ipſe ſuis implicuit laqueis.

DE SPECTACVLIS D. MARCI.

EXhibiturus erat diuus ſpectacula Marcus:
Et iam pompa ſuam cœpent ire viam.
Cùm ſubito nymbus, tempeſtasq; atra coorta eſt,
Quæ vela, & pictos proluit hymbre deos.
Pace tua, cuſtos Venetorum maxime, dicam,
Parua tui in cœlo eſt, ſi natio vlla tui eſt.

EPITHAPHIVM NICOLAI FIRLEI.

HÆc te vrna exanimem ſeruat, fortiſſime Firleu,
Ipſius Martis cuſpide perdomitum.
At tua laus viuet nullis obnoxia fatis,
Donec erunt haſtæ, ſpicula, ſigna, tubæ.

IN

https://rcin.org.pl

In Amorem dormientem.

Dormis, mortales curis inſomnibus angens,
Dormis, heu, duræ proles Acidaliæ.
Nec tibi fax ardet, neruóue impulſa ſonanti
E manib. falli neſcia, arundo volat.
Alter ſit ſecurus: ego timeo, improbe, ne vel
Sopitus videas ſomnia amara mihi.

Ad Ibycvm.

SI cœnitare vis póétas, & crebrò
Potare apud te: pol, ſapientis, Ibyce,
Homines palati: pocula hæc lymphatica,
Merumq; flumen amoueri fac procul.
Seruis bibendum, ſobriéq; virgini:
Nobis Falernum ardentiumq; Cæcubum
Capacioribus iube adponi ſcyphis.
Nam ſi bibendum eſt, optimum quodq;, Ibyce,
Vinum bibendum eſt: cætera eſto ſobrius.

Ad lvcinam.

IVno Lucina, aut ſi mauis Ilithyia,
Quæ gnauidis vterum ſoluere diua ſoles.
Hæc tibi ſerta Acmon patula ſuſpendit ab orno,

Præſens

https://rcin.org.pl

<19> In Amorem dormientem

Dormis, mortales curis insomnibus angens,
Dormis, heu durae proles Acidaliae,
Nec tibi fax ardet nervove impulsa sonanti
E manibus falli nescia arundo volat.
Alter sit securus; ego timeo, improbe, ne vel
Sopitus videas somnia amara mihi.

<20> Ad Ibycum

Si cenitare vis poetas et crebro
Potare apud te, pol, sapientis, Ibyce,
Homines palati, pocula haec lymphatica
Merumque flumen amoveri fac procul
Servis bibendum sobriaeque virgini.
Nobis Falernum ardentiusque Caecubum
Capacioribus iube adponi scyphis.
Nam si bibendum est, optimum quodque, Ibyce,
Vinum bibendum est; cetera esto sobrius.

<21> Ad Lucinam

Iuno Lucina aut, si mavis, Ilithyia,
Quae gravidis uterum solvere, diva, soles,
Haec tibi serta Acmon patula suspendit ab orno.

[R4] Praesens

NA ŚPIĄCEGO AMORA Śpisz, ty, który dręczysz śmiertelników bezsennymi troskami; śpisz, potomku jakże srogiej Acydalii; nie płonie twa pochodnia ani niezawodna strzała nie wylatuje z twych rąk, pchnięta brzęczącą cięciwą. Chociaż kto inny mógłby czuć się bezpieczny, ja się lękam, że nawet uśpiony śnisz złowróżbne dla mnie sny, niecnoto!

DO IBIKUSA Jeśli pragniesz, Ibikusie, aby często ucztowali u ciebie poeci i pijali ludzie o wyrafinowanym podniebieniu, przebóg, każ zabrać jak najdalej te wodniste puchary i czystą wodę z rzeki: niech ją piją słudzy i wstrzemięźliwa dziewica. Nam zaś każ podać falerna i bardziej ognistego cekuba w kielichach, które jak najwięcej pomieszczą. Bo jeśli już pić, Ibikusie, to trzeba pić jak najlepsze wino – w innych wypadkach bądź trzeźwy.

DO LUCYNY Junono-Lucyno, albo, jeśli wolisz, Ejlejtyjo – bogini, która zwykłaś rozwiązywać łono brzemiennym! Ten wieniec zawiesił dla ciebie na rozłożystym jesionie Akmon.

https://rcin.org.pl

Praesens nitenti tu, dea, sis Crocali.
Illa quidem, lepores dum captat credulus Acmon,
E Zephyri non est flamine facta parens,
Sed tu, diva, tamen non omnia nosse labores.
Nam si infans non est hic meus, illa mea est.

<22> AD CORINNAM

Aureus himber ego latitantem nolo puellam
Fallere nec sim bos, nec fluvialis olor.
Haec ludicra Iovi sint curae, ego bina Corinnae
Aera dabo nec erit, cur volitare velim.

<23> EPITAPHIUM N<OBILIS> CRETCOVII

Hic te, Cretcovi, mors et tua fata manebant,
Dum tu omnes terras et dum maria omnia circum
Perlustras nullo defessus membra labore:
Te rapidus Ganges gelidique Borysthenis unda,
Te Tagus et Rhenus, te ripa binominis Istri
Et septemgemini viderunt ostia Nili.
Nunc concessisti magnum visurus Olympum
Aethereasque domos, ubi dis immistus inanes
Et curas, et spes hominum lamentaque rides.

<24> AD FAUSTUM

[R4v] Mor-

Ty, bogini, bądź pomocna Krokalidzie w trudach porodu. Ona, co prawda, nie wskutek powiewu Zefira została matką, podczas gdy łatwowierny Akmon ścigał zające. Lecz ty, bogini, nie staraj się wiedzieć wszystkiego. Nawet jeśli to dziecko nie jest moje, ona jest moja.

DO KORYNNY Nie chcę zwodzić ukrywającej się dziewczyny jako złoty deszcz; nie chcę być bykiem ani rzecznym łabędziem. Takimi sztuczkami niech się zajmuje Jowisz. Ja dam Korynnie dwa miedziaki i nie będę miał powodu, żeby uczyć się latać.

EPITAFIUM SZLACHETNIE URODZONEGO KRETKOWSKIEGO Tutaj, Kretkowski, czekała na ciebie śmierć i twój ostateczny los, podczas gdy ty przemierzałeś wszystkie lądy i morza ciałem niezmożonym żadnymi trudami: ciebie oglądały prędki Ganges i wody chłodnego Dniestru, Tag i Ren oraz brzeg dwuimiennego Istru i ujście siedmioramiennego Nilu. Teraz odszedłeś, aby oglądać dostojny Olimp i niebiańskie siedziby, gdzie wmieszany pomiędzy bogów śmiejesz się z próżnych ludzkich trosk, nadziei i lamentów.

DO FAUSTA

https://rcin.org.pl

Præſens nitenti tu dea ſis Crocali.
Illa quidem lepores dum captat credulus Acmon,
E Zephyri non eſt flamine facta parens.
Sed tu, Diua, tamen non omnia noſſe labores:
Nam ſi infans non eſt hic meus, illa mea eſt.

AD CORINNAM.

AVreus hymber ego latitantem nolo puellam
Fallere: nec ſim bos, nec fluuialis olor.
Hæc ludicra Ioui ſint curæ: ego bina Corinnæ
Æra dabo, nec erit cur volitare velim.

EPITHAPHIVM N. CRETCOVII.

HIc te Cretcoui, mors, & tua fata manebant,
Dum tu omnes terras, & dum maria omnia circ
Perluſtras, nullo defeſſus membra labore.
Te rapidus Ganges, gelidiq; Boryſthenis vnda,
Te Tagus, & Rhenus, te ripa binominis Iſtri,
Et ſeptemgemini viderunt oſtia Nili.
Nunc conceſſiſti magnum viſurus Olympum,
Æthereasq; domos: vbi dijs immiſtus inanes
Et curas & ſpes hominum, lamentaq; rides.

AD FAVSTVM.

Mor

https://rcin.org.pl

MOrbus amor grauis eſt: ego quãuis non amo, Fauſte
Sed quia amaui olim, nunc quoq; diſcrutior.

In Cypassim.

SOlam inuitaui, tu hircis comitata duobus
Venisti ad cœnam, fuſca Cypaſſi, meam.
Quid veſtem obtendis? cœcas quid comprimis alas,
Improbæ? ſentit eos naſus adeſſe meus.

In imaginem Andr. Dvditii.

QVis te Duditi, nouus hic expreſſit Apelles?
Quæ te tam ſolers eſt imitata manus?
Cui probitas non eſt, aut cui tua cognita virtus,
Ex facie mores æſtimet ille tuos.

Ad Petrvm.

QVi tribulos tantum agricolæ, lappasq; priori,
Et ſteriles herbas ferre ſolebat ager:
Hic tibi nunc Cererem plenis, Petre, fundit ariſtis,
Et tacitè ignauos increpat agricolas.
Nam ſi rura vacent, & iners torpeſcat arator,
Neglectus fruges non dabit vllus ager.
At ſi perpetuo vomer tibi ſplendeat vſu,

https://rcin.org.pl

Morbus amor gravis est: ego quamvis non amo, Fauste,
Sed quia amavi olim, nunc quoque discrucior.

<25> In Cypassim

Solam invitavi, tu hircis comitata duobus
Venisti ad cenam, fusca Cypassi, meam.
Quid vestem obtendis, caecas quid comprimis alas,
Improba? Sentit eos nasus adesse meus.

<26> In imaginem Andr<eae> Duditi

Quis te, Duditi, novus hic expressit Apelles?
Quae te tam solers est imitata manus?
Cui probitas non est aut cui tua cognita virtus,
Ex facie mores aestimet ille tuos.

<27> Ad Petrum

Qui tribulos tantum agricolae lappasque priori
Et steriles herbas ferre solebat ager,
Hic tibi nunc Cererem plenis, Petre, fundit aristis
Et tacite ignavos increpat agricolas.
Nam si rura vacent et iners torpescat arator,
Neglectus fruges non dabit ullus ager;
At si perpetuo vomer tibi splendeat usu,

S Vix

Miłość jest ciężką chorobą. Ja wprawdzie nie kocham, Fauście; ponieważ jednak kiedyś kochałem, jeszcze teraz cierpię męki.

DO CYPASSIS Zaprosiłem tylko ciebie, ty zaś, ciemnolica Cypassis, przyszłaś do mnie na ucztę w towarzystwie dwóch capów. Po cóż obciągasz suknię, bezecna, i zaciskasz niewidoczne pachy? Mój nos wyczuwa ich obecność.

NA WIZERUNEK ANDRZEJA DUDYCZA Cóż to za nowy Apelles przedstawił cię tutaj, Dudyczu? Cóż to za ręka, tak biegła, oddała twe rysy? Ktoś, komu nie jest znana twa cnota ani prawość, może na podstawie oblicza ocenić twe obyczaje.

DO PIOTRA Pole, które poprzedniemu gospodarzowi zwykło rodzić tylko ciernie, łopiany i niepożyteczne zielsko, teraz udziela ci obficie, Piotrze, pełnych kłosów Cerery i w milczeniu gani leniwych rolników. Gdy bowiem grunty będą leżeć odłogiem, a leniwy oracz gnuśnieć, żadne pole, tak zaniedbane, nie da plonów. Lecz gdy twój lemiesz będzie lśnił wskutek częstego używania,

https://rcin.org.pl

Vix capient messes horrea lata tuas.

<28> De Neaera

Acria cum dura fuerant mihi bella Neaera
Nec pacem potui foederave ulla pati.
Risit Amor teneramque iubet lachrimare puellam,
At mihi pugnaces obstupuere manus.
Tum nostro victrix iniecit brachia collo
Per noctes vinctum detinuitque duas
Nec mihi cessavit meritas infligere plagas.
At quales plagas! Cum subit, emorior.

<29> Ad Thomam

Quod „potis" in nostro, quod sit „mage" carmine, Thoma,
Praedurum censes illepidumque vocas.
Et quid agas mecum? Nobis quoque displicet ipsis,
Sed mage molliculum condere tu potis est.

<30> In hederam

O hedera, obliqua vitem complexa chorea,
Pessundas teneri dona nocens Bromii.
Nec nos, sed perdis tete, improba: tempora curet
Quisquam cingi hedera, deficiente mero?

twe przestronne spichrze z trudem pomieszczą zbiory.

O NEERZE Gdy toczyłem srogie boje z okrutną Neerą i nie mogłem ścierpieć pokoju ani żadnych rozejmów, zaśmiał się Amor i kazał młodej dziewczynie zapłakać, a moje waleczne ręce oniemiały. Wówczas zwyciężczyni zarzuciła mi ramiona na szyję i więziła mnie, spętanego, przez dwie noce, nieustannie zadając mi zasłużone ciosy. I to jakie ciosy! Umieram na samą myśl.

DO TOMASZA To, że w moich wierszach występują „możebne" i „nader", oceniasz, Tomaszu, jako niezręczne i pozbawione wdzięku. Po cóż się ze mną spierasz? Nawet mnie się to nie podoba, ale jest możebne, że ty stworzysz coś nader uroczego.

NA BLUSZCZ O bluszczu, obejmujący winorośl w pokrętnym tańcu! Przynosisz szkodę, niszcząc dary delikatnego Bromiosa. Nie mnie gubisz, lecz siebie, niegodziwcze: któż bowiem będzie chciał uwieńczyć skronie bluszczem, gdy wina zabraknie?

https://rcin.org.pl

Vix capient meſſes horrea lata tuas.

De Neaera.

ACria cum dum fuerunt mihi bella Neæra,
Nec pacem potui, fœderaué ulla pati.
Riſit Amor, teneramq; iubet lachrymare puellam,
At mihi pugnaces obſtupuere manus.
Tum noſtro victrix iniecit brachia collo,
Per noctes vinctum detinuitq; duas.
Nec mihi ceſſauit meritas infligere plagas,
At quales plagas? cùm ſubit, emorior.

Ad Tomam.

QVòd potis in noſtro, quòd ſit mage carmine Toma,
Prædurum cenſes, illepidumq; vocas.
Et quid agas mecum? nobis quoque diſplicet ipſis,
Sed mage molliculam condere tu potis es.

In Hederam.

O Hedera, obliqua vitem complexa chorea,
Peſſundas teneri dona nocens Bromij.
Nec nos, ſed perdis tete improba: tempora curet
Quisquam cingi hedera, deficiente mero.

DE

https://rcin.org.pl

De Lyco.

Formoſam Chionem, denos niſi ſolueret aureos,
Infelix cùm non poſſet habere Lycus.
Hoc vnum precib. multis contendit ab illa,
Vt ſaltem in peluim meieret ipſa ſuam.
Quod cùm impetraſſet, remo ſalſa æquora verrens,
Ius edę, nam cana eſt, inquit amice, caro.

Ad Fabvllvm.

TArdè procedunt foricœnia noſtra, Fabulle,
Quid mirum? cœnat ſæpe poëta domi.

Ad Petrvm Royzivm.

VLtima te produxit Iberia docte Royzi,
Erudijt Latium, Sarmatis ora fouet.
Nec gens vlla adeò eſt à nobis diſsita, quò non
Ingenij penetret fama ſecunda tui.
Ni prior hoc alter voluiſſet nomine dici,
Mundanum ciuem dicere te potenum.

Epitaphivm Andr. Selislavii.

HVnc Seliſlauio tumulum poſuere ſodales,

https://rcin.org.pl

<31> De Lyco

Formosam Chionem, denos nisi solveret aureos,
Infelix cum non posset habere Lycus,
Hoc unum precibus multis contendit ab illa,
Ut saltem in pelvim meieret ipsa suam.
Quod cum impetrasset, remo salsa aequora verrens
„Ius ede, nam cara est – inquit – amice, caro”.

<32> Ad Fabullum

Tarde procedunt foricenia nostra, Fabulle.
Quid mirum? Cenat saepe poeta domi.

<33> Ad Petrum Royzium

Ultima te produxit Iberia, docte Royzi,
Erudiit Latium, Sarmatis ora fovet.
Nec gens ulla adeo est a nobis dissita, quo non
Ingenii penetret fama secunda tui.
Ni prior hoc alter voluisset nomine dici,
Mundanum civem dicere te poteram.

<34> Epitaphium Andr<eae> Selislavii

Hunc Selislavio tumulum posuere sodales

S2 Defle-

O LIKUSIE Ponieważ nieszczęsny Likus nie mógł zdobyć pięknej Chiony, o ile nie zapłaciłby dziesięciu denarów, licznymi prośbami starał się uzyskać to jedno: aby nasikała do jego miski. Gdy to osiągnął, rzekł, żeglując wiosłem po słonym morzu: „Jedz, przyjacielu, rosół, bo mięso jest drogie”.

DO FABULLUSA Powoli przybywa mi tych foriceniów, Fabullusie. Cóż się dziwić? Często poeta w domu wieczerza.

DO PIOTRA ROJZJUSZA Uczony Rojzjuszu, zrodziła cię najodleglejsza Iberia, wykształciło Lacjum, a żywi sarmacka kraina. Żaden też lud nie żyje od nas tak daleko, by nie dotarła tam szczęśliwa sława twego talentu. Gdyby już wcześniej ktoś inny nie posłużył się tym mianem, mógłbym cię nazwać obywatelem świata.

EPITAFIUM ANDRZEJA ŻELISŁAWSKIEGO Ten nagrobek położyli Żelisławskiemu towarzysze.

https://rcin.org.pl

Defletusque tulit dona suprema cinis.
Vobis, crudeles homicidae, nemo sit olim,
Qui donet lachrimas iniciatve solum.

<35> In imaginem suam

Talis eram, cum me lento torqueret amore
Decantata meis Lydia carminibus.
Pictorem metui, cum vultum pingere vellet,
Ne gemitus una pingeret ille meos.

<36> Ad Nicolaum Firleum

Redditus es nobis tandem, optatissime Firleu,
A populis rediens sospes Hyperboreis.
Tecum prisca fides et amans dea candida veri,
Et pudor et rediit non simulatus amor.
Felices agri, domino gaudete recepto;
Gaude, vicini, tu quoque, ripa Vepri!

<37> In victoriam Nicophontis

Tauri profunda colla humerosque ferreos
Atlantis et comam Herculis et barbam hispidam,
Leonis aspectum trucem Milesii
Gigantis aspexit neque ipse Iuppiter

[S2v] Interri-

Opłakiwane prochy otrzymały ostatni dar. Obyście wy, okrutni zabójcy, nigdy nie mieli nikogo, kto wylałby łzy lub rzucił grudkę ziemi.

NA SWÓJ WIZERUNEK Taki byłem, gdy mnie dręczyła opieszałą miłością Lidia, opiewana w mych pieśniach. Lękałem się, aby malarz, chcąc namalować moje oblicze, nie namalował wraz z nim moich westchnień.

DO MIKOŁAJA FIRLEJA Wreszcie zostałeś nam przywrócony, upragniony Firleju, gdy zdrów i cały powróciłeś od hiperborejskich ludów. Wraz z tobą powróciły dawna wierność i szczera bogini, miłująca prawdę, a także przyzwoitość i nieudawana miłość. Szczęśliwe pola, radujcie się, witając pana; raduj się i ty, brzegu pobliskiego Wieprza!

NA ZWYCIĘSTWO NIKOFONTA Na potężny kark byka, na żelazne barki Atlasa, na włos i kędzierzawą brodę Herkulesa oraz na dziki jak u lwa wzrok milezyjskego olbrzyma nie mógł patrzeć bez trwogi nawet sam Jowisz,

https://rcin.org.pl

Deſletuſq; tulit dona ſuprema cinis.
Vobis crudeles homicidæ nemo ſit olim,
Qui donet lacbrymas, injciatúe ſolum.

In imaginem svam.

TAlis eram, cùm me lento torqueret amore
Decantata meis Lydia carminib.
Pictorem metui, cùm vultum pingere vellet,
Ne gemitus vnà pingeret ille meos.

Ad Nicolavm Firlevm.

REdditus es nobis tandem optatiſſime Firleu,
A populis rediens ſoſpes Hyperboreis.
Tecum priſca fides, & amans dea candida veri,
Et pudor, & rediit non ſimulatus amor.
Felices agri, domino gaudete recepto,
Gaude vicini, tu quoq; ripa, Vepri.

In victoriam Nicophontis.

TAuri profunda colla, humeroſq; ferreos
Atlantis, & comam Herculis, & barbam biſpidã.
Leonis aſpectum trucem Mileſii
Gigantis, aſpexit neq; ipſe Iuppiter

Interi-

https://rcin.org.pl

Interritus, cùm victor euaſit gnaui
Ceſtu in corona Nicophon Olympia.

AD PHILIPPVM PADNEVIVM.

CVM pax vigeret aurea,
Enſemq; Mars reconditum
Carpi ſinebat improba
Ærugine, & pigro ſitu:
Et nos, Philippe, Tbeiam
Anacreontis ad lyram
Non inuenuſta luſimus
Dictante Phœbo carmina.
Nunc victa tympanis fides,
Frementibuſq; claſsicis
Obmutuit prorſus, neque
Vocem datura priſtinam
Videtur vſq;, dum nouis
Auctus triumphis boſtico
Auguſtus erigat ſolo
Victor trophæum nobile.
Hunc, inſidens, ô roſcidis
Aurora bigis, lucidum
Adferre feſtina diem.
Cùm liber arcu Gnoſio
Plectrum reſumat aureum,

https://rcin.org.pl

Interritus, cum victor evasit gravi
Caestu in corona Nicophon Olympia.

<38> Ad Philippum Padnevium

Cum pax vigeret aurea
Ensemque Mars reconditum
Carpi sinebat improba
Aerugine et pigro situ,
Et nos, Philippe, Teiam
Anacreontis ad lyram
Non invenusta lusimus
Dictante Phoebo carmina.
Nunc victa tympanis fides
Frementibusque classicis
Obmutuit prorsus neque
Vocem datura pristinam
Videtur, usque dum novis
Auctus triumphis hostico
Augustus erigat solo
Victor trophaeum nobile.
Hunc, insidens o roscidis
Aurora bigis, lucidum
Adferre festina diem,
Cum liber arcu Gnossio
Plectrum resumat aureum

S3 Fugamque

gdy Nikofon odniósł w ciężkiej walce na pięści zwycięstwo dające olimpijski wieniec.

DO FILIPA PADNIEWSKIEGO Gdy kwitł złoty pokój, a Mars pozwalał, by odłożony na stronę miecz zżerała zuchwała rdza i gnuśna bezczynność, wówczas i ja, Filipie, układałem do wtóru tejskiej liry Anakreonta niepozbawione wdzięku pieśni, które dyktował Febus. Teraz lutnia, zagłuszona przez bębny i huczące trąby bojowe, całkiem zamilkła i nie wydaje się, by miała zabrzmieć dawnym dźwiękiem, dopóki zwycięski August, rozsławiony nowymi triumfami, nie postawi na ziemi znakomitego pomnika zwycięstwa. Przynieś jak najprędzej, zasiadająca na perlącym się od rosy wozie Auroro, ten pełen blasku dzień, kiedy chluba Muz, Apollo, wolny od gnozyjskiego łuku, weźmie znów do ręki złoty plektron

https://rcin.org.pl

Fugamque Moschi concinat
Apollo, Musarum decus.

<39> EPITAPHIUM N<OBILIS> CERASINI

Hoc te marmor habet cultorem iuris et aequi,
Postquam oculos clausit mors, Cerasine, tuos.
Iustitia et Pietas planxerunt pectora palmis
Et posuere sacram te moriente comam.

<40> IN IMAGINEM ANDR<EAE> PATRICII

Ut faciem haec pictura tuam, Patrici, oraque reddit,
Sic tu animum scriptis exprimis ipse tuis.
Sed pictura situ longoque abolebitur aevo,
Aeterna ingenii sunt monumenta tui.

<41> IN DIVITEM SUPERBUM

Multa potest etiam praeter spem vertere daemon:
Evehit ille humiles, deprimit ille duces.
Et tuus hic in nervum erumpet denique fastus,
Aurea nunc quamvis flumina possideas.
Non humiles malvas, non iuncos turbo, sed altas
Sternit humi quercus, sternit humi platanos.

<42> CONFESSIO

[S3v] Tempus

i będzie opiewał ucieczkę Moskwicina.

EPITAFIUM SZLACHETNEGO CERAZYNA Ten oto marmur okrywa cię, Cerazynie, jako czciciela prawa i godziwości, gdy już śmierć zamknęła twe oczy. Gdy umarłeś, Sprawiedliwość i Bogobojność biły się w piersi z żalu i złożyły w ofierze kosmyki włosów.

NA WIZERUNEK ANDRZEJA PATRYCEGO Jak ten obraz, Patrycy, oddaje twoje oblicze i postać, tak ty sam wyrażasz swój umysł w pismach. Obraz jednak zniszczeje pod wpływem długiego czasu i pleśni, a pomnik twego talentu jest wieczny.

NA PYSZNIĄCEGO SIĘ BOGACZA Bóstwo potrafi pokierować wieloma sprawami nawet wbrew oczekiwaniom: wywyższa ludzi niskiego stanu, a poniża książąt. Również ta twoja pycha kiedyś dozna klęski, chociaż teraz posiadasz złotodajne rzeki. Wicher nie niskie malwy, nie sitowie, lecz powala na ziemię wyniosłe dęby, powala na ziemię platany.

SPOWIEDŹ

https://rcin.org.pl

Fugamq; Moſchi concinat
Apollo Muſarum decus.

EPITAPHIVM N. CERASINI.

HOc te marmor habet cultorem iuris, & æqui,
Poſtquam oculos clauſit mors, Ceraſine, tuos.
Iuſtitia, & pietas planxerunt pectora palmis,
Et poſuere ſacrum te moriente comam.

IN IMAGINEM ANDR. PATRICII.

VT faciem hæc pictura tuam, Patrici, oniq; reddit.
Sic tu animum ſcriptis exprimis ipſe tuis.
Sed pictum ſitu, longoq; abolebitur æuo,
Æterna ingenii ſunt monumenta tui.

IN DIVITEM SVPERBVM.

MVlta poteſt etiam præter ſpem vertere dæmon,
Euehit ille humiles, deprimit ille duces.
Et tuus hic in neruum erumpet deniq; faſtus,
Aurea nunc quamùis flumina poſſideas.
Non humiles maluas, non iuncos turbo, ſed altas
Sternit humi quercus, ſternit humi platanos.

CONFESSIO.

Tempus

https://rcin.org.pl

TEmpus adeſt, omnes ſua cùm delicta fatentur,
Et veniam ſuperos ſupplice voce petunt.
Nec mihi fas ⁊veterum ritus ſpreuiſſe parentum,
Dicendum eſt, quicquid pectora cœca premunt.
Non didici impuri peruerſum dogma Gnathonis,
Aiunt, aio: negant rurſus, & ipſe nego.
Sed quæ cum vero mihi conſentire ⁊videntur,
Hæc demum affirmo: ſin minus, ⁊viſa, nego.
Non opib. quenquam, neq; fluuo metior auro,
Sed quàm quisq; probus, tam mihi charus erit.
Rem ultione mala nolim auctam, ferre ſuperbos
Non poſſum, & tantùm curo placere bonis.
Talia dicentem deus audiit, atq; ita fatur,
Semper egebis: ita hæc culpa pianda tibi eſt.

In Natalem Regivm.

HIC te, Auguſte, dies materna excepit ab aluo,
Et lucis fecit participem æthereæ.
Vt cùm acceſſiſſet primæ ⁊vigor ille iuuentæ,
Inuicta gereres regia ſceptra manu.
Et tibi ſeruiret, quicquid ſicca aſpicit Arctos
Albim inter, pignis atq; Mæotis aquas.
Dii faciant, hæc lux redeat tibi proſpera ſemper,
Et venias clari ſerus in aſtra poli.

AD

https://rcin.org.pl

Tempus adest, omnes sua cum delicta fatentur
Et veniam superos supplice voce petunt.
Nec mihi fas veterum ritus sprevisse parentum,
Dicendum est, quicquid pectora caeca premunt.
Non didici impuri perversum dogma Gnathonis:
„Aiunt, aio; negant rursus, et ipse nego",
Sed quae cum vero mihi consentire videntur,
Haec demum affirmo; sin minus, usque nego.
Non opibus quenquam neque fulvo metior auro,
Sed quam quisque probus, tam mihi charus erit.
Rem ratione mala nolim auctam. Ferre superbos
Non possum et tantum curo placere bonis.
Talia dicentem Deus audiit atque ita fatur:
„Semper egebis; ita haec culpa pianda tibi est".

<43> In natalem regium

Hic te, Auguste, dies materna excepit ab alvo
Et lucis fecit participem aethereae,
Ut cum accessisset primae vigor ille iuventae,
Invicta gereres regia sceptra manu
Et tibi serviret, quicquid sicca aspicit Arctos
Albim inter pigras atque Maeotis aquas.
Di faciant haec lux redeat tibi prospera semper
Et venias clari serus in astra poli.

[S4] Ad

Nadchodzi czas, gdy wszyscy wyznają swoje przewinienia i pełnym pokory głosem proszą niebian o przebaczenie. Nie godzi mi się wzgardzić obyczajem dawnych ojców. Muszę powiedzieć, co mi ciąży w głębi serca.

Nie przyswoiłem sobie przewrotnej zasady Gnatona: „Twierdzą, i ja twierdzę. Gdy zaś przeczą, to i ja przeczę", lecz twierdzę jedynie to, co wydaje mi się zgodne z prawdą; jeśli nie, całkowicie temu zaprzeczam. Nie szacuję nikogo na podstawie bogactw ani płowego złota, lecz każdy będzie mi drogi wedle tego, jak jest prawy. Nie chcę majątku powiększonego oszustwem. Nie mogę ścierpieć pysznych i dbam tylko o to, by podobać się dobrym. Bóg wysłuchał tego, co powiedziałem i tak rzekł: „Będziesz zawsze ubogi; tak musisz odpokutować tę winę".

NA DZIEŃ URODZIN KRÓLEWSKICH Ten dzień, Auguście, przyjął cię z łona matki i uczynił uczestnikiem niebiańskiego światła, abyś osiągnąwszy ów wigor, oznakę pierwszej młodości, dzierżył niezwyciężoną ręką królewskie berło i aby ci służyło wszystko, na cokolwiek spogląda sucha Niedźwiedzica pomiędzy Łabą a leniwymi wodami meockimi. Bogowie niech sprawią, by co roku pomyślnie wschodził dla ciebie ten dzień i abyś późno trafił pomiędzy gwiazdy jasnego nieba.

https://rcin.org.pl

<44> Ad Nic<olaum> Radivilum

Longum examen apum fugiens alvearia nota
Sub laribus posuit cerea castra tuis
Teque suo testem gaudent adhibere labori,
Dum vacuis condunt mel, Radivile, favis.
Haud equidem ratio temere insita creditur illis,
Nam, virtuti ubi honos sit meritisque, vident.

<45> Ad eundem

Graecia sopiti dum nectar in ore Periclis
Congestosque refert ambitiosa favos,
Efficit, ut tectis nobiscum habitare sub isdem
Melliferas mirum non videatur apes.
Nos haec miramur, neque enim hîc sonipesve faberve
Visus habere alas saxave inire choros.

<46> Ad Candidulum

Seu tu Myscovii ad mensam conviva recumbis,
Candidule, et digitis pocula plena tenes,
Seu satur exspectas, dum vespertina revertat
Promissa adportans gaudia Demophila,
Salve: me aequales inter facunda bibentem
Pieris immemorem non sinit esse tui.

DO MIKOŁAJA RADZIWIŁŁA Wielki rój pszczół, uciekając z dobrze sobie znanych pasiek, założył woskowy obóz w twoim domostwie. Cieszą się one, że obrały cię za świadka swego trudu, Radziwille, gdy gromadzą miód w pustych plastrach. Nie bez przyczyny uważa się, że mają wrodzony rozum, widzą bowiem, gdzie okazuje się cześć cnocie i zasługom.

DO TEGOŻ Skoro żądna zaszczytów Grecja opowiada, że w ustach śpiącego Peryklesa znalazły się plastry pełne miodu, sprawia, że nie powinno się wydawać dziwne, iż wraz z nami mieszkają pod tym samym dachem miododajne pszczoły. My jednak się dziwimy, nie widać tu bowiem ani skrzydlatego rumaka, ani skrzydlatego kowala, ani skał, które ruszają do tańca.

DO KANDIDULUSA Bądź pozdrowiony, Kandidulusie, czy zasiadasz jako współbiesiadnik przy stole Myszkowskiego i bierzesz w palce pełne kielichy, czy też nasyciwszy się, wyczekujesz, aż wieczorem powróci Demofila, niosąca z sobą obiecane radości: wymowna Pieryda nie pozwala mi, pijącemu pośród równych, zapomnieć o tobie.

https://rcin.org.pl

AD NIC. RADIVILVM.

LOngum examen apum fugiens alucaria nota,
Sub larib. poſuit cerea caſtra tuis.
Téq; ſuo teſtem gaudent adhibere labori,
Dum vacuis condunt mel, Radiuile, fauis.
Haud equidem natio temerè inſita creditur illis,
Nam virtuti vbi bonos ſit, meritisq; vident.

AD EVNDEM.

GRæcia ſopiti dum nectar in ore Periclis,
Congeſtoſq; refert ambitioſa fauos.
Efficit vt tectis nobiſcum habitare ſub ijſdem
Melliferas mirum non videatur apes.
Nos hæc miramur: neq; enim hîc ſonipesúe, faberúe
Viſus habere alas, ſaxaúe inire choros.

AD CANDIDVLVM.

SEu tu Miſcouij ad menſam conuiua recumbis,
Auveli *Candidule, & digitis pocula plena tenes:*
Seu ſatur expectas, dum veſpertina reuertat
Promiſſa adportans gaudia Demophila,
Salue: me æquales inter facunda bibentem
Pieris immemorem non ſinit eſſe tui.

IN

https://rcin.org.pl

In Coronam.

Marcuit heu, ſubitò mea florens illa corona,
Quam modò Parnaſi vertice detuleram.
Marcuit, ingratum ſimul attigit inſcia tempus:
Nunc me, Phœbe, tui, Pieridumq; pudet.

Epithaphium Stenelai.

INter mille neces, & mille pericula Martis
Verſanti aſſiduè fors fuit æqua tibi.
Hanc tamen expertus, Stenelaè, es deniq; acerbam,
Cùm nil, quàm fuerant arma timenda minus.
At tibi ſi ponenda fuit per vulnera vita,
Ante aquilas malles quàm cecidiſſe tuas.

Ad Iacobvm Gorscivm.

HVc etiam, campos quà proſpicit Ilſa fenices,
Per rapidos amnes, Gorſci, perq; inuia ſaxa
Nuntia factorum peruenit fama tuorum.
Nempe vt pro Cicerone micantia ſumpſeris arma,
In medium q; audax proceſſeris æquor, vbi hoſtem,
Ipſo augente animos Cicerone fauenteq; cœptis,
Lucta multiplici, Romanæq; arte paleſtræ,
Victor humi proſtraſti, & palmam ritè tuliſti:

https://rcin.org.pl

<47> In coronam

Marcuit, heu, subito mea florens illa corona,
Quam modo Parnassi vertice detuleram,
Marcuit, ingratum simul attigit inscia tempus.
Nunc me, Phoebe, tui Pieridumque pudet.

<48> Epitaphium Stenelai

Inter mille neces et mille pericula Martis
Versanti assidue fors fuit aequa tibi.
Hanc tamen expertus, Stenelae, es denique acerbam,
Cum nil quam fuerant arma timenda minus.
At tibi si ponenda fuit per vulnera vita,
Ante aquilas malles quam cecidisse tuas!

<49> Ad Iacobum Gorscium

Huc etiam, campos qua prospicit Ilsa feraces,
Per rapidos amnes, Gorsci, perque invia saxa
Nunctia factorum pervenit fama tuorum,
Nempe ut pro Cicerone micantia sumpseris arma
In mediumque audax processeris aequor, ubi hostem,
Ipso augente animos Cicerone faventeque coeptis,
Lucta multiplici Romanaeque arte palaestrae
Victor humi prostrasti et palmam rite tulisti;

NA WIENIEC Ach, jak nagle uwiądł ten mój kwitnący wieniec, który niedawno przyniosłem ze szczytu Parnasu! Uwiądł, gdy tylko, nie zdając sobie z tego sprawy, dotknął niewdzięcznych skroni. Teraz, Febie, wstyd mi przed tobą i przed Pierydami.

EPITAFIUM STENELAUSA Gdy obracałeś się ustawicznie pośród tysiąca śmierci i tysiąca niebezpieczeństw Marsa, los był dla ciebie łaskawy. W końcu jednak doświadczyłeś jego wrogości, Stenelausie, gdy niczego nie trzeba było się mniej obawiać niż oręża. Ty zaś, skoro już miałeś oddać życie wskutek ran, o ileż bardziej wolałbyś zginąć pod swymi orłami!

DO JAKUBA GÓRSKIEGO Górski, również tu, gdzie Iłża spogląda na żyzne pola, przez bystre rzeki, przez skaliste bezdroża dociera fama, głosząca twe czyny. Bo porwawszy lśniący miecz w obronie Cycerona, wyszedłeś śmiało na środek placu boju; tam, gdy sam Cyceron dodawał ci ducha i sprzyjał twym zamiarom, obaliłeś wroga na ziemię, walcząc na różne sposoby rzymską sztuką zapaśniczą, i słusznie otrzymałeś palmę zwycięstwa.

https://rcin.org.pl

Ille autem ingenti perculsus corda dolore,
Ne toties vultum victoris et ora videret,
Tristis ad extremae concessit flumina Vartae,
Taurus uti pugna inferior cornuque revulso
Excedit campo tacitus caecasque ferarum
Abdit se in latebras, victorem armenta sequuntur.
Macte animo, Gorsci, caelum tua gloria scandit!
Quantus enim Alcides domito Busiride, quantus
Tergemino custode Orci fumantis abacto,
Tantus tu Helvidio simul et Vigilante poeta
Viribus ingenii victis linguaque diserta.

<50> Ad Pholoen

Ad vitam revocata Venus Titane perempto
Cum fuerit, mihi te sistere pollicita es.
Nec nostras, Pholoe, fallas oculissima speres,
Nam sine te magna sum miser in rutuba.

<51> In Postumum

„Hoc pergraecari est" – inquis, cum, Postume, potas.
Pertodescari est notius et patrium.

<52> Ad episc<opum> Crac<oviensem>

[Tv] Nec

Tamten zaś, gdy jego serce przeszył ogromny ból, nie chcąc tylekroć oglądać oblicza zwycięzcy, ze smutkiem uszedł ku najdalszym wodom Warty jak byk, który okazawszy się gorszym w walce, ze złamanym rogiem schodzi z placu i w milczeniu chowa się w sekretnych kryjówkach zwierząt, stada zaś podążają za zwycięzcą. Dalej więc mężnie, Górski; twoja chwała wstępuje do nieba! Jak wielki był bowiem Alcydes, gdy pokonał Buzyrysa, jak wielki był, gdy uprowadził trójgłowego stróża dymiącego Orkusa, tak ty jesteś wielki, pokonawszy Helwidiusza i poetę Wigilancjusza potęgą umysłu i wymownym językiem.

DO FOLOE Obiecałaś mi, że gdy Wenus wróci do życia po śmierci Tytana, przyjdziesz do mnie. Nie zawiedź moich nadziei, Foloe, źrenico mego oka; nieszczęsny, bez ciebie jestem pełen niepokoju.

DO POSTUMUSA „To taki grecki obyczaj" – mówisz, gdy pijesz, Postumusie. Należy raczej sądzić, że niemiecki, ojczysty.

DO BISKUPA KRAKOWSKIEGO

https://rcin.org.pl

Ille autem ingenti perculſus corda dolore,
Ne toties vultum victoris & omen videret,
Triſtis ad extremæ conceſſit flumina Vartæ.
Taurus vti pugna inferior, cornúq; reuulſo
Excedit campo tacitus, cœcaſq; ferarum
Abdit ſe in latebras, victorem armenta ſequuntur.
Macte animo, Gorſci, cœlum tua gloria ſcandit,
Quantus enim Alcides domito Buſyride, quantus
Tergemino cuſtode Orci fumantis abacto
Tantus tu Heluidio, ſimul & vigilame pœta
Virib. ingenij victis, linguaq; diſerta.

AD PHOLOEN.

AD vitam reuocata Venus Titane peremptо
Cùm fuerit, mihi te ſiſtere pollicita es.
Nec noſtros, Pholoe, fallax oculiſſima ſperes,
Nam ſine te magna ſum miſer in rutuba.

IN POSTHVMVM.

HOc pergræcari eſt, inquis, cùm Poſtume, potas:
Pertodeſcari eſt notius, & patrium.

AD EPISC. CRAC.

Nec

https://rcin.org.pl

NEc tibi ego vſui eques, nec ſum pedes, vnice præſul
Quare inſit noſtro nullus in ore pudor.
Non modo ſi vlla à te depoſcam præmia, ſed ſi
Sperem etiam, merito non patiente meo.
At formica memor venientis ſedula brumæ
Hinc æſtiuam, atq; hinc congerit vſq; penum.
Nimirum exemplum mortalib. vtile præbens,
Vt dum ætas patitur, dumq; virent genua,
Prouideant ægræ ſedemq;, cibumq; ſenectæ:
Res eſt & miſeri, & turpis egere ſenem.
Ignoſces igitur, ſi cùm prope frigidus annus
Inſtet, ſim certo de Lare ſollicitus.
Nec me per pelagus nantem cum mercib. aureis
Deprendent Euri, præcipitesue Noti:
Fortiter innixus ſtiuæ patrio boue ternum
Verſabo, & noſtris ſedulus arua colam.
Quòd ſi læta Ceres cultos veſtiuerit agros,
Nec ſpes vota auidi luſerit agricolæ:
Non mihi diſpliceat Phœbæa reſumere plectra,
Carmenq; agricolis concinuiſſe dijs.
At tibi ſi vlla mei ſeſe memor offeret hora,
Hac me contentum viuere ſorte ſcies.

AD PETRVM ROYZIVM.

QVæ hæc eſt inuidia, ô Phœbo dilecte Royzi,

https://rcin.org.pl

Nec tibi ego usui eques, nec sum pedes, unice praesul,
Quare insit nostro nullus in ore pudor,
Non modo si ulla a te deposcam praemia, sed si
Sperem etiam, merito non patiente meo.
At formica memor venientis sedula brumae
Hinc aestivam atque hinc congerit usque penum,
Nimirum exemplum mortalibus utile praebens,
Ut dum aetas patitur dumque virent genua,
Provideant aegrae sedemque cibumque senectae:
Res est et misera, et turpis egere senem.
Ignosces igitur, si cum prope frigidus annus
Instet, sim certo de lare sollicitus.
Nec me per pelagus nantem cum mercibus aureis
Deprendent Euri praecipitesve Noti:
Fortiter innixus stivae patrio bove terram
Versabo et rastris sedulus arva colam.
Quod si laeta Ceres cultos vestiverit agros
Nec spes vota avidi luserit agricolae,
Non mihi displiceat Phoebea resumere plectra
Carmenque agricolis concinuisse diis.
At tibi si ulla mei sese memor offeret hora,
Hac me contentum vivere sorte scies.

<53> Ad Petrum Royzium

Quae haec est invidia, o Phoebo dilecte Royzi,

T2 Ut

Nie służę ci ani jako konny, ani jako piechur, wyjątkowy biskupie, toteż żaden wstyd nie okrywa mojego oblicza – ani z tego powodu, bym miał od ciebie żądać jakiejś nagrody, ani nawet z tego, bym się jej miał spodziewać, a nie zasłużyłbym. Zapobiegliwa mrówka natomiast to tu, to tam zbiera w lecie zapasy w obliczu nadchodzącej zimy. Zaiste, daje ludziom pożyteczny przykład, że dopóki pozwala na to wiek, dopóki mają siłę w nogach, powinni się starać zapewnić sobie wikt i mieszkanie na chorowitą starość: to opłakany i haniebny los, gdy starzec cierpi biedę. Wybacz więc, że skoro nadciąga zimna pora, zatroszczę się o bezpieczne mieszkanie. Nie zaskoczą mnie, płynącego przez morze ze złotodajnymi towarami, Eury i gwałtowne Notusy. Mocno dzierżąc rączkę pługa, będę orał ziemię ojcowskim wołem i będę ją pracowicie spulchniał motyką. A jeśli urodzajna Cerera odzieje swą szatą zadbane pola, a nadzieja nie zadrwi z oczekiwań chciwego rolnika, nie bez przyjemności wezmę znów w dłonie plektron Feba i zaśpiewam pieśń bogom opiekującym się uprawą ziemi. A jeśli nadarzy ci się jakaś chwila, która ci o mnie przypomni, będziesz wiedział, że jestem zadowolony z takiego sposobu życia.

DO PIOTRA ROJZJUSZA Cóż to za zły urok, o umiłowany przez Feba Rojzjuszu,

https://rcin.org.pl

Ut cum Socraticis sermonibus et sale multo
Me respersisses primum, spumantibus idem
Mox pateris plenoque incautum immerseris auro,
Aurea ut illa quidem tua dicta omnesque lepores
Exciderint mi animo neque quicquam praeter Iacho
Plena domum attulerim et somno nutantia membra!

<54> Ad Sulpicium

Quid persequi est necesse tot laudes tuas?
Orator ipse es et ministrum, sit nisi
Scriba aut poeta, Sulpici, nullum foves.

<55> Ad Diodorum

Dormis, o Diodore, atqui scyphus ipse vocat te:
„Evigila vitam seminecemque fuge!
Ne mihi parcus ames dici, sed mersus Iaccho
Ad genua usque merum non bene firma bibe.
Longum instat tempus, cum vino erit usque carendum.
Tolle moras: variat cana senecta comam".

<56> Ad Ibycum

Heri (nisi illud somnium
Credam fuisse), heri, Ibyce,

[T2v] Inter

że gdy najpierw zasypałeś mnie sokratejskimi mowami i wieloma żartami, zaraz potem pogrążyłeś mnie, niebacznego, w pełnych po brzegi złotych czarach, tak że te twoje złote myśli i wszystkie wytworne żarty wyleciały mi z głowy i nic nie doniosłem do domu oprócz ciała pełnego daru Bachusa i chwiejącego się z powodu senności!

DO SULPICJUSZA Czyż trzeba koniecznie głosić wszystkie twe pochwały? Sam jesteś mówcą i nie utrzymujesz żadnego sługi, o ile to nie jest skryba albo poeta.

DO DIODORA Śpisz, Diodorze, a oto kielich sam cię wzywa: „Czuwaj i unikaj życia, które jest w połowie śmiercią! Nie chciej, by mówili, że mnie sobie żałujesz, lecz pogrążony w darach Bachusa pij mocne wino, aż się zachwiejesz na nogach. Nadchodzi długi czas, w którym trzeba się będzie powstrzymać od wina. Nie ociągaj się: siwa starość zmienia barwę włosów".

DO IBIKUSA Wczoraj (o ile nie powinienem sądzić, że to był sen), wczoraj, Ibikusie,

https://rcin.org.pl

Vt, cùm Socraticis ſermonib. & ſale multo
Me reſperſiſſes primùm, ſpumantib. idem
Mox pateris, plenoq; incautum immerſeris auro:
Aurea vt illa quidem tua dicta, omneſq; lepores
Exciderint mi animo, neq; quicquam præter Iacchо
Plena domum attulerim, & ſomno nutantia membra.

AD SVLPITIVM.

QVID perſequi eſt neceſſe tot laudes tuas?
Orator ipſe es, & miniſtrum, ſit niſi
Scriba, aut póéta, Sulpiti, nullum foues.

AD DIODORVM.

DOrmis, ô Diodore: atqui ſcyphus ipſe vocat te,
Euigila, vitam ſemineceméq; fuge.
Ne mihi parcus ames dici, ſed merſus Iacchо
Ad genua vſq; merum non bene firma bibe.
Longum inſtat tempus, cùm vino erit vſq; carendum,
Tolle moras: variat cana ſenecta comam.

AD IBYCVM.

HERI, (niſi illud ſomnium
Credam fuiſſe) heri Ibyce

Inter

https://rcin.org.pl

Inter bibendum dixens:
Cnis, Iane mellitus, volo
Cœnes apud me: assentior
Tibi, culinæq; interim
Indico, & ollis ferias.
Nunc, ô sceleste, nunc meas
Acerbus aures nunctius,
Ventremq; adeò ipsum perculit.
Frigere nimirum focum,
Cœnæq; nullam spem dari,
Conuiuii oblito patre.
Memorem, inquit, odi combibam,
Sermo vetustus: certè ego
Obliuiosum odi magis.

AD MVSAS.

VEster ego, ô vester, nemorosi Heliconis alumnæ,
Tranfuga me assuetis sistere quæro choris.
Quem non conspicuis spes ambitiosa galeri,
Maiorumúe fames vlla momordit opum.
Vt cuperem auelli nobis, ea præmia quærens,
Quæ stolidum vulgus sola sequenda putat.
Sed me Myscouii tulit arcta compede virtus,
Et longè nostris maior amor meritis.
Duxerim vt esse nefas, curis dum carpitur ille,

https://rcin.org.pl

Inter bibendum dixeras:
„Cras, Iane mellitus, volo
Cenes apud me". Assentior
Tibi culinaeque interim
Indico et ollis ferias.
Nunc, o sceleste, nunc meas
Acerbus aures nunctius
Ventremque adeo ipsum perculit:
Frigere nimirum focum
Cenaeque nullam spem dari
Convivii oblito patre.
„Memorem – inquit – odi combibam"
Sermo vetustus. Certe ego
Obliviosum odi magis.

<57> Ad Musas

Vester ego, o vester, nemorosi Heliconis alumnae,
Tranfuga me assuetis sistere quaero choris,
Quem non conspicui spes ambitiosa galeri
Maiorumve fames ulla momordit opum,
Ut cuperem avelli *v*obis ea praemia quaerens,
Quae stolidum vulgus sola sequenda putat.
Sed me Myscovii tulit arcta compede virtus
Et longe nostris maior amor meritis,
Duxerim ut esse nefas, curis dum carpitur ille,

powiedziałeś przy kielichu: „Pragnę, miodopłynny Janie, byś jutro zjadł u mnie wieczerzę". Przyjmuję twe zaproszenie i daję na ten czas wolne piecowi i garnkom. Teraz, niegodziwcze, przykra wieść zraniła mi uszy, a nawet żołądek: że piec jest zimny i nie ma żadnych szans na kolację, gdyż gospodarz zapomniał o uczcie. Stare przysłowie mówi: „Nie lubię pamiętliwego kompana od kielicha". Ja z pewnością jeszcze bardziej nie lubię zapominalskiego.

DO MUZ Do was, o do was należę, wychowanki lesistego Helikonu, a teraz, choć dezerter, chciałbym znów dołączyć do waszego chóru. Nie pobudza mnie nadzieja na okazały kardynalski kapelusz ani żadna żądza większych bogactw, bym miał odłączyć się od was, szukając tych korzyści, które niemądre pospólstwo uważa za jedynie warte zachodu. Lecz związała mnie ścisłymi więzami cnota Myszkowskiego i jego miłość, o wiele większa niż moje zasługi, bym uważał za coś niegodnego chcieć się oddawać słodkiemu próżnowaniu, gdy jego pochłaniają troski.

https://rcin.org.pl

Otia me interea dulcia velle sequi.
Spero equidem fore, ut optatum tandem ille laborum
Finemque inveniat praemiaque ampla ferat.
Me quoque tum sacris abreptum condite lucis:
Vestra ante ora, deae, vivere amemque mori.

<58> In Amorem

Me igni, me nivibus, me, si ipso fulmine mavis,
Obrue, me in scopulos et vada caeca rape.
Nam cura assidua et longo duratus amore
Non videor laedi posse neque igne Iovis.

<59> Epitaphium Thomae

Hic, Thoma infelix, post ultima fata quiescis,
Cuius in augenda re labor omnis erat.
Quid tibi nunc misero congesta pecunia prodest?
Fures aurum, animam di rapuere tuam.

<60> In culicem

Quid mihi, parve culex, immiti saucio amore
Tristis ad ingratas occinis auriculas?
Ad Pholoen potius querulos converte susurros
Atque haec oblita blandus in aure cane:

[T3v] „Ianus

Mam jednak nadzieję, że doczeka on wreszcie upragnionego kresu trudów i otrzyma wielką nagrodę. Mnie również osadźcie wtedy w świętych gajach, od których jestem oddalony. Przed waszym, boginie, obliczem pragnę i żyć, i umrzeć.

NA AMORA Niszcz mnie ogniem, śniegiem, a jeśli wolisz, nawet piorunem. Rzuć mnie na skały i przepastne morza, bo zahartowany ustawiczną troską i długą miłością nie sądzę, by nawet ogień Jowisza mógł mi zrobić krzywdę.

EPITAFIUM TOMASZA Tu spoczywasz, nieszczęsny Tomaszu, gdy dopełniły się twe losy, a cały twój trud skupiał się na powiększaniu majątku. Na co ci się teraz przydadzą, nieszczęśniku, zgromadzone pieniądze? Złodzieje zabrali ci złoto, a bogowie duszę.

NA KOMARA Czemu, mały komarze, brzęczysz smutno nad mymi niechętnymi uszami, gdy jestem zraniony okrutną miłością? Skieruj raczej swe pełne skargi szemranie do Foloe i zanuć miło do jej pozbawionych pamięci uszu tę śpiewkę:

https://rcin.org.pl

Otia me interea dulcia velle ſequi.
Spero equidem fore, vt optatum tandem ille laborum
Finemq; inueniat, præmiaq; ampla ſenat.
Me quoq; tum ſacris abreptum condite lucis,
Veſtra ante omnes, Deæ, viuere, amemq; mori.

IN AMOREM.

MEigni, me niuibus, me ſi ipſo fulmine mauis
Obruc, me in ſcopulos, & vada cœca mpe.
Nam cum aſsidua, & longo duratus amore
Non videor lædi poſſe neq; igne Iouis.

EPITHAPHIVM TOMAE.

HIC, Toma infelix, poſt vltima fata quieſcis,
Cuius in augenda re labor omnis erat.
Quid tibi nunc miſero congeſta pecunia prodeſt?
Fures aurum, animam di rapuere tuam.

IN CVLICEM.

QVID mihi, parue culex, immiti ſaucio amore
Triſtis ad ingratas occinis auriculas?
Ad Pholóén potius querulos conuerte ſuſurros,
Atq; hæc oblita blandus in aure cane.

Ianus

https://rcin.org.pl

Ianus te, ô Pholóé, manet: at tu ferrea dormis,
Et iuuenem lenta conficis vſq; mora.
Quòd ſi fortè tuo ſurrexerit excita cantu,
Atq; in complexus venerit illa meos:
Vergiliana, culex, tibi præmia ſcito parata,
Vt nunquam in chartis emoriare meis.

In Avlvm.

Tollis in aſtra meos verſus, certareq; priſcis
Indicio videor vatibus, Aule, tuo.
Tollis in aſtra dapes: & quo tibi nomine multum
Debemus, vel non, Aule, vocatus ades.
Candidus, Aule, uires: ſed candidus hoc quoq; fare,
Muſa tibi ſapiat, an mea cœna magis.

In Imaginem Franc. Maslovii.

Exiguam, Franciſce, tui ſuauiſſime partem
Scita licet nobis iſta tabella refert.
Agnoſco faciem, verosq; in imagine vultus,
Doctrinam, & ſummum non video ingenium.

Ad Andr. Dvditivm.

Quod ſuperos nunquam cœleſtia templa colentes

Auſim

https://rcin.org.pl

„Ianus te, o Pholoe, manet, at tu, ferrea, dormis
Et iuvenem lenta conficis usque mora".
Quod si forte tuo surrexerit excita cantu
Atque in complexus venerit illa meos,
Vergiliana, culex, tibi praemia scito parata,
Ut nunquam in chartis emoriare meis.

<61> In Aulum

Tollis in astra meos versus certareque priscis
I*u*dicio videor vatibus, Aule, tuo.
Tollis in astra dapes et, quo tibi nomine multum
Debemus, vel non, Aule, vocatus ades.
Candidus, Aule, *vir es*, sed candidus hoc quoque fare,
Musa tibi sapiat an mea cena magis.

<62> In imaginem Franc<isci> Maslovii

Exiguam, Francisce, tui, suavissime, partem
Scita licet, nobis ista tabella refert.
Agnosco faciem verosque in imagine vultus,
Doctrinam et summum non video ingenium.

<63> Ad Andream Duditium

Quod superos nunquam caelestia templa colentes

[T4] Ausus

„Jan czeka na ciebie, Foloe, a ty, twarda jak żelazo, śpisz i opieszałym zwlekaniem zadręczasz młodzieńca". Jeśli tak się zdarzy, że wstanie, obudzona twym śpiewem, i rzuci się w me objęcia, to wiedz, komarze, że czeka cię Wergiliuszowa nagroda: na moich kartach nigdy nie umrzesz.

NA AULUSA Wynosisz moje wiersze ku gwiazdom i wydaje się, że w twojej opinii, Aulusie, mogę rywalizować z dawnymi poetami. Wynosisz ku gwiazdom uczty i (za co jestem ci, Aulusie, bardzo zobowiązany) przychodzisz nawet bez zaproszenia. Jesteś uczciwym mężem, Aulusie, lecz wyznaj, i to uczciwie, czy bardziej ci przypada do gustu moja Muza, czy moja biesiada.

NA OBRAZ FRANCISZKA MASŁOWSKIEGO Obraz ten, najmilszy Franciszku, chociaż udany, pokazuje mi tylko małą cząstkę ciebie. Rozpoznaję w wizerunku twarz i prawdziwe jej rysy, nie widzę uczoności i wielkiego talentu.

DO ANDRZEJA DUDYCZA Dudyczu, najlepszy z przyjaciół! Oto zostało mi dane z woli łaskawego losu coś, o co nigdy nie ośmielałbym się prosić niebian zamieszkujących rajskie świątynie:

https://rcin.org.pl

Ausus fuissem poscere,
Id nunc oblatum est ultro mihi sorte benigna,
Duditi, amicorum optime,
Ut te tot spatia emensum terraeque marisque
Hoc ultimo orbis angulo
Conspicer, indomitus gelido qua spirat ab axe
Raptor Pelasgae virginis.
Sed velut inter aquas sitit et poma esurit inter
Damnatus Orco Tantalus,
Sic neque ego possum, quamvis ita proximus adsis,
Tuo frui dulcissimo
Convictu. Nam me, magnis si aequare pusilla
Fas est, Ulyssem ut quempiam
Excepere proci venientem ex orbe remoto,
Qui, quantum in ipsis est quidem,
Eversam cupiunt rem nostram, ni vigilem et ni
Utcumque me arcu patrio
Defendam, vates Musis sacer et mage paci
Assuetus. Interim tamen,
Ut parte ex aliqua, Duditi candide, et ipse
Tuos quoque aemuler sales,
Qui nos cenantes tecum tecum esse negabas,
Sed quo vocati in posterum
Essemus solem, tua ut, inquam, nupera pense*m*
Aenigmatis aenigmata,
Mitto tibi me ipsum, non quem nunc cura laborque

[T4v] Noctes

by ujrzeć ciebie, który przemierzyłeś tak wielkie połacie morza i ziemi, w tym najdalszym zakątku świata, gdzie z chłodnego nieba dmucha porywacz pelazgijskiej dziewicy. Lecz podobnie jak potępiony Tantal cierpi w Orku pragnienie pośród wody i głód pośród owoców, tak i ja nie mogę, choć jesteś tak blisko, cieszyć się twoim najsłodszym towarzystwem. Jeśli bowiem wolno porównać małe rzeczy z wielkimi, odkąd przybyłem z dalekiego świata, czyhają na mnie, jak na jakiegoś Ulissesa, konkurenci, którzy, jak tylko potrafią, chcą zniweczyć mój majątek, o ile ja, poeta poświęcony Muzom i wielce przyzwyczajony do pokoju, nie będę czuwał ani bronił się ojcowskim łukiem. Tymczasem jednak pozwolę sobie choć po części, szlachetny Dudyczu, rywalizować z tobą w dowcipie. Gdy ucztowałem wraz z tobą, powiedziałeś, że nie ma mnie przy tobie, lecz jestem tam, gdzie zostaliśmy zaproszeni na następny dzień. Aby więc, jak powiadam, odpłacić ci zagadką za twoją niedawną zagadkę, posyłam ci mnie samego: nie takiego, którego teraz wyniszczają trud i troska,

https://rcin.org.pl

Auſus fuiſſem poſcere.
Id nunc oblatum eſt vltrò mihi ſorte benigna,
Duditi amicorum optime.
Vt te tot ſpacia emenſum terræq́; , mariq́;
Hoc vltimo orbis angulo
Conſpicer: indomitus gelido quà ſpiret ab axe
Raptor Pelaſgæ virginis.
Sed velut inter aquas ſitit, & poma eſurit inter
Damnatus Orco Tantalus:
Sic neque ego poſſum, quamùis ita proximus adſis,
Tuo frui dulciſsimo
Conuictu: nam me (magnis ſi æquare puſilla
Fas eſt) Vlyſſem vt quempiam
Excœpere proci venientem ex orbe remoto:
Qui, quantùm in ipſis eſt quidem,
Euerſam cupiunt rem noſtrum: ni vigilem, & ni
Vtcumq; me arcu patrio
Defendam, vates Muſis ſacer, & mage paci
Aſſuetus: Interim tamen,
Vt parte ex aliqua, Duditi candide, & ipſe
Tuos quoq; æmuler ſales:
Qui nos cœnantes tecum, tecum eſſe negabas,
Sed quò vocati in poſterum
Eſſemus ſolem: tua vt inquam, ſupeni penſè
Ænigmatis ænigmata:
Mitto tibi me ipſum: non quem nunc cutu, laborq́;

Noctes

https://rcin.org.pl

Noctes dieſq; conficit.
Sed quem tu aſpexti nuper nardoq; fluentem,
Dulciq; amore ſaucium.
Vtrum horum mauis? vtrumq; ais: hunc age, primùm
Euolue, dum alter aduolat.

Ad Lectorem.

SI quid in hoc, lector, deprendes fortè libello
Naturam tituli non redolere ſui:
Non hæc culpa mea eſt, qui nullo ſegnior adſum,
Ad cœnam ſi quis me ſibi forte vocet.
Sed magis accuſandi ij ſunt, qui ſæpè vocari
Quærentem medio præteriere foro.
Nam cœnare domi, & foricœnia ſcribere, tantum eſt,
Ac ſi ad aquæ cyathos, ebria verba ſones.

Ad Lesbiam.

QVo pater affectu natos, dulceſq; propinquos
Proſequitur, ſic tu, Lesbia, amata mihi es.
Nunc te odi rabido peius cane, peius & anguc,
Sumq; adeò oſurus, dum mihi vita manet.
Quod non tam leuitate mea eſt, vt tu improba reris,
Quàm vitijs factum, perfidiaq; tua.
Nec me id more putes aliorum dicere amantum

https://rcin.org.pl

Noctes diesque conficit,
Sed quem tu aspexti nuper nardoque fluentem
Dulcique amore saucium.
Utrum horum mavis? „Utrumque" – ais. Hunc age primum
Evolve, dum alter advolat.

<64> Ad lectorem

Si quid in hoc, lector, deprendes forte libello
Naturam tituli non redolere sui,
Non haec culpa mea est, qui nullo segnior adsum
Ad cenam, si quis me sibi forte vocet,
Sed magis accusandi i sunt, qui s*a*epe vocari
Quaerentem medio praeteriere foro.
Nam cenare domi et foricenia scribere tantum est,
Ac si ad aquae cyathos ebria verba sones.

<65> Ad Lesbiam

Quo pater affectu natos dulcesque propinquos
Prosequitur, sic tu, Lesbia, amata mihi es.
Nunc te odi rabido peius cane peius et angue
Sumque adeo osurus, dum mihi vita manet.
Quod non tam levitate mea est, ut tu, improba, reris,
Quam vitiis factum perfidiaque tua.
Nec me id more putes aliorum dicere amantum,

lecz takiego, jakiego widziałeś niedawno, opływającego nardowym olejkiem, zranionego słodką miłością. Którego z nich wolisz? „Obydwu" – powiadasz. Dalej więc, zajmij się pierwszym, dopóki nie nadleci drugi.

DO CZYTELNIKA Jeśli być może wykryjesz w tej książeczce, Czytelniku, coś, co nie kojarzy się z naturą jej tytułu, nie jest to moja wina, gdyż najmniej opieszale ze wszystkich przybywam na ucztę, jeśli mnie akurat ktoś do siebie zaprosi. Oskarżać należy raczej tych, którzy często mnie mijają na środku rynku, gdy staram się, aby mnie zaprosili. Wieczerzać w domu bowiem i pisać foricenia to tyle, co wydawać z siebie pijackie okrzyki przy szklanicach wody.

DO LESBII Jakim uczuciem obdarza ojciec synów i swych miłych bliskich, tak byłaś przeze mnie umiłowana, Lesbio. Teraz nienawidzę cię bardziej niż wściekłego psa czy węża i nienawidzić będę, póki starczy mi życia. Nie tyle wynika to z mej płochości, jak, niegodziwa, mówisz, ile z twoich wad i z twej niewierności. I nie sądź, że mówię to obyczajem innych kochanków,

https://rcin.org.pl

Qui, quo plus iurgant, hoc magis anxie amant:
Dedolui tacitus lachrimarumque himbre perenni
Effluxit sensim non rediturus amor.
Res tibi habe ergo tuas et abi, quo digna, valeque
Longum, immo aeternum. Vota ego solvo diis.

<66> EPITAPHIUM MARONIDIS

Vini pernicies iacet hic annosa Maronis,
Summa super cuius stat monumenta calix.
Non illa aut natos sub terra inopemve maritum,
Sed vacuum infelix flet super ossa scyphum.

<67> AD NAEVOLUM

Scribere me semper foricenia, Naevole, cogis,
Invitas nunquam. Sic domicenia erunt.

<68> AD BUCANANUM

Solvisti cura et longo, Bucanane, labore
Omnes, qui vatum nomen habere student,
Ne incassum certent Solymaei carmina regis
Aptare ad Latiae fila canora lyrae.
Nam quicumque opus hoc aggressi aliquando fuerunt,
Tanto intervallo tu, Bucanane, praeis

[Vv] Omni-

którzy im bardziej ujadają, tym goręcej miłują. Przebolałem to w milczeniu; wraz z nieustannym deszczem łez wypłynęła stopniowo miłość, która już nie wróci. Zabierz więc swoje rzeczy i odejdź tam, gdzie twoje miejsce; żegnaj na długo, a nawet na zawsze. Ja wypełniłem swe śluby wobec bogów.

EPITAFIUM MARONIDY Tu leży pogromczyni wina, stara Maronida, na której grobie stoi kielich. Nie opłakuje ona pod ziemią ani dzieci, ani biednego męża, lecz płacze, nieszczęśliwa, że puchar nad jej kośćmi jest pusty.

DO NEWOLUSA Wciąż mnie nakłaniasz, Newolusie, bym pisał foricenia, ale nigdy nie zapraszasz. Będą zatem domicenia.

DO BUCHANANA Wszystkich, którzy starają się zdobyć miano poetów, uwolniłeś, Buchananie, od kłopotu i długiego trudu, aby nadaremnie nie próbowali dostrajać pieśni jerozolimskiego króla do dźwięcznych strun łacińskiej liry. Ty bowiem, Buchananie, wyprzedzasz tak dalece wszystkich, którzy kiedykolwiek przystąpili do tego dzieła,

https://rcin.org.pl

Qui, quo plus iurgant, hoc magis anxiè amant.
Dedolui tacitus, lachrymarumq; hymbre perbenni
Effluxit ſenſim non redituruſ amor.
Res tibi habe ergo tuas, & abi, quò digna, valeq;
Longum, immò æternum: vota ego ſoluo diis.

EPITHAPHIVM MARONIDIS.

VIni pernicies iacet hîc annoſa Maronis,
Summa ſuper cuius ſtat monumenta calix.
Non illa aut natos, ſub terra, inopemue maritum,
Sed vacuum infelix flet ſuper oſſa ſcyphum.

AD NAEVOLVM.

SCribere me ſemper foricænia, Neuole, cogis,
Inuitas nunquam: ſic domicænia erunt.

AD BVCANANVM.

SOluiſti cum, & longo, Bucanane, labore
Omnes qui vatum nomen habere ſtudent,
Ne incaſſum certent Solymæi carmina regis
Aptare ad Latiæ fila canoru lyræ:
Nam quicumq; opus hoc aggreſſi aliquando fuerunt,
Tanto interuallo, tu Bucanane, præis

Omni-

https://rcin.org.pl

Omnibus, vt veniens ætas quoq; non videatur
Ereptum tuis hoc decus è manibus.

AD TORQVATVM.

TVn' hilares inter ſolus, Torquate recumbes
Mœſtus, & ipſe tuum cor taciturnus edes?
Tun' fugies ſolus certamen dulce Lyæi?
Solus Apollinea non capiere lyra?
Fallor? an ingratæ ſuccurrunt facta puellæ?
Et tibi non æquus pectora mordet Amor?
Noli diſſimulare: Venus me non ſine plagis
Perdocuit, ne ſim veſtro in amore rudis.
Nec deprendendi tantùm (modò conſule) morbi,
Sed curandi etiam credo me habere modum.
Optandum, aut nunquã incipere, aut deſiſtere nunquã.
Eſt mel, cùm incipimus: fel, vbi deſinimus.

DE PHILENIDE.

PEtarcham vates Naſica Philenide conum
Laudabat: Dantem malo, Philenis ait.

AD GALLAM.

DVm regnat Bacchus, Baccho dum pulchra Dione,

https://rcin.org.pl

Omnibus, ut veniens aetas quoque non videatur
Ereptura tuis hoc decus e manibus.

<69> Ad Torquatum

Tun hilares inter sol*u*s, Torquate, recumbes
Maestus et ipse tuum cor taciturnus edes?
Tun fugies solus certamen dulce Lyaei,
Solus Apollinea non capiere lyra?
Fallor an ingratae succurrunt facta puellae
Et tibi non aequus pectora mordet Amor?
Noli dissimulare. Venus me non sine plagis
Perdocuit, ne sim vestro in amore rudis.
Nec deprendendi tantum, modo consule, morbi,
Sed curandi etiam credo me habere modum:
Optandum aut nunquam incipere, aut desistere nunquam.
Est mel, cum incipimus, fel, ubi desinimus.

<70> De Philaenide

Petrarcham vates Nasica Philaenide coram
Laudabat. „Dantem malo" – Philaenis ait.

<71> Ad Gallam

Dum regnat Bacchus, Baccho dum pulchra Dione

V2 Atque

że również nadchodzący wiek, jak się wydaje, nie wydrze ci z rąk tego zaszczytu.

DO TORKWATA Torkwacie, czy jako jedyny będziesz siedział na uczcie smutny pośród wesołych i milczał, gryząc się w sercu? Ty jeden będziesz unikał miłych zmagań z Bachusem, tylko ty nie dasz się porwać lirze Apollina? Jeśli się nie mylę, wspominasz uczynki niewdzięcznej dziewczyny i nieżyczliwy Amor kąsa twe serce? Nie ukrywaj tego. Wenus (nie bez chłosty) dała mi szkołę, tak że mogę mieć pewne pojęcie o waszej miłości. Pomyśl tylko: sądzę, że mam sposób nie tylko na diagnozę, ale i na leczenie tej choroby. Najlepiej byłoby albo wcale nie zaczynać, albo nigdy nie przestawać. Jest ona bowiem miodem, gdy zaczynamy, a żółcią, gdy przestajemy.

O FILENIDZIE Poeta Nazyka chwalił Petrarkę w obecności Filenidy. Filenida rzekła na to: „Wolę takiego, który daje – Dantego".

DO GALLI Dopóki króluje Bachus, dopóki z własnej woli towarzyszą mu piękna Dione

https://rcin.org.pl

Atque ultro volucer se comitem addit Amor,
Dum fidium cantus et tibia personat aures
Tuque videre oculis, Galla, venusta meis,
Quam potes, errorem hunc auge neque tetrica sertis
Ornari aut citharae tangere fila fuge.
Cras, mihi crede, dies eadem iam non erit et tu
Longe alia; immo et heri non ea visa mihi es.

<72> In villam Dąbrovitiam

Marmoreum superans limen genium loci adora,
O hospes: domus haec Firleos iactat alumnos,
Egregias quorum laudes et fortia facta
Si taceant cives, ultro ipse fatebitur hostis.

<73> Epitaphium Erasmi Crocevii

Crocevi, ne desperes, circumdatus atra
Nocte licet clarum non tueare diem.
Nam veluti somnus vigiles intercipit horas
Rursus et hora vigil somno abeunte redit,
Sic vitam interitus manet interitumque vicissim
Consequitur certo tempore vita nova.

<74> Ad Heliodorum

[V2v] Helio-

i skrzydlaty Amor, dopóki brzmi w uszach pieśń lutni oraz piszczałki i dopóki ty, Gallo, wydajesz się powabna w mych oczach, przedłuż, jak potrafisz, to zamroczenie i nie unikaj surowo zdobienia się wieńcami i uderzania w struny lutni. Jutro, uwierz mi, nie będzie to już ten sam dzień i ty będziesz zupełnie inna. Również wczoraj nie wydawałaś mi się taka sama.

NA DWÓR W DĄBROWICY Gościu, przekraczając marmurowy próg, uczcij ducha tego miejsca. Dom ten chlubi się tym, że ma za wychowanków Firlejów. Jeśli rodacy pominęliby milczeniem chwałę ich dzielnych czynów, sam wróg będzie ją głosił z własnej woli.

EPITAFIUM ERAZMA KROCZEWSKIEGO Kroczewski, nie rozpaczaj, chociaż otoczony czarną nocą nie widzisz jasności dnia. Sen bowiem przerywa godziny czuwania, a gdy ten odchodzi, pora czuwania znów powraca. Tak samo po życiu czeka śmierć, po śmierci zaś z kolei, w określonym czasie, następuje nowe życie.

DO HELIODORA

https://rcin.org.pl

Atq; vltrò volucer ſe comitem addit Amor.
Dum fidium cantus, & tibia perſonat aures,
Tuáq; videre oculis, Galla, venuſta meis.
Quàm potes errorem hunc auge, neq; tetrica ſertis
Ornari, aut cytharæ tangere fila fuge.
Cras, mihi crede, dies eadem iam non erit: & tu
Longè alia: immò & heri non ea viſa mihi es.

In Villam Dabrovitiam.

MArmoreum ſuperans limen, genium loci adoni,
O Hoſpes, domus hæc Firlæos iactat alumnos:
Egregias quorum laudes, & fortia facta,
Si taceant ciues, vltrò ipſe fatebitur hoſtis.

Epithaphium Erasmi Crocevii.

CRoceui, ne deſpere, circumdatus atra
Nocte licet clarum non tueare diem.
Nam veluti ſomnus vigiles intercipit horas,
Rurſus & bona vigil ſomno abeunte redit:
Sic vitam interitus manet, interitumq; viciſſim
Conſequitur certo tempore vita noua.

Ad Heliodorvm.

Helio-

https://rcin.org.pl

HEliodore, fides eſſet ſi incerta palati,
Et falli ſenſus poſſe aliquando putem.
Quæ tu vina vocas, latices ego dicere fontis
Auſim, quem volucris pes patefecit equi,
Olim ſummo Helicone: ita Muſis ebrius a te
Diſcedo ſemper, carminibuſq; tumens.

AD PETRVM ROYZIVM.

SPica datur Cereri, pulchro datur vua Lyæo,
Florib. ornatur Chloris & ipſa ſuis.
Hoc pacto neq; ego videor peccare, Royzi,
Qui, quamuis vati, carmina dono tibi.

AD NIC. FIRLEVM.

AD cœnam inuitas me, Firleu: deinde ſopori
Te das: hæc dubia eſt cœna procul dubio.

IN VENEREM NATANTEM.

HIC age dilectam tibi contemplare Cythenam,
O Mars, dum puris nuda lauatur aquis.
Aſpice, ne horreſcas: non virginis ora Mineruæ,
Cernis, vti quondam Tyreſiæ accident.

https://rcin.org.pl

Heliodore, fides esset si incerta palati
Et falli sensus posse aliquando putem,
Quae tu vina vocas, latices ego dicere fontis
Ausim, quem volucris pes patefecit equi
Olim summo Helicone. Ita Musis ebrius a te
Discedo semper carminibusque tumens.

<75> Ad Petrum Royzium

Spica datur Cereri, pulchro datur uva Lyaeo,
Floribus ornatur Chloris et ipsa suis.
Hoc pacto neque ego videor peccare, Royzi,
Qui, quamvis vati, carmina dono tibi.

<76> Ad Nic<olaum> Firleum

Ad cenam invitas me, Firleu, deinde sopori
Te das. Haec dubia est cena procul dubio.

<77> In Venerem natantem

Hic age dilectam tibi contemplare Cytheram,
O Mars, dum puris nuda lavatur aquis.
Aspice, ne horrescas: non virginis ora Minervae
Cernis, uti quondam Tiresiae acciderat.

Gdyby, Heliodorze, nie należało dowierzać podniebieniu i gdybym sądził, że zmysły niekiedy wprowadzają w błąd, ośmieliłbym się powiedzieć, że to, co nazywasz winem, jest wodą ze źródła, które niegdyś na szczycie Helikonu otwarło kopyto skrzydlatego konia. Aż tak upojony Muzami i brzemienny pieśniami zawsze od ciebie wychodzę.

DO PIOTRA ROJZJUSZA Kłos daje się Cererze, winorośl pięknemu Lyajosowi. Chloris sama wieńczy się swymi kwiatami. Z tej racji, jak się wydaje, również ja nie postępuję niewłaściwie, Rojzjuszu, dając ci wiersze, chociaż jesteś poetą.

DO MIKOŁAJA FIRLEJA Zapraszasz mnie na ucztę, Firleju, a potem zasypiasz. To ponad wszelką wątpliwość wątpliwa uczta.

NA PŁYWAJĄCĄ WENUS Teraz, o Marsie, delektuj się twą umiłowaną Cyterejką, gdy kąpie się nago w czystych wodach. Patrz i nie lękaj się, nie spoglądasz bowiem na oblicze dziewiczej Minerwy, jak to się kiedyś przydarzyło Tyrezjaszowi.

https://rcin.org.pl

<78> Ad Petrum

Nugae profecto sunt merae
Meraeque, Petre, fabulae,
Quae de volucris fonte equi
Vates vetusti garriunt.
Vinum est, poetas quod facit
Et blanda dictat carmina;
Aquam bibentibus nihil
Insigne Musa subicit.
Horum locuples, o Petre,
Testis vel ipse sim tibi,
Qui sobrius possum nihil,
Nisi immerentem dentibus
Cunctator unguem rodere,
Sed paulo ubi plus adbibi
Animusque concaluit mero,
Statim moveri sentio
Praecordiis in intimis
Innumera versuum agmina
Erumpere gestientia.
Quibus data est postquam via,
Ruunt gregatim more apum,
Hiberna quas post frigora
Amicta prata floribus
Et veris invitat *t*epor.

[V3v] Ad

DO PIOTRA To zaiste wierutne głupstwa, Piotrze, i czyste bajdy, co wygadują dawni poeci o źródle latającego konia. Wino stwarza poetów i dyktuje czarowne pieśni. Tym, którzy piją wodę, Muza nie podpowiada nic znakomitego. Nawet ja sam mogę być wiarygodnym tego świadkiem, Piotrze: na trzeźwo nic nie potrafię, co najwyżej się ociągać, gryząc zębami niewinny paznokieć; lecz gdy trochę wypiję i duch rozgrzeje się od czystego wina, natychmiast czuję, że w głębi serca kłębią się niezliczone zastępy wierszy, starające się wyrwać na zewnątrz. Gdy da im się wolną drogę, wylatują rojnie jak pszczoły, które po zimowych chłodach przyzywają wiosenne ciepło oraz łąki odziane kwieciem.

https://rcin.org.pl

AD PETRVM.

NVgæ profectò ſunt meræ,
Meræq́;, Petre, fabulæ,
Quæ de volucris fonte equi
Vates vetuſti garriunt.
Vinum eſt, póëtas quod facit,
Et blanda dictat carmina:
Aquam bibentibus nihil
Inſigne Muſa ſubiicit.
Horum locuples, ô Petre
Teſtis vel ipſe ſim tibi:
Qui ſobrius poſſum nihil,
Niſi immerentem dentibus
Cunctator vnguem rodere.
Sed paulò vbi plus adbibi,
Animuſq́; concaluit mero,
Statim moueri ſentio
Præcordiis in intimis
Innumeri verſuum agmina
Erumpere geſtientia.
Quibus data eſt poſtquam via,
Ruunt gregatim, more apum,
Hyberna quas poſt frigora
Amicta prata floribus,
Et veris inuitat Lepor.

A-D

https://rcin.org.pl

AD STAN. FOGELVEDRIVM.

HOC vnum cures, quo pacto tranſigere æuum
Ex animi voto, Stanceſlae, queas.
Nam quod mortem atram, & ſupremos mortis honores
Attinet, id curæ Pieris vnicè habet.
Inuitis quæ te Parcis vel funere raptum
Ex ipſo, cæli per ſpacia ampla feret.

ORACVLVM.

IAne, ſacerdotem Muſarum te eſſe memento,
Nec tibi præterea fas vllos quærere diuos.
Quorum ſacra colas: biſidi ſpem pone galeri,
Nam Sophiæ addictus ſtudiis, paruoq; beatus.
Vt nec habebis opes, ita nec cumulis habere.

EQVI GLINCONIS EPITAPHIVM.

HOc tibi ephippiorr, has phalerras pulcherrime Glin-
Et fræna infelix hæc tibi donat herus (con
Fixa ſuper tumulum: ne quando ignobilis hæres
Tam præſtantis equi gaudeat exuuiis.

AD PETRVM MYSCOVIVM.

Non

https://rcin.org.pl

<79> Ad Stan<islaum> Fogelvedrium

Hoc unum cures, quo pacto transigere aevum
Ex animi voto, Stancesilae, queas.
Nam quod mortem atram et supremos mortis honores
Attinet, id curae Pieris unice habet,
Invitis quae te Parcis vel funere raptum
Ex ipso caeli per spatia ampla feret.

<80> Oraculum

Iane, sacerdotem Musarum te esse memento
Nec tibi praeterea fas ullos quaerere divos,
Quorum sacra colas: bifidi spem pone galeri.
Nam sophiae addictus studiis parvoque beatus,
Ut nec habebis opes, ita nec curabis habere.

<81> Equi Glinconis epitaphium

Hoc tibi ephippion, has phaleras, pulcherrime Glincon,
Et frena infelix haec tibi donat herus
Fixa super tumulum, ne quando ignobilis heres
Tam praestantis equi gaudeat exuviis.

<82> Ad Petrum Myscovium

[V4] Non

DO STANISŁAWA FOGELWEDERA Troszcz się tylko o to, w jaki sposób będziesz mógł, Stanisławie, przeżyć życie zgodnie z pragnieniem twego serca. Co się bowiem tyczy ponurej śmierci i ostatnich ceremonii, o to troszczy się wyłącznie Pieryda, która wbrew woli Parek porwie cię nawet z pogrzebu i poniesie cię przez wielkie przestwory nieba.

WYROCZNIA Janie, pamiętaj, że jesteś kapłanem Muz; nie godzi ci się szukać poza nimi innych bóstw, których święte tajemnice byś czcił: porzuć nadzieję na infułę o dwóch wierzchołkach. Oddany zgłębianiu mądrości i z radością poprzestający na małym, ani nie będziesz miał bogactw, ani nie będziesz się troszczył o to, by je mieć.

EPITAFIUM KONIA GLINKI To siodło, ten rząd i tę uzdę, przepiękny Glinko, ofiaruje ci twój nieszczęśliwy pan, przymocowawszy je na nagrobku, by niegodny dziedzic nie mógł się kiedyś cieszyć schedą po tak wspaniałym koniu.

DO PIOTRA MYSZKOWSKIEGO

https://rcin.org.pl

Non solum in nudis scribam tua nomina chartis:
Pectore sculpta meo sunt benefacta tua,
Quae mihi, Myscovi, nulla unquam aboleverit aetas,
Sive fruar vita, sive fuisse ferar.

<83> De Philaenide

Dira lues calicum, morbo correpta Philaenis,
Hac compellavit languida voce Iovem:
„Si fugio febrem, centum tibi sobria soles,
Iuppiter, e fluvio praetereunte bibam
Vini omnino expers". Ut vero peste levata est,
Illa ipsa imposuit perfida luce Iovi:
Namque manu cribrum tollens per tenvia texta
Innumeros soles callida vidit anus.

<84> In pontem Varsovien<sem>

Non ego ferre Scytham dominum possimve superbum
Thraca nec immissis qui mare calcat equis.
Uni se Augusto frenandum Vistula praebet,
Qui populos aequo temperat imperio.

<85> Ad Alb<ertum> Lascum

Lasce parum lautos non dedignate penates

Nie tylko na samych kartach wypiszę twe imię: twe dobrodziejstwa są wyryte na moim sercu. Żaden wiek nigdy ich mi nie zabierze, Myszkowski – czy będę się cieszyć życiem, czy będą mówić, że niegdyś żyłem.

O FILENIDZIE Filenida, złowieszczy postrach kielichów, udręczona chorobą, prosiła Jowisza słabym głosem: „Jeśli wyjdę z tej febry, to dla ciebie, Jowiszu, będę na trzeźwo oglądać sto słońc, pić wodę z okolicznej rzeki, zupełnie wstrzymując się od wina". Ozdrowiawszy zaś z choroby, jeszcze tego samego dnia ta wiarołomna oszukała Jowisza. Podnosząc bowiem trzymane w ręku sito, przebiegła starucha ujrzała przez małe prześwity niezliczone słońca.

NA MOST WARSZAWSKI Nie mogłabym znieść jako pana pysznego Scyty ani Traka, ani tego, kto tratuje morze, wjechawszy na nie końmi. Wisła pozwala się ujarzmić jedynie Augustowi, który rządzi ludami sprawiedliwie.

DO OLBRACHTA ŁASKIEGO Łaski, który nie pogardziłeś niezbyt okazałym domostwem

https://rcin.org.pl

NOn ſolùm in nudis ſcribam tua nomina chartis,
Pectore ſculpta meo ſunt benefacta tua.
Quæ mihi, Myſcoui, nulla vnquam abolcuerit ætas,
Siue fruar vita, ſiue fuiſſe ſenar.

De Philaenide.

DIra lues calicum morbo correpta Philænis
Hac compellauit languida voce Iouem.
Si fugio febrem, centum tibi ſobria ſoles,
Iuppiter, è fluuio prætereunte bibam.
Vini omninò expers: vt verò peſte leuata eſt,
Illa ipſa impoſuit perfida luce Ioui.
Namq; manu cribrum tollens, per tenuia texta
Innumeros ſoles callida vidit anus.

In Pontem Varsovien.

NON ego ferre Scythàm dominũ, poſtimúe ſuperbũ
Thuca, nec immiſſis qui mare calcat equis.
Vni ſe Auguſto frænandum Viſtula præbet,
Qui populos æquo temperat imperio.

Ad Ale. Lascvm.

LAſce, parùm lautos non dedignate penates,
Exiguumq;

https://rcin.org.pl

Exiguumq; horti pauperioris olus:
Cùm vir magnanimus, fortunáq; altior ipſa,
Conſilio promptus, cumq; ferare manu,
Virtutem in tenui re non ſpreuiſſe, vel vna hac
Laude per omne ævum ſuſpiciendus eris.

Ad Vectivm.

QVis te inuitauit, Vecti? venio vmbra Philippi.
Rectè eſt: vmbræ igitur pro dape nidor erit.

Epithaphivm navtae.

NAutæ ſum tumulus: tu lintea tende: ſecabant
Me pereunte aliæ dorſa marina rates.

Ad Laberivm.

NIl niſi quod verũ eſt, Laberi, loquor: omnia Calchas
Mentitur: nobis non datur vlla fides.
Calchanti datur: error hic eſt, anné im deorum,
Dictu non facile eſt: ſed tamen ira deũm eſt.
Sic, cùm offendiſſet Phœbum Priamcia virgo,
Vera loquens nunquam credita vera loqui eſt.
Et mihi, quòd Muſas aſininis aurib. amens
Expoſui, intos ſuſpicor eſſe deos.

Ad Lvcam Gornicivm.

GOrnicio veniente meo, lym pollice nullo

https://rcin.org.pl

Exiguumque horti pauperioris olus,
Cum vir magnanimus fortunaque altior ipsa,
Consilio promptus cumque ferere manu,
Virtutem in tenui re non sprevisse vel una hac
Laude per omne aevum suspiciendus eris.

<86> AD VECTIUM

„Quis te invitavit, Vecti?" „Venio umbra Philippi".
„Recte est. Umbrae igitur pro dape nidor erit".

<87> EPITAPHIUM NAUTAE

Nautae sum tumulus. Tu lintea tende: secabant
Me pereunte aliae dorsa marina rates.

<88> AD LABERIUM

Nil nisi quod verum est, Laberi, loquor, omnia Calchas
Mentitur; nobis non datur ulla fides,
Calchanti datur. Error hic est anne ira deorum?
Dictu non facile est, sed tamen ira deum est.
Sic, cum offendisset Phoebum Priameia virgo,
Vera loquens nunquam credita vera loqui est.
Et mihi, quod Musas asininis auribus amens
Exposui, iratos suspicor esse deos.

<89> AD LUCAM GORNICIUM

Gornicio veniente meo lyra pollice nullo

X Icta

i skromną jarzyną z ubogiego ogrodu! Chociaż powinieneś być opiewany jako dzielny mąż, stojący nawet ponad losem, odznaczający się zarówno w radzie, jak i w boju, będziesz przez wszystkie wieki wywyższany pochwałami choćby ze względu na tę jedną rzecz: że nie wzgardziłeś cnotą pośród ubogiego mienia.

DO WEKCJUSZA „Kto cię zaprosił, Wekcjuszu?" „Przybywam jako cień Filipa". „Dobrze. Zatem cień otrzyma zapach w charakterze posiłku".

EPITAFIUM ŻEGLARZA Jestem grobem żeglarza. Ty podnieś żagle: gdy ja ginąłem, inne łodzie ścinały grzbiety morskich fal.

DO LABERIUSZA Ja mówię wyłącznie prawdę, Laberiuszu, Kalchas we wszystkim kłamie; mnie nie daje się żadnej wiary, Kalchasowi owszem. Czy to więc błąd bogów, czy ich gniew? Niełatwo orzec, ale jednak to gniew bogów. Tak też gdy córka Priama obraziła Feba, nigdy nie wierzono, że mówi prawdę, choć mówiła prawdę. Ja również podejrzewam, że skoro bezmyślnie przedstawiłem Muzy oślim uszom, bogowie rozgniewali się na mnie.

DO ŁUKASZA GÓRNICKIEGO Gdy przybył mój Górnicki, lira, wcale nie tknięta palcem,

https://rcin.org.pl

Icta dedit dulces exhilarata sonos.
Riserunt Charites, doctae cecinere sorores,
Quin et ver rediit canaque fugit hiems.

<90> EPITAPHIUM NICETAE

Quid me fluctivago sepelitis littore nautam,
A pelago longe qui removendus eram?
Horresco fremitum ponti, mea fata. Sed et sic
Grates, Nicetam qui misereris, habe.

<91> AD ANDR<EAM> TRICESIUM

Aurea, Tricesi, tua carmina divitiores
Auro pensabunt muneribusque datis.
Nos, quibus arcta domi res est et curta supellex,
Pro tereti versu carmina culta damus,
Inferiora tuis equidem, neque enim anser olori
Aut par lusciniae garrula hirundo canit.

<92> GRIPHUS

Femina natura est, gremio sua pignora servat.
Quae quanquam sint muta, tamen trans aequora vocem
Transque omnes terras mittunt, sed percipiendam
His tantum, quos ipsa sinunt: nil proximus audit.

<93> GRIPHUS

Mortalis non est, immortalis quoque non est,

[Xv] Sed

rozradowawszy się, wydała słodkie dźwięki. Roześmiały się Charyty, zaśpiewały uczone siostry, nawet powróciła wiosna, a biała zima uciekła.

EPITAFIUM NICETASA Dlaczego grzebiecie mnie, żeglarza, na brzegu, o który biją fale? Powinienem raczej być zabrany daleko od morza. Lękam się huku fal, mego śmiertelnego przeznaczenia. Lecz ty, który litujesz się nad Nicetasem, przyjmij mimo wszystko dzięki.

DO ANDRZEJA TRZECIESKIEGO Bogatsi odpłacą ci się, Trzecieski, za twe złote pieśni złotem i ofiarowanymi ci darami. Ja zaś, mając w domu szczupłe mienie i niedostatek sprzętów, daję ci za gładki wiersz wytworne pieśni; gorsze jednak od twoich, bo gęś nie śpiewa na równi z łabędziem, a gadatliwa jaskółka ze słowikiem.

ZAGADKA Z natury jest kobietą, piastuje na łonie swe dzieci, które chociaż są nieme, posyłają jednak głos przez morze i przez wszystkie ziemie, ale tak, by zrozumieli je tylko ci, którym same pozwolą. Ten, kto jest w pobliżu, nic nie słyszy.

ZAGADKA Nie jest śmiertelny, nie jest też nieśmiertelny,

https://rcin.org.pl

Icta dedit dulces exhilanta ſonos.
Riſerunt Charites, doctæ cecinere ſorores,
Quin & ver redijt, canáq; fugit hyems.

EPITHAPHIVM NICETAE.

QVid me fluctiuago ſepelitis littore nautam,
A pelago longè qui remouendus eram?
Horreſco fremitum ponti, mea fata: ſed & ſic
Gnatæ, Nicetam qui miſereris, habe.

AD ANDR. TRICESIVM.

AVrea, Triceſi tua carmina diuitiores
Auro penſabunt, muneribuſq; datis.
Nos, quibus arcta domi res eſt, & curta ſupellex,
Pro tereti verſu carmina culta damus.
Inferiora tuis equidem: neq; enim anſer olori,
Aut par luſciniæ garrula hyrundo canit.

GRIPHVS.

Fœmina natum eſt, gremio ſua pignora ſeruat:
Quæ quanquã ſint muta, tamen trans æquora vocẽ,
Transq; omnes ternas mittunt, ſed percipiendam
His tantùm, quos ipſa ſinunt: nil proximus audit.

GRIPHVS.

MOrtalis non eſt, immortalis quoq; non eſt,

Sed

https://rcin.org.pl

Sed mixta quadam natum præditus: vt nec
Dici hominum poſſit, nec vitam viuere diuûm.
Naſcitur aſſiduè, atq; alternis occidit: idem
Nulli vnquam viſus, notus tamen omnib. extat.

GRIPHVS.

QVicquid alit tellus, quicquid vaſtum educat æquor
Nil nec homo ipſe, auctu ſimili creſcit, perit ue:
Naſcitur immani cum corpore, deinde vigore
In ſummo exiles mirè tenuatur in artus.
In ſenio erigitur rurſum, corpuiq; propagat.

GRIPHVS.

Domi latentem dum panimus hoſpitem
Protinxe in ora ætheris, quis crederet?
Domus repente fugit, hoſpes captus eſt.

GRIPHVS.

ET hanc mihi, Aule, frange, ſi potes, nucem:
Docemus omnes, nemo nouit, quod docet.

EPITHAPH. PHIL. PADNEVII.

EGregia in patriam merita, ſpectataq; virtus
Padneui, ad ſummum te decus extulerant,
Auſa nec infelix oculos attollere contrà eſt,
Splendore ictta tui nominis, inuidia.

https://rcin.org.pl

Sed mixta quadam natura praeditus, ut nec
Dici hominum possit nec vitam vivere divum.
Nascitur assidue atque alternis occidit. Idem
Nulli unquam visus, notus tamen omnibus exstat.

<94> GRIPHUS

Quicquid alit tellus, quicquid vastum educat aequor,
Nil, nec homo ipse, auctu simili crescitve peritve:
Nascitur immani cum corpore, deinde vigore
In summo exiles mire tenuatur in artus,
In senio erigitur rursum corpusque propagat.

<95> GRIPHUS

Domi latentem dum paramus hospitem
Protraxe in oras aetheris – quis crederet? –
Domus repente fugit, hospes captus est.

<96> GRIPHUS

Et hanc mihi, Aule, frange, si potes, nucem:
Docemus omnes, nemo novit, quod docet.

<97> EPITAPH<IUM> PHIL<IPPI> PADNEVII

Egregia in patriam merita spectataque virtus,
Padnevi, ad summum te decus extulerant
Ausa nec infelix oculos attollere contra est
Splendore icta tui nominis Invidia.

X2 Ali-

lecz obdarzony jakby zmieszaną naturą, tak że ani nie da się powiedzieć, że pędzi życie ludzkie, ani że boskie. Ustawicznie się rodzi i na przemian ginie; nikt go też nigdy nie widział, ale wszystkim jest znany.

ZAGADKA Nic, cokolwiek żywi ziemia, cokolwiek hoduje rozległe morze, nic, nawet sam człowiek, nie rośnie ani nie ginie, mając podobne rozmiary. Rodzi się z ogromnym ciałem, potem, w pełni sił, zadziwiająco maleje do niewielkiej postaci, na starość się prostuje i znów wydłuża ciało.

ZAGADKA Gdy staramy się wydobyć na światło dzienne gospodarza ukrywającego się w domu – nie do wiary! – dom nagle ucieka, a gospodarz zostaje złapany.

ZAGADKA Jeszcze ten orzech mi rozgryź, jeśli możesz, Aulusie: wszyscy nauczamy, a nikt nie zna tego, o czym naucza.

EPITAFIUM FILIPA PADNIEWSKIEGO Wybitne zasługi dla ojczyzny i znakomita cnota wyniosły cię, Padniewski, ku najwyższemu zaszczytowi. Nawet nędzna Zazdrość nie ośmieliła się podnieść oczu, porażona blaskiem twej sławy.

https://rcin.org.pl

<98> ALIUD

Padnevi, urna tuo satis haec pro corpore magna est,
Virtus Mausolea supra est omnesque colossos.

<99> AD URBICUM

Urbice, vive tibi! Tibi ducunt stamina Parcae
    Absumptaque super non potes esse colo.
Qui matutinus locupletum limina visit,
    Consultaturos qui comitatur heros,
Qui sibi nil impertit et heredi omnia servat,
    Ille aliis vivit. Tu, Urbice, vive tibi!

<100> IN AQUILAM

Augurii mater, volucrum regina vagarum,
Corde enata tuo quid spondent lilia? Spondent
Sarmatiam Henrico florentem rege futuram.

<101> AD HENR<ICUM> VALESIUM REGEM CRACOVIAM VENIENTEM

Urbs effusa omnis dum te, rex magne, salutat,
    Dum plebs, dum patres, dum tibi plaudit eques,
Spectaclo delectatus per inane volantes
    Igneus auricomos Sol inhibebat equos.
Nox non passa moram puro se effudit Olympo,
    Ut te mille oculis ipsa quoque aspiceret.

[X2v] Ad

INNE Padniewski, ta trumna jest wystarczająco duża dla twego ciała, cnota zaś jest ponad wszelkie mauzolea czy kolosy.

DO URBIKUSA Urbikusie, żyj dla siebie! Parki snują twą nić i gdy przędza się wyczerpie, nie będziesz mógł żyć dłużej. Kto od rana nawiedza progi bogaczy, kto towarzyszy możnym, gdy szukają rady, kto nic nie przeznacza dla siebie, a wszystko zachowuje dla dziedzica, ten żyje dla innych. Ty, Urbikusie, żyj dla siebie!

NA ORŁA Ojcze wróżb, królu lotnych ptaków, cóż obiecują lilie, które pojawiły się na twej piersi? Obiecują, że za króla Henryka Sarmacja będzie w rozkwicie.

DO HENRYKA WALEZEGO PRZYBYWAJĄCEGO DO KRAKOWA Gdy całe miasto, wielki królu, pozdrawiało cię, rozlawszy się tłumnie, gdy witali cię radośnie lud, senatorowie i szlachta, ogniste Słońce, zachwycone widowiskiem, wstrzymywało swe lotne, złotogrzywe rumaki. Noc, nie mogąc ścierpieć zwłoki, rozlała się po czystym niebie, by ona również mogła cię oglądać tysiącem oczu.

https://rcin.org.pl

ALIVD.

Padneui, vrna tuo ſatis hæc pro corpore magna eſt,
Virtus Mauſolæa ſuprà eſt, omnesq; Coloſſos.

AD VRBICVM.

VRbice, viue tibi, tibi ducunt ſtamina Parcæ,
Abſumptáq; ſuper non potes eſſe colo.
Qui matutinus locupletum limina viſit,
Conſultaturos qui comitatur heros.
Qui ſibi nil impertit, & hæredi omnia ſeruat,
Ille aliis viuit, tu Vrbice viue tibi.

IN AQVILAM.

Augurii mater, volucrum regina vagarum,
Corde enata tuo quid ſpondent lilia? ſpondent
Sarmatiam Henrico florentem rege futurum.

Ad Henr. Valeſium Regem Cracouiam venientem.

VRbs effuſa omnis dum te, rex magne, ſalutat,
Dum plebs, dum patres, dum tibi plaudit eques,
Spectaclo delectatus per inane volantes
Igneus auricomos Sol inhibebat equos:
Nox non paſſa monam puro ſe effudit Olympo.
Vt te mille oculis ipſa quoq; aſpiceret.

AD

https://rcin.org.pl

AD PETRVM GOSTECAM.

DVm ſinis affari, nec adhuc mihi Epiſcopũ audis,
Deſcende in ⁊verſus, Petre diſerte meos.
Non accepturus, potius famam ipſe daturus:
Ebria amore ſui noſtra Thalia licet
Magnificè ſeſe iactet, numeroq; deorum
Poſſe putet meritos inſeruiſſe ⁊viros.
An, quòd Praxiteles Iouis extuderit ſimulachrum,
Clarior idcircò Iuppiter aſtra colit?
Ac non, quòd vultus imitari ſit Iouis auſus
Praxiteles, potius clarus in orbe viget?

AD IO. FIRLEVM.

HOS ego verſiculos feci, ſed ſub Ioue, Firleu,
Si frigent, non plus ipſe póéta calet.

AD ATTALVM.

SI cerui ætatem, corniciſte, Attale, ⁊viuis,
Nil peccas, auro dum ſine fine ſtudes.
Sin homo natura es, cui contigit arctius ævum,
Oeſtro immenſarum ne ſtimuleris opum.
Ne mediòs inter ſuccumbas forte labores,
Inq; tuis alij luxurient opibus.

https://rcin.org.pl

<102> Ad Petrum Costcam

Dum sinis affari nec adhuc mihi episcopus audis,
Descende in versus, Petre diserte, meos,
Non accepturus, potius famam ipse daturus,
Ebria amore sui nostra Thaleia licet
Magnifice sese iactet numeroque deorum
Posse putet meritos inseruisse viros.
An quod Praxiteles Iovis extuderit simulachrum,
Clarior idcirco Iuppiter astra colit
Ac non, quod vultus imitari sit Iovis ausus,
Praxiteles potius clarus in orbe viget?

<103> Ad Io<annem> Firleum

Hos ego versiculos feci, sed sub Iove, Firleu.
Si frigent, non plus ipse poeta calet.

<104> Ad Attalum

Si cervi aetatem cornicisve, Attale, vivis,
Nil peccas, auro dum sine fine studes.
Sin homo natura es, cui contigit arctius aevum,
Oestro immensarum ne stimuleris opum,
Ne medios inter succumbas forte labores
Inque tuis alii luxurient opibus.

DO PIOTRA KOSTKI Skoro pozwalasz mi do ciebie przemówić, a ja jeszcze nie zwróciłem się do ciebie jako do biskupa, zstąp pomiędzy me wiersze, wymowny Piotrze; nie aby zyskać sławę, lecz raczej aby jej udzielić, jakkolwiek moja Taleja, upojona miłością własną, ogromnie się chełpi i chciałaby sądzić, że zdołała wprowadzić do grona bogów mężów, którzy na to zasłużyli. Ale czyż z tego powodu, że Praksyteles wyrzeźbił posąg Jowisza, Jowisz z większą sławą mieszka pośród gwiazd, czy raczej to Praksyteles, ponieważ ośmielił się naśladować oblicze Jowisza, cieszy się większą sławą w świecie?

DO JANA FIRLEJA To ja stworzyłem te wierszyki, Firleju, ale pod gołym niebem. Jeśli są chłodne, to przecież samemu poecie też nie jest cieplej.

DO ATTALOSA Gdybyś żył tak długo jak jeleń czy wrona, Attalosie, to nie grzeszyłbyś, troszcząc się wciąż o złoto. Jeśli jednak jesteś z natury człowiekiem, któremu przypada krótsze życie, nie daj się powodować żądzą niezmiernych bogactw, abyś przypadkiem nie skonał pośród mozołów, a w twych bogactwach pławiliby się inni.

https://rcin.org.pl

<105> Ad Crocalim

Dulces sunt ficus, pira dulcia, dulcia poma,
Mel dulce, dulce est saccharum,
Suavis odoratu ros est maris et rosa suavis
Suavisque opobalsami halitus.
Nec pira, nec ficus, nec sunt tam dulcia poma,
Nec saccharum aut mellis liquor,
Nec rosa odoratu est tam suavis rosve marinus
Fragransve anima opobalsami,
Quam tua dulcia sunt, Crocali, rosea ista labella,
Quam suave suavium est tuum.

<106> Ad Nic<olaum> Gelasinum

Unus pro sociis, Gelasine, videris amare
Omnibus et nostras omnium obire vices.
Singula namque aliis nascuntur pignora, te uxor
Exhilarat geminis. Bis, Gelasine, vir es.

<107> Epitaphium i<llustris> Grebsii

Graecum te an dicam, Grebsi facunde, Latinum,
Ambigo, sermo ita erat notus uterque tibi.
At tu Sarmata eras, sed cuius ob os sua Grai
Ora obvertebant Ausoniique sua.

[X3v] In

DO KROKALIDY Słodkie są figi, słodkie są gruszki, słodkie jabłka, słodki jest miód, słodki cukier, słodki aromat ma rozmaryn i róża, słodyczą tchnie wonny balsam. Ani gruszka, ani figi, ani jabłka nie są tak słodkie, ani cukier, ani płynna słodycz miodu, ani róża nie ma tak słodkiego zapachu, ani też rozmaryn, ani wonne tchnienie balsamu jak słodkie są, Krokalido, te różane usteczka, jak słodki jest twój pocałunek.

DO MIKOŁAJA GELAZYNA Ty jeden, Gelazynie, jak się wydaje, miłujesz za wszystkich towarzyszy i wypełniasz powinności nas wszystkich. Innym rodzą się dzieci pojedynczo, ciebie żona raduje bliźniętami. Jesteś mężem w dwójnasób, Gelazynie.

EPITAFIUM ZNAKOMITEGO GRZEPSKIEGO Mam wątpliwości, wymowny Grzepski, czy nazwać cię Grekiem, czy Latynem, tak dobrze znane ci były oba te języki. Ty zaś byłeś Sarmatą, lecz takim, ku którego ustom zwracali swe twarze Grecy i Auzonowie.

https://rcin.org.pl

AD CROCALIM.

Dulces ſunt ficus, pyra dulcia, dulcia poma,
Mel dulce, dulce eſt ſaccharum.
Suauis odoratos eſt maris, & roſa ſuauis,
Suauiſq; opobalſami halitus.
Nec pyra, nec ficus, nec ſunt tam dulcia poma,
Nec ſaccharum, aut mellis liquor,
Nec roſa odoratu eſt tam ſuauis, roſtue marinus,
Fragrantiue anima opobalſami:
Quàm tua dulcia ſunt, Crocali, roſea iſta labella,
Quàm ſuaue ſuauium eſt tuum.

AD NIC. GELASINVM.

Vnus pro ſociis, Gelaſine, videris amare
Omnibus, & noſtris omnium obire vices.
Singula namq; aliis naſcuntur pignora, te vxor
Exhilarat geminis: bis, Gelaſine, vir es.

EPITH. I. GREBSII.

Græcum te, an dicam, Grebſi facunde, Latinum,
Ambigo: ſermo ita erat notus vterq; tibi.
At tu Sarmata eras, ſed cuius ob os ſua Gratia
Omnia obuertebant, Auſoniq; ſua.

IN

https://rcin.org.pl

In Linvm.

NON quòd ſis meritus, fruſtrà vaniſſime turges,
Fortuna excelſo te locat in ſolio:
Sed quòd mortales monitos cupit, omnia ſe vnam
Poſſe: etiam vt numero tu, Line, ſis aliquo.

In Homervm.

Ætna prius cœlum extinguet, prius, ordine rerum
Inuerſo, noctem Sol illuſtrabit opacam,
Et prius immenſi dulceſcent æquora ponti,
Mortuaq; è tumulis in dias luminis oras
Corpora prorepent rurſum, quàm nomen Homeri,
Partaq; diuinis moriatur gloria ſcriptis.

In Laertem.

SAxa domat tempus, neque ferro parcere nouit.
Sed tacita labens omnia falce metit.
Lærtæ hoc veluti fanum, quod, littore ſummo
Hybernis poſitum fluctib. atteritur.
Herois nomen ſemper viret: aurea namq;
Munera Muſarum nulla ſenecta terit.

Ad Iovem pro bove.

IPſe tuam ſupplex aſtans bos mugit ad aram,
Præſentemq; horret, Iuppiter alte, necem.

https://rcin.org.pl

<108> In Linum

Non quod sis meritus (frustra, vanissime, turges)
Fortuna excelso te locat in solio,
Sed quod mortales monitos cupit omnia se unam
Posse, etiam ut numero tu, Line, sis aliquo.

<109> In Homerum

Astra prius caelum exstinguet, prius ordine rerum
Inverso noctem sol illustrabit opacam
Et prius immensi dulcescent aequora ponti
Mortuaque e tumulis in dias luminis oras
Corpora prorepent rursum, quam nomen Homeri
Partaque divinis moriatur gloria scriptis.

<110> In Laertem

Saxa domat tempus neque ferro parcere novit,
Sed tacita labens omnia falce metit.
Laertae hoc veluti fanum, quod littore summo
Hibernis positum fluctibus atteritur.
Herois nomen semper viret, aurea namque
Munera Musarum nulla senecta terit.

<111> Ad Iovem pro bove

Ipse tuam supplex astans bos mugit ad aram
Praesentemque horret, Iuppiter alte, necem.

NA LINUSA Nie dlatego, że zasłużyłeś (daremnie się nadymasz w swej tak wielkiej próżności), posadziła cię Fortuna na wysokim tronie, lecz dlatego, że chce pouczyć śmiertelników, iż ona jedna wszystko potrafi: nawet sprawić, byś ty, Linusie, miał jakieś znaczenie.

NA HOMERA Prędzej niebo zgasi gwiazdy, prędzej, odwróciwszy porządek rzeczy, słońce będzie oświecać ciemną noc i prędzej wody bezmiernego morza staną się słodkie, a umarłe ciała znowu wydostaną się z grobów w podniebne kraje światłości, niż umrze sława Homera i chwała, którą przyniosły mu jego boskie pisma.

NA LAERTESA Czas zwycięża skały, nie zna też litości dla żelaza, lecz mijając, ścina wszystko podstępną kosą; podobnie ten nagrobek Laertesa, wzniesiony na wysokim brzegu, który niszczą zimowe fale. Imię herosa wciąż żyje, gdyż złotych darów Muz nie niszczy żadna starość.

DO JOWISZA W OBRONIE BYKA Byk, stojąc tak kornie przed twym ołtarzem, wielki Jowiszu, ryczy i boi się nadchodzącej śmierci.

https://rcin.org.pl

Subduc agricolam caedi, o Saturnie, nam cum
Europam ferres, tu quoque taurus eras.

<112> Ad Adrianum

Quid „condicta" sit, Adriane, „cena"
In libris veterum, rogas subinde.
Hoc ut percipias et assequare,
Cras cenare volo, Adriane, apud te.

<113> In lagoenam

Potorum in rixa fracta es, Pisaea lagoena,
Fluxitque excussus ventre tuo Bromius,
Nam saxum veluti fulmen te desuper icit
Non Iovis e manibus, sed Iovii adveniens.
Te percussa ingens risus dicteriaque orta
Et iuvenes casu prosiluere novo.
Haud te flere libet, siquidem sors matris *I*acchi
Haec eadem Semeles haec eademque tua est.

<114> De Lycophrone medico

Iliados medicus legeret cum forte Lycophron
Principium et scriptum sic reperisset ibi:
„Multas insignes animas demisit ad Orcum",
„Hui, etiamne – inquit – mittere ad Orcum animas
Laus est? Atqui ego sum is, videar qui aequandus Achilli:
Nam quot ego eximias ad Styga misi animas!"

[X4v] Stan<islai>

Ocal od zabicia tego, który uprawia ziemię, synu Saturna, bo gdy uprowadzałeś Europę, ty również byłeś bykiem.

DO ADRIANA Często pytasz, Adrianie, co oznacza „umówiona wieczerza" w księgach starożytnych. Abyś się więc dowiedział i to zrozumiał, Adrianie, chcę jutro wieczerzać u ciebie.

NA FLASZĘ Zostałaś rozbita podczas kłótni pijaków, pizańska flaszo, i polał się wypędzony z twego łona Bromius, gdyż uderzył w ciebie z góry kamień niczym piorun – pochodzący z rąk nie Jowisza, lecz Jowiusza. Gdy się rozleciałaś, rozległ się potężny śmiech i zrodziły się żarty, a młodzieńcy radowali się nowym wydarzeniem. Nie ma co płakać nad tobą, gdyż twój los jest taki sam jak los Semele, matki Jakcha.

O LEKARZU LIKOFRONIE Gdy lekarz Likofron czytał pewnego razu początek *Iliady* i odkrył, że napisano tam: „Wiele znakomitych dusz zesłał do Orku", rzekł: „Ach, czyżby i wysłanie dusz do Orkusa było chwałą? Przecież jestem kimś, kogo, jak się wydaje, można porównać z Achillesem: ileż bowiem znakomitych dusz wysłałem nad Styks!".

https://rcin.org.pl

Subduc agricolam cædi, ô Saturnie, nam, cùm
Europam ferres, tu quoq; taurus eras.

AD ADRIANVM.

QVid condicta ſit, Adriane, cœna
In libris veterum rogas ſubinde:
Hoc vt percipias, & aſſequare,
Cras cœnare volo, Adriane, apud te.

IN LAGENAM.

POtorum in rixa fracta es, piſcea lagena,
Fluxitq; excuſſus ventre tuo Bromius.
Nam ſaxum, veluti fulmen, te deſuper icit,
Non Iouis è manibus, ſed Iouii aduenientis.
Te percuſſa ingens riſus, dicteriaq; orta,
Et iuuenes caſu proſiluere nouo.
Haud te flere libet: ſiquidem ſors matris lacchi
Hæc eadem Semeles, hæc eademq; tua eſt.

DE LYCOPHRONE MEDICO.

ILiados medicus legeret cùm forte Lycophron
Principium, & ſcriptum ſic reperiſſet ibi.
Multas inſignes animas demiſit ad Orcum:
Hui, etiam ne, inquit, mittere ad Orcum animas
Laus eſt? atqui ego ſum is, videar qui æquãdus Achilli:
Nam quot ego eximias ad Styga miſi animas?

Stan.

https://rcin.org.pl

STAN. HOSII CARDINALIS MANIBVS.

SI fas cuiquam eſſet vitare Acheruſia templa
Et Stygio nunquam veliſicare lacu:
Paucos inter, Hoſi, qui ſint hoc munere digni,
Ipſe vel inprimis annumerandus eras.
Cuius quando parem pietas habitura? fideſq;? eſt,
Tutandæq; ardens religionis Amor?
Occidit exemplar morum, & virtutis imago
Diuini interijt fons ſacer eloquij.
Scripta perhennabunt: opc quorum tu quoq; magne
Omnia victurus ſecla videris Hoſi.

SENTENTIA EPICVRI.

QVod eſt beatum ſempiternumq;, id neq;
Sibi, neq; alteri exhibet negotium.

DE HERMOGENE.

BVbo mortiferum carmen canit: aſt vbi cœpit
Cantare Hermogenes, bubo agit ipſe animam.

EPITHAPH. PYNTHAGORAE.

SAlue ô Pynthagora: ſed tu delatus ad Orcum

https://rcin.org.pl

<115> Stan<islai> Hosii cardinalis Manibus

Si fas cuiquam esset vitare Acherusia templa
Et Stygio nunquam velificare lacu,
Paucos inter, Hosi, qui sint hoc munere digni,
Ipse vel in primis annumerandus eras.
Cuius quando parem pietas habitura fidesque est
Tutandaeque ardens relligionis amor?
Occidit exemplar morum et virtutis imago,
Divini interiit fons sacer eloquii.
Scripta perhennabunt; ope quorum tu quoque, magne,
Omnia victurus saecla videris, Hosi.

<116> Sententia Epicuri

Quod est beatum sempiternumque, id neque
Sibi, neque alteri exhibet negotium.

<117> De Hermogene

Bubo mortiferum carmen canit, ast ubi coepit
Cantare Hermogenes, bubo agit ipse animam.

<118> Epitaph<ium> P*ny*tagorae

Salve, o P*ny*tagora. Sed tu delatus ad Orcum

CIENIOM KARDYNAŁA STANISŁAWA HOZJUSZA Gdyby ktokolwiek mógł uniknąć acheruzyjskich przybytków i nigdy nie żeglować po stygijskim jeziorze, to pośród niewielu, którzy byliby godni tego daru, ty, Hozjuszu, wręcz powinieneś być wymieniony w pierwszej kolejności. Kiedyż twa pobożność, wiara oraz pełna uczucia żarliwość w obronie religii znajdą równą sobie? Umarł wzór obyczajów i przykład cnoty, zginął święty zdrój boskiej wymowy. Na zawsze pozostaną pisma; można sądzić, że dzięki nim, wielki Hozjuszu, żyć będziesz przez wszystkie wieki.

ZDANIE EPIKURA To, co jest szczęśliwe i wieczne, ani sobie, ani innym nie przysparza trosk.

O HERMOGENESIE Puchacz wydaje z siebie śmiercionośną pieśń, lecz gdy Hermogenes zaczął śpiewać, to nawet puchacz wyzionął ducha.

EPITAFIUM PNYTAGORASA Bądź pozdrowiony, Pnytagorasie. Lecz trafiwszy do Orkusa,

https://rcin.org.pl

Ne maris accuses aequora, sed Boream,
Namque is te domuit, pelagi autem mitior unda
Telluri et bustis restituit patriis.

<119> In columnam

Non Niobe amissis hic adsto saxea natis,
Quanquam amissa etiam pignora testor ego:
Natis me statuit monumentum flebile raptis
Vates maerenti corde Cochanovius.
Cui, quod sum sensus expers omnisque doloris
Nescia, fortuna est invidiosa mea.

<120> In eandem

Omnia producit tellus rursumque recondit.
Illa parens rerum est, illa et commune sepulchrum.
Arcus pyramidesque ruunt magnique colossi
Et monumenta suis succedunt victa sepulchris.
Quosque diis nunc fama hominum immortalibus aequat,
Ignorabuntur paullo post; luxque hodiernum
Cras oritura diem premet involvetque tenebris.

<121> In Caesarem

Iam regale potens gestat diadema Bathorreus,

[X5v] Tu

nie oskarżaj wód morza, tylko Boreasza. On cię bowiem pokonał, a bardziej łagodna fala morska przywróciła cię ziemi i ojczystym grobom.

NA KOLUMNĘ Stoję tu, kamienna, ale nie będąc Niobe, która utraciła swe dzieci, chociaż i ja jestem świadectwem ich utraty. Postawił mnie jako smutną pamiątkę poeta Kochanowski, mając serce pełne żałości, gdy zostało mu zabrane potomstwo. Zazdrości mi on tego szczęścia, że jestem pozbawiona czucia i wolna od wszelkiego bólu.

NA TEN SAM TEMAT Ziemia rodzi wszystko i znów w sobie zamyka. Ona jest matką wszechrzeczy, ona jest wspólnym grobem. Łuki, piramidy oraz ogromne kolosy popadają w ruinę i pomniki, pokonane przez czas, zstępują do swoich grobów. Wszyscy ludzie, których obecnie sława zrównuje z nieśmiertelnymi bogami, wkrótce będą nieznani. Dzień, który wstanie jutro, przysłoni i spowije ciemnością blask dnia dzisiejszego.

NA CESARZA Potężny Batory nosi już królewską koronę,

https://rcin.org.pl

Ne maris accuſes æquom, ſed Boream.
Namq; is te domuit: pelagi autem mitior vnda
Telluri & buſtis reſtituit patrijs.

In Colvmnam.

NOn Niobe amiſſis hîc adſto ſaxea natis:
Quanquam amiſſa etiam pignora teſtor ego.
Natis me ſtatuit monumentum flebile neptis
Vates mœrenti corde Cochanouius.
Cui, quòd ſum ſenſus expers, omniſq; doloris
Neſcia fortuna eſt inuidioſa mea.

In eandem.

OMnia producit tellus, rurſumq; recondit
Illa parens rerum eſt, illa & commune ſepulchrum.
Arcus, Pyramidesq; ruunt, magniq; coloſſi
Et monumenta ſuis ſuccedunt victa ſepulchris.
Quosq; dijs nunc fama hominum immortalib. æquat,
Ignorabuntur paullò pòſt: luxq; hodiernum
Cras oritum diem premet, inuoluetq; tenebris.

In Caesarem.

IAm regale potens geſtat diadema Bathorreus,

Tu

https://rcin.org.pl

Tu magne Cæſar (da veniam) ceſſator es.
Vnus homo tantum cunctando reſtituit rem,
Mora cæteris ferè omnibus damno fuit.

AD ANDR. PATRICIVM.

COenabo, Patrici diſerte, apud te,
Sed cœnam volo non Catullianam,
Cuius lex datur hæc ibi Fabullo,
Vt ſecum adferat id, quod eſt lubenter.
At tu ſcito me aſymbolum venire,
Atq; ex parte mea ad tuam culinam
Vnas ferre modo eſuritiones.

FINIS.

https://rcin.org.pl

Tu, magne Caesar, da veniam, cessator es.
Unus homo tantum cunctando restituit rem,
Mora ceteris fere omnibus damno fuit.

<122> AD ANDR<EAM> PATRICIUM

Cenabo, Patrici diserte, apud te,
Sed cenam volo non Catullianam,
Cuius lex datur haec ibi Fabullo,
Ut secum adferat id, quod est lubenter.
At tu scito me asymbolum venire
Atque ex parte mea ad tuam culinam
Unas ferre modo esuritiones.

FINIS

[X6]

a ty, wielki cesarzu (daruj, proszę), się ociągasz. Tylko jeden człowiek zwlekaniem ocalił sprawę. Niemal wszystkim innym zwłoka przyniosła szkodę.

DO ANDRZEJA PATRYCEGO Będę u ciebie na wieczerzy, wymowny Patrycy. Lecz pragnę nie wieczerzy na modłę Katullusa, której reguły zostały przezeń podane Fabullusowi: miał on sam przynieść z sobą to, co chętnie jada. Ty zaś wiedz, że przyjdę z pustymi rękoma i przyniosę do twojej kuchni jedynie wielki głód.

KONIEC

https://rcin.org.pl

Aneks do *For.* 97 i 98

Inskrypcje na nagrobku Filipa Padniewskiego w katedrze wawelskiej

https://rcin.org.pl

WYKAZ BŁĘDÓW W INSKRYPCJACH

Lokalizacja	Jest	Powinno być
Inskr. 1/1 (tytuł)	EPITHAPHIVM	EPITAPHIVM
Inskr. 1/4 (2)	SVMVM	SVMMVM (później wyżłobiono kreskę nad pierwszym „M”)

https://rcin.org.pl

Epitaphium Philippi Padnevii episcopi Cracoviensis

Egregia in patriam merita atque heroica virtus,
Padnievi, ad summ*m*um te decus extulerant
Ausa nec infelix oculos attollere contra est
Splendore icta tui nominis Invidia.

† 1572

Padnevi, urna tuo satis haec pro corpore magna est,
Virtus Mausolea supra est omnesque colossos.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Dryjas Zamechska

Transkrypcja – Radosław Grześkowiak i Marek Osiewicz

Dryas Zamchana i Pan Zamchanus

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

DRYAS ZAM-
CHANA POLONICE
ET LATINE

PAN ZAMCHANUS LATINE

[*kartusz: sygnet drukarni wędrownej*
Mikołaja Szarffenbergera –
osadzony w krajobrazie orzeł,
który wypuścił ze szponów żółwia,
a nad nim wstęga z napisem:
Fert, postquam praedat, sursum mittitque deorsum[1]]

LEOPOLI,
ANNO Domini MDLXXVIII

[A]

[1] Por. Plin. *Nat. hist.* X, 3, 7 (o orle): huius ingenium est et testudines raptas frangere e sublimi iaciendo.

https://rcin.org.pl

DRYAS ZAM-CHANA POLONICE ET LATINE.

PAN ZAMCHANVS LATINE.

LEOPOLI,
ANNO Domini, M, D, LXXVIII.

https://rcin.org.pl

CECINERE AD ZAMCHVM
Viñ Idus Mañ, ANNO Domini, M, D, LXXViñ.
ſub aduentum Sereniſsimi STEPHANI Regis. P. P.

Dryas Zam

XVI. Qu. 568 adl.
mf. 11659

https://rcin.org.pl

Cecinere ad Zamchum
VIII Idus Mai anno Domini MDLXXVIII,
sub adventum serenissimi Stephani regis, p[atris] p[atriae]

[Av] Dryas Zam-

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

k. A2/1–2 (tytuł)

1578	DRYAS ZAMECH=|SKA.
JK1A	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
JK1B	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
JK1C	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
$JK1C_2$	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
JK2	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
JK3	DRYAS | ZAMECHSKA | Iana Kochánowskiégo.
JK4	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiégo.
JK5	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiego.
JK6A	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiego.
JK6B	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiego.
JK7	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiego.
JK8	DRYAS | ZAMECHSKA | Ianá Kochánowskiego.

k. A2/4 (2)

1578	twarz/ y vrodá
JK1A	twarz/ y vrodá
JK1B	twarz/ y vrodá
JK1C	twarz/ y vrodá
$JK1C_2$	twarz/ y vrodá
JK2	twarz/ y vrodá
JK3	twarz/ y vrodá
JK4	twarz/ y vrodá
JK5	twarz y vrodá
JK6A	twarz y vrodá
JK6B	twarz y vrodá
JK7	twarzy vrodá
JK8	twarz y vrodá

k. A2/20 (18)

1578	Bog dobrey rádzie
JK1A	Bóg dobréy rádźie
JK1B	Bóg dobréy rádźie
JK1C	Bóg dobréy rádźie
$JK1C_2$	Bóg dobréy rádźie
JK2	Bóg dobréy rádźie
JK3	Bóg dobry rádźie
JK4	Bóg dobréy rádźie
JK5	Bog dobrey rádźie
JK6A	Bog dobrey rádźie
JK6B	Bog dobrey rádźie
JK7	Bog dobrey rádźie
JK8	Bog dobrey rádźie

k. A2v/11 (35)

1578	wiáry rozne
JK1A	wiáry rózné
JK1B	wiáry rózné
JK1C	wiáry rózné
$JK1C_2$	wiáry rózné
JK2	wiáry rózné
JK3	wiáry rózné
JK4	wiáry rózné
JK5	wiáry rozne
JK6A	wiáry rozne
JK6B	wiáry rozne

https://rcin.org.pl

JK7	wiáry rozne
JK8	wiatry rozne

k. A3/1 (53)

1578	rzek przeźornych
JK1A	rzék przezornych
JK1B	rzék przezornych
JK1C	rzék przezornych
$JK1C_2$	rzék przezornych
JK2	rzék przezornych
JK3	rzék przerzeczonych
JK4	rzék przezornych
JK5	rzék przezornych
JK6A	rzék przezornych
JK6B	rzék przezornych
JK7	rzek przezornych
JK8	rzek przezornych

k. A3/18 (70)

1578	będzie
JK1A	będźie
JK1B	będźie
JK1C	będźie
$JK1C_2$	będźie
JK2	będźie
JK3	będźie
JK4	będźie
JK5	będźie
JK6A	będźie
JK6B	będźie
JK7	będźiem
JK8	będźie

k. A3/22 (74)

1578	bez podobno
JK1A	bez podobno
JK1B	bez podobno
JK1C	bez podobno
$JK1C_2$	bez podobno
JK2	bez podobno
JK3	bez podobno
JK4	bez podobno
JK5	bez podobno
JK6A	też podobno
JK6B	też podobno
JK7	też podobno
JK8	też podobno

https://rcin.org.pl

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
A2/4 (2)	ẃydáie	wydáie
A2/6 (4)	boháterów	boháterow
A2/17 (15)	Sżkutek	Skutek
	począ̨dkow	początkow
A2/26 (24)	ſláchta	ſláchtá
A2v/8 (32)	tákze	tákże
A3/1 (53)	przeźornych	przezornych
A3/7 (59)	ſarny	ſárny

https://rcin.org.pl

DRYJAS ZAMECH-

SKA

Co to zá gość, o siostry, przyszedł w násze kráje?
Sámá twarz i urodá, sam státek *w*ydáje,
Że zacny człowiek jákiś, á krol bez wątpienia,
Onych cnych boháter*o*w jeszcze snadź násienia.
Znam cię, o zacny krolu, chociaś bez korony
Áni w rozny od inszych ubior obleczony;
Znam cię, o krolu polski, choć tu, miedzy lásy,
Z dzikim źwierzem przebywam po wszytki swe czásy.
I nas o twym przyjeździe głosy dochodziły,
I z tych lásow ná oczy ludzkie wywabiły,
Ábychmy też twoję twarz wdzięczną oglądáły
I gościá ták miłego mile przywitáły.
Bądź zdrow ná długie czásy, krolu wielowładny,
Á w twoich pięknych myślách daj ci Boże snádny
Skutek widzieć. Znáczy się z począt*k*ow koniecznie,
Czego już i ná dálszy czás ludzie bezpiecznie
Po tobie czekáć mogą, tylko prosić trzebá,
Áby Bog dobrej rádzie błogosławił z niebá.
Mnie jednej, twoję dzielność i twe słysząc spráwy,
Serce niemylnie tuszy, że cię z Bolesłáwy
Rowno Polská kłáść będzie, á ty nie ustawaj,
Ále dobrych początkow co raz dokonawaj
Jeszcze lepiej. Z krolow rząd – poki Polská miáłá
Pány rządne, táka więc i ślách*tá* bywáłá.

https://rcin.org.pl

DRYAS ZAMECHSKA.

CO to zá gość/ o ſioſtry/ przyßedł w náßze kráie:
Sáma twarz/ y vrodá / ſam ſtátek wydáie/
Że zacny człowiekiákiś : á Krol bez watpienia/
Onych cnych bohátterow ießcze ſnadź náſienia.
Znam cię/ o zacny Krolu/ chociaś bez korony/
Ani w rozny od inßych vbior obleczony :
Znam cię/ o Krolu Polſki/ choć tu miedzy láſy/
Z dzikim zwierzem przebywam po wßytki ſwe czáſy:
Y nas o twym przyiezdzie głoſy dochodziły/
Y z tych láſow ná oczy ludzkie wywabiły :
Abychmy też twoie twarz wdzięczna ogladáły/
Y gośćiá ták miłego mile przywitáły.
Bądź zdrow ná długie czáſy/ Krolu wielowładny :
A w twoich pięknych myſlách day ći Boże ſnádny
Szkutek widzieć : Znáczy ſie z początkow koniecznie/
Czego iuż y ná dálßy czás ludzie beſpiecznie
Po tobie czekáć mogą : tylko prośić trzebá
Aby Bog dobrey rádzie błogoſłáwił z niebá/
Mámie iedney/ twoie dzielność / y twe ſtyßne ſpráwy/
Serce niemylnie tußy/ że cię z Boleſłáwy
Rowno Polſká kłáść będzie : á ty nie vſtaway/
Ale dobrych początkow co raz dokonaway
Jeßcze lepiey/ Z Krolow rząd : poki Polſká miáłá
Pány rządne/ táka wiec y ſłáchta bywáłá.

https://rcin.org.pl

Krolu/ możeß mi wierzyć/że zá lat dawnieyßych
Y ludzie obyczáiow byli pobożnieyßych.
Nie były tákie lichwy/ áni waśni tákie/
Rychley miernośc/ y cnoty kwitnęły wßelákie/
O elekcyiách ſobie głowy nie zmyſláli/
Żadnych práktyk/ y tego ſłowá ſnadź nie ználi.
Ludzie z ſobą vprzeymie/ nie zá tárczą/ żyli/
Stárßе w leciech/ tákże też przełożone cźćili.
Ale iáko pánowie ieli ſie proznować/
Toż y poddánym záraz poczęło ſmákować/
Zkąd gadki niepotrzebne/ zkąd y wiáry rożne/
Y łákomſtwo vroſło y vtráty prożne.
Práktyk ſie námnożyło / nie máß vprzeymośći/
Żaden nie ieſt vważon w ſwoiey doſtoyności.
Cnoty wßyſtki zágáſły/ maż dobry/ nowiná.
Sercá w ludziech oziębły/ſtrách nas Tátárzyná.
Toty o możny krolu łátwie wynicować
Wßytko możeß : tylko chćiey iáwnie pokázować/
Że/ iáko ſam przyſtoyność/ y cnotę miłuieß
Ták nie wſtydu/ y fałßu w drugich nie lubuieß.
Łácno ſwa wola łácno obieżdzić Krolowi :
Pilecki/ będąc pánem temu tu Zamchowi/
Y ná niedźwiedziech iezdził : Práwo / kolcá twárde /
Komu ie ná nos włoża / powioda y hárde.
Ale o tym ná ten cźás dopuśc Bogu rádzić : (dzić
Ktory wßytki twe ſpráwy záwżdy zwykł prowá-
Do ßczęśliwego kreſu : ſam po vſtáwicznych
Pracách odpoczyń ſobie w tych tu leſiech ſliczнych.

Jeſli

https://rcin.org.pl

Krolu, możesz mi wierzyć, że zá lat dawniejszych
I ludzie obyczájow byli pobożniejszych.
Nie były tákie lichwy áni waśni tákie,
Rychlej mierność i cnoty kwitnęły wszelákie.
O elekcyjách sobie głowy nie zmyśláli,
Żadnych práktyk – i tego słowá snadź nie ználi.
Ludzie z sobą uprzejmie, nie zá tárczą żyli,
Stársze w leciech, tákże też przełożone czcili.
Ále jáko pánowie jęli się proznować,
Toż i poddánym záraz poczęło smákować,
Skąd gadki niepotrzebne, skąd i wiáry rozne,
I łákomstwo urosło, i utráty prozne.
Práktyk się námnożyło, nie má-ż uprzejmości,
Żaden nie jest uważon w swojej dostojności;
Cnoty wszystki zágásły, mąż dobry – nowiná,
Sercá w ludziech oziębły, strách nas Tátárzyná.
To ty, o możny krolu, łátwie wynicować
Wszytko możesz, tylko chciej jáwnie pokázować,
Że jáko sam przystojność i cnotę miłujesz,
Ták niewstydu i fałszu w drugich nie lubujesz.
Łácno swąwolą, łácno objeździć krolowi.
Pilecki, będąc pánem temu tu Zamchowi,
I ná niedźwiedziech jeździł – práwo kolcá twárde,
Komu je ná nos włożą, powiodą i hárde.
Ále o tym nátenczás dopuść Bogu rádzić,
Ktory wszytki twe správy záwżdy zwykł prowádzić
Do szcześliwego kresu; sam po ustáwicznych
Pracách odpoczyń sobie w tych tu lesiech ślicznych.

https://rcin.org.pl

Jesli chcesz rzek przezornych pławem nápáść oczy,
Tu Sopot i Tenwicá swoję rosę toczy,
Tu Tanew niehámowna San prędki nápawa,
Á Tenwi dwoch ochotna Rdziná nie wydawa.
Ále jesli cię ráczej myśliwa myśl wiedzie
Ná dzikie wieprze jechać álbo ná niedźwiedzie
Lubo sárny po puszczy gonić wiátronogie,
Wszystkiego tu, krolu moj, najdziesz mnostwo srogie.
Á teraz więc te wszystkie puszcze i ze wsiámi
Krol polski opátruje záwżdy stárostámi,
Ále przed láty (pátrzaj, jáko wiek nász dawny)
Trzymał to Iwan Kustrá z Krzeszowá, mąż sławny,
Ktory Leżejsko ná swym gruncie zábudował,
Tu Łukową założył, á we Pszy pánował.
Potym, kiedy plemienia jego się zebráło,
Wszystko to po nich krolom w ręce się dostáło.
Ták ná świecie nie má-ż nic własnego nikomu:
Dziś to moje, á jutro będzie w inszym domu,
Á potym jeszcze w inszym, i w drugim, i w trzecim,
Á my jáko suchy list ná doł z drzewá lecim.
Dłużej cię báwić, krolu nász, nam się nie zdáło;
Podobno i to (álbo bez „podobno”) máło
Co grzeczy, ále w lesie nie uczą wymowy,
Prostemi tu swe rzeczy odpráwujem słowy.
Áni my w mieście, áni ná sejmiech bywamy,
Áni tám krasnych onych mowcow twych słuchamy,
W lesiech látá swe trawiem z fauny rogátemi,
Co wy podobno mężmi zowiecie dzikiemi.

https://rcin.org.pl

Jeſli chceß rzek przeżornych pławem nápáść oczy/
Tu Sopot y Tenwicá ſwoie roſe toczy/
Tu Tanew niehámowna San pretki nápawa/
A Tenwi dwoch ochotna Rdziná nie wydawa/
Ale ieſli cie ráczey myſliwa myſl wiedzie
Ná dzikie wieprze iechać/álbo ná niedzwiedzie/
Lubo ſarny po puſzczy gonić wiátronogie/ (gie.
Wßyſtkiego tu/Krolu moy/naydzieß mnoſtwo ſro-
A teraz wiec te wßyſtkie puſzcze/ y ze wſiámi
Krol Polſki opátrute záwżdy Stároſtámi:
Ale przed láty (pátrzay iáko wiek náß dawny)
Trzymał to Jwan Kuſtrá z Krzeßowá/maż ſław-
Ktory Leżeyſko ná ſwym gruncie zábudował/ (ny.
Tu Lukowa założył/ á we Pßy pánował/
Potym/ kiedy plemienia iego ſie zebrało/
Wßyſtko to po nich Krolom w rece ſie doſtáło.
Ták ná świecie nie máß nic/ własnego nikomu:
Dziś to moie/ á iutro bedzie w inßym domu/
A potym ießcze w inßym/ y w drugim/ y w trzecim/
A my iáko ſuchy liſt ná doł z drzewá lecim.
Dłużey cie báwić/ Krolu náß/ nam ſie nie zdáło:
Podobno y to/ álbo bez podobno/ máło
Co grzeczy/ále w leſie nie vcza wymowy/
Proſtemi tu ſwe rzeczy odpráwuiem ſłowy.
Ani my w mieśćie/ áni ná Seymiech bywamy/
Ani tám kraſnych onych mowcow twych ſłuchamy.
W leſiech látá ſwe trawiem z Fauny rogátemi/
Co wy podobno mężmi zowiecie dzikiemi.

Tám

https://rcin.org.pl

Tám álbo wieńce wiiem/ álbo tańcuiemy/
Tráfi ſie że z Dyáno cżáſem poluiemy/
To ſą náſze zabáwy/ poki topor oſtry
W modrzewiu nie námáca duſze ktorey ſioſtry.

https://rcin.org.pl

Tám álbo wieńce wijem, álbo táńcujemy,
Tráfi się, że z Dyjáną czásem polujemy.
To są násze zabáwy, poki topor ostry
W modrzewiu nie námáca dusze ktorej siostry.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Dryas Zamchana – wybór podstawy

Rękopis BOZ 206, zawierający *Dryas Zamchana*, został rozpoznany przez Józefa Przyborowskiego jako autograf[2]. Późniejsze wątpliwości rozwiał artykuł Jerzego Mańkowskiego, wykazujący zbieżności grafii tego rękopisu i *Listu do Fogelwedera*[3]. Ten właśnie autograf służy nam jako podstawa transkrypcji. Jak zauważa Mańkowski, z tego rękopisu korzystał Walenty Łapka-Łapczyński, gdy drukował pierwsze wydanie utworu w swojej „drukarni latającej" (filii drukarni Mikołaja Szarffenberga) we Lwowie w roku 1578. Dowodzą tego wprowadzone do manuskryptu oznaczenia związane z podziałem na strony w pierwodruku.

M.S.

[2] J. Przyborowski, *Autograf Jana Kochanowskiego*, „Kłosy" 40 (1885), nr 1026, s. 139, cytujemy za Jerzym Mańkowskim (zob. następny przypis).

[3] J. Mańkowski, *Rękopis BOZ 206. Autograf Jana Kochanowskiego*, „Rocznik Biblioteki Narodowej" 37–38 (2006), s. 33–44.

https://rcin.org.pl

Autograf: rkp. BN, BOZ 206 (skany: Polona).

Pierwodruk: Leopoli 1578, BN, XVI.Qu.568.adl (faksymile w wydaniu Zofii Głombiowskiej).

JK1A: Dresden, SLUB, Lit. Slav. 25, misc. 1 (skany: digital.slub-dresden.de).

JK1B: red. B, wyd. A, war. B, BU KUL XVI.500 (skany: dlibra.kul.pl).

JK1C_2: red. C, wyd. C, BN, mf. B579 (skany: Polona).

Utworu nie zawierają wydania JK1C oraz JK2 i następne.

Nie uwzględniamy tu wydania Piotrowczyka z roku 1612 i odpisu BJ 5575 (XVI/XVII wiek). Ich lekcje podaje Zofia Głombiowska.

s. 1/2 (1)
autograf: Quis
pierwodruk: QVis
JK1A, JK1B, JK1C_2: QVis (pierwsza litera na tle iluminacji z wzorem roślinnym)

autograf, pierwodruk: hic
JK1A, JK1B, JK1C_2: hîc

autograf: nrīs
pierwodruk: noſtris
JK1A, JK1B, JK1C_2: noſtris

autograf, JK1A, JK1B, JK1C_2: ſucceßit
pierwodruk: ſucceſsit

autograf: hospes
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C_2: hoſpes

s. 1/3 (2)
autograf, pierwodruk, JK1B, JK1C_2: Ipſe
JK1A: Iſpe

autograf: uultus
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C_2: vultus

autograf, pierwodruk: regem
JK1A, JK1B, JK1C_2: Regem

autograf: uerendi
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C_2: verendi

s. 1/4 (3)
autograf, pierwodruk, JK1A: maieſtas
JK1B, JK1C_2: maieſtas

s. 1/5 (4)
autograf: o rex
pierwodruk: o, Rex
JK1A, JK1B, JK1C_2: ô Rex

autograf, JK1A, JK1B, JK1C_2: clarißime
pierwodruk: clariſsime

autograf: quanq’;
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C_2: quanquam

s. 1/6 (5)
autograf: dispare
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C_2: diſpare

https://rcin.org.pl

s. 1/7 (6)
autograf: rex
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Rex

autograf: Sauromatarú
pierwodruk, JK1A: Sauromatarum,
JK1B, JK1C$_2$: Sauromatarum

s. 1/8 (7)
autograf, JK1B, JK1C$_2$: mediis
pierwodruk, JK1A: medijs

autograf: quanqu@
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quanquam

autograf: syluis
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

s. 1/9 (8)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

autograf: durú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: durum

autograf: montib.
pierwodruk: montis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: montibus

s. 1/10 (9)
autograf: nrás
pierwodruk, JK1B, JK1C$_2$: noſtras
JK1A: noſtras

s. 1/11 (10)
autograf: hominú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: hominum

autograf, pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

s. 1/12 (11)
autograf: o rex
pierwodruk: o Rex
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ô Rex

autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: faueant'q;
pierwodruk: faueantq;

s. 1/13 (12)
autograf, JK1B, JK1C$_2$: principiis
pierwodruk, JK1A: principijs

autograf: ſperāda
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſperanda

s. 1/14 (13)
autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: tantùm
pierwodruk: tantum

autograf: adsit.
pierwodruk: adſit.
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: adſit:

s. 1/15 (14)
autograf: uirtutes
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: virtutes

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

autograf: cùm
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: cum

s. 1/16 (15)
autograf: regem
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Regem

s. 1/17 (16)
autograf: éé (pierwsza kreska w kształcie litery „c")
pierwodruk: eſse
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſſe

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 1/18 (17)
autograf: Boleslauos
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Boleſlauos

https://rcin.org.pl

s. 1/19 (18)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 1/20 (19)
autograf: rege
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Rege

autograf: situm
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſitum

autograf, pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

autograf: ut
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vt

autograf: sibi
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſibi

autograf: constet
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: conſtet

s. 1/21 (20)
autograf: reges
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Reges

s. 1/22 (21)
autograf: ultrò
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vltrò

autograf: regú
pierwodruk: Regum
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: regum

autograf: ē
pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

autograf: suorú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſuorum

s. 1/23 (22)
autograf: uiuebant
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: viuebant

s. 1/24 (23)
autograf: inauditú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: inauditum

autograf: ullis
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vllis

s. 1/25 (24)
autograf: ē
pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

autograf: uiguit
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: viguit

autograf: pietas'q;,
pierwodruk: pietasq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: pietas'q;

s. 1/26 (25)
autograf: curarú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: curarum

autograf: tantùm
pierwodruk, JK1B, JK1C$_2$: tantum

autograf, pierwodruk: inſumpſere
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: inſumpsêrè

s. 1/27 (26)
autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: cœtus.
pierwodruk: cœtus,

s. 1/28 (27)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 2/1 (29)
autograf: Postquam
pierwodruk, JK1A: Poſtquam
JK1B, JK1C$_2$: Poſtquam

autograf: reges
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Reges

https://rcin.org.pl

autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: amare,
pierwodruk: amare

s. 2/2 (30)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

autograf: eôdem
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eodem

s. 2/3 (31)
autograf: dißertandi
pierwodruk: diſsertandi
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: diſſertandi

s. 2/4 (32)
autograf, JK1B, JK1C$_2$: Peßima
pierwodruk, JK1A: Peſsima

autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: cùm
pierwodruk: cum

autograf: relligionis.
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: relligionis:

s. 2/5 (33)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

autograf: consumens
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: conſumens

autograf: luxus.
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: luxus,

s. 2/6 (34)
autograf: uiget
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: viget

autograf, pierwodruk, JK1A: probitas'q;,
JK1B, JK1C$_2$: probitas'q;

autograf: pudor'q;,
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: pudor'q;.

s. 2/7 (35)
autograf: quenquā
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quenquam

autograf: geſti'ue
pierwodruk: geſtiue
JK1B, JK1C$_2$: geſtíue

autograf, pierwodruk: honores.
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: honores:

s. 2/8 (36)
autograf: suo
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſuo

autograf: prorsus
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: prorſus

s. 2/9 (37)
autograf: repire („p" z nóżką przekreśloną poziomą kreską)
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: reperire

autograf: virú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: virum

s. 2/10 (38)
autograf, pierwodruk: refrixerunt,
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: refrixerunt:

s. 2/11 (39)
autograf: rex
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Rex

autograf: promptú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: promptum

autograf, pierwodruk: eſt,
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt.

s. 2/12 (40)
autograf, pierwodruk: palam
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: palàm

autograf: uelis
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: velis

https://rcin.org.pl

autograf: ut
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vt

autograf: quidé
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quidem

s. 2/13 (41)
autograf: Ipse
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Ipſe

autograf: viciis
pierwodruk: vicijs
JK1A: vitijs
JK1B, JK1C$_2$: vitiis

s. 2/14 (42)
autograf: uita'q;
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vita'q;

autograf, pierwodruk, JK1A: acta.
JK1B, JK1C$_2$: acta;

s. 2/15 (43)
autograf: quanuis
pierwodruk: quamuis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quamùis

s. 2/16 (44)
autograf: urſos
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vrſos

s. 2/17 (45)
autograf: equitaße
pierwodruk: equitaſse
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: equitaſſe

autograf, pierwodruk: eſt
JK1B, JK1C$_2$: eśt

s. 2/18 (46)
autograf, pierwodruk: quamuis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quamùis

s. 2/19 (47)
autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Verùm
pierwodruk: Verum

autograf, JK1B, JK1C$_2$: diis
pierwodruk, JK1A: dijs

s. 2/20 (48)
autograf: optatú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: optatum

s. 2/21 (49)
autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: aßidua
pierwodruk: aſsidua

s. 2/22 (50)
autograf, pierwodruk: ſyluas'q;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluas'q;

autograf: uirentis
pierwodruk: virentis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: virentes

s. 2/23 (51)
autograf: Respira
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Reſpira

autograf: paulisper
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: pauliſper

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 2/24 (52)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 2/27 (55)
autograf: syluæ
pierwodruk: ſyluæ
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluæ

autograf, JK1B, JK1C$_2$: gratißima
pierwodruk, JK1A: gratiſsima

autograf: sedes
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſedes

s. 2/28 (56)
autograf, pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eśt

https://rcin.org.pl

autograf: legendi
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: legendi.

s. 2/29 (57)
autograf: Quòd si
pierwodruk: Quòd ſi
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Quòdſi

autograf: deêrit
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: deerit

s. 3/2 (59)
autograf: urſus
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vrſus

s. 3/3 (60)
autograf, pierwodruk, JK1A: Quæ'q;
JK1B, JK1C$_2$: Quæqúe

s. 3/4 (61)
autograf: quidé
pierwodruk: quidem
JK1A: quidē (kreska nad „e" z zakrzywionymi do góry końcami)
JK1B, JK1C$_2$: quidē (nad „e" apostrof i odwrócone „c")

autograf, JK1A, JK1B: ô rex
pierwodruk: o Rex
JK1C$_2$: ó Rex

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

autograf, pierwodruk: omnis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ōnis (kreska nad „o" z zakrzywionymi do góry końcami)

s. 3/5 (62)
autograf, pierwodruk: tui eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: tui eſt

autograf: quáta é
pierwodruk: quanta eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quanta eſt

s. 3/6 (63)
autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Ætas
pierwodruk: AEtas

autograf: uides
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vides

s. 3/7 (64)
autograf: Kustram:
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Kuſtram.

s. 3/8 (65)
autograf: intrà
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: intra

s. 3/9 (66)
autograf: arcem
pierwodruk: arcem,
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: arcem.

s. 3/10 (67)
autograf: stirps
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſtirps

autograf: postquam
pierwodruk, JK1A: poſtquam
JK1B, JK1C$_2$: poſtquam

s. 3/11 (68)
autograf: Ceßerunt
pierwodruk: Ceſserunt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Ceſſerunt

s. 3/12 (69)
autograf: Nil
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Nihil

autograf: propriú
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: proprium

autograf: cuiquá
pierwodruk: cuiquam
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: cuiquā (kreska nad „a" z zakrzywionymi do góry końcami)

autograf, pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

https://rcin.org.pl

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 3/13 (70)
autograf: núc
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: nunc

autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

s. 3/14 (71)
autograf: uerò
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: verò

autograf: tanq';
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: tanquam

s. 3/16 (73)
autograf, pierwodruk: neq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: neque

s. 3/19 (76)
autograf, pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

autograf, pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

s. 3/20 (77)
autograf: unquā
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vnquam

autograf, JK1B, JK1C$_2$: acceßimus
pierwodruk, JK1A: acceſsimus

autograf: urbes
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vrbes

s. 3/21 (78)
autograf: Conuentus' ue:
pierwodruk: Conuentus ue,
JK1A: Conuentusué
JK1B, JK1C$_2$: Conuentusúe,

autograf: ubi
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vbi

autograf: ſuauiloquēs
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$:
ſuauiloquens

autograf: facúdia
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: facundia

s. 3/22 (79)
autograf, pierwodruk: ſæcla
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſecla

s. 3/23 (80)
autograf, pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

autograf: núc
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: nunc

autograf: flores;
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$JK1C$_2$:
flores,

autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$JK1C$_2$: ſydera
pierwodruk: ſidera

s. 3/24 (81)
autograf: Carpentes;
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Carpentes:

autograf: vacátes
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vacantes

s. 3/25 (82)
autograf, pierwodruk: Eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Eſt

autograf, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: cùm
pierwodruk: cum

autograf: („p" z nóżką przekreśloną poziomą
kreską)
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: per

s. 3/26 (83)
autograf: et
pierwodruk, JK1A, JK1B, JK1C$_2$: &

https://rcin.org.pl

POPRAWKI W AUTOGRAFIE

1/1 (tytuł) *ZAMCHANA* dodane ręką Jana Zamoyskiego (jak zauważył Józef Przyborowski).
1/3 (2) *r* skreślone przed *quidem*
2/12 (40) w *amicus* pierwsza litera przeprawiona pierwszą ręką z *es* (występuje tu krótkie *s* kończące wyraz, a więc była tu pierwotnie forma czasownika *es*, jak w następnym wersie).
3/3 (61) *Nabatæis* poprawione pierwszą ręką z *nabatæis*.
3/5 (62) *qui* w słowie *quippe* przeprawione pierwszą ręką z *fac*.
3/6 (63) *leruiuit* przeprawione pierwszą ręką z *leruit*.
4/1–6 dopisek ręką Jana Zamoyskiego (jak zauważył Józef Przyborowski).
4/1 *Dryades* poprawione z *Driades*.
4/3 *sub* skreślone przed *ad*

https://rcin.org.pl

ORTOGRAFIA RĘKOPISU KOCHANOWSKIEGO

Dyftongi

Kochanowski na ogół zachowuje w piśmie dawne łacińskie dyftongi, np. w. 11: *cæptis* i w. 23: *Fænus*. Starożytne długie *e* zostało oddane przez *æ* w w. 43: *Fræna* i 54: *cælantia*.

Nieklasyczne użycie litery *y*

Zgodnie z uzusem epoki Kochanowski pisze przez *y* słowo *silva*, np. w. 7: *fyluis*. Pisze też w w. 80: *sydera*. Również przez *y* zapisuje dźwięk występujący w starożytności jako *u* lub *i* w w. 6: *inclyte*.

Pełny zapis ściągnięć

Zgodnie z praktyką XVI-wieczną Kochanowski zachowuje w piśmie dwie identyczne samogłoski, które w wierszu ulegały ściągnięciu – w. 47: *diis* i w. 57: *deêrit*.

Kreskowania

Kochanowski często stawia kreskę o kształcie akcentu *gravis* na samogłosce kończącej przysłówek, np. w. 12: *Sanè*, w. 14: *Certè*, w. 40: *modò* i w. 71: *uerò*. Kreską jest też opatrzone *quod* w wyrażeniu *quod si* ('a jeśli') w w. 57: *Quòd li*, dla odróżnienia od formy zaimka względnego, a także *cum* w roli spójnika w w. 14: *cùm*. Apeksem opatrzone jest towarzyszące wokatiwowi *o* w w. 61: *ô rex*, ale nie w w. 4 i 11: *o rex*.

Zakończenie *-is* w akuzatiwie *pluralis* III deklinacji

Świadectwem nie tyle ortografii Kochanowskiego, ile jego wiedzy o gramatyce łacińskiej jest *accusativus pluralis virentis* w w. 50. Por. Prisc. *Inst. gramm.* VII, 84–85:

In „er" quoque desinentia, quae „i" terminant ablativum, similiter faciunt accusativum pluralem plerumque per „is", raro per „es" … Similiter faciunt accusativum in „ns" … terminantia, ut „hic fons", „hos fontes" vel „fontis" … Virgilius in II Georgicon [w. 175]:

Adgredior sanctos ausus recludere fontis, …;

idem in II Aeneidos [w. 19–20]:

penitusque cavernas
Ingentis uterumque armato milite complent;

idem in IV [w. 57]: mactant lectas de more bidentis.

https://rcin.org.pl

OSOBLIWOŚCI METRYCZNE

s. 2/19 (47): Verum haec dis fuerint curae, qui coepta tua omnia…
Wyraz *omnia* należy tu czytać dwusylabowo – jak *omnja*, podobnie jak u Verg. *Aen.* I, 3 *Laviniaque* należy czytać: *Lavinjaque*, w *Aen.* VII, 237 *precantia – precantja*, w *Georg.* I 482 *fluviorum – fluvjorum*, a w *Georg.* IV, 297, *Aen.* II, 442 i V, 589 *parietibus – parjetibus*. W niektórych dzisiejszych wydaniach wers Verg. *Georg.* IV, 221 kończy się na: ire per omnia, ale *omnia* to XIX-wieczna koniektura Peerlkampa zamiast *omnis*.

https://rcin.org.pl

DRYAS ZAMCHANA

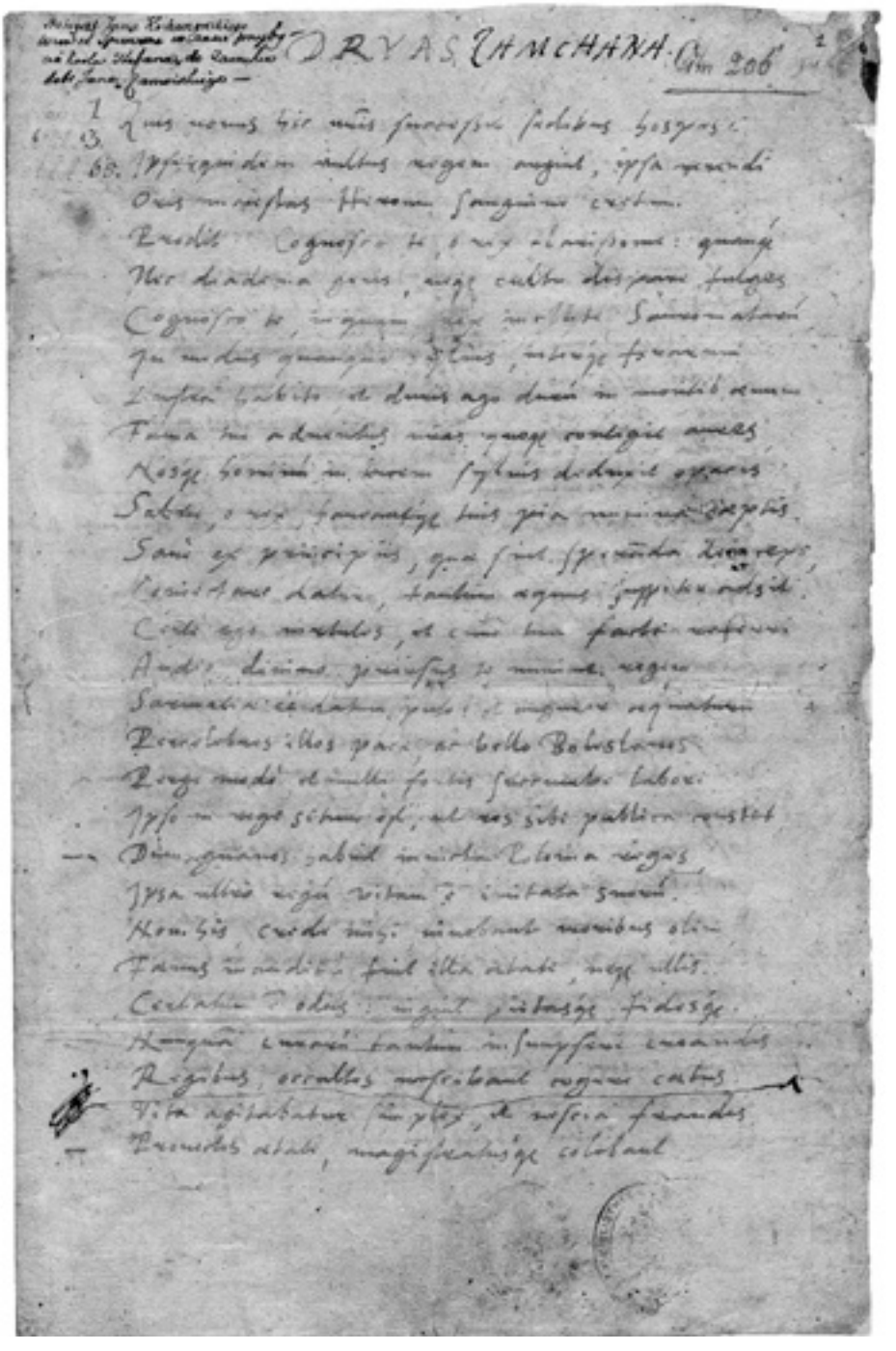
Quis novus hic nostris successit sedibus hospes?
Ipse quidem vultus regem arguit, ipsa verendi
Oris maiestas heroum sanguine cretum
Prodit. Cognosco te, o rex clarissime, quanquam
Nec diadema geris, neque cultu dispare fulges.
Cognosco te, inquam, rex inclite Sauromatarum,
In mediis quanquam silvis interque ferarum
Lustra habito et duris ago durum in montibus aevum.
Fama tui adventus nostras quoque contigit aures
Nosque hominum in lucem silvis deduxit opacis.
Salve, o rex, faveantque tuis pia numina coeptis!
Sane ex principiis, quae sint speranda deinceps,
Coniectare datur, tantum aequus Iuppiter adsit.
Certe ego virtutes et cum tua facta referri
Audio, divino prorsus te numine regem
Sarmatiae esse datum puto et auguror aequaturum
Percelebres illos pace ac bello Boleslavos.
Perge modo et nulli fortis succumbe labori.
Ipso in rege situm est, ut res sibi publica constet:
Dum gnavos habuit invicta Polonia reges,
Ipsa ultro regum vitam est imitata suorum.
Non his, crede mihi, vivebant moribus olim.
Faenus inauditum fuit illa aetate neque ullis
Certatum est odiis, viguit pietasque fidesque.
Nunquam curarum tantum insumpsere creandis
Regibus, occultos nescibant cogere coetus.
Vita agitabatur simplex et nescia fraudis.
Provectos aetate magistratusque colebant.

DRIADA Z ZAMCHU Cóż to za gość nowy zawitał w nasze strony? Sama postać zdradza króla, sam majestat czcigodnego oblicza wyjawia, że zrodzony jest z krwi bohaterów. Poznaję cię, o królu najsławniejszy, choć korony nie nosisz ni odmiennym nie błyszczysz strojem. Poznaję cię, powiadam, słynny królu Sarmatów, choć mieszkam pośród lasów i w ostojach dzikiego zwierza i surowy żywot w surowych pędzę górach.

Wieść o twym przybyciu doszła i do naszych uszu i nas wywiodła z ciemnych lasów przed ludzkie oczy. Witaj, królu, i niech łaskawe bóstwa sprzyjają twym zamiarom! Zaiste z początków można wnosić, czego i potem należy się spodziewać, byle tylko wspomagał sprawiedliwy Jowisz. Gdy słyszę, jak mówią o twym męstwie i czynach, mam pewność, żeś z boskiego zrządzenia dany na króla Sarmacji, i przepowiadam, iż dorównasz owym Bolesławom, przesławnym na wojnie i w pokoju. Tylko, dzielny, nie przestawaj i nie cofaj się przed żadnym trudem.

Od króla zależy, czy rzeczpospolita będzie sama z sobą w zgodzie. Dopóki niepokonana Polska miała królów pracowitych, z własnej woli naśladowała życie swoich władców. Wierz mi, nie takimi niegdyś obyczajami żyli. O lichwie nie słyszano w onym wieku i nie toczono żadnych waśni: kwitły i pobożność, i wiara. Nigdy nie troszczyli się tak bardzo o wybór królów, nie zwoływali tajnych zgromadzeń. Życie było proste i wolne od zdrady. Czcili podeszłych wiekiem i przełożonych.

https://rcin.org.pl

[493]

https://rcin.org.pl

Postquam autem ingens repressit otia annona,
Paulatim et cives delabebantur eodem —
Hinc disputandi mos: ille exemplaque vetta
Optima, cum liberat, mutanda religionis. —
Hinc ami sitis, et consumens omnia luxus.
Fraus proxima ingot: pudet paubertatis, pudorque.
Nec quenquam mel aetas: gestiunt mentibus heroes.
Occidit ipsa suo pressus cum nomine virtus.
Forsan vix repiet virum licet: omnibus agmen —
Corda refrigerant, hostes barbantur inulti.
Hactenus in mundum tibi, rex magnum, promptus est.
Si modo dederamus palam nobis, et quidem agnitus +
Ipse es homo stabi, sic et virtus alienis
Offendi, nitroque parum frugalitas arta.
Fraena pati gravius invita licentia discit
Regum insueta nam. Fractus Pelletius usus
His equitasse locis: gradiens est ovans, ligus,
Et gravius dextram fixos semel ense receptis.
Verum hae diis funerat curae, qui rapta tua omnia
Semper ad optati fecit gradiuntur finem.
Ipse autem, cura assidua, ingisque labore
Confectus, numera hae inter, sylvasque virentis
Respice gratissimae, et imperatior quietem.
Tuta tibi, vivos recreans, et rorida relapsans.
Hinc tibi formosis labuntur flumina vitis,
Squamigeros vitreo rubentia marmore pisces.
Hinc sylvae adsurgunt, apibus gratissima sedes,
Cerea castra gubus, mellisque et cura legendi.
Quid si vivaci liberat magus, quod tibi ducit

https://rcin.org.pl

[2]

Postquam autem reges coeperunt otia amare,
Paulatim et cives delabebantur eodem.
Hinc dissertandi mos ille exemplaque nata
Pessima, cum libeat, mutandae relligionis;
Hinc auri sitis et consumens omnia luxus.
Fraus periura viget, periit probitasque pudorque
Nec quenquam aut aetas gestive tuentur honores.
Occidit ipsa suo prorsus cum nomine virtus,
Fortem vix reperire virum licet, omnibus aeque
Corda refrixerunt, hostes bacchantur inulti.
Haec cuncta immutare tibi, rex maxime, promptum est,
Si modo declarare palam velis, ut quidem amicus
Ipse es honestati, sic te vitiis alienis
Offendi vitaque parum frugaliter acta.
Frena pati, quanvis invita, licentia discit
Regum inserta manu. Fertur Pilletius ursos
His equitasse locis. Praedura est orea leges
Et quamvis ductura feros semel ore recepta.
Verum haec dis fuerint curae, qui coepta tua omnia
Semper ad optatum sueti perducere finem.
Ipse autem cura assidua iugique labore
Confectus nemora haec inter silvasque virentis
Respira paulisper et impertire quietem
Tute tibi, vires recreans et corda relaxans.
Hinc tibi formosis labuntur flumina ripis
Squamigeros vitreo celantia marmore pisces,
Hinc silvae adsurgunt, apibus gratissima sedes,
Cerea castra quibus mellisque est cura legendi.
Quod si venari libeat magis, haud tibi derit

Odkąd jednak królowie rozmiłowali się w gnuśności, powoli i obywatele poczęli w to samo popadać. Stąd zrodził się ów zwyczaj rozprawiania i najgorsze przykłady zmieniania wiary wedle woli. Stąd pragnienie złota i zbytek pochłaniający wszystko. Panoszy się oszukańcza zdrada, przepadły i uczciwość, i obyczajność. Nie chroni nikogo ni wiek, ni pełniony urząd, sama cnota zgoła zginęła wraz z własnym imieniem. Ledwo znaleźć można dzielnego męża, wszystkim jednako ostygły serca, wrogowie szaleją bezkarnie.

Wszystko to łatwo możesz odmienić, o największy królu, byleś tylko jawnie okazał, że jak sam jesteś miłośnikiem uczciwości, tak też nie w smak ci cudze występki i życie pędzone niepoczciwie. Swawola uczy się nosić, choćby wbrew woli, cugle nałożone ręką królów. Powiadają, że w tych tu stronach Pilecki na niedźwiedziach jeździł; prawa to twarde wędzidło, które choćby najdzikszymi pokieruje, gdy raz je poczują.

Niechaj jednak bogowie o to się troszczą, którzy wszystkie twe zamiary zwykli doprowadzać do upragnionego końca. Ty zaś sam, strudzony ciągłą troską i bezustanną pracą, odetchnij nieco wśród tych gajów i lasów zielonych i pozwól sobie odpocząć bezpiecznie, odświeżając siły i dając uciechę sercu.

Tu dla ciebie płyną rzeki o brzegach pięknych, w kryształowej toni kryjące pokryte łuską ryby. Tu wznoszą się lasy, miłe mieszkanie pszczół, co woskowe mają fortece i trudnią się miodu zbieraniem. Jeśli zaś milsze sercu polowanie, nie zbraknie ci

https://rcin.org.pl

[3]

Vi multa oppugnandus aper, tum callidus altos
Expilare favos extremi roboris ursus
Quaeque fuga certant Nabataeis dorcades Euris.
Et nunc cuncta quidem haec nemora, o rex, et regio omnis
Iuris quippe tui est, sed avorum tempore (quanta est
Aetas nostra, vides) forti servivit Ivano,
Quem tum gentili dicebant nomine Kustram.
Hic patrios intra fines Lezentia primus
Moenia fundavit turritamque addidit arcem.
Cuius stirps postquam longis evanuit annis,
Cesserunt vacui fiscis regalibus agri.
Nil proprium cuiquam est, fors omnia donat et aufert.
Quae mea nunc dico, cras alter et alter habebit,
Alter item atque alter, nos vero arentia tanquam
Defluimus folia in terram ferimurque caduci.
Sed finem facio neque garrula pluribus aures,
Rex, onerabo tuas, non nescia, quam sit ineptum
Id, quod dixi, etiam. Nimirum nullus opacis
Rhetor agit silvis; simplex oratio nostra est
Nec nos sane unquam cultas accessimus urbes
Conventusve, ubi suaviloquens facundia regnat.
Vitam inter Faunos Satyrorumque improba saecla
Degimus in silvis, nunc flores, sidera terrae,
Carpentes, Musae interdum choreisque vacantes,
Est, cum venantem sequimur per tesqua Dianam.
Haec studia et mores nobis, dum saeva bipennis
Eripiat dulcem succiso robore vitam.

ani dzika, na którego wielkiej trzeba mocy, ani niedźwiedzia o potężnej sile zręcznie rabującego wysoko ukryte plastry miodu, ani saren, co w ucieczce dorównują nabatejskim Eurom.

Teraz, o królu, wszystkie te lasy i cała okolica twemu podlegają prawu, lecz w czasach dziadów (widzisz, ile lat żyjemy) służyły dzielnemu Iwanowi, którego zwali wtedy rodowym mianem Kustra. On to na ojcowych ziemiach pierwszy zbudował mury Leżajska i dodał warownię opatrzoną wieżami. Gdy po wielu latach ród jego wygasł, osierocone pola trafiły do królewskiego skarbu.

Nikt nie ma nic na własność: los daje wszystko i odbiera. Co dziś zowię moim, to jutro kto inny mieć będzie i inny, znów inny i inny; my zaś jak uschłe liście spływamy na ziemię i dajemy się unosić, opadając.

Lecz tu czynię koniec i gadatliwością nie będę więcej męczyć, królu, twoich uszu, bo też dobrze wiem, jak niezręczne jest to, co rzekłam. W cienistych lasach żaden przecie nie przemawia retor, prosta jest nasza mowa. Nigdy nie zbliżyłyśmy się do miast słynnych z ogłady ani do zgromadzeń, gdzie rządzi słodko brzmiąca wymowa. Pędzimy życie w lasach pośród Faunów i zuchwałego pokolenia Satyrów. Czasem zrywamy kwiaty, te gwiazdy ziemi, czasem oddajemy się muzyce i pląsom, bywa, że podążamy przez ostępy za polującą Dianą. Takie nasze zajęcia i obyczaje, póki srogi topór, ściąwszy dąb, nie wyrwie słodkiego życia.

https://rcin.org.pl

Vi multa oppugnãndus apex : tum collibus altos
Egyptiacæ famos, exterui roboris, usus.
Quæque fuga ceciderit Mahabatis decorandus Enuis
Et mox cuncta quidé hæc memoran, ouex, de regibus omnis
Juris Philippi hui est : sed amorem tempore (quanto é
Etas nostra rudis) forti seruabis Juuæ,
Quem tuæ gentili dicebant nomine Kusbeam :
Hic patrios intra fines Lygurtha primus
Maxia fundauit, tuscitaque addidit aruem
Cuius stirps postquam longis euanuit annis,
Cæserunt Varni fisris regalibus agrum
Nil proprii cingunt : fors omnia donat, adempsit.
Rex mea mi dicor, meus alter, et alter Gabolus,
Alter item, atque alter : nos nec auentia frangi
Deflumus folia in terram, ferumque cadauer :
Sed finem fatis, nigræ garrula glomerabo aues
Rex, auiabo tuus : non nostra, quam sit inepta
Id, quod dixi etiam : nimium nullus operis
Rhetor agit syluis ; simplex oratio nostra est.
Nec nos fani ingens cultus accessimus urbes
Conuentusque : ubi sermocinatis fæcundia regnat
Vitam inter Famos, Satyrosque impreba saeta
Degimus in sylvis : nec flores ; Sydera tenui
Carpentes ; Musæ interdum, obscuique Lares,
Et ; Cum Venandi signum mox fossa Dianam ;
Hæc studia, et mores nobis, dum fama bipennis
Exipiat dubium, fuscis relege Vitam.

https://rcin.org.pl

[4]

Dryades Zamchanae,
Pan Zamchanus.
Cecinere ad Zamchum
sub adventu serenissimi
Polonorum regis Stephani,
p[atris] p[atriae].

Driady zamechskie, Pan z Zamchu.
Odśpiewano koło Zamchu na przybycie najjaśniejszego króla polskiego Stefana, ojca ojczyzny.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Pan Zamchanus

ZESTAWIENIE RÓŻNIC TEKSTOWYCH W PRZEKAZACH XVI WIEKU

Pierwodruk: Leopoli 1578, BN, XVI.Qu.568.adl (faksymile w wydaniu Zofii Głombiowskiej).
JK1A: Dresden, SLUB, Lit. Slav. 25, misc. 1 (skany: digital.slub-dresden.de).
JK1B: red. B, wyd. A, war. B, BU KUL XVI.500 (skany: dlibra.kul.pl).
JK1C_2: red. C, wyd. C, BN, mf. B579 (skany: Polona).
Utworu nie zawierają wydania JK1C oraz JK2 i następne.
Nie uwzględniamy tu wydania Piotrowczyka z roku 1612 i odpisu BJ 5575 (XVI/XVII wiek).
Ich lekcje podaje Zofia Głombiowska.

k. B/1 (tytuł)
pierwodruk: PAN ZAMCHANVS.
JK1A, JK1B, JK1C_2: PAN ZAMCHANVS I. Kochanovii.

k. B/2 (1)
pierwodruk: PAN
JK1A, JK1B, JK1C_2: PAN (pierwsza litera na tle iluminacji przedstawiającej dwa amorki)

pierwodruk: ſylua
JK1A, JK1B, JK1C_2: ſiłua

k. B/3 (2)
pierwodruk, JK1A, JK1C_2: choraeae
JK1B: choreae

k. B/4 (3)
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C_2: ſiłuis

k. B/6 (5)
pierwodruk, JK1A, JK1C_2: noſtro.
JK1B: noſtro,

k. B/7 (6)
pierwodruk: aſueſcite
JK1A, JK1B, JK1C_2: aſſueſcite

k. B/9 (8)
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C_2: ſiłuis

k. B/10 (9)
pierwodruk: benignè
JK1A, JK1B, JK1C_2: benigne

k. B/14 (13)
pierwodruk: ſyluæ.
JK1A, JK1B, JK1C_2: ſiłuæ?

k. B/15 (14)
pierwodruk: Ipſæ
JK1A, JK1B, JK1C_2: Ipſe

pierwodruk: frondib.
JK1A, JK1B, JK1C_2: frondibus

k. B/16 (15)
pierwodruk: fagiq;
JK1A, JK1B, JK1C_2: fagi'q;

https://rcin.org.pl

k. B/17 (16)
pierwodruk: atq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: atque

k. B/18 (17)
pierwodruk: quoq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: quoque

pierwodruk, JK1B, JK1C$_2$: videndi
JK1A: viuendi

k. B/19 (18)
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

k. B/20 (19)
pierwodruk: Atq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Atque

k. B/21 (20)
pierwodruk: Conceſsum
JK1A: Conceſſum
JK1B, JK1C$_2$: Conceßum

pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: eſt

k. B/22 (21)
pierwodruk: ſyluas
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluas

k. B/24 (23)
pierwodruk: Vsq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Vsque

k. B/25 (24)
pierwodruk: ſupereſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſuperesſt

pierwodruk: ſyluicolæ
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluicolæ

k. B/28 (27)
pierwodruk: decuſsa
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: decuſſa
pierwodruk: neue
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: neúe

k. Bv/1 (28)
pierwodruk: pyra
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: pira

k. Bv/2 (29)
pierwodruk: fælicibus
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: felicibus

k. Bv/3 (30)
pierwodruk: Edita,
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Edita;

pierwodruk: ſaccharum
JK1A, JK1B: ſaccharo
JK1C$_2$: ſaccharo (w egz. BN, mf. B579 *o* poprawione na marginesie na *um*)

k. Bv/4 (31)
pierwodruk: Atq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Atque

k. Bv/5 (32)
pierwodruk: appoſuiſse
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: appoſuiſſe

pierwodruk, JK1A: decebat.
JK1B, JK1C$_2$: decebat;

k. Bv/6 (33)
pierwodruk: Verum
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Verùm

pierwodruk: vſq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: vſque

pierwodruk: iuſsa
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: iuſſa

k. Bv/7 (34)
pierwodruk: negocia
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: negotia

k. Bv/10 (37)
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis
pierwodruk: o
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ô

https://rcin.org.pl

k. Bv/12 (39)
pierwodruk: neq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: neque

pierwodruk: temeré
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: temerè

k. Bv/13 (40)
pierwodruk: ſyluis
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſiluis

k. Bv/14 (41)
pierwodruk, JK1A: patrijs
JK1B, JK1C$_2$: patriis
pierwodruk: antris:
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: antris.

k. Bv/15 (42)
pierwodruk: æuum.
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: æuum:

k. Bv/16 (43)
pierwodruk: ſocijs
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: ſociis

pierwodruk: eſt
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: qeſt

k. Bv/18 (45)
pierwodruk: flammisq;
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: flammis'q;

k. Bv/19 (46)
pierwodruk: aſpexere
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: aſpexêre

k. Bv/20 (47)
pierwodruk: abiere
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: abiêre

k. Bv/21
pierwodruk: FINIS
JK1A, JK1B, JK1C$_2$: Cecinêre ad Zamchum 8. Idus Maij, Anno Domini 1578. ſub aduentum Sereniſsimi STEPHANI Regis P. P.

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
B/7 (6)	aſueſcite	aſsueſcite (tak w JK1A i w następnych wydaniach)
Bv/3 (30)	ſaccharum	ſaccharon (tak w wyd. Piotrowczyka z roku 1612 i rkp. BJ 5575)

https://rcin.org.pl

PAN ZAMCHANUS

Pan ego sum, cui silva domus, cui fistula cordi
Nympharumque leves sublustri nocte choreae.
Hos Satyros dicunt; gens nimirum haec quoque silvis
Dedita, sed natura rudis moresque petulci.
Huc agite, insulsi, lateri vos iungite nostro
Popliteque inflexo venerari assuescite magnum
Sarmatiae regem, quem fors dexterrima quaedam
Huc stitit et nostris voluit succedere silvis.
Salve, rex invicte, tuis Fortuna benigne
Aspiret votis tuaque omnia coepta secundet.
Exspectatus ades: viden, ipse ut rideat aether
Et varios tellus submittat laeta colores
Umbrosaeque sonent avium modulamine silvae?
Ipsae adeo quercus et amictae frondibus orni,
Et tiliae pingues fagique tibi ardua longe
Submittunt capita atque ultro sua brachia tendunt.
Nos quoque cura eadem desideriumque videndi,
Rex generose, tui silvis excivit opacis
Atque hic ipse dies, quo te tuaque ora tueri
Concessum est nobis, festus mihi semper agetur
Dumque per umbrosas agrestia numina silvas,
Capripedes Satyri errabunt Faunique fugaces,
Usque tui nostro vivent in pectore vultus.
Quod superest, haec silvicolae munuscula divi
Accipe parva volens: pateramque orbemque rotundum
Et cochleare nitens, uno omnia clausa locello.
Nec tu poma nova decussa ex arbore neve

[B] Dedi-

PAN Z ZAMCHU Jam jest Pan, którego domem las, któremu miłe pasterska fujarka i lotne pląsy Nimf w półmroku nocy. Tych oto zwą Satyrami: plemię to także miłujące lasy, lecz z natury nieokrzesane i obyczajów swawolnych. Dalejże, prostaczkowie, przyłączcie się do nas i zgiąwszy kolano, uczcie się czcić wielkiego króla Sarmacji, którego jakiś los najpomyślniejszy tu sprowadził i skłonił, by wstąpił w nasze lasy.

Witaj, niezwyciężony królu, niech Fortuna życzliwie sprzyja twym życzeniom i wspiera wszystkie twe zamiary. Przybywasz wyczekiwany. Czy widzisz, jak sam przestwór się śmieje i ziemia radosna wydaje rozmaite barwy, a cieniste lasy rozbrzmiewają ptasim śpiewem? Nawet dęby i okryte listowiem jesiony, i pękate lipy, i buki z dala skłaniają przed tobą swe głowy wyniosłe i same wyciągają do ciebie ramiona.

Nas także ta sama ciekawość i pragnienie ujrzenia ciebie, szlachetny królu, wywiodły z ciemnych gajów. A ten właśnie dzień, w którym dane nam było zobaczyć ciebie i twe oblicze, zawsze obchodzić będę jako święto i dopóki przez cieniste lasy błąkać się będą dzikie bóstwa, koźlonodzy Satyrowie i Faunowie pierzchliwi, tak długo twój obraz żyć będzie w naszym sercu.

Pozostaje, byś przyjął z chęcią te skromne podarki od leśnego bożka: paterę, okrągłe naczynie i lśniącą łyżkę, wszystkie zamknięte w jednym puzdrze. Nie gardź też jabłkami strząśniętymi z młodego drzewa ani

https://rcin.org.pl

PAN ZAMCHANVS.

PAN ego ſum, cui ſylua domus, cui fiſtula cordi,
Nympharumq; leues ſubluſtri nocte choræ.
Hos Satyros dicunt: gens nimirum hæc quoq; ſyluis
Dedita, ſed natura rudis, moresq; petulci.
Huc agite inſulſi, lateri vos iungite noſtro.
Poplitesq; inflexo venerari aſueſcite magnum
Sarmatiæ Regem, quem fors dexterrima quædam
Huc ſtitit, & noſtris voluit ſuccedere ſyluis.
Salue, Rex inuicte, tuis fortuna benignè
Aſpiret votis, tuaq; omnia cœpta ſecundet.
Expectatus ades: viden ipſe vt rideat æther,
Et varios tellus ſubmittat læta colores,
Vmbroſæq; ſonent auium modulamine ſyluæ.
Ipſæ adeò quærcus, & amictæ frondib. orni,
Et tiliæ pingues, fagiq; tibi ardua longè
Submittunt capita, atq; vltro ſua brachia tendunt.
Nos quoq; cura eadem, deſideriumq; videndi
Rex generoſe, tui ſyluis exciuit opacis.
Atq; hic ipſe dies, quo te, tuaq; ora tueri
Conceſsum eſt nobis, feſtus mihi ſemper agetur.
Dumq; per vmbroſas, agreſtia numina, ſyluas
Capripedes Satyri errabunt, Faunique fugaces,
Vsq; tui noſtro viuent in pectore vultus.
Quod ſupereſt, hæc ſyluicolæ munuſcula diui
Accipe parua volens: pateramq;, orbemq; rotundum,
Et cochleare nitens, vno omnia clauſa locello.
Nec tu poma noua decuſsa ex arbore, neue

Dedi-

https://rcin.org.pl

Dedignare pyra, & pulchris ceraſa addita prunis.
Illa quidem Heſperidum non ſunt fælicibus hortis
Edita, ſed ſi ori admoueas, vel ſaccharum æquant.
Atq; hæc, qualiacunq; tuis ego munera menſis
Appono, præfectum ipſum appoſuiſſe decebat.
Verum is, dum lateri vſq; tuo hæret, dum tua iuſſa
Sedulus exequitur, regniq; negocia curat,
Non potuit ſatis humanum hac ſe in parte probare.
Nempe etiam hæc virtus exacta ex vrbibus altis
Exulat in ſyluis. Tibi verò magna ſit, o Rex
Gratia, qui noſtris talem præfeceris oris
Præfectum: neq; enim temeré illo vindice quiſquam
Letiferas auſit ſyluis inferre ſecures,
Et patrijs Satyros pauitantes exigere antris:
Expertes prorſus curæ omnis degimus æuum,
Quod ſocijs loca ſortitis diuerſa negatum eſt.
Qui patriam antiquam, ſedesq; domosq; vetuſtas
Ferro certatim excindi, flammisq; cremari
Non ſemel aſpexere: locumq; ſubinde coacti
Mutare, exilia in diuerſa abiere gementes.

FINIS.

https://rcin.org.pl

Dedignare pira et pulchris cerasa addita prunis.
Illa quidem Hesperidum non sunt felicibus hortis
Edita, sed si ori admoveas, vel sacchar*on* aequant.
Atque haec, qualiacunque tuis ego munera mensis
Appono, praefectum ipsum apposuisse decebat;
Verum is, dum lateri usque tuo haeret, dum tua iussa
Sedulus exsequitur regnique negotia curat,
Non potuit satis humanum hac se in parte probare.
Nempe etiam haec virtus exacta ex urbibus altis
Exulat in silvis. Tibi vero magna sit, o rex,
Gratia, qui nostris talem praefeceris oris
Praefectum. Neque enim temere illo vindice quisquam
Letiferas ausit silvis inferre secures
Et patriis Satyros pavitantes exigere antris.
Expertes prorsus curae omnis degimus aevum,
Quod sociis loca sortitis diversa negatum est,
Qui patriam antiquam sedesque domosque vetustas
Ferro certatim exscindi flammisque cremari
Non semel aspexere locumque subinde coacti
Mutare exilia in diversa abiere gementes.

FINIS

[Bv]

gruszkami, ani też wiśniami, dodatkiem do pięknych śliwek. Nie wydały ich wprawdzie szczęsne ogrody Hesperyd, lecz jeśli zbliżysz je do ust, okażą się nie gorsze niż sam cukier.

Przystało, by sam starosta przyniósł dary, jakiekolwiek ja na twój stół przynoszę. On jednak, gdy stoi zawsze u twego boku, gdy wypełnia pilnie twe rozkazy i troszczy się o sprawy królestwa, nie mógł okazać się dość uprzejmym w tej mierze. Ta bowiem także cnota, wypędzona z wyniosłych miast, żyje na wygnaniu w lasach.

Tobie zaś, o królu, wielka należy się wdzięczność, żeś krainom naszym takiego dał starostę. Dzięki jego obronie nikt się nie ośmielił bez namysłu wnosić w lasy śmiercionośne siekiery i spłoszone Satyry wypędzać z rodzimych jaskiń. Wolni od wszelkiej troski pędzimy życie, a tego odmówiono towarzyszom, którym los przeznaczył inne okolice. Ci nieraz widzieli, jak dawną ojczyznę i siedziby, i domostwa stare niszczy się na wyścigi żelazem i pali ogniem, i wraz zmuszeni byli zmienić pomieszkanie i z płaczem na tułaczkę ruszać w różne strony.

KONIEC

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Lyricorum libellus

Transkrypcja – Konrad Kokoszkiewicz
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Reprodukowanym egzemplarzem jest BJ Cim. 4460, użyty też na portalu Neolatina.

Lokalizacja	Jest	Powinno być
A2v/1 (1, 13)	Dſtincta	Diſtincta (brakująca litera ręcznie dopisana w egz. BN XVI Qu. 797 adl., reprodukowanym przez Zofię Głombiowską)
A2v/8 (1, 20)	Mœotis	Mæotis
A2v/17 (1, 29)	Scruent	Seruent
A4/24 (3, 36)	cxuamus	exuamus
B/5 (4, 13)	cupidæ	cupidè
B3v/8 (8, 6)	Spenſippi	Speuſippi (ręczna poprawka w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
B3v/18 (8, 16)	prætium	pretium
B4v/3 (9, 27)	geßit	geſtit
B4v/21 (10, 15)	Næc	Nec (pierwsza część ligatury wymazana w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
C/15 (11, 10)	inoffenſumne	inoffenſumue (ręczna poprawka w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
C/kustosz	Hippolite	Hippolyte
Cv/6 (11, 24)	ſemna	ſemina (*i* nadpisane w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
Cv/9 (11, 27)	quocuuque	quocunque (ręczna poprawka w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
C2v/14 (12, 34)	iuueneum	iuuencum (kreska odróżniająca *e* od *c* zapewne ręcznie wytarta w egz. BN XVI Qu. 797 adl.)
C3/stopka A	iij	C iij

https://rcin.org.pl

k. A2v/8 (1, 20): Caeruleamque Maeotis undam.

Nazwa własna *Maeotis* ma w poezji łacińskiej pierwszą sylabą długą, podczas gdy tutaj metrum wymaga krótkiej zgłoski. Wyjątkiem jest wers Ov. *Trist.* III, 12, 2, dziś uważany za zepsuty:

Longior antiquis visa Maeotis hiems.

Skrócenie dyftongu przed samogłoską regularnie spotykamy w przypadku przedrostka *prae-*, np. w Ov. *Met.* VII, 131:

Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas…

Tak samo traktuje tę nazwę własną Kochanowski – zob. KochFor 43, 6 i KochSteph 853.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

IOANNIS

COCHANOVII

LYRICORUM

LIBELLUS

[*kartusz z wychodzącą z chmur ręką trzymającą pochodnię, w otoku napis*: Divini mea spes fidesque Verbi Praelucente face ad polum feratur, *a pod spodem*: Ingenio et arte]

CRACOVIAE,
in officina Lazari, anno Domini
MDLXXX

[A]

https://rcin.org.pl

IOANNIS

COCHANOVII

LYRICORUM

Libellus.

BIBLIOTEKA UNIW. JAGELLONSKIEJ
Cim. Qu. 4460

CRACOVIÆ

In officina Lazari. Anno Domini:

M. D. LXXX.

https://rcin.org.pl

QVOD OMNIBVS NON MODO VTENDVM, SED ABVTENDVM ETIAM PROPINATVR, ID SOLENNI QVODAM MORE, ET RECEPTA POETARVM LIBERALITATE VNI NIHILOMINVS ANTE ALIOS TANQVAM PROPRIVM DICANDI, IOANN. COCHA. TRADITIONVM VETERVM CVLTOR, NICOLAO FIRLEI, IO. PAL. CRAC. F. LYRICA SVA LITVIS OBSTREPENTIBVS GENITA, AMORIS ET OBSERVANTIÆ SVÆ QVALECVNQVE TESTIMONIVM CONSECRAVIT.

IOAN.

https://rcin.org.pl

Quod omnibus non modo utendum,
sed abutendum etiam propinatur,
id solenni quodam more et rece-
pta poetarum liberalitate uni
nihilominus ante alios tanquam
proprium dicandi Ioannes Cochanovius,
traditionum veterum cultor,
Nicolao Firlei, Ioannis palatini Cracoviensis filio,
lyrica sua, lituis obstrepentibus
genita, amoris et observantiae
suae qualecunque testimonium
consecravit.

[Av] IOAN-

Mocą pewnego uświęconego zwyczaju i przyjętej u poetów swobody, by to, co wszystkim nie tylko do użycia, ale także do nadużycia się oddaje, tak samo ofiarować jednemu przed wszystkimi jakby na własność, Jan Kochanowski, czciciel dawnych tradycji, Mikołajowi Firlejowi, synowi Jana, wojewody krakowskiego, swoje powstałe przy dźwięku surm liryki, lada jaki dowód swej miłości i szacunku, poświęca.

https://rcin.org.pl

IOANNIS COCHANOVII LYRICA

Ad Henricum Valesium regem in Galliis morantem. ode I

Quis casus obstat, quis deus invidet,
Henrice, regum maxime, quominus
Pulcherrimum ad regnum vocatus
Sarmaticis videare campis
Equo feroci conspicuus vehi
Plaudente matrum cum pueris choro
Vulgoque densis confluente
Agminibus studio videndi
Novi monarchae? Pelle procul moram
Et te parentis sollicitae pio
Evolve complexu, anxiarum et
Falle fuga lachrimas sororum.

ODA I, DO KRÓLA HENRYKA WALEZEGO ZWLEKAJĄCEGO Z PRZYJAZDEM Z FRANCJI Jakiż przypadek przeszkadza, jakiż bóg zawistnie nie pozwala, Henryku, największy z królów, byś powołany na tron najpiękniejszego królestwa dał się podziwiać na sarmackich polach, gdy zwracając na siebie wszystkie oczy, będziesz jechał na ognistym rumaku, gromada matek z dziećmi będzie klaskać, a lud napływać w zbitym tłumie, pragnąc ujrzeć nowego monarchę?

Przestań zwlekać, wyrwij się z czułych objęć zatroskanej matki, swą ucieczką zwiedź łzy sióstr strwożonych.

https://rcin.org.pl

Ioannis COCHANOVII LYRICA.

AD HENRICVM VALESIVM REGEM IN GALLIIS MORANTEM. ODE I.

Vis caſus obſtat? quis Deus inuidet?
Henrice, regum maxime, quo minus
Pulcherrimum ad regnum vocatus
Sarmaticis videare campis
Equo feroci conſpicuus vehi:
Plaudente matrum cum pueris choro,
Vulgóq; denſis confluente
Agminibus, ſtudio videndi
Noui Monarchæ: Pelle procul moram,
Et te parentis ſollicitæ pio
Euolue complexu, anxiarum &
Falle fuga lachrymas ſororum.

https://rcin.org.pl

Dſtincta gemmis aurea lucidis
Corona fronti dudum inhiat tuæ,
Sceptrumq; miræ geſtit artis
Poſſe tuam tetigiſſe dextram.
Sceptrum, feroces cui Litaui, & potens
Paret Polonus, quotquot & incolunt
Gentes profundum Balticum inter,
Cæruleamq; Mœotis vndam.
Ad nomen, ô rex magne, tuum ferox
Moſchus tumentes depoſuit minas,
Scythæq; deſueſcunt rapaces
Podolijs equitare campis.
Argenteum acri calcar equo admoue, &
Perterrefactis impiger hoſtibus
Vulcaniis offer te in armis,
Fulmineo metuendus enſe.
Scruent mihi illum fata precor diem.
Cum te, ſubactis hoſtibus, et maris
Vltum Tyrannos, vadere albis
Conſpicuum videam quadrigis:
Vinctos catenis nexilibus duces,
Vrbeſque captas, ſignaque bellica
Spectanda proponentem, et axes
Diuitibus ſpolijs onuſtos.

Tum

https://rcin.org.pl

D*i*stincta gemmis aurea lucidis
Corona fronti dudum inhiat tuae
Sceptrumque mirae gestit artis
    Posse tuam tetigisse dextram:
Sceptrum, feroces cui Litavi et potens
Paret Polonus, quotquot et incolunt
Gentes profundum Balticum inter
    Caeruleamque M*a*eotis undam.
Ad nomen, o rex magne, tuum ferox
Moschus tumentes deposuit minas
Scythaeque desuescunt rapaces
    Podoliis equitare campis.
Argenteum acri calcar equo admove et
Perterrefactis impiger hostibus
Vulcaniis offer te in armis
    Fulmineo metuendus ense.
S*e*rvent mihi illum fata, precor, diem,
Cum te subactis hostibus et maris
Ultum tyrannos vadere albis
    Conspicuum videam quadrigis,
Vinctos catenis nexilibus duces
Urbesque captas signaque bellica
Spectanda proponentem et axes
    Divitibus spoliis onustos.

[A2v] Tum

Złota korona zdobna lśniącymi klejnotami od dawna wzdycha do twojego czoła, a berło przedziwnej roboty tęskni, by mogło dotknąć twej prawicy; berło, któremu posłuszni są srodzy Litwini i potężny Polak, i wszystkie narody, ile ich zamieszkuje między głębokim Bałtykiem a błękitną falą Meotydy.

Na dźwięk twego imienia, o wielki królu, srogi Moskwicin porzucił butne groźby, a rozbójniczy Scytowie zaniechali konnych wypraw na podolskie pola. Srebrną ostrogą pobudź rączego rumaka i ochoczo wyjdź przeciw struchlałym wrogom, w zbroi wykutej przez Wulkana, strach budząc piorunowym mieczem.

Oby losy zachowały mnie, błagam, do tego dnia, gdy ujrzę cię, jak pobiwszy nieprzyjaciół i pomściwszy tyranów morza, jedziesz na kwadrydze zaprzężonej w białe konie i pozwalasz oglądać wrażych wodzów skutych splotami łańcuchów, zdobyte miasta, sztandary bitewne, wozy ciężkie od bogatych łupów.

https://rcin.org.pl

Tum me nec Orpheus, nec fidicen Linus
Vincat canendo, saxa licet lyra
Uterque dicatur canora
Et rigidas agitasse quercus.

In deos falsos.
Ode II

Aetas prisca virum divitias Iovem,
Vires Latoidem corporis integras,
Formae munera alumnam
Vasti credidit aequoris
Largiri Venerem; cor sapientia
Praestans atque animum consilii uberem
Aspirare putarunt
Matris Pallada nesciam;
Arma interque tubas Martis erat dare
Pectusque intrepidum vimque animo parem;
Quassas Tyndaridarum
Servare in pelago rates.
Horum ne umbra quidem est nunc reliqua omnium
Fallacesque deos fictaque numina
Caeco condidit Orco
Tempus cuncta redarguens.

Wtedy ani Orfeusz, ani lutnista Linus nie pokonają mnie w śpiewie, choć, jak się powiada, obaj pięknie brzmiącą lirą poruszali skały i twarde dęby.

ODA II, NA FAŁSZYWYCH BOGÓW Wierzyły dawne wieki ludzkie, że Jowisz użycza bogactw, syn Latony krzepkości ciała, darów urody Wenus, córka niezmierzonego morza; sądziły, że ducha odznaczającego się mądrością i umysł bogaty w radę zaszczepia nieznająca matki Pallada. Dawać serce nieulękłe w bitewnym zgiełku i siłę męstwu równą było rzeczą Marsa, a rzeczą Tyndarydów ratować okręty miotane sztormem na morzu. Po nich wszystkich nie pozostał teraz nawet cień: fałszywych bogów i zmyślone bóstwa pochował w mrocznym Orku czas, co zadaje kłam wszelkiej nieprawdzie.

https://rcin.org.pl

Tum me nec Orpheus, nec fidicen Linus
Vincat canendo: ſaxa licet lyra
Vterq; dicatur canora,
Et rigidas agitaſſe quercus.

IN DEOS FALSOS

ODE II.

Ætas priſca virûm diuitias Iouem,
Vires Latoidem corporis integras,
Formæ munera alumnam
Vaſti credidit æquoris
Largiri Venerem: cor ſapientia
Præſtans, atq; animum conſilij vberem
Aſpirare putarunt
Matris Pallada neſciam.
Arma, interq; tubas Martis erat dare
Pectusq; intrepidum, vimq; animo parem:
Quaſas Tyndaridarum
Seruare in pelago rates. (mnium:
Horum ne vmbra quidem eſt nunc reliqua o-
Fallacesq; deos, fictaq; numina
Cæco condidit Orco
Tempus cuncta redarguens.

https://rcin.org.pl

At tu, magne parens orbis, & arbiter
Naturæ, veluti principio cares,
Sic expers quoq; finis
Viues omnia ſæcula.
Te nos non pecudum ſanguine, ſed prece
Caſta proſequimur, cordeq; ſimplice:
Tu placatus amicis
Aduerſa omnia mollies.

IN CONVENTV STESICEN: ODE. III.

Quà vorticoſus Viſtuleis Veper
Miſcetur vndis, et profugi domus
Antiqua ſpectatur Secechi,
Diluuiis fluuiorum adeſa:
Prognata duris natio Sarmatis,
Leuis Valeſii, dicam abitu, an fuga?
Decepta, conſedit patenti
Planicie, poſuitq; caſtra.
Paſtore qualis grex viduus ſuo
Mæret, nec herbæ, nec laticum memor:
Quem nox, & inſtantes tenebræ,
Sollicitantq; feræ rapaces.

Manemus

https://rcin.org.pl

At tu, magne parens orbis et arbiter
Naturae, veluti principio cares,
Sic expers quoque finis
    Vives omnia saecula.
Te nos non pecudum sanguine, sed prece
Casta prosequimur cordeque simplice,
Tu placatus amicis
    Adversa omnia mollies.

In conventu Stesicensi. Ode III

Qua vorticosus Vistuleis Veper
Miscetur undis et profugi domus
Antiqua spectatur Secechi
    Diluviis fluviorum adesa,
Prognata duris natio Sarmatis
Levis Valesii – dicam abitu an fuga? –
Decepta consedit patenti
    Planitie posuitque castra,
Pastore qualis grex viduus suo
Maeret nec herbae, nec laticum memor,
Quem nox et instantes tenebrae
    Sollicitantque ferae rapaces.

Ty jednak, wielki ojcze świata i sędzio natury, tak jak nie masz początku, tak i nie znając końca, żyć będziesz przez wszystkie wieki. Ciebie darzymy nie krwią bydląt, lecz czystą modlitwą i sercem szczerym, a Ty, przebłagany, wszystkie przeciwności złagodzisz tym, w których masz upodobanie.

ODA III, NA ZJAZD W STĘŻYCY Gdzie pełen wirów Wieprz miesza się z wiślanymi falami i gdzie widnieje starożytny dom Sieciecha wygnańca naruszony wylewami rzek, tam zrodzony ze srogich Sarmatów naród, zawiedziony – czy mam rzec „odjazdem" czy „ucieczką"? – płochego Walezjusza, zatrzymał się na rozległej równinie i rozbił obóz niby żałosna trzoda osierocona przez swego pasterza, niepomna na pastwisko i wodę, lękająca się nocy, zapadających ciemności i drapieżnych zwierząt.

https://rcin.org.pl

Manemus an spe ducimur irrita
Regis videndi, quem cupidum viae
Res patriae arctae civiumque
Perpetui revocant tumultus?
Ita, o deorum magne, velis, pater,
Ut constituta pace potentium
Per rura Francorum Polonas
Rex properet remeare in oras.
Sin hoc negatum est nec datur unico
Binas profundum per pelagus rates
Agi gubernaclo, priusquam
Ingruat horribilis procella,
Fas destitutis sit quoque Sarmatis
Vagae magistrum quaerere pinui
Clavumque ab Henrico relictum
Alterius manui implicare.
Sed ambientum ditia principum
Promissa, cives, negligite, integri:
Virtute ad amplos niti honores,
Non opibus decuit dolosis.
Tum, quod monendum ter venit et quater,
Si rege nobis credimus esse opus,
Parere discamus tyrannumque
Imperiosum animo *e*xuamus.

[A4] Quid namque

Czekamy? Czy łudzimy się daremną nadzieją ujrzenia króla, który pragnie odjechać, gdyż odwołują go sprawy udręczonej ojczyzny i bezustanne w kraju zamieszki? Zechciej, o wielki ojcze bogów, by król, skoro zaprowadzi pokój na ziemiach możnych Franków, powrócił śpiesznie na polskie niwy.

Jeśli zaś odmówiono nam tego i nie da się jednym sterem prowadzić dwóch okrętów na otchłannym morzu, wtedy zanim rozpęta się straszliwa burza, niech wolno będzie również porzuconym Sarmatom szukać sternika dla zbłąkanej nawy i ster poniechany przez Henryka w inne włożyć ręce.

Nie dbajcie jednak, szlachetni obywatele, o hojne przyrzeczenia książąt pretendentów: przystoi, by cnotą zdobywać świetne zaszczyty, nie bogactwem zdradnym. Potem – w tym przyszło mi napominać was po trzykroć i czterykroć – jeśli sądzimy, że potrzeba nam króla, nauczmy się posłuszeństwa, a z duszy naszej pozbądźmy się żądnego władzy tyrana.

https://rcin.org.pl

Manemus? an ſpe ducimur irrita
Regis videndi? quem cupidum viæ
Res patriæ arctæ, ciuiumq;
Perpetui reuocant tumultus.
Ita, ô deorum magne, velis, pater,
Vt conſtituta pace potentium
Per rura Francorum Polonas
Rex properet remeare in oras.
Sin hoc negatum eſt, nec datur vnico
Binas profundum per pelagus rates
Agi gubernaclo: prius, quàm
Ingruat horribilis procella,
Fas deſtitutis ſit quoque Sarmatis
Vagæ magiſtrum quærere pinui,
Clauumq; ab Henrico relictum
Alterius manui implicare.
Sed ambientûm ditia principum
Promiſſa, ciues negligite integri:
Virtute ad amplos niti honores,
Non opibus decuit doloſis.
Tum, quod monendum ter venit, et quater,
Si rege nobis credimus eſſe opus,
Parere diſcamus, Tyrannumq;
Imperioſum animo exuamus.

Quid namq;

https://rcin.org.pl

Quid namq; rectè præcipere attinet,
Si nemo paret? ſi gerere omnibus
Rempublicam fas, futilesq;
Pro arbitrio ſtatuiſſe leges?
Minas furentis ne nimium, ô viri,
Horrete, ſed nec temnite barbari:
Capeſſite arma, & quod ſit in rem
Veſtram, animis agitate magnis.
An colla, victi quod faciunt, iugo
Vltro offeremus libera barbaro,
Sæui ante Mauortis cruenta
Arbitria, ancipitemq; ludum?

AD CONCORDIAM
ODE IIII.

Diua, quæ cœtus hominum, & calentes
Temperas iras, animosq; nectis,
Et procul cæcum remoues cruenti
Martis amorem.
Qua nihil terris meliùs tuendis
Est datum: ô concordia, dulce amoris
Cœlitum pignus, veniens remotis
Atheris oris.

Te fides

https://rcin.org.pl

Quid namque recte praecipere attinet,
Si nemo paret, si gerere omnibus
Rem publicam fas futilesque
Pro arbitrio statuisse leges?
Minas furentis ne nimium, o viri,
Horrete, sed nec temnite barbari:
Capessite arma et, quod sit in rem
Vestram, animis agitate magnis.
An colla, victi quod faciunt, iugo
Ultro offeremus libera barbaro
Saevi ante Mavortis cruenta
Arbitria ancipitemque ludum?

Ad concordiam.
Ode IV

Diva, quae coetus hominum et calentes
Temperas iras animosque nectis
Et procul caecum removes cruenti
Martis amorem,
Qua nihil terris melius tuendis
Est datum, o Concordia, dulce amoris
Caelitum pignus veniens remotis
Aetheris oris,

Na cóż bowiem słuszne rozkazy, jeśli nikt nie słucha, jeśli wszystkim wolno rzeczpospolitą rządzić i wedle swego uznania stanowić lada jakie prawa? Gróźb szalonego barbarzyńcy nie lękajcie się zbytnio, mężowie, lecz i nie ważcie sobie lekce; chwyćcie za broń i dzielnie czyńcie to, co do was należy. Czy wolni damy bez przymusu karki pod barbarzyńskie jarzmo, jak to pokonani czynią, zanim jeszcze srogi Mars wyda krwawe wyroki i rozpoczną się niepewne igrzyska?

ODA IV, DO ZGODY Bogini, która uspokajasz ludzkie zgromadzenia, łagodzisz rozpalony gniew, umysły jednoczysz i oddalasz ślepą miłość krwawego Marsa, ty, nad którą nic lepszego nie dano ziemiom ku obronie, o Zgodo, słodki owocu miłości niebian, przybywająca z odległych krain eteru!

https://rcin.org.pl

Te Fides circum niveisque plaudit
Charitas pennis, tua Pax alumna est
Et coloratis Opulentia ardens
Tempora gemmis.
Te novis matres cupid*e* maritis
Invocant, clauso simul atque Olympo
Vesper est exortus Hymenque blandos
Iunxit amantes.
Te pater natis metuens relictis
Sedulo inculcat. Tua roris instar
Gratia est humore novas alentis
Iugiter herbas.
Tu vagos silvis homines profundis
Prima deduxti, tibi moenia altarum
Urbium accepta et ferimus sacrarum
Foedera legum.
Tu salus rerum, dea, publicarum,
Sola casuris inimica regnis
Fata propulsas tribuisque longam,
Prospera, vitam.
Nulla vis tecum est metuenda, nullus
Hostium insultus, sine te duello
Tuta ab externo propriis labascunt
Imperia armis.

Wiara i Miłość na śnieżnych skrzydłach unoszą się wokół ciebie, twym dzieckiem jest Pokój i Dostatek jaśniejący na skroniach barwnymi klejnotami.

Ciebie żarliwie wzywają matki dla nowo zaślubionych, gdy tylko na nocnym niebie wzeszła gwiazda wieczorna, a Hymen złączył wdzięcznych kochanków. Ciebie wpaja gorliwie strwożony ojciec dzieciom, które opuszcza; twoja łaska jest niczym rosa nieustannie żywiąca wilgocią świeże zioła.

Ty pierwsza wyprowadziłaś z głębokich lasów ludzi nieznających stałych siedzib, tobie zawdzięczamy mury wyniosłych miast i przymierza praw świętych. Tyś, bogini, ratunkiem dla państw, ty jedna nieprzyjazne losy odpierasz od królestw, którym grozi upadek, i życzliwa przeznaczasz im długi żywot.

Z tobą nie trzeba lękać się żadnej przemocy, żadnego wrażego najazdu; bez ciebie mocarstwa niezagrożone wojną zewnętrzną upadają od własnego oręża.

https://rcin.org.pl

Te fides circùm, niueiſq; plaudit
Charitas pennis : tua pax alumna eſt,
Et coloratis opulentia ardens
Tempora gemmis.
Te nouis matres cupidæ maritis
Inuocant, clauſo ſimul atq; Olympo
Veſper eſt exortus, Hymenq; blandos
Iunxit amantes.
Te pater natis metuens relictis
Sedulò inculcat : tua roris inſtar
Gratia eſt humore nouas alentis
Iugiter herbas.
Tu vagos ſyluis homines profundis
Prima deduxti : tibi mœnia altarum
Vrbium accepta, & ferimus ſacrarum
Fœdera legum.
Tu ſalus rerum ,dea ,publicarum :
Sola caſuris inimica regnis
Fata propulſas ,tribuiſq; longam
Proſpera vitam.
Nulla vis tecum eſt metuenda , nullus
Hoſtium inſultus : ſine te, duello
Tuta ab externo propriis labaſcunt
Imperia armis.

https://rcin.org.pl

O dea, ô cæli decus, ô bonorum
Proma, Fortuna facilis Polonum
Reſpice aduerſa, populiq; cœcos
Comprime motus.
Arma, fraterniq; auidum cruoris
In truces ferrum potius Tatarros,
Verteq; in Turcas, veterumq; clades
Vindica auorum.

AD NIC. FIRLEVM IOAN. PAL. CRAC. F.

ODE V.

FIRLEV, iam rapido Sole calet Leo,
Admotisq; furit noxius ignibus,
Æſtu flumina anhelo
Decreuere rapacia.
Agros, et ſyluas dira premit ſitis,
Aurarumq; ſilent flabra fugacium:
Solis denſa cicadis
Arbuſta vndiq; perſonant.
Hîc, ô quà platanus brachia porrigit,
Atq; ictus calidi ſyderis igneos
Paruipendit, amicta
Spiſſo tegmine frondium:

https://rcin.org.pl

O dea, o caeli decus, o bonorum
Proma, fortuna facilis Polonum
Respice adversa populique caecos
Comprime motus.
Arma fraternique avidum cruoris
In truces ferrum potius Tatarros
Verteque in Turcas veterumque clades
Vindica avorum.

Ad Nicolaum Firleum, Ioannis palatini cracoviensis filium. Ode v

Firleu, iam rapido Sole calet Leo
Admotisque furit noxius ignibus,
Aestu flumina anhelo
Decrevere rapacia,
Agros et siluas dira premit sitis
Aurarumque silent flabra fugacium,
Solis densa cicadis
Arbusta undique personant.
Hic, o, qua platanus brachia porrigit
Atque ictus calidi sideris igneos
Parvi pendit amicta
Spisso tegmine frondium,

[Bv]

O bogini, o chlubo niebios, o szafarko dóbr, wejrzyj łaskawie na Polaka w jego złej doli i powściągnij ślepe narodu rozruchy!

Oręż i żelazo spragnione krwi braterskiej zwróć raczej przeciw okrutnym Tatarom, przeciw Turkom i pomścij dawne klęski naszych przodków.

ODA V, DO MIKOŁAJA FIRLEJA, SYNA WOJEWODY KRAKOWSKIEGO JANA Firleju, już Lew płonie w palącym słońcu, przypiekany ogniem szaleje, czyniąc szkody, a rwące rzeki wyschły od duszącej spiekoty. Gwałtowne pragnienie dręczy pola i lasy, cichną powiewy lotnych wiatrów, jedynie gęste zarośla rozbrzmiewają zewsząd graniem cykad.

O tu, gdzie platan rozkłada ramiona i okryty szczelną zasłoną liści lekce sobie waży ogniste ciosy rozpalonej gwiazdy,

https://rcin.org.pl

Hic uncti Syrio crinem opobalsamo
Deponamus humi corpora non sine
Rubro flore rosarum
Canis nec sine liliis.
Custos sepositi villica Massici,
Fumoso propere deme picem cado
Et rorantibus hauri
Divinum laticem scyphis.
Quis post magnanimi munera Liberi
Bellorum dubios cogitet exitus
Angaturve minaci
Plebis discidio levis?
Quis tum non choreis aptior et iocis
Dulcemve Aeolii pectinis ad modos
Decantare querellam
Formosae memorem Chloes?
Sic, o sic libeat prodigere hunc diem
Et curis animum solvere tristibus.
Cras arma aspera tergique
Enses conveniet scabros.

IN CONVENTU VARSAVIENSI.
ODE VI

Musarum et Clarii cultor Apollinis,
Caesarne imperitet Sarmatiae potens,

tu, skropiwszy włosy syryjskim balsamem, spocznijmy na ziemi, a nie brak będzie kwiecia czerwonych róż, nie brak i białych lilii.

Wieśniaczko, strażniczko schowanego massyku, żwawo zerwij pieczęć z okopconego dzbana i zaczerpnij boskiego trunku w orosiałe kielichy. Któż, gdy spróbuje darów hojnego Libera, rozmyślałby o niepewnym wyniku wojny albo trwożyłby się groźnymi rozruchami lekkomyślnego pospólstwa? Kto wówczas nie jest gotów raczej tańczyć i igrać albo do wtóru eolskiej liry wyśpiewywać słodką skargę, wspominając piękną Chloe?

Tak, o tak zechciejmy ten dzień strawić i od srogich trosk uwolnić duszę. Jutro trzeba będzie oręż polerować, z rdzy oczyścić miecze.

ODA VI, NA ZJEŹDZIE WARSZAWSKIM Czciciel Muz i klaryjskiego Apollina nie frasuję się zbytnio, czy potężny cesarz będzie rządzić Sarmacją,

https://rcin.org.pl

Hic, vncti Syrio crinem opobalſamo,
Deponamus humi corpori, non ſine
Rubro flore roſarum,
Canis nec ſine lilijs.
Cuſtos ſcpoſiti villica Maſſici,
Fumoſo properè deme piceum cado,
Et rorantibus hauri
Diuinum laticem ſcyphis.
Quis poſt magnanimi munera Liberi
Bellorum dubios cogitet exitus?
Angaturuè minaci
Plebis diſcidio leuis:
Quis tum non choreis aptior, et iocis:
Dulcémue Æolij pectinis ad modos
Decantare querellam,
Formoſæ memorem Chloes:
Sic ô ſic libeat prodigere hunc diem,
Et curis animum ſoluere triſtibus:
Cras arma aſperam, tergíq;
Enſes conueniet ſcabros.

IN CONVENTV VARSAVIEN.
ODE VI.

Muſarum, & Clarii cultor Apollinis,
Cæſar né imperitet Sarmaticæ potens,

https://rcin.org.pl

An fortem maneant ſceptra Batorum,
Non ſum ſollicitus nimis.
Quemcunq; ille deorum, atq; hominum parens,
Vnus regna manu qui tenet omnia,
Auguſti in ſolium ſuſtulerit, meæ
Proſper ſit patriæ precor.
Ille antiqua rei vulnera publicæ,
Diſcordes animos ciuium, & aſperis
Certantes odijs mitiget, & nouo
Iunctos fœdere copulet.
Deturbata ſuo reſtituat loco,
Et priſcum reuocet ſedulus ordinem:
Bacchanti iniiciat frena licentiæ, &
Iuſtis vim fieri vetet.
Sumptus immodicos, & Sybariticam
Tollat lautitiam: ne pudeat domi
Natis veſci epulis, &, vice purpuræ,
Lana fulgere patria.
Regnanti idem adimat ſceptra pecuniæ:
Vt patrona parùm firma nocentium
Ne quicquám loculis perſonet aureis
Æquis iudicum in auribus.
Hoc rege illuuie, & ſordibus obſita
Proferre è latebris incipiat pedem

Virtus

https://rcin.org.pl

An fortem maneant sceptra Batoreum,
Non sum sollicitus nimis.
Quemcunque ille deorum atque hominum parens,
Unus regna manu qui tenet omnia,
Augusti in solium sustulerit, meae
Prosper sit patriae precor.
Ille antiqua rei vulnera publicae,
Discordes animos civium et asperis
Certantes odiis mitiget et novo
Iunctos foedere copulet;
Deturbata suo restituat loco
Et priscum revocet sedulus ordinem,
Bacchanti iniciat frena licentiae et
Iustis vim fieri vetet;
Sumptus immodicos et Sybariticam
Tollat lautitiam, ne pudeat domi
Natis vesci epulis et vice purpurae
Lana fulgere patria;
Regnanti idem adimat sceptra pecuniae,
Ut patrona parum firma nocentium
Nequicquam loculis personet aureis
Aequis iudicum in auribus.
Hoc rege illuvie et sordibus obsita
Proferre e latebris incipiat pedem

czy berło czeka na mężnego Batorego. Kogokolwiek wyniesie na tron Augusta ów ojciec bogów i ludzi, który sam dzierży w ręku wszystkie królestwa, błagam, by ten przyniósł pomyślność mojej ojczyźnie.

Niech uleczy dawne rany Rzeczypospolitej, niech uspokoi niezgodne umysły obywateli, a walczących w srogiej nienawiści niech pojedna i zjednoczy połączonych nowym przymierzem. Niechaj przywróci na miejsce to, co zostało z niego strącone, troskliwie odnowi stary porządek, okiełzna szaloną swobodę, zabroni gnębić sprawiedliwych. Nadmierną rozrzutność i sybarycki zbytek niech ukróci, by nie wstyd było jadać domową wieczerzę i wzrok przyciągać nie purpurą, lecz szatą z rodzimej wełny.

Tenże sam niech odbierze berło władczym pieniądzom, by stały się słabymi obrońcami winnych i na próżno pełnymi złota sakiewkami dzwoniły w uszy sprawiedliwym sędziom. Za tego króla cnota pokryta błotem i brudem niech zacznie wychodzić z ukrycia

https://rcin.org.pl

Virtus inque dies cultior aureum
Solem respicere audeat.
Laudis dulcis amor blandaque nominis
Propagandi animos spes iuvenum excitet,
Ut factis satagant fortibus accipi
Currum gloriae in aureum.
Illos et citharae, et carmina barbaris
Insignes spoliis sanguineque hostico
Tinctos cornipedes et bifidum canant
Pulsos trans Tanaim Scythas.

Ad Lycen. Ode vii

Dum Fortuna tibi prosperior, dum placidus, Lyce,
Aspiraret Amor, dum facies aemula liliis
Certaretque rosis, deliciis omnibus affluens
Usus te facili est ille tuus Democharis neque
Nostri te interea cura subît vel minima, ut fores
Porrectum ante tuas respiceres et misere Notis
Enectum pluviis in tepido calfaceres sinu.
Nunc, postquam Venus et perfuga Amor castra alio movent
Et rugis faciem longa dies asperat invidis
Dilectamque Lycen Democharis negligit improbus,
Ultro accersimur, ultro expetimur, scilicet ut satur
Ructet carnem alius, relliquiis pascar ego ossium.

i z każdym dniem coraz piękniejsza niech ośmieli się spoglądać na złote słońce.

Słodkie pragnienie chwały i miła nadzieja rozsławienia imienia niech pobudzają odwagę młodzieńców, by przez dzielne czyny gorliwie zabiegali o miejsce w złotym rydwanie sławy. Niechaj pieśni i dźwięki lutni opiewają ich zdobnych w barbarzyńskie łupy, konie zbroczone wrażą krwią i ucieczkę Scytów za dwudzielny Don.

ODA VII, DO LYCE Póki Fortuna była dla ciebie łaskawsza, póki sprzyjał ci, Lyce, wdzięczny Amor, póki twarz twoja szła w zawody z liliami i różami, póty ten twój Democharis, opływając we wszystkie rozkosze, korzystał z twojej przychylności. Nie naszła cię wtedy choćby najmniejsza troska o mnie, by spojrzeć, jak leżę rozciągnięty przed twymi drzwiami, i ogrzać na ciepłym łonie nieszczęśnika udręczonego wichurą i deszczem.

Teraz, gdy Wenus i zbiegły Amor gdzie indziej przenoszą obóz, długi wiek nienawistnymi zmarszczkami poorał ci twarz, a niegodziwiec Democharis wzgardził ukochaną Lyce, ty sama mnie wołasz, sama mnie pragniesz. No przecie, inny się najadł i odbija mu się mięsem, a ja mam resztki gnatów obgryzać!

https://rcin.org.pl

Virtus, inq; dies cultior aureum
Solem respicere audeat.
Laudis dulcis amor, blandaq; nominis
Propagandi animos spes iuuenum excitet:
Vt factis satagant fortibus accipi
Currum gloriæ in aureum.
Illos & cytharæ, & carmina barbaris
Insignes spolijs, sanguineq; hostico
Tinctos cornipedes, & bifidum canant
Pulsos trans Tanaim Scythas.

AD LYCEN ODE VII.

Dum fortuna tibi prosperior, dum placidus, Lyce,
Aspiraret amor: dum facies æmula lilijs,
Certaretq; rosis: delicijs omnibus affluens
Vsus te facili est ille tuus Democbares: neq,
Nostri te intereà cura subijt vel minima, vt fores
Porrectum ante tuas respiceres, et miserè Notis
Enectum pluuijs in tepido calfaceres sinu.
Nunc postquàm Venus, et perfuga Amor castra alio mouet
Et rugis faciem longa dies asperat inuidis,
Dilectamq; Lycen Democbares negligit improbus:
Vltro accersimur, vltro expetimur. Scilicet, vt satur
Ructet carnem alius, relliquijs pascar ego osium.

https://rcin.org.pl

AD ANDR. PATRITIVM
ODE. VIII.

Quæ Siren adeò blanda, canorúe ita
Dulcis, te Sophiæ, Patriti, in arduæ
Templa euadere auentem
Diuerſam tulit in viam?
Tanti né vlla fuit conditio, vt libris
Spenſippi in latebras nobilis abditis,
Facundóq; Platone
In paſtum tineis dato,
Fortunæ ſatius duxeris ad latus
Inter purpureos ire ſatellites:
Ætatemq; labores
Omnem inſumere in aulicos:
Tum forſan veterem demum opibus Midam
Æquaturus, vbi non fuerit tibi
Vno plus obolo vſus,
Vecturæ in prætium horride.
Spes macras, moneo, deſere Patriti,
Tacatumq; redi rurſus ad otium:
Fortunatus abundè,
Parto ſi valeas frui.

AD VE-

https://rcin.org.pl

Ad Andream Patricium.
Ode viii

Quae Siren adeo blanda canorve ita
Dulcis te Sophiae, Patrici, in ardua
Templa evadere aventem
    Diversam tulit in viam?
Tantine ulla fuit condicio, ut libris
Speusippi in latebras nobilis abditis
Facundoque Platone
    In pastum tineis dato
Fortunae satius duxeris ad latus
Inter purpureos ire satellites
Aetatemque labores
    Omnem insumere in aulicos,
Tum forsan veterem demum opibus Midam
Aequaturus, ubi non fuerit tibi
Uno plus obolo usus
    Vecturae in pretium horridae?
Spes macras, moneo, desere, Patrici,
Pacatumque redi rursus ad otium
Fortunatus abunde,
    Parto si valeas frui.

[B3v] AD VE-

ODA VIII, DO ANDRZEJA PATRYCEGO Jakaż syrena tak uwodzicielska, jaki śpiew tak słodki ciebie, Patrycy, gdy chciałeś wstąpić do wyniosłej świątyni mądrości, zawrócił na drogę inną? Czy jakakolwiek godność była warta aż tyle, byś księgi znakomitego Speuzyppa ukrył głęboko, wymownego Platona dał na pożarcie molom, uznał zaś, że lepiej iść u boku Fortuny w orszaku odzianych w purpurę i całe życie strawić na dworskich zajęciach? Może dopiero wtedy dorównasz bogactwem dawnemu Midasowi, gdy nie będzie ci trzeba nic więcej niż jednego obola na zapłatę za straszną przeprawę? Płonne nadzieje porzuć, Patrycy, to moja rada, powróć do spokojnych wywczasów. Aż nadto będziesz bogaty, jeśli potrafisz korzystać z tego, co masz.

https://rcin.org.pl

Ad Venerem. Ode ix

Te precor, magni soboles Tonantis,
Quae domas mentes hominum, Aphrodite,
Ne meum pectus gravibus fatiges,
Aurea, curis,
Sed veni nostros miserata questus,
Ut preces audire queas dolentis,
Saepe quas olim solita es benigna
Accipere aure,
Celsa cum curru residens in aureo
Linqueres alti solium parentis
Passerum penna volucri patentes
Vecta per auras.
Nec diu, sane, veniens morata es,
Quin statim arridens oculis beatis
Quaereres, quid me cruciaret et quid
Corde dolerem
Quidve tot votis gemebundus altos
Poscerem divos, laqueosne Amori
Perfugae rursum. „Loquere, ulla si fors
Tristior in te est.
Si te enim vitat, subito requiret,
Dona si spernit, sua mittet ultro et,
Si odit, ingratis quoque amabit atque
Iussa facesset".

[B4]

ODA IX, DO WENUS Błagam cię, córo wielkiego Gromowładcy, złota Afrodyto, która poskramiasz ludzkie umysły, byś nie dręczyła mego serca ciężką zgryzotą. Przybądź, litując się nad mymi skargami, byś mogła wysłuchać próśb bolejącego, ku którym niegdyś zwykłaś łaskawie nakłaniać ucha, gdy siedząc wysoko na złotym rydwanie, opuszczałaś pałac wielkiego rodzica, a przez otwarte przestworza wiozły cię chyżo skrzydlate wróble.

Zaiste nie zwlekałaś długo, przybywając, lecz zaraz pytałaś, a śmiały się twe szczęśliwe oczy, co mnie trapi, czym dręczę się w sercu albo o co proszę wielkich bogów w tylu modlitwach wśród jęków: „Czy znowu chcesz, bym spętała zbiegłego Amora? Powiedz, może jakaś dziewczyna zbyt dla ciebie niełaskawa? Jeśli bowiem ona cię unika, wnet sama poszuka; jeśli gardzi darami, sama własne przyśle; jeśli nienawidzi, pokocha choćby wbrew woli i posłuszna ci będzie".

https://rcin.org.pl

AD VENEREM ODE IX.

Te precor, magni Soboles tonantis,
Quæ domas mentes hominum, Aphrodite,
Ne meum pectus grauibus fatiges
Aurea curis.
Sed ~veni noſtros miſerata queſtus,
Vt preces audire queas dolentis,
Sæpe quas olim ſolita es benigna
Accipere aure:
Celſa cum curru reſidens in aureo
Linqueres alti ſolium parentis,
Paſſerum penna ~volucri patentes
Vecta per auras.
Nec diu ſanè ~veniens morata es,
Quin ſtatim arridens oculis beatis
Quæreres, quid me cruciaret, & quid
Corde dolerem.
Quidúe tot ~votis gemebundus altos
Poſcerem diuos: laqueosné Amori
Perfugæ rurſum: Loquere, ~vlla ſi fors
Triſtior in te eſt.
Si te enim ~vitat, ſubitò requiret:
Dona ſi ſpernit, ſua mittet ~vltrò, &
Si odit, ingratis quoq; amabit, atq;
Iuſſa faceſſet.

https://rcin.org.pl

Alma nunc adſis quoq; Cypri, meq; ijs
Libera ærumnis : animusq;, quicquid
Conſequi geſsit, face conſequatur
Te auxiliante.

IN VILLAM PRAMNICANAM
ODE X.

O Villa cælsis æmula turribus,
Quas ad rapacis flumina Viſsulæ
Sceptris Polonorum potitus
Martigena ædificaſse Cracus
Fertur : benigni villa Mathéouii
Erecta ſumptu, nunc dominum parem
Hero priori nacta, magni
Miſcouium columen Senatus,
Salue : laborum perfugium, parens
Tranquillitatis, pax animi, quies
Moleſtiarum, mater otij,
Hoſpiciumq; nouem ſororum,
Dotale pratum Chloridos aureæ,
Quod nec perennes deficiunt aquæ,
Nec flabra pernicis Fauonij,
Æthereos moderantis æſtus.

Tuis

https://rcin.org.pl

Alma nunc adsis quoque, Cypri, meque is
Libera aerumnis animusque, quicquid
Consequi ges*r*it, face consequatur
Te auxiliante.

In villam pramnicanam.
Ode x

O villa celsis aemula turribus,
Quas ad rapacis flumina Vissulae
Sceptris Polonorum potitus
Martigena aedificasse Cracus
Fertur, benigni villa Matheovi
Erecta sumptu, nunc dominum parem
Hero priori nacta, magni
Myscovium columen senatus,
Salve, laborum perfugium, parens
Tranquillitatis, pax animi, quies
Molestiarum, mater oti
Hospitiumque novem sororum,
Dotale pratum Chloridos aureae,
Quod nec perennes deficiunt aquae,
N*e*c flabra pernicis Favoni
Aethereos moderantis aestus,

[B4v] Tuis

Życzliwa Cyprydo, przybądź i teraz, uwolnij mnie od tych cierpień i spraw, by me serce, cokolwiek zdobyć pragnie, zdobyło z twoją pomocą.

ODA X, NA WIEJSKĄ POSIADŁOŚĆ W PRĄDNIKU O domu, co iść możesz w zawody z wyniosłym zamkiem, który nad brzegami rwącej Wisły zbudował, jak mówią, Krak, syn Marsowy, dzierżąc władzę nad Polakami! Domu, wzniesiony sumptem łaskawego Maciejowskiego, który teraz zyskałeś pana równego dawnemu dziedzicowi, Myszkowskiego, podporę wielkiego senatu! Witaj, ucieczko w trudach, rodzicielko ukojenia, spokoju duszy, odpoczynku w strapieniach, matko wytchnienia i przybytku sióstr dziewięciu, łąko, posagu złotej Chloris, gdzie stale płyną wody, a powiewy chyżego Fawona łagodzą żar z nieba.

https://rcin.org.pl

Tuis amicis fontibus et tuo
Secessu amoeno longum utinam tuus
Herus fruatur vividamque
Sustineat vegetus senectam.

In equum. Ode xi

Quadrupedum pudor et Seiani infausta caballi
Progenies, certissima pestis
Exitiumque altoris heri: quae praemia tristis
Vecturae tibi nomine solvam?
Non tu ad Pisaeae natus certamina palmae,
Non circo sudare frequenti,
Non tu audire tubas, non obvius ire sagittis
Aut densas perrumpere turmas.
Magna loquor! Neque tu visendis fidus amicis
Vector inoffensumve patenti
Alternare pedem campo dominumque paterna
Incolumem sub tecta referre.
Quam paene ad Stygias vexti me, perfide, valles,
Cocytum nautamque Charontem
Tergeminumque canem simulachraque luce carentum
Pallida Minoisque tribunal
Visurum ante diem teque, audax Bellerophontes,
Te, pavidis laniate quadrigis

Oby twymi przyjaznymi źródłami, twym miłym ustroniem długo cieszył się twój pan, oby w zdrowiu doczekał żwawej starości.

ODA XI, NA KONIA Hańbo czworonogów, nieszczęsny potomku Sejanowej chabety, zarazo i najpewniejsza zatrato twojego pana i żywiciela, jakąż ci dam odpłatę za twą zgubną jazdę?

Nie zostałeś zrodzony, by rywalizować o pizejską palmę, by wylewać pot przed tłumem w cyrku, by słuchać trąb, iść naprzeciw pociskom albo łamać gęste szyki. O wielkich mówię rzeczach. A ty nie jesteś pewnym wierzchowcem, nawet gdy się przyjaciół chce odwiedzić, by bez szkody stąpać po otwartym polu i pana dowieźć cało i zdrowo pod ojcowy dach.

Mało brakowało, byś zawiózł mnie, zdrajco, do styksowych dolin, żebym przed czasem ujrzał Kocyt, przewoźnika Charona, trójgłowego psa, blade cienie bez życia, trybunał Minosa i ciebie, zuchwały Bellerofoncie, ciebie, zabitego przez spłoszone konie,

https://rcin.org.pl

Tuis amicis fontibus, & tuo
Secessu amœno longùm vtinam tuus
Herus fruatur, viuidamq;
Sustineat vegetus senectam.

IN EQVVM ODE X.

Quadrupedum pudor, & Seiani infausta caballi
Progenies, certissima pestis,
Exiciumq; altoris heri: quæ præmia tristis
Vecturæ tibi nomine soluam?
Non tu ad Pisææ natus certamina palmæ,
Non circo sudare frequenti:
Non tu audire tubas, non obuius ire sagittis,
Aut densas perrumpere turmas:
Magna loquor: neq; tu visendis fidus amicis
Vector, inoffensumne patenti
Alternare pedem campo, dominumq; paterna
Incolumem sub tecta referre.
Quàm penè ad Stygias vexti me, perfide, valles:
Cocytum, nautamq; Charontem,
Tergeminumq; canem, simulachraq; luce carentũ
Pallida, Minoisq; tribunal
Visurum ante diem: teq; audax Bellerophontes,
Te pauidis laniate quadrigis,

https://rcin.org.pl

Hippolyte infœlix: Glaucumq;, rotisq; pauentem
Excuſſum patriis Phaetontem.
Mille hominem caſus circumſtant, mille pericla,
Mille doli, totidem vndiq; peſtes.
Omnibus inq; locis paſſim natura doloſi
Inſeuit mala ſemna lethi.
Quæ mortalis vbi pes inſtitit, hoſtia ſæuo
Confeſtim noua ſternitur Orco.
O quocunq; mihi dicenda es nomine, rura
Peruolitans florentia Nymphe:
Quæ fallacis equi prolapſum fraude tuis me,
Alitis in rapidæ obuia morem,
Excepiſti vlnis clæmentibus: huc, age, fauſtum
Flecte vocata pedem, neq; honores
Aſpernare tuos: memores de ceſpite crudo
Dum meritæ tibi ponimus aras:
Floresq; omnigenos cumulamus, thusq; Sabæum,
Non ſine lacte, meroq; bienni.
Hæc tibi ob acceptam libamus, diua, ſalutem:
Libaturi eadem omnibus annis
Munera: vbi, radiante reciprocus axe reuertens,
Hanc lucem mihi reddiderit Sol.
At te, pro phaleris, & ſella, perfide, berili,
Triſte iugum, torquendaq; montis

Machina

https://rcin.org.pl

Hippolyte infelix, Glaucumque rotisque paventem
Excussum patriis Phaethontem!
Mille hominem casus circumstant, mille pericla,
Mille doli, totidem undique pestes
Omnibus inque locis passim natura dolosi
Insevit mala semina leti;
Quae mortalis ubi pes institit, hostia saevo
Confestim nova sternitur Orco.
O, quocunque mihi dicenda es nomine, rura
Pervolitans florentia Nymphe,
Quae fallacis equi prolapsum fraude tuis me,
Alitis in rapidae obvia morem,
Excepisti ulnis clementibus, huc, age, faustum
Flecte vocata pedem neque honores
Aspernare tuos, memores de caespite crudo
Dum meritae tibi ponimus aras
Floresque omnigenos cumulamus tusque Sabaeum,
Non sine lacte meroque bienni.
Haec tibi ob acceptam libamus, diva, salutem,
Libaturi eadem omnibus annis
Munera, ubi radiante reciprocus axe revertens
Hanc lucem mihi reddiderit sol.
At te pro phaleris et sella, perfide, herili
Triste iugum torquendaque montis

nieszczęsny Hipolicie, i Glauka, i Faetona strąconego ku swemu przerażeniu z ojcowego rydwanu.

Tysiąc przypadków czyha wokół na człowieka, tysiąc niebezpieczeństw, tysiąc podstępów i tyleż samo zewsząd nieszczęść. Wszędzie, na każdym miejscu zasiała natura zgubne nasiona zdradliwej śmierci: skoro nastąpi na nie noga człowieka, zaraz pada nowa ofiara dla srogiego Orkusa.

O, jakimkolwiek ciebie mam nazwać imieniem, nimfo przebiegająca ukwiecone wioski, która pośpieszywszy mi naprzeciw jak szybki ptak, chwyciłaś mnie w swoje łaskawe ramiona, kiedym spadał przez zbrodnię zdradzieckiego konia: tu, wzywam, zwróćże swe życzliwe kroki i nie gardź zaszczytem dla ciebie przeznaczonym, gdy za zasługę twoją stawiam ci pamiątkowy ołtarz ze świeżej darni i przynoszę rozmaite kwiaty i kadzidło sabejskie, a nie zabraknie też mleka i dwuletniego wina.

Te dary, o bogini, składam ci w ofierze za moje ocalenie i te same składał będę przez wszystkie lata, zawsze gdy słońce, stale powracające na promienistym rydwanie, przyniesie mi ten dzień. A ciebie, zdrajco, zamiast zdobnej uprzęży i pańskiego siodła, żałosne czeka jarzmo i obracanie

https://rcin.org.pl

Machina caeca adstans supra ostia difficilisque
Cum sale lucta manet lapidoso.

De expugnatione Polottei. Ode xii

Solers canendi Melpomene, deum
Propago, cuius muneris est viros
Virtute praestantesque factis
Pierio celebrare cantu,
Resume plectrum cum fide eburneum
Regemque capto ex hoste Polotteo
Salvas reducentem cohortes
Castaliis adhibe choreis,
Regem, faventes quem tibi, Sarmata,
Divi annuerunt fataque prospera,
Artes relaturum priores
Et vetera imperii trophaea.
Non ille fructus hos diadematis
Esse arbitratur, si Assyriis fluat
Perfusus unguentis toroque
Molle latus Tyrio reponat
Aut transmarinis si edita collibus
Potet suavis munera Liberi
Cenisque amicus nec recentem,
Nec videat Phaethonta serum.

machiny stojącej ponad ciemnym szybem kopalni, i ciężkie zmagania z solnymi bryłami.

ODA XII, O ZDOBYCIU POŁOCKA Biegła w śpiewie Melpomeno, boska córo, której powinnością jest czcić pieśnią pieryjską mężów przodujących męstwem i czynami, chwyć lutnię i plektron ze słoniowej kości i zaproś do kastalijskich korowodów króla, co po zdobyciu na wrogu Połocka prowadzi z powrotem ocalone zastępy; króla, którego wskazali ci, Sarmato, przychylni bogowie i pomyślne losy, tego, który przywróci stare, dobre obyczaje i dawne zwycięstwa imperium.

Nie sądzi on, że te są pożytki z korony, by obficie skropiony opływał asyryjskimi olejkami i ciało zniewieściałe kładł na tyryjskim łożu albo pił dary słodkiego Libera zrodzone na zamorskich wzgórzach i jako wielbiciel uczt nie oglądał ni porannego, ni wieczornego Faetona.

https://rcin.org.pl

Machina cæca adſtans ſuprà oſtia, difficiliſq;
Cum ſale lucta manet lapidoſo.

DE EXPVGNATIONE. POLOTTEI ODE XII.

Solers canendi, Melpomene, deûm
Propago: cuius muneris eſt viros
Virtute, præſtantesq; factis
Pierio celebrare cantu.
Reſume plectrum cum fide eburneum,
Regemq; capto ex hoſte Polotteo,
Saluas reducentem cohortes,
Caſtalijs adhibe choræis.
Regem, fauentes quem tibi, Sarmata,
Diui annuerunt, fataq; proſpera:
Artes relaturum priores,
Et vetera imperij trophæa.
Non ille fructus hos diadematis
Eſſe arbitratur, ſi Aſſyriis fluat
Perfuſus vnguentis, toroq;
Molle latus Tyrio reponat.
Aut trans marinis ſi edita collibus
Potet ſuauis munera Liberi:
Cæniſq; amicus nec recentem,
Nec videat Phaethonta ſerum.

https://rcin.org.pl

Omnes ⁊voluptatum illecebras magis
Exiſtimauit ſpernere regium:
Laudemq; non tantùm labore,
Vita etiam bene emi putauit.
Hoc ille Mauors ingenium ⁊viri,
Roburq; Moſchus par animo pauens:
Primos ad armorum ſuſurros,
Præſidijs trepidas per ⁊vrbes
Firmis relictis: ipſe ſibi loco
Duxit cauendum, & calcar equo aliti
Subiecit, extenditq; curſus
Ad Borcæ ⁊vſq; rigentis ortus.
Vt ⁊valle quondam cum lupus auia
Carpit iuuenem, nec dum etiam ſatur,
Viſu repentino leonis
Territus, indecori ſub aluum
Cauda reducta, ⁊vertitur in fugam:
Prædaq; cedit, non equidem lubens,
Sed reſtitantem cura maior,
Et propius fodicat periclum.
Quàcunq; ⁊verò Rex radiantibus
Inceſſit armis, omnia torrido
Latè ⁊videres feruere igni,
Et rigido meti inulta ferro.

Vt, cùm

https://rcin.org.pl

Omnes voluptatum illecebras magis
Existimavit spernere regium
Laudemque non tantum labore,
Vita etiam bene emi putavit.
Hoc ille Mavors ingenium viri
Roburque Moschus par animo pavens
Primos ad armorum susurros
Praesidiis trepidas per urbes
Firmis relictis ipse sibi loco
Duxit cavendum et calcar equo aliti
Subiecit extenditque cursus
Ad Boreae usque rigentis ortus,
Ut valle quondam cum lupus avia
Carpit iuvencum, necdum etiam satur,
Visu repentino leonis
Territus indecori sub alvum
Cauda reducta vertitur in fugam
Praedaque cedit non equidem lubens,
Sed restitantem cura maior
Et propius fodicat periclum.
Quacunque vero rex radiantibus
Incessit armis, omnia torrido
Late videres fervere igni
Et rigido meti inulta ferro,

[C2v] Ut, cum

Uznał raczej, że króla jest rzeczą wzgardzić ponętami wszelkich rozkoszy i sławę zyskiwać nie tylko za cenę trudów, lecz nawet i życia.

Ów Mars moskiewski, lękając się charakteru tego męża i siły męstwu równej, na pierwszy brzęk oręża pozostawił silne załogi w trwożnych miastach, a sam uznał, że musi się znaleźć w bezpiecznym miejscu, szybkiego jak ptak konia spiął ostrogą i pobiegł aż do krain mroźnego Boreasza. Podobny był wilkowi, co w ustronnej dolinie rozszarpuje byczka, a jeszcze niesyty, widząc znienacka lwa, truchleje, haniebnie podkula pod siebie ogon, czmycha i odstępuje zdobyczy, niechętnie wprawdzie, lecz choć się ociąga, zbyt wielka trwoga go przenika, zbyt bliskie jest niebezpieczeństwo.

Gdziekolwiek zaś wkroczył król z lśniącym orężem, tam mógłbyś ujrzeć, jak wszystko wokół wrze od palącego ognia, wszystko bez pomsty pada ścięte okrutnym mieczem.

https://rcin.org.pl

Ut, cum per himbres continuos ruit
Inflatus amnis, spes segetum natant
Alnique procumbunt casaeque
Vorticibus rapiuntur atris,
Colles in altos it propere excitus
Prae se universum pastor agens gregem
Cursumque torrentis sonorum
Aure procul stupet insolenti.
Unum morari signa Polotteum
Quivitque prompti militis impetum
Firmum situ opportuno et alta
Mole operum atque opibus tuentum;
Caelum quoque himbri perpetuo fluens
Et terra in atrum tota abiens lutum
Clausis videbantur favere
Auxilia et premere obsidentum;
Nam nec liquescente in pluvias Iove
Ulli esse quivit Mulciber usui,
Nec machinarum ferre pondus
Aut acies potuit virorum
Caenosa tellus: terribiles tubi
Frustra tonabant igneaque irrito
Plerunque nisu glans cadebat
Himbre novas reprimente flammas.

Podobnie rzeka rwie wezbrana od ciągłych deszczów: woda unosi nadzieje plonów, walą się olchy, czarne wiry porywają chaty, pasterz niespokojny idzie śpiesznie na wysokie wzgórza, pędząc przed sobą całe stado, i z dala nienawykłym uchem nasłuchuje osłupiały szumu nurtów.

Jeden tylko Połock zdołał zatrzymać chorągwie i impet ochoczego rycerstwa; warowny dzięki korzystnemu położeniu i ogromowi wysokich umocnień, i zasobom obrońców. Także i niebiosa, ociekające ustawicznym deszczem, i ziemia zmieniająca się cała w czarne błoto zdawały się sprzyjać obleganym, pozbawiać zaś oblegających przydatnych im środków.

Gdy bowiem Jowisz rozpływał się w ulewy, nie był w stanie Mulcyber żadnego przynieść pożytku, nie mogła też błotnista ziemia unieść ciężaru machin ani szyków mężów; straszliwe działa na próżno grzmiały, a ognisty pocisk częstokroć padał nadaremno, gdyż deszcz gasił wciąż nowe płomienie.

https://rcin.org.pl

Vt, cum per hymbres continuos ruit
Inflatus amnis, ſpes ſegetum natant,
Alniq; procumbunt, caſæq;
Vorticibus rapiuntur atris:
Colles in altos it properè excitus
Præ ſe ⁊uniuerſum paſtor agens gregem,
Curſumq; torrentis ſonorum
Aure procul ſtupet inſolenti.
Vnum morari ſigna Polotteum,
Quiuitq; prompti militis impetum:
Firmum ſitu opportuno, & alta
Mole operum, atq; opibus tuentûm.
Cœlum quoque hymbri perpetuo fluens,
Et terra in atrum tota abiens lutum,
Clauſis ⁊idebantur fauere,
Auxilia & premere obſidentum:
Nam nec liqueſcente in pluuias Ioue,
Vlli eſſe quiuit Mulciber ⁊ſui:
Nec machinarum ferre pondus,
Aut acies potuit ⁊irorum
Cœ noſa tellus: terribiles tubi
Fruſtrà tonabant: igneaq; irrito
Plæruńq; niſu glans cadebat,
Hymbre nouas reprimente flammas.

https://rcin.org.pl

Primus procellæ qui tamen horridæ
Inimunis, ortu purpureo, dies
Illuxit, idem triſte pugnæ
Intrepido tulit omen hoſti.
Nam, quod per hymbres factu erat arduum,
Tum, ſole puro, fæta pila igniũm
Accendit arcem, pluribuſq;
Flamma locis inopina fulſit.
Clamor per altas exoritur repens
Munitiones, caſtraq; regia:
Longoq; torpentes labore
Spes animos noua recreauit.
At tu, nec ignes accelerantibus
Lymphis repulſos, nec noua identidem
Incendia, altas per domorum,
Muſa, trabes retice excitata.
Nec, qui ardor aut vis aggredientium
Muros, tuentum vé exſtiterit, ſile:
Nec nocte ſera vix diremptas,
Marte animos acuente, pugnas.
Dic machinarum horrenda tonitrua,
Et tela ſæui fulminis æmula:
Verſura ſtructuras Cyclopum,
Et ſolidas adamante turres.

Dic

https://rcin.org.pl

Primus procellae qui tamen horridae
Immunis ortu purpureo dies
Illuxit, idem triste pugnae
Intrepido tulit omen hosti:
Nam, quod per himbres factu erat arduum,
Tum sole puro feta pila ignium
Accendit arcem pluribusque
Flamma locis inopina fulsit.
Clamor per altas exoritur repens
Munitiones castraque regia
Longoque torpentes labore
Spes animos nova recreavit.
At tu nec ignes accelerantibus
Lymphis repulsos, nec nova identidem
Incendia altas per domorum,
Musa, trabes retice excitata,
Nec, qui ardor aut vis aggredientium
Muros tuentumve exstiterit, sile,
Nec nocte sera vix diremptas
Marte animos acuente pugnas.
Dic machinarum horrenda tonitrua
Et tela saevi fulminis aemula
Versura structuras Cyclopum
Et solidas adamante turres.

Jednak pierwszy dzień, który zajaśniał purpurowym wschodem, nie sprowadzając straszliwej burzy, tenże sam nieulękłemu wrogowi złowróżbną przyniósł przepowiednię walki. Co bowiem dotychczas trudno było sprawić przez ulewy, teraz przy słonecznej pogodzie kula pełna ognia podpaliła zamek i w wielu miejscach niespodziewanie rozbłysnął płomień. Nagle krzyk zabrzmiał na wysokich murach i w królewskim obozie i dusze otępiałe od długiego trudu nowa ożywiła nadzieja.

A ty, Muzo, nie pomiń milczeniem ogni śpiesznie gaszonych wodą ani nowych pożarów wzniecanych tylekroć na wysokich dachach domostw. Nie milcz też o duchu bojowym i animuszu wdzierających się na mury i broniących ani o walkach przerwanych ledwie późną nocą – tak bardzo Mars wzmagał zapał żołnierzy. Mów o strasznym grzmocie armat i pociskach podobnych srogiemu piorunowi, zdolnych obrócić w perzynę budowle Cyklopów i stalą umocnione wieże.

https://rcin.org.pl

Dic bis novenas post hiemes truci
Tandem receptum ex hoste Polotteum
Virtute opem iuxta deorum et
Magnanimi auspiciis Bathorrei.
Hunc nos et armis insuperabilem,
Et pace summis principibus parem,
Hunc et fide arguta, et canamus
Voce sono fidis audiente.

[C4]

Mów o Połocku po latach osiemnastu odebranym wreszcie z Bożą pomocą srogiemu wrogowi dzięki męstwu i przywództwu walecznego Batorego. Jego to, niepokonanego w wojnie, w czasie pokoju równego największym władcom, jego opiewajmy i na dźwięcznej lutni, i śpiewem zgodnym z lutni brzmieniem.

https://rcin.org.pl

Dic bis nouenas poſt hyemes truci
Tandem receptum ex hoſte Polotteum,
Virtute, opem iuxta deorum, &
Magnanimi auſpiciȷs Bathorrêi.
Hunc nos & armis inſuperabilem,
Et pace ſummis principibus parem:
Hunc & fide arguta, & canamus
Voce ſono fidis audiente.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Appendix A:

Wcześniejsza wersja ody 9. z rękopisu Jana Osmólskiego z 1562 roku

Ta wersja utworu jest zamieszczona na k. 50–50v rękopisu Osmólskiego, bezpośrednio po Koch-ElOsm. Zapisano ją inną ręką niż elegie.

WYKAZ BŁĘDÓW RĘKOPISU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
1	venenerem	Venerem
2 (1)	sumi	summi
3 (2)	Aprodite	Aphrodite
7 (6)	praeces	preces
10 (9)	auro	aureo
11 (10)	liquiris	linqueres
18 (17)	sane	sana
22 (21)	subite	subito

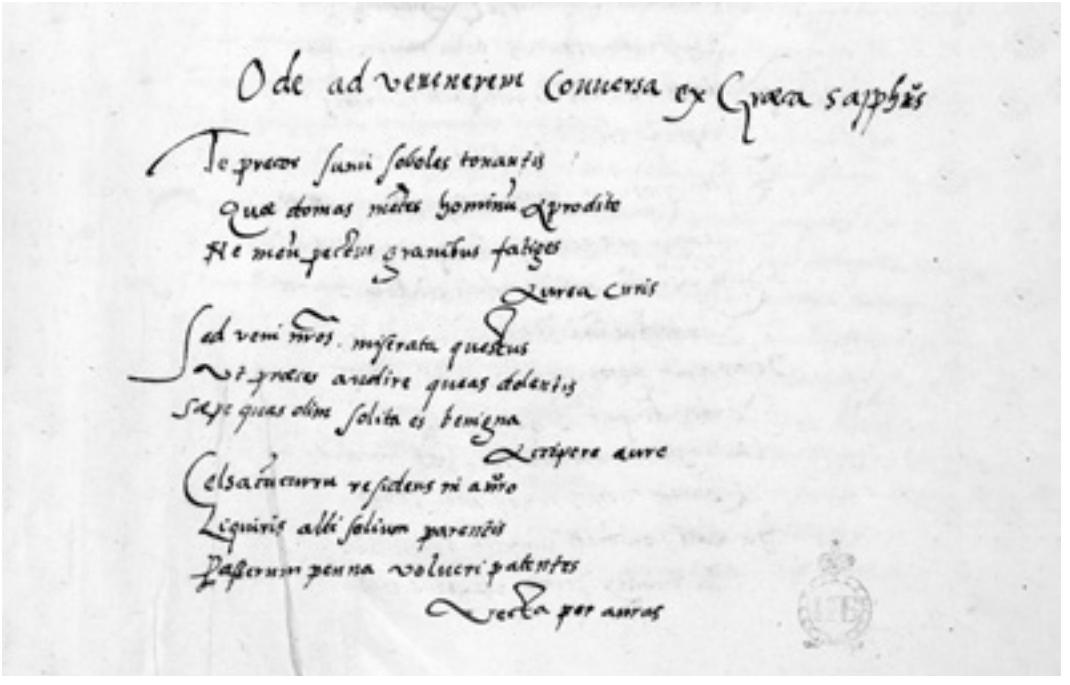
https://rcin.org.pl

Ode ad Ven*e*rem conversa ex Graeca Sapphus

Te precor, sum*m*i soboles Tonantis,
Quae domas mentes hominum, Ap*h*rodite,
Ne meum pectus gravibus fatiges,
Aurea, curis,
Sed veni nostros miserata questus,
Ut pr*e*ces audire queas dolentis,
Saepe quas olim solita es benigna
Accipere aure,
Celsa cum curru residens in aur*e*o
Li*n*que*re*s alti solium parentis
Passerum penna volucri patentes
Vecta per auras.

Et quidem longum remorata non es,
Quin statim arridens oculis beatis
Quaereres, quid me cruciaret et quid
Maesta vocarem
Quidve tam crebris male san*a* votis
Poscerem, nunquid laqueos Amori
Perfugae rursus. „Quis iniquus in te est?
Dic age, Sappho.
Si te enim vitat, subit*o* requiret,
Dona si spernit, sua mittet ultro
Et, si amans non est tui, amabit et quod
Iusseris ipsa".
Alma nunc adsis quoque, Cypri, meque his
Libera aerumnis animusque, quicquid
Consequi gestit, face consequatur
Te auxiliante.

https://rcin.org.pl

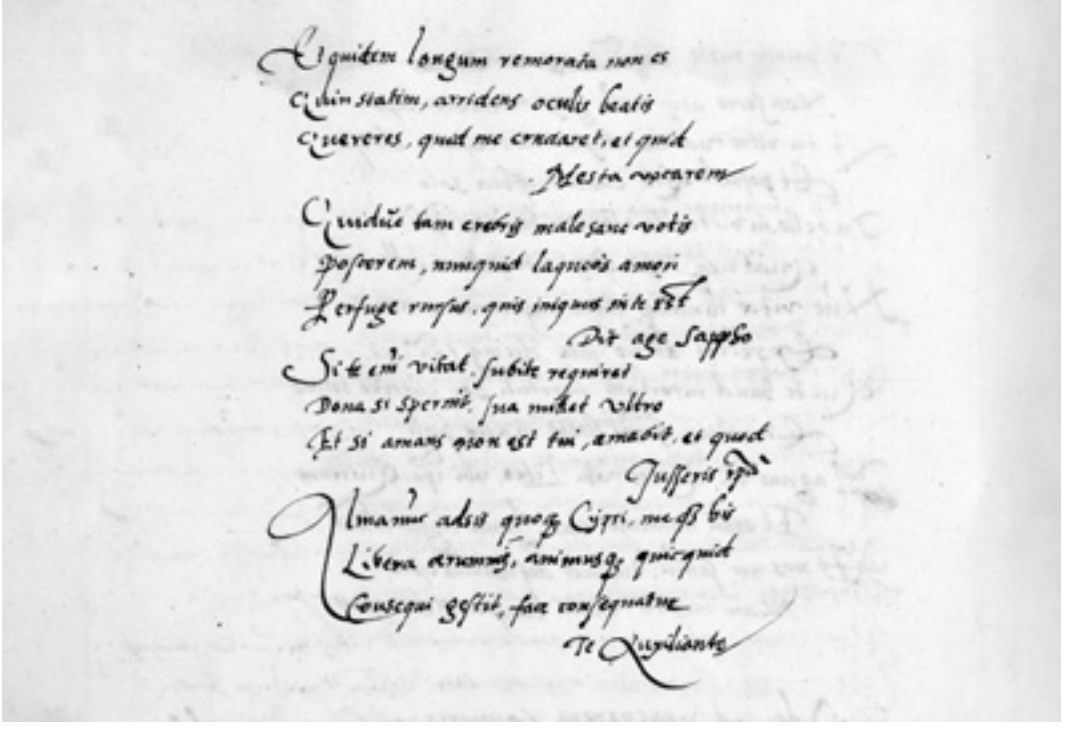

Ode ad venerem conversa ex Graeca sapphûs

Te precor suavi soboles tonantis
Quae domas mentes hominûm Cytherea
Ne meum pectus gravibus fatigas
Aurea curis

Sed veni nostra, miserata questus
Si preces audire quoties dolentis
Sueta quas olim soluta es benigna
Cernere aure

Celsa cui circum residens in aëre
Liquidis alti solium parentis
Passerum penna volucri patentes
Verbera per auras

Quidem longum memorata non es
Cui dum stabam, arridens oculis beatis
Quaereres, quid me cruciaret, et quid
Mestus optarem

Quidve tam cupio male sane rebus
Proferem, nunquid lagneos amori
Perfuge nostro, quis iniquus abstat
Dic age Sappho

Si te cum vitat, subito sequetur
Dona si spernit, sua mittet ultro
Et si amans non est tui, amabit, et quod
Fugeris ipsa

Almam ades quaeso Cypri, meoque
Libera animum, animoque quicquid
Consequi gestit, fac consequatur
Te iuvante

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Appendix B:

Pierwsze wydanie ody 12., *De expugnatione Polottei ode*, druk Mikołaja Scharffenberga z 1580 roku. Egzemplarz reprodukowany: Biblioteka Kórnicka, Cim. Qu. 2397

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
A3/2 (46)	Inflatu	Inflatus
A3/3 (47)	Aluiq;/	Alniq;/
A3/9 (53)	Vnam	Vnum
A3/24 (68)	Igne	Imbre

https://rcin.org.pl

DE EXPUGNA-
TIONE POLOTTEI

ODE

IOANNIS KOCHANOVII

[*herb Rzeczypospolitej*]

VARSAVIAE,
ANNO DOMINI MDLXXX

https://rcin.org.pl

DE EXPVGNATIONE POLOTTEI ODE.

IOANNIS KOCHANOVII.

VARSAVIÆ.

ANNO DOMINI, M. D. LXXX.

https://rcin.org.pl

DE EXPVGNATI-
ONE POLOTTEI ODE.

SOlers canendi, Melpomene, Ioue
Prognata: cuius muneris eſt viros
Virtute, præſtantesq; fáctis
Pierio celebrare cantu.
Reſume plectrum cum fide eburneum,
Regemq; capto ex hoſte Polotteo,
Saluas reducentem cohortes,
Caſtalijs adhibe choræis.
Regem, fauentes quem tibi, Sarmata,
Diui annuerunt, fataq; proſpera:
Artes relaturum priores,
Et vetera imperij trophæa.
Non ille fructus hos diadematis
Eſſe arbitratur, ſi Aſsyriis fluat
Perfuſus vnguentis, toroq;
Molle latus Tyrio reponat.
Aut trans marinis ſi edita collibus
Potet ſuauis munera Liberi:
Cænisq; amicus nec recentem,
Nec videat Phaethonta ſerum.

https://rcin.org.pl

DE EXPUGNATI-

ONE POLOTTEI ODE

Solers canendi Melpomene, Iove
Prognata, cuius muneris est viros
Virtute praestantesque factis
Pierio celebrare cantu,
Resume plectrum cum fide eburneum
Regemque capto ex hoste Polotteo
Salvas reducentem cohortes
Castaliis adhibe choreis,
Regem, faventes quem tibi, Sarmata,
Divi annuerunt fataque prospera,
Artes relaturum priores
Et vetera imperii trophaea.
Non ille fructus hos diadematis
Esse arbitratur, si Assyriis fluat
Perfusus unguentis toroque
Molle latus Tyrio reponat
Aut transmarinis si edita collibus
Potet suavis munera Liberi
Cenisque amicus nec recentem,
Nec videat Phaethonta serum.

https://rcin.org.pl

Omnes voluptatum illecebras magis
Existimavit spernere regium
Laudemque non tantum labore,
Vita etiam bene emi putavit.
Hoc ille Mavors ingenium viri
Roburque Moschus par animo pavens
Primos ad armorum susurros
Praesidiis trepidas per urbes
Firmis relictis ipse sibi loco
Duxit cavendum et calcar equo aliti
Subiecit extenditque cursus
Ad Boreae usque rigentis ortus,
Ut valle quondam cum lupus avia
Carpit iuvencum, necdum etiam satur,
Visu repentino leonis
Territus indecori sub alvum
Cauda reducta vertitur in fugam
Praedaque cedit non equidem lubens,
Sed restitantem cura maior
Et propius fodicat periclum.
Quacumque vero rex radiantibus
Incessit armis, omnia torrido
Late videres fervere igni
Et rigido meti inulta ferro,

[A2v] Ut,

https://rcin.org.pl

Omnes voluptatum illecebras magis
Exiſtimauit ſpernere regium:
Laudemq; non tantum labore,
Vita etiam bene emi putauit.
Hoc ille Mauors ingenium viri,
Roburq; Moſchus par animo pauens:
Primos ad armorum ſuſurros
Præſidijs trepidas per vrbes
Firmis relictis: ipſe ſibi loco
Duxit cauendum, & calcar equo aliti
Subiecit, extenditq; curſus
Ad Boreæ vſq; rigentis ortus.
Vt valle quondam cum lupus auia
Carpit iuuencum, nec dum etiam ſatur,
Viſu repentino leonis
Territus, indecori ſub aluum
Cauda reducta, vertitur in fugam:
Prædaq; cedit, non equidem lubens,
Sed reſtitantem cura maior,
Et propius fodicat periclum.
Quacumq; verò Rex radiantibus
Inceſsit armis, omnia torrido
Late videres feruere igni,
Et rigido meti inulta ferro.

Vt,

https://rcin.org.pl

Vt, cum per hymbres continuos ruit
Inflatu amnis, ſpes ſegetum natant,
Aluiq; procumbunt, caſæq;
Verticibus rapiuntur atris:
Colles in altos it properè excitus,
Præ ſe vniuerſum paſtor agens gregem:
Curſumq; torrentis ſonorum
Aure procul ſtupet inſolenti.
Vnam morari ſigna Polotteum,
Quiuitq; prompti militis impetum:
Firmum ſitu opportuno, & alta
Mole operum, atq; opibus tuentum.
Cœlum quoque hymbri perpetuo fluens,
Et terra in atrum tota abiens lutum,
Clauſis videbantur fauere,
Auxilia & premere obſidentum.
Nam nec liqueſcente in pluuias Ioue,
Vlli eſſe quiuit Mulciber vſui:
Nec machinarum ferre pondus,
Aut acies potuit virorum
Cœnoſa tellus: terribiles tubi
Fruſtra tonabant: igneaq; irrito
Plærunq; niſu glans cadebat,
Igne nouas reprimente flammas.

https://rcin.org.pl

Ut, cum per himbres continuos ruit
Inflatus amnis, spes segetum natant
Alnique procumbunt casaeque
Verticibus rapiuntur atris,
Colles in altos it propere excitus
Prae se universum pastor agens gregem
Cursumque torrentis sonorum
Aure procul stupet insolenti.
Unum morari signa Polotteum
Quivitque prompti militis impetum
Firmum situ opportuno et alta
Mole operum atque opibus tuentum;
Caelum quoque himbri perpetuo fluens
Et terra in atrum tota abiens lutum
Clausis videbantur favere,
Auxilia et premere obsidentum;
Nam nec liquescente in pluvias Iove
Ulli esse quivit Mulciber usui,
Nec machinarum ferre pondus
Aut acies potuit virorum
Caenosa tellus: terribiles tubi
Frustra tonabant igneaque irrito
Plerunque nisu glans cadebat
Imbre novas reprimente flammas.

https://rcin.org.pl

Primus procellae qui tamen horridae
Immunis ortu purpureo dies
Illuxit, idem triste pugnae
Intrepido tulit omen hosti:
Nam, quod per himbres factu erat arduum,
Tum sole puro feta pila ignium
Accendit arcem pluribusque
Flamma locis inopina fulsit.
Clamor per altas exoritur repens
Munitiones castraque regia
Longoque torpentes labore
Spes animos nova recreavit.
At tu nec ignes accelerantibus
Lymphis repulsos, nec nova identidem
Incendia altas per domorum,
Musa, trabes retice excitata,
Nec, qui ardor aut vis aggredientium
Muros tuentumve exstiterit, sile,
Nec nocte sera vix diremptas,
Marte animos acuente, pugnas.
Dic machinarum horrenda tonitrua
Et tela saevi fulminis aemula
Versura structuras Cyclopum
Et solidas adamante turres.

https://rcin.org.pl

Primus procellæ qui tamen horridæ
Immunis, ortu purpureo dies
Illuxit, idem triſte pugnæ
Intrepido tulit omen hoſti.
Nam, quod per hymbres factu erat arduum,
Tum, ſole puro, fæta pila ignium
Accendit arcem, pluribuſq́ꝫ
Flamma locis inopina fulſit.
Clamor per altas exoritur repens
Munitiones, caſtraq́ꝫ regia:
Longoq́ꝫ torpentes labore
Spes animos noua recreauit.
At tu, nec ignes accelerantibus
Lymphis repulſos, nec noua identidem
Incendia, altas per domorum,
Muſa, trabes retice excitata.
Nec, qui ardor aut vis aggredientium
Muros, tuentum vè exſtiterit, file:
Nec nocte ſera vix diremptas,
Marte animos acuente, pugnas.
Dic machinarum horrenda tonitrua,
Et tela fæui fulminis æmula:
Verſura ſtructuras Cyclopum,
Et ſolidas adamante turres.

Dic

https://rcin.org.pl

Dic bis nouenas poſt hyemes, truci
Tandem receptum ex hoſte Polotteum
Virtute, opem iuxta deorum, &
Magnanimi auſpicijs Bathorrei.
Hunc nos & armis inſuperabilem,
Et pace ſummis principibus parem:
Hunc & fide arguta, & canamus
Voce ſono fidis audiente.

https://rcin.org.pl

POLOTTEI ODE

Dic bis novenas post hiemes truci
Tandem receptum ex hoste Polotteum
Virtute opem iuxta deorum et
Magnanimi auspiciis Bathorrei.
Hunc nos et armis insuperabilem,
Et pace summis principibus parem,
Hunc et fide arguta, et canamus
Voce sono fidis audiente.

[*głowa cherubina*]

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Andreae Patricio,
Epitaphium Doralices,
Gallo crocitanti ἀμοιβή,
De coronatione et fuga galli

Transkrypcja – Konrad Kokoszkiewicz
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

ZESTAWIENIE RÓŻNIC TEKSTOWYCH W KOCHGAL

Reprodukujemy egzemplarz Bibl. Kórn. 12563, dostępny w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej. G to odpis utworu w egzemplarzu wydania mowy Stanisława Karnkowskiego *Ad Henricum Valesium … panegyricus*, Parisiis 1574 w Bibliotece Gdańskiej PAN, Nl 6161. B to rękopis z Biblioteki Uniwersyteckiej w Lejdzie, BPL 1908, k. 1r–4v.

Wers	Druk	Rkp. G	Rkp. B
1	poteras mecum	mecum poteras	poteras mecū
2	Nec dubiis	Dec dubiis dubiis (ostatni wyraz skreślony)	Nec dubiis
8	agiterê canina	agitere canina	à gutture canino
16	Gallos.	Gallos?	Gallos!
24	Auſtro	austro	auſter
25	deſes	sedes	ſedes
26	torpes	torpens	torpens
28	Gallæ	Gallum	Gallū
29	Mœonio ritu	Mæonio ritu	Mæoniarū (?)
33	Ite	Ite	Ito
	Cybelles	Cybeles	Cybelles
34	ſemimari	seminari	ſeminari
	ſtipate	stipate	ſtipata
40	vti	ut	uti
42	recalfacere	recalfacere	recalefacere
43	neu quod	non quod	neu(?) quod
44	nefrendes	refrendens	refrendens
45	Propter alit	Pone parit	pone parit
46	iidem	itidem	itidē
48	Nam	Iam	Iam
50	ita	nunc	in
51	coruo color	color coruo	color corvo
56	egeret	geret	geret
63	Curſorum'q; prement	Cursorem'q; premunt	Curſorēq; premunt
66	ſubrepſtis	subreptis	ſubrepſtis
67	immißis	immis	immisſis
69	quidem fateor	fateor	fateor
70	hominum'q;	hominum'q;	hnū (= hominum)

https://rcin.org.pl

73	ſertis	ſertis (popr. z: vittis)	ſertis
74	Baccho'q;	Baccho'q; (w rkp. G wers omyłkowo powtórzono z wariantem Bacho'q;)	Bachoq;
75	faceret atque	facerem antq;	faceret atq;
76	Non	Non (popr. z: Neq;)	Non
77	acceptus	exceptus	exceptus
79	in vitium temeto	in vitium temeto	invitū temet
81	etenim	etenim	n·(= enim)
82	Sentio qui	Sentio (popr. drugą ręką z: Sentia) qui	Sentio quod
84	patria non	Patria (popr. drugą ręką z: Patira) non	patria et
85	largius	largior (popr. drugą ręką z: laugior ([?]) (nad linijką dopisek drugiej ręki: us [= largius])	largior
91	Eligeres Iaccho	Eligeres (popr. drugą ręką z: Elieres) Iaccho (popr. drugą ręką z: Iacho)	Eligeres Baccho
93	tibi ſit	tibi	tibi ſit
95	Per breue	Perbreue (popr. z: Berbreue)	Per breve
96	Polono	Polono	Polona
98	Munitæ'ue	Munitæ'q;	Munitæq;
99	menſes	menſes (popr. z: mortes [?])	menſes
100	Luſtrandæ	Lustranda	Luſtrandæ
101	innutrite	innutrito	innutrito
104	cauſæ	causa	cauſæ
109	Sic	Hic	Hic
112	fruſtra	frusta	fruſtra
113	Spem natibusque nudis	Spem (popr. drugą ręką z: Spe) natibusque nudis	Spē natibus nudis (popr. z: duris)
115	damnent ſalutent	damnant salutant	damnant ſalutāt
119	Reſpondet	Respondit	Respondit
120	pernici fuge	pernice fuge	[p]ernicet (?) fugae
121	infuſcet	infuscet	offuſcet
124	vtriusq;	ustrius'q;	(tekst zakryty plamą)
125	poßint vota	posſunt verba	posſunt verba
127	libido	cupido	cupido
128	ſuum	suum (popr. drugą ręką z: sum)	ſuū
129	vt ſceptris	ut (popr. drugą ręką z: u) ſceptris (popr. z: ſceptrum)	ut ſceptris

https://rcin.org.pl

Reprodukowanym egzemplarzem jest Bibl. Kórn. 12563, dostępny też w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej.

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
Iv/15 (KochAndrPatr 62)	cœpiſſe	cepiſſe
I2/8 (KochDoralic 13)	capellum	capillum
Iv23 (KochDoralic 1)	Doralicem	Doralicen
I2/24 (KochDoralic 29)	Sappho Pieri	Pieri Sappho
I2v/8 (KochDoralic 42)	Phylis	Phyllis
I3v/18 (KochDoralic 110)	Doralicemve	Doralicenve
I4v/11 (KochGal 46)	iidem	iiſdem
I4v/28 (KochGal 63)	Curſorum'q;	Curſoremq; (tak w odpisach G i B)
Kv/8 (KochGal 101)	innutrite	innutrito (tak w odpisach G i B)
Kv/21 (KochGal 114)	et	eſt
Kv/22 (KochGal 115)	damnent	damnant (tak w odpisach G i B)
	ſalutent	ſalutant (tak w odpisach G i B)

https://rcin.org.pl

k. I2/17 (KochDoralic 22): „Doralice periit", vocem vaga reppetat Echo.

W *reppetat* pierwsza sylaba została sztucznie wzdłużona przez podwojenie *p*, zapewne na wzór *perfectum repperi*.

k. I2v/16 (KochDoralic 50): Expergiscere, Doralice, expergiscere, pulchra!

W tym wierszu cezura wypada po przedrostku czasownika, jak u Hor. *Ars.* 263:

Non quivis videt immodulata poemata iudex.

k. K/15 (KochGal 79): Officium in vitium trahis et temeto conspergis…

U starożytnych dwie pierwsze sylaby wyrazy *temetum* są długie, tutaj rytm wiersza wymaga dwóch krótkich. Zob. Johannes de Spauter (Despauterius), *Ars versificatoria*, Argentorati 1512 (zapewne podręcznik używany przez Kochanowskiego), k. 71: „Temetum" … variatur: Iuv. XV sat. [15, 25]:

De Corcyraea temetum deduxerat uva [dziś się drukuje: …duxerat urna];

Hor. epist. ultima [II, 2, 162–164]:

Accipis uvam
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum.

k. Kv/15 (KochGal 108): Venisset, etiam si gallinaceus esset.

W *venisset* ostatnia sylaba została wzdłużona przed cezurą. Zob. „Wykaz anomalii metrycznych" w KochEl, uwaga do s. 49/11 (II, 8, 27).

k. Kv/18 (KochGal 111): Sauromatis heroas admirantibus illos.

Wyraz grecki *heroas* ma ostatnią sylabę długą wbrew zasadom starożytnym. Zob. „Wykaz anomalii metrycznych" w KochEl, uwaga do s. 110/20 (IV, 2, 13). Dodatkowo cezura *semiseptenaria* występuje tu po przedrostku w wyrazie *admirantibus* (por. przytoczony wyżej wers Horacego).

k. Kv/21 (KochGal 114): Magnanimos heroas est velut ante necesse…

Jak powyżej, wyraz grecki *heroas* ma ostatnią sylabę długą wbrew uzusowi antycznemu.

k. Kv/29 (KochGal 122): Ut retulisse gradum et fines tetigisse Polonos…

Wyraz *retulisse* z krótką pierwszą sylabą na wzór Catull. 63, 47, gdzie wczesne wydania idą za lekcją rękopisów *rĕtulit*, a dziś czytamy *tetulit*.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

IOANNIS

COCHANOVII

LYRICORUM

libellus

[*ozdobnik: tarcza z ludzką twarzą*]

CRACOVIAE,
in officina Andreae Petricovii, anno Domini
MDCXII

https://rcin.org.pl

IOANNIS

COCHANOVII

LYRICORVM

Libellus.

CRACOVIÆ

In officina Andreæ Petricouij, Anno Domini,
M. DC. XII.

https://rcin.org.pl

plurium plus vota possunt,
& magis diuos mouent.
fæliciter exigite
coniuges æuum boni, &
deos fauentes semper experimini.

Ad lyram cecinit Christoph: Clabonus
Musicus Regius.

ANDREÆ PATRICIO.

CVm sæpè me gementem,
Et improbi nocentes
Cupidinis sagittas.
Benigna conquerentem
Audiret Aphrodite:
Commota sorte nostra
Natum admonere cœpit
Ne tam velit videri
Sæuus, feroq; corde,
Vt lachrymis, crebrisq;
Suspiriis amantum
Et tristibus querellis
Mitescere, aut moueri
Non possit vnquam. Et illum
Tanquam genus supremi
Propaginemq; certam
Iouis, sequi atque imitari
Debere cæterorum

Clemen-

https://rcin.org.pl

ANDREAE PATRICIO

Cum saepe me gementem
Et improbi nocentes
Cupidinis sagittas
Benigna conquerentem
Audiret Aphrodite,
Commota sorte nostra
Natum admonere coepit,
Ne tam velit videri
Saevus feroque corde,
Ut lachrimis crebrisque
Suspiriis amantum
Et tristibus querellis
Mitescere aut moveri
Non possit unquam; et illum,
Tanquam genus supremi
Propaginemque certam
Iovis, sequi atque imitari
Debere ceterorum

[H4v] Clemen-

ANDRZEJOWI PATRYCEMU Gdy Afrodyta łaskawa słyszała, jak często jęczę i skarżę się na raniące strzały niegodziwego Kupidyna, wzruszona moim losem jęła napominać syna, by nie chciał uchodzić za okrutnika tak srogiego serca, że nigdy nie zdołają go ułagodzić ani poruszyć łzy i ciągłe westchnienia zakochanych, i ich żałosne narzekania. Jako prawdziwy potomek z rodu najwyższego Jowisza winien brać przykład z innych

https://rcin.org.pl

Clementiam deorum.
Et haec quidem Cythera
Cum serio moneret,
Protervus ille nullum
Captabat aure verbum,
Sed considens marinos
Inter puer lapillos
Cote improba sagittas
Acuebat et minari
Visus mihi est querenti.
Quod ferre cum nequiret
Irata Cypris, ala
Correptum humi puellum
Sternit, manus pedesque
Vincit mihique vinctum
Tradit iubetque, poenas
Iniuriarum ab illo
Ut exigam mearum;
Et ipsa candidorum
Currum insidens olorum
Statim beata charae
Petivit arva Cypri.
Captivus iste mecum
Mansit nec ipse novi,
Quid cum illo agam scelesto:
Crudelis esse in illum
Licet velim licetque
Dignissimus sit ipse,
Non possum. Habet, quibus me

I Emolliat

bogów i naśladować ich łagodność. I choć Cyterejka poważnie go upominała, ten zuchwały chłopak nie słuchał ani słowa, lecz siedząc na brzegu morza wśród kamyków, na niegodziwej ostrzałce ostrzył strzały i zdawał się grozić mi w odpowiedzi na me skargi.

Rozgniewana Cypryda nie mogła tego znieść: złapała chłopaczka za skrzydło, przewróciła na ziemię, związała mu ręce i nogi, związanego oddała mnie i nakazała, bym ukarał go za moje krzywdy. Sama siadła na rydwan zaprzężony w śnieżnobiałe łabędzie i wnet podążyła ku szczęsnym polom miłego Cypru. Ten zaś jeniec został ze mną i sam nie wiem, co mam zrobić z nicponiem: choć chciałbym być wobec niego okrutny i choć on sam ze wszech miar na to zasługuje – nie mogę. Zna skargi, którymi

https://rcin.org.pl

Clementiam Deorum.
Et hæc quidem Citeroêa
Cùm ſerio moneret,
Proteruus ille nullum
Captabat aure verbum.
Sed conſidens marinos
Inter puer lapillos
Cote improba ſagittas
Acuebat, & minari
Viſus mihi eſt querenti:
Quod ferre cùm nequiret
Irata Cypris, ala
Correptum humi puellum
Sternit, manus pedeſq; p
Vincit, mihiq; p vinclum
Tradit, iubetq; p pœnas
Iniuriarum ab illo
Vt exigam mearum.
Et ipſa candidorum
Currum inſidens olorum,
Statim beata charæ
Petiuit arua Cypri:
Captiuus iſte mecum
Manſit; nec ipſe noui,
Quid cum illo agam ſceleſto.
Crudelis eſſe in illum
Licet velim, licetq;
Digniſsimus ſit ipſe,
Non poſſum, habet, quibus me

https://rcin.org.pl

Emolliat querellas:
Habet preces, quibus non
Placare me modò ille
Sed cogere vſq; poſſit.
Seu colla ſorte blandis
Complectitur lacertis,
Seu candido puer me
Exoſculatur ore,
Complexus ille, ſæuas
Siſtat maris procellas.
Fulmenq; concitato
Fragrantia oſcula illa
Extorqueant tonanti.
Sic ille quem putabam
Cæpiſſe me prout vult
Diſponit vſq; mecum:
Sic ille ſæuus ignis
Qui me remotus vſſit
Propinquius receptus
Accendit, intimumq;
Prorſus iecur peruſſit.

EPITAPHIVM DORALICES.

Doralicem mecum ſyluæ lugete peremptam,
Lugete & fontes, & mœſtis flumina ripis.
Nunc horti, plantæq; areſcite: nunc hijacinti
Liliaq; expirate, puellarum interiit flos.
Nymphæ Sarmatides, periit flos veſter, & orbis,

Delicia

https://rcin.org.pl

Emolliat, querellas,
Habet preces, quibus non
Placare me modo ille,
Sed cogere usque possit,
Seu colla forte blandis
Complectitur lacertis,
Seu candido puer me
Exosculatur ore.
Complexus ille saevas
Sistat maris procellas
Fulmenque concitato
Fragrantia oscula illa
Extorqueant Tonanti.
Sic ille, quem putabam
C*e*pisse me, prout vult,
Disponit usque mecum.
Sic ille saevus ignis,
Qui me remotus ussit,
Propinquius receptus
Accendit intimumque
Prorsus iecur perussit.

EPITAPHIUM DORALICES

Doralicen mecum, silvae, lugete peremptam,
Lugete et fontes et maestis flumina ripis.
Nunc horti plantaeque arescite, nunc hyacinthi
Liliaque exspirate: puellarum interiit flos.
Nymphae Sarmatides, periit flos vester et orbis

mnie skłania do litości, zna prośby, którymi umie nie tylko mnie zjednać, lecz i przymusić, czy to obejmuje za szyję wdzięcznymi ramionami, czy to ślicznymi ustami całuje. Ten uścisk uśmierzyłby straszne morskie nawałnice, te wonne pocałunki wytrąciłyby piorun gniewnemu Gromowładcy. Tak ten, którego uważałem za pojmanego, czyni ze mną, co chce. Tak ów srogi ogień, który z daleka mnie palił, teraz z bliska rozżarza wnętrze wątroby i na popiół spala.

EPITAFIUM DORALIKI Doralikę utraconą opłakujcie, lasy, wraz ze mną, opłakujcie i źródła, i strumienie o smutnych brzegach. Teraz więdnijcie, ogrody i zioła, teraz gińcie, hiacynty i lilie: umarła chluba dziewcząt. Nimfy sarmackie, przepadł kwiat wasz i ukochanie

https://rcin.org.pl

Deliciae Arctoi, lugubrem scindite vestem
Et fletu humectate genas et ponite crinem:
Doralice periit, cum qua Veneresque iocique
Et fidium cantus et Sclavica mortua Musa est.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Illa assueta tua spatiari, Vistula, rippa
Et tibi serta dare, et placidis colludere Nymphis
Doralice ambustum Stygio lavit amne capillum
Persephonaeque comes per valles Ditis opacas
Ingratos frutices et amara absinthia carpit.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Non Itys est, Philomela, tibi aut tibi flendus, hirundo!
Fletus Itys satis est tot saecula, damna nova adsunt
Doralice sublata; illam infelice querela
Flebilibusque modis noctes iterate diesque
Perque omnes saltus perque omnes dicite silvas
„Doralice periit", vocem vaga reppetat Echo.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Phoebei lugete cygni, lugete cicadae
Et genus omne avium, quorum concentibus aer
Mulcetur, valles imae lugete feraeque:
Os illud vocale, os stillans dulcia mella
Defecit subito et vocem non amplius edit,
Vocem cygneam, vocem tibi, *Pieri Sappho*,
Non concessuram concessuramve Corinnae.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Doralice exstincta lachrimas fudere tepentes
Naiades tristique ululârunt nocte Napaeae;
Flevit et ipsa Venus, flevit cum matre Cupido

I2 Exstin-

północnego świata; rozedrzyjcie szatę żałobną i płaczem zwilżcie policzki, i zetnijcie włosy. Przepadła Doralika, z którą razem umarły i wdzięki, i żarty, i melodie grane na lutni, i Muza słowiańska.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Ta to Doralika nawykła przechadzać się nad twoim, Wisło, brzegiem i tobie ofiarowywać wieńce, i igrać z przyjaznymi Nimfami, warkocz osmalony myje w Styksowej fali i jako drużka Persefony po cienistych Disa dolinach zrywa niemiłe gałązki i gorzkie piołuny.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Nie Itysa opłakiwać trzeba teraz tobie, Filomelo, ani tobie, jaskółko. Dość już opłakano Itysa przez tyle wieków; nowe są teraz straty: gdy Doralika zmarła, jej imię skargą nieszczęsną i żałobnymi pieśniami powtarzajcie dniem i nocą i wołajcie po wszystkich górskich wąwozach i po wszystkich lasach: „Doralika umarła", niech głos ten powtarza błędne echo.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Płaczcie, łabędzie Feba, płaczcie, cykady i wszelki rodzie ptaków, których śpiewem raduje się powietrze, płaczcie, najgłębsze doliny i dzikie zwierzęta. Ust owych dźwięcznie mówiących, ust, z których sączyły się słodkie miody, zabrakło nagle i głosu już nie wydadzą, głosu łabędziego, głosu, którym nie ustępowała tobie, pieryjska Safono, nie ustępowała i Korynnie.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Gdy Doralika zmarła, łzami gorącymi zalały się Najady, zakrzyknęły smutnym głosem Napeje. Zapłakała i sama Wenus, zapłakał wraz z matką Kupido,

https://rcin.org.pl

Deliciæ Arctoi, lugubrem ſcindite veſtem,
Et fletu humectate genas, & ponite crinem.
Doralice periit, cum qua veneresq; iociq;,
Et fidium cantus, & Sclauica mortua Muſa eſt.
Dicite Pegaſides, funeſtum dicite carmen.
Illa aſſueta tua ſpaciari Viſtula rippa,
Et tibi ſerta dare, & placidis colludere Nymphis
Doralice, ambuſtum ſtygio lauit amne capellum
Perſephonæq; comes, per valles Ditis opacas
Ingratos frutices, & amara abſynthia carpit.
Dicite Pegaſides, funeſtum dicite carmen.
Non Itys eſt Philomela tibi, aut tibi flendus hirundo;
Fletus Itys ſatis eſt, tot ſæcula: damna noua adſunt,
Doralice ſublata: illam infelice querela
Flebilibusq; modis, noctes iterate diesq;,
Perq; omnes ſaltus, perq; omnes dicite ſyluas,
Doralice periit vocem vaga reppetat Echo.
Dicite Pegaſides, funeſtum dicite carmen.
Phœbei lugete cygni, lugete cycadæ,
Et genus omne auium, quorum concentibus àër
Mulcetur: valles imæ lugete, feræq;,
Os illud vocale, os ſtillans dulcia mella
Defecit ſubito, & vocem non amplius edit,
Vocem cygnæam, vocem tibi Sappho Pieri
Non conceſſuram, conceſſuramue Corinnæ.
Dicite Pegaſides, &c.
Doralice extincta, lachrymas fudere tepentes
Naiades, triſtiq; vlularunt voce Napeæ.
Fleuit & ipſa Venus, fleuit cum matre Cupido

https://rcin.org.pl

Extinxitq; ſacem, pharetramq; abiecit & arcum.
Dicite Pegaſides, &c.
Quo fato ſit, vti pulcherrima & optima quæq;
Ante diem pereant, cùm deterioribus ætas
Contingat longa, atq; annis attrita ſenectus,
Doralice prima deceſſit, rapta iuuenta
Doralice forma præſtans, doniſq; Diones.
Sima autem Philis, inflatoq; horrida labro
Viuit, & ingratos iuuenum venatur amores.
Sanè equidem viuat: Veneris plus mortua certè
Doralice retinet, quàm vita ſoſpite Phillis.
Dicite Pegaſides &c.
Heù quàm formoſa apparet, vel mortua, credas
Ludo deſeſſam dulcem captare quietem,
Vſq; adeò exanimi vernans roſa perſtat in ore.
Expergiſcere Doralice, expergiſcere pulchra
Doralice, æquales vno omnes te ore requirunt.
Nec ſine te implicuiſſe manus, alternauè curant
Carmina concinuiſſe, pedemuè inferre choræis.
Dicite Pegaſides &c.
Nequicquam inſtamus, dura deuicta quiete
Doralice æterno demiſit lumina ſomno.
Nec noſtras audit voces curatuè choræas,
Obſcuris inſerta choris, & triſtibus vmbris.
Dicite Pegaſides &c.
Crudelis Pluto falcem Cerealis acutam
Non niſi maturis immittit meſſor ariſtis,
Poma neque arboribus lactentia decutit vnquam
Agricola, aut crudas decerpit vitibus vuas:

Sed ma-

https://rcin.org.pl

Exstinxitque facem pharetramque abiecit et arcum.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Quo fato fit, uti pulcherrima et optima quaeque
Ante diem pereant, cum deterioribus aetas
Contingat longa atque annis attrita senectus?
Doralice prima decessit rapta iuventa,
Doralice forma praestans donisque Diones;
Sima autem Phyl*l*is inflatoque horrida labro
vivit et ingratos iuvenum venatur amores.
Sane equidem vivat: Veneris plus mortua certe
Doralice retinet quam vita sospite Phyllis.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Heu, quam formosa apparet vel mortua! Credas
Ludo defessam dulcem captare quietem,
Usque adeo exanimi vernans rosa perstat in ore.
„Expergiscere, Doralice, expergiscere, pulchra
Doralice", aequales uno omnes te ore requirunt
Nec sine te implicuisse manus alternave curant
Carmina concinuisse pedemve inferre choreis.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Nequicquam instamus: dura devicta quiete
Doralice aeterno demisit lumina somno
Nec nostras audit voces curatve choreas
Obscuris inserta choris et tristibus umbris.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Crudelis Pluto! Falcem Cerealis acutam
Non nisi maturis immittit messor aristis
Poma neque arboribus lactentia decutit unquam
Agricola aut crudas decerpit vitibus uvas,

[I2v] Sed ma-

zgasił pochodnię, porzucił i łuk, i kołczan.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Jakiż to los sprawia, że wszystko, co najpiękniejsze i najlepsze, ginie przedwcześnie, a temu, co gorsze, przypada długi wiek i latami zużyta starość? Doralika odeszła, porwana w pierwszej młodości, Doralika wyróżniająca się urodą i darami Diony. Tymczasem Filis, płaskonosa i budząca wstręt napuchłymi wargami, żyje i poluje na miłostki niemiłe młodzieńcom. Niechże sobie zresztą żyje, więcej wdzięku i tak bez wątpienia zachowuje zmarła Doralika niż Filis pozostająca przy życiu.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Ach, jakże urocza jawi się nawet po śmierci! Mógłbyś sądzić, że zmęczona zabawą zażywa słodkiego snu, wciąż jeszcze barwa wiosennej róży pozostaje na martwych licach. „Zbudź się, Doraliko, zbudź się, piękna Doraliko!", wszystkie rówieśnice proszą jednym głosem. Bez ciebie nie dbają o to, by splatać ręce, śpiewać na zmianę pieśni i włączyć stopy do tańca.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Na próżno się wysilamy, spętana srogą śmiercią Doralika zamknęła oczy w wiecznym śnie, nie słyszy naszych głosów i nie dba o pląsy, wmieszana w mroczne orszaki i ponure cienie.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Okrutny Plutonie, żniwiarz Cerery przykłada ostry sierp jedynie do dojrzałych kłosów i nie strząsa nigdy rolnik młodziutkich owoców z drzew ani nie zrywa kwaśnych gron winorośli,

https://rcin.org.pl

Sed manet autumnum, quo persultante per agros
Poma ultro casura et coctas solibus uvas
Tum demum legit et venturum servat in annum.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Tu pueros primaque aufers aetate puellas
Nec sinis annorum iustam contingere metam,
Immanis! Quasi vero homini sit vivere longo
Tempore concessum aut cuiquam vitare liceret
Duras Parcarum leges tuaque horrida iura!
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Vile apium, viles malvae iuncique palustres
Cum defecerunt, venientem rursus in annum
E terra erumpunt rursusque illaesa virescunt.
Nos, praestans natura quibus, genus ab Iove summo,
Cum s*em*el in nigram Ditis concessimus aulam,
Aethereas nunquam posthac revocamur ad oras.
Nunc quoque, Doralice, lachrimis te flemus amaris,
Mox lugendi aliis ipsi quoque, cum fera vitam
Abstulerit Clotho volucresque abruperit annos.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Sic est Doralice iam fato urgente locuta
Et moritura statim: „Moriarne, o Iuppiter – inquit –
Tam cito fatalisque mihi iam ducitur hora?
Et moriar sane: te, furva Proserpina, testor
Me non invitam nigrae concedere morti
Invitamve Herebi caecas descendere ad umbras –
Maternis angor lachrimis fletuque perhenni,
Quae nata amissa luctu tabescit inani
Et mecum infelix Stygias parat ire per undas

I3 Invita

lecz czeka jesieni, a gdy ta przebiega po polach, wtedy dopiero zbiera i przechowuje do nadchodzącego roku owoce, które same mają spaść, i winogrona dostałe od słonecznego ciepła.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Ty, nieludzki, zabierasz chłopców i dziewczęta w pierwszej młodości i nie pozwalasz osiągnąć należnej granicy lat, jakby zaiste ludziom dane było żyć przez czas długi albo ktokolwiek mógł uniknąć twardych nakazów Parek i twoich straszliwych praw.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Ilekroć giną marny seler, marne ślazy i bagienne sitowie, z nadchodzącym znów rokiem wybijają z ziemi i znów zielenieją bez szkody. My, których natura znakomita, a ród od najwyższego Jowisza, gdy raz dostaniemy się do czarnego pałacu Disa, nigdy potem nie powracamy do krain pod niebem. Teraz też, Doraliko, gorzkimi opłakujemy cię łzami. Wnet i nas samych będą opłakiwać inni, gdy okrutna Kloto odbierze życie i przerwie szybko biegnące lata.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Tak, gdy los już naglił, przemówiła Doralika przed samą śmiercią: „Czy tak wcześnie umrzeć mam, o Jowiszu? – rzekła. – Czy już przychodzi dla mnie śmiertelna godzina? Niechże więc umrę; ciebie, posępna Prozerpino, biorę na świadka, że nie wbrew woli ustępuję czarnej śmierci i nie wbrew woli zstępuję do mrocznych cieni Erebu. Trapią mnie łzy i nieustanny płacz matki, która po córki stracie zadręcza się próżnym żalem i nieszczęsna gotowa iść ze mną przez Styksowe fale,

https://rcin.org.pl

Sed manet autummum, quo perſultante per agros
Poma vltro caſura, & coctas ſolibus vuas
Tum demum legit, & venturum ſeruat in annum.
Dicite Pegaſides &c.
Tu pueros, primáq; aufers ætate puellas,
Nec ſinis annorum iuſtam contingere metam
Immanis: quaſi verò homini ſit viuere longo
Tempore conceſſum, aut cuiquam vitare liceret
Duras Parcarum leges, tuaq; horrida iura.
Dicite Pegaſides &c.
Vile apium, viles maluæ, iunciq; paluſtres
Cùm deſecerunt, venientem rurſus in annum
E terra erumpunt, rurſusq; illæſa vireſcunt.
Nos præſtans natura, quibus genus ab Ioue ſummo,
Cùm ſimul in nigram Ditis conceſsimus aulam,
Aethereas nunquam poſthac reuocamur ad oras.
Nunc quoque Doralice lachrymis te flemus amaris,
Mox lugendi aliis ipſi quoq; : cùm fera vitam
Abſtulerit Cloto, volucres q; abruperit annos.
Dicite Pegaſides &c.
Sic eſt Doralice iam fato vrgente loquuta
Et moritura ſtatim: Moriarné ô Iupiter, inquit,
Tam citò? fataliſq; mihi iam ducitur hora?
Et moriar ſanè: te ſurua Proſerpina teſtor,
Me non inuitam nigræ concedere morti,
Inuitamué Herebi cæcas deſcendere ad vmbras,
Maternis angor lachrymis, fletuq; perhenni
Quæ nata amiſſa, luctu tabeſcit mani,
Et mecum infelix ſtygias parat ire per vndas,

https://rcin.org.pl

Inuita Lacheſi, & fatali ſtamine ſaluo.
Parce tibi ò mater, parce ô dulciſſima mater,
Quam ſupereſſe dii voluere, & ducere vitam,
Atque vtinam tibi det, quos nobis abſtulit annos
Parca, tuaq; ſimul noſtraq; ætate ſeneſcas.
Iamq; vale, me fata vocant: Auiprate vale & tu,
Et noſtri memorem conſerua in pectore curam:
Qui ſi nunc adſis; ſed ego Diis ſupplico ſurdis.
Hæc vox extrema & morientis verba fuêre.
Dicite Pegaſides &c.
Heu Auiprate, tui nec in ipſa frigida morte
Doralice oblita eſt, at tu quo lentus in orbe
Erres, incertum eſt, nec dum tua vulnera ſentis
Infælix: ſed vbi ſubitas hic nuncius aures
Perculerit, quantos luctus lachrymasq; ciebis,
Crudeles Diuos accuſansq; impia fata,
Necquicquam: neq; enim Plutonem flectere quibis,
Doralicemúe tuam pallentibus eripere vmbris;
Non ſi præcipitem venias vitalis ad orcum
Threïcioq; fidem modereris blandius Orphêo.

GALLO CROCITANTI A'MOIBH'.

ET tamen hanc poteras mecum requieſcere noctẽ,
Nec dubiis vitam committere, Galle, tenebris,
State viri: quæ cauſa fugæ? non Trinacris hæc eſt
Ora, nec infames funeſto veſpere terræ.
Sarmatia eſt, quam Galle fugis, fidiſſima tellus
Hoſpitibus: faſtus tantùm impatienſq; Tyranni

Sarma-

https://rcin.org.pl

Invita Lachesi et fatali stamine salvo.
Parce tibi, o mater, parce, o dulcissima mater,
Quam superesse dii voluere et ducere vitam,
Atque utinam tibi det, quos nobis abstulit, annos
Parca tuaque simul nostraque aetate senescas.
Iamque vale, me fata vocant; Aviprate, vale et tu
Et nostri memorem conserva in pectore curam;
Qui, si nunc adsis... Sed ego dis supplico surdis".
Haec vox extrema et morientis verba fuere.
Dicite, Pegasides, funestum dicite carmen.
Heu, Aviprate, tui nec in ipsa frigida morte
Doralice oblita est! At tu, quo lentus in orbe
Erres, incertum est necdum tua vulnera sentis
Infelix. Sed ubi subitas hic nuntius aures
Perculerit, quantos luctus lachrimasque ciebis
Crudeles divos accusansque impia fata!
Necquicquam, neque enim Plutonem flectere quibis
Doralicenve tuam pallentibus eripere umbris,
Non si praecipitem venias vitalis ad Orcum
Threicioque fidem modereris blandius Orpheo.

GALLO CROCITANTI ἈMOIBʹH

Et tamen hanc poteras mecum requiescere noctem
Nec dubiis vitam committere, Galle, tenebris.
State, viri! Quae causa fugae? Non Trinacris haec est
Ora nec infames funesto vespere terrae.
Sarmatia est, quam, Galle, fugis, fidissima tellus
Hospitibus, fastus tantum impatiensque tyranni.

[I3v] Sarma-

choć sprzeciwia się temu Lachesis i nietknięta jest nić żywota. Oszczędź siebie, o matko, oszczędź, o najsłodsza matko, gdy bogowie zechcieli, byś przeżyła i wiodła swój żywot. Oby też Parka te lata, które mi odebrała, dała tobie i obyś miała starość z twojego i zarazem mojego wieku. Żegnaj już, wzywają mnie losy; i ty żegnaj, Awipracie, i w sercu zachowaj pamięć o mnie. Gdybyś zjawił się teraz… lecz ja błagam, a bogowie głusi". Takie były ostatnie słowa umierającej.

Zawiedźcie, Pegazydki, zawiedźcie pieśń żałobną.

Ach, Awipracie, nawet w zimnej śmierci Doralika nie zapomniała o tobie, a ty, opieszały, nie wiadomo, w jakich błądzisz stronach i nie czujesz jeszcze swoich ran, nieszczęsny. Skoro jednak wieść ta nagle uderzy w twe uszy, jak wielkie żale i łzy wzbudzisz w sobie, oskarżając bogów okrutnych i niegodziwe losy! Na próżno, nie zdołasz bowiem zmiękczyć Plutona ani wyrwać twej Doraliki spośród bladych cieni, nawet jeślibyś przybył żywy w przepaście Orkusa i grał na lutni wdzięczniej niż tracki Orfeusz.

ODPOWIEDŹ KRACZĄCEMU FRANCUZOWI Mogłeś przecie tej nocy spoczywać ze mną, Francuzie, i nie powierzać życia niepewnym ciemnościom. Zatrzymajcie się, mężowie! Jakaż przyczyna ucieczki? To nie brzeg Sycylii, nie ziemia zhańbiona zbrodniczymi nieszporami. Kraina, z której uciekasz, Francuzie, to Sarmacja, dla gości najbezpieczniejsza, nieznosząca jeno tyrańskiej pychy.

https://rcin.org.pl

Sarmatia est, cui verba prius, nunc terga dedisti
Continuasque fugam, quasi musca agitere canina.
State, viri, causamque fugae saltem edite vestrae!
    Frigus et acre gelu quereris – quid ego audio? Gallus
Arctoas hiemes horret gelidasque pruinas!
Ille, inquam, Gallus, genus alto a sanguine Teucrum
Quique minabatur nuper, modo sceptra vocarent,
Venturum excidio Moschis equitesque Tatarros
Riphaeos ultra montes glacialiaque ultra
Aequora submoturum armis; ita volvere Gallos.
    Atqui, Galle, prius quam sit tibi copia Moschi
Et prius in Scythia tua quam tentoria figas,
Perque lacus magnos perque humani inscia cultus
Arva nivesque altas glaciemque et flumina vasta
Ire necesse habeas et densas ducere turmas,
Ut tibi non tantum cum Moschis atque Tatarris
Sit depugnandum, sed hiems quoque saeva domanda
Et Boreas raptor, bellatori aemulus Austro.
    Nunc, o Galle, domi friges et deses ad ignem
Contractis torpes membris; si bella vocarent,
Quid faceres? Fugeres, quod nunc facis, hoste remoto.
O vere Galli (nam quorsum est dicere „Gallae”
Maeonio ritu?), Galli, inquam, quaerite caelum
Mitius et patriam cursum convertite ad Idam:
Tympana quo raucoque vocat vos tibia cantu
Et thiasus tremulis ululans per Dindyma linguis,
Ite sacrum aucturi numerum famulique Cybelles
Magnam semimari Matrem stipate corona.
Terra viros haec poscit, hiems quos nulla fatiget

[I4] Et Bo-

To Sarmacja, którą pierwej oszukałeś, z której teraz dałeś drapaka i wciąż uciekasz, jakby cię goniła psia mucha. Zatrzymajcie się, mężowie, i wyjawcie przynajmniej przyczynę waszej ucieczki!

Skarżysz się na zimno i na siarczysty mróz – co ja słyszę? Francuz lęka się północnych zim i lodowatego szronu! Ten, powiadam, Francuz, potomek dumnej krwi Teukrów, który dopiero co groził, że gdy tylko sięgnie po berło, wyruszy na zgubę Moskwy i tatarskich jeźdźców odeprze orężnie aż za Góry Ryfejskie i za lodowate morza; takie zamiary Francuzów.

A przecież, Francuzie, zanim miałbyś do czynienia z moskiewskim zastępem, zanim w Scytii rozbiłbyś swoje namioty, przez wielkie jeziora, przez pola, co nie zaznały uprawy, przez głębokie śniegi, lody i niezgłębione rzeki musiałbyś iść i prowadzić liczne oddziały, bo nie tylko trzeba by ci walczyć z Moskwą i Tatarami, lecz także poskromić srogą zimę i grabieżcę Boreasza rywalizującego z wojowniczym Austrem.

Teraz, Francuzie, marzniesz w domu i gnuśnie drętwiejesz skurczony przy ogniu. Gdyby wezwała cię wojna, co byś uczynił? Uciekłbyś, co i teraz robisz, choć nie ma wroga blisko. O wy, prawdziwie Galli (bo i po co meońskim zwyczajem mówić „Gallae”?), Galli, powiadam, szukajcie łagodniejszego nieba i udajcie się do ojczystej Idy, dokąd wołają was bębenki i flety głuchym dźwiękiem, i korowody zawodzące drżącym głosem po górze Dindyma, idźcie powiększyć święty zastęp i jako sługi Kybele otoczcie niemęskim orszakiem Wielką Matkę. Ta ziemia żąda mężów, których nie zmoże żadna zima

https://rcin.org.pl

Sarmatia eſt, cui verba prius, nunc terga dediſti,
Continuaſq; fugam, quaſi muſca agiterè canina.
State viri, cauſamq; fugæ ſaltem edite veſtræ.
Frigus, & acre gelu quereris: quid ego audio? Gallus
Arctoas hyemes horret, gelidasq; pruinas,
Ille inquam Gallus, genus alto à ſanguine Teucrûm,
Quiq; minabatur nuper, modo ſceptra vocarent
Venturum excidio Moſchis equiteſq; Tatarros
Riphæos vltra montes, glacialiaq; vltra
Æquora ſubmoturum armis: ita voluere Gallos.
Atqui Galle prius quàm ſit tibi, copia Moſchi,
Et prius in Scythia tua quàm tentoria figas,
Perq; lacus magnos, perq; humani inſcia cultus
Arua, niuesq; altas, glaciemq;, & flumina vaſta,
Ire neceſſe habeas, & denſas ducere turmas.
Vt tibi non tantum cum Moſchis, atque Tatarris
Sit depugnandum: ſed hyems quoque ſæua domanda,
Et Boreas raptor, bellatori æmulus Auſtro.
Nunc ô Galle domi friges, & deſes ad ignem
Contractis torpes membris: ſi bella vocarent,
Quid faceres? fugeres: quod nunc facis, hoſte remoto.
O verè Galli: nam quorſum eſt dicere Gallæ,
Mæonio ritu: Galli, inquam, quærite cælum
Mitius, & patriam curſum conuertite ad Idam.
Tympana quo, raucoq; vocat vos Tibia cantu,
Et thiaſus tremulis vlulans per Dindyma linguis,
Ite ſacrum aucturi numerum, famuliq; Cybelles,
Magnam ſemimari matrem ſtipate corona.
Terra viros hæc poſcit, hyems quos nulla fatiget,

Et Bo-

https://rcin.org.pl

Et Boreas nullus glaciem ructanſq; ſpuensq;.
Ante tamen tetras dabitur quàm ſpernere terras.
Aeternoq; gelu damnatas effugere oras,
Galle tibi: potius, quàm ſæuo Aquilone rigeſcas
Et ſtes in glaciem duratus, ⁊uti Niobe olim
In ſilicem: dignare illa admiranda domorum
Clauſtra ſubire hoſpes, gelidosq; recalfacere artus,
Nec, bonus, auerſere hypocauſta calentia: neu quòd
Fœmina cum pueris cubat ⁊unà, ſuſq; nefrendes.
Propter alit, ſtabulant ⁊ituli: gallos quoque, amice,
Claudimus his iidem ſeptis, totamq; cohortem,
Ni faciamus, hyems leuiter præfocet amictos.
Nam quòd me faſtus leuitatisq; arguis, id tu
Conſilio hoc feciſſe ⁊aſer mihi, Galle, ⁊ideris:
Vt ⁊icia hæc, quæ ſunt ita ⁊eſtra & propria, ⁊obis
Ater ⁊uti coruo, color, & color albus olori
Mecum partiri cupias, ac parte leuari
Inuidiæ: morum ſi gens foret ⁊lla reperta
Conſimilis ⁊eſtrum: ſed enim ⁊oluenda ſuperſunt
Multorum ſecla annorum, immenſamq; fugacis
Vim Tyberinus aquæ prius egeret in mare Tuſcum,
Quàm de Sauromata Gallus perſuadeat id, quod
De Gallis toti iam dudum innotuit orbi.
Vel nunc quos ludos mundo ſpectante dederunt
Collibuit regem fieri: ſed ſingula longum eſt
Commemorare: manet ſeros ea cura nepotes.
Noſtræ decurrent ſpatio breuiore Camenæ,
Curſorumq; prement ſua per ⁊eſtigia Gallum.
Perpoti menſis inſtertimus: Immo ita ſomnum
Demerſi

https://rcin.org.pl

Et Boreas nullus glaciem ructansque spuensque.
Ante tamen taetras dabitur quam spernere terras
Aeternoque gelu damnatas effugere oras,
Galle, tibi, potius, quam saevo Aquilone rigescas
Et stes in glaciem duratus, uti Niobe olim
In silicem, dignare illa admiranda domorum
Claustra subire hospes gelidosque recalfacere artus;
Nec bonus aversere hypocausta calentia, neu quod
Femina cum pueris cubat una susque nefrendes
Propter alit, stabulant vituli: gallos quoque, amice,
Claudimus his isdem saeptis totamque cohortem;
Ni faciamus, hiems leviter praefocet amictos.
Nam quod me fastus levitatisque arguis, id tu
Consilio hoc fecisse, vafer, mihi, Galle, videris,
Ut vitia haec, quae sunt ita vestra et propria vobis,
Ater uti corvo color et color albus olori,
Mecum partiri cupias ac parte levari
Invidiae, morum si gens foret ulla reperta
Consimilis vestrum; sed enim volvenda supersunt
Multorum saecla annorum immensamque fugacis
Vim Tiberinus aquae prius egeret in mare Tuscum,
Quam de Sauromata Gallus persuadeat id, quod
De Gallis toti iam dudum innotuit orbi.
Vel nunc quos ludos mundo spectante dederunt:
Collibuit regem fieri! Sed singula longum est
Commemorare, manet seros ea cura nepotes.
Nostrae decurrent spatio breviore Camenae
Cursoremque prement sua per vestigia Gallum.
Perpoti mensis instertimus? Immo ita somnum

[I4v] Demersi

i żaden Boreasz, co pluje i rzyga lodem.

Zanim jednak będziesz mógł wzgardzić wstrętnymi ziemiami i uciec z krain skazanych na wieczny mróz, lepiej będzie, Francuzie, byś zamiast drętwieć od srogiego Akwilonu i stać zmieniony w sopel lodu jak niegdyś Niobe w skałę, raczył wejść jako gość w owe godne podziwienia wnętrza domów i ogrzać zmarznięte członki. Jako człek dobry nie pogardzisz gorącymi paleniskami ani tym, że niewiasta z dziećmi spoczywa pospołu, a obok świnia karmi prosięta i jak w obórce stoją cielaki: koguty także i całe stado, przyjacielu, zamykamy w tych samych zagrodach; gdybyśmy tego nie czynili, zima zadławiłaby lekko okrytych.

Że zaś oskarżasz mnie o pychę i niestałość, zdaje mi się, iż to uczyniłeś z rozmysłu, szczwany Francuzie, abyś te wady, które są tak wasze i tak wam przynależne jak barwa czarna krukowi, a łabędziowi barwa biała, ze mną dzielił i uwolnił się po części od niechęci, gdyby znalazł się jakiś naród z obyczajów do was podobny. Musi jednak przeminąć wiele lat i wieków i pierwej masę bystrej wody Tyber wyrzuci do Etruskiego Morza, nim uwierzą Francuzowi mówiącemu o Sarmacie to, co o Francuzach już od dawna wiadome jest całej ziemi.

A choćby teraz jakież dali widowisko na oczach świata: zachciało się być królem! Lecz długo by wspominać pojedyncze wypadki, o to zatroszczą się późne wnuki. Nasze Kameny pośpieszą krótszą drogą i podążą w ślad za biegnącym Francuzem.

Pijani chrapiemy przy stole? Co więcej w tak głębokim śnie

https://rcin.org.pl

Demersi fuimus (nam quis sperasset?) in altum,
Ut, cum per tacitam subrepstis moenia noctem
Tota cohors atque immissis fugeretis habenis,
Nostrum sentiret nemo vigilesque lateret.
Atque ego, Galle, quidem fateor neque forsitan ipse
Infitias ibis vos summo hominumque deorumque
Applausu exceptos passimque agitata per urbes
Adventu vestro convivia nec puduisse
Sauromatam pictis redimitum tempora sertis
Ad citharam saltare rudem Bacchoque madere,
Quippe ut, Galle, fidem faceret tibi simplicis atque
Non fucati animi, quo confidentius et tu
Laetum ageres convivam epulis acceptus amicis.
Tu vero ingratus, fugitivus, barbarus hospes
Officium in vitium trahis et temeto conspergis
Non tantum me, sed proprios etiam, ebrie, versus.
Quod si peccaturus eram (peccasse etenim me
Sentio, qui ingratos ita sum complexus amice),
Est, quod agam meritas dis longa in saecula grates
Hunc animi errorem in patria, non Gallico in orbe
Obiectum nobis, ubi Liber largius haustus
Sanguine pensatur famosaque cena tyranni
Vita emitur neque sopitos semel expergisci
Fas iterum est, sed producendi ad funera somni,
Funera per summas volvenda cruenta fenestras.
Huic similem saltum, si, Galle, tibi optio detur,
Eligeres saliendum, an malles victus Iaccho
Ridicula subter mensas cecidisse ruina?
Unde autem tibi sit paupertas tam cito nostra

byliśmy pogrążeni (bo kto by się spodziewał?), że gdy cichą nocą podpełzliście całą zgrają pod mury i uciekliście, popuściwszy cugli, nikt z nas nie spostrzegł i umknęło to strażom.

Lecz sam przyznaję, a może i ty, Francuzie, nie zaprzeczysz, że was przyjęto z najwyższym uznaniem ludzi i bogów i wszędzie po miastach uczty wydawano na wasz przyjazd, i nie wstydził się Sarmata z barwnym wieńcem na skroniach pląsać przy prostej lutni i upajać się Bachusem, po to by dowieść ci, Francuzie, szczerego i otwartego serca, byś i ty, podjęty przyjacielską biesiadą, tym ufniej zasiadł do niej jako wesoły towarzysz. Ty jednak, niewdzięczny, zbiegły, barbarzyński gość, uprzejmość masz za wadę i winem bluzgasz nie tylko na mnie, pijaku, lecz i na swe własne wiersze.

Jeśli miałem zawinić (a czuję, że zawiniłem, tak przyjaźnie obejmując niewdzięczników), mam za co przez długie wieki składać bogom należne dzięki, że ten błąd ducha zdarzył mi się w ojczyźnie, a nie na francuskiej ziemi, gdzie za wino obficiej wypite krwią się płaci i osławiona uczta tyrana kosztuje życie, gdzie raz snem zmorzonym obudzić się już nie wolno, lecz sny aż do śmierci trzeba doprowadzić, a trupy okrwawione wyrzucać z wysokich okien.

Gdyby ci, Francuzie, dano wybór, czy wybrałbyś skok do tego podobny, czy wolałbyś, pokonany przez Jakchusa, paść pod stół, śmiech budząc upadkiem?

Skąd jednak tak szybko poznałeś nasze ubóstwo,

https://rcin.org.pl

Demerſi fuimus (nam quis ſperaſſet) in altum,
Vt cùm per tacitam ſubrepſtis mœnia noctem,
Tota cohors, atq; immiſsis fugeretis habenis
Noſtrum ſentiret nemo, vigileſq; lateret.
Atque ego, Galle quidem fateor, neq; forſitan ipſe
Inficias ibis: vos ſummo hominumq; Deorumq;
Applauſu exceptos, paſsimq; agitata per vrbes
Aduentu veſtro conuiuia: nec puduiſſe
Sauromatam pictis redimitum tempora ſertis
Ad cytharam ſaltare rudem, Bacchoq; madere.
Quippe vt Galle fidem faceret tibi, ſimplicis, atque
Non fucati animi: quo confidentius & tu
Lætum ageres conuiuam, epulis acceptus amicis.
Tu verò ingratus fugitiuus, Barbarus, hoſpes
Officium in vitium trahis, & temeto conſpergis
Non tantùm me, ſed proprios etiam ebrie verſus.
Quòd ſi peccaturus eram (peccaſſe etenim me
Sentio, qui ingratos ita ſum complexus amicè)
Eſt quod agam meritas diis longa in ſecula grates.
Hunc animi errorem in patria, non Gallico in orbe
Obiectum nobis: vbi Liber largiùs hauſtus
Sanguine penſatur: famoſaq; cœna Tyranni
Vita emitur: neque ſopitos ſemel expergiſci
Fas iterum eſt, ſed producendi ad funera ſomni,
Funera per ſummas voluenda cruenta feneſtras.
Huic ſimilem ſaltum, ſi Galle tibi optio detur,
Eligeres ſaliendum, an malles victus Lăccho
Ridicula ſubter menſas cecidiſſe ruina?
Vnde autem tibi ſit paupertas tam citò noſtra

https://rcin.org.pl

Cognita, mirari nequeo satis, optime Galle.
Per breue enim certè nobiscum tempus eratis,
Nec spatium explorandi habuistis, si qua Polono
Terra ferax frugum, si quod mare, si qua metalla,
Munitæue forent vrbes: Quod si voluisses
Durare, & paucos regioni impendere menses
Lustrandæ: vt forsan non omnia, quæ tibi Galle
Deliciis immutrite luxuq; fluenti
Sufficerent, inuenisses: ita perspicuum esset
Absque ope Gallorum sat felicem esse Polonum.
Quid causæ est igitur, visos tibi nos ita egenos?
Galli cùm Henricum videre ad sceptra vocari
Sarmatiæ, sic omnino persuasum habuere:
Vt quisq; Arctoum Gallus, cum Rege sub astrum
Veniisset, etiamsi Gallinaceus esset:
Sic eum oportebat ditari, auriq; potentem
Fortunam mutare, coliq; à Rege secundum
Sauromatis Heroas, admirantibus illos,
Certatimq; auro donantibus: Hanc vbi frustra
Spem se aluisse vident, natibusq; incedere nudis,
Magnanimos Heroas &, velut ante; necesse,
Paupertatis nos damnent, Irosq; salutent
Vulpes vt trabe dependens sarcimen ab alta
Restim appellabat, quod contrectare nequibat.
Atq; hæc Arctous tibi mutua, Galle, Polonus
Respondet, pensatq; malo mala carmina versu:
Quod superest aue permici fuge: nec mihi tam ater
Sol vnquam surgat, purumq; infuscet Olympum,
Vt resultisse gradum & fines tetigisse Polonos

A Dica-

https://rcin.org.pl

Cognita, mirari nequeo satis, optime Galle.
Per breve enim certe nobiscum tempus eratis
Nec spatium explorandi habuistis, si qua Polono
Terra ferax frugum, si quod mare, si qua metalla,
Munitaeve forent urbes. Quod si voluisses
Durare et paucos regioni impendere menses
Lustrandae, ut forsan non omnia, quae tibi, Galle,
Deliciis innutrit*o* luxuque fluenti
Sufficerent, invenisses, ita perspicuum esset
Absque ope Gallorum sat felicem esse Polonum.
Quid causae est igitur visos tibi nos ita egenos?
Galli cum Henricum videre ad sceptra vocari
Sarmatiae, sic omnino persuasum habuere:
Ut quisque Arctoum Gallus cum rege sub astrum
Venisset, etiam si gallinaceus esset,
Sic eum oportebat ditari aurique potentem
Fortunam mutare colique a rege secundum
Sauromatis heroas admirantibus illos
Certatimque auro donantibus. Hanc ubi frustra
Spem se aluisse vident natibusque incedere nudis
Magnanimos heroas e*s*t velut ante necesse,
Paupertatis nos damn*a*nt Irosque salut*a*nt,
Vulpes ut trabe dependens farcimen ab alta
Restim appellabat, quod contrectare nequibat.
Atque haec Arctous tibi mutua, Galle, Polonus
Respondet pensatque malo mala carmina versu.
Quod superest: ave pernici fuge, nec mihi tam ater
Sol unquam surgat purumque infuscet Olympum,
Ut retulisse gradum et fines tetigisse Polonos

[Kv] Dica-

nie mogę dość się nadziwić, znakomity Francuzie. Z pewnością bowiem krótko przebywaliście z nami i nie mieliście czasu, by zbadać, czy Polak ma ziemię urodzajną, czy ma jakieś morze, jakieś kruszce, warowne miasta. Gdybyś zechciał pozostać i parę miesięcy poświęcić na obejrzenie tej krainy, to choćbyś stwierdził, że nie wszystko ci tu w smak, Francuzie, wychowany w uciechach i opływający w zbytki, i tak jasne byłoby dla ciebie, że i bez bogactw Francuzów Polak dość jest szczęśliwy. Jakaż więc przyczyna, że zdaliśmy się tobie tak ubodzy?

Gdy Francuzi ujrzeli, że Henryka powołano na tron Sarmacji, byli całkiem tego pewni, że każdy Francuz, który by przybył wraz z królem pod Północną Gwiazdę, musi, nawet jeśli byłby kogutem, wzbogacić się i władnąc złotem, odmienić swój los i doznawać czci jako drugi po królu, a Sarmaci owych herosów mają podziwiać i na wyprzódki obdarowywać złotem. Skoro widzą, że karmili się próżną nadzieją i wielkie bohatery jako i wprzódy muszą chodzić z gołym zadkiem, nas oskarżają o ubóstwo i mienią Irosami, jak liszka, co widząc kiszkę wiszącą na wysokiej belce, zwała ją powrozem, bo jej pochwycić nie mogła.

I to ci, Francuzie, Polak z Północy odpowiada i za pieśni zjadliwe odpłaca zjadliwym wierszem. Pozostaje, byś umykał jak ptak chyżo, a mnie oby nie wzeszło nigdy słońce tak złowróżbne i nie zaćmiło czystego nieba, by mówiono, żeś powrócił i wstąpił w polskie granice.

https://rcin.org.pl

Dicaris, procul haec avertant tempora divi
Et nostris utriusque advertant vocibus aures,
Ut, tua si unius non possint vota valere,
Vota duum valeant aeternumque improbus absis.
Quod si regnandi teneat vos tanta libido,
Magna suum potius vobis Germania regnum
Deferat, ut sceptris insignitosque coronis
Clam fugere in patriam titulosque referre fugaces
Ipse quoque aspiciat Rhenus, quod Vistula vidit.

K2

Oby bogowie oddalili te czasy i nakłonili ucha do próśb nas obu, tak aby skuteczne stały się modlitwy dwóch, o ile skutku nie przyniesie tylko twoja modlitwa, i abyś, nicponiu, na wieki się tu nie zjawiał. Jeżeli zaś taka was opanowała żądza władzy, niech raczej wielka Germania da wam swe królestwo, aby także Ren ujrzał to, co ujrzała Wisła, jak wyróżnieni berłem i koroną umykacie chyłkiem do ojczyzny i unosicie ulotne tytuły.

https://rcin.org.pl

Dicaris: procul hæc auertant tempora Diui,
Et noſtri vtriusq; aduertant vocibus aures,
Vt tua ſi vnius non poſſint vota valere,
Vota duûm valeant, æternumq; improbus abſis.
Quòd ſi regnandi teneat vos tanta libido,
Magna ſuum potiùs vobis Germania regnum
Deferat: vt ſceptris inſignitosq; coronis
Clam fugere in patriam, titulosq; referre fugaces
Ipſe quoque aſpiciat Rhenus, quod Viſtula vidit.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

LISTA WARIANTÓW TEKSTU W KOCHELECT

Podstawą wydania jest edycja Romana Plenkiewicza w wydaniu pomnikowym, *Jana Kochanowskiego dzieła wszystkie*, t. IV, cz. 1, Warszawa 1897, s. 672–674, i edycja Grigorija Zengera w artykule: Г. Э. Зенгеръ, *Двѣ петербурскія рукописи латинскихъ стихотвореній Яна Кохановскаго*, „Записки Императорской Академіи Наукъ по Историко-Филологическому Отдѣленію" 7 (1906), s. 6–8. Podstawą obu edycji był rękopis z Biblioteki Ordynacji Zamoyskich Lat. Q XVII 57 (k. 36–37v). Rękopis ten (oznaczamy go skrótem BOZ) odkrył Aleksander Brückner w Cesarskiej Bibliotece Publicznej w Petersburgu, gdzie tekst znalazł się po klęsce powstania kościuszkowskiego. Zwrócony Polsce na mocy traktatu ryskiego, najprawdopodobniej spłonął w roku 1944. W artykule, w którym Brückner informuje o swoim znalezisku (*Nowe przyczynki do dzieł Kochanowskiego*, „Ateneum" 2 (1891), z. 1, s. 25), zamieszcza on jedynie swój przekład utworu. Lekcje rękopisu podajemy na podstawie aparatu krytycznego Zengera.

Wers	BOZ
2	pannoniis
8	achironomo (a chironomo to poprawka Zengera, ale por. przekład Brücknera: „krajczy … go zabił")
12	Firleij
23	inquietione (inquietiore to poprawka Zengera)
29	iis (his to poprawka Zengera, ale por. przekład Brücknera: „to ci, to tamci")
36	inhoruit
37	Flocosque
38	polonus
46	consequutus
49	Preco
55	tirannus

https://rcin.org.pl

DE ELECTIONE, CORONATIONE ET FUGA GALLI

Non est fabula, quod canem creatum
Regem Pannoniis ferunt in oris
Atque hunc Sidonio cubantem in ostro,
Dum pictis parum habet vorare caudis
Pavones, acipenseres, placentas,
Sed micas etiam caducaque ossa
Mensis persequitur vorax relictis,
Caesum a chironomo aurea machaera,
Quod, gemmis licet et niteret auro,
Servaret tamen impudens caninos
Mores ingeniumque beluinum.
Huic non absimile est, amice Firlei,
Nuper quod rigida accidit sub Arcto
Augusto ad superum domos vocato.
Nam gallum volucrem frequens senatus,
Plebe instante scientibusque turmis
Armatorum equitum, boum feracis
Regem Sarmatiae renunctiavit.
Hic ergo simul induit coronam
Et cristam rutilo implicavit auro
Deiectam feriens identidem alam
Ungui terrifico aureamque caudam
Respectans oculo inquietiore
Augustam tumidus subibat aulam.
Ut vero in medio patrum resedit
Gemmis fulgidus et nitente cocco,
Cum multa in medium forent, uti fit,
Prolata et, patriae quid expediret,
Iactaretur ab his itemque ab illis,
Iussus dicere rex quoque et per omnes
Iniunctum omnibus angulos silere.

O WYBORZE, KORONACJI I UCIECZCE KOGUTA To nie bajka, że w panońskiej krainie psa, jak powiadają, obrano królem, a ten, gdy spoczywał na sydońskiej purpurze i jeszcze mało mu było żreć pawie o barwnych ogonach, jesiotry, kołacze, lecz żarłocznie gonił po uczcie za okruchami i kośćmi, co spadły pod stół, legł cięty złotym sztyletem przez kuglarza, bo choć lśnił od złota i klejnotów, zachował jednak bezwstydnik obyczaje psie i bydlęcą naturę.

Wielce podobne rzeczy, miły mój Firleju, zdarzyły się niedawno na srogiej Północy, gdy Augusta wezwano do domu niebian. Licznie bowiem zgromadzony senat w obecności ludu i w przytomności zastępów zbrojnych rycerzy skrzydlatego koguta obwołał królem bogatej w woły Sarmacji. Ten więc, gdy założył koronę i otoczył grzebień czerwonym złotem, uderzając wielekroć strasznym szponem opuszczone skrzydło, a okiem niespokojnym poglądając na złoty ogon, nadęty wkroczył na królewski dwór.

Skoro jednak zasiadł pośród senatorów błyszczący od klejnotów i lśniącej purpury, gdy wiele rozważano publicznie, jak to bywa, i raz ci, raz owi powiadali, co by dla ojczyzny dobre było, wezwano, aby i król coś rzekł i wszystkim po wszystkich kątach nakazano milczenie.

https://rcin.org.pl

Hic se attollere, levigare plumas
Et caudam tenero fricare rostro
Aversus; sed ubi satis venustus
Ornatusque sibi elegansque visus,
Plumis totus inhorruit remissis
Floccosque horridus excutit revulsos.
Arrectis stupet auribus Polonus
Reclusoque stilum tenet libello
Excepturus. At hic repente pennis
Mensam strenuus involat citatis
Infestaque latus bis et ter ala
Concussit cecinitque valde acutum,
Auroram quod equosque dormientes
Possit purpurei excitare solis.
Risus plurimus inde consecutus
Et tota immodicis domus cachinnis
Late personuit. Tenere rhoncos
Praeco Marticolas iubet Quirites
Intentatque minas vibratque sceptrum –
Nequiquam! Magis ac magis cachinni
Crudescunt neque pubis atriensis
Desunt sibila. Regia insolenti
Completur strepitu. Pavet fugamque
Spectare incipit alifer tyrannus:
Exclususque fore occupat fenestram
Penna praepete, mox leves in auras
Maiorem veritus fugit tumultum.

Ten się podnosi, przygładza pióra i, odwrócony, ogon pociera cienkim dziobem; gdy zaś sam zdał się sobie dość piękny, zdobny i wytworny, cały nastroszył się z rozluźnionymi piórami i zjeżony wytrząsał wyskubany puch.

Uszu nadstawiając, zastygł Polak i z księgą otwartą trzyma pióro, gotów słuchać. A ten nagle poruszył piórami, dziarsko wleciał na stół, dwakroć i trzykroć uderzył się po boku groźnym skrzydłem i wydał z siebie donośne pianie, zdolne zbudzić Jutrzenkę i śpiące rumaki purpurowego słońca.

Wtedy nastała wielka wesołość i cały gmach rozbrzmiał szeroko niepowstrzymanym śmiechem. Herold nakazuje Kwirytom, Marsa czcicielom, powstrzymać się od drwin, rzuca groźby i berłem wymachuje – na próżno! Coraz bardziej i bardziej śmiech się nasila, słychać też gwizdy służebnej młodzieży. Pałac napełnia się niebywałym zgiełkiem. Płoszy się skrzydlaty tyran i zaczyna wypatrywać drogi ucieczki: od drzwi odcięty, szybkim skrzydłem dopada okna i wnet czmycha w lekkie przestworza, lękając się większej wrzawy.

https://rcin.org.pl

APPENDIX

PHILIPPI PORTAEI VALEDICTIO POLONIAE LATINE REDDITA[1] SIVE IN POLONIAM CARMEN[2]

Taetra, vale, tellus, tu plena Polonia tantum
Desertis silvis et plena palustribus undis,
Aeterno damnata gelu niviumque perenni
Mole sepulta, vale: tantum caelumque solumque
Et mores placuere tui, prius omnia nostris
Ut fieri possint et*iam*[3] contraria votis,
Quam fuerint, quae me reducem tibi tempora sistant.
Taetra, vale, tellus, et vos, miranda domorum
Tecta, valete et vos, hypocausta calentia semper,
Claustra hominum pecudumque, simul discrimine nullo
Mixta iacet pueris ubi femina, scrofa nefrendes[4]
Pone parit, stabulant vituli, simul omnis in illa
Grexque domo saepta est; dicas optata redisse
Aurea saecla[5], quibus perhibent communia cunctis
Cuncta fuisse, lupis coiisse immitibus agnos.
Audieram agrestes animos, mores habitusque
Vobis esse, casas humiles atque oppida foeda,
Mentes Sarmatico fastu et levitate tumentes.
Audieram, sed nulla fides fuit addita famae
Creditaque est nostrum nulli temulentia[6] vestra.
Ut credam, faciunt oculi certissima rerum
Argumenta mei: coram vidi, omnia vidi.
Barbara gens et vana[7], cui vis omnis in una[8]
Ventosa lingua[9] est, iactandoque inania fortis.
Noctes atque dies clausi ferventibus antris.
Seria cuncta iocique omnes sunt pocula vasta[10]:

---

[1] W tekście zaznaczamy kursywą poprawki własne, w przypisach podajemy lekcje rękopisu Biblioteki Gdańskiej PAN Nl 6161 (G), rękopisu Biblioteki Uniwersyteckiej w Lejdzie BPL 1908 (B) oraz poprawkę wprowadzoną przez Zofię Głombiowską do wykonanej przez nią transkrypcji tego utworu (J. Kochanowski, *Carmina Latina*, cz. 3, Gdańsk 2013, s. 967–968).

[2] In Poloniam carmen G, In Poloniam carmen quod a Portharum consiliario suo factum reliquit Henricus 3 ex Polonia aufugiens Varsaviae in mensa B.

[3] et erunt GB.

[4] nefrendes Głombiowska (cf. KochGal 44): refrendens GB.

[5] secla B: secula G.

[6] W poezji starożytnej przymiotnik *temulentus* ma długą pierwszą sylabę (rzeczownik *temulentia* pojawia się tylko w prozie). Zob. jednak w tym tomie Wykaz osobliwości metrycznych, uwaga do k. K/15 (KochGal 79).

[7] vana G: *spatium circiter 6 litterarum* B.

[8] in una B: in lingua G.

[9] lingua B: sita G.

[10] vasta *corr. ex* vestra G: vestra B.

https://rcin.org.pl

Perpoti instertunt mensis, nisi pondere victi
Ridicula mensas subter cecidere ruina.
Bellica vis haec illis est, his clara merentur
Nomina et hisce cient Gradivum in proelia patrem.
Non virtus, non vestra, Poloni, est[11] lancea, non sunt
Arma ea, quae phaleris pennisque ornatis, equorum
Non numerus, non pardorum exuviaeque luporum,
Dextera non[12] bello fortis celeresque sagittae,
Indomitos quae vos praestant et iura tuentur:
Paupertas haec vestra facit, quam despicit hostis.
Si vobis urbes, si culta novalia, si qui
Fontibus irrigui fundi aut clementia caeli
Ulla foret, si quod vobis mare, si qua[13] metalla
Vestra daret tellus, dudum vicina subisset
Iam iuga libertas et Sarmata iura iacerent.
Arma, hominum terror, Turcas sua dit*e*s[14] contra
Exercet bello: mavult Minoia, mavult
Cypria quam rura haec vacua et glacialia regna.
Teuto*nus*[15] armorum semper cupidissimus ille
Vos aspernatur, per Belgica rura cohortes
Ductat bellorumque petit sua praemia victor.
Septima iam sese complevit Cynthia, dum me
Henrici caelo geniti inter sidera ductum
Imperiis deserta tenent dumque exul ab oris
Gallorum longis animum consumo querelis
*Ne*c[16] medicina meo *pro*ponitur *u*lla[17] dolori,
Praeterquam vultu in[18] regis cum lumina figo.
Di faciant, prope sit, princeps fortissime, tempus,
Dives opum quo te gens altera et urbibus altis
Ornata accipiat regem faciatque sui te
Imperii concors Germania tota potentem.
Denique, quicquid erit, prohibete ea tristia, divi,
Huc quae terrarum referant me tempora, quamvis
Principis ardemus vultus atque ora tueri.

[11] Poloni est G: Poloni B.
[12] non G: nec *cum suprascripto* vel B.
[13] qua B: quae G.
[14] ditis GB.
[15] Teuto quod GB.
[16] Et GB.
[17] reponitur nulla GB.
[18] vultu in G: vultu in *corr. ex* in vultu in B.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

In nuptias … Ioannis de Zamoscio … ac Griseldis Bathorrheae … epithalamion

Transkrypcja – Konrad Kokoszkiewicz
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Egzemplarzem reprodukowanym jest Bibl. Oss. XVI.Qu.1789 (dostępny w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej).

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
A2/15 (13)	cœpit	cepit

https://rcin.org.pl

SCHEMAT METRYCZNY

Jak zauważyła Ewa Głębicka w tomie wstępnym tego wydania (s. 149), metrum utworu opiera się na budowie Pind. *Isthm.* 3.

Oznaczenia:

–	sylaba długa
U	sylaba krótka
Ū	sylaba obojętna
brachycat	brachykatalektyczny
cat	katalektyczny
cho	chorijamb
cr	kretyk
D	hemiepes (trypodia daktyliczna brachykatalektyczna)
E	dymetr trocheiczny katalektyczny

(oznaczenia D i E wprowadził Paul Maas, analizując daktyloepitryty Pindara i Bakchylidesa)

ion a min	joniki *a minore*
tetrapod da	tetrapodia daktyliczna
tr	trochej

Strophe/antistrophe

– U – – – U – Ū	E Ū
– U – – – U – Ū	E Ū
– U – – – U U –	tr cho
U U – – U U –	ion a min cat
– U U – U U – – – U – –	D – cr –
– U U – U U – – – U – Ū	D – cr Ū
– U – Ū – U – Ū	E Ū
– U U – U U – U U Ū	tetrapod da brachycat
– U – Ū – U – Ū	E Ū
– U – Ū – U – Ū	E Ū

Epodos

– – U U – U U –	– D
– – U U Ū	– cho
– U U – U U – Ū	D Ū
– U – – – U –	E
– – U – – – U Ū	– E
– – U U – U U – Ū	– D Ū
– U – Ū – U – –	E –
– U – – – U Ū	E
– – U U – U U Ū	– D
– U – Ū – U Ū	E
– – U – – – U – Ū – U –	– E Ū cr

https://rcin.org.pl

k. A2/18 (16): cor edit ipse suum: non iam minax, non…

Zgodnie ze schematem metrycznym szósta linijka antystrofy powinna się zaczynać od długiej sylaby, tymczasem forma *cor* w poezji starożytnej ma krótkie *o*. Formę z długim *o* można znaleźć trzykrotnie w KochEl (I, 8, 18; II, 9, 7 i II, 11, 16). Raz występuje tam *cor* z krótką samogłoską (III, 9, 1).

https://rcin.org.pl

IOANN[IS] COCHANOVII

IN NUPTIAS

ILLUSTRIUM IOAN[NIS] DE ZAMOSCIO,
R[egni] P[oloniae] Cancellarii et exercituum
praefecti,

AC GRISELDIS BATHORRHEAE,
Christophori Transsilvaniae principis et
sereniss[imi] STEPHANI Poloniae
regis fratris filiae,

EPITHALAMION

[*emblemat: trzymany przez dwie ręce kaduceusz z siedzącym na szczycie ptakiem*]

CRACOVIAE,
anno Domini MDLXXXIII,
Idib<us> Iun<iis>

[A]

Jana Kochanowskiego na zaślubiny jaśnie oświeconych Jana Zamoyskiego, Królestwa Polskiego kanclerza i hetmana, oraz Gryzeldy Batorówny, córki Krzysztofa, księcia Siedmiogrodu, brata najjaśniejszego króla Polski Stefana, Epitalamium.

W Krakowie, roku Pańskiego 1583, 13 czerwca

https://rcin.org.pl

IOANN. COCHANOVII

IN NVPTIAS

ILLVSTRIVM IOAN. DE ZAMOSCIO,
R. P. Cancellarii, & exercituum
Præfecti:

AC GRISELDIS BATHORRHEAE
Chriſtophori Tranſiluaniæ principis, et
Sereniſs. STEPHANI Poloniæ
regis fratris, filiæ,

EPITHALAMION.

CRACOVIAE.
Anno Domini, M. D. LXXXIII.
Idib. Iun.

https://rcin.org.pl

Ad lyram cecinit Chriſtoph. Clabonus
Muſicus regius.

XVI. Qu. 1789

https://rcin.org.pl

ad lyram cecinit Christoph<orus> Clabonus
musicus regius.

[Av]

przy wtórze liry odśpiewał Krzysztof Klabon, muzyk królewski.

https://rcin.org.pl

Strophe I

Si tibi, o praeses duelli,
Mars, tua est cordi Dione,
si fatigatus iaculan-
do equitandoque haud soles
Aoniamve lyram floresve odoros
aut platani veteris contemnere umbram,
annue, ut Samoscius tu-
us quoque post diuturna solo in
hostico tractata bella,
post tot exhaustos labores

Antistrophe I

hunc diem festumque laetumque
exigat. Belli tyrannum
c*æ*pit infausti saties
neque cristas iam erigit,
maestitia tacitus curaque inani
cor edit ipse suum: non iam minax, non
asper aut tuens acerbum.
Quo domitando opera egregia
exstitit tua, o Samosci,
per triennalis procellas

A2 Epodos

Jeśli tobie, przewodniku wojny, Marsie, miła jest twoja Diona, jeśli zmęczony miotaniem pocisków i jazdą konną nie gardzisz aońską lirą ani kwietną wonią ni cieniem starego platana, pozwól, by także twój Zamoyski po stoczeniu długiej wojny na wrażej ziemi, po przebyciu tylu trudów, przeżył ten dzień jako świąteczny i radosny. Tyran dość ma nieszczęsnej wojny, już się nie puszy i od żałości oniemiały sam swoje serce trawi daremną troską: niegroźny już, niesrogi, już nie pogląda wściekle. Jego poskromić było dziełem twym znakomitym, o Zamoyski, przez trzyletnie zawieruchy

https://rcin.org.pl

Strophe I.

I tibi, ô præſes duelli
Mars, tua eſt cordi Dione,
ſi fatigatus iaculando, equitandoq́ haud ſoles
Aoniamúe lyram, floreſúe odoros
aut platani veteris contemnere vmbram:
annue, vt Samoſcius tuus quoq́ poſt diuturna ſolo in
hoſtico tractata bella,
poſt tot exhauſtos labores

Antiſtrophe I.

hunc diem feſtumq́, lætumq́
exigat. belli Tyrannum
cœpit infauſti ſaties,
neque criſtas iam erigit.
mœſtitia tacitus, curaq́ inani
cor edit ipſe ſuum: non iam minax, non
aſper, aut tuens acerbùm:
quo domitando opera egregia
extitit tua, ô Samoſci,
per triennalis procellas

https://rcin.org.pl

Epodos I.

belli, variamque hyemem.
vel nunc itaque
ſollicitudineque omni, et
omnibus curis tuum
exolue pectus candidum:
vt plenius, uberiusque
cœlitum acceptare poſsis
munera indulgentium.
en virgo, Bathorrhiadum
ſtirpe nobili ſata.
cui patruus rex, Daciæ princeps pater,

Strophe II.

gaudio expletum dulci
cor tuum aduenit, tuosque
recreat praeſens oculos:
venienti Phoſphoro
par, ubi clara dies ſignum ſui aduen-
tus medio exeruit cœlo videndum.
ter beatum te, Samoſci,
quem ſuperi cumulare nouis
gaudiis ſemper ſuérunt.

tu magiſtra-

https://rcin.org.pl

Epodos I

belli variamque hiemem;
vel nunc itaque
sollicitudineque omni et
omnibus curis tuum
exsolve pectus candidum,
ut plenius uberiusque
caelitum acceptare possis
munera indulgentium.
En virgo Bathorrhiadum
stirpe nobili sata,
cui patruus rex, Daciae princeps pater,

Strophe II

gaudio expletura dulci
cor tuum advenit tuosque
recreat praesens oculos,
venienti Phosphoro
par, ubi clara dies signum sui adven-
tus medio exseruit caelo videndum.
Ter beatum te, Samosci,
quem superi cumulare novis
gaudiis semper suerunt:

[A2v] tu magistra-

wojenne i zimę zmienną. Teraz przeto uwolnij od wszelkiego strapienia i wszelkich trosk swe szlachetne serce, byś pełniej i obficiej mógł przyjąć dary łaskawych niebian. Oto panna zrodzona z Batorych świetnego rodu, której stryjem król, a ojcem książę Dacji, przybywa, by słodką radością napełnić twe serce i obecnością swą ucieszyć twoje oczy, równa wschodzącej Gwieździe Zarannej, gdy jasny dzień wzniósł pośród nieba widomy znak swojego przyjścia. Po trzykroć szczęśliwy Zamoyski, którego bogowie zwykli obdarzać wciąż nowymi radościami:

https://rcin.org.pl

tu magistratus supremos

Antistrophe II

paceque et gestas duello;
tu potentis dextra regis,
hostium eius pernicies
et alumnus gratiae.
Invidet haec aliquis, verum labores
excubiaeque tuae non invidentur.
At tu iter coeptosque cursus
indomito urge animo neque de-
terreare, quo laboranti
utilem minus, Samosci,

Epodos II

praestes operam patriae,
seu consilio,
sive iuvarier armis
machinas contra hostium
artesque et assultus velit.
Maioraque pluraque virtus
et meretur, et volenti
numine exspectat tua.
Sed nos quoque, Musa, viam

A3 ingredi

ty najwyższe urzędy piastujesz w czasie pokoju i wojny; tyś prawą ręką potężnego króla, zgubą jego wrogów, ty zażywasz jego łaski. Zazdrości tego niejeden, lecz twe bezsenne trudy zawiści nie budzą. A ty drogą, którąś zaczął kroczyć, podążaj niezłomnie i niech nic cię nie odwiedzie od tego, by pożyteczną służbę nieść zagrożonej ojczyźnie, jeśli zechce, byś ją wspierał radą lub orężem przeciw podstępom, knowaniom i atakom wrogów. Na większe, liczniejsze nagrody zasługuje twoje męstwo, ich z Bożej woli doczeka. Lecz nam także, Muzo,

https://rcin.org.pl

tu magiſtratus ſupræmos

Antiſtrophe II.

paceque, & geſtas duello :
tu potentis dextra regis,
hoſtium eius pernicies,
& alumnus gratiæ.
inuidet hæc aliquis : verùm labores,
excubiæque tuæ non inuidentur.
at tu iter, cœptosque curſus
indomito vrge animo, neque de-
terreare, quo laboranti
vtilem mimus, Samoſci,

Epodos II.

præſtes operam patriæ :
ſeu conſilio,
ſiue iuuarier armis
machinas contra hoſtium,
artesque, & aſſultus velit.
maioraque pluraque virtus
& meretur, & volenti
numine expectat tua.
Sed nos quoque, Muſa, viam

https://rcin.org.pl

ingredi noſtram decet:
& nuptiali non abhorrens à lyra

Strophe III.

dædalum cultis Samoſciî
auribus ſonare carmen.
cernó ne? an fallunt oculi?
equidem fallunt nihil.
aureus exoritur veſper: viris lux
proſpera, ſed teneris triſtis puellis.
quid, virago, expalluiſti?
nil ab amante viro metui
hoſticum par eſt: tibi ille
non diem, non annum in vnum,

Antiſtrophe III.

omne ſed durans in æuum,
eſt datus fatis amicus.
patriæ deſiderium
animo vir deteret
comis, amansque tui: dulces parentum
nati in amore locum iam iam occupabunt.
quos tu, vti fœcunda vitis
agricolæ ſtudioſi opera

ad viren-

https://rcin.org.pl

ingredi nostram decet
et nuptiali non abhorrens a lyra

Strophe III

daedalum cultis Samoscii
auribus sonare carmen.
Cernone? An fallunt oculi?
Equidem fallunt nihil:
aureus exoritur Vesper, viris lux
prospera, sed teneris tristis puellis.
Quid, virago, expalluisti?
Nil ab amante viro metui
hosticum par est: tibi ille
non diem, non annum in unum,

Antistrophe III

omne sed durans in aevum
est datus fatis amicus.
Patriae desiderium
animo vir deteret
comis amansque tui; dulces parentum
nati in amore locum iam iam occupabunt.
Quos tu, uti fecunda vitis
agricolae studiosi opera

[A3v] ad viren-

przystoi wstąpić na naszą drogę i śpiewać pasującą do weselnej liry pieśń kunsztowną, przeznaczoną dla uczonych Zamoyskiego uszu. Czy dobrze widzę? Czy mnie wzrok myli? Nie mylę się wcale: wschodzi złocista Gwiazda Wieczorna, światło pomyślne dla mężów, lecz budzące trwogę w młodziutkich dziewczętach. Czemuś, panno, zbladła? Nie trzeba, byś się bała czego złego ze strony kochającego małżonka: on nie na dzień, nie na rok jeden, lecz na całe życie dany ci losem za stałego przyjaciela. Tęsknotę za ojczyzną zatrze w twej duszy mąż dobry i kochający; miejsce w sercu, które mieli rodzice, już zaraz zajmą słodkie dziatki. Ty jak płodny szczep winny zasadzony przy wiązie zielonym, dzieło pilnego rolnika,

https://rcin.org.pl

ad virentem consita ulmum,
proferes solacio patri

Epodos III

ac praesidio patriae.
Haec iam tibi ego,
nupta nova, ominor, utcumque
audiens non audias.
Hoc vir quoque exoptat tuus,
optare te idem quoque par est.
Plurium plus vota possunt
et magis divos movent.
Feliciter exigite
coniuges aevum boni et
deos faventes semper experimini.

[*ornament roślinny*]

Cracoviae,
in officina Lazari, anno Domini
1583

[A4]

wydasz je na pociechę ojcu i ojczyźnie ku obronie. To ci już przepowiadam, panno młoda, choćbyś nawet nie słuchała, słuchając. Tego i mąż twój pragnie i słuszne jest, byś ty tego samego pragnęła. Lepszy skutek przynoszą życzenia wielu i bardziej poruszają bóstwa. Szczęśliwie pędźcie życie, zacni małżonkowie, i zawsze doświadczajcie łaskawości bogów.

W Krakowie, w drukarni Łazarzowej, roku Pańskiego 1583

https://rcin.org.pl

ad virentem, consita vlmum,
proferes, solatio patri

Epodos. III.

ac praesidio patriæ.
hæc iam tibi ego,
nupta noua, ominor, vtcumq;
audiens non audias.
hoc vir quoque exoptat tuus:
optare te idem quoque par est.
plurium plus vota possunt,
& magis diuos mouent.
fæliciter exigite
coniuges æuum boni, et
deos fauentes semper experimini.

CRACOVIAE.
In officina LAZARI, Anno Domini,
1583.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Ad Stephanum Batorrheum, regem Poloniae inclitum, Moscho debellato et Livonia recuperata epinicion

Transkrypcja – Konrad Kokoszkiewicz
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Reprodukowanym egzemplarzem jest Bibl. Kórn. Cim. Qu. 2263, dostępny też w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej.

WYKAZ BŁĘDÓW DRUKU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
B3/paginacja	Aiij	Biij
E3v/4 (668)	flamis	flammis
E3v/5 (669)	Staritia	Staritiæ
F2/kustosz	tnuc	tunc (tak w BJ Cim. 5947 i BG PAN Nl 43)
F2v/5 (787)	vellet	velletque
G/5	Σεφάνῳ	Στεφάνῳ (tak w Bibl. Kórn. 12563)
	ὅπ ποτε	ὁππότε
	Μὸσχθς	Μόσχθς
G/6	άυτ’	αύτ’
	ἐδάμασσε	ἐδάμασσε
	χερὶ	χερί

https://rcin.org.pl

SCHEMAT METRYCZNY

Jak zauważyła Ewa Głębicka w tomie wstępnym tego wydania (s. 149), metrum utworu opiera się na budowie Pind. *Nem.* 9.

Oznaczenia:

–	sylaba długa
U	sylaba krótka
Ū	sylaba obojętna
cr	kretyk
D	hemiepes (trypodia daktyliczna brachykatalektyczna)
E	dymetr trocheiczny katalektyczny

(oznaczenia D i E wprowadził Paul Maas, analizując daktyloepitryty Pindara i Bakchylidesa)

	– U U – U U – Ū	D Ū
	– U U – U U – Ū	D Ū
	– U – Ū – U – Ū	E Ū
	– U U – U U Ū	D
5	– – U – Ū – U Ū	– E
	– U U – U U Ū	D
	– – U U – U U – – – U Ū	– D – cr
	– U – – – U U – U U – Ū	cr – D Ū
	– U U – U U Ū	D
10	– – U – Ū – U Ū	– E
	– – U – Ū – U Ū	– E
	– – U – Ū	– cr Ū

https://rcin.org.pl

WYKAZ ANOMALII METRYCZNYCH

k. F4/4 (847): omnemque adeō Ăquilonarem plagam

Pomiędzy *adeo* a *Aquilonarem* występuje hiatus.

k. F4/11 (853): Rha Tanaisque Maeotim

Nazwa własna *Maeotis* ma w starożytnej poezji łacińskiej – inaczej niż tutaj – pierwszą sylabę długą. Wyjątkiem jest wers Ov. *Trist.* III, 12, 2, dziś uważany za zepsuty:

Longior antiquis visa Maeotis hiems.

Skrócenie dyftongu przed samogłoską regularnie spotykamy w przypadku przedrostka *prae-*, np. w Ov. *Met.* VII, 131:

Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas…

Tak samo jak tutaj traktuje nazwę *Maeotis* Kochanowski – por. KochFor 43, 6 i KochLyr 1, 20.

https://rcin.org.pl

IOANN[IS] COCHANOVII

AD STEPHANUM

BATHORRHEUM REGEM

POLONIAE INCLITUM

Moscho debellato

et Livonia recuperata

Epinicion.

ANNO A CHRISTO NATO

MDLXXXII.

[*emblemat: trzymany przez dwie ręce kaduceusz z siedzącym na szczycie ptakiem*]

CRACOVIAE,
In officina Lazari. Anno Domini
MDLXXXIII.

[A]

Jana Kochanowskiego do Stefana Batorego, sławnego króla Polski, po zwycięstwie nad Moskwą i odzyskaniu Inflant Epinikion roku od narodzenia Chrystusa 1582.
W Krakowie, w oficynie Łazarzowej, roku Pańskiego 1583

https://rcin.org.pl

IOANN. COCHANOVII

AD STEPHANVM

BATHORRHEVM REGEM

POLONIAE INCLYTVM

Moſcho debellato,
et Liuonia recuperata.

Epinicion.

ANNO A CHRISTO NATO
M. D. LXXXII.

CRACOVIÆ,
In Officina Lazari. Anno Domini
M. D. LXXXIII.

https://rcin.org.pl

IN NVPTIIS
ILLVSTRIVM IOAN. ZAMOSCII,
R.P. CANCEL. EXERCITT.Q. PRAEFECTI:
AC GRISELDIS BATHORRHEAE,
CHRISTOPHORI TRANSIL. PRINCIPIS
ET REGIS FRATRIS, FILIAE,

Ad lyram cecinit Chriſtoph. Clabonus
Muſicus regius.

IDIB. IVN. ANNO CHRISTI,
M. D. XXCIII.

https://rcin.org.pl

In nuptiis
illustrium Ioan[nis] Zamoscii,
R[egni] P[oloniae] cancel[larii] exercit[uum]que
praefecti,
ac Griseldis Bathorrheae,
Christophori Transsil[vaniae] principis
et regis fratris filiae,

ad lyram cecinit Christoph[orus] Clabonus,
musicus regius,

Id[ibus] Iun[iis] anno Christi
MDXXCIII.

[Av]

Na zaślubinach jaśnie oświeconych Jana Zamoyskiego, Królestwa Polskiego kanclerza i hetmana, oraz Gryzeldy Batorówny, córki Krzysztofa, księcia Siedmiogrodu, królewskiego brata, przy wtórze liry odśpiewał Krzysztof Klabon, muzyk królewski. 13 czerwca roku Chrystusowego 1583.

https://rcin.org.pl

IOANN[IS] COCHANOVII

AD STEPHANUM BATHORRHEUM, REGEM POLONIAE INCLITUM,

Moscho debellato
et Livonia recuperata

EPINICION,

anno a Christo nato MDLXXXII.

DUODENARIUS I

Doride cum cithara et cum
dulce sonantibus odis
obviam regi Bathorrheo
progrediamur, age,
o Musa. Qui nunc non Phrygis
a stadio Pelopis
luctave citisve quadrigis inclitus
coniugem charam et sua regna revisit,
sed procul a Tanai

A2 caesis

Jana Kochanowskiego do Stefana Batorego, sławnego króla Polski, po zwycięstwie nad Moskwą i odzyskaniu Inflant Epinikion roku od narodzenia Chrystusa 1582.

Z dorycką kitarą i słodko brzmiącymi odami wyjdźmy, Muzo, naprzeciw królowi Batoremu. On teraz, powracając w sławie nie ze stadionu Pelopsa Frygijczyka, nie z zapaśniczych zawodów ani wyścigów szybkich kwadryg, znów widzi drogą małżonkę i swoje królestwo. To daleko znad Tanaisu,

https://rcin.org.pl

IOANN. COCHANOVII

AD STEPHANVM

BATHORRHEVM REGEM

POLONIÆ INCLYTVM

Moſcho debellato,
et Liuonia recuperata,

EPINICION.

Anno à Chriſto nato, M. D. lxxxii

Duodenarius I.

DOride cum cythara, et cum
dulceſonantibus odis
obuiam, regi Bathorrhêo
progrediamur, age,
ô Muſa; qui nunc non Phrygis
à ſtadio Pelopis,
luctaúe, citisúe quadrigis inclytus
coniugem charam, et ſua regna reuiſit:
ſed procul à Tanai

https://rcin.org.pl

ceſis, fugatisq; hoſtibus.
centumq; captis vrbibus
functas reducit

Duodenarius II.

militia legiones:
vir celeberrimus arte
bellica, iuxtaq; promptus
conſilio, atque manu.
arroſa dente æui inuido
gloria Olympiadum
defloruit; Iſthmicus vnà nobilis
Pythicusque extinctus agon: Nemeorum
nomen inane manet,
certamen ipſum euanuit.
at non virorum euanuit
virtus, neque ardor

Duodenarius III.

bellicus, atque animi vis:
qua meus ante alios rex
ſic viget laude, vt ſit vno

bellipotente

https://rcin.org.pl

caesis fugatisque hostibus
centumque captis urbibus
functas reducit

Duodenarius II

militia legiones,
vir celeberrimus arte
bellica iuxtaque promptus
consilio atque manu.
Arrosa dente aevi invido
gloria Olympiadum
defloruit, Isthmicus una nobilis
Pythicusque exstinctus agon, Nemeorum
nomen inane manet,
certamen ipsum evanuit –
at non virorum evanuit
virtus neque ardor

Duodenarius III

bellicus atque animi vis.
Qua meus ante alios rex
sic viget laude, ut sit uno

gdy już wyciął albo do ucieczki zmusił wrogów i sto miast zdobył, ściąga po skończonej wojaczce legiony, mąż najsłynniejszy w sztuce wojennej, gorliwy równie w radzie, jak i w walce. Nadgryziona zawistnym zębem czasu przepadła chwała olimpijskich igrzysk, wraz z nią zginął szlachetny istmijski i pytyjski agon, po nemejskich zmaganiach puste pozostało miano, same zawody przeminęły, lecz nie przeminęły dzielność mężów ani zapał bitewny, ani siła ducha. Tą sławą król mój tak nad innymi góruje, że jedynie

https://rcin.org.pl

Bellipotente minor.
Nec cultiores litteras
spernit, amat potius,
ut quas sibi non modo honori, sed videt
usui summo esse fuisseque semper.
Tantaque praeterea
eius viri est humanitas
et tanta morum lenitas,
ut dicta factaque

Duodenarius IV

illius omnia vere
omnis inania fastus
dixeris. Nec vero Homeri
versibus ille sacris
clarens ita enixe intimi
monstra canora maris
olim fugiebat Ulysses, ut quidem
hic voluptatum illecebras fugit omnes
otia despiciens
ultro et labores persequens,
quae ad gloriam adspirantibus
sane via una est.

Pan Wojny od niego większy. Nie gardzi też pismami wytwornymi, przeciwnie, miłuje je i widzi, że są mu i zawsze były ku ozdobie, jak i ku największemu pożytkowi. Taką też ten mąż odznacza się ludzkością, taką łagodnością obyczajów, że słusznie można rzec, iż wszystkie czyny jego i słowa wolne są od wszelakiej pychy. I nie tak pilnie ów sławiony świętymi wierszami Homera Ulisses unikał niegdyś śpiewających potworów z głębi morza, jak on unika wszystkich ponęt przyjemności, odrzucając bezczynność i samemu szukając trudów, a to zaiste jedyna jest droga dla tych, co dążą do chwały.

https://rcin.org.pl

bellipotente minor.
nec cultiores litteras
ſpernit; amat potius,
vt quas ſibi non modò honori, ſed videt
vſui ſummo eſſe, fuiſſeque ſemper.
tantaque præterea
eius viri eſt humanitas,
et tanta morum lenitas,
vt dicta, factaque

Duodenarius IIII.

illius omnia verè
omnis inania faſtus
dixeris; nec verò Homeri
verſibus ille ſacris
clarens, ita enixè intimi
monſtra canora maris
olim fugiebat Vlyſſes, vt quidem
hic voluptatum illecebras fugit omnes;
ocia deſpiciens,
vltrò et labores perſequens;
quæ ad gloriam adſpirantibus
ſanè via vna eſt.

https://rcin.org.pl

Duodenarius V.

quæ prius in patria ve-
rò iuuenilibus annis
geſſerit; quæ bella regum
aſpera diſſidijs
dux adminiſtrarit, genus
Attila ab Hunniade
virtutibus eximijs ductum arguens;
plenius fortaſſe alias memorari
adſtipulante dea
quibunt; ad hæc dicenda enim,
quæ poſt tulerunt tempora,
mens prona fertur.

Duodenarius VI.

inuidiam ſuperare,
magno opus Hercule dignum eſt;
quod tibi, fortis Bathorr heu
ante alios meritò
dandum videtur; qui quidem
legibus ijsdem agitans
æuum cum alijs opulenta in patria

cæteris

https://rcin.org.pl

Duodenarius V

Quae prius in patria ve-
ro iuvenilibus annis
gesserit, quae bella regum
aspera dissidiis
dux administrarit, genus
Attila ab Hunniade
virtutibus eximiis ductum arguens,
plenius fortasse alias memorari
adstipulante dea
quibunt; ad haec dicenda enim,
quae post tulerunt tempora,
mens prona fertur.

Duodenarius VI

Invidiam superare
magno opus Hercule dignum est.
Quod tibi, fortis Bathorrheu,
ante alios merito
dandum videtur, qui quidem
legibus isdem agitans
aevum cum aliis opulenta in patria

[A3v] ceteris

Czego zaś dawniej w ojczyźnie w latach młodzieńczych dokonał, w jakich wojnach, strasznych przez niezgody królów, dowodził, potwierdzając niezwykłym męstwem, że ród jego od Attyli z plemienia Hunów bierze początek, o tym szerzej z pomocą bogini w inną porę zdołam może wspomnieć, bo myśl ochocza podąża ku opowieści o czynach, które później czas przyniósł.

Pokonać zawiść jest dziełem godnym wielkiego Herkulesa; słusznie, zda się, winno być ono dane przed innymi tobie, mężny Batory, który pod tymi samymi rządami pędząc żywot wraz z innymi w bogatej ojczyźnie,

https://rcin.org.pl

ceteris virtute ita visus es ante-
cellere, ut egregio
fatis subacto principe
ipse in locum demortui
cuncto approbante

Duodenarius VII

concilio populoque
sufficerere volenti.
Quod tuorum insigne de te
iudicium et populi
consentientis nobile
elogium indomitae
gentes quoque Sauromatarum insigniter
comprobaverunt, tibi cum diadema
imposuere sacrum
magnumque te pugnacium
regem Polonorum palam
pronunctiarunt.

Duodenarius VIII

Atque ego non ita valde

[A4] forsitan

tak zdałeś się przewyższać pozostałych męstwem, że gdy losy pokonały znamienitego księcia, ciebie wybrano na miejsce zmarłego za zgodą całego zgromadzenia i z woli ludu. Ten zaszczytny sąd twoich rodaków o tobie i świetne pochwały zgodnego ludu chlubnie też potwierdziły nieujarzmione plemiona Sarmatów, gdy nałożyły ci święty diadem i ogłosiły cię wszem wobec wielkim królem walecznych Polaków.

A mnie może nie zganią tak bardzo

https://rcin.org.pl

cæteris virtute ita viſus es ante-
cellere, vt egregio
fatis ſubacto principe,
ipſe in locum demortui,
cuncto approbante

Duodenarius VII.

concilio, populoque
ſufficere volenti.
quod tuorum inſigne de te
iudicium, & populi
conſentientis nobile
elogium, indomitæ
gentes quoque Sauromatarum inſigniter
comprobauerunt; tibi cùm diadema
impoſuere ſacrum,
magnumque te pugnacium
regem Polonorum palàm
pronunctiarunt.

Duodenarius VIII.

atque ego non ita valde

forſitan

https://rcin.org.pl

forſitan à ſcopo aberras-
ſe arguar, ſi, quis ſtatus tum
Sarmatiæ fuerit,
compendio comprendero.
namque ita et acre animi
robur, ſapientiaque inſignis tua
eſt futura illuſtrior, inclyte rex, cùm
perſpicuum fuerit,
quàm turbulentum, quàm inquies,
diſcorsque regnum acceperis;
et quàm breui omnes

Duodenarius IX.

tempore ſeditiones,
ſuſtuleriſque tumultus.
ſydus vt nautis amicum
turbinibus rapidis
exterrito adfulgens mari.
ſceptra Iagellonidæ
mors è manibus violenta extorſerat;
horridasque ipſum rate iuſſerat atra
Ditis adire domos;
huic pulchræ alumnus Galliæ

Henricus

https://rcin.org.pl

forsitan a scopo aberras-
se arguar, si, quis status tum
Sarmatiae fuerit,
compendio comprendero;
namque ita et acre animi
robur sapientiaque insignis tua
est futura illustrior, inclite rex, cum
perspicuum fuerit,
quam turbulentum, quam inquies
discorsque regnum acceperis
et quam brevi omnes

Duodenarius IX

tempore seditiones
sustulerisque tumultus,
sidus ut nautis amicum
turbinibus rapidis
exterrito adfulgens mari.
Sceptra Iagellonidae
mors e manibus violenta extorserat
horridasque ipsum rate iusserat atra
Ditis adire domos.
Huic pulchrae alumnus Galliae

srogo, żem odszedł od głównej materii, jeśli pokrótce przedstawię, jakie było podówczas położenie Sarmacji. Zarówno bowiem wielka siła ducha, jak i niezwykła mądrość twoja, sławny królu, w jaśniejszym staną świetle, gdy wyraźnie się pokaże, jak wzburzone, niespokojne i niezgodne otrzymałeś królestwo i w jak krótkim czasie zakończyłeś wszystkie rokosze i spory niby gwiazda przyjazna żeglarzom ukazująca się pośród srogich sztormów na struchlałym morzu. Gwałtowna śmierć wytrąciła berło z rąk potomka Jagiellonów i kazała mu płynąć na czarnej łodzi w straszne domostwo Plutona. Po nim Henryk, wychowanek pięknej Galii,

https://rcin.org.pl

Henricus ingenti virum
contentione

Duodenarius X

sufficiturque tumultu –
non enim ab omnibus aeque
expetebatur nec omnes
illius uberibus
aurem admovebant creduli
pollicitis adeoque
audire erat haec iterari a plurimis
non fore, ut Galli dominatio recte
Sarmatiae eveniat
(acri esse oportet pupula,
cui rei modo inceptae exitum
fas contueri est),

Duodenarius XI

quippe tot in medium tum in-
commoda totque pericla
adferebantur, quae adire
rege Valesiade

wstępuje na tron przy wielkich sporach i wzburzeniu mężów. Nie przez wszystkich przecież był on równie pożądany i nie wszyscy łatwowiernie nakłonili ucha ku mnogim jego obietnicom; słyszano nawet, jak wielu powtarzało, że nie stanie się tak, by panowanie Gala na dobre wyszło Sarmacji. Bystrej potrzeba źrenicy temu, kto zdoła dostrzec koniec ledwo zaczętej sprawy.

Tyle bowiem wówczas, za rządów króla z rodu Walezjuszy, pojawiło się nieszczęść i tyle niebezpieczeństw,

https://rcin.org.pl

Henricus ingenti virûm
contentione

Duodenarius X.

ſufficituŕque tumultu.
non enim ab omnibus æquè
expetebatur, nec omnes
illius vberibus
aurem admouebant credvli
pollicitis; adeoque
audire erat hæc iterari à plurimis:
non fore, vt Galli dominatio rectè
Sarmatiæ eueniat.
acri eſſe oportet pupula,
cui rei modò inceptæ exitum
fas contueri eſt.

Duodenarius XI.

quippe tot in medium tum in-
commoda, totque pericla
adferebantur, quæ adire
rege Valeſiade

https://rcin.org.pl

fortes oportebat Lachos.
nemo ita certiloquus
vates tamen extitit, vt prædiceret
id, quod euenit; ſiquidem ille bonus rex,
cùm neque dimidium
regnaſſet annum, clàm omnibus,
ſceptri, thyaræque immemor
noctu profugit.

Duodenarius XII.

prodigii ſimilis tum
res ea Sarmatiæ omni eſt
viſa. deſcendunt feroces
rurſus ad arma viri;
in factiones ſcinditur
vulgus, et ipſa ſibi
plebs diſſidet, ac neque iam parcunt minis,
non enim rerum faciem fore eandem
regis in alterius
electione, et ſortibus
examinandis, atque cùm
illum priorem,

Duode-

https://rcin.org.pl

fortes oportebat Lachos.
Nemo ita certiloquus
vates tamen exstitit, ut praediceret
id, quod evenit: siquidem ille bonus rex,
cum neque dimidium
regnasset annum, clam omnibus
sceptri tiaraeque immemor
noctu profugit.

Duodenarius XII

Prodigii similis tum
res ea Sarmatiae omni est
visa. Descendunt feroces
rursus ad arma viri,
in factiones scinditur
vulgus et ipsa sibi
plebs dissidet ac neque iam parcunt minis:
non enim rerum faciem fore eandem
regis in alterius
electione et sortibus
examinandis, atque cum
illum priorem

[Bv] Duode-

którym dzielni Lachowie musieli stawić czoło, nie znalazł się jednak wieszcz tak pewnego rzeczenia, by przepowiedzieć to, co się stało: mianowicie, że dobry ów król, gdy nie minie jeszcze pół roku jego rządów, potajemnie przed wszystkimi umknie nocą, niepomny berła i korony.

Całej Sarmacji rzecz ta zdała się złowrogim dziwem. Znów nieustraszeni mężowie chwytają za broń, tłum dzieli się na stronnictwa, sam lud z sobą się wadzi i już nie szczędzą gróźb. Srożąc się, szemrali bowiem wtedy, że inna będzie postać rzeczy przy wyborze drugiego króla i sprawowaniu głosowania, bo owego poprzedniego

https://rcin.org.pl

Duodenarius XIII

dimidia prope regni
parte vetante creassent;
sic minaces tum fremebant.
Inde, ubi more patrum
uno coivere in loco,
pars tibi, Galle, etiam ab-
senti favet et reditum exspectat tuum,
pars domum insignem pietate fideque
praedicat Austriacam;
sed quod sit illa ex arbore
germen sub Arcto frigida
proseminandum,

Duodenarius XIV

ambigitur. Sed eorum,
qui indigenae diadema
omni ope imponi studerent,
sane equidem numerus
prae ceteris ingens fuit.
Qui tamen unanimes
ventis rapientibus in contrarium

B2 vela

wybrali mimo sprzeciwu niemal połowy królestwa. Skoro następnie obyczajem ojców zebrali się w jednym miejscu, część sprzyja tobie Galu, choć nieobecnemu, i czeka twego powrotu, część chwali dom austriacki sławny pobożnością i wiarą, lecz trwa spór, jakiż pęd z owego drzewa zaszczepić należy na mroźnej Północy, przeważała zaś liczba tych, którzy usilnie starali się, by koronę nałożono rodakowi. Ci jednak jednomyślnie zwinęli żagle targane wiatrami,

https://rcin.org.pl

Duodenarius XIII.

dimidia propè regni
parte vetante, creaſsent,
ſic minaces tum fremebant.
inde vbi more patrum
vno coiuere in loco,
pars tibi Galle, etiam ab-
ſenti fauet, et reditum expectat tuum:
pars domum inſignem pietate, fideque
prædicat Auſtriacam;
ſed quod ſit illa ex arbore
germen ſub Arcto frigida
proſeminandum,

Duodenarius XIIII.

ambigitur. ſed eorum,
qui indigenæ diadema
omni ope imponi ſtuderent,
ſanè equidem numerus
præ cæteris ingens fuit.
qui tamen vnanimes,
ventis rapientibus, in contrarium

https://rcin.org.pl

vela flexerunt, et amica, Bathorrheu
caſtra iniere tua.
nec Gallicani, et factio
ſecum ipſa pugnans Auſtria-
corum quieuit;

Duodenarius XV.

ſed properanter et ipſi
Cæſaris ordinibus ſe
ſe aggregant. quid multa? diſcors
Sauromates geminos
reges creauit; Cæſarem
Auſtriadum decus, et
te regna vetuſta, Bathorrheu, Dacica
adminiſtrantem. mora nulla, fugaces
nuncii vtrinque volant,
reges vt accerſant nouos.
ingens Polonas interim
peruadit vrbes

Duodenarius XVI.

terror, imago domeſti-
ci rabioſa

https://rcin.org.pl

vela flexerunt et amica, Bathorrheu,
castra iniere tua
nec Gallicani et factio
secum ipsa pugnans Austria-
corum quievit,

Duodenarius XV

sed properanter et ipsi
Caesaris ordinibus se-
se aggregant. Quid multa? Discors
Sauromates geminos
reges creavit: Caesarem,
Austriadum decus, et
te regna vetusta, Bathorrheu, Dacica
administrantem. Mora nulla fugaces
nunctii utrinque volant,
reges ut accersant novos.
Ingens Polonas interim
pervadit urbes

Duodenarius XVI

terror, imago domesti-

[B2v] ci rabiosa

zmienili kurs i weszli, Batory, do twego przyjaznego obozu. Stronnicy Gala i wewnętrznie skłócone stronnictwo Austriaków nie spoczęli, lecz również oni sami śpiesznie dołączyli do szyków cesarza. Na cóż słów wiele? Niezgodny Sarmata dwóch wybrał królów: cesarza, ozdobę Austriaków, i ciebie, Batory, panującego nad starym dackim królestwem. Bez zwłoki chyży posłańcy biegną z obu stron, by wezwać nowych władców. Tymczasem polskie miasta ogarnia wielki lęk, straszne widmo domowej

https://rcin.org.pl

ci rabiosa duelli
nocte versatur dieque
ante oculos pavidis.
Et iam suos exercitus
et sua castra sibi
pars utraque munit et urbes occupat.
Buccina auditur procul aenea, belli
nunctia. Diffugiunt
ruris coloni liberis
in plaustra coniectis, pedes
quo quenque ducunt.

Duodenarius XVII

Hic animi illa tui cun-
ctis moderatio saeclis
aequitasque, o rex, canenda
enituit. Cum etenim,
regnum quod hoc ipsum attinet,
et studiis hominum,
et robore Caesaris esses partibus
firmior (nam quid manifesta negemus?),
lintea plena tamen
pronumque fortunae tuae

*B*3 sic su-

wojny dniem i nocą staje przed oczyma strwożonych. Już obie strony sprawiają swe wojska, obwarowują obozy, zajmują miasta. Z dala słychać granie spiżowej trąby, zwiastunki wojny. Wieśniacy, na wozach posadziwszy dzieci, uciekają, dokąd kogo nogi poniosą.

Tu zabłysły twoje, o królu, owe godne opiewania przez wszystkie wieki umiarkowanie i sprawiedliwość. Choć bowiem, co się tyczy samego tronu, przewyższałeś stronnictwo cesarza i zapałem ludzi, i siłą (bo i po cóż mielibyśmy zaprzeczać temu, co oczywiste?), jednak płynąc pod pełnymi żaglami,

https://rcin.org.pl

ci rabioſa duelli
nocte verſatur dieſque
ante oculos pauidis.
& iam ſuos exercitus,
& ſua caſtra ſibi
pars vtraque munit, et vrbes occupat.
buccina auditur procul ænea, belli
nunctia; diffugiunt
ruris coloni, liberis
in plauſtra coniectis, pedes
quò quenque ducunt.

Duodenarius XVII.

hîc animi illa tui cun-
ctis moderatio ſeclis,
æquitasque, ô rex, canenda
enituit. Cùm etenim,
regnum quod hoc ipſum attinet,
& ſtudiis hominum,
& robore, Cæſaris eſſes partibus
firmior (nam quid manifeſta negemus?)
lintea plena tamen,
pronumque fortunæ tuæ

https://rcin.org.pl

ſic ſuſtinebas, & mode-
rabare curſum;

Duodenarius XVIII.

vt ſatis argueret res
ipſa, fuiſſe te eum vltrò
Cæſari ceſſurum honorem;
ſi modò & ille ſatis
conſtanter vrſiſſet ſuum
propoſitum. ſedenim
regni titulo illius auctus, cùm neque
ipſe capturus diadema veniret;
teque ab eodem itere abs-
terrere inani nominis
vellet ſui vmbra; callidè
ſenſiſti agi te-

Duodenarius XIX.

cum, neque pectore aperto.
proinde nec ipſe volebas
gratiam adfectare, cuius
grati animi indicium

nullum

https://rcin.org.pl

sic sustinebas et mode-
rabare cursum,

Duodenarius XVIII

ut satis argueret res
ipsa fuisse te eum ultro
Caesari cessurum honorem,
si modo et ille satis
constanter ursisset suum
propositum. Sed enim
regni titulo illius auctus cum neque
ipse capturus diadema veniret
teque ab eodem itere abs-
terrere inani nominis
vellet sui umbra, callide
sensisti agi te-

Duodenarius XIX

cum neque pectore aperto.
Proinde nec ipse volebas
gratiam adfectare, cuius
grati animi indicium

[B3v] nullum

tak sterowałeś i trzymałeś się pomyślnego kursu twojej fortuny, że sama rzecz dosyć jasno dowiodła, iż z dobrej woli ustąpiłbyś cesarzowi tego zaszczytu, gdyby tylko i on dość niewzruszenie obstawał przy swym zamiarze. Gdy on jednak, obdarzony godnością króla tego kraju, nie przybył, by przyjąć koronę, i ciebie chciał zniechęcić do tejże podróży czczym pozorem swojego imienia, spostrzegłeś, że przebiegle i nieszczerze z tobą postępuje. Zatem i ty nie chciałeś ubiegać się o przychylność człowieka, który nie okazał ci

https://rcin.org.pl

nullum videres. Tun feras
id, quod amicitiae
indulseris, arte tibi extortum argui?
Omne discrimen potius subeundum
duxti. Ad iter te itaque
ultro capessendum paras.
Postquam domi autem, ut par erat,
res ordinasti,

Duodenarius XX

ad sacra limina divum
et patriae sola terrae
consalutanda ire perrex-
ti atque locutus ita es:
„Di patrii et tu, altrix mea,
frugum opulenta, viris
bellacibus inclita, non me paenitet
is locis natum et, nisi fata vetarent,
hoc mihi vita, velim,
sub caelo agenda esset data
ad filum inexorabilis
Parcae supremum.

[B4] Duodena-

żadnego dowodu przychylności. Czy miałbyś znosić zarzuty, że to, na co przystałeś dla przyjaźni, podstępem zostało ci wydarte? Uznałeś, że trzeba raczej wystawić się na wszelkie niebezpieczeństwo. Szykujesz się zatem, by ruszyć w drogę. Gdy zaś w domu uładziłeś sprawy, jak należało, udałeś się, by pozdrowić święte progi bogów i ziemie ojczystej krainy i tak rzekłeś: „Ojczyste bogi i ty, żywicielko moja, bogata w plony, sławna mężami walecznymi, rad jestem, żem się tu urodził i gdyby losy nie wzbroniły, chciałbym, by mi dano żyć pod tym niebem, aż nić przetnie nieubłagana Parka.

https://rcin.org.pl

nullum videres. tun' feras
id quod amicitiæ
indulseris, arte tibi extortum argui?
omne discrimen potius subeundum
duxti. ad iter te itaque
vltrò capessendum paras.
postquam domi autem, vt par erat,
res ordinasti,

Duodenarius XX.

ad sacra limina diuûm
& patriæ sola terræ
consalutanda ire perrex-
sti, atque loquutus ita es.
Dii patrii, & tu altrix mea
frugum opulenta, viris
bellacibus inclyta. non me pœnitet
iis locis natum; &, nisi fata vetarent,
hoc mihi vita, velim,
sub cœlo agenda esset data,
ad filum inexorabilis
Parcæ supremum.

Duodena-

https://rcin.org.pl

Duodenarius XXI.

impatiens ſedenim oti,
& cupidiſſima agendi
excubat virtus, labores
aſſiduè ſpeculans,
vires vbi extendat ſuas.
non ego me ad choreas
conuiuiáue vlla vocari intelligo;
plena turbarum video omnia, plena
diſſidiis; neque me hæc
terrent, ſed inuitant magis.
nam quis ferat certaminis
expers coronam?

Duodenarius XXII.

alea iacta quidem iam
eſt mihi; vos iter, ô dii
proſperum, & curſus ſecundos
annuite. hæc tua tum,
ô rex, precantis cœlites
vox fuit; inde ſacris
das oſcula poſtibus; ac tandem deûm

limina

https://rcin.org.pl

Duodenarius XXI

Impatiens sed enim oti
et cupidissima agendi
excubat virtus, labores
assidue speculans,
vires ubi extendat suas.
Non ego me ad choreas
conviviave ulla vocari intelligo,
plena turbarum video omnia, plena
dissidiis neque me haec
terrent, sed invitant magis.
Nam quis ferat certaminis
expers coronam?

Duodenarius XXII

Alea iacta quidem iam
est mihi; vos iter, o di,
prosperum et cursus secundos
annuite" – haec tua tum,
o rex, precantis caelites
vox fuit. Inde sacris
das oscula postibus ac tandem deum

[B4v] limina

Lecz niecierpiące bezczynności i spragnione działania męstwo czuwa, wciąż wypatrując trudów, by mogło wytężyć swe siły. Wiem, że nie na jakoweś tańce i uczty mnie wzywają, widzę wszystko pełne zamętu, pełne niezgody; to mnie nie odstrasza, zachęca raczej. Kto mógłby bowiem nosić koronę, unikając walki? Dla mnie już kości zostały rzucone, wy, o bogowie, dajcie podróż szczęśliwą i pomyślny jej przebieg". Takimi wtedy słowy prosiłeś niebian, o królu; potem święte drzwi całujesz i opuściwszy bogów

https://rcin.org.pl

limina egressus super ardua terga
insilis acris equi;
qui ferreis luctans lupis
et nare crebrum sternuens
laxari habenas

Duodenarius XXIII

gestit herumque retentan-
tem arguit, huc caput atque huc
inquies obversus atque
subsiliens alacer.
Te turba circum plurima
it glomerata, tibi
faustissima quaeque precari haud desinens,
quos tu equo praetergrediens oculisque
comiter aspiciens
non insalutatos tuis
verbis relinquis; sic iter
demum tuum urges.

Duodenarius XXIV

Vix iuga dum superaras

C Carpathii

progi, wskakujesz na wysoki grzbiet dziarskiego rumaka. Ten, gryząc żelazne wędzidło, często parskając, chce, by popuścić mu cugli, dąsa się na pana, co go powściąga, tu i tam niespokojnie obraca głowę i podskakuje ochoczo. Wokół idzie tłum skłębiony, nieustannie modląc się o wszelką pomyślność dla ciebie; mijasz ich konno, życzliwie na nich poglądasz i nie pozostawiasz bez pozdrowienia twymi słowy. Dopiero wtedy ruszasz w dalszą drogę.

Ledwie pokonałeś strome łańcuchy

https://rcin.org.pl

limina egreſſus ſuper arduaterga
inſilis acris equi;
qui ferreis luctans lupis,
& nare crebrum ſternuens;
laxari habenas

Duodenarius XXIII.

geſtit, herumque retentan-
tem arguit, huc caput, atque huc
inquies obuerſus, atque
ſubſiliens alacer.
te turba circùm plurima
it glomerata, tibi
fauſtiſsima quæque precari haud deſinens,
quos tu equo prætergrediens, oculisque
comiter aſpiciens,
non inſalutatos tuis
verbis relinquis; ſic iter
demum tuum vrges.

Duodenarius XXIIII.

vix iuga dum ſuperas

https://rcin.org.pl

Carpathii ardua montis,
cùm tui aduentus per omnes
Sarmatiæ populos
vulgata fama eſt. hìc ſtatim
res ruere Auſtriaci
cæpere; etenim dubitabat nemo, quin
is potiturus diadematis eſſet
Sarmatiæ armiferæ,
qui limina intraſſet prior.
ipſi quoque aduerſarii
ſic dictitabant.

Duodenarius XXV.

tantum iter iſte rapaces
per fluuios, iugaque alta eſt
montium emenſus, priorque
arua Polona tenet;
noſter, domus cui tam prope eſt,
limine nondum etiam
greſſum extulit; & dubitabit quiſquam adhuc,
quem velit regnare hera, quidúe ferat fors?
Talia Cæſarei
clam muſſitabant. tu interim

turba

https://rcin.org.pl

Carpathii ardua montis,
cum tui adventus per omnes
Sarmatiae populos
vulgata fama est. Hic statim
res ruere Austriaci
coepere, etenim dubitabat nemo, quin
is potiturus diadematis esset
Sarmatiae armiferae,
qui limina intrasset prior.
Ipsi quoque adversarii
sic dictitabant:

Duodenarius XXV

„Tantum iter iste rapaces
per fluvios iugaque alta est
montium emensus priorque
arva Polona tenet;
noster, domus cui tam prope est,
limine nondum etiam
gressum extulit; et dubitabit quisquam adhuc,
quem velit regnare hera quidve ferat fors?"
Talia Caesarei
clam mussitabant. Tu interim

[Cv] turba

Karpat, gdy wieść o twoim przybyciu niesie się po wszystkich ludach Sarmacji. Wtedy sprawa Austriaka zaraz zaczęła upadać, bo nikt nie wątpił, że ten zawładnie koroną, kto pierwszy wstąpi w granice wojowniczej Sarmacji. Sami też przeciwnicy tak często powiadali:

„Tamten przemierzył taką drogę przez rwące rzeki i wysokie szczyty gór i pierwszy dociera do polskich ziem; nasz, który siedzibę ma tak blisko, jeszcze nawet krokiem się nie ruszył poza próg. Nadal może ktoś się zastanawiać, kogo jako władcę woli i co przyniesie Pani Fortuna?".

Tak po kryjomu szeptali stronnicy cesarza. Ty tymczasem,

https://rcin.org.pl

turba salutantum in dies
maiore saeptus

Duodenarius XXVI

vadere Sauromatarum
per media oppida pergis
non sine acclamationi-
bus populi atque hilaris
plausu iuventae prospero.
Hinc ubi Cracopolim
ventum est prope, Sarmatiae flos totius
obviam prodit tibi, levia fulgent
arma procul, radians
perstringit aurum lumina;
hac parte equestres copiae, hac
tendunt pedestres,

Duodenarius XXVII

propria quisque secuti
signa aquilasque minaces.
Ordo grandaevi Senatus
in medio, hos iuvenes

C2 stirpe

otoczony wciąż rosnącym tłumem witających, kroczysz przez miasta Sarmatów, nie bez okrzyków ludu i dobrze wróżących oklasków radosnej młodzi.

Skoro następnie pochód dotarł pod Kraków, kwiat całej Sarmacji wychodzi ci na spotkanie. Z dala lśni wypolerowany oręż, blask złota bije w oczy, z jednej strony ciągną oddziały jazdy, z drugiej piechoty, wszyscy podążając za swymi znakami i orłami postrach budzącymi; środkiem czcigodny wiekiem stan senatorski, przed nimi młodzieńcy

https://rcin.org.pl

turba ſalutantum indies
maiore ſeptus,

Duodenarius XXVI.

Vadere Sauromatarum
per media oppida pergis;
non ſine acclamationi-
bus populi, atque hilaris
plauſu iuuentæ proſpero.
hinc vbi Cracopolim
ventum eſt prope, Sarmatiæ flos totius
obuiam prodit tibi. leuia fulgent
arma procul, radians
perſtringit aurum lumina;
hac parte equeſtres copiæ, hac
tendunt pedeſtres,

Duodenarius XXVII.

propria quiſque ſequuti
ſigna, aquilasque minaces.
ordo grandęui Senatus
in medio; hos iuuenes

https://rcin.org.pl

ſtirpe inclyta orti, inſignibus
prægrediuntur equis.
poſtquam ſocia agmina iunxiſtis, tuaque
ora ſpectari propius potuere,
è medio tibi vir
lectus ſenatorum choro
eſt omnium vnus nomine
congratulatus.

Duodenarius XXIIX.

vtque tibi tuus aduen-
tus, populoque Polono
fauſtus, atque proſper eſſet,
numina ſancta deûm
orauit; & iam nunc quidem
continuare gradus
cæptos, adeoque tuis virtutibus
debitas ſedes, veterum inclyta regum
atria, inire diis
hortatus eſt ductoribus.
hunc tu viciſſim ſic tuo
affatus ore es.

Duodenarius

https://rcin.org.pl

stirpe inclita orti insignibus
praegrediuntur equis.
Postquam socia agmina iunxistis tuaque
ora spectari propius potuere,
e medio tibi vir
lectus senatorum choro
est omnium unus nomine
congratulatus,

Duodenarius XXVIII

utque tibi tuus adven-
tus populoque Polono
faustus atque prosper esset,
numina sancta deum
oravit et iam nunc quidem
continuare gradus
coeptos adeoque tuis virtutibus
debitas sedes, veterum inclita regum
atria inire diis
hortatus est ductoribus.
Hunc tu vicissim sic tuo
affatus ore es

ze sławnych rodów jadą na świetnych rumakach. Gdy połączyły się już sprzymierzone pochody i można było z bliska ujrzeć twe oblicze, mąż jeden wybrany z kręgu senatorów w imieniu wszystkich złożył ci powinszowania i prosił bogów, by twoje przybycie dla ciebie i dla narodu polskiego było pomyślne i szczęśliwe. Zachęcił też, byś zaraz podążał dalej i za przewodnictwem bogów wstąpił w siedziby należne ci dla twoich cnót, w sławne komnaty dawnych królów. Ty wzajem przemówiłeś do niego,

https://rcin.org.pl

Duodenarius XXIX

nullius ambitionis
te stimulis agitatum
hoc iter coepisse tantum;
iudicium populi
tam nobilis de te omnibus
charum habuisse modis;
consensum etiam hunc populorum haud unius
moris aut linguae opus esse deorum
non dubitare; itaque
clarissimarum gentium
auctoritati et nutui
divum obsecutum

Duodenarius XXX

Daciae abusque vetustis
finibus invia saxa
Carpathi permensum adesse
hancque daturum operam,
ne unquam Polonos consilii aut
paenituisse sui
regis queat. Haec ubi dixisti, illico

żeś nie pragnieniem władzy zachęcany rozpoczął tę wielką podróż; sąd o tobie ludu tak szlachetnego ze wszech miar był ci drogi. Dalej, że ta zgoda ludów niejednakiego obyczaju i języka bez wątpienia bogów jest dziełem. Przeto posłuszny woli najsławniejszych narodów i boskim rozkazom aż od granic dawnej Dacji, przeszedłszy niedostępne skały Karpat, przybywasz i o to mieć będziesz staranie, by nigdy Polacy nie mogli żałować swego postanowienia i wyboru swego króla. Skoro to rzekłeś, natychmiast

https://rcin.org.pl

Duodenarius XXIX.

nullius ambitionis
te ſtimulis agitatum,
hoc iter cæpiſſe tantum;
iudicium populi
tam nobilis de te omnibus
charum habuiſſe modis;
conſenſum etiam hunc populorum haud vnius
moris, aut linguæ, opus eſſe deorum
non dubitare; itaque
clariſsimarum gentium
auctoritati, & nutui
diuûm obſequutum

Duodenarius XXX.

Daciæ ab vſque vetuſtis
finibus inuia ſaxa
Carpathi permenſum adeſſe;
hancque daturum operam,
ne vnquam Polonos conſilii, aut
pœnituiſſe ſui
regis queat. hæc vbi dixiſti, illicò

https://rcin.org.pl

progredi cæpere virûm agmina; quorum
tu in medio, expoſitus
viſu ferebare omnium,
æquandus heroi, viro
mortale maior.

Duodenarius XXXI.

talis ahenea clauſtra
nobilis vrbis iniſti,
atque cum ſumma approbantis
lætitia populi
in regiam deductus es.
hîc requiete ſimul
vires, animumque refouiſti tuum,
publico in cœtu populique, patrumque,
pace prius precibus
ritè impetrata cœlitum,
inſigne tempus gemmea
cinctus corona es.

Duodenarius XXXII.

lætitiam cumulauit
regibus orta Polonis
virgo;

https://rcin.org.pl

progredi coepere virum agmina, quorum
tu in medio expositus
visu ferebare omnium
aequandus heroi, viro
mortale maior.

Duodenarius XXXI

Talis ahenea claustra
nobilis urbis inisti
atque cum summa approbantis
laetitia populi
in regiam deductus es.
Hic requiete simul
vires animumque refovisti tuum,
publico in coetu populique patrumque
pace prius precibus
rite impetrata caelitum
insigne tempus gemmea
cinctus corona es.

Duodenarius XXXII

Laetitiam cumulavit
regibus orta Polonis

[C3v] virgo

poczęły ruszać oddziały mężów, ty, górując pośród nich, odprowadzany byłeś spojrzeniami wszystkich, godny, by cię porównać do herosa, od człowieka śmiertelnego większy.

Taki wkroczyłeś w spiżowe bramy znakomitego grodu i ku radości wychwalającego cię ludu wprowadzony zostałeś na królewski zamek. Skoro tam spoczynkiem wzmocniłeś ciało i ducha, na publicznym zgromadzeniu ludu i senatu, wpierw według zwyczaju uprosiwszy modlitwą łaski niebian, szlachetne skronie opasałeś zdobną w klejnoty koroną.

Radość pomnożyła zrodzona z polskich królów

https://rcin.org.pl

virgo, maiorum trophaea
egregiis animi
non decolorans laudibus,
foedere legitimo
consors tibi dedita lecti. Rebus ad
hunc modum gestis ea sollicitum te ante omnia cura habuit,
quonam obstinatae civium
possent modo ad concordiam
mentes reduci op-

Duodenarius XXXIII

tataque restitui pax.
Nam numerus licet ingens
sub tuum adventum statim relinquere Caesareas
non distulit partes, tamen
maxima pars, et in is
multi genus et merita insignes viri,
perseverabant; neque lenta etiam tum
ex animis hominum
iam iam adfuturi Caesaris
spes evaporarat, fidem

[C4] rumo-

panna, wspaniałymi zaletami umysłu przydająca ozdoby zwycięstwom przodków, prawnym przymierzem dana ci za małżonkę. Gdy tak toczyły się sprawy, ta nade wszystko dręczyła cię troska, jakimże sposobem uparte umysły obywateli skłonić do zgody i przywrócić upragniony pokój. Choć wielu bowiem z twoim przybyciem, nie mieszkając, porzuciło stronnictwo cesarskie, jednak wielka część, między nimi liczni mężowie urodzeniem i zasługami znakomici, trwali w uporze: i nie uleciała jeszcze wtedy z umysłów ludzi ociągająca się nadzieja, że już, już cesarz przybędzie,

https://rcin.org.pl

virgo; maiorum trophæa
egregiis animi
non decolorans laudibus;
fœdere legitimo
conſors tibi dedita lecti. rebus ad
hunc modum geſtis, ea ſollicitum te an-
te omnia cura habuit,
quónam obſtinatæ ciuium
poſſent modo ad concordiam
mentes reduci, op-

Duodenarius XXXIII.

tataque reſtitui pax.
nam numerus licet ingens
ſub tuum aduentum ſtatim re-
linquere Cæſareas
non diſtulit partes, tamen
maxima pars, & in iis
multi genus, & merita inſignes viri
perſeuerabant: neque lenta etiam tum
ex animis hominum
iam iam adfuturi Cæſaris
ſpes euanuerat, fidem

rumo-

https://rcin.org.pl

rumore alente.

Duodenarius XXXIIII.

hæc maleſuada animorum
diſcidia, hos populi æſtus,
ingeni conſopiiſti
dexteritate tui;
dum nil ſuperbum, aut impotens,
terrificumque nihil,
ſed lenia, ſed placida adfers omnia.
talis aduerſis Aquilonibus olim
Ionio in medio
nauis gubernator citæ,
non pugnat inuto mari,
contraúe fluctus

Duodenarius XXXV.

nititur ire rapaces;
ſed pelagi trucis arte
impetus frangit, modò vndis
morigerans, modò iter
fluctus per obliquos legens;

ferre

https://rcin.org.pl

rumore alente.

Duodenarius XXXIV

Haec malesuada animorum
discidia, hos populi aestus
ingeni consopiisti
dexteritate tui,
dum nil superbum aut impotens
terrificumque nihil,
sed lenia, sed placida adfers omnia.
Talis adversis Aquilonibus olim
Ionio in medio
navis gubernator citae
non pugnat irato mari
contrave fluctus

Duodenarius XXXV

nititur ire rapaces,
sed pelagi trucis arte
impetus frangit, modo undis
morigerans, modo iter
fluctus per obliquos legens,

a pogłoska podsycała to przekonanie.

Te rozterki umysłów złe dające rady, te niepokoje ludu uśmierzyłeś zręcznością swego talentu, nie przynosząc żadnej buty ani nieopanowania, żadnej grozy, lecz samą jeno łagodność, samą łaskawość. Tak niegdyś na Jońskim Morzu przy niepomyślnych północnych wiatrach sternik chyżego okrętu nie walczy z gniewnym przestworem ani nie usiłuje płynąć przeciw rwącym prądom, lecz biegłością swoją przełamuje ataki dzikiego żywiołu, czy to poddając się falom, czy to wybierając drogę przez biegnące ukośnie bałwany,

https://rcin.org.pl

ferre moram docilis
omnesque hiemis pelagique iniurias,
dum ratem optatis modo victor arenis
applicet incolumem.
Hac arte tu usus maximis
e fluctibus rem publicam
servasti et in tu-

Duodenarius XXXVI

ta statione locasti.
Moenibus unica fidens
urbs Cyclopeis, tua aequa
respuit imperia.
Non mentis impos plane adhuc,
si latuisset iners
intra sua limina plebes nec pedem
aggeres extra fremebunda tulisset
Martis amore trucis;
nunc lentipes testa caput
cum protulisset cornea
testudo, duri

Duodenarius XXXVII

saucia acumine ferri

D ingemuit

zdolny znieść przeszkody i wszystkie krzywdy wyrządzone przez burzę i morze, aż wreszcie zwycięski przybija ocalonym okrętem do długo wypatrywanych piasków. Korzystając z takiej biegłości, ocaliłeś rzeczpospolitą z największych sztormów i zacumowałeś w bezpiecznej przystani. Jedno miasto ufne w cyklopie mury odrzuciło twe sprawiedliwe rządy; nie byłoby to jeszcze przejawem szaleństwa, gdyby gnuśne mieszczaństwo kryło się po domach i dla miłości dzikiego Marsa gniewne nie wystawiało stopy poza umocnienia. Gdy tymczasem żółw o powolnych nogach wysunął głowę z rogowej skorupy, zraniony ostrzem twardego żelaza

https://rcin.org.pl

ferre moram docilis,
omnesque hyemis, pelagique iniurias,
dum rutem optatis modò victor arenis
applicet incolumem.
hac arte tu usus, maximis
è fluctibus rempublicam
seruasti, & in tu-

Duodenarius XXXVI.

ta statione locasti.
mœnibus unica fidens
urbs cyclopæis tua, æqua
respuit imperia;
non mentis impos planè adhuc,
si latuisset iners
intrà sua limina plebes, nec pedem
aggeres extrà fremebunda tulisset
Martis amore trucis;
nunc lentipes testa caput
cùm protulisset cornea
testudo, duri

Duodenarius XXXVII.

saucia acumine ferri

https://rcin.org.pl

ingemuit grauiter, col-
lóque contracto refugit
in ſua tecta celer,
non iam arma, nec ſpirans minas.
iis, placidiſſime Rex,
ignoſcere non dubitaſti, vt cæteris
omnibus, quicunque per illa feroces
tempora ſuſtulerunt
te cornua aduerſum ſua.
omnes amore patrio
complexus, inquam, es,

Duodenarius XXXVIII.

vt ſibi non modò victo-
res, tuaque arma ſequuti
plauderent, ſed victi haberent
quod canerent etiam,
clementiam experti tuam.
hæc ita geſta domi;
nunc ô cytharæ moderatrix aureæ
Muſa, dic Moſchum dare terga coactum,
nec potuiſſe mei
ſuſtinere regis impetum:

vnaque

https://rcin.org.pl

ingemuit graviter col-
loque contracto refugit
in sua tecta celer
non iam arma nec spirans minas.
Is, placidissime rex,
ignoscere non dubitasti, ut ceteris
omnibus, quicunque per illa feroces
tempora sustulerant
te cornua adversum sua.
Omnes amore patrio
complexus, inquam, es,

Duodenarius XXXVIII

ut sibi non modo victo-
res tuaque arma secuti
plauderent, sed victi haberent,
quod canerent, etiam
clementiam experti tuam.
Haec ita gesta domi.
Nunc, o citharae moderatrix aureae,
Musa, dic Moschum dare terga coactum
nec potuisse mei
sufferre regis impetum

jęknął boleśnie i wciągnąwszy szyję, schował się śpiesznie w swojej kryjówce, nie dysząc już pragnieniem walki, nie miotając gróźb. Im, najlitościwszy królu, nie wahałeś się wybaczyć tak jak i wszystkim innym, którzy w tym czasie przeciw tobie zuchwali zwrócili swe rogi. Wszystkich, powiadam, objąłeś ojcowskim miłowaniem, tak że nie tylko zwycięzcy i podążający za twoim orężem poklask sobie dawali, lecz i pokonani mieli co opiewać, jako że doświadczyli twojej łaskawości. Takie były przypadki w kraju.

Teraz, Muzo władnąca złotą kitarą, powiadaj, jak Moskwicin musiał umykać i nie zdołał znieść natarcia mego króla,

https://rcin.org.pl

unaque et artis bellicae a-
misisse laudem

Duodenarius XXXIX

imperiumque prope omne.
Haec mihi, Pieri, paucis
expedi, paucis enim com-
prendere multa licet
et longa saepe oratio
ponderis exigui est.
Moschis genus atque Polonis est idem
Slavicum; dispar scidit uniter aptos
relligio, unanimes
quod scindit et fratres malum.
De principatu Russiae
contentiones

Duodenarius XL

multae adeoque cruenta
inter utrosque fuere
bella, necdum pax coivit.
Inveterata odia

D2 iniuria

stracił też wraz chwałę w sztuce wojennej i całe niemal królestwo. To mi, Pierydo, przedstaw kilkoma słowy, w kilku bowiem można wiele zawrzeć, a długa przemowa często małej jest wagi.

Jeden jest ród słowiański Moskwicinów i Polaków, ściśle złączonych różna dzieli wiara, nieszczęście, co dzieli nawet jednomyślnych braci. O panowanie nad Rusią mnogie toczyły się między nimi spory, mnogie też krwawe wojny, a pokój ich nie połączył. Zadawnioną nienawiść

https://rcin.org.pl

vnaque & artis bellicæ a-
miſiſſe laudem,

Duodenarius XXXIX.

imperiumque propè omne.
hæc mihi, Pieri, paucis
expedi. paucis enim com-
prendere multa licet;
& longa ſæpè oratio
ponderis exigui eſt.
Moſchis genus, atque Polonis eſt idem
Slauicum; diſpar ſcidit vniter aptos
relligio, vnanimes
quod ſcindit & fratres malum.
de principatu Ruſſiæ
contentiones,

Duodenarius XL.

multæ, adeoque cruenta
inter vtroſque fuere
bella; necdum pax coiuit.
inuctenata odia

https://rcin.org.pl

iniuria accendit recens ;
rebus enim dubiis,
& ſeditione Polonorum aſpera,
Moſchus Arctoæ vetus arbiter oræ,
tempus adeſſe ratus
belli innouandi commodum ;
magno parato exercitu,
primariam vrbem

Duodenarius XLI.

finibus in Lituanis
obſidione Polottèum
cingit, expugnatque, prædaque
omnigena locuples
faſtu triumphat barbaro.
nec ſatis id cupido,
Arctoaque præcipienti ſpe omnia
regna ; Liuones quoque ſceptra ſequutos
regia, vi aggreditur ;
ſæuit per agros vberes
ignique ferroque impotens,
hinc, atque prædas

Duodenari-

https://rcin.org.pl

iniuria accendit recens:
rebus enim dubiis
et seditione Polonorum aspera
Moschus Arctoae vetus arbiter orae
tempus adesse ratus
belli innovandi commodum
magno parato exercitu
primariam urbem

Duodenarius XLI

finibus in Lituanis
obsidione Polotteum
cingit expugnatque praedaque
omnigena locuples
fastu triumphat barbaro.
Nec satis id cupido
Arctoaque praecipienti spe omnia
regna: Livones quoque, sceptra secutos
regia, vi aggreditur;
saevit per agros uberes
ignique ferroque impotens,
hinc atque praedas

[D2v] Duodenari-

rozpaliła świeża krzywda. Gdy niepewne było bowiem położenie Polaków i sroga między nimi niezgoda, Moskwicin, dawny pan północnej krainy, uznaje, że nadszedł czas stosowny, by wznowić wojnę, i wielkie naszykowawszy wojsko, znaczne miasto Połock w litewskich granicach opasuje oblężeniem, zdobywa i bogaty we wszelaką zdobycz triumfuje w barbarzyńskiej pysze. Nie dość tego pożądliwemu, bo już się spodziewa zdobyć wszystkie północne królestwa: także Inflantczyków, podążających za królewskim berłem, zbrojnie najeżdża, ogniem i mieczem sroży się nieokiełznany na urodzajnych polach, zewsząd

https://rcin.org.pl

Duodenarius XLII

hinc agit; occupat urbes,
praesidia arcibus impo-
nit sua, armis commeatuque
instruit atque brevi
omnem fere provinciam
in sua iura adigit.
Sic rege superstite debacchari adhuc
coepit Augusto; neque mitior Henri-
co dominante fuit
interque regnis omnibus.
Primus ferocem prosperis
rebus tyrannum,

Duodenarius XLIII

rex Stephane, aggredi es ausus.
Nec dubium tibi belli
huius omen di dederunt
Martis in armigeri
primis statim praeludiis:
moenia Moscho etenim
Vendenica concutiente hostiliter

D3 copiis

ściąga łupy, miasta zajmuje, po twierdzach osadza swoje załogi, zaopatruje w oręż i spyżę i w krótkim czasie całą niemal prowincję bierze we władanie. Tak począł szaleć jeszcze za życia króla Augusta i nie łagodniejszy był za rządów Henryka ani w kolejnych czasach bezkrólewia. Na tyrana zuchwałego dzięki swej pomyślności ty pierwszy odważyłeś się uderzyć, królu Stefanie. Bez wątpienia dobrą wróżbę dla tej wojny dali ci bogowie w pierwszych zaraz harcach orężnego Marsa. Gdy bowiem Moskwicin wstrząsnął wrogo murami Wenden,

https://rcin.org.pl

Duodenarius XLII.

hinc agit; occupat vrbes,
præſidia arcibus impo-
nit ſua; armis, commeatuque
inſtruit; atque breui
omnem ferè prouinciam
in ſua iura adigit.
ſic rege ſuperſtite debacchari adhuc
cœpit Auguſto; neque mitior Henri-
co dominante fuit,
interque regnis omnibus,
primus ferocem proſperis
rebus tyrannum

Duodenarius XLIII.

rex Stephane, aggredi es auſus.
nec dubium tibi belli
huius omen dii dederunt
Martis in armigeri
primis ſtatim præludiis.
mœnia Moſcho etenim
Vendenica concutiente hoſtiliter,

https://rcin.org.pl

copiis cum ingentibus auſa tuorum
parua coire manus,
exercitum omnem conſcidit,
primarios belli duces
vinxit catenis

Duodenarius XLIIII.

fulminis æmula, robur
Martis, ahenea centum
abſtulit tormenta, & hoſtem
indomitum docuit
poſſe edomari. ſic tibi
alea prima cadit.
cunctis petis inde Polottêum copiis,
Pannones tecum, Litauosque, Polonosque,
& genus acre virûm,
ducens in armis Teuthonas.
nec ſegniores ad ſua
tutanda Moſchi,

Duodenarius XLV.

gensque vago media inter-

ſecta

https://rcin.org.pl

copiis cum ingentibus ausa tuorum
parva coire manus
exercitum omnem conscidit,
primarios belli duces
vinxit catenis

Duodenarius XLIV

fulminis aemula, robur
Martis, ahenea centum
abstulit tormenta et hostem
indomitum docuit
posse edomari. Sic tibi
alea prima cadit.
Cunctis petis inde Polotteum copiis,
Pannones tecum Litavosque Polonosque
et genus acre virum
ducens in armis, Teutonas.
Nec segniores ad sua
tutanda Moschi

Duodenarius XLV

gensque vago media inter-

[D3v] secta

mały oddział twoich ludzi, mając śmiałość potykać się z ogromnymi siłami, rozgromił całe wojsko, najznaczniejszych dowódców zakuł w kajdany, wziął sto spiżowych armat, co są piorunów rywalkami i mocą Marsową, a nieujarzmionego wroga nauczył, jak może być ujarzmionym. Tak wypadł dla ciebie pierwszy rzut kości. Dalej wszystkimi siłami ciągniesz pod Połock, prowadząc z sobą pod bronią Węgrów i Litwinów, i Polaków, i Teutonów, dzielny ród mężów. Zbiegają się nie mniej gorliwi, by bronić swego, Moskwicini i Rusini, plemię rozdzielone

https://rcin.org.pl

secta Borysthene, Russi
convolant, invicta portis
claustra adhibent, validis
turres adornant machinis,
omnia, quae obsidio
quanvis diuturna requirat, praeparant.
Interim tu accedis et aggere clausos
perpete fulmineis
muros fatigas ictibus.
Qui summa ope hostium licet
defenderentur

Duodenarius XLVI

atque faventia caeli
sidera tristis haberent
himbre inaudito obsidentum
impediente opera,
felicitate, o rex, tamen,
imperiose, tua
virtuteque nobilis urbs illa e manu
hostium erepta est veterisque revenit
sub titulum imperii.
Hoc capta eodem est impetu,

[D4] exusta-

szeroko rozlanym Borystenesem; w niezwyciężone zamknięcia zaopatrują bramy, wieże mocnymi zbroją machinami, szykują wszystko, czego wymaga oblężenie, choćby i długie. Tymczasem ty nadchodzisz i nękasz ognistymi pociskami mury zamknięte nieprzerwanym szańcem. Choć z całej mocy bronią ich wrogowie i sprzyjają im gwiazdy posępnego nieba, bo deszcz, o jakim nie słyszano, niweczy starania oblegających, jednak dzięki twemu szczęściu, o potężny królu, i dzięki odwadze owo znamienite miasto wydarte zostało z wrażych rąk i wróciło pod dawne panowanie. W tym samym uderzeniu zdobyto

https://rcin.org.pl

ſecta Boryſthene, Ruſſi
conuolant; inuicta portis
clauſtra adhibent, validis
turres adornant machinis,
omnia, quæ obſidio
quamuis diuturna requirat, præparant,
interim tu accedis, & aggere clauſos
perpete, fulmineis
muros fatigas ictibus.
qui ſumma ope hoſtium licet
defenderentur,

Duodenarius XLVI.

atque fauentia cœli
ſydera triſtis haberent,
hymbre inaudito obſidentûm
impediente opera;
fælicitate, ô rex, tamen,
imperioſe tua,
virtuteque nobilis vrbs illa è manu
hoſtium erepta eſt, veteriſque reuenit
ſub titulum imperii.
hoc capta eodem eſt impetu,

exuſta

https://rcin.org.pl

exuſtaque igni Soccola;
Moſchorum vbi flos

Duodenarius XLVII.

interiitque iuuentus
lecta; ſimul quoque propu-
gnaculum inuictum Polottei,
dedita Suſſa tibi eſt.
munitiones cæteras
prætereo tacitus;
longe ſiquidem auctius, & cum fænore,
præ vt fuit captum, rediiſſe Polotteùm
ad veteres dominos
conſtat. tibi verò omnibus
fama perennis gloriæ
victure ſeclis,

Duodenarius XLVIII.

rex, ſpoliare duelli
laude parum fuit hoſtem;
ni ſimul clementia illum, et
prægrederere fide.

queiſcunque

https://rcin.org.pl

exustaque igni Soccola,
Moschorum ubi flos

Duodenarius XLVII

interiitque iuventus
lecta; simul quoque propu-
555 gnaculum invictum Polottei,
dedita Sussa tibi est.
Munitiones ceteras
praetereo tacitus,
longe siquidem auctius et cum faenore,
560 prae ut fuit captum, rediisse Polotteum
ad veteres dominos
constat. Tibi vero, omnibus
fama perennis gloriae
victure saeclis

Duodenarius XLVIII

565 rex, spoliare duelli
laude parum fuit hostem,
ni simul clementia illum et
praegrederere fide.

i ogniem spalono Sokół, gdzie padł kwiat Moskwicinów i świetna młodzież. Wraz też poddała ci się Susza, niezwyciężone przedmurze Połocka. Inne twierdze pominę milczeniem, bo wiadomo, że powrót Połocka do dawnych panów dużo większy zysk przyniósł niż samo jego zdobycie. Tobie zaś, królu, co żyć będziesz przez wszystkie wieki w blasku niezmiennej sławy, mało byłoby ograbić wroga z wojennej chwały, gdybyś zarazem nie przewyższył go łaskawością i wiernością danemu słowu.

https://rcin.org.pl

Quiscunque enim saevum tuens
caedibus in mediis
Bellona pepercerat, is per te omnibus
vita libertasque data est neque cuique in
castra redire sua
fraudi fuit, si non tibi
merere mallet. Mitio-
rem haec plaga Moschum

Duodenarius XLIX

reddidit, ut minime anceps
esset eum nihil aeque
atque pacem optare. Verum,
qui fuerit solitus
pacem antea semper dare,
turpe putabat eam
victus quoque poscere. Enimvero neque
tu videbare arma aliter positurus,
frugiparens nisi uti
in ius tuum Livonia
concederet rursum, quod ab-
horrebat hostis.

Wszystkim bowiem, których srożąca się Bellona oszczędziła pośród rzezi, darowałeś życie i wolność i nikomu nie przyniosło szkody, że wrócił do swego obozu, jeśli nie wybrał służby dla ciebie. Pogrom ten pokorniejszym uczynił Moskwicina, tak że nie było żadnej wątpliwości, iż niczego bardziej nie pragnie niż pokoju. Ten jednak, który przywykł dawniej zawsze pokoju udzielać, za szpetne poczytywał prosić o niego jako pokonany. Zaiste zdało się, że i ty nie złożysz broni, chyba tylko wtedy, gdy żyzne Inflanty przejdą znów pod twoje panowanie, czego wróg nie chciał żadną miarą.

https://rcin.org.pl

queiſcunque enim ſæuum tuens
cædibus in mediis
Bellona pepercerat, iis per te omnibus
vita, libertasque data eſt; neque cuique in
caſtra redire ſua
fraudi fuit, ſi non tibi
merere mallet. mitio-
rem hæc plaga Moſchum.

Duodenarius XLIX.

reddidit; vt minimè anceps
eſſet, eum nihil æquè
atque pacem optare. verùm,
qui fuerit ſolitus
pacem antea ſemper dare,
turpe putabat eam
victus quoque poſcere. enim verò neque
tu videbare arma aliter poſiturus,
frugiparens niſi vti-
in ius tuum Liuonia
concederet rurſum, quod ab-
horrebat hoſtis.

https://rcin.org.pl

Duodenarius L.

pacis adempta igitur ſpe,
nec violentia quicquam,
aut furor Martis remittit.
prælia ſtant eadem,
vexationeſque vrbium.
inferiorque ferè
certamine Moſchus in omni viſitur.
at tibi cum hoſte indomitoque trucique
non fuit aſperior
luctatio, ô rex, quàm locis
cum ipſis ; tot ingentes lacus,
vaſtæ, inuiæque

Duodenarius LI.

tot ſyluæ, atque tot indi-
gnantia flumina pontes
trans erant mittenda. rupes
aduice nubiferas,
Riphæaq; inſolubili
obruta ſaxa niue ;
& pro popularibus omni vi ſuis
præliantes

https://rcin.org.pl

Duodenarius L

Pacis adempta igitur spe
nec violentia quicquam
aut furor Martis remittit:
proelia stant eadem
vexationesque urbium;
inferiorque fere
certamine Moschus in omni visitur.
At tibi cum hoste indomitoque trucique
non fuit asperior
luctatio, o rex, quam locis
cum ipsis: tot ingentes lacus,
vastae inviaeque

Duodenarius LI

tot siluae atque tot indi-
gnantia flumina pontes
trans erant mittenda. Rupes
adice nubiferas
Riphaeaque insolubili
obruta saxa nive;
et pro popularibus omni vi suis

[Ev] proeliantes

Gdy więc zgasła nadzieja pokoju, niczego nie oszczędza gwałtowny szał Marsa. Te same trwają walki i nękanie miast, a niemal w każdej potyczce Moskwicin zdawał się słabszy. Lecz nie tak trudne, o królu, było dla ciebie wojowanie z wrogiem nieokiełznanym i dzikim, jak z samą krainą: tyle wielkich jezior, tyle lasów ogromnych i nieprzebytych, przez tyle wzburzonych rzek trzeba było mosty przerzucić. Dodaj skały sięgające chmur i Góry Ryfejskie pokryte wiecznym śniegiem, i walczące z całej mocy w obronie swych rodaków

https://rcin.org.pl

proeliantes horriferos Aquilones.
Quae tua nullo oneri
cessura virtus omnia
vicit tamen turmasque iter
duxit per aequum.

Duodenarius LII

Ergo, ubi in interiora
Moschoviae penetrasti
Marte fortunaque eadem
coepta iuvante tua,
primum quidem firmissimi
moenia Velisii
defensa viriliter expugnas; dein
nobile Usvatum capis; ac neque Grandes
vim tolerare tuam
quivere Luci, uberrima
frugum Sicanaeque aemula
urbs prorsus Ennae.

Duodenarius LIII

Barbarus interea hostis

straszliwe Akwilony. Wszystko to pokonało jednak twe męstwo niecofające się przed żadną uciążliwością i po równinie powiodło oddziały.

Gdy więc wkroczyłeś w głąb Moskwy, z pomocą Marsa i fortuny wspierającej twoje poczynania najpierw mury najsilniejszego Wieliża mężnie bronione zdobywasz, dalej świetny Uświat podbijasz, Wielkie Łuki też nie zdołały znieść twego szturmu, miasto najobfitsze w plony, co wręcz iść mogło w paragon z sycylijską Henną.

Tymczasem wróg barbarzyński,

https://rcin.org.pl

prælıantes horriferos Aquilones.
quæ tua nullo oneri
ceſsum virtus omnia
vicit tamen, turmasq́; iter
duxit per æquum.

Duodenarius LII.

ergo vbi in interiora
Moſchouiæ penetraſti,
Marte, fortunaq́; eadem
cepta iuuante tua,
primùm quidem firmiſsimi
mænia Veliſii
defenſa viriliter expugnas; dein
nobile Vſuatum capis; ac neque grandes
vim tolerare tuam
quiuere Luci, vberrima
frugum, Sicanæq́; æmula
vrbs prorſus Ennæ.

Duodenarius LIII.

barbarus interea hoſtis

https://rcin.org.pl

Marte reſiſtere aperto
non ſatis tutum arbitratus,
ingenito arma tua
eludere aſtu nititur;
nunc per epiſtolia
candorem imitantia; nunc per nunctios
tecum agens vanos, & inepta ſerentes
deſipientis heri
mandata; quæ tu, vt par erat,
ô rex, ſupina aure audiens,
rebus tuis in-

Duodenarius LIIII.

tentus eras nihilo mi-
nus, fera munera Martis
exequens. ad Turopeciî
mœnia turrigeri
ſtatiua habebat barbarus
miles. eò tu aliquot,
rex, millia lecta virorum ire imperas:
qui ſimul ſaltus, locaque exuperarunt
aſpera, terror is eſt
iniectus extemplò hoſtibus,
vt nullam

https://rcin.org.pl

Marte resistere aperto
non satis tutum arbitratus
ingenito arma tua
eludere astu nititur:
630 nunc per epistolia
candorem imitantia, nunc per nunctios
tecum agens vanos et inepta ferentes
desipientis heri
mandata; quae tu, ut par erat,
635 o rex, supina aure audiens,
rebus tuis in-

Duodenarius LIV

tentus eras nihilo mi-
nus fera munera Martis
exsequens. Ad Turopecii
640 moenia turrigeri
stativa habebat barbarus
miles. Eo tu aliquot,
rex, millia lecta virorum ire imperas;
qui simul saltus locaque exsuperarunt
645 aspera, terror is est
iniectus extemplo hostibus,

[E2v] ut nullam

mniemając, że niezbyt bezpiecznie byłoby przeciwstawić się tobie w otwartej wojnie, usiłuje z przyrodzoną chytrością zwieść twoje wojsko, czy to przez listy udające szczerość, czy to paktując z tobą przez kłamliwych posłów przynoszących niedorzeczne polecenia bezrozumnego pana. Ty, królu, słuchając ich uchem niedbałym, jak to było stosowne, niemniej gorliwie oddawałeś się swym zajęciom, wypełniając srogie Marsowe zadania. Pod murami obwarowanego wieżami Turopca wróg barbarzyński miał obóz. Ty, królu, każesz tam ciągnąć kilku tysiącom wybranych mężów, a skoro oni pokonali góry i miejsca trudno dostępne, wnet taki strach ogarnął wrogów,

https://rcin.org.pl

ut nullam in armis amplius
spem collocarent,

Duodenarius LV

sed fugerent avium ri-
650 tu, fugientia victor 5
terga caedit. Haec agenti
tandem etiam alta tibi
porrexit herbam Neulia.
Neulia capta Oseri-
655 scum perpulit, id quoque uti se dederet. 10
Nec loci, o Saulotia, te situs aut in-
gens obeuntis aquae
tutata vis est, quominus
ex hoste captas inter ar-
660 ces ponerere. 15

Duodenarius LVI

Iamque tyrannus utraque,
rex, tibi, maxime, ripa
divitis cedit Devinae,
ni tuus ulterius 20

E3 spectaret

że już żadnej więcej nadziei nie pokładali w orężu, lecz uciekali jak ptaki, zwycięzca zaś siekł plecy uciekających. Gdyś to czynił, wyniosły Newel uznał się za całkiem pokonany. Zdobyty Newel nakłonił też do poddania Jezieryszcze. A i ciebie, Zawołocze, ani położenie, ani wielka siła otaczającej wody nie uchroniły przed znalezieniem się pośród twierdz zdobytych przez wroga.

Już tyran ustąpiłby ci, największy królu, obu brzegów bogatej Dźwiny, gdyby dalej nie patrzył twój

https://rcin.org.pl

vt nullam in armis amplius
ſpem collocarent:

Duodenarius LV.

ſed fugerent auium ri-
tu, fugientia victor
terga cædit. hæc agenti
tandem etiam alta tibi
porrexit herbam Neulia.
Neulia capta Oſeri-
ſcum perpulit, id quoq; vti ſe dederet.
nec loci, o Saulotia, te ſitus, aut in-
gens obeuntis aquæ
tutata vis eſt, quo minus
ex hoſte captas inter ar-
ces ponerere.

Duodenarius LVI.

iamq; Tyrannus vtraque
rex tibi maxime ripa
diuitis cedit Deuinæ,
ni tuus vlterius

https://rcin.org.pl

ſpectaret arcus letifer.
caſtra moues igitur,
partemq; iubes animoſi exercitus
tectaq; iniectis, ſataq; vrere flamis
hoſtica. Staritia
tum ſe tenebat barbarus
vxore cum iuuencula,
charisq; natis :

Duodenarius LVII.

is ſimul ignibus atris
omnia feruere circùm
vidit : extemplò, timore
percitus, in celeres
raptim impedimentis rates
impoſitis, fugam init,
ſeque in penitiſsima regni abdit loca
triſtior. tum tu ad vetera impiger ibas
mœnia Pleſcouiæ
demolienda : ibi Oſtroum,
amni quaſi innatans vago
primo impetu expu-

Duodenarius

https://rcin.org.pl

spectaret arcus letifer.
Castra moves igitur
partemque iubes animosi exercitus
tectaque iniectis sataque urere flam*m*is
hostica. Staritia*e*
tum se tenebat barbarus
uxore cum iuvencula
charisque natis.

Duodenarius LVII

Is, simul ignibus atris
omnia fervere circum
vidit, extemplo timore
percitus in celeres
raptim impedimentis rates
impositis fugam init
seque in penitissima regni abdit loca
tristior. Tum tu ad vetera impiger ibas
moenia Plescoviae
demolienda. Ibi Ostroum
amni quasi innatans vago
primo impetu expu-

śmiercionośny łuk. Zwijasz więc obóz i rozkazujesz części dzielnego wojska płomieniami palić wraże domostwa i zasiewy.

Barbarzyńca przebywał wtedy w Starycy wraz z małżonką młodą i drogimi synami. Skoro widzi, że wszystko wokół płonie czarnym ogniem, zaraz zdjęty trwogą, tabory umieszcza śpiesznie na szybkich okrętach, rzuca się do ucieczki i kryje w jeszcze większym strapieniu po najdalszych rejonach królestwa. Wtedy ty, niestrudzony, ruszasz, by zburzyć stare mury Pskowa. Po drodze pierwszym uderzeniem zdobywasz Ostrów, co pływa jakby po szeroko rozlanej rzece.

https://rcin.org.pl

Duodenarius LVIII

gnas. Iter arripis inde
propositum atque sub ipsis
collocas tormenta muris
aenea, terrifica,
nata eruendis urbibus.
Ac licet obsidio
non semper ita, ut cupiebas, haec tibi
cederet, perstas tamen omniaque in spem
experienda tibi
pulchrae putas victoriae.
Saneque ibi, o rex, militum
virtus tuorum

Duodenarius LIX

enituitque animi vis.
Etsi etenim impete primo
grandibus fossis retenti
non potuere opulen-
tae urbis potiri, ipsis tamen
in ruderum cumulis
in moenibus atque adeo ipsis, hostium

[E4] clade

Następnie podejmujesz zamierzony marsz i pod samymi murami ustawiasz armaty spiżowe, straszliwe, stworzone, by miasta obracać w perzynę. I choć to oblężenie nie zawsze szło tak, jak chciałeś, trwasz jednak i mniemasz, że na wszystko trzeba się ważyć w nadziei pięknego zwycięstwa. Tam też, królu, zajaśniały męstwo i siła ducha twoich żołnierzy. Albowiem, chociaż w pierwszym ataku, powstrzymani głębokimi fosami, nie zdołali zawładnąć bogatym miastem, jednak na kupach gruzów, jak i na samych murach

https://rcin.org.pl

Duodenarius LVIII.

gnas. iter arripis inde
propoſitum, atque ſub ipſis
collocas tormenta muris
ænea, terrifica,
nata eruendis vrbibus.
ac licet obſidio
non ſemper ita, vt cupiebas, hæc tibi
cederet: perſtas tamen, omniaque in ſpem
experienda tibi
pulchræ putas victoriæ.
ſaneq; ibi, ò rex, militum
virtus tuorum,

Duodenarius LIX.

enituitq; animi vis.
etſi etenim impete primo
grandibus foſſis retenti
non potuere opulen-
tæ vrbis potiri: ipſis tamen
in ruderum cumulis
in mænibus atque adeò ipſis, hoſtium

clade

https://rcin.org.pl

clade cum ingenti, fera belligerarunt
prælia. cumqúe rates
Moſcho refertæ milite
noctu via alta fluminis
vrbi venirent

Duodenarius LX.

ſuppetias, tuus idem
artibus ille dolisqúe
miles exceptos vel ipſo
mergit in amne, vel ad
terram retractos inferis
immolat enſe diis.
terra venientibus idem contigit
exitus turmis, quoties vel apertè,
vel voluere dolo
irrepere vrbem. atque hæ quidem
vt proſperæ pugnæ tuis,
ſic extiterunt

Duodenarius LXI.

difficiles: neque enim illi

cum

https://rcin.org.pl

clade cum ingenti, fera belligerarunt
proelia. Cumque rates
Moscho refertae milite
noctu via alta fluminis
urbi venirent

Duodenarius LX

suppetias, tuus idem
artibus ille dolisque
miles exceptos vel ipso
mergit in amne, vel ad
terram retractos inferis
immolat ense diis.
Terra venientibus idem contigit
exitus turmis, quoties vel aperte,
vel voluere dolo
irrepere urbem. Atque hae quidem
ut prosperae pugnae tuis,
sic exstiterunt

Duodenarius LXI

difficiles: neque enim illi

[E4v] cum

srogie toczyli bitwy i wielka była klęska wrogów. A gdy okręty pełne moskiewskiego wojska w nocy głęboką rzeką przybywały na pomoc miastu, tenże twój żołnierz pochwyconych podstępem i fortelem albo topi w rzece, albo wyciąga na ląd i mieczem zabija na ofiarę bogom podziemia. Oddziały idące lądem taki sam spotkał koniec, ilekroć czy to otwarcie, czy to podstępem chciały przedostać się do miasta. Potyczki te dla twoich jak były pomyślne, tak też i niełatwe. Nie tylko bowiem

https://rcin.org.pl

cum trucibus modo Moschis
pertinax gessere bellum,
verum etiam cum hieme
saevisque tempestatibus
cumque gelu horrifero
et cum glaciali Aquilonum exercitu.
Proinde complures manuumque pedumque
cernere erat digitis
et diminutos auribus
nasoque (spectatu horridum),
quae vulnera illis

DUODENARIUS LXII

non acies gladiorum
intulerantve sagittae
hosticis promptae pharetris,
sed penetrabilia
Septentrionum frigora
immodicumque gelu
crebris nivibusque procellisque asperum.
Quae tuus miles tamen omnia mente
pertulit indomita
vicitque vinci nescius.
Iam terga curti invaserat

F Sol

z dzikimi Moskwicinami zaciętą toczyli wojnę, lecz i z zimą, srogimi burzami, ze straszliwym mrozem i lodowatą armią Akwilonów. Dlatego dało się widzieć wielu bez palców u rąk i nóg, bez uszu albo bez nosa (straszny to widok), a rany te im zadały nie szyki mieczów, nie chybkie strzały z wrażych kołczanów, lecz przenikliwe zimno Północy i nieumiarkowany mróz srożący się w nieustannych śniegach i nawałnicach. Jednak żołnierz twój zniósł to wszystko nieujarzmionym duchem i zwyciężył, nie znając, co to przegrana.

Już Słońce weszło

https://rcin.org.pl

cum trucibus modò Moſchis
pertinax geſſere bellum,
verùm etiam cum hyeme,
ſæuisque tempeſtatibus,
cumque gelu horrifero,
& cum glaciali Aquilonum exercitu.
proinde complures manuumq; pedumque
cernere erat digitis,
& diminutos auribus,
naſoque, (ſpectatu horridum,)
quæ vulnera illis

Duodenarius LXII.

non acies gladiorum,
intulerantue ſagittæ
hoſticis promptæ pharetris:
ſed penetrabilia
ſeptentrionum frigora,
immodicumque gelu
crebris niuibusque, procellisque aſperum.
quæ tuus miles tamen omnia mente
pertulit indomita,
vicitque vinci neſcius.
iam terga curti imuaſerat

https://rcin.org.pl

Duodenarius LXIII.

pro ſe ea frigora demens
tum facere eſt ratus hoſtis:
prôinde portas per patentes
omnibus egreditur
cum copiis. nec ſegnius
emicuere tui:
murisque globisque ſub ipſis qui repens
prælium ingreſſi temeraria fundunt
agmina: vincla pigris
iniecta, pernix aufugit,
tantùm Tyranno autem truci
vrbis perantiquæ

Duodenarius LXIIII.

obſidio illa timoris
attulit, vt poſitis am-
bagibus, fucisque, eam ſe
denique pacem habitu-
rum, quam dediſſes, diceret.
quàm citò præterie-
re octo illa fugacia luſtra, o rex, quibus

hoſtis

https://rcin.org.pl

sol Capricorni.

Duodenarius LXIII

Pro se ea frigora demens
tum facere est ratus hostis,
proinde portas per patentes
omnibus egreditur
cum copiis – nec segnius
emicuere tui,
murisque globisque sub ipsis qui repens
proelium ingressi temeraria fundunt
agmina; vincla pigris
iniecta, pernix aufugit.
Tantum tyranno autem truci
urbis perantiquae

Duodenarius LXIV

obsidio illa timoris
attulit, ut positis am-
bagibus fucisque eam se
denique pacem habitu-
rum, quam dedisses, diceret.
Quam cito praeterie-
re octo illa fugacia lustra, o rex, quibus

na grzbiet Koziorożca, co dni niesie krótkie, a wtedy wróg bezrozumny uznał, że te mrozy działają na jego korzyść, dlatego przez otwarte bramy wymaszerował z całym wojskiem. Nie leniwiej skoczyli twoi i przystąpiwszy do niespodziewanej walki pod murami i pod ostrzałem, gromią nierozważne oddziały; opieszałych zakuto w kajdany, a chyży umyka. Tyle zaś strachu napędziło dzikiemu tyranowi owo oblężenie prastarego miasta, że porzuciwszy obłudne wykręty, rzekł wreszcie, iż przyjmie taki pokój, jaki mu ofiarujesz. Jak prędko, o królu, minęło osiem razy po pięć lat ulotnych, przez które

https://rcin.org.pl

hostis integris sibi barbarus inter-
765 dixerat, ut neque pa-
cem nominaret gratiave
illius ad te nunctios
legaret ullos.

Duodenarius LXV

Odit Adrastia fastum
770 magnificeque locutos
conscius paullo remordet
post pudor, ipsa ubi res
dictum refellit arrogans.
Igneus axe suo
775 nondum spatia annua sol decurrerat,
cum timens urbique sibique tyrannus,
iam minor atque mina-
rum oblitus, ad te nunctium
pacis petendae gratia
780 misit: neque ad te,

Duodenarius LXVI

rex, modo, qui propius, quam
forsitan ille volebat,

to wszystkie lata barbarzyński wróg wzbraniał się wspominać o pokoju albo dla pokoju słać posłów do ciebie.

Nienawidzi Adrastia pychy, a górnie mówiących wstyd świadom winy wkrótce poczyna kąsać, gdy sama rzecz zaprzeczy zuchwałym słowom. Ogniste Słońce na swoim wozie jeszcze nie przebiegło przestrzeni roku, gdy tyran, lękając się o miasto i o siebie samego, już pokorniejszy i niepomny swych gróźb, wysłał do ciebie posła, by prosić o pokój. I nie tylko do ciebie, królu, któryś wtedy był może bliżej, niźli on chciał,

https://rcin.org.pl

hoſtis integris ſibi barbarus inter-
dixerat, vt neque pa-
cem nominaret, gratiáue
illius ad te nunctios
legaret vllos.

Duodenarius LXV.

odit Adraſtia faſtum,
magnificèque loquutos
conſcius paullò remordet
pòſt pudor, ipſa vbi res
dictum refellit arrogans.
igneus axe ſuo
nondum ſpacia annua ſol decurrerat,
Cùm timens vrbique ſibique Tyrannus,
iam minor, atque mina-
rum oblitus, ad te nunctium
pacis petendæ gratia
miſit: neque ad te

Duodenarius LXVI.

rex modo, qui propius quàm
forſitan ille volebat,

https://rcin.org.pl

tunc ens : ſed ſupplicatum
pontifici in Latium
ſummo vſque miſit, pacis vt
ſuaſor is eſſe tibi
vellet, animumque remolliret tuum.
hæc, vbi amſanctæ dedit oſcula plantæ,
nomine ſchiſmaticus
heri precabatur ſui :
quem pontifex magnus bene
ſperare iußum

Duodenarius LXVII.

in Borealia rurſum
frigida regna remiſit :
ac ſuum legatum eandem
imperat ire viam,
ſi belli amorem, ô rex, trucis
eximere ex animo
poſſet tibi, corque remolliret tuum.
iamque non latura diu obſidionem
Pleſcouia alta vide-
batur, fame, atque armis tuis
conſtricta : qua capta nihil
reſtabat hoſti,

Duodena-

https://rcin.org.pl

tunc eras, sed supplicatum
pontifici in Latium
summo usque misit, pacis ut
suasor is esse tibi
velletque animumque remolliret tuum.
Haec, ubi amsanctae dedit oscula plantae,
nomine schismaticus
heri precabatur sui.
Quem pontifex magnus bene
sperare iussum

Duodenarius LXVII

in Borealia rursum
frigida regna remisit
ac suum legatum eandem
imperat ire viam,
si belli amorem, o rex, trucis
eximere ex animo
posset tibi corque remolliret tuum.
Iamque non latura diu obsidionem
Plescovia alta vide-
batur, fame atque armis tuis
constricta – qua capta nihil
restabat hosti,

lecz aż do Lacjum do papieża wysłał z błaganiem, aby raczył doradzać ci pokój i zmiękczyć twój umysł. Gdy odszczepieniec ucałował przeświętą stopę, prosił o to w imieniu swego pana. Wielki papież, nakazawszy, by był dobrej myśli, odesłał go do zimnych królestw północnych i polecił swemu wysłannikowi tą samą iść drogą, o ile zdoła miłość strasznej wojny wyrwać z twej duszy i zmiękczyć twoje serce.

Zdawało się, że nie zniesie już długo oblężenia wyniosły Psków, uciemiężony głodem i twoim orężem, a po jego zdobyciu nic już nie pozostawało wrogowi,

https://rcin.org.pl

Duodenarius LXVIII

nave cita nisi sese
per medium dare Volgam
in fugam. Sed postulatis
omnia pontificis
tu posthabenda existimasti; neque ut excideret
regno, sed uti, tua quae essent, redderet
Moschus, arma adversus eum tua sumpseras, positurus ubi
iniuriarum esset nihil.
Quid multa? Trux Livonia
pacem redemit

Duodenarius LXIX

Moschus. Habes itaque, o rex,
quod petere omnibus armis,
dum ter emetitur ardens
Signiferum Phaethon,
non destitisti; et sic habes,
ut regione in ea,
pro qua tibi cum hoste potenti tam diuturnum erat bellum, neque strinxeris ensem

F3 fatife-

jak tylko uciekać przez Wołgę na szybkim okręcie. Uznałeś jednak, że nad wszystko należy przedłożyć prośby papieża, żeby Moskwicin nie stracił królestwa, lecz by oddał, co twoje, broń, po którąś wpierw sięgnął przeciw niemu, zamierzając złożyć, gdy zniknie wszelka krzywda. Po cóż słów wiele? Inflantami okupił pokój dziki Moskwicin. Zyskałeś więc, o królu, to, do czego dążyłeś bezustannie całą zbrojną siłą, gdy płonący rydwan Słońca trzykrotnie przemierzał Zwierzyniec, i to zyskałeś tak, że w krainie, o którą z potężnym wrogiem tak długa toczyła się wojna, nie dobyłeś śmierć niosącego miecza,

https://rcin.org.pl

Duodenarius LXVIII.

naue cita niſi ſeſe
per medium dare Volgam
in fugam; ſed poſtulatis
omnia pontificis
tu poſthabenda exiſtima-
ſti; neque vt excideret
regno, ſed vti, tua quæ eſſent, redderet
Moſchus, arma aduerſus eum tua ſumpſe-
ras; poſiturus vbi
iniuriarum eſset nihil.
quid multa? trux Liuonia
pacem redemit

Duodenarius LXIX.

Moſchus. habes itaque, ô rex,
quod petere omnibus armis,
dum ter emetitur ardens
ſigniferum Pháéthon,
non deſtitiſti; et ſic habes,
vt regione in ea,
pro qua tibi cum hoſte potenti tam diu-
turnum erat bellum, neque ſtrinxeris enſem

 fatiſe-

https://rcin.org.pl

fatiferum; ſed vti
bellator expertiſſimus,
armis in hoſtiles agros
ſignisque verſis,

Duodenarius LXX.

inuiolata reſerua-
ſti tibi præmia belli.
macte rex virtute, Martis
nobile belligeri
germen, tyrannorum metus.
tu loca finitima
impunè feris populantem dentibus,
horridum aſpectu, ſyluis latitantem
impenetrabilibus,
ſæuum, trucem indagaſti aprum;
dorſumque ſetis aſperum
fruſtra arrigentem,

Duodenarius LXXI.

fulmineisque minantem
dentibus, albaque ſpumis
huc et huc circumferentem

rictu

https://rcin.org.pl

fatiferum, sed uti
bellator expertissimus
armis in hostiles agros
signisque versis

Duodenarius LXX

inviolata reserva-
sti tibi praemia belli.
Macte rex virtute, Martis
nobile belligeri
germen, tyrannorum metus!
Tu loca finitima
impune feris populantem dentibus,
horridum aspectu, siluis latitantem
impenetrabilibus,
saevum, trucem indagasti aprum
dorsumque saetis asperum
frustra arrigentem

Duodenarius LXXI

fulmineisque minantem
dentibus albaque spumis
huc et huc circumferentem

[F3v] ricta

lecz jako wojownik najbieglejszy, oręż i chorągwie zwróciwszy na wraże pola, dla siebie ocaliłeś nietknięte wojenne zdobycze.

Chwała ci, królu, szlachetny potomku wojowniczego Marsa, postrachu tyranów. Ty wytropiłeś strasznego dla oczu, ukrywającego się w nieprzebytych lasach, srogiego, lęk budzącego dzika, co bezkarnie pustoszył ostrymi kłami pograniczne ziemie. Na próżno grzbiet wznosił najeżony szczeciną, groził szablami jak błyskawice i obracał na wszystkie strony ryj biały od piany:

https://rcin.org.pl

ricta cubilibus an-
tiquis fugavisti procul
agricolasque metu
omnemque adeo Aquilonarem plagam
liberavisti. Tria fontibus ergo
flumina contiguis
diversa dum incurrent freta:
Pontum Borysthenes fugax,
Hyrcanium aequor

Duodenarius LXXII

Rha Tanaisque Maeotim,
laus tua nullum habitura est
terminum victoriaeque
semper in ore hominum,
o rex, futurae sunt tuae.
Vindice te patria
felix mea, quae veteres iniurias
ulta per te liberioribus audet
aspicere hostem oculis.
Di dent modo, ut quam plurimos
vivas in annos et tibi
votis tuorum

wygnałeś go precz z pradawnych leży, a rolników i całą krainę Akwilonów uwolniłeś od strachu. Jak długo więc trzy rzeki o sąsiadujących źródłach wpadać będą do różnych mórz: bystry Borystenes do Pontu, do Hyrkańskiego Morza Rha i do Meockiego Tanais, twoja sława żadnych nie będzie miała granic, zwycięstwa twe, o królu, zawsze będą na ustach ludzi. Pod twą obroną szczęsna ma ojczyzna, która pomściwszy twymi rękoma dawne zniewagi, swobodniejszym wzrokiem odważa się poglądać na wroga. Oby tylko dali bogowie, byś żył przez mnogie lata

https://rcin.org.pl

victa cubilibus an-
tiquis fugauiſti procul.
agricolasque metu,
omnemque adeò Aquilonarem plagam
libenuiſti. tria fontibus ergo
flumina contiguis
diuerſa dum incurrent freta,
Pontum Boryſthenes fugax,
Hyrcanium æquor

Duodenarius LXXII.

Rha, Tanaisque Mæotim.
laus tua nullum habitura eſt
terminum, victoriæque
ſemper in ore hominum,
ô rex, futuræ ſunt tuæ.
Vindice te, patria
fælix mea; quæ veteres iniurias
vlta per te, liberioribus audet
aſpicere hoſtem oculis.
dij dent modò, vt quàmplurimos
viuas in annos, & tibi
votis tuorum

Duodenarius

https://rcin.org.pl

Duodenarius LXXIII.

par neat Atropos ævum.
te illa ſuperſtite nil eſt,
quod ſibi non polliceri
audeat. illa minas
non pertimeſcit Sueticas,
te duce; trux neque uti
impune Boryſtenis altum amnem Scythes
tranſeat. limes tuus, ut prius ipſe
Pontus erit. vacua
iam conſeri arua, & vineas
pangi, renaſciſque arduas
cernemus urbes.

CVM

https://rcin.org.pl

par neat Atropos aevum.
Te illa superstite nil est,
quod sibi non polliceri
audeat. Illa minas
non pertimescit Sueticas
te duce. Trux neque uti
impune Borysthenis altum amnem Scythes
transeat, limes tuus, ut prius, ipse
Pontus erit. Vacua
iam conseri arva et vineas
pangi renascique arduas
cernemus urbes.

[F4v] Cum

i by Atropos uprzędła ci wiek zgodny z życzeniami twych bliskich. Gdy tyś zdrów i cały, nie ma nic, czego by ojczyzna nie ośmieliła się sobie obiecywać, gdy tyś wodzem, ona nie lęka się szwedzkich gróźb, aby zaś dziki Scyta nie przekraczał bezkarnie głębokich wód Borystenesa, granicą twoją, jak dawniej, sam Pont będzie. Wnet ujrzymy, jak obsiewa się opuszczone pola, jak sadzi się winnice, jak odradzają się wyniosłe miasta.

https://rcin.org.pl

Cum Stephani impositum est nomen tibi, nempe coronae

Omen id et magni iam fuit imperii.

Idem vero hominum quod diceris ore Bathorrheus,

Flumina designat consilii alta tui.

Τῷ Στεφάνῳ στέφανον πόρεν ἁ χάρις, *ὁππότε* Μόσχους
Αὐτῶν ἐν πεδίοις *αὐτ'* ἐδάμασσε χερί.

[G]

[epigramat łaciński]
Gdy nadano ci imię Stefana, już ono było przepowiednią korony i wielkiego panowania.
To zaś, którym cię ludzie zwą, Batory, oznacza głębokie rzeki twej rozważnej rady.
[epigramat grecki]
Stefanowi wieniec daje Wdzięczność, gdyż Moskwicinów na własnych ich polach ujarzmił swą prawicą.

https://rcin.org.pl

Cùm Stephani impoſitum eſt nomen tibi, nempe coronæ
Omen id, & magni iam fuit imperii.
Idem uerò hominum quòd diceris ore Bathorrheus.
Flumina deſignat conſilii alta tui.

Τῷ Στεφάνῳ στέφανον πόρεν ἡ χάρις, ὅπ ποτε Μώσχος
Αὐτῶν ἐν πεδίοις αὐτὸ ἐδάμασε χειρὶ

https://rcin.org.pl

CRACOVIAE.

In officina LAZARI. Anno Domini,

MDLXXXIII.

https://rcin.org.pl

CRACOVIAE

In officina LAZARI. Anno Domini

MDLXXXIII

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Epigramma ad Stanislaum Grebsium

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Dedykacja Jana Kochanowskiego dla Stanisława Grzebskiego zapisana na egzemplarzu Biblioteki Jagiellońskiej St. Dr. Cim. 956 książki *L. Annei Senecae Cordubensis tragoediae X*, Basileae, apud Henricum Petrum, 1541, na wewnętrznej stronie okładki (skany książki są dostępne w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej). Jak stwierdził Stanisław Kot, miejsce i data zapisane są ręką Grzebskiego, sam epigram – ręką poety[1].

[1] S. Kot, *Jana Kochanowskiego podróże i studia zagraniczne* [artykuł z 1928 r.], w: idem, *Polska złotego wieku a Europa. Studia i szkice*, oprac. H. Barycz, Warszawa 1987, s. 222.

https://rcin.org.pl

Regiomonti, 9 Aprilis 1552

Dum mihi tam magnus late peragrabitur orbis,

Hoc tibi perpetui pignus amoris erit.

Exiguum, fateor, sed tu, charissime Grebsi,

Quantulacumque animo dona metire meo.

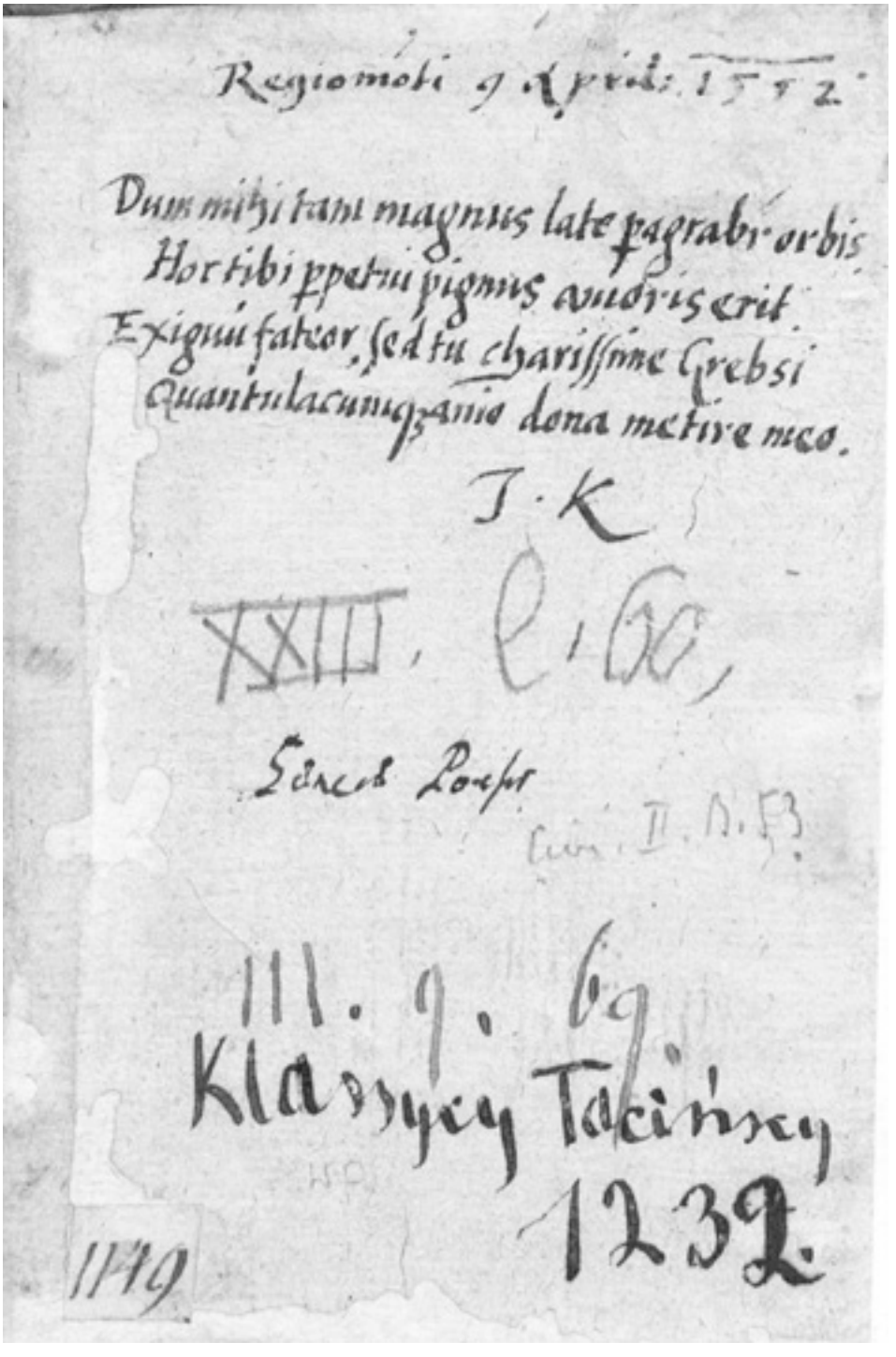
I[oannes] K[ochanovius]

W Królewcu, 9 kwietnia 1552

Gdy daleko po tak szerokim świecie będę wędrował, to dla ciebie będzie dowodem wiecznej miłości. Skromnym, przyznaję, lecz ty, najdroższy Grzebski, dary, jakkolwiek malutkie, mierz wedle mego serca.

Jan Kochanowski

https://rcin.org.pl

Regiomoti 9 Aprilis 1572.

Dum mihi tam magnus late pagrabr orbis
Hortibi ppetui pignus amoris erit.
Exiguu fateor, sed tu charissime Crebsi
Quantulacunq; amio dona metire meo.

I. K.

XXIII. l. 60.

Sereb Porfr

Cim. II. N. 53.

III. 9. 69
Klasyczy Taciński
1232.

1779

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

List do księcia Albrechta

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

List – pisany (prócz podpisu i poprzedzającej go frazy) ręką kancelisty, na co wskazują dukt i ortografia – zachowany w Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie, XX. HA Hist. StA Königsberg, HBA B2 Nr. 1524. Jak zauważył Marek Janicki, dokument jest opatrzony pieczęcią Mikołaja Kochanowskiego.

WYKAZ BŁĘDÓW RĘKOPISU

Lokalizacja	Jest	Powinno być
1/12	Cælſitudine	Cælſitudinē
1v/2	ab	a

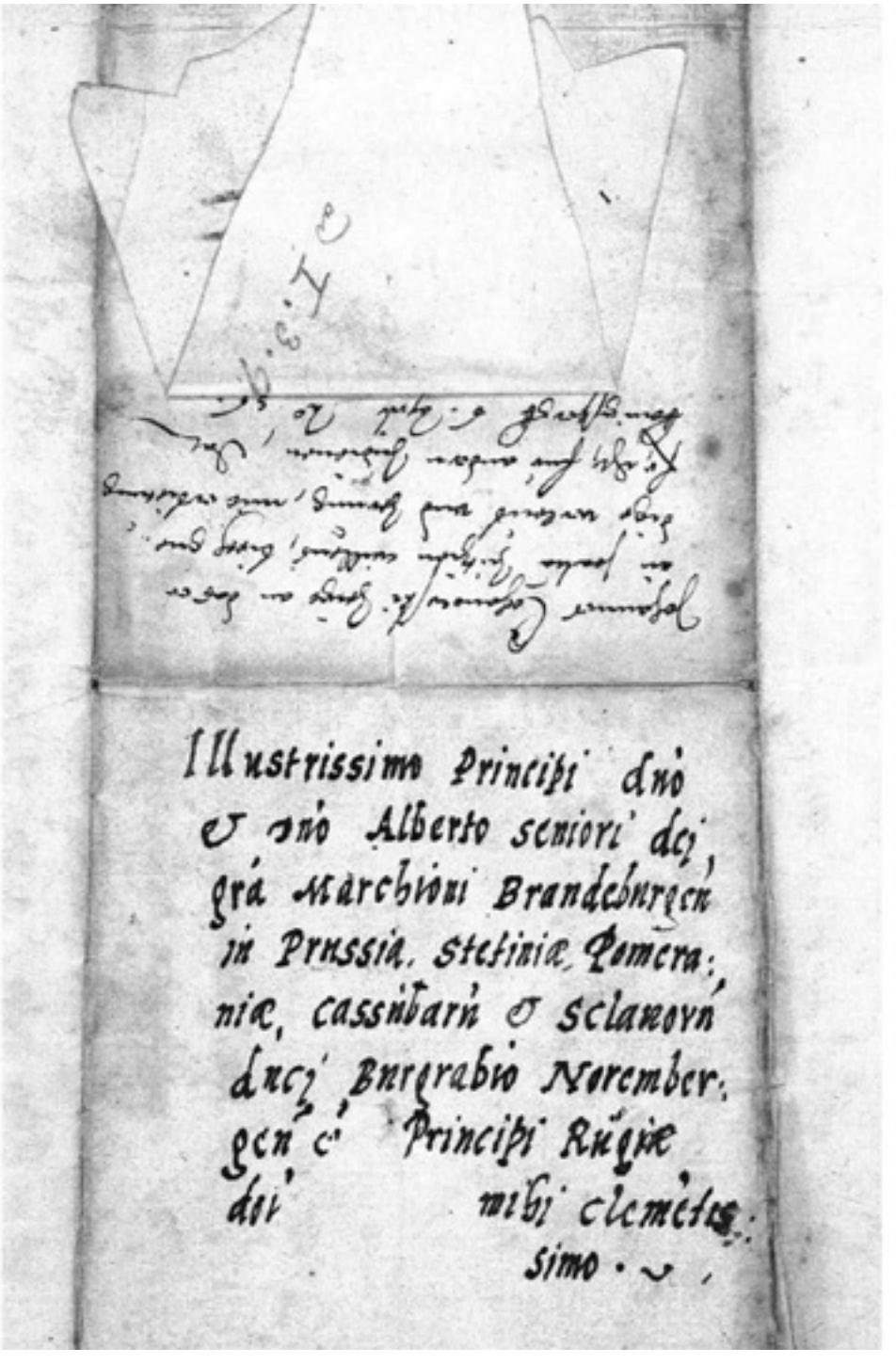
https://rcin.org.pl

Illustrissimo principi, domino
et domino Alberto seniori, Dei
gratia marchioni Brandenburgen[si]
in Prussia, Stetiniae, Pomera-
niae, Cassubarum et Sclavorum
duci, burgrabio Norember-
gen[si] et principi Rugiae,
domino mihi clementis-
simo.

[adres]

Jaśnie Oświeconemu Księciu Panu, Panu Albrechtowi Starszemu, z Bożej łaski margrabiemu brandenburskiemu w Prusach, księciu Szczecina, Pomorza, Kaszubów i Słowian, burgrabiemu norymberskiemu i księciu Rugii, panu dla mnie najłaskawszemu.

https://rcin.org.pl

Illustrissimo Principi dno
& dno Alberto seniori dei
gra Marchioni Brandeburgen
in Prussia, Stetiniæ Pomera-
niæ, cassubarū & Sclauorū
duci, Burgrabio Norember-
gen & Principi Rugiæ
dño mihi clemētis-
simo.

https://rcin.org.pl

Illustrissime princeps dñe & dñe clementissime Annus
iam fere agitur cū uter Illrma Celsitudō nostra am:
plissis benignis gnā ea mihi ſt visa ampliora quod
absq; ullis meis meritis ullisq; meis officijs mihi eue:
nerūt - Pro his ego Illrmæ Celsitudini nostræ nigrn
age gras agamq; quas ad uitæ semper, atq; in posst
tū me fore Illrma celsit: urā paratissimū polli:
ceor, idq; nō granate fatia Illustrissime princeps
Nam nemo ſt ex uniuersis christianis orbis principibus
cui ego libentius mea opera ſi modo alicuius momēti
esse posset deferri o gni studiorū meorū duce atq;
fautore eligerē magis gnā Illrmā nostrā Celsitudinem
quare nihil modo sit aliq; negotij mei dexteritas om:
nem hanc me thesin ego angenda dignitati insuq;
exgnēdis Illrmæ celsit: urā imprimerro Vnū gnn
morbus iste oculorū cū gno nō pridē cōflictor ne:
dies periculosiūs magis cōparet, profecisq; ni ita
hic cōstitui Dñs uni distinus ferre nō possū tū quod
mea studia rumoresq; tū quod me facit inutile pōdus
Illrmæ Celsit: urā: quare peto ut id mihi fortuna liber:
ret bona uenia Illrmæ Celsit: urā quamis ani
mea copia ni ita ſt coacta angustia ut videantur

2

https://rcin.org.pl

Illustrissime princeps, domine et domine clementissime. Annus iam fere agitur, cum utor illustrissimae celsitudinis vestrae amplissimis beneficiis, quae eo mihi sunt visa ampliora, quod absque ullis meis meritis ullisque meis officiis mihi evenerunt. Pro his ego illustrissimae celsitudini vestrae ingentes ago gratias agamque, quoad vixero, semper atque in posterum me fore illustrissimae celsitudini vestrae addictissimum polliceor idque non gravate faciam, illustrissime princeps.
Nam nemo est ex universis Christiani orbis principibus, cui ego libentius meam operam, si modo alicuius momenti esse posset, deferrem et quem studiorum meorum ducem atque fautorem eligerem magis quam illustrissimam vestram celsitudine*m*. Quare, utinam modo sit aliqua ingenii mei dexteritas, omnem hanc mehercle ego augendae dignitati iussisque exsequendis illustrissimae celsitudinis vestrae impendero. Nunc, cum morbus iste oculorum, cum quo iam pridem conflictor, in dies periculosior magis comparet, proficisci in Italiam constitui. Eum enim diutius ferre non possum, tum quod mea studia remoretur, tum quod me facit inutile pondus illustrissimae celsitudini vestrae. Quare peto, ut id me facere liceret bona venia illustrissimae celsitudinis vestrae. Quamvis autem meae copiae in eam sunt coactae angustiam, ut videantur

[k. 1]

Jaśnie Oświecony Książę Panie i Panie najłaskawszy. Mija już prawie rok, odkąd korzystam z najobfitszych dobrodziejstw Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości, które zdają mi się tym obfitsze, że przypadły mi bez nijakich zasług moich i nijakich moich przysług. Za nie Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości wielkie składam dzięki i póki życia zawsze składał będę, a przyrzekam, że w przyszłości będę najbardziej oddany Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości, i uczynię to z wielką ochotą, Jaśnie Oświecony Książę.

Nie ma bowiem nikogo ze wszystkich książąt chrześcijańskiego świata, komu bym chętniej pracę moją ofiarował, jeśliby tylko mogła być jakowejś wartości, i kogo łacniej wybrałbym na przewodnika i dobrodzieja dla moich studiów niźli Waszą Jaśnie Oświeconą Wysokość.

Przeto, bylebym tylko miał jakieś zdolności umysłu, ich wszystkich, klnę się, użyję dla zwiększenia czci i wypełnienia rozkazów Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości. Teraz, gdy owa choroba oczu, z którą już od dawna się zmagam, z dnia na dzień jawi się coraz bardziej niebezpieczna, umyśliłem wyruszyć do Italii. Nie mogę bowiem dłużej jej znosić, gdyż zarówno przeszkadza mi w studiach, jak też czyni mnie bezużytecznym ciężarem dla Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości. Dlatego też proszę, by mi było wolno to uczynić za pozwoleniem Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości. Choć zaś zasoby moje skurczyły się do takiej szczupłości, że zdają się

https://rcin.org.pl

requirere solitam illustrissimae celsitudinis vestrae munificentiam, tamen ego sum ita verecundus, ut nihil petere *a* vestra illustrissima celsitudine ausim. Puto tamen etiam in hac re illustrissimam celsitudinem vestram meis studiis meaeque calamitati consulturam et mihi aliquid saltem in spe divinae repensionis largituram. Cum his me totum illustrissimae celsitudinis vestrae favori commendo atque clementiae. Deus Optimus Maximus illustrissimam celsitudinem vestram diu nobis conservet [incolumem atque largiatur vestrae illustrissimae celsitudini florentissimum imperium iunctum cum summis successibus. Datum in Monte Regio die sexta Aprilis anno Domini 1556.

Illustrissimae celsitudini vestrae addictissimus

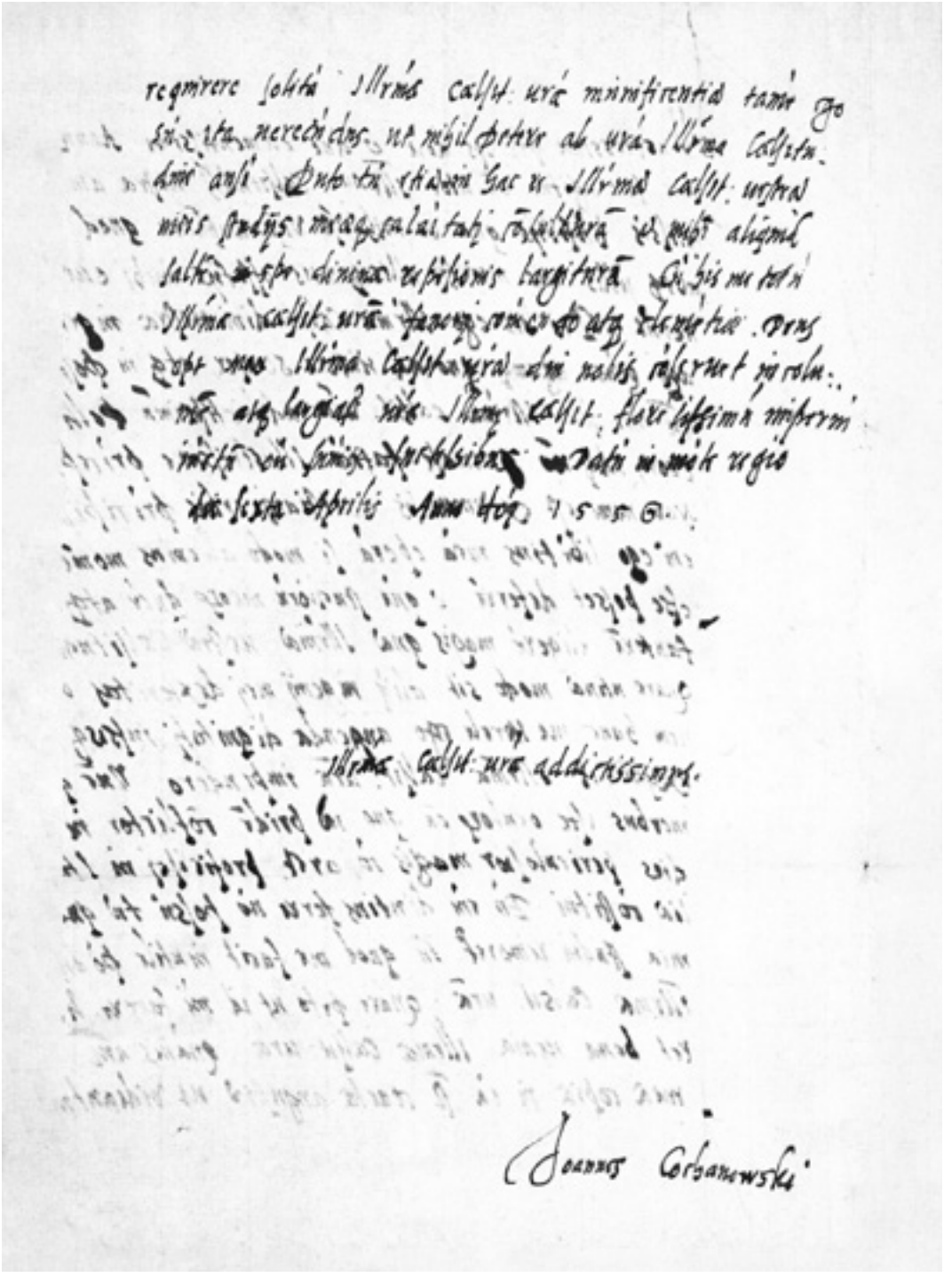
Ioannes Cochanowski

[k. 1v]

potrzebować szczodrobliwości, jaka zazwyczaj cechuje Waszą Jaśnie Oświeconą Wysokość, ja jednak tak jestem nieśmiały, że nie odważam się niczego upraszać od Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości. Sądzę atoli, że i w tej sprawie Wasza Jaśnie Oświecona Wysokość dopomoże moim studiom w obliczu mego nieszczęścia i czymś mnie obdarzy, choćby w nadziei na Bożą odpłatę. Z tym mnie całego polecam przychylności i łasce Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości. Niech Najwyższy i Najłaskawszy Bóg zachowa nam długo Waszą Jaśnie Oświeconą Wysokość w dobrym zdrowiu i da Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości najszczęśliwsze rządy wraz z największym powodzeniem. Dane w Królewcu szóstego kwietnia roku Pańskiego 1556.

Najbardziej oddany Waszej Jaśnie Oświeconej Wysokości
Jan Kochanowski

https://rcin.org.pl

[759]

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Epitaphium Erasmi Cretcovii

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Nagrobek wmurowany w ścianę kaplicy nacji polskiej (kaplicy św. Bartłomieja) w padewskiej bazylice św. Antoniego.

https://rcin.org.pl

D(eo) O(ptimo) M(aximo)
Erasmo a Kretkow Polon(o), palatinid(ae) Brzesten(si), castellano Gnesnen(si), capitan(eo) Pisdren(si) et cet(era), qui ann(o) aetat(is) suae quinquag(esimo) obiit Patav(ii) die Mai 16 MDLVIII, amici posuerunt.

Hic te, Cretcovi, mors et tua fata manebant,
Cum terras omnes et cum maria omnia circum
Lustrares nullo defessus membra labore.
Te rapidus Ganges gelidaeque Borysthenis undae,
Te Tagus et Rhenus, te ripa binominis Istri
Et septemgemini noverunt ostia Nili.
Nunc concessisti magnum visurus Olympum
Aethereasque domos, ubi dis immistus inanes
Et curas, et spes hominum lamentaque rides.

Bogu Najlepszemu Największemu

Erazmowi z Kretkowa, Polakowi, wojewodzicowi brzeskiemu, kasztelanowi gnieźnieńskiemu, staroście pyzdrskiemu i tak dalej, który w wieku lat pięćdziesięciu zmarł w Padwie dnia 16 maja 1558, przyjaciele wystawili.

Tu na ciebie, Kretkowski, śmierć i losy twe czekały, gdyś wszystkie ziemie i wszystkie morza wokół zwiedzał, nieznużony na ciele żadnym trudem. Ciebie poznały rwący Ganges i zimne fale Dniepru, ciebie Tag i Ren, ciebie brzeg Dunaju o dwóch imionach i ujście Nilu o siedmiu odnogach. Teraz odszedłeś, by wielki oglądać Olimp i niebiańskie domostwa, gdzie pośród bogów śmiejesz się i z próżnych trosk ludzkich, i nadziei, i skarg.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

In dictionarium Ioannis Mączyński

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

Konsultacja w sprawie numeracji kart – Michał Czerenkiewicz

https://rcin.org.pl

LEXICON

LATINO-POLONI-

CUM EX OPTIMIS LATI-
NAE LINGUAE SCRIPTORI-
BUS CONCINNATUM

[*ozdobnik*]

IOANNE MĄCZYNSKI EQUI-
TE POLONO INTERPRETE [...]

REGIOMONTI BORUSSIAE EXCUDE-
BAT ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS ET DOMINI,
DOMINI ALBERTI MARCHIONIS BRANDE-
burgensis, primi ducis Borussorum etc., typographus
Ioannes Daubmannus, anno
1564

[k. 1]

https://rcin.org.pl

LEXICON LATINOPOLONICVM EX OPTIMIS LATINAE LINGVAE SCRIPTORIBVS CONCINNATVM,

IOANNE MACZINSKY EQVITE POLONO INTERPRETE.

Opus antehac non uisum, & quod non modo Polonis, sed & reliquis omnibus Nationibus, Regnis & populis, qui Slauonica lingua utuntur, & Dialectis tantum inter se uariant, apprime scholis utile & necessarium, ut sunt Russi siue Rutheni aut Roxolani, Masouij, Podolij, VVolhinij, Lithuani, Samogithæ, Prussi seu Prutheni, Cassubij, Ossueczimenses, Zathorienses, Pomerani, Bohemi, Morsui, Silesij, Dalmatæ, Croatæ, Bosnenses, Hunni, Auares, Rami, Raci, Morsij siue Missij, Serui seu Serbi, Bulgari, Gallicienses, Lodomerij, Comani seu Cumani, Carniolani, Polegani, Forolienses, Istrij, Illirij, Gallates seu Coczomenses, VVandali, Moschouitæ, & certa pars Carinthiæ.

Cautum est Priuilegio Sacræ & Serenissimæ Regiæ Maiestatis Poloniæ, Magnique Ducis Lithuaniæ, de non recudendo Opere sine consensu interpretis Ioannis Maczinsky & Hæredum eius in perpetuum, & multa grauia, una cum confiscatione librorum, contra secus facientes, interposita.

REGIOMONTI BORVSSIAE, EXCVDEBAT ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS ET DOMINI, DOMINI ALBERTI MARCHIONIS BRANDEburgensis, primi Ducis Borussorum, &c. Typographus Ioannes Daubmannus, Anno

1564.

https://rcin.org.pl

IOANNIS KOCHANOVVII SECRETARII REGII IN DICTIONARIVM IOANNIS MACZYNSKI.

Accisis Italum rebus Romaq; ſubacta
Cum Patrium fugeret lingua latina ſolum
Exul Sarmaticis ultro conſedit in oris
At ſanctillam huius non piget hoſpicij
Huic datus interpres Maczinius utpote clarus
Aeque Romano ac Sarmatico eloquio.

https://rcin.org.pl

IOANNIS KOCHA-
NOWII, SECRETARII RE-
GII IN DICTIONARIUM
IOANNIS MĄCZYŃSKI

Accisis Italum rebus Romaque subacta
    Cum patrium fugeret lingua Latina solum,
Exul Sarmaticis ultro consedit in oris,
    At sane illam huius non piget hospitii,
Huic datus interpres Mączinius utpote clarus
    Aeque Romano ac Sarmatico eloquio.

[k. 13]

Jana Kochanowskiego, sekretarza królewskiego, na dykcjonarz Jana Mączyńskiego

Po skruszeniu potęgi Italów i podbiciu Rzymu, gdy łacina uciekła z ojczystej ziemi, jako wygnanka osiadła z własnej woli w sarmackich krainach. Nie żałuje wcale, że takie ma schronienie, bo dany jej został tłumacz Mączyński, wielce wsławiony na równi rzymską i sarmacką mową.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Epigramma de Orationibus Nidecii

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Orationes III Andrzeja Nideckiego ukazały się w drukarni Łazarzowej w Krakowie w roku 1583. Podstawą jest tu egzemplarz Biblioteki Ossolińskich XVI.Qu.2959, reprodukowany w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej.

https://rcin.org.pl

ANDR[EAE]

PATRICII NIDECI,

PRAEPOSITI VARSOVIEN[SIS]

Gratulationum triumphalium

ex Moscovitis

Orationes III

ad

STEPHANUM BATORIUM, REGEM
Poloniarum inclitum, pro
clero Varsoviensi

Io[annes] Cochanovius

Patricius Stephano canit haec encomia regi.
Non alio rex hic ore canendus erat.
Sicut enim bello rex insuperabilis ille est,
Patricio eloquii laus ita prima datur.

[*ozdobnik*]

[A]

Andrzeja Patrycego Nideckiego, prepozyta warszawskiego, trzy mowy gratulacyjne z okazji triumfu nad Moskwą do Stefana Batorego, sławnego króla Polski, w imieniu duchowieństwa warszawskiego

Jan Kochanowski

Patrycy króla Stefana wysławia w tych mowach. Nie inne usta władcę tego winny opiewać. Jak bowiem ów król na wojnie jest niepokonany, tak najwyższą pochwałę dla wymowy przyznaje się Patrycemu.

https://rcin.org.pl

ANDR.

PATRICII NIDECI

PRÆPOSITI VARSOVIEN:

Gratulationum triumphalium
ex Moscouitis

Orationes III.

Inscript: Catal: Domus Cracc: Societ: Jesu.

20

Ad

STEPHANVM BATORIVM REGEM
Poloniarum inclytum, pro
clero Varsouiensi.

Jo. Cochanouius.

Patricius Stephano canit hæc encomia regi.
Non alio rex hic ore canendus erat.
Sicut enim bello rex insuperabilis ille est,
Patricio eloquij laus ita prima datur.

S. Rosey.

10.917

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Epigramma de Orationibus Stanislavi Socolovii

Transkrypcja – Mikołaj Szymański
Przekład – Dorota Sutkowska

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Podstawą jest egzemplarz Biblioteki Ossolińskich XVI.O.341, reprodukowany w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej.

https://rcin.org.pl

STANISLAI

SOCOLO-

VII, SERENISS[IMI] STE-

PHANI, POLONIAE RE-

gis, theologi et canonici

Cracoviensis,

ORATIONES EC-
clesiasticae septem,
QUARUM SERIEM
post praefationem offendes

IOANNES COCHANOVIUS

Corpore non magno est Socolovius, at loquitur sic,
Ut Laertiadem Nestoraque aequiparet.
Felix, qui praesentem audit, felix quoque et ille est,
Qui legit eximii scripta diserta viri.

COLONIAE,
apud Maternum Cholinum,
MDLXXXVII

Cum gratia et privilegio Caesareae maiest[atis]

Stanisława Sokołowskiego, teologa najjaśniejszego Stefana, króla Polski, kanonika krakowskiego, mów kościelnych siedem, których kolejność znajdziesz po przedmowie

Jan Kochanowski

Postaci nie jest wielkiej Sokołowski, ale tak mówi, że synowi Laertesa i Nestorowi dorównuje. Szczęśliwy, kto na własne uszy go słyszy, szczęśliwy i ten, kto czyta wymowne pisma męża znakomitego.

W Kolonii, u Maternusa Cholinusa, 1587

Z łaski i przywileju Jego Cesarskiej Mości

https://rcin.org.pl

STANISLAI

SOCOLO-

VII SERENISS. STE-
PHANI POLONIAE RE-
gis Theologi, & Canonici
Cracouienſis.

ORATIONES E
cleſiaſticæ ſeptem.

QVARVM SERIEM
poſt præfationem offendes.

IOANNES COCHANOVIVS.

Corpore non magno eſt Socolouius: at loquitur ſic
Vt Laertiadem, Neſoraque æquiparet.
Felix qui præſentem audit, felix quoq; & ille eſt
Qui legit eximij ſcripta diſerta viri.

COLONIAE.
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXXXVII.

Cum Gratia & Priuilegio Cæſareæ Maiest.

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

Spis treści

Zasady transkrypcji (M. Szymański) 5
Elegiarum libri II (M. Szymański, E. Buszewicz) 9
Elegiarum libri IV i *Foricenia* (M. Szymański, E. Buszewicz) 99
Dryjas Zamechska (R. Grześkowiak, M. Osiewicz), *Dryas Zamchana* i *Pan Zamchanus* (M. Szymański, D. Sutkowska) 463
Lyricorum libellus (K. Kokoszkiewicz, D. Sutkowska) 509
Andreae Patricio, *Epitaphium Doralices*, *Gallo crocitanti ἀμοιβή*, *De coronatione et fuga galli* (K. Kokoszkiewicz, D. Sutkowska) 579
In nuptias … Ioannis de Zamoscio … ac Griseldis Bathorrheae … epithalamion (K. Kokoszkiewicz, D. Sutkowska) 619
Ad Stephanum Batorrheum, regem Poloniae inclitum, Moscho debellato et Livonia recuperata epinicion (K. Kokoszkiewicz, D. Sutkowska) 639
Epigramma ad Stanislaum Grebsium (M. Szymański, D. Sutkowska) 745
List do księcia Albrechta (M. Szymański, D. Sutkowska) 751
Epitaphium Erasmi Cretcovii (M. Szymański, D. Sutkowska) 761
In dictionarium Ioannis Mączyński (M. Szymański, D. Sutkowska, M. Czerenkiewicz) . . 767
Epigramma de Orationibus Nidecii (M. Szymański, D. Sutkowska) 773
Epigramma de Orationibus Stanislavi Socolovii (M. Szymański, D. Sutkowska) 779

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" w latach 2019–2023 nr projektu 11H18 0246 86, kwota dofinansowania 1 790 520,00 zł.

Recenzenci naukowi
prof. dr hab. Roman Krzywy, *dr hab. Grażyna Urban-Godziek*, *prof. UJ*

Redaktor naukowy
prof. dr hab. Jacek Sokolski

Opracowanie graficzne okładki i wyklejki
na podstawie projektu Jacka Sikorskiego

Redakcja techniczna i komputerowe
przygotowanie do druku
Bogdan Hojdis, *Krzysztof Porosło*

Korekta i adiustacja
Piotr Fliciński, *Marlena Roszkiewicz*

© Copyright by Instytut Badań Literackich
Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2025

ISSN 0519-864X
ISBN 978-83-66448-92-6

Wydawnicwto Instytutu Badań Literackich
Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2025

Druk i oprawa:
Zakład Poligraficzny SINDRUK
ul. Firmowa 12, 45-594 Opole

https://rcin.org.pl

https://rcin.org.pl